COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

întîlnirea n-a mai avut loc

jacques chabannes

Jacques
Chabannes

Întîlnirea n-a mai avut loc

Jacques
Chabannes

Întîlnirea n-a mai avut loc

Traducere de
Crişan Constantinescu

București • 1980

Editura UNIVERS

Coperta de Vasile Olac

Jacques Chabannes
LE RENDEZ-VOUS MANQUÉ
© Librairie Plon, Paris, 1973

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate Editurii UNIVERS

Prolog

(septembrie 1929)

S-a terminat. Max Dunant resimte în același timp o mare ușurare și puțină melancolie.

Rămas în pragul hotelului, privește autocarul pornind la vale. Două mașini, un Mercedes și un Ford, îl urmează, înghițindu-i praful.

Acest prim congres, care i-a dat atît de mult de lucru (și atîtea griji), a reușit. După trei săptămîni de viață în comun, de discuții uneori pătimașe, Max are certitudinea că Europa nu este, cum cred scepticii, un simplu „văz al spiritului". Nu, acest congres a demonstrat că noțiunea de Europa este desigur o *idee-forță*, bogată în potențial uman.

Au venit la Montana aproape o mie de tineri, din toate țările și cu toate orizonturile sociale. Și au trăit unul lîngă altul timp de trei săptămîni, în hoteluri sau în cort, participînd la adunările plenare și la ședințele comisiilor. Programul vast și ambițios, elaborat de Max Dunant, a fost urmat întocmai.

Congresul a luat sfîrșit ieri seară. Începînd cu această dimineață, plecările s-au succedat, în autocar, în mașini sau pe jos, cu ranița în spinare.

Cînd autocarul și cele două mașini dispărură, Max Dunant zîmbi. Mai bine de trei sute dintre cele mai importante asociații de tineret și studențești și-au trimis dele-

gații la cel dintîi „Congres al organizațiilor europene de tineret". Poate să fie mîndru de etapa străbătută. Ziua de 6 septembrie 1929 va fi poate cîndva o dată istorică.

Totuși, simte o durere în stomac. Nu suportă șampania și a trebuit să bea, pentru că un francez, un anume *Georges Merlin*, „tînăr patron" de stînga al cărui scepticism parizian de mare burghez s-a topit în ultimele zile, a comandat la desert douăsprezece sticle de Mümm.

Într-adevăr, Max reținuse la dejun douăzeci de convivi. Alegerea n-a fost ușoară, din nouă sute șaptezeci și trei de congresiști. I-a invitat pe aceia care s-au afirmat drept viitori lideri ai ideii europene, ca și pe cîțiva reprezentanți curajoși din țările angajate pe alte căi (cum ar fi italianul *Marco Agusti* și o mică studentă rusoaică din Paris, pe nume *Olga Simonovna*). A reținut-o de asemenea pe delegata austriacă a mișcării Coudenhove-Kalergi „Paneuropa", *Minnie von Hoffmanstahl* (o tînără rece și sarcastică, înrudită cu Habsburgii), precum și un nobil de țară, naționalist german, *Walter von Kirshoff*. Olanda nu trimisese decît un student, liniștit și atent, numit *Valentin van Cauvelaert*. Max Dunant l-a invitat de asemenea, pe lîngă spaniol, pe lîngă român, și pe un mic evreu din Rusia subcarpatică, *Isaac Kohn*, ale cărui puține intervenții i s-au părut scînteietoare.

Max a invitat — cum ar fi putut face altfel ? — personajul cel mai popular al congresului. Un englez (adept prețios dealtfel, deoarece Marea Britanie constituie obstacolul principal). Acest *Joe Smith*, elev la școala de Arte Frumoase din Londra, înveselise pe toată lumea, timp de trei săptămîni, prin farsele, jocurile și festele sale.

După cum i-au acceptat invitația doi dintre cei mai remarcabili oratori : un francez, tînăr ziarist, pe nume *Jean Breuil* și un cineast cehoslovac, *Jaroslav Halivec*.

În sfîrșit, Max a plasat-o la dreapta sa pe *Madeleine Martin-Chéraille*, studentă în medicină. Max se îndrăgostise de fata asta în asemenea măsură, încît urmărea zi de zi cu tot mai multă nervozitate insistențele lui Walter von Kirshoff, care n-o părăsea nici o clipă.

La desert, se ridicase și închinase o cupă plină cu șampania aceea blestemată a lui Georges Merlin.

— Dragi prieteni, a spus, contăm pe faptul că nu ne vom opri aici. Vreau să organizez o a doua întîlnire peste doi ani. Ne vom întoarce la viața noastră, la studiile noastre, la cariera noastră. Sînt sigur că nici unul dintre dumneavoastră nu va uita ceea ce ne-a reunit : că ne vom strădui cu toții spre a impune această *idee-forță*, Europa, fără de care nu există salvare. Trebuie ca unitatea europeană să fie înfăptuită în mai puțin de zece ani. Ceea ce îmi dă o idee : Să ne făgăduim că ne vom întîlni chiar aici, *orice s-ar întîmpla*, peste zece ani : la 6 septembrie 1939. Eu vă voi aștepta în acest loc. Vom face bilanțul modului în care ne-am îndeplinit misiunea. Și va fi, de asemenea, un soi de pelerinaj.

Un tunet de aplauze subliniase această frază. Multe brațe se ridicaseră schițînd jurăminte.

Madeleine Martin-Chéraille l-a privit gingaș, iar Max a roșit.

— Mulțumesc, a spus dînsa.

— Trăiască Dunant, a strigat Breuil.

Iar Georges Merlin a intonat un cîntec de pahar.

Pe pragul hotelului, Max Dunant se întreabă cîți vor veni la această întîlnire îndepărtată.

Își înalță capul, își scoate ochelarii pe care-i șterge grijuliu cu batista.

Soarele a început să scapete peste Valais.

Partea întîi

SEMNELE DE PE CER

(septembrie 1939 – mai 1940)

I

JEAN BREUIL

(6 septembrie 1939)

Deoarece livretul său militar poartă cifra 5 pe fond alb, Jean Breuil redevine terestru, după două luni petrecute pe *Jean Bart*. De zece ani, camera sa de luat vederi și el colindau astfel întinsul apelor, în căutarea actualității. Astăzi, din spectator conștiincios, va deveni, poate, actor. Nu acordă nici o importanță acestei schimbări de funcție. Are de gînd să facă la Paris provizie de filme, cu toate că nu mai așteaptă cine știe ce noutăți din partea unui eventual război. Cel din China, cel din Chaco, cel din Etiopia, cel din Spania i-au înfățișat oameni asemănători : ființe crude capabile de bunătate, oameni de treabă devenind dintr-odată sîngeroși, ca și cum obiceiurile, năruindu-se, îi umanizau pe unii și-i hărăzeau pe ceilalți celor mai obscure instincte.

Se detașa din grupul în alb al maiștrilor și-al contramaiștrilor, în costumul său gri-deschis, cu valiza de piele, cu impermeabilul și „Bell-Howell"-ul său. O altă vedetă a lui *Jean Bart* acostează fumegînd. Un matelot sare pe uscat. Un val se sparge peste cheiul Cronstadt.

Vînzătorul de ziare oferă *La République du Var,* al cărui titlu cu litere mari atrage privirea cititorului pe șapte coloane. Pe terasa de la *Café de la Rade,* consumatorii beau, ca în fiecare seară.

Cu un gest profesional, Jean potriveşte cureaua „Bell"-ului. Trenurile vor fi arhipline. Îşi va petrece noaptea pe un culoar, aşezat pe valiză. În Guyana a urmărit ocnaşii pe şoseaua în fiecare zi defrişată şi în fiecare noapte năpădită din nou de pădurea virgină, mai harnică decît cazmaua. Pe povîrnişurile Everestului, a întovărăşit o expediţie pînă la al cincilea campament, zis „al marelui gheţar", unde s-a simţit inutil, uleiul îngheţat gripîndu-i aparatul. Dacă există însă o cuşetă, suportă greu ideea ca un altul s-o ocupe. Scoate din buzunar un pachet de ţigări, aprinde una dintre ele folosind un amnar cu iască, şi o porneşte pe strada Alger.

Mulţimea din Toulon pare indiferentă, treptat imună la otravă, din cauza celor doi ani de îngrijorare. Mereu silită să vorbească despre război, îl consideră ca o soluţie pentru grijile cotidiene. Cuvîntul „război" a fost golit de potenţialul său de spaimă. Însă amintirile reporterului cinematografic sînt mai proaspete. De trei ani trăieşte în război, se expune primejdiilor fără a candida la glorie. El nu i-a văzut decît hidoşenia, n-a respirat decît duhoarea lui. Docilitatea trecătorilor de pe strada Alger îi apare ca o mărturie interesantă a pasivităţii omeneşti. Aproape că are poftă să-şi orienteze camera pentru a surprinde acest document. Oamenii sînt pe cale să intre în cel mai mare masacru al Istoriei cu o indiferenţă resemnată.

În piaţa Teatrului, un afiş cinematografic îi azvîrle în faţă numele şi silueta lui Kate Christiania, vedetă mondială, întîlnită în această iarnă la Saint-Moritz unde, întors din Nankin, el filma campionatele mondiale de schi.

Din pricina călătoriei domnului Daladier în Tunisia şi a croazierei coloniale a lui *Jean Bart*, n-a mai revăzut-o din cea de a doua lună de miere a lor, la Bandol. Ea îi scrie în toate limbile. Stilul e haotic şi pătimaş, dar scrisul ei mărunt şi colţuros e acela al unei eleve germane conştiincioase.

Pe bulevardul Strasbourg, Jean ajunge să se întrebe a cui moarte l-ar îndurera cu-adevărat. A sa ? Nu cine ştie ce. Nu că viaţa i-ar displăcea. O găseşte mai curînd interesantă. A străbătut-o ca un curios, cu o valiză şi o

cameră de luat vederi, și a vieţuit treizeci și unu de ani fără să se plictisească prea mult. Ici și colo, cîţiva amici, dacă ştirea morţii sale, pe lîngă aceea a altora, milioane la număr, îi va afla în viaţă, vor fi în stare să-și reamintească silueta înaltă, hainele bine croite, părul blond și rîsul zăpăcit și nerod al lui Jean Breuil.

Madeleine va fi îndurerată. Ar fi luat-o în căsătorie... dacă ea ar fi fost altfel... și dacă el ar fi fost altul. Dar familia Martin-Chéraille, consilierii de stat, procurorii generali, regentul băncii Franţei, unchiul Lauriac de la Academie, unchiul Martin, ministrul, tante Chéraille, călugăriţa cu venit, cu toţii îi stîrneau fiori pe șira spinării.

Totuși, într-o seară a trebuit să nu mai ţină seama de nimic. Asta a fost acum zece ani, pe un platou din Valais.

În piaţa Libertăţii, Jean caută în memorie un film vechi, nemaifiind într-adevăr de actualitate : congresul „european" din 1929, cu figuri estompate, în supraimpresiune : Walter von Kirshoff cu înfocate discursuri pacifiste (devenit nazist, bineînţeles) : Jaroslav Halivec, militant ceh (mort fără îndoială) ; acel idiot de Joe Smith și Dunant (Max sau Bob ?) cu ochelari meditativi, organizatorul. Într-o seară, Jean o luase pe Madeleine în braţe. După care, nu mai ştiuse ce să facă și ce să zică. Fără hohotul acela de rîs nepotolit, ar fi fost acum căsătoriţi poate, ar fi avut copii.

De ce Madeleine nu s-a măritat ? Ca să plece, vara, pe un cuter mic, singură, în Mediterana ? Ca să devină șef de clinică la spital, fără strop de ruj și pudră pe faţă, însă cu ochelari ? Probabil că e mobilizată într-un spital, cu grad de căpitan.

În „trenul albastru", care soseşte al șaselea, Jean găseşte un vagon de dormit. Se gîndeşte că, dacă e război, el nu va fi dintre cei care se vor întoarce. Cel puţin nu va îmbătrîni plin de reumatisme și manii. L-ar întrista să nu mai vadă Bandolul, unde Kate era atît de frumoasă și de senzuală. L-ar întrista să n-o mai revadă pe Kate, nici pe Madeleine.

A uitat să cumpere la Marsilia un ziar de seară, care i-ar fi spus dacă va fi sau dacă nu va fi război. Domnul de dedesubt suspină prin somn. Ce visează oare ?

II

WALTER VON KIRSHOFF

Heil Hitler, spune ofițerul S.S. rezemîndu-se în coate de bar.

— Mulțumesc pentru că m-ai adus înapoi de la Tempelhof, răspunde ea.

Se așază pe un taburet înalt și întoarce spre el celebrul său „trois quarts", atît de fotogenic, încît provoacă admirația operatorilor din întreaga lume, pentru ușurința lui de a prinde lumina.

Barmanul își agită shaker-ul din ce în ce mai repede și-i răstoarnă conținutul într-un pahar irizat, în care a lăsat să alunece o bucățică de gheață. Kate înghite băutura dintr-odată și schițează o grimasă.

— N-avem lămîie, se scuză barmanul care își agită din nou shaker-ul, în timp ce aruncă spre necunoscut o privire întrebătoare în care se vădește o umbră de neliniște.

Dar ofițerul zîmbește.

— N-avem chester, adaugă barmanul ușurat. Dacă bolșevicii deja prieteni, caviar nu încă.

Apoi umple ochi paharul lui Kate.

— Rusesc alb ? întreabă cu o indiferență nepăsătoare ofițerul S.S.

— N-avem rusesc, n-avem alb, ce dumneavoastră beți, domnule ofițer ?

— Un roz, spune Kate, o să-i meargă bine.

El e, într-adevăr, în întregime alb și roz, cu o figură de puștan jucîndu-se de-a șeful de bandă. Scutură capul, ca pentru a arunca banderila.

Pe terasa celui de-al nouălea etaj, difuzorul fredonează un vals. O familie de provinciali bea bere, sub un parasol. Aproape de balustradă, o pereche privește soarele apunînd peste Kurfurstendamm. În bar, Kate și ofițerul S.S. sînt singuri, rezemați în coate în preajma golfuletului deschis asupra Berlinului.

Dinaintea hotelului Eden, mașinile își înghit clientela internațională. Un autocar încărcat cu bagaje demarează zgomotos. Văzută de la al șaselea etaj, e o scară de sfîrșit

de vară, la fel cu celelalte. Trecătorii merg în ordine, spre destinația lor, care devine subit destinul lor.

— Nu-i iubesc pe bolșevici, suspină Kate pe ultima măsură a valsului. Am fost crescută în Finlanda.

— Vă credeam baltică, spune ofițerul mirat.

— Mama era din Riga. Însă tata era ofițer german. A format, după războiul de eliberare, cadrele armatei finlandeze. Am trăit o parte din copilărie la Helsinki.

— O adevărată prusacă, nu-i așa ?

Ea îl privește în ochi și golește al doilea cocteil, ca și pe cel dintîi, dintr-odată și cu o grimasă.

Barmanul se apleacă pentru a schimba discurile din aparatul automat.

— În timpul șederii dumneavoastră la Hollywood, s-a spus că ați avea sînge evreiesc, reia încet ofițerul.

Ea înălță din umeri.

— Interviu sau interogatoriu ?

Și fiindcă barmanul împinge paharul spre ea, Kate îl golește. Apoi zîmbește, cu o mică flacără de alcool în ochi.

— Ca să-mi oferi plăcerea companiei dumitale mi s-a rechiziționat mașina ? Dar carul studioului ? A plecat spre Polonia ?

— N-ar trebui să beți atît, spune ofițerul.

— Pentru că dumneata ești și profesor de morală ? Vei ține contabilitatea amanților mei și-mi vei stenografia cuvintele ? O să ai tare mult de lucru, băiete. Sînt pătimașă și guralivă.

Își pune picior peste picior, apoi își trage fusta peste genuchiul rotund. Bărbatul clipește. Barmanul rîde pe tăcute.

— Al cincilea. miss Kate, anunță el.

— Noi sîntem germani și în Germania, *bitte* [1], spune ofițerul, *Fraülein* [2] *Christiania.*

Își scoate casheta cu un gest mai mult de student obișnuit al *Burgerbraukeller* [3]-ului decît de ofițer.

— *Bitte,* spune Kate. *Prinzess von Altenheim.* Nu cunoști almanahul Gotha, locotenente ? Totuși această bătrînă altețâ imperială din Hollywood m-a costat destul de scump.

---

[1] vă rog (germ.).
[2] domnișoară (germ.)
[3] berărie (germ.)

Şocat, ofiţerul încruntă din sprîncene, ceea ce dă figurii sale juvenile un aer de puştan spălăcit şi îndărătnic.

— N-ai văzut niciodată cum se bea whiski dacă nu-l cunoşti pe soţul meu, adaugă ea, etalîndu-şi cel mai delicat surîs profesional.

Cu o voce surdă, în care încolţeşte mînia, ţinută în frîu totuşi de respectul consemnului ca şi de graţia fragilă a adversarului său, întreabă :

— De ce v-aţi întors în Germania ?

Ea mimează uimirea în faţa unei întrebări atît de necuviincioase.

— Sînt germană, ariană şi chiar alteţă imperială. Eram *heimatlos* [1]. Şi-apoi, ador publicitatea şi riscul.

— Ce fel de risc, alteţă ? Sînteţi una dintre cele mai pure glorii germanice ale noastre.

— Crezi că, după ce-mi voi termina filmul, mi se va da un paşaport pentru Elveţia sau America... deşi e război ?

— Mă gîndesc, *Frau* contesă, că paşaportul acesta va fi subordonat loialităţii dumneavoastră.

Ea izbucneşte în rîs.

— Am primit o telegramă de la augustul meu soţ. Cere bani. A băut toate rezervele pe care le lăsasem în pivniţă şi la bancă. Va trebui deci să mă întorc pentru a-i cîştiga dolari. Doar dacă, cine ştie, vreun fumător imprudent şi-ar aprinde ţigara în preajma gurii alteţei sale şi o explozie m-ar lăsa văduvă prematur...

Se simte fermecător de ameţită şi uşoară ! Se uită la ofiţerul S.S. stînd în picioare, lîngă bar.

— De fapt, nu te-ai prezentat, locotenente !

El se îndreaptă, indignat, şi protestează :

— În uşa studioului, cînd mi-am permis a vă oferi să vă aduc înapoi la Berlin...

Apoi se înclină :

— Primlocotenent Walter von Kirshoff.

Kate lasă să-i scape un fluierat uşor.

— Herr Himmler îmi face deosebită onoare, detaşînd pe lîngă mine un membru al gărzii personale a Führerului nostru.

[1] apatridă (germ.)

— Ţinem enorm la dumneavoastră. Întoarcerea dumneavoastră în patria mumă, după odioasele calomnii pe care le ştiţi, a avut o importanţă mondială.

— Apropo, crezi că se va turna mîine ?

— Desigur. În noaptea asta vom face o plimbare militară în Polonia. Nimic mai mult.

— Ah ! Dar Franţa şi Anglia ?

— Nu s-au clintit pentru Renania, care le punea în joc existenţa, nici pentru Cehoslovacia care le asigura un punct forte în est. Le vedeţi luptîndu-se astăzi pentru Polonia ? Ribbentrop are mult prea mulţi prieteni la Paris şi la Londra. Şi-apoi, Führerul nostru a desfiinţat orice risc neutralizîndu-l pe Stalin.

— Într-adevăr ?

— Franţa este cîştigată pe jumătate de agenţii naţional-socialismului şi pe jumătate de cei ai bolşevismului. Alăturaţi două jumătăţi şi veţi avea întregul. Franţa este descompusă. Va cădea singură.

Kate sare de pe taburet.

— Am un amant fracez. Legăturile dumneavoastră de poliţie probabil că v-au spus-o, nu ? Nu vreau să mi-l ucidă. Mă liniştiţi, locotenente von Kirshoff.

Acesta duce mîna la buzunar.

— Pe nota mea, Dimitri, spune cu promptitudine Kate Christiania.

Barmanul suspină în timp ce ofiţerul păleşte.

— Astă-seară nu mănînc, eşti liber. Du-te să faci dragoste cu Gretchen a dumitale şi vino să mă cauţi mîine dimineaţă la ora unsprezece.

El pocneşte din călcîie, se înclină, cu cascheta în mînă.

— *Heil* Hitler, spune dînsa cu vocea ei frumoasă, ale cărei intonaţii aspre făceau să viseze mai multe generaţii, în toate ţările lumii.

Îi întoarce spatele. Walter von Kirshoff o urmăreşte cu privirea, o vede cum dispare în ascensor. Din care ţîşneşte un ofiţer de poliţie.

— Barul va fi închis începînd de astă-seară, spune acesta. Camuflaj în capitală. Încuiaţi înainte de-a se-ntuneca, înţeles ?

Aruncă o privire asupra lui von Kirshoff care nu s-a clintit, apoi îl salută slugarnic.

— Nu trebuie s-o luaţi în serios, domnule ofiţer, spune barmanul, e o pasăre. Ar putea să fie rusoaică.

— Te-a-ntrebat cineva ceva ? răspunde brutal Walter von Kirshoff. Ţine, pentru paharul meu.

Aruncă o hîrtie pe bar. E furios împotriva lui şi împotriva ei, uimit că diavoliţa asta n-a lăsat în urmă miros de pucioasă.

III

MADELEINE MARTIN-CHÉRAILLE

Telefonul o smulge dintr-un vis în care o civilizaţie metălică se suprimă prin antisepsie, în mijlocul sunetelor de trîmbiţă. Urcă din nou cu greu la nivelul prezentului, unde o durere ascuţită şi încă imposibil de situat o învăluie. Dintr-odată durerea se localizează : războiul.

Se numeşte Madeleine Martin-Chéraille, şef de clinică la spital. După cina de familie, în general nu prea solemnă, a vegheat în cabinetul şefului, profesorul Dumouriez. Au despuiat dosare înaintea plecării. Şi-a lăsat maşina la garaj (pînă cînd ?) şi a dat cincizeci de franci paznicului de noapte buimăcit. Şi-a făcut valizele, şi-a pus hîrţoagele într-o ordine meticuloasă de holtei bătrîn. A scris scrisori pînă au prins-o zorile, trăgînd o linie finală sub o porţiune de viaţă de treizeci de ani ! A fost cît pe ce să adoarmă în baie, dar numai cît pe ce, ca întotdeauna.

Telefonul insistă şi-i aduce aminte că a uitat să-şi desfiinţeze abonamentul. Ridică receptorul pe pipăite, împărţită între somnul care nu-i dă pace şi realitatea care prinde formă.

Realitatea e Jean Breuil. „De unde-a răsărit, oare ? Dintr-un crucişător. Pleacă în seara asta, observator, pe un avion de cursă lungă. Nu-i un motiv să trezeşti oamenii

la o astfel de oră. E zece și șapte minute. Hait ! Trenul pleacă la ora treișprezece și douăzeci.

Ce tren ? Cel de la Geneva : Crucea roșie internațională.

A lua masa împreună la bufetul gării Lyon, la douăsprezece și un sfert, e o soluție. Un bufet de gară este, prin menirea sa, propice despărțirilor.

Nu e o gară simbolică, așa cum ar fi gara de Est, nici dramatică, așa cum ar fi gara de Nord. Să pleci cu P.L.M. [1], înseamnă Coasta de Azur, sporturile de iarnă.

Bufetul se află suspendat deasupra holului mare, unde fumegă trenurile de periferie.

Jean ar dori ca supliment un sos bearnez. O idee care-l face pe chelnerul reformat să dea din cap. Începe bine războiul.

— Geneva, spune Jean, e un magnific punct de observație pentru o fată ca dumneata, înzestrată cu această calitate masculină care este spiritul de sinteză. În ideea de a face războiul, ceea ce mă contrariază cel mai mult este faptul că nu voi înțelege nimic. Mi-aș fi plăcut să aruncăm din cînd în cînd „o privire de ansamblu asupra ostilităților".

— Nu mă duc la Geneva pentru a mă situa „deasupra încăierării" [2], răspunde Madeleine puțin cam sfîșiită. E vorba să fii de ajutor, în măsura posibilului, față de suferințele cele mai evidente.

— Aspră muncă, nu ? răspunde Jean stropindu-și bifteculcu sos bearnez. Oamenii cu care luptăm nu cunosc nici o lege internațională. Și-apoi, nici nu ești un supus neutru, presupunînd că expresia aceasta mai are vreun înțeles.

— Dar nu în Germania mă duc !

— Mi te închipuiam violată de Walter von Kirshoff, în fața unui întreg escadron de S.S.-iști. Te dorește încă de la congresul din Valais.

Ea e furioasă. Nu găsește alt răspuns decît :

— Nu știi ce s-a întîmplat cu el ?

[1] Expresul Paris-Lyon-Marseille.

[2] Aluzie la lucrarea lui Romain Rolland *Au dessus de la mêlée.* referitoare la primul război mondial.

— Nazist, la sigur. Cît privește restul, nu știu. Nu eu eram îndrăgostită de el.

Madeleine ridică din umeri și spune :

— Se numără totuși printre cei cu care voi încerca să iau legătura prin agenții noștri neutri. Trebuie să supraviețuiască neapărat în el un dram din flacăra pentru pace, din prietenia pentru Franța...

Jean își presară zahăr peste căpșuni, se oprește, o privește în ochi.

— Mi s-a spus că au circulat ilustre poncife, în ultima vreme, în cele mai alese saloane academice, financiare, industriale. Era de bun gust să amintești discret virtuțile vechii culturi germanice și să recunoști misiunea grea îndeplinită de Führer, eliberatorul Germaniei înjidovite.

Își consumă căpșunile cu un surîs exasperant.

— Madeleine, cred că dacă războiul n-ar fi izbucnit, din întîmplare, în dimineața asta la ora unsprezece, în timp ce-ți făceai toaleta, Franța ar fi fost, cu doi ani mai devreme, în aceeași măsură incapabilă să se apere, ca și Cehoslovacia ieri sau Polonia astăzi. Știi foarte bine că Hitler are o copie după toate cheile.

Izbucnește în rîsul acela înfiorător, pe care-l întrerupe ca să ceară două „cafele-filtru" chelnerului care trece.

— Spiritul Weimarului, exultă el, spiritul Cartelului celor de stînga, cel al Locarno-ului, al pactului Briand-Kellog, al uniunii europene, al reconcilierii pe deasupra ideologiilor, al Frontului popular, spiritul Münchenului. Spiritule, ești aici ?

— Mă iei drept o idioată ?

— Nu, pentru că eu, călătorul „sceptic și dezamăgit", am crezut mai mult sau mai puțin în toate astea. În sfîrșit, m-am cramponat de ideile astea, în timp ce războiul venea la fel de sigur precum venise și celălalt.

— Pentru ce, Jean... Pentru ce oare ?

— Am făcut bine că am reținut un colț înainte de a veni la masă, spune el plătind nota, trenul dumitale pleacă peste optsprezece minute.

Madeleine îi zîmbește. Jean continuă :

— Vechiul germanism are stomac bun. A fost codificat prin tratatul de la Versailles, pe care Hitler probabil

că-l binecuvîntează în fiecare dimineață, după cum probabil că binecuvîntează City-ul, care a oferit, din 1920 încoace, succesivelor Germanii, șase sute de miliarde cu 10%, miliarde împrumutate cu 4% de la particularii din Anglia și Franța. Cocteilul antisemitism-germanism se cheamă nazism. Capitalismul mondial a voit să continue cu el ceea ce i-a reușit atît de bine cu fascismul. Numai că Germania nu este Italia. Mussolini e un mare actor. Acordă tantiemele cuvenite autorului. Hitler crede că piesa e a lui. Totul e compromis.

Coboară scara stil 1900. Cu toată linia severă a taiorului, cu toată banalitatea pălăriei, absența studiată de cochetărie, Madeleine e frumoasă. Dar e o frumusețe rezervată cunoscătorilor.

Trenul retransmite o violentă scuturătură și, fără a da de veste, lungul șir de vagoane se pune în mișcare. Fumul iese din coșuri. Jean sare pe scară și o sărută pe Madeleine pe gură. Apoi, în timp ce trenul ia viteză, își dă drumul jos. Cînd se întoarce, Madeleine a dispărut.

A uitat să-i ceară adresa. Fierberea începe

IV

ISAAC KOHN

Omul așezat alături îi strecoară la ureche un potop de vorbe pe care ea nu le înțelege. Încă din vremea cînd idioți de toate rasele (însă idioți înzestrați cu portofele, pentru că ea e vedeta *Capok*-ului și dansatoare din buric, cunoscută pînă la Salonic) o doreau, i-o spuneau în limba și în felul lor (dar întotdeauna la fel de proști și de caraghioși și unii și ceilalți în asemenea moment), ea nu mai asculta. Îi auzea numai cînd vorbeau despre faptul că vor s-o aștepte după reprezentație și despre cît avea să-i coste treaba asta.

Ăsta e un cîine viclean din Serbia, un voiajor comercial care vinde, de-a lungul Vardarului, articole pariziene fabricate în Japonia. Albanezele de la munte și țigăncile

din suburbii, grecoaicele grase de pe malul fluviului, turcoaicele eliberate de feregea, ba chiar și asprele bulgăroaice cu pometi de calmuc și cu ochi prea negri rîvnesc la asemenea mărfuri clandestine. Pavlovici știe să facă reclamă, chiar și dacă-l pui alături de evreii care vînd în piețe sau alături de armenii care-și instalează tarabele în tîrguri. Femeile care vor să țină pasul cu moda din cartierele noi și fetele de pe strada cu case deocheate se aruncă asupra mărfii lui Ante Pavlovici de cum apare în dughene.

Cînd trece prin Skoplje, Ante Pavlovici sosește la *Capok* cu buzunarele pline de fleacuri. Asta e publicitatea lui. Domnii, cînd văd un „clips" pe pieptul unei dansatoare, cumpără, a doua zi, unul asemănător pentru soția lor. Astfel menține Ante, grație ingeniozității lucrătorilor la bandă din Yokohama, gustul ancestral al balcanicului pentru cercei.

Stella nu-i în apele ei. Ante încearcă, cu ajutorul unui lichor de anason lipicios, să-i dezlege limba. S-a priceput întotdeauna să facă femeile să vorbească. Cîștigurile care i-au îngăduit să-și cumpere, pe țărmul Adriaticii, la Dubrovnik, locuința bogată unde îl așteaptă soția și cei opt copii, le-a datorat întotdeauna unor confidențe ale femeilor bete.

Ante îi propune Stellei s-o ia cu dînsul la sfîrșitul spectacolului. Ea clatină din cap. În primul rînd că nu plătește femeile decît cu brățări, pe care a doua zi nici un revînzător evreu nu le vrea, fie și pe nimic.

Și-apoi nu-i e gîndul la asta. De ce i-a destăinuit Vlado Strakoș secretul lui, ascară ? Fără îndoială fiindcă secretul acesta era prea greu pentru el după dragoste și fiindcă Vlado n-o are decît pe dînsa în lume căreia să i-l poată încredința.

Și acum secretul ăsta îi umflă capul Stellei și-i arde stomacul. Dacă Vlado e prins și ajunge să se afle că dînsa știa, va fi oare ucisă, cum a văzut, pe cînd era fetiță la Salonic, femei duse în fața plutonului de execuție, pentru că i-au slujit pe dușmani ? Ante Pavlovici, ticălosul ăsta, face parte din poliție. O privește ca și cum ar bănui ceva. Ea n-ar avea decît să deschidă gura și Vlado ar fi arestat la timp. Și Stella ar împărți prima cu Pavlovici. Cine

știe cîți dinari ar valora asta ? Cu douăzeci de mii de dinari, ar putea cumpăra un bar. Vlado va fi împușcat în zori sau spînzurat în amurg. Atunci Stella n-ar mai putea să doarmă niciodată, pentru că el ar veni s-o tragă de picioare.

Se îndreaptă spre estradă, unde o fată mare și proastă cîntă povestea în multe cuplete a unei fecioare din Macedonia care ar vrea să se mărite.

Matroana o înjură pe Stella cu voce scăzută. Ante Pavlovici nu e mulțumit. Chiar acum i-a adus un „clips" care reprezintă turnul Eiffel (fabricat la Essen). Înăuntru, cînd pui ochiul la înălțimea unei găurele, sînt vederi indecente. Aproape întotdeauna pe Stella o invită și niciodată nu i-a cerut să se culce cu ea fără să plătească. E un domn foarte bine.

Stella, fără să răspundă, urcă pe estradă. Urmînd sunetele tamburinei, pîntecele său tresaltă, brațele se agită, ochii se dau peste cap, trupul ei e scuturat de sacade. Dar e o muncă automată. Inima nu participă și publicul observă.

— Ce ai în seara asta ? întreabă Pavlovici cînd se întoarce.

— Ar trebui să te duci să bei cu Anna, îi răspunde. E frumoasă și proaspătă. Aproape nouă. Iarna trecută, era încă la păsune.

Trebuie să se culce cu Anna, cînd Stella încearcă să-i ascundă un secret. Poate chiar o crimă ? Asasinii se destăinuiesc bucuros prostituatelor. E o idee ciudată, dar e lucru știut.

Stella se ridică. Urlă :

— Nu mă lași odată în pace, dobitoc mîrșav ?

Urmează o înșiruire de înjurături în turcă, în greacă, în bulgară. Pavlovici zîmbește. Stella ascunde prost un „lucru" serios.

Ante se așază la masa Annei, comandă două pahare de lichior de anason.

— Cu cine era Stella aseară ?

— Cu Vlado Strakoș. A plecat azi-dimineață.

— Se poartă așa pentru că a părăsit-o ?

— N-a părăsit-o, răspunde Anna. Și el avea, aseară, o mutră ciudată.

— Poate că nu i-a reușit vreo lovitură ?

— Vlado ? Arăta mai curînd ca unul care-i pe cale să-și riște pielea.

— Va să zică știi ce mutră are cineva, în aceste împrejurări ?

— Tatăl meu și cei doi frați ai mei erau comitagii. Pavlovici a prins numele de Vlado Strakoș. Treaba asta miroase frumos. O ia pe Anna de bărbie și scoate un colier din buzunar. I-l petrece fetei în jurul gîtului și-și pocnește limba de cerul gurii.

Se întoarce la Stella, îi apucă mîna. Ea și-o retrage cu un strigăt, ca arsă de un fier roșu.

— Stella, spune el încet, ce era cu Vlado Strakoș ?

Un fior o scutură. Ar trebui să fugă oriunde, cu orice preț.

— N-ai chef să-mi povestești ? Pentru ce să stai pe gînduri ?

Ea sughiță.

— Ești un mîrșav... un turnător, Ante Pavlovici...

Orchestra atacă zgomotos pentru a saluta intrarea unor noi clienți.

Pavlovici știe că acesta e sfîrșitul rezistenței ei.

V

JOE SMITH

După biftec, cu cartofi fierți în apă, Anny va mînca o înghețată cu vanilie îmbrăcată în ciocolată caldă, una dintre specialitățile Lyons-ului, local „de lux" de la Piccadilly Circus.

Ei, Joe și Anny, au petrecut ziua împreună. Și acum, iau masa de seară în acest Lyons înțesat de o mulțime grăbită să meargă la spectacol și care hărțuiește chelnerițele.

Joe și Anny au ieșit după dejun. Au hoinărit pe malul Tamisei și au privit marile vapoare, care-i fac să

viseze pe toți englezii. Au dat cîțiva penny șomerilor care expun, pe trotuar, desene în cretă multicoloră. Lui Joe i-ar fi plăcut să petreacă un ceas la Tate Gallery, unde a învățat să iubească pictura și pictorii, unde a hotărît să devină el însuși pictor. Dar e atît de frumos, încît Anny a propus o plimbare pe jos în Hide Park. Și-au petrecut acolo sfîrșitul după-amiezii, ascultînd, aproape de Marble Arch, oratorii aținați de căldură și de apropierea războiului.

Ziua le-a părut lungă, așa cum sînt lungi zilele la capătul cărora ne vom despărți pentru atît de multă vreme încît nu mai avem nimic să ne spunem. Dealtfel, despre ce să fi vorbit ? Despre discursul domnului Chamberlain ? Despre concepțiile estetice ale lui Joe, care-i uluise prin îndrăznelile lui pe cronicari, destul de călîți, altminteri ? Joe Smith a fost pus „sub proiectorul actualității", sînt doi ani de-atunci, prin expoziția sa de la Bernheim, la Paris, și prin manifestul său asupra „renunțării la cea de-a treia dimensiune". A fost invitat să facă un turneu de conferințe-expoziții în Statele Unite, formulă originală prin care artistul explică amatorilor estetica sa, înainte de a le vinde mostrele geniului său.

Numai că războiul a venit și Joe a renunțat la America pentru a se înrola, în calitate de conducător auto. Ține să agonisească pînă la capăt experiența secolului său. Vrea să-i extragă chintesența împărtășindu-i destinul.

Anny e o mică pasăre din grădinile Londrei cu figura ei de madonă prostuță, cu coatele ascuțite și mania ridicolă de a voi să poarte pălării după moda pariziană. Joe a sedus-o în timpul unei reuniuni de esteți, unde Anny fusese adusă de niște colege de birou într-o seară în care nu cinaseră pentru că trebuiseră să facă două ore suplimentare la Iulius Spikfire Esq. and Co Export-Import-Embankment London East. După un ceas de mers cu metroul, fetele ajunseseră, abrutizate și înfometate, într-o sală prăfuită din periferia de Nord.

Joe vorbea despre ideea lui fixă, a treia dimensiune, unui public stoic și eteroclit. Anny nu înțelesese nici un cuvînt din ceea ce spusese Joe, timp de un ceas și jumătate. Însă o subjugase. Iar cînd el o dusese, găsind-o

picturală în două dimensiuni, în micul bar unde discuția se porni în jurul paharelor de bere brună, englezească, fata văzuse paradisul deschizîndu-se.

Începînd de atunci, Anny trăia ca într-un vis. Joe era un personaj abracadabrant, cum nu întîlnești decît în romane. Un adevărat noroc să fie amestecată în viața unei ființe atît de interesante. Cîteodată era foarte exaltat. Atunci, Anny nu-l mai vedea săptămîni întregi. Adeseori, Joe cădea într-o deprimare de nedescris. Anny încerca să-l remonteze iar el o bătea, însă cu atîta drăgălășenie încît nu aveai pentru ce să te superi.

După ce vindea o pînză, se ducea în Scoția sau la Paris. Se întorcea slăbit de nesomn și îngălbenit de abuzul de whisky. Apoi se punea pe treabă cu o ardoare stupefiantă. Picta în fiecare noapte multe Anny și Anny și iar Anny, care se asemănau între ele prin anumite laturi, însă cîtuși de puțin cu Anny așa cum aceasta putea să se imagineze privindu-se în oglindă.

Dinaintea deformațiilor multicolore ale lui Anny, oameni tineri discutau nopți întregi, bînd whisky. Joe asculta, bea încă și mai mult whisky, dar nu spunea nimic.

Dimineața, Anny se ducea la biroul ei de la Embankment, unde trebuia, cu capul greu, să adune lăzile cu marmeladă de portocale și să scadă lăzile cu ceai.

De cînd îl cunoștea pe Joe, munca lui Anny la Julius Spikfire Esq. îi părea la fel de fantezistă ca și „manierele" lui Joe, care tocmai trecuse de epoca violet-purpurie și de epoca verde-coclit. Acum tindea s-o vadă pe Anny găinat de gîscă și indigo, într-o căutare frenetică a unei noi explicări a curcubeului.

De cînd se vorbea despre război, Anny n-ar fi crezut niciodată că evenimentul acesta ar fi putut să aibă cea mai mică legătură cu Joe. Și tocmai el, atît de taciturn în particular, nu mai înceta cu Europa, libertatea, democrațiile și chiar cu British Empire. Într-o seară, se întorsese cu o foaie de angajare ca șofer de automobil. Iată încă un lucru pe care Anny nu și l-ar fi putut imagina niciodată, ca Joe să aibă un permis de conducere. Dar el găsise numaidecît această piesă printre hîrtiile lui pentru a contracta angajarea.

Anny nu se întreabă, în timp ce se întorc pe jos — Joe trebuie să-și ia valiza — dacă-l iubește pe Joe și dacă Joe o iubește. E doar. martorul încarnării sale solemne și disciplinate. Joe o va ului pînă la capăt.

VI

JEAN ȘI JOE

Străzile Parisului sînt întunecate și trecătorii furișați se încrucișează ca niște umbre. Din cînd în cînd, o lanternă de buzunar luminează un trotuar. Fluierăturile responsabililor cu apărarea pasivă pe grupuri de case străpung noaptea. Reamintesc locuitorilor din imobilele învecinate obligațiile pentru menținerea camuflajului. Prin crăpăturile astupate de la uși, de la ferestre, ale cafenelelor, o rază de lumină țîșnește pentru a se stinge imediat. Sînt puține mașini. Taxiurile sînt liniștite și prudente.

La *Coupole*, iluminată și zgomotoasă, chelnerii aleargă printre mese gîfîind. Ici și colo, uniformele fac pete kaki. Ziarele trec din grup în grup, comentate în toate limbile.

Lui Joe i-ar plăcea să treacă neobservat. Cînd a cerut, la Argenteuil, autorizația de a se duce pînă la atelierul său din strada Vavin (locuință provizorie pe care o împărțea cu un desenator japonez și cu un gravor apatrid), nu se gîndise la uniforma sa. E primul soldat englez care circulă prin Paris în timp de război. Toată după-amiaza, în timp ce umbla de colo colo, sau bea halbă după halbă, din pricina canicule, fusese arătat cu degetul.

— Sosesc englezii, spunea lumea, arătîndu-l.

S-a refugiat la *Coupole*, unde, pentru gerant, el e domnul Joe, și nu un soldat aliat zburînd spre victorie. Portăreasa, care l-a primit la început cu neîncredere apoi cu entuziasm, după ce l-a recunoscut, n-are nici o noutate de la Koleritz, nici de la Harita.

Joe mănîncă un pateu de ficat și o tocană provențală stropite cu un vouvray fără sifon. Se întreabă dacă se va conforma gustului său pentru dulciuri, terminînd cu un

ecler uriaș, cînd cineva îl bate pe umăr. La cea dintîi privire, nu-l recunoaște pe acest sergent aviator înalt și blond.

Aviatorul francez izbucnește într-un rîs familiar :

— Hello, Joe !

— Hello, Breuil !

Jean pleacă mîine. A cinat, pentru ultima dată, la *Dominique*, restaurant pe care l-a cunoscut prin Olga Simonovna. Această militantă bolșevică frecventa cu voluptate vizuina asta de emigranți albi, de pe strada Bréa. Îi plăcea să mănînce aici, în sala din fund, icre negre și blinele foarte grase stropite cu smîntînă acră, cînd era în fonduri, sau un borș indigest, servit la tejghea, în serile fără bani. Astăzi, singur, între patru ochi cu un *Paris-soir* anglofil și tricolor, Jean a mîncat icre negre și blinele. După aceea a hoinărit prin Montparnasul întunecat. A intrat în mod automat la *Coupole*. L-a recunoscut pe Joe, în uniformă engleză, țintă a întîrzierilor care cinau și a băutorilor de cafea filtru cu frișcă. Acum patru ani, cu prilejul ultimei lor întîlniri la Juan-les-Pins, băuseră împreună whisky, toastînd pentru Europa, pînă cînd Joe ajunsese în stadiul pariurilor imbecile.

Cei doi n-au conștiința împăcată. S-au cramponat, și unul și altul, de plăcerile foarte mărunte, tocana á la Nisa, icrele negre și eclerul uriaș, pe care Joe îl comandă în cele din urmă în același timp cu o sticlă de șampanie, pentru a sărbători întîlnirea.

Schimbă reflecții domoale asupra celui dintîi comunicat oficial francez, asupra discursului lui Daladier și asupra celui al lui Chamberlain.

Joe e sigur de loialitatea Dominioanelor. Canada va furniza mii de avioane și de piloți. Jean consideră că Germania va trebui ținută în șah cel puțin trei ani, trei ani de blocadă și de supraînarmare. Joe e convins că Marea Britanie va merge pînă la capătul puterilor, orice s-ar întîmpla. Pentru Europa e o problemă de viață sau de moarte. Și America ? Hitler și-a ales bine momentul. Roosevelt, cu un an înainte de alegeri, nu se va clinti.

Jean crede că războiul va fi cumplit. E hotărît să-l facă fără entuziasm idiot, însă cu conștiința a tot ceea ce o

victorie fascistă ar reprezenta inadmisibil pentru un spirit iubitor de progres și de libertate. Mai bine moartea.

Joe aprobă.

— Am văzut-o pe Madeleine Martin-Chéraille, spune în cele din urmă Jean.

Acest nume evocă figurile celorlalți de la Valais. Joe clatină din cap.

— Am fost niște europeni cam anemici ! conchise el scurgînd sticla în paharul lui Jean.

Cei doi bărbați ies pe bulevardul Montparnasse, întunecat. Au impresia că merg pe urmele războiului. Fac împreună cîțiva pași, pînă la colțul bulevardului Raspail.

Joe va încerca să doarmă pe divanul său prăfuit din strada Vavin, pînă la ora primului metrou și a primului tren spre Argenteuil. Jean se întoarce la Auteuil. Se despart, fiindu-le teamă să-și ureze noroc, și dispar în noapte.

VII

JAROSLAV HALIVEC

S.S.-istul, intrînd, n-a aruncat pe jos gamela, unde înoată în zeama grasă cîteva bucăți de pîine. Nu l-a izbit cu botul cizmei, în gîtumă, în fluierele picioarelor pe Jaroslav, prăvălit pe stănogul de lemn. N-a urlat cu glasul aspru și sacadat, care-l imită pe acela al iubitului Führer.

— Führerul nostru este prea bun ! Un porc împuțit ca tine ar trebui să fie lăsat să crape ! Porc împuțit de comunist !

S.S.-istul a așezat gamela aproape de stănog. I-a făcut semn lui Jaroslav să se ridice, i-a arătat, cu un semn din cap, găleata care servește drept latrină. Jaroslav a izbutit să se țină pe picioare, să ia găleata în mînă, s-o tîrască. E prea slab ca s-o transporte. Astfel că omul îi cară o ploaie de lovituri, de obicei, pînă cînd cade pe jumătate leșinat pe pardoseala pivniței spre care dau celulele.

— Porc împuțit, care nu-i în stare să-și arunce propria murdărie, spune atunci S.S.-istul.

Și cheamă un alt deținut, pe care-l poftește, cu lovituri de picior să-l secondeze pe Jaroslav în corvoada lui.

Dar, în dimineața asta, paznicul nu l-a bătut pe Jaroslav. L-a ajutat să-și transporte recipientul infect, să-l golească.

La întoarcere, îi întinde lui Jaroslav un pachet, scos din buzunarul său cafeniu.

— O țigară ?

După aceea S.S.-istul îi dă un foc, înainte de a-l încuia. Jaroslav începe să tușească. Îi este rău de la inimă. Dar cum să arunci țigara, cea dintîi după șase luni ?

Jaroslav Halivec fusese arestat ca „măsură de prevedere" din ordinul guvernului Hacha, cu cîteva zile înainte de anexarea Boemiei și de intrarea trupelor germane în Praga. Fusese dus într-un lagăr improvizat la porțile Pragăi, împreună cu alți comuniști cehi. Apoi Gestapoul formase cadrele de supraveghetori ai deținuților, după regulile disciplinei național-socialiste. Abia către jumătatea lui mai începuseră renghiurile degradante. După aceea Jaroslav Halivec fusese transferat în lagărul de la Karlsbad, unde regăsise comuniști germani încă vii după șase ani de torturi. Văzuse ceea ce n-ar fi întîrziat să devină el însuși dacă ar fi rămas în viață.

Fin, zvelt, dăruit cu o frumusețe de efeb delicat, cu ochii mari, albaștri care atrag privirile femeilor și gura senzuală, Jaroslav supraviețuiește de patru luni.

Întors pe stănog, se întreabă pentru ce nu l-a bătut nazistul, pentru ce l-a ajutat să-și transporte hîrdăul, pentru ce i-a dat o țigară, pentru ce nu i-a înfundat fața în gamela călduță și puturoasă, răcnind :

— Înfulecă ceea ce-ți dă Führerul, porc împuțit de comunist !

Căci repertoriul S.S.-istului e destul de limitat.

De patru luni, Jaroslav Halivec nici n-a dormit, nici n-a vegheat. A picotit între loviturile de pedeapsă corporală, plimbările în patru labe, într-o toropeală bîntuită de coșmaruri care-l făceau să se ridice, urlînd, pe stănog și să devină din nou conștient de starea lui disperată.

A mîncat ceea ce nu-i furau șoarecii din zeama grasă adusă, o dată pe zi, de S.S.-istul vociferînd. Această hrană îi dă arsuri de stomac cumplite urmate de vărsături. În mai multe rînduri, Jaroslav a hotărît să nu mai mănînce, pentru a muri mai repede. Instinctul însă a biruit. Cînd ai la îndemînă pîine unsuroasă, foamea e un supliciu prea îndelungat. Ceea ce înghiți astfel e de ajuns, din nefericire, ca să-l prelungească.

Deci Jaroslav Halivec o să mînînce, cu îmbucături mici înghițite deîndată, pentru a evita gustul de grăsime încinsă.

În aceste luni de bulmăceală, cînd nu mai poți să ții socoteala zilelor, nici măcar să deosebești nopțile, cel mai rău este să nu știi nimic din ceea ce se petrece „sus". Hitler a anexat Boemia și Moravia, Jaroslav o știe. Dar după aceea ? O dată mai mult, Franța și Anglia nu s-au amestecat. Comuniștii n-au izbutit să declanșeze, în țările liberale, cruciada antifascistă. Democrațiile mai au încă nevoie de exemple sîngeroase pentru a înțelege că nu poți pactiza cu Hitler și cu naziștii, fără pedeapsa de a fi, la rîndul tău, nimicit.

Cheia scîrțîie în broască. S. S.-istul stă în ușă. Jaroslav se chircește pe stănog. În momentul acesta va fi bătut.

— Comandantul lagărului vrea să vă vorbească, spune S. S.-istul. Vreți să vă ajut să mergeți ?

Jaroslav e în picioare. Urechile îi vuiesc. Se agață de pervaz. Rana de la pulpa stîngă a început să sîngereze din nou și sîngele se lipește de pînză.

S.S.-istul îl sprijină pe Jaroslav de brațul său.

Dinaintea unui birou de marchetărie, amintire de la fabrica de cristal din Boemia, Comandantul lagărului îi face semn lui Jaroslav să se așeze în fața lui, într-un fotoliu.

— Camarade Halivec, spune el clipind din ochi, voi semna actul dumneavoastră de eliberare. Sînteți un cetățean liber al celui de al Treilea Reich liber.

Jaroslav îl privește pe ofițerul gras și decorat, fără să înțeleagă.

— Păreți obosit, camarade Halivec. Dacă doriți, puteți să vă odihniți, o zi sau două, la infirmeria lagărului.

— Dacă pot să plec astăzi, spune Halivec, aș prefera.

Nu-și mai auzise de multă vreme sunetul vocii. În celulă, cu el însuși, vorbea în șoaptă.

— Dar bineînțeles ! Hainele și obiectele dumneavoastră personale vă așteaptă la ieșirea de la duș. Și iată portofelul dumneavoastră.

Bărbatul gras îi întinde lui Jaroslav portofelul, cu un surîs îndatoritor.

— Fără îndoială, vă veți duce la Praga, nu ? Aveți un tren peste o oră. Veți fi condus cu autobuzul pînă la gară. Odată ajuns acasă, uitați de disciplina acestui așezămînt, puțin cam aspră, dar (vai, vai !) necesară. E un sfat prietenesc. Spuneți de asemenea camarazilor dumneavoastră cîtă silință am depus în privința dumneavoastră, de la noile evenimente.

Ofițerul durduliu s-a sculat. Îi întinde mîna împodobită cu inele lui Jaroslav.

În trenul care oprește la toate stațiile de pe traseu (a băut cafea de malț și a mîncat o bucată de pîine cenușie la bufetul gării și această masă sărăcăcioasă îl indispune) Jaroslav Halivec, inginer de sunet la studiourile „Cecoslovenski Film", militant comunist și responsabil al regiunii Praga-Sud, vede propunîndu-i-se de către un călător o explicație odioasă a eliberării sale.

Războiul a început, înțelege el. Germania a invadat Polonia. Ultimatumul englez a expirat astăzi la prînz. Germania și Sovietele au semnat, săptămîna trecută, un pact de neagresiune, urmat de un acord economic. Sînt puși în libertate anumiți șefi comuniști. Vor fi însărcinați cu propaganda în uzine.

Jaroslav rînjește. Hitler a avut de-a face cu unul mai șiret decît el, dacă a riscat. Stalin l-a atras într-o cursă. Și acum, Hitler s-a aruncat în război cu capul înainte. Curînd comunismul va triumfa în Germania, apoi în lumea întreagă.

Vecinul vorbește întruna. Pentru moment, cehii nu sînt „mobilizați", spune el, sînt „utilizați". Sînt trimiși în

Germania, în lagăre de muncă. Întăresc linia Siegfried, dincolo de Rin. În pulberării, tot ei umple obuzele cu exploziv. De pe acum sînt semnalate defecțiuni, atentate.

Omul vorbește de raționalizări, de deportări.

— Puțini cehi au norocul să rămînă în Boemia sau în Moravia. Pretutindeni, sînt înlocuiți cu germani. Care nimicesc metodic limbă, obiceiuri, instituții.

Omul e un german din Sudeți, mutilat din războiul celălalt. Jaroslav își dă seama de accentul său atunci cînd vorbește germana, ca și atunci cînd vorbește ceha, pentru că folosește talmeș-balmeș amîndouă limbile. După toate aparențele e un agent provocator care a fost plasat în compartimentul său pentru a-l „încerca". Vorbește prea liber pentru a fi liber.

— Mă tem ca Reichul să nu aibă decepții cu comuniștii ăștia, continuă el. Drojdia lumii moderne, Führerul a divulgat-o în *Mein Kampf*.

Jaroslav nu răspunde. Poate că individul ăsta nu-i decît un idiot ? În orice caz, Halivec nu va cădea în cea dintîi capcană pusă în drumul lui.

— Nu-mi pasă mie de toate astea, mormăie el retrăgîndu-se în colțul său, cu ochii închiși.

Străzile Pragăi mișună de patrule, sînt înțesate de santinele. În piața mare, redevenită Graven, nu mai sînt tramvaie. Prăvăliile au afișe în germană. Dinaintea fiecăreia există o coadă. Sus, pe Radčin, fîlfîie în soarele care apune un steag uriaș cu zvastica.

Noaptea coboară. Cofetăria din preajma Teatrului Mare, unde, ca unui bun ceh, lui Halivec îi plăcea să mănînce prăjituri consistente și foarte dulci, este deschisă. Intră. Mai sînt încă prăjituri. Halivec gustă una. E tot atît de scîrbit ca și de tocana proastă cu grăsime sleită din temnița lui subterană.

Trece un vînzător de ziare, oferind *Pragerpresse*. Pactul germano-sovietic este comentat triumfal, ca și intrarea victorioasă a armatei germane în Polonia.

Unde să se ducă ? La partid ? Dacă va întîlni pe cineva acolo, acesta va fi un delator. Trebuie să-și salveze pielea.

Ca s-o salveze, trebuie să treacă frontiera. E ușor să-ți închipui că ai fost pus în libertate ca „mărturie" a politeții lui Hitler. Dar dacă a fost din greșeală ? Dacă, de atunci, a intervenit un contraordin ? Ideea asta îi dă un fior.

Se gîndește la Isaac Kohn : era la congresul din Valais. Un mic evreu din Rusia subcarpatică. Isaac Kohn îi spusese, într-o seară, în timpul discursului unui țicnit de englez (un individ cumsecade cu ochi blînzi, numit Brown sau Smith) :

— Dacă ai un necaz la Praga, descurcă-te ca să ajungi la Ușurod. Te voi trece în Rusia, sau oriunde în altă parte preferi.

Dacă a putut să scape, Isaac Kohn își va ține promisiunea.

Jaroslav are bani la bancă, dar sînt desigur confiscați. Va trebui deci să se ducă acasă cu multe precauții. Are într-o ascunzătoare, cîteva bijuterii, aur și un pachet de dolari.

Apartamentul a fost răscolit. Dar comoara e intactă. Jaroslav iese de acasă ca o nălucă. Se duce la gara de Sud.

Ca să străbați „Slovacia independentă" este nevoie de un pașaport, îi spune funcționara de la bilete. El are pașaport dinainte de evenimente cu viză pentru Ungaria și Germania. Dar n-are viza slovacă. E considerat valabil de către salariata indiferentă. Ce-o interesează pe femeia aceasta, al cărei soț a fost ucis într-o răzmeriță la care el nu participase cîtuși de puțin, dacă numitul Halivec Jaroslav are chef să străbată Slovacia pentru a se duce în Ungaria ? E treaba poliției de frontieră să-l respingă, dacă-l consideră indezirabil. Se instalează într-un compartiment de-a doua. (Trenul e direct pînă la frontiera slovaco-ungară.) Experiența i-a dovedit că la a doua ești mai puțin remarcat decît la a întîia și mai puțin sîcîit decît la a treia.

Cel mai greu este să nu-și îngăduie să adoarmă, să-și cruțe puterile, voința, curajul (cel puțin cît i-a mai rămas din toate acestea), ca să ajungă pînă la Kohn.

VIII

ISAAC KOHN

De cînd a apus luna, Strakoş aşteaptă în şanţ. E un om experimentat, căruia nu ai nevoie să-i explici de mai multe ori unde să plaseze o bombă. Bomba a fost pusă exact în mijlocul podului, între două traverse, şi firul merge de-a lungul şinelor. Unica santinelă se află în partea cealaltă a podului. Nici măcar n-a fost util să fie suprimată. Din fericire dealtfel, pentru că trenul este în întîrziere şi acum s-a făcut ziuă de-a binelea.

Locul nu e rău ales. La poalele Carpaţilor, în teritoriul acesta rutean, aparţinînd cînd unora, cînd altora, conform tratatelor, la cîţiva kilometri de Uşurodul cehoslovac redevenit Unkvar unguresc şi gata să se transforme, în cîteva zile, într-un Uşurod „independent" ; nimeni nu va şti în avantajul cui lucra, de astă dată, Organizaţia. Aici ruşii pîndesc populaţiile slave, germanii caută drumul către petrolul românesc, ungurii revendică o regiune a Imperiului, cehii regretă o republică dezmembrată, polonezii....

Nici chiar Strakoş nu ştie în avantajul cui va ucide. El ascultă cinstit dispoziţiile pentru că ştie unde să se mărginească în ceea ce priveşte curiozitatea. În afacerea cu regele Iugoslaviei, Imredi încercase să înţeleagă. Sărmanul Imredi, puţin mai tîrziu, slujise drept hrană peştilor, fără a fi însă mai bine informat. Cînd faci o meserie murdară, trebuie s-o faci ca şi cum ar fi bună, altminteri e preferabil s-o schimbi.

Totuşi nu e rezonabil să dinamitezi un tren pe un pod cînd soarele e sus pe cer. Din ziua în care a primit ordinul, lui Strakoş i-a fost frică, în aşa măsură încît a pălăvrăgit ca un novice, noaptea trecută, în patul Stellei. I-a fost atît de frică încît a sosit mai devreme, ascară. Oamenii din regiune au putut să-i vadă faţa, mai cu seamă un bătrîn evreu bărbos care ducea un măgar şi care l-a privit în mod ciudat. Din fericire, evreilor nu le place să-şi povestească întîmplările jandarmilor, fie ei cehi

sau unguri. Căci știu cum se isprăvește treaba asta pentru ei.

Războiul începe în Vest. Firul electric al lui Strakoș va întinde fără îndoială masacrul în Carpați, și chiar pînă în Ucraina. Vor fi mii de oameni împușcați și sute de mii uciși ca niște eroi. Pretutindeni oamenii vor lupta fără să mai înțeleagă pentru cine, după cum Strakoș nu știe pentru ce va arunca în aer un tren care are mai mult de trei ore întîrziere. Există însă cineva undeva care știe pentru ce va sări trenul în aer. Și asta e de ajuns.

Numai că riști, cu aceste infernale orare balcanice, să te înșeli asupra garniturii și să-ți lași pielea, ca să trimiți *ad patres* o cireadă de vaci.

Strakoș își pune urechea la pămînt. E un seismograf care nu l-a înșelat niciodată. Aude un duduit îndepărtat pe care-l confirmă în curînd un șuierat la intrarea în tunel. E momentul să iasă din șanț, purtînd pe cap o relativă șapcă de slujbaș la calea ferată. E un truc spre a-i potoli pe curioși. Dealtfel, nu există, la orizont, decît un țăran rutean care-și apasă plugul de coarne în pămîntul neroditor. Trenul va ieși din tunel și se va angaja pe pod. Ceea ce va produce un foc de artificii, al cărui singur spectator va fi acest idiot de țăran și pe care totuși cinematografele l-ar plăti scump.

S-a făcut. iată-l ! Există întotdeauna o clipă în care Strakoș dorește ca trenul să nu sosească, sau ca automobilul să-și schimbe ruta, sau ca pistolul său automat să se oprească pe neașteptate. Trenul enorm defilează foarte aproape de Strakoș, încît îți vine să crezi că-l va strivi. Strakoș aude pistoanele care lovesc, ca și cum ar fi sîngele ce-i zvîcnește lui la tîmple. Podul începe să tremure, el de asemenea. Locomotiva trece, după aceea un furgon, primul vagon, al doilea. Acum, locomotiva se află la mijlocul podului. Partea grea este să aștepți destul de multă vreme pentru ca întreg convoiul să fie angajat. Aproape întotdeauna, se face contactul prea curînd.

Cînd arcul principal începe să se clatine, imediat după explozie, Vlado nu rezistă tentației de a ridica nasul. Vede trenul răsturnîndu-se cu un zgomot înzecit de ecou. Dacă torentul ar fi avut apă, ar fi fost o treabă mai curată.

Totul ar fi dispărut dintr-odată. Dar totul fumegă, totul arde, totul se rostogolește în jos, pînă la fund. Nu e plăcut la vedere.

Jaroslav apare de sub o banchetă. Constată că n-are decît cîteva zgîrieturi. A avut senzația unei coborîri cu ascensorul și ameteala asta l-a trezit, chiar înaintea izbiturii.

În jurul lui, din toate părțile, urlete, foc, moarte. Jaroslav intră în torentul pe care-l străbate. Se cațără pe malul celălalt, indiferent la operațiile de transport care se organizează, la vietile care se încearcă a fi salvate. E vorba întîi de toate să se salveze pe sine, să ajungă la Ușurod și să-l găsească pe Isaac Kohn.

Merge de-a lungul terasamentului, unde se succed brancardele cu încărcătura lor sîngerîndă.

La gară, în mijlocul unui grup atent, un personaj cu aparență oficială arată că e vorba de un atentat. Membrii comisiei pentru delimitarea noii frontiere ungaro-slovace au fost asasinați.

Crima li se impută comuniștilor. Dealtfel, șeful lor local, un evreu pe nume Isaac Kohn, a fost arestat în clipa în care încerca să treacă frontiera.

Un tren e gata să plece pe o cale ocolită din cauza accidentului de la viaduct. Jaroslav se urcă în el. Cine știe unde merge, spre care frontieră, spre care temniță, sau spre care drept de a trăi ?

●

— Da, știu că nu se intră la Excelența Voastră ca într-o moară !

Ante Pavlovici stă în picioare dinaintea marii mese goale. În spatele acestei mese, într-un fotoliu, Excelența Sa fumează o țigară de foi, clipind din ochi. E gras, cu răsuflarea scurtă și chel. Nu-i face semn interlocutorului să se așeze, nici nu-i întinde mîna grăsulie.

— Mi-am adus aminte de serviciile pe care am avut onoarea să le aduc Excelenței Voastre și mi-am permis...

Excelența Sa alungă fumul țigării. A dejunat bine, evident, ceea ce-i dă o înclinare către indulgență.

— Servicii, mie ? mormăie dînsul cu o voce la fel de moale ca și întreaga lui persoană. Dacă le-ați adus, n-ați fost plătit ?

Ante Pavlovici își manifestă mirarea.

Dacă mi-am îngăduit să mă prezint Excelenței Voastre, înseamnă că întîmplarea, șansa...

Excelența Sa trage o nouă porție de fum.

— Pașaportul dumneavoastră, domnule Ante Pavlovici, nu e în regulă. Cu toate acestea, vi s-a îngăduit să veniți pînă la Budapesta... și chiar pînă în cabinetul meu. V-am primit ca să vă spun că o luați pe un drum greșit, pe un drum absolut greșit, dacă sperați fie și cel mai neînsemnat lucru de la bunăvoința mea.

Ante Pavlovici protestează. E purtătorul unei informații privitoare la atentatul de la Ușurod. Excelența Sa scoate fum ca un foc de șemineu și se ridică.

— Destul, domnule Pavlovici, destul !

Ante Pavlovici e descumpănit. Excelența Sa deschide un dosar subțire pe care-l scoate dintr-un sertar.

— Vă cunosc pe dinafară, domnule Pavlovici Ante. Nici măcar n-am nevoie să deschid acest dosar. De exemplu, știu că sînteți un prieten personal al domnului Lenefi Bela.

Pavlovici pălește. Unde vrea să ajungă Excelența Sa ?

— Îl cunosc puțin, într-adevăr.

— Poate că ați fi fericit să-l revedeți, spune Excelența Sa apăsînd pe butonul unei sonerii. Cinează în seara asta într-un restaurant țigănesc din Buda, *Kakuk*. Să întîlnești un vechi prieten e întotdeauna agreabil, nu ?

Ante Pavlovici se află afară din minister, pe marele bulevard care dă spre Dunărea verde, înainte de a fi cumpănit dacă întrevederea, prost începută, se isprăvise bine.

Trebuie să aștepte seara, pentru a cina la *Kakuk* cu teribilul Lenefi Bela, singurul om din vechiul regim care supraviețuise, după ce slujise, între timp, sub Bela Kun. Cina nu le va produce nici o plăcere celor doi interlocutori, în ciuda bucatelor alese și a excelentei muzici țigănești.

Lenefi Bela e un ungur cu sprîncene dese, lat în spete și atletic. Poartă o mustață stufoasă și bea tokay, mîncînd

măsline negre. Părea încîntat văzîndu-l pe Ante Pavlovici intrînd la *Kakuk*. N-a mai avut prilejul să-l întîlnească de mulți ani ! Chelnerul mai adăugă un tacîm la masa lui Lenefi Bela, lîngă o fereastră deschisă către grădină, unde îndrăgostiții cinează sub bolțile înflorite.

După berbecul cu orez și cu paprika, țiganul vine să-i cînte la ureche lui Pavlovici vechi romanțe și balade moderne. Țăranul ungur își iubește logodnica într-un adevărat paroxism sentimental.

Țiganul se îndepărtează. Tokay-ul auriu scînteiază în pahare. Momentul e favorabil conversației.

— Povestea asta cu trenul plenipotențiarilor care a sărit în aer pe podul de la Ușurod... aruncă Pavlovici momeala.

— Unkvar, nu Ușurod, i-o întoarce Lenefi Bela, nu vă fie cu supărare.

— Scuzați ! S-a reușit să se facă lumină în treaba asta ?

Lenefi se sprijină în cot pe fața de masă albă, cu paharul în mînă, ca pentru a ține un toast. Zîmbește urmărind fumul țigării. Țiganul a ieșit în grădină și cîntă în umbră, pentru perechile de îndrăgostiți. În depărtare, luminile Pestei conturează cheiuri și bulevarde cu linii de foc.

— Ungaria este neutră, absolut neutră, spuse Lenefi Bela coborînd glasul. Comuniștii au dat lovitura. Nu vă miră ? Șeful lor a fost arestat. A și mărturisit. Va fi spînzurat săptămîna viitoare.

Ante Pavlovici lasă să-i scape un șuierat admirativ.

— Admirabilă poliție ! Păcat că teroristul e slovac și catolic roman.

Lenefi clatină din cap. O expresie de dezgust se zugrăvește pe chipul său. Comandă cafea și lichioruri cu o plictiseală exagerată.

— Această veste, insistă Pavlovici, vă este poate indiferentă dar poate să intereseze multă lume. Are prețul său.

Din cauza iritării, a ridicat puțin glasul. Lenefi încruntă sprînceana. Lansează, ca într-un murmur, către sîrb :

— Săptămîna viitoare, asasinul va fi executat. Arestarea sa şi mărturisirile au fost comunicate presei, chiar în seara asta. E un oarecare Isaac Kohn, un evreu.

— Bineînţeles.

Lenefi respinge cu un gest familiar acest răspuns necuviincios.

— Nu credeţi că v-ar fi binefăcătoare o vacanţă în Ungaria, pînă la ispăşirea acestui Isaac Kohn ? întreabă el.

Ante Pavlovici îşi scarpină urechea :

— N-aş cere nimic mai mult decît să rămîn în frumoasa dumneavoastră capitală, dar...

— În acest anotimp, la Budapesta e foarte cald, spune Lenefi bîndu-şi cafeaua cu înghiţituri mici. De ce aţi spune de o săptămînă pe ţărmul lacurilor ?

— Nu pot să-mi neglijez afacerile.

— Ia te uită ! spune Lenefi cu compătimire, ce păcat ! Şi eu care credeam că veţi petrece septembrie şi octombrie în magnifica dumneavoastră proprietate din Dalmaţia, unde soţia şi copiii tînjesc după dumneavoastră. La Dubrovnik, odinioară Ragusa ? Un adevărat paradis.

Ante Pavlovici are impresia că peştele muşcă din momeală.

— Aş dori atît de mult s-o pot face, suspină el. Dar vai, vremurile sînt prea aspre ca să mă gîndesc la vacanţă.

Duce la buze paharul de coniac vechi franţuzesc şi degustă cu gravitate alcoolul fin.

— Avem cea mai mare dorinţă, spune Lenefi, să facem o afacere cu dumneavoastră. O afacere care vă va permite să rămîneţi o săptămînă în Ungaria, pentru a vă restabili după emoţiile încercate şi să vă luaţi după aceea două luni de odihnă binemeritată.

Pavlovici încearcă să-şi ascundă emoţia, dar fruntea i se broboneză de sudoare.

— Sînteţi prea amabil, suspină el, dar... dar...

Lenefi îşi priveşte ceasul, îşi bea cafeaua. A umblat destul cu mănuşi faţă de spionul ăsta nepricopsit. Aruncă brutal :

— O sută de mii de dinari de marfă proastă, nu importă care, nu importă cînd.

— O sută cincizeci de mii de dinari, spuneţi ? întreabă Pavlovici. Gablonz şi articole de Paris ?

— Am spus o sută douăzeci şi cinci de mii.

Pavlovici zîmbeşte. Zdrobeşte între degete ţigara pe care i-a oferit-o Lenefi.

— Numele adevăratului asasin vă interesează, fără îndoială ? întreabă el fără să ridice ochii.

Lenefi aruncă asupra lui o privire iute. Vrea să-i dea de furcă sau are de-a face cu un imbecil ? Pavlovici nu-şi dă seama că nu i se cumpără destăinuirile, ci tăcerea ?

— Nu, spune Lenefi. Cîtuşi de puţin. Asasinul a mărturisit. Se numeşte Isaac Kohn, din Unkvar.

— Evident, evident, spune Pavlovici.

Lenefi s-a ridicat. Cere nota.

— Atît de repede ! regretă Pavlovici. Sînteţi grăbit ?

— Da.

Chelnerul şef le întinde pălăriile.

— Mîine dimineaţă, la hotelul dumneavoastră, reia Lenefi, vi se va aduce biletul de tren pentru o staţiune estivală. Camera vă va fi reţinută acolo. Bineînţeles, călătoria dumneavoastră va fi pe spezele noastre. Şi vom pune pe paşaportul dumneavoastră o viză în toată regula pentru Iugoslavia.

O maşină înaintează pe strada în pantă. Un comisionar se repede şi deschide portiera.

— Îmi cer scuze că nu vă însoţesc, spuse Lenefi, sînt grăbit. Cu alt prilej.

Şi printre dinţi, privindu-l pe Ante drept în ochi :

— Va trebui numai să-l uiţi pe Strakoş, Anton.

Pe Pavlovici cuvintele astea îl iau pe nepregătite. Sudoarea i se scurge pe şira spinării la gîndul că a jucat o chintă roială fără să-şi dea seama. Lenefi se află în centrul unei operaţii politice foarte complicate, pe care Pavlovici n-are nicidecum intenţia s-o descurce, cîtă vreme există localuri de noapte elegante la Pesta şi fumează o ţigară de cinci pengö. Lenefi s-a şi urcat în maşină şi porneşte.

— Un taxi, domnule ?

Pavlovici refuză. Va merge pe jos, pe străzile luminate. Bună afacere o sută douăzeci şi cinci de mii de dinari, cînd omul ştie un nume pe care nimeni nu trebuie să-l ştie. Nu venise deci la Budapesta, cum credea, în calitate de agent care aduce o informaţie, ci în calitate de şantajist în

stare de orice îndrăzneală. Şi tocmai această îndrăzneală îi aduce atît de uşor o sută douăzeci şi cinci de mii de dinari. Acum cînd cumpăneşte temeritatea nebună a intervenţiei sale, Pavlovici consideră că s-a lăsat furat, acceptînd o sută douăzeci şi cinci de mii de dinari. Se mai gîndeşte şi constată că este, împreună cu Stella, purtătorul unui secret de stat şi că pielea lor nu valorează nici zece pengö bucata.

IX

MAX DUNANT

Ora şase dimineaţa. Vîntul rece din nord suflă pe peronul gării din Geneva-Cornavin. Vameşii şi soldaţii de la postul de gardă bat pasul pe loc. Max Dunant aşteaptă trenul spre Franţa, anunţat pentru miezul nopţii.

Aceste şase ore de întîrziere, Max Dunant, cu gulerul vestonului ridicat, le-a petrecut plimbîndu-se în lung şi-n lat.

Cu un gest maşinal, a aprins o mulţime de ţigări pe care le-a aruncat după cîteva fumuri. Dintr-o veche obişnuinţă, şi-a scos ochelarii de o sută de ori, le-a şters sticlele cu batistă de mătase. A citit afişele şi anunţurile pentru călători. S-a instalat pentru un timp în sala de aşteptare, a asistat, pe peronul de triaj, la formarea unui tren de marfă.

Sufletul i s-a lăsat pradă furtunii. Ataşat pe lîngă „Biroul internaţional al Muncii", a văzut, din observatorul său genevez, partidul naţionalist transformînd disperarea în ură. A auzit, după aceea, tancurile germane duduind în defileurile Austriei. Lucid, războiul îi apărea inevitabil încă de acum trei ani.

Ideea unităţii europene se ciocnise de o coaliţie de interese şi de mistici contradictorii totuşi. Nici naţionaliştii francezi, nici fasciştii şi pangermaniştii, nici băncile şi City-ul nu acceptaseră principiile acesteia, după cum nu

consimțiseră să cedeze Societății Națiunilor nici o fărîmă din împuternicirile lor.

Naționaliștii francezi trăiau cu iluzia perenității tratatului de la Versailles și a unei coerciții pe care Franța era incapabilă s-o aplice. Ei practicaseră o politică de iepure : teamă de Germania, teamă de comunism, teamă de umbra lor.

Germania nu se considerase bătută în a doua bătălie de pe Marna. Versailles nu fusese pentru ea decît un armistițiu. Pseudosocialismul lui Hitler și trusturile oțelului, trusturile produselor chimice, ale industriei grele și marea finanță a lui Krupp și Thyssen făceau o alianță monstruoasă, pentru a stabili hegemonia germană asupra Europei.

La Londra, bănci și trusturi reluaseră, de cum fusese trasă ultima lovitură de tun, politica de balanță între forțele antagoniste ale continentului. Ele susținuseră, împotriva Franței, revendicările germane, finanțaseră reînarmarea Reichului, refuzaseră orice sprijin eforturilor franceze către „securitate", tot așa cum ajutau pe ascuns răscoalele siriene. Investau capitaluri uriașe în Germania, de unde scontau să obțină dividende copioase.

Naziștii francezi, doritori să pună din nou sub obroc, fie și cu prețul unei înfrîngeri, clasa muncitoare, îl înspăimîntau pe Max Dunant.

Către care deznodămînt tindea conducătorul sovietic ? Oare sconta că armatele franco-engleză și germană, decimate, epuizate, ar atrage după ele sfîrșitul capitalismului tot atît de sigur cît și al fascismului și vor însemna, după haosul însîngerat, instaurarea ordinei comuniste ?

Madeleine coboară dintr-un vagon, trasă la față. Max o ia de braț. Însoțitorul de la *Hôtel des Bergues* îi va prezenta la control cufărul și va aduce valizele. Coboară, alături, strada largă, însuflețită de-acum, spre podul Mont Blanc. Acum zece ani, tot așa venise s-o caute la gara din Cornavin înainte de Congres. El cinase pe-atunci în braseria unde intră acum amîndoi să bea cafea cu lapte.

Chelnerii mătură, folosind rumeguș, braseria cu mirosuri acre. Max își șterge fără încetare ochelarii cu batista de mătase. Apoi o conduce pe Madeleine la hotel.

Vîntul rece din nord se ridică pe lac, iar acesta se sparge în valuri mici și dese. Pe pragul hotelului, Max își ia rămas bun. Va veni s-o caute pe Madeleine după-amiază, pentru a o conduce la sediul Crucii Roșii Internaționale.

Cu pași mărunți, Max pleacă, prin grădini, de-a lungul lacului, spre B.I.T. în Elveția este pace. Ultimul membru al asociației europene trece neobservat prin mulțimea geneveză care, pe jos, în tramvai, pe bicicletă, se duce la lucru, puțin mai agitată ca de obicei după lectura ziarelor de dimineață.

X

MAX ȘI MADELEINE

Madeleine a sosit cu întîrziere, reținută de un consiliu interminabil, în cursul căruia a trebuit să traducă în patru limbi cuvintele fără importanță ale delegaților. E descurajată de meschinăria discuțiilor, atunci cînd e vorba să se acorde ajutor cîtorva sute de mii, poate chiar milioane de ființe umane aflate în suferință.

Max face aluzie la comunicatul german din cursul dimineții. Acesta anunță o intrare fulgerătoare a armatelor generalului von Brauchitsch în Polonia, prin patru săgeți în adîncime, alcătuite din blindate ușoare, tanchete și automitraliere, susținute de bombardiere în picaj, scuipînd bombe explozive și incendiare, mitraliind mulțimea și urmate de blindate grele. Spaima pe care o provoacă acest potop e amplificată de zgomot : bombele sînt întovărășite de sirene. Infanteria, transportată în camioane și înarmată cu puști mitraliere (pușca a dispărut, practic, din armata germană), vine în urmă, ocupă pozițiile, stabilește contacte cu ariergărzile coloanelor rapide, plecate mai departe, și organizează terenul ocupat.

Principiul este să pătrunzi foarte adînc în spatele inamicului, să provoci derută, care să dezmembreze sistemul defensiv. Contrar doctrinelor artei militare, diviziile de asalt nu se preocupă niciodată de spatele lor. Dacă o

divizie blindată este izolată, ea pătrunde în teritoriul inamic, profitînd de surpriză, pentru a-şi continua munca de dezmembrare. Este iureşul lui Atila, înzestrat cu metodele cele mai perfecţionate.

Rezultatul a fost fulgerător. Germánii au făcut sute de mii de prizonieri, îmbrăcaţi încă civil în cazărmile cuprinse de flăcări.

În sfîrşit a apărut o nouă armă : paraşutiştii pun stăpînire prin surprindere pe terenurile de aterizare. Aceşti paraşutişti nu sînt aruncaţi la întîmplare. În împrejurimile punctului lor de cădere îi aşteaptă complicii, spioni germani sau trădători polonezi. Germanii au studiat, în timpul războiului din Spania, eficienţa celei de a „5-a coloane".

Max consideră că rezistenţa poloneză, pe care Statul Major francez conta pentru mai multe luni, nu va dura decît cîteva săptămîni, cine ştie, poate chiar numai cîteva zile. În aparenţă, planul Gamelin consta în a da o lovitură violentă împotriva liniei Siegfried, profitînd, îndată după terminarea mobilizării, de obligaţia, pentru Germania, de a menţine mai mult de jumătate din forţele sale în Polonia.

Dacă războiul din Polonia durează mai puţin decît mobilizarea franceză, Gamelin va trebui să-şi modifice planurile. Însă va trage o învăţătură preţioasă din demonstraţia aşa-numitului *Blitzkrieg* [1], oferită de Germania. Franţa are timpul să-şi organizeze apărarea în adîncime în locul unui dublu sau triplu front continuu : să creeze, în interior, curse pentru tancuri, în care vor veni să cadă blindatele germane, să se pregătească a intercepta diviziile rapide, uşor de capturat de îndată ce se vor fi hazardat prea mult. Se află într-asta material destul pentru imaginaţie, destinat specialiştilor inteligenţi.

În sfîrşit Franţa trebuie să profite de punctul slab al Axei, Italia. Max aşteaptă ultimatumul franco-englez către Mussolini. Italia nu va rezista unui război dur. Conflictul iscat pe Pad şi pe Brenner va împiedica atacul german prin Belgia.

[1] Război fulger (germ.).

Madeleine ascultă, privind apusul soarelui pe lac. Se află pe terasa unui restaurant, deasupra cheiului. Trec în sus şi-n jos vapoare, urmărite cu binoclul de către vameşii elveţieni şi francezi care supraveghează apele lor teritoriale. Departe, în fund, munţii, imobili şi albăstrii, sînt încununaţi de gheţari strălucitori în soare ca nişte scufii albe. Un vînt rece şi uşor dezmiardă ziua aceasta minunată de vară tîrzie.

Madeleine crede că războiul acesta va fi extenuant pentru toţi. Max merge mai departe. Întreaga lume va fi antrenată în mod inevitabil şi civilizaţia albă riscă să dispară.

Madeleine a fost întotdeauna surprinsă citind în lucrările consacrate războiului mondial că aliaţii ar fi trebuit în mai multe rînduri să fie bătuţi, nu numai în 1914, dar şi în 1916, 1917 şi chiar în 1918. Puterile centrale au deţinut superioritatea pînă în clipa cînd blocada s-a dovedit eficientă (după patru ani) şi pînă la intrarea în război a Statelor Unite, a căror greutate morală şi economică a fost mai hotărîtoare decît intervenţia militară.

Madeleine îi împărtăşeşte aceste gînduri lui Max, care o priveşte cum îşi mănîncă sparanghelul cu sos alb. El îi atrage atenţia că, în celălalt război, echilibrul de forţe era mult mai favorabil aliaţilor. Vreme de doi ani, ruşii fuseseră un element de uzură a forţelor austro-germane. Italia, la început neutră, intervenise de partea aliaţilor. Cu toată mediocritatea trupelor şi a armamentului său, neutralizase armata austriacă—pînă la Caporetto. La început, Serbia purtase o luptă eroică. Şi România fusese un timp în război. De partea puterilor centrale, luptau numai Turcia şi Bulgaria, încercate deja în războaiele balcanice. Turcia nu fusese eficientă decît în momentul necugetatei aventuri a Dardanelelor. Cît despre Bulgaria, înfrîngerea sa pe Vardar grăbise sfîrşitul războiului.

Aproape că s-a înnoptat. Mici becuri electrice se aprind pe mese.

Max îi destăinuieşte Madeleinei că e pesimist în legătură cu sfîrşitul războiului. Franţa, guvernată fără energie, e străbătută de curente de opinii ale căror izvoare nu sînt toate limpezi. Militarii de carieră sînt de o mediocritate copleşitoare. Pe de altă parte, Max nu vede, în

Franța, un mare elan național, ci convingeri politice individuale, întemeiate pe patimi sau interese. Se teme ca Germania să nu fie foarte bine înarmată, ca aprecierile să nu fie inferioare realității.

Madeleine are inima strînsă. Max o ia de mînă cu stîngăcie.

— Îmi placi mult, Max, spune ea retrăgîndu-și mîna în aparență ca să-și curețe piersica... Dumneata ești atît de mult deasupra evenimentelor! Le privești dintr-un observator, în timp ce pe mine mă rostogolesc, la fel cum valurile mari rostogolesc pietricelele. Mă simt pulverizată.

E atît de frumoasă, în seara asta, cu chipul ei senin, un pic obosit, luminat de jos, ca într-un tablou, încît lui Max i se taie răsuflarea. Răstoarnă tot conținutul zahărniței peste căpșuni.

XI

ISAAC KOHN

Stella se ridică într-un cot, atît de rău o doare capul, pe perna jilavă de sudoare. Hainele ei zac pe jos talmeș-balmeș cu acelea ale bărbatului care a întovărășit-o. Și el era beat. Acum cinci zile încă, Stella i-ar fi căutat în portofel cîteva bancnote de o sută de dinari. Dar acum asta nu-i spune nimic. Individul i-ar părea mai curînd înduioșător, dacă n-ar avea o senzație de vomă. Pentru asta s-a sculat, și iată că se întinde, cît e de lungă, la pămînt. Sforăitul bărbatului încetează. Apoi reîncepe. Stella rămîne chircită pe vine, rîzînd ca o idioată.

În acel moment cineva bate la ușa de jos.

Stella locuiește într-o cameră mansardată din cartierul bulgăresc, pe palierul unicului etaj. Să coboare pentru a deschide e o treabă complicată. Totuși trebuie, dacă nu vrea ca proprietăreasa să iasă din vizuina ei de la subsol și încă să mai facă și scandal.

Cu toate precauțiile sale minuțioase de beție, Stella ratează ultimele trei trepte și se prăvălește peste ușă.

Izbitura aproape că a trezit-o complet. Dar sîngele curge dintr-o zdrelitură mare pe care i-a făcut-o cheia, rămasă în broască. Are o vînătaie la ochiul stîng. Pe deasupra, iată că începe să vomite.

De cealaltă parte, cineva scutură ușa.

— Cine-i acolo, sughiță Stella.

— Deschide. Sînt eu.

Vocea lui Vlado.

— Tu ești, Vlado ? Vino puțin mai tîrziu, nu sînt singură.

— Deschide. Trebuie să-ți vorbesc.

Ea insistă în mod lamentabil :

— Îți spun că nu sînt singură. Vino puțin mai tîrziu.

— Deschide sau sparg blestemata asta de ușă.

Stella izbutește să se ridice în picioare, alunecînd de-a lungul peretelui. Apucă cheia și scormonește în broască. De-abia a întors cheia, că bărbatul împinge ușa și o răstoarnă, iar Stella cade pe trepte, unde pornește să geamă.

— Frumoasă treabă, spune Strakoș, contemplînd-o pe Stella, acoperită de vomă, cu ochiul tumefiat, cu obrazul sîngerînd, și care-l privește cu disperare.

Bărbatul apreciază dimensiunile dezastrului și rînjește :

— Sper că n-ai băut toți banii cu care ți-a plătit pielea mea. Chiar el e sus ?

Ea clatină din cap.

— Camarazii din organizație m-au prevenit, spune Strakoș. Sînt căutat pentru a fi suprimat.

Clipa de care se temea ea a sosit. L-a trădat pe singurul om pentru care ar fi avut un sentiment, în toată netrebnica ei viață de tîrfă macedoneană. Acum Vlado o vede așa cum e, o tîrîtură, o bețivancă, și uită că făceau bine dragoste împreună.

— Banii pe care ți i-au dat ca să mă vinzi îmi trebuiesc. Socoate-te fericită că-ți las pielea în amintirea mea.

— Repede, spune Strakoș. Trebuie să trec frontiera greacă în noaptea asta. Urcă înainte.

Stella suie cu greu, împleticindu-se, scara roasă de cari. Îi vine iar să vomite și sîngele îi dă lovituri mari de ciocan la baza craniului. Merge ca un automat pînă într-un colț

din mansarda ei mizerabilă. Trage masa de lemn alb pe care e așezat ligheanul. În spate, dezlipește o bucată de hîrtie de tapet, desface o cărămidă din zid. Scoate din ascunzătoare un portofel jegos. Ezită să i-l întindă lui Strakoș. E ceea ce a economisit în cincisprezece ani de prostituție. E trist, mai ales că ticălosul ăsta de Pavlovici trebuie să fi încasat cel puțin o sută de mii de dinari.

Strakoș ia portofelul, scoate din el teancul de hîrtii, îl evaluează și face o strîmbătură.

— Valoram mai mult. Asta-i tot ?

Cîntărește dintr-o privire că nu mai este nimic de scos de la Stella. Se uită la bărbatul care sforăie, întins pe pat.

Strakoș ia din buzunarul hainei portofelul bărbatului adormit. Extrage de acolo cîteva sute de dinari. Ridică din umeri. După aceea se apropie de pat. Cu un gest brusc trage în sus cămașa bărbatului, descoperă un pîntece păros și gras care se ridică în mod regulat. Bărbatul nu se trezește, cu atît mai bine pentru el. În jurul gîtului, are legat un șăculeț, sub cămașă. Strakoș scoate din buzunar un cuțit, îl deschide cu un zgomot sec, taie șăculețul, îl cîntărește în mînă, închide cuțitul la loc, pune totul în buzunar și pleacă, fără o privire pentru Stella, care plînge încet.

Stella petrece trei zile și trei nopți la închisoare, înainte de a face dovada bunei sale credințe. A fost prădată, și toate economiile i-au fost șterpelite. Cum la Skoplje trece drept o fată bună și cum n-a avut, în cincisprezece ani, decît puține întîmplări neplăcute, e lăsată în libertate, cu atît mai mult cu cît cel furat, un contrabandist de tutun, nu insistă asupra provenienței celor o sută de mii de drahme și a diamantului pe care-l purta legat în jurul gîtului.

Însă patronul *Capokului* refuză să-i dea Stellei înapoi locul în spectacol. Dansatoarele trebuie să ofere o garanție deplină în ceea ce privește portofelul acestor domni, dacă aceștia se duc să se culce cu una dintre ele.

În prag, se încrucișează cu doi bărbați care o privesc ciudat. Ea are ochii plini de lacrimi. N-are nici măcar banii necesari ca să ia trenul pînă la Salonic, unde ar găsi poate de lucru. De unde să-și procure o viză grecească și două sute cincizeci de dinari ?

Cei doi bărbați apar din nou.

— Sînteți desigur domnișoara Stella, întreabă unul dintre ei, cu un accent străin. Nu mai dansați aici ?

Stella clatină din cap. Au dat-o afară și nu e drept. Nu știe unde să găsească un angajament. I-ar trebui trei sute de dinari ca să ajungă la Salonic.

— O să se aranjeze, spune cel care a mai vorbit.

Acum Stella e în mașină, alături de unul dintre bărbați. Celălalt s-a așezat la volan. Traversează cartierul Vardarului de Jos, ajung în port. Ies din oraș.

Bărbatul așezat alături de ea întreabă :

— Povestea în chestiune, ai mai spus-o cuiva în afară de Ante Pavlovici ?

O clipire de spaimă trece prin ochii Stellei. Încearcă să se zbată, însă bărbatul o ține de amîndouă mîinile.

— Ca să le plătim și lor tot ce trebuie...

— Nu, nu. Nimănui ! E prea destul că am spus-o unui asemenea ticălos, geme Stella.

Acela dintre bărbați care o interoghează, și care pare să fie șeful, se arată satisfăcut de răspuns. Cînd o afacere ca asta a început să se lățească, nu mai scapi de ea.

Trei zile mai tîrziu, cadavrul Stellei a fost găsit în Vardar, agățat de trestii, la doisprezece kilometri în aval de Skoplje. A fost acuzat de crimă Anton Strakoș, fostul ei amant, care fusese văzut dînd tîrcoale prin partea locului.

— Ce aveți de spus în apărarea dumneavoastră ? întreabă generalul.

Avea multe lucruri de spus. Le cîntărise cu toată finețea dialectică de care era în stare. Dar pledoaria aceea minuțioasă, potrivită pentru a semăna îndoiala în spiritul celui mai avizat tribunal, îi dispare din minte, ca ștearsă cu o cîrpă de pe o tablă. Isaac își aude glasul răsunînd în marele pretoriu aproape gol. (Este judecat cu ușile închise.) Tot ceea ce spune e plin de stîngăcie.

— Nu sînt un anarhist, ci un intelectual, un teoretician al luptei dintre clase. N-am participat niciodată la o luptă de stradă. Tot ceea ce mi se poate reproșa este că am dorit o Europă fraternă, fără frontiere și clase. Pe capul tatălui meu, pe Torah, vă jur că sînt nevinovat. Am dorit sfîrșitul mizeriei celor umili și sfîrșitul războiu-

lui dintre popoare. Asta da! Dar n-am aruncat trenul în aer. Sînt un om civilizat, rezultatul unei rase foarte vechi. Trebuie să ai sînge tînăr și să fii puțin sălbatic pentru a ucide pe altul.

Și iată-l că se lansează într-o expunere de doctrină. Deoarece părea imposibil a realiza o Europă unitară din puterile capitaliste, nu exista decît o singură soluție: comunismul. Isaac era partizanul unei Uniuni a Republicilor sovietice ale Europei, care-i părea singura posibilitate de pace și de progres social. Acestea zise, convingerile sale n-au nimic de-a face cu atentatul de la Ușurod. Ce-l interesează pe dînsul, Isaac Kohn, cui va aparține mîine teritoriul subcarpatic?

Generalul, care prezidează, poartă o vergea cu decorații, precum și plăcuțe strălucitoare de amîndouă părțile tunicii. E de părere că dă dovadă de o mare larghețe de spirit lăsîndu-l pe Isaac Kohn să se împotmolească. Generalul consideră că un proces important trebuie să ocupe un oarecare număr de ore de audiere. E deci un procedeu excelent ca acuzatul să distreze asistența și ca deliberările să nu înceapă înainte de sfîrșitul după-amiezii. Nu poți să-l condamni pe Kohn la pedeapsa cu moartea, înainte de orele șapte seara, cel mai curînd. Cel mai bun lucru este să-l lași să pălăvrăgească pînă se satură și să spună enormități.

Resemnat, tribunalul așteaptă bunul plac al generalului-președinte. Numai civilul, procurorul general, se ridică din cînd în cînd în boxa lui și înalță brațele spre cer. Cum președintele rămîne impasibil, dînsul se așază din nou, deîndată.

Un prim locotenent urmărește zborul unei muște. Regretă că situația în care se află nu-i îngăduie s-o prindă, ca atunci cînd era mic, și să-i smulgă aripile. Căpitanul se gîndește la soția lui care-l înșală în timpul ședințelor de tribunal. Dacă ședința s-ar termina devreme, ar ajunge la timp ca s-o surprindă. Ar ucide-o, și pe complicele ei la fel. Din păcate, ar apărea și el la rîndul său dinaintea tribunalului, pentru omor.

Celălalt căpitan suspină. Gamba stîngă îi dansează, într-un tic neîncetat. I s-a încredințat această corvoadă obositoare, să figureze, de trei ori pe săptămînă într-un

tribunal militar, în loc să se pregătească pentru viitoarele concursuri hipice. Dacă omul acesta va fi condamnat către ora cinci, va avea încă timp să mai sară cîteva obstacole înainte de cină, care la popotă se servește la ora șase și jumătate, ca pe timpul lui Franz-Iosif. Ce rutină !

Cît despre maiorul de jandarmi, acesta s-a angajat într-o luptă eroică împotriva somnului. Ochii îl ustură. Încearcă să-și concentreze voința pentru a-i păstra deschiși, atent la cele ce spune acest sărman idiot care va fi împușcat mîine, fără nici o ezitare sau menajamente. Maiorul se află dinaintea unui alt univers, ai cărui locuitori au preocupări străniі, fără să le pese cîtuși de puțin nici de soldă, nici de avansare, nici de propunerea pentru numire în ordinul cavalerilor, nici de pensie. Aceste ființe n-au nici o noțiune despre ceea ce este serios în viață. Debitează baliverne care te conduc în fața plutonului de execuție, așa cum unu și cu unu fac doi. La urma urmelor, sînt necesare persoane energice, cum e acesta, fără de care n-ar mai exista motive să mențiі ordinea și, prin urmare, n-ar mai fi nevoie de maiori de jandarmi. Adoarme o clipă, și se trezește brusc, înspăimîntat.

Locotenent-colonelul are avantajul că doarme cu ochii deschiși, cu lungile-i picioare întinse, ca și sabia, sub masă. E atît de slab și de palid, încît ai jura că-i un fachir executînd un exercițiu yoga. Nu respiră decît foarte rar.

Al doilea locotenent s-a întrebat, în mai multe rînduri, dacă locotenent-colonelul a murit și dacă va cădea peste general. Totul s-ar anula și martiriul lui Isáac Kohn ar trebui luat de la capăt. Locotenentul secund se consideră înzestrat cu o inteligență insuficient exploatată de către șefii lui ierarhici, prea proști pentru a-i aprecia meritele. Acest Kohn e un cretin sadea, evident nevinovat, dar să-i salvezi viața nu merită efortul pe care ar trebui să-l depui pe lîngă microbiții ăștia năclăiți. Dealtfel, în ce limbă ar trebui să le vorbești ? În limba acestui grotesc procuror general, care face, în cușca lui, gesturi de paiață, rostogolind niște ochi furibunzi ? Ai impresia că-și va izbi capul de marginea boxei, că va începe să chelălăie și că va încasa o ciomăgeală înainte de sfîrșitul spectacolului.

Panica l-a năpădit pe Isaac Kohn. Dă impresia unui fluture intrat într-o lampă, care se izbește în pereții de sticlă. Al doilea locotenent așteaptă cu nerăbdare invocațiile către Iehova, ce nu vor întîrzia. Kohn se crede oare la zidul plîngerilor și caută în toate părțile cenușă, ca să și-o pună în cap ?

Bietul de el ! Transpiră cu broboane mari. Își șterge fruntea și obrajii cu o batistă uriașă, fără să se oprească din vorbit, nici de-a face mișcări largi din mîini și din picioare. Nasul îi cade din ce în ce mai mult spre gură. Ți-e teamă să nu și-l muște, într-un acces de disperare.

Locotenentul e de părere că generalul e un tip sadic, deoarece, cu ochii pironiți asupra ceasului pe care și l-a așezat printre hîrtii, așteaptă răbdător ca adversarul să se prăbușească, făcut K.O. de către el însuși.

Cînd Isaac Kohn, epuizat, cade grămadă pe banca acuzaților, generalul are un ușor zîmbet satisfăcut, punîndu-și ceasul la loc în buzunar. Tribunalul intră în deliberare.

Președintele consideră esențial să prelungească deliberarea. Propune o suspendare și o țigară. După care, încearcă să dea cuvîntul fiecăruia dintre judecători. Însă, de la fiecare, nu scoate decît un cuvînt : „Moarte". Al doilea locotenent clatină numai din cap. Generalul se teme de el, pentru că e un om ciudat, în stare să tulbure mințile slabe ale tribunalului.

Primul căpitan își dă seama că plimbarea sa călare s-a dus. Celălalt căpitan constată că soția lui îi va apărea, în seara asta, fidelă și duioasă și că, la urma urmei, poate să se simtă ușurat. Maiorul de jandarmi se întreabă dacă într-adevăr cretinul de Billaz va fi numit locotenent-colonel. Primul locotenent a prins o muscă și o jupoaie conștiincios. Locotenent-colonelul stă țeapăn. Al doilea locotenent ascultă, cu un surîs plin de ironie, expunerea obositoare a generalului asupra crimelor politice. Se întreabă dacă e în stare să vorbească la fel de mult, fără să bea, ca nefericitul de Isaac Kohn. Dar concursul nu va avea loc. După ce a cronometrat deliberarea, generalul

abandonează. Kohn e condamnat la moarte, în unanimitate.

Ieșind de la audiere, Kohn și-a amintit, cu minuțiozitate rînduit într-un ungher al memoriei, de planul său de apărare, de argumentele care trebuiau să impresioneze tribunalul militar, relativ la eroarea judiciară ce-ar fi însemnat condamnarea sa. Kohn își amintește povestea cu alibiul și cu martorul care n-a fost citat.

Se aruncă asupra jandarmului și-l imploră să-l ducă înapoi dinaintea tribunalului. E nevinovat. Se simte în măsură să furnizeze dovada nevinovăției sale. Alibiul său n-a fost audiat. Jandarmul ridică din umeri. Camarazii probabil că nu i-au lăsat, ca totdeauna la cină, decît bucățile grase.

Se deschid ușile sălii de ședințe. Mulțimea, care staționa în anticameră și pe stradă, năvălește. Aștepta încă de la prînz, pentru a-l vedea pe micul evreu condamnat la moarte, iar acum e trecut de ora opt. Tribunalul apare. Generalul citește sentința repede. Kohn a murit foarte prost. Sufletul său nu era făcut pentru trupul său timorat. Acesta și-ar fi dorit o existență fericită de mic comerciant, temîndu-se de lovituri și de legi, priceput în afaceri, econom cu cîștigurile și în relații desăvîrșite cu creștinii. Pe cînd sufletul său ar fi voit să facă din el un mesia.

Dar, după cum Isaac Kohn a fugit în mod stupid din Ușurod în ziua atentatului iar această fugă a fost singurul argument al procurorului general, tot așa corpul său s-a apucat să urle, în timp ce-l urcau în mașină : „Nu sînt eu ! Sînt nevinovat ! Nu sînt eu !"

Picioarele îi erau atît de moi încît au trebuit să-l ducă pe sus în fața plutonului de execuție și să-l lege de stîlp, de teamă să nu cadă la pămînt, înainte de a fi ucis. Al doilea locotenent, care împreună cu locotenent-colonelul reprezenta tribunalul, era dezgustat.

Ignora însă sufletul pur al lui Isaac Kohn, adevărat martir, căruia ziarele nu-i acordară decît cîteva rînduri, represiunile împotriva comuniștilor fiind în mod provizoriu rău văzute de către Berlin.

XII

MARCO AGUSTI

Marco Agusti iese din Vila Medici prin grădini. A fost invitat la cină de camaradul său Chamelier, pictor și laureat al premiului Romei, pe care șubrezenia fizică și marca operă senzațională pe care o are pe tapet îl reține la Roma în plină caniculă și în plină mobilizare. Cei patru oaspeți domiciliați la Vilă sînt plini de neliniște : dacă Italia intră în război, vor fi închiși într-un lagăr sau vor fi lăsați să se întoarcă în Franța ?

Marco le-a spus că Ducele va porni, la momentul potrivit, în ajutorul victoriei. Nu-i de mirare că astăzi, 6 septembrie 1939, nimeni nu-și îngăduie să-l vorbească de rău.

Marco regretă obișnuita sa lipsă de prudență. O primă ușurătate a însemnat pentru el, acum zece ani, definitivarea studiilor în Franța. Se dusese la congresul din Valais. Prezența acolo a celui de al optulea copil al unuia dintre cei mai buni stîlpi ai regimului (tovarăș al lui Gabriele d'Annunzio cînd s-a luat Fiume și „pacificator" al Veneției în momentul marșului asupra Romei, Sebastiano Agusti), fusese considerată „regretabilă" de însuși Ducele, această mișcare europeană relevînd o ideologie democratică perimată. Sebastiano îi explicase lui Mussolini că Marco, de-abia în vîrstă de șaisprezece ani, nu văzuse în această aventură decît o partidă de „camping". Cu toate acestea, a considerat preferabil să-și ducă mezinul în pensiune la Paris, pentru a evita digresiunile sale de limbaj. Era necăjit că nu se oprise la al șaptelea copil, ultimul dîndu-i mai multă bătaie de cap decît toți ceilalți șapte laolaltă.

Și dacă n-ar fi fost inteligent, dar dimpotrivă ! Elev al Școlii Centrale, ieșise inginer, își luase diploma italiană la Milano, al doilea din promoția sa, la douăzeci și trei de ani. Însă lectura celor optsprezece volume de articole și de discursuri ale lui Benito Mussolini și aceea a operelor complete ale lui Arnaldo Mussolini, apostol defunct al fascismului, nu-l edificase pe Marco, refractar ideologiei fasciste.

Angajat la Fiat, în Torino, la biroul de studii, se dovedea un inginer avizat dar un spirit îngrijorător. Alegerea sa în calitate de delegat al muncitorilor la consiliul Corporației automobilistice (fapt fără precedent pentru un inginer) fusese rău interpretată. Se constată că nu asista decît la adunările obligatorii ale Partidului și că nu vizitase *Mostra fascista* decît în ultima săptămînă.

De-o hărnicie îndîrjită, Marco, la douăzeci și cinci de ani, adusese o modificare esențială carburatorului Fiat. S-a găsit însă modalitatea ca Marco să împartă laurii invenției cu unul dintre colegii săi, Domenico Ricardi, și de a-l cita pe acesta din urmă pe ordinul de zi al Corporației automobilistice.

Reprezentantul fascist al întreprinderii îl aștepta pe Marco la această cotitură. Jurase să-l „doboare pe acest mîrșav fățarnic, care crede că totul îi este îngăduit pentru că-i fiul unui bonz".

Însă Marco nu vădise nici un fel de ciudă.

Cu toate acestea, patronii, care-l prețuiau pe Marco la justa lui valoare, îi reproșaseră că socotea regretabilă eliberarea Albaniei de sub tirania uzurpatorului Zogu. Marco își oferise demisia, în timp ce lucra la o nouă metodă de propulsie a avioanelor.

Întrecuse orice măsură cu o săptămînă în urmă, declarînd, în fața cîtorva prieteni intimi, că Italia va merge poate împotriva Franței, dar că italienii nu vor uita Istoria. Franța făurise Italia în 1859 și o salvase în 1917. Deoarece doi dintre prietenii intimi prezenți la această serată făcuseră un raport corespunzător cu acela al chelnerului șef, Marco fusese chemat la Roma.

Marco a sosit în după-amiaza asta, după ce a petrecut un ceas la Livorno în preajma tatălui său, cuprins de indignare. Marco a ascuns planurile motorului sub o lespede a grădinii bătrînului Sebastiano. Și l-a pus la curent pe acesta cu convocarea pe care a primit-o (măsură de favoare) din partea Secretarului general al Partidului.

Sebastiano Agusti îl consideră pe acest nou venit drept un oportunist fără valoare. E omul contelui Ciano, care-și datorează cariera soției și care face cariera altora prin femei.

Îndepărtat, ca toți pionierii, de la posturile de comandă, Sebastiano a dobîndit în materie de proastă dispoziție ceea ce a pierdut în influență. Nu așteaptă decît să îmbătrînească în pace cu mica lui sinecură de guvernator la Livorno. Dealtfel, le-a asigurat cariera celor șase fii, ca și ginerelui. Cei doi mai mari au făcut avere cu lucrările de asanare a mlaștinilor Pontine ; unul a intrat la Academie, poet cu venituri ; cel de-al patrulea este deputat în Camera Corporațiilor. al cincilea, acoperit de glorie în timpul cuceririi Etiopiei, e ofițer la Addis-Abeba (colonel la treizeci de ani) și i-a procurat celui de-al șaselea uriașe și fertile concesiuni pe platouri. Cît despre Gennaro Bologna, soțul Lucreției, fiica sa, este o speranță a diplomației. Consilier la ambasada din Londra, a denunțat anglofilia contelui Grandi, ceea ce i-a adus postul dorit de ministru la Budapesta, unul dintre cele mai delicate ale Axei.

Pentru aceste motive Sebastiano Agusti este destul de indiferent în ceea ce privește soarta lui Marco, al optulea copil al său. La urma urmei, cîteodată soarta îți joacă și feste.

Marco a petrecut ceasuri încîntătoare la prietenii săi, artiștii francezi de la Vila Medicis.

Se află acum pe terasa Pincio, dominînd Roma cu nenumăratele ei cupole și campanile, unde un bust al lui Chateaubriand recheamă ceasurile de amiciție latină. Noaptea cade asupra orașului. Marco începe să coboare scara care dă în piața Spaniei. Luminate electric, casele par un decor alcătuit cu o artă sobră și subtilă în același timp. Tarabele multicolore ale vînzătorilor de flori aruncă pete vii. Cei din Roma nu par să împărtășească neliniștea care îi tulbură, de cîteva zile, pe locuitorii din Torino. Aici, ești mai departe de Franța și mai aproape de fascism.

Ca dusă de un curent, mulțimea se scurge. Marco o urmează. El suspină, trecînd pe dinaintea vînzătorului de înghețată care a fost, de la Claude Lorrain se spune, locul favorit al artiștilor francezi, întotdeauna numeroși, iubiți și fericiți la Roma. Își înăbușă pofta de-a mînca o înghețată napolitană. Urmează mulțimea care crește pe măsură ce te apropii de centrul orașului, prin aluviunile

străzilor adiacente. Circulă zvonul, pe şoptite, că Ducele va rosti un discurs din balconul palatului Veneţia.

Pe Corso, oamenii se calcă în picioare, se strivesc. Piaţa Veneţiei este neagră de lume. Căştile celor din garda Ducelui strălucesc dinaintea palatului, sub reflexele lampadarelor. Monumentul uriaş al lui Victor Emmanuel, livid şi hidos, e luminat violent de proiectoare. Palatul Veneţiei, dimpotrivă, e întunecat şi tăcut. În primele rînduri ale mulţimii şi pe treptele monumentului, stă aliniat tineretul fascist, în cămăşi negre.

Marco aude vorbe contradictorii : Ducele va anunţa declararea războiului, spun unii. Cei care au ascultat la radio dau asigurări că Italia fascistă, fidelă Axei şi nedezminţitei prietenii personale a celor doi dictatori, va lua o atitudine de „nebeligeranţă".

Mussolini joacă o partidă subtilă. „Nebeligeranţa" va fi suficientă pentru a menţine, în Tunisia şi în Alpi, un sfert din armata franceză. Războiul, ar însemna invadarea Italiei, armata germană abătută prin sud.

Marco zîmbeşte gîndindu-se la prietenii săi francezi care se temeau de război. Însă războiul pentru ei este singura soluţie. Trebuie să intre în Italia. Unde francezii vor fi primiţi ca eliberatori. Regimul nu va rezista cîtorva săptămîni de conflict. Fie ca francezii şi englezii să invadeze Italia !

Marco se gîndeşte că ideea aceasta, exprimată în locul unde se află, nu-i va mai atrage domiciliul forţat, ci-l va distruge.

Cîteva cîntece se înalţă, ici şi colo. Imnul fascist pune stăpînire pe întreaga mulţime care curînd intonează *Giovinezza.*

Apoi se aprind proiectoare din cele două laturi ale pieţei, orientate asupra celebrului balcon, din centrul palatului Veneţia. Mulţimea strigă : „Duce ! Duce !" Tinerii scandează : „Eia ! Allala !"

Un mare actor ştie să-şi pregătească intrările. În clipa dorită, cînd speranţa e pe cale de-a se transforma în nerăbdare, uşa-fereastră îşi deschide cele două canaturi şi Ducele apare, singur. Poartă o uniformă neagră şi o mică bonetă cu ciucure.

Cu miile, brațele se ridică în coloane verticale. Mussolini așteaptă. După aceea, cu bărbia ieșită în afară, cu pîntecele înainte, salută, cu brațul ridicat foarte sus.

Se înalță ovații. El coboară brațul. Apoi „Sst ! Sst !". O tăcere adîncă se lasă peste piață.

Atunci Mussolini ridică din nou, foarte sus, mîna dreaptă deschisă. Înalță capul, ca pentru o invocație, după aceea se întoarce și dispare. Canaturile ușii-ferestre se închid la loc. Proiectoarele se sting. Decepție : nu va fi nici un discurs.

Vînzătorii de înghețată sînt asediați la colțurile străzilor. Piața se golește. Cămășile negre degajează rapid terenul.

Marco izbutește să se elibereze și se îndreaptă spre Forum, a cărui Cale Triumfală se deschide la stînga sa. În pivnițele unei case vechi, alături de columna Traiană, se află un cabaret. Un cîntăreț napolitan îi desfată aici pe devotați și pe turiști cu ale sale romanțe sentimentale. Toți îl ascultă, în timp ce beau Lacryma Christi. Marco este unul dintre primii clienți, deoarece Ducele a făcut o concurență decisivă tenorului și celebrului *Sole mio*. Marco se așază și bea. Tenorul preludiază la mandolină. Marco regăsește Italia și uită, pentru o clipă, frămîntările în legătură cu destinul său și cu acela al civilizației.

XIII

MINNIE VON HOFFMANSTAHL

Minnie von Hoffmanstahl e blondă. Poartă, contrar ordinelor Führerului, părul *à la garçonne*, după moda din 1925, și haine bărbătești croite sever. Și-a dovedit astfel, la timpul său, emanciparea față de vechile partide conservatoare. În timp ce întreaga sa familie milita alături de prințul Stahrenberg, ea aderase la partidul paneuropean al contelui Coudenhove-Kalergi, asigurînd, de două ori pe săptămînă, la Viena, într-un somptuos palat gol și rece de pe Ring, o permanență pentru simpatizanții mișcării.

Tot astfel înlăturase şi celelalte bariere ridicate împotriva Instinctului de către Societate. Aflase în Freud explicaţiile potrivite pentru refulările sale şi condiţiile prime ale uranismului. Dar, pudică şi orgolioasă, se mulţumise multă vreme cu prietenii amoroase şi corespondenţe încîlcite cu tinere, botezate ca şi dînsa „europene".

Sub acest titlu de „europeană", participase la congresul de la Valais din 1929, unde ţinuse o conferinţă obscură privind „Femeia europeană şi problemele de mîine".

După congresul (şi primirea afabilă făcută de congresişti falsei sale simplităţi de aristocrată austriacă), Minnie evoluase. Fiică a unui mare senior, vară a Habsburgilor, descendentă a margrafilor de Brandenburg şi descendentă a lui Carol Cvintul prin ramura feminină, aderase la partidul naţional-socialist austriac încă din toamna lui 1928 şi poseda carnetul numărul 98.

Acest preţios carnet îi îngăduise să treacă prin epurările din 1934, în ciuda violenţelor ei de limbaj, a relaţiilor de prietenie cu căpitanul Röhm, a nesupunerii ei, care făcuse să se încrunte sprîncenele Führerului însuşi, în timpul unui banchet pe care acesta îl prezida la Nürenberg şi unde ea ocupa un loc de onoare, datorat în aceeaşi măsură înaltei sale nobleţi cît şi numărului carnetului său.

Minnie convertise la naţional-socialism un oarecare număr de aristocraţi austrieci. Îi îndoctrina cu concepţia „Marelui Reich German", cu alte cuvinte redeşteptarea Sfîntului Imperiu, înlocuind însă crucea pontificală cu zvastica şi ridicîndu-l de pe cîmpiile de la Aix-la-Chapelle pe noul stăpîn al Europei pe înălţimile de la Berchtesgaden.

Cu această convingere că într-o zi capitala noii Europe va fi Viena, căreia S.D.N. îi preferase Geneva, Minnie jucase un rol esenţial în predarea Austriei.

De la Anschluss, se interesase mai curînd de cultura fizică a arienelor strînse în lagărele de tineret. Se punea problema de a se obţine specimenul german perfect. Minnie fusese numită „consilier tehnic pentru ameliorarea rasei", cu toată proasta dispoziţie a doctorului Goebbels, care nu admitea ca femeile să fie refractare faţă de legea bărbatului. Însă agenţii Gestapoului nu putură descoperi nici o picătură de sînge evreiesc, nici un scandal de mora-

vuri pe care să-l exploateze. În așa măsură încît Minnie prezidă la realizarea unui mare film, care consacră supremația rasei ariene și ascensiunea Germaniei, în sfîrșit eliberată de complexul de la Weimar.

Minnie declarîndu-se ostilă față de teoria spațiului vital, mareșalul Goering, pentru a evita orice complicație, îi dădu misiunea unei anchete în Elveția privind funcționarea Crucii Roșii și viitorul regim al prizonierilor. Se punea problema să se arate grija manifestată de cel de al III-lea Reich, în acest război care îi era impus, față de respectarea acordurilor internaționale.

După un telefon imperios și tandru, Kate Christiania a venit să petreacă o ultimă seară cu prietena sa. Minnie a încercat pentru Kate cea mai mare pasiune din viața ei. Această pasiune s-a devorat ea însăși, ca toate iubirile lui Minnie, și n-a mai rămas dintr-însa decît o prietenie îndurerată. Înainte de a părăsi Berlinul, Minnie i-a mai telefonat totuși odată lui Kate.

Kate e surprinsă că Minnie a rămas atașată față de nazism, al cărui grotesc, dacă nu chiar oroare, dînsa îl vede fără menajamente. I-o spune.

— Pentru că, răspunde Minnie, îmi place mai mult să trăiesc în universul german pe care mi-l va da cel de al III-lea Reich decît în lumea anglo-franceză în care ne-ar cufunda căderea lui.

Kate are impresia că menghina se strînge în jurul ei, că va trebui să fie frumoasă pentru Regim, să aibă talent pentru Regim. Și nu poate suporta să-și muște limba de fiecare dată cînd vrea să vorbească, obicei pe care a trebuit să-l deprindă, după sfaturile directorului de scenă.

Suportă greu garda personală care i-a fost impusă. Minnie îl cunoaște pe acest Walter von Kirshoff. Era un militant pentru amiciția franco-germană. Nu s-a raliat Regimului decît după Revoluție. Dar se bucură de stima și încrederea celui mai tăcut și celui mai puternic personaj, Rudolf Hess.

Sună cineva. Minnie introduce un băiat frumos și slab, seducător și buimac, și care se lasă moale pe divan, cu capul în mîini. Fără să-l întrebe nimic, se duce să caute în bucătărie ce-a mai rămas din lintea cu slănină de la masa ei. Îi aduce și prăjituri din făină de cartofi. Jaroslav

Halivec mănîncă, fără să scoată un cuvînt. Ochii săi aleargă de la Kate la mobilierul sărăcăcios al apartamentului mobilat, cu lăzi desfundate, cu portrete care au dedicații ale Führerului și ale Mareșalului Goering și care împodobesc pianul cu coadă. Minnie, cu o sticlă de bere în mînă, respectă această masă disperată și metodică.

— Mulțumesc, spune în sfîrșit Jaroslav.

De la congresul din Valais, au corespondat, în pofida căilor politice străbătute în sens contrar. Minnie s-a dus chiar să-l vadă la studioul din Praga, în timpul unei călătorii în Cehoslovacia.

A fost eliberat prin ordin al guvernului, povestește dînsul. S-a temut atît de mult, încît a plecat pe furiș. Acum, nu știe ce se va întîmpla cu el, comunist și cch.

Minnie îl liniștește. N-are de ce să se teamă. Comuniștii vor fi, un oarecare timp, lăsați în pace.

Kate îl examinează în tăcere pe acest bărbat de o atît de neliniștitoare frumusețe. O interesează acest băiat tragic, cu ochi albaștri, cu chip de înger decăzut, prin a cărui privire trec spaime străvii. Kate n-a văzut niciodată vreun militant comunist. E amuzată că această întîlnire are loc la un șef nazist.

Minnie îl sfătuiește pe Jaroslav să se adreseze autorităților corporative ale cinematografiei. Kate se va duce mîine la Babelsberg și-i propune să-l ghideze. Jaroslav vrea să lucreze, dar nu vrea să participe la război. Ar prefera să moară decît să se bată pentru cel de al III-lea Reich. Minnie îl liniștește cu atît mai energic cu cît se aude din nou soneria.

E Walter von Kirshoff. Așteaptă în stradă, de mai multe ceasuri, ieșirea lui Kate. Și-a îngăduit să urce pentru a-și lua rămas bun de la dînsa. Își părăsește serviciul, deoarece pleacă a doua zi pe frontul francez. Nu va fi deocamdată înlocuit. A făcut șefilor săi un raport liniștitor.

Minnie își amintește că și von Kirshoff a fost la congresul din Valais. Cei doi bărbați se recunosc deîndată. Walter îl salută pe Jaroslav cu un „*Heil* Hitler" indiferent.

Kate îi urează cu amabilitate noroc lui Walter. Care are chiar dreptul la un zîmbet demn de un prim plan.

Jaroslav întoarce capul, cînd Walter pleacă, pentru a evita acel „*Heil* Hitler" care n-ar ieşi din gîtlejul său.

În timp ce Minnie îl conduce pe Walter, Kate îl întrebă pe Jaroslav unde va locui. El n-are idee, pentru că Minnie părăseşte Berlinul chiar în noaptea asta. Kate îi oferă divanul salonului din apartamentul său, la hotelul Eden.

Pe drum, vor putea să cumpere lenjerie, încălţăminte, un costum. N-o va deranja deloc. Mîine, îl va prezenta conducătorilor de la Filmburo.

Jaroslav vrea să refuze, însă Kate îl priveşte atît de amabil încît nu spune nimic. Îi vine poftă să plîngă, dar nu poate nici asta.

XIV

JAROSLAV HALIVEC

— Iată ! Ai să te culci pe divanul din salon, spune Kate. Jaroslav stă în picioare, zăpăcit de-a binelea.

— Mai întîi ai să faci o baie, i se spune cu autoritate. Halatul e atîrnat pe perete şi papucii sînt lîngă taburet.

Şi deschide un dulap cu glisieră, ascuns într-unul dintre pereţii salonului de unde scoate un chimono de mare preţ pe care i-l azvîrle lui Jaroslav în faţă.

— O să-ţi pui asta. Între timp, eu am să comand cina.

Jaroslav întîrzie în baia foarte caldă, cu multe săruri. S-a spălat minuţios şi se săpunesţe strașnic. Apoi iese şi purcede la nişte îngrijiri uitate, curăţarea unghiilor, perierea părului prea scurt care-l face să semene cu un recrut de curînd încorporat. După ce şi-a alungat oboseala, are un aer foarte tînăr şi, în acest chimono somptuos, seamănă cu un vrăjitor din O mie şi una de nopţi.

Kate, în pijama, fumează o ţigară dinaintea unui supeu rece şi a unei sticle de şampanie, pusă într-o căldare cu gheaţă. Şampanie veritabilă, din Franţa.

— Sînteţi o zînă, spune Jaroslav.

Găseşti de toate în aceste hoteluri luxoase internaţionale. Li s-a adus pui, pateu de ficat şi o salată (cu un

singur tacîm pe care dînsa îl împarte, pentru a nu atrage bănuielile personalului, dealtfel indiferent). Lui Jaroslav îi este încă şi mai foame, de cînd a mîncat la Minnie. Stomacul său îşi pretinde restanţele.

Kate mănîncă, fără îndoială prin molipsire, mult prea mult pentru „linia" sa. La naiba cu balanţa pentru materii grase, inventată pentru uzul starurilor. Dealtfel, se prea poate ca balanţa să fie curînd inutilă.

Jaroslav, uşor ameţit, gustă din plin această euforie. Kate e imaginea desăvîrşită a unei femei de lux pentru perioadele facile ale Istoriei. Kate hotărăşte, după o clipă, că Jaroslav şi cu ea au drept la un pic de whiski pentru a-şi reveni. Tocmai are o sticlă într-un cufăr. Din fericire, mai există gheaţă în frapieră.

După aceea, îi cere să-şi povestească viaţa. E aşezată alături de el pe divan. Cînd amănuntele devin prea îngrozitoare, îşi înfige unghiile în braţul lui Jaroslav, prin chimonoul de mătase. Chipul i se contractă, pradă unei adevărate suferinţe. Lucrează imaginaţia artistei. Jaroslav o linişteşte.

— M-am întors, după cum vezi, spune el.

Dar Kate e invadată de o spaimă insuportabilă. Cum a putut ea să se întoarcă aici, de bună voie ? Vor face din ea ce vor vrea ei. Dacă nu se pleacă în faţa capriciilor lor, va suferi tot ce povesteşte acest băiat.

Se ridică dintr-un salt, se duce să zăvorască uşa salonului, aprinde luminile din camera ei şi din camera de baie, ca o fetiţă căreia îi este frică de întuneric. Apoi vine să se prăbuşească lîngă Jaroslav, îşi toarnă un alt pahar de whiski.

— Trebuie să părăsim ţara asta, îngaimă dîrdîind. Cît mai repede cu putinţă...

— Dar dumneata nu ai de ce să te temi, protestează Jaroslav.

— Crezi că pot să rămîn la discreţia lui Goebbels şi a clicii lui, după cele ce mi-ai spus ? Mîine voi face rost de un paşaport, indiferent la ce preţ, şi vom trece graniţa. Eşti curajos şi puternic, mă vei ajuta. N-ai să mă părăseşti, Jaroslav, nu-i aşa ?

În exaltarea ei, pijamaua i s-a întredeschis şi descoperă umărul celebru şi un sîn mic de fată. Jaroslav simte deş-

teptîndu-se în el o tulburare uitată. Această femeie splendidă, pe care o jumătate din omenirea masculină din Occident a dorit-o, se află alături de el.

— Nu-ţi fie teamă, spune el, cu vocea puţin răguşită. Nici vorbă că vom trece graniţa.

Apoi ezită :

— Dar cînd vei fi trecut graniţa, dumneata vei redeveni Kate Christiania iar eu Jaroslav Halivec.

Foarte aproape de gura lui, Kate murmură, concentrîndu-şi toată puterea de seducţie :

— Nu spune prostii.

Kate a fost numaidecît frapată de frumuseţea romantică şi dureroasă a acestui băiat. L-a tratat ca pe un copil pe care îl aduni, într-o seară în care ninge, din tinda unei biserici.

Dacă Jean Breuil s-ar afla aici, cît ar fi de fericită ! Ultima lui scrisoare venea din Port Said. Se gîndea s-o caute, după terminarea filmului, pentru cîteva săptămîni de vacanţă. Lui i se părea cît se poate de firesc să fie unicul amant al lui Kate Christiania. Şi e adevărat că nu l-a înşelat niciodată. Încarnează pentru ea bărbatul ideal, energic dar sceptic şi spiritual, duios şi caustic, de o nepăsare tot pe-atît de firească şi iraţională cît şi curajul său. Un cutezător avînd aparenţa unui flegmatic gentleman englez. Şi ce amant ! Un adevărat amant francez, aşa cum şi-l imagina ea înainte de a-l întîlni : prevenind dorinţa, ghicind gusturile, şi, în afară de dragoste, atent şi discret. Mereu gata să glumească (şi, fără îndoială, sentimental).

Cînd i-a propus să nu-l mai părăsească, să întemeieze o casă de producţie pentru ea (unul dintre contractele ei ar fi procurat milioane), să-şi clădească viaţa împreună, el izbucnise în rîsul acela nestăvilit care-o făcea să se prăpădească de dragul lui şi spusese :

— Nu mănînc eu din pîinea asta.

Apoi îi luase capul în mîinile lui mari şi o sărutase lung pe gură, ca şi cum ar fi sorbit-o.

Kate suspină. Unde e Jean acum, cu camera lui de luat vederi şi cu provizia de peliculă ? Niciodată nu dorise într-adevăr un bărbat, înaintea lui. N-are un temperament prea exigent. Numărătoarea amanţilor care au trecut prin

viața ei se poate face repede, oricît de surprinzător ar părea acest lucru. Ascensiunea către rangul de vedetă e plină de dificultăți, dar acestea nu țin într-atît de relațiile sexuale pe cît se povestește.

Desigur, în prima tinerețe, a avut, rînd pe rînd, un autor de scenarii, un director de scenă și un producător. Dar după aceea contractele au venit de la sine și partenerii nu-i spuneau nimic. Au existat Harold și Pedrito. La Hollywood nimeni, mai cu seamă nu soțul ei, acest Grande de Germania luat în căsătorie pentru publicitate.

S-a îndepărtat, tocmai la capătul divanului. Mirat de tăcere, Jaroslav deschide ochii.

Acesta e momentul pe care îl aleseseră sirenele ca să urle de moarte.

Groaza o copleși pe Kate. Stinse toate luminile, în afară de o lampă mică, pe o masă.

— Vei coborî în pivniță, spune Jaroslav, ridicîndu-se. E mai prudent.

— Nu vreau să mor singură, nu vreau să mor singură, bîlbîie Kate.

A luat de pe un fotoliu mantoul lui Kate și i-l pune pe umeri.

— Trebuie să-ți iei banii și bijuteriile. Am să aștept aici întoarcerea dumitale.

Kate se aruncă în brațele lui Jaroslav, se agață de el. Mantoul alunecă la pămînt.

— Nu mă părăsi ! Nu mă părăsi ! Strînge-mă în brațele tale. Nu vreau să le mai aud.

Sirenele au tăcut. Acum, înlănțuiți pe divan, ascultă liniștea.

XV

JEAN BREUIL

Jean a zburat adeseori orbește. Dar azi e serios. Are trac, la fel ca atunci cînd dai un examen. Asta nu se poate numi teamă. E ceva mai subtil. Există un risc pe care nu-l poți măsura, pentru că e cel dintîi raid de observație

pe rază mare. Zborul din această noapte va da o idee în legătură cu procentajul pierderilor. Jean nu-şi ascunde că doreşte acest procentaj „foarte satisfăcător".

Potezul nu poate depăşi 3 700 înălţime maximă. Aşa că Bernier şi Breuil nu sînt echipaţi ca exploratori ai stratosferei. Fac o scurtă călătorie la înălţime medie între bunul şi bătrînul Dumnezeu german şi diavolul de la Berchtesgaden.

Bernier e un strengar parizian slab ca o pisică ce miorlăie pe acoperişuri, care are la activ zece mii de ore de zbor. Nimic glorios. O muncă obscură de muncitor în acord al aerului. A făcut „autobuzul" Paris-Nisa şi Paris-Alger, cu o regularitate de funcţionar şi cu singura teamă de a nu ajunge cu întîrziere la escale. Strengarul are greutăţi de familie : patru puştani acasă şi care mănîncă cît şapte. La ultima revizie a fost trecut de la bombardieri la observatori. Dimpotrivă, la „Air France", este foarte bine cotat. Face Extremul Orient, consacrare a celor mai buni. În aşa măsură încît patronul a vrut să ceară o mobilizare pe loc. Dar Bernier a refuzat.

În a doua seară, comandantul grupului a reunit cele două escadre de recunoaştere de noapte pe rază mare : Potezurile. Mai multe zincuri se duceau să respire aerul Germaniei. Jean se bucură că va face fotografii cu noile bombe luminoase, o găselniţă uimitoare. Se lansează bomba cu magneziu şi se fotografiază lucrurile luminate, ca pe un campion ciclist, în timpul unui fulger.

Dar, decepţie, nu se va fotografia nimic. Comandantul arată, căutîndu-şi cuvintele (e un as din celălalt război, dar n-are uşurinţă în vorbire) ceea ce aşteaptă el de la echipaje. Din cele două escadrile, numai şase aparate vor ieşi. Este vorba de un zbor de propagandă, şi, în acelaşi timp, de o manevră de reperare. Observatorii vor trebui să-şi identifice obiectivul, cu ajutorul a una sau două bombe luminoase, şi să arunce, asupra oraşului desemnat, kilograme de manifeste.

Cuvîntul de ordine al înaltului comandament să fie oare acela de a nu face vreun rău germanilor ? Artileriştii nu trebuie să tragă, bombardierii nu trebuie să bom-

bardeze. Cît despre observatori, vor distribui articole incendiare (să sperăm).

Jean găsește pueril să întreprindă o asemenea cursă pentru a lansa peste capul friților un discurs probabil idiot. (N-are o încredere nemărginită în capacitățile publicitare ale profesorilor de germană și ale ambasadorilor în retragere, care constituie floarea aleasă a propagandei franceze. Dealtfel, n-ai decît să citești ziarele din aceste prime zile de război.) Pachetele vor cădea pe acoperișuri sau în cîmp. Cele care vor atinge străzile vor fi măturate, dis-de-dimineață, de către serviciile de salubritate.

Jean crede în eficiența mai mare a unei bombardări intense a spatelui, și chiar a orașelor mari. Friții nu sînt obișnuiți cu acest gen de sport. De la Napoleon încoace războiul s-a desfășurat la alții. Jean are însă impresia, încă neprecizată, a unei rutine din timp de pace, care se prelungește. Plutonierii-majori din 1914 sînt maiori și chiar locotenenți-colonei. O nouă generație de plutonieri majori se pregătește pentru o avansare nesperată. Fie ca (și Jean nu vrea să se gîndească serios la una ca asta) plimbările acestea de agrement, după o apreciere rapidă, să nu dezvăluie o nepregătire foarte regretabilă, o lipsă a unui plan de atac și să nu fie o manifestare a unor oameni „care-și dau aere". Să spui germanilor : „Vedeți, acum trecem. Cînd vom vrea, vom bombarda".

Jean se liniștește. Totuși franco-englezii nu s-au lansat în război la întîmplare, așa cum el însuși, Jean Breuil, survolează Germania, alături de pilotul chircit într-un aparat în stare să se ducă departe și să se înapoieze, însă nici foarte rapid, nici foarte sigur pe el. Dacă ar fi prinși într-un raid de vînătoare, ar fi curățați.

Atenție : un proiector, acolo. Jean are impresia că aude sirenele. Două, zece proiectoare se aprind. Bernier consideră că înțelepciunea pretinde un mic ocol. Și iată-l pe Jean cufundat în calculele sale.

Jupiter, acolo sus, e foarte luminos, netrebnicul. Numai el se vede clar în noaptea asta. Jean se gîndește la friții care tocmai sînt pe cale să coboare în pivniță. Se gîndește de asemenea și la echipajele de vînătoare care ies

înjurînd, cum înjură toate echipajele de vînătoare din lume.

Se gîndește la Kate. Mai e oare la Berlin, sau turnarea a fost întreruptă ? Nu se poate pune, vai, problema să aterizezi pe acoperișul hotelului Eden, unde locuia ea, ca s-o surprinzi în pat. Lui Jean îi e dor de Kate. Îi simte parfumul în carlingă și gustul pe care îl are gura ei, pielea ei.

Coboară în picaj, bătrîne, sîntem unde trebuie. Acum să folosim magneziul. Acolo jos, e tăcere. Nici un fel de apărare antiaeriană. Proiectoarele s-au stins. Jean se întreabă dacă e o cursă, sau vor să liniștească populația.

Bernier face cercuri mari. Kate se află oare la o mie două sute de metri, adică un sfert de oră de mers pe jos ?

Jean trage un zăvor, cu speranța că manifestele vor fi convingătoare. Bernier nu pare a avea poftă să zăbovească. Urcă din nou ca o săgeată.

Manifestele coboară în zbor planat. Un pachet, care nu s-a deschis, cade pe acoperișul hotelului Eden, aproape de bar, deasupra apartamentului lui Kate.

Nesatisfăcută, jenată și supărată, Kate se smulge din brațele partenerului. Se ridică în picioare, constată că e o alarmă falsă. Dezolată, intră în camera de baie.

Jean și Bernier sînt departe.

XVI

MINNIE VON HOFFMANSTAHL

Cinci tineri blonzi, îmbrăcați în negru, cîntă mezza voce *Horst Wessel lied.* Cinci băieți frumoși cu ochi albaștri, aproape copii, promovați elevi ofițeri de elită, vin de pe cîmpul de instrucție și se întorc la formațiile lor.

Au ocupat un compartiment rezervat membrilor Partidului. Culoarele sînt înțesate de civili și de ofițeri subalterni. Mai sînt de asemenea femei și copii. Pentru ei controlorul a deschis compartimentul.

Sînt prieteni din copilărie. Au crescut în același ritm, pe băncile liceului din Frankfurt. S-au născut în înfrîngere. Au deschis ochii spre viață în neliniștea Germaniei șomeră și mizerabilă. Familiile lor burgheze din Frankfurt au fost ruinate prin falimentul mărcii. Tații juraseră, în timp ce mamele făceau coadă la ușa cîrnățarîlor și a brutarilor, o ură nestinsă Franței vinovate și neînduplecate. Acasă, pînă la vîrsta de zece ani, n-au auzit vorbindu-se, mîncînd rareori pe săturate, decît despre privațiunile pe care Germania trebuia să le suporte.

La zece ani, au văzut pavajul, dinaintea casei lui Faust, pătat de sîngele amestecat al naziștilor și al comuniștilor. Doi dintre părinții lor găsiseră de lucru datorită partidului nazist. Ceilalți trei erau șomeri. Atunci s-au înscris cei cinci camarazi în mișcarea tineretului național-socialist, în care băieții erau înrolați începînd de la vîrsta de zece ani. Se făceau plimbări, exerciții. Se studia *Mein Kampf*. Învățau să urască. Îi alungară, scuipînd pe alți doi puști nedespărțiți, dintre ei, care erau evrei. A fost o mare pierdere, deoarece cei doi aduceau întotdeauna bomboane și bile și aveau buzunarele pline cu bani.

De la zece la douăzeci de ani, cei cinci trăiseră ascensiunea partidului către putere, după aceea revenirea Germaniei la rangul de mare putere, în sfîrșit hegemonia asupra Marelui Reich German.

Din an în an, asistaseră la zdrobirea comuniștilor, dizolvarea social-democraților, care-și schimbau convingerile după cum bătea vîntul. Venise ziua în care Führerul fusese chemat de bătrînul Hindenburg și ziua incendierii Reichstagului. Atunci, ceilalți părinți avură și ei de lucru. Au binevoit să uite că unul avusese simpatii pentru social-democrație (din fericire fără a adera). Băieții participaseră la garda de onoare a Tineretului la congresul de la Nürnberg, din 1936, anul hotărîtor al *Stimmung*[1]-ului german.

La optsprezece ani, intraseră la școala militară a partidului. Acolo, învățaseră mînuirea mitralierei, franceza, mînuirea pistolului automat, istoria superioară a rasei germane. După aceea au fost selecționați, ținînd seama

[1] stării de spirit (germ.)

de ținuta lor frumoasă, pentru corpul paraşutiştilor şi admişi ca elevi ofițeri : toți cinci : cei doi Hans, Friedrich, Joachim şi Heinrich.

Acum se întorc la unitatea lor. E război, cel adevărat. În sfîrşit ! Pînă în prezent, Führerul n-a avut de-a face decît cu austriecii, niște nenorociți oprimați, cu cehii cei sălbatici, pe care democrațiile înjidovite n-au avut curajul să-i susțină. Hitler a suflat, ca-ntr-un castel de cărți, peste frumoasele lor combinații.

E războiul pentru Europa germană, adevărata Europă. Şi din acest motiv băieții cîntă mezza voce *Horst-Wessel-Lied,* aşteptînd plecarea trenului.

Două valize luxoase aşezate de un hamal în plasă anunță o femeie. Băieții cred că e o greşeală. Compartimentul e rezervat. Dar nu. Ciudata femeie care intră arborează insigna Führerului. Băieții se ridică şi salută, cu brațul ridicat. Ea surîde, spune „Bonsoir" şi se aşază. Poartă părul scurt, centironul peste cămaşa brună şi noua decorație pe care Führerul o decernează acelora care au adus servicii excepționale.

Băieții au tăcut. Fără a le acorda cea mai mică atenție (deşi sînt băieți frumoşi, iar fetele sînt amabile cu ei), femeia se cufundă în lectura unei cărți englezeşti.

Cînd vine controlorul, urmat de subofițerul însărcinat cu supravegherea militară, băieții sînt uşurați să constate că aveau drept la folosirea compartimentului. Femeia prezintă o hîrtie acoperită de ştampile care provoacă salutul în poziție de drepți din partea celor doi funcționari.

— Pentru Zurich, trebuie să schimbați la Karlsruhe, spune în sfîrşit controlorul. Nu mai există vagon direct.

Femeia scoate din sacul de voiaj un pachet de țigări englezeşti adevărate pe care îl face să circule de jur împrejur. Băieții sînt încîntați. Încep să pălăvrăgească. Femeia ascultă, fără ca ei să-i fi auzit încă sunetul vocii. Au fost aleşi pentru corpul paraşutiştilor. Ştiu că e o activitate care comportă multe riscuri şi glorie.

— Şi discreție, le-o taie ea sec.

Conversația se năruie. Fiecare e ploùat. Minnie se cufundă în *Mr. Pickwick.*

Cînd coboară la Karlsruhe, băieții o ajută să depună pe peron valizele, care trebuie să conțină rochii de lux, truse de voiaj și flacoane cu apă de Colonia.

O salută de la fereastra culoarului, cu brațul ridicat. Femeia aceea le dă impresia că au intrat în marea aventură inexorabilă care popula visurile lor de băiețași germani și că sînt bărbați.

XVII

GEORGES MERLIN

Începînd de la ora patru după-amiază, Georges rulează pe o șosea întesată de nebuni, de să crezi că și indivizii și-au pierdut capul, nu numai popoarele. E orbit întruna de către ticăloșii care nu sting farurile. Atunci, le trimite și el farurile și reflectorul de ceață drept în ochi, ceea ce face, ca și dintr-un sens și dintr-altul, să se avanseze cu douăzeci la oră, fără a mai socoti riscul de a cădea în șanț.

Lui Georges îi e groază să meargă noaptea. Gabrielle i-a reproșat adeseori că se culcă pe șosea, mai curînd decît să facă 200 de kilometri la lumina farurilor. Astăzi, n-are de ales. Numai că are tendința să adoarmă. Nu mai rezistă, după zece sau unsprezece ore de drum. Pentru a se menține treaz, cîntă cît îl ține gura : „Ce idioți ! Ce idioți ! Războiul nu răsplătește ! Războiul nu aduce nimănui decît necazuri !" Iată ce cîntă Georges, cu vocea lui falsă, care-l face pe unchiul Omer să spună că a inventat note noi. Slăbește ușor pedala acceleratorului, pentru că un viraj idiot a venit să se bage chiar aici, la jumătatea pantei.

Vara trecută, înainte de München, s-a întors de două ori la Paris. Îi e groază de casa goală, cu huse pe fotolii (Gabrielle !), de portăreasa care-i face patul, de restaurantul obligatoriu și de serile interminabile, în care nu ți-e somn și nici n-ai poftă să te întorci acasă. Atunci nu-i rămînea decît să se ducă la cinema, la music-hall, apoi

deşteptarea la ora şapte şi ceva, pe cînd el, iarna ca şi vara, se scoală la ora cinci jumătate. Îi place să-şi facă baia, să se bărbierească în tihnă, să citească ziarele dejunînd şi să fie la birou la ora şapte.

A rămas singur la Paris, de la 20 iunie, ca să aştepte un contract important, pe care l-a semnat de-abia la 13 august (şi de care nu s-a ales nimic). Gabrielle nu suportă să stea luna iulie la Paris. Spune că „se sufocă". Trebuie să se ducă la Beauvallon, unde stă tot timpul în pielea goală.

E una dintre afacerile bune ale lui Georges, proprietatea asta din Beauvallon. A cumpărat-o cu un milion. Acum valorează cu mult mai mult. Curînd, milionul nu va mai valora mare lucru, Georges nu mai are încredere în soarta Europei.

Deseori se gîndeşte la liniştea economică, monetară şi socială în care a trăit tatăl său : taxa pe cacao, taxa pe zahăr, preţul mîinii de lucru, tarifele de vînzare angro. Să crăpi de plictiseală nu alta, într-un birou vechi, prăfuit. De cînd Georges a preluat afacerile din mîinile tatălui său, copleşit de crahul american (ehei, 29, zece ani au trecut de atunci !) n-a cunoscut niciodată înţelesul cuvîntului „securitate" : zeci de milioane în echilibru pe sîrma întinsă. Ai de ce să te prăpădeşti de rîs cînd te gîndeşti cum sînt pizmuiţi burghezii, mai cu seamă din cauza securităţii pentru ziua de mîine !

Georges a considerat multă vreme că o Europă întemeiată pe liber-schimbism, respectul mutual al proprietăţii, un echilibru constant al standardului de viaţă ar putea să se apere împotriva „intemperiilor". În sindicatele patronale, Merlin-fiul a părut întotdeauna un „stîngist" periculos, el care trăieşte cu groaza în suflet faţă de schimbări, şi nu numai pentru că asemenea seisme l-ar priva de „fripturica" lui. Un regim de stînga ar anihila tot farmecul plăcerii de a trăi, dreptul esenţial de-a spune „la naiba" (ceea ce el face prea adesea, e de părere Gabrielle, burgheză înţepată, care în clipa de faţă se află în pielea goală pe o plajă, dar să trecem peste asta), dreptul de a te duce la liturghie (el nu se duce, dar ţine la dreptul în sine). Din experienţă, ştie că patronatul are posibilitatea de-a acorda condiţii omeneşti clasei

muncitoare, asigurîndu-i bunăstarea la care aceasta are dreptul și securitatea zilelor bătrîneții. Georges se gîndește de asemenea că un regim zis „liberal" nu poate să trăiască decît în libertate, adică dînd fiecăruia șansa de a se ridica din punct de vedere intelectual și social.

Tulburările Frontului popular, de pe urma cărora a avut de suferit (cu scuzele bătrînilor săi muncitori, care se supuneau ordinelor sindicale), erau datorate exceselor regimului precedent. Franța a fost ultima țară civilizată care s-a ocupat de pensiile muncitorești. A fost nevoie de ocuparea unor uzine pentru ca lucrătorii să obțină concedii plătite, concedii pe care Georges le asigura muncitorilor lui încă de-a doua zi după plecarea tatălui său (care n-a știut niciodată, ar fi făcut congestie cerebrală).

De la eșecul socialiștilor Georges tremura ca nu cumva într-o zi patronatul, triumfător și mărginit, să-și ia revanșa asupra legilor sociale și să dea apă la moară revoluției, de astă dată cea adevărată. La drept vorbind, patronii sînt mai mult proști decît răi, agățați de privilegiile lor de „castă" (chiar aceia pe care șansa, abilitatea, munca i-a ridicat recent din păturile de jos — mai cu seamă aceia care s-au îmbogățit în timpul și după războiul din 1914), atîrnați de jetoanele lor de prezență, de fondurile de rezervă, de dividende, în loc să aibă idei și să lucreze în numele progresului. Îi vezi cum protestează împotriva salariilor „excesive" și a concediilor plătite, în consilii care costă o grămadă de bani în fiecare an, pentru numai cîteva ședințe.

Ce păducherniță și cu bugetele astea fastuoase, publicitate a tăcerii, publicitate financiară, șperțuri parlamentare, sporire de capital prin bănci, adevărați păduchi ai capitalismului, cu dijmele lor adiționale, la emisiuni, la scont, la toate cele. Cînd muncitorul vrea să se ducă să facă dragoste pe iarbă, sîmbăta după-amiază, asta înseamnă sfîrșitul civilizației pentru acești cretini care pierd o groază de bani pe un banco la Deauville.

Mai neplăcut este că același lucru — dar aidoma — se întîmplă și în cazul națiunilor. Unele sînt sărace și suprapopulate și răcnesc ridicînd pumnul : „Asta-i lupta finală." Ca și cînd lupta ar putea fi vreodată finală ! În sfîrșit ! Celelalte, grase ca niște foci, cu colonii pline de funcțio-

nari, întreținînd milioane de șomeri (pentru a evita creșterea salariilor, trebuie să păstrezi un proletariat „flotant") își acordă lor însele, pentru a menține totul în aceeași stare, bugete enorme de război, care slujesc mai cu seamă la întreținerea unui întreg popor de intermediari, de misiți și de trîndavi pensionați la cincizeci de toamne.

Georges le strigă pe toate tonurile că asta va sfîrși rău. Speranța îl condusese la congresul din Valais, în mijlocul unor doctrinari, cea mai mare parte dintre dînșii mai tineri decît el. Poate că mai era încă timp, atunci, de-a face bilanțul Europei, de-a se întreba cu toții laolaltă : „Cum să facem să scăpăm cu bine din impas ?"

Cu siguranță nu punînd să defileze sute de mii de nătărăi în pas de paradă, ci organizînd o eutarhie europeană, cu un standard de viață ameliorat în fiecare an în țările sărace, fără să fie însă diminuat în țările favorizate.

Încă de acum cinci ani, Georges știe că-și pierde și vremea încercînd să convingă oamenii, și banii încercînd să finanțeze ziare și mișcări europenizante. După părerea lui, fascism sau național-socialism, amîndouă sînt *ejusdem farinae*, nivelarea începînd de jos și ducînd la nimicirea libertăților, fără ca soarta proletariatului să fie astfel ameliorată, statul-moloh înghițind totul. În varianta fascistă, cea mai mare parte dintre capitaliști și dintre burghezi s-au avîntat orbește, de teama comunismului. Cînd s-a vorbit de impozitul pe capital, au strigat ajutor. Vor vedea curînd ce va deveni capitalul.

Georges e dezgustat că n-a vîndut de urgență totul, acum patru ani, după moartea tatălui său. Ar fi făcut-o poate, dacă n-ar fi fost cerințele Gabriellei, nevoia ei de plăceri, de bijuterii și de rochii. E o femeie rece și egoistă. Fac amîndoi în așa fel încît să fie cît mai puțin posibil între patru ochi, avînd pe cineva la cină sau la dejun cînd iau masa împreună acasă. La Beauvallon, vila e plină de fel de fel de oameni care se scaldă, mănîncă și dorm. Georges și-a luat obiceiul, încă de acum doisprezece ani de cînd sînt căsătoriți, să nu-i refuze nimic Gabriellei. Amorul propriu al celui care cîștigă bani.

Încă un ticălos care nu stinge farurile. Și iată că începe să plouă.

Georges se întreabă dacă Gabrielle îl înșală de-adevărat, sau numai în intenție. E frigidă, cel puțin față de el. Dar poate că e plină de voluptate față de un altul ? N-are niciodată timp să se gîndească la Gabrielle. Are prea mult de lucru.

Dacă Italia intră în război, poate că e imprudent să-și lase familia la Beauvallon. A pus să se amenajeze o casă, situată lîngă o fermă pe care a cumpărat-o în Lot-et-Garonne, aproape de Nérac. Ehei, Henric al IV-lea și Margareta de Navara. El n-a văzut niciodată ferma asta, unde Gabrielle ar muri de plictiseală fără bridge, fără baccara și fără dansatori.

Nu-i un tip prea fericit, Georges Merlin, cu cele o sută de milioane investite în industria ciocolății, cu soția lui splendidă și cu copiii pe care îi ignoră. Băiatul nu pare prost. Acum e război, un măcel înfiorător, cu perspectiva unor răsturnări radicale. Tot ceea ce a încercat el atît de mult să împiedice. Ah ! ticăloșii !

18 decembrie

DOAMNEI GEORGES MERLIN
DOMENIUL MERLIN
BEAUVALLON (Var)

Scumpa mea,

Îmi dau foarte bine seama că te plictisești la Beauvallon, mai ales după plecarea familiei Singleton. Dar chiar nu se poate găsi în regiune un jucător de bridge acceptabil ?

În orice caz, trebuie să fii rezonabilă. Ai cinematograful de la Sainte-Maxime, radioul și familia Sergentais. Nu mi se pare că întoarcerea ta la Paris ar fi oportună. Faptul că germanii nu bombardează în clipa de față Parisul nu înseamnă că au renunțat la aceasta. Pe de altă parte, e și chestiunea încălzirii. Eu dau drumul la calorifer sîmbătă dimineața și Francis îl închide duminică seara. Mi-am instalat un pat de campanie în biroul meu. Mănînc la restaurant : am terminat cu Beatrice, care

încărca exagerat nota la coșniță. Francis îmi ajunge pentru întreținere.

Țin regim. Am slăbit patru kilograme de la începutul războiului. Asta pentru că umblu mult (de la birou la restaurant, de la restaurant la birou, și cînd merg după cumpărături în centru). Nu iau autobuzul decît atunci cînd mă duc la fabrică.

E frig (—11° în dimineața asta) de două zile. Mă gîndesc tot timpul la nenorociții care sînt acolo. Am trimis pentru armată două tone de tablete, care vor fi distribuite de Crăciun acelora care nu primesc pachete.

Mă zbat cu Intendența pe o mare agitată de hîrțoage și n-ajung să obțin de la Marina comercială vapoarele indispensabile pentru a-mi împrospăta stocul de cacao. În cele din urmă, azi-dimineață le-am cerut de la englezi. Mîine mă duc la Londra cu avionul ca să termin odată cu povestea asta.

Trebuie să fi citit în ziare despre restricțiile în privința dulciurilor. Am suspendat fabricarea articolelor de lux. Dealtfel, ciocolata ordinară va ocupa (atîta vreme cît voi avea zahăr, cacao și hîrtie) personalul disponibil de la fabrica din Aubervilliers. În privința celei din Marsilia, voi hotărî pe loc, atunci cînd voi veni. În legătură cu asta, Charles se afla la Paris. Ieri am luat masa împreună la Carton Lucas. Mă roagă să-ți transmit complimente. Se gîndește, în fiecare săptămînă, să se repeadă de la Marsilia la Beauvallon.

Sînt dezolat că nu voi putea veni pe 23, așa cum speram. Călătoria mea la Londra răstoarnă totul. Și pe deasupra, trebuie să fiu la Paris pe 3 ianuarie pentru un Consiliu. Voi veni deci către 15. Sper să pot petrece a doua jumătate a lui ianuarie cu voi.

Am expediat azi-dimineață cadoul lui Christian și al Jeaninei. Pentru Christian, un tren electric grozav, cu care îmi făgăduiesc să mă distrez mult, eu însumi, și un portofel. Pentru Jeanine, un pachet cu cărți și un mic colier. Cadoul tău îți va fi livrat prin poștă. Sper că totul va sosi la timp.

Încearcă să împodobești un pom de Crăciun. Am adăugat la cadouri accesoriile pe care le-am putut găsi :

lumînări, beteală, bibelouri, bomboane. Nu vei găsi brad. Ia un pin tînăr şi suspendă ramurile cu sîrmă.

Christian trebuie neapărat să facă un efort la franceză, dacă vrea să intre într-a şasea anul viitor. Dacă nu e suficient cursul prin corespondenţă, încearcă să găseşti pe Coastă un meditator care s-o stimuleze şi pe Jeanine în acelaşi timp, pentru că Mademoiselle mi se pare depăşită de evenimente.

Cum e vremea pe-acolo ? Fii atentă cu Jeanine să nu răcească. Dacă termometrul coboară la 10 °, dă drumul la încălzire. Există cărbuni pentru zilele friguroase. Dar nu lăsa caloriferul să meargă tot timpul. În zilele frumoase, fă foc. Probabil că moş Denis a despicat bucăţile de pin. Cînd ai să te duci la Sainte-Maxime, întreabă-l te rog pe Upino dacă a reparat motorul vaporului.

Dacă Albert mai e impertinent, cum nu face nimic şi cum nu vom avea nici o recepţie, dă-l pe uşă afară fără să şovăi.

Nu ai nici un motiv să suspini după Paris. Nu e vesel. Vineri l-am avut toată ziua pe cap pe Mercereau, un client serios din Bordeaux. Pînă la urmă m-am tîrît cu el la Casino de Paris, unde cîntă Chevalier. Spectacol fără strălucire. Cădeam de somn, ca totdeauna, după ora zece. Din fericire, la ora unsprezece totul a luat sfîrşit şi Mercereau s-a resemnat să se întoarcă la Claridge.

I-am telefonat mamei tale. E gata să vină la tine, la Beauvallon. Tatălui tău nu i-ar displăcea o şedere pe Coastă. Am insistat în acest sens. Pentru moment, n-avem să ne temem de nimic din partea Italiei. În timpul şederii mele, vom putea să ne repezim la Cannes, dacă te-ndeamnă inima. Dacă mama ta era cu tine, aî fi avut, evident, mai multă libertate de mişcare.

După aceea ai putea să te întorci la Paris, cu mine, pentru cîteva zile, la începutul lui februarie. Probabil că ai exagerat, scriindu-mi că n-ai nimic să pui pe tine: Ai venit aici la sfîrşitul lui octombrie şi ai plecat înapoi cu trei cufere.

Am primit veşti de la René Corvin. A rămas la comandamentul fortificaţiei lui avansate de pe linia Maginot încă de la 25 august. O să-şi ia curînd prima permisie.

Fii înțelegătoare, Gabrielle. Parisul nu e vesel și prietenii tăi nu sînt aici, cel puțin cea mai mare parte dintre ei. Ar fi cea mai mare prostie să aduci copiii, înțelege.

Sînt necăjit că nu vei fi alături de voi de Crăciun, că nu voi vedea chipurile micuților cînd vor primi darurile. Sărută-i ca și cum aș face-o eu. Bucură-te pentru mine de plăcerea lor.

Te sărut cu dragoste,

GEORGES

Scris pe 18

CĂPITAN RENÉ CORVIN,
AL 5-LEA R.I.F., COMP. A 3-A, S.P. II

Bătrîne frățîn, asta da, noutate ! O să facem rost pentru tine de zece sticle de vin extra, pe măsura slabelor noastre mijloace. Să nu-ți închipui totuși, în cugetările tale subterane, că Parisul ar fi teribil de amuzant. Vom face, cu toate acestea, ce ne va sta în putință, ca să nu-ți pară prea lungi aceste zece zile.

Mori de frig la Paris. Deci va fi mai bine să tragi la hotel. Apartamentul tău e încălzit numai două zile pe săptămînă. Mămica ta, căreia tocmai i-am telefonat, va veni să petreacă la Paris aceste zece zile. Căci nu vrea să-ți irosești o parte din civilie în trenul de Saint-Germain. Va profita de acest răgaz pentru a face cumpărături și vizite mereu amînate (vine rar la Paris de cînd a început războiul, știi, din cauza camuflajului). I-am spus că te las la dispoziția ei toate diminețile, un prînz din două, toată ziua întîi de Crăciun și seara de Sfîntul Silvestru. Trebuie chiar să iau pentru seara aceea două fotolii la Comedia Franceză. Vei vedea *Asmodée,* a lui Mauriac.

Cînd îți scriu, îmi e un pic rușine că mă aflu în biroul meu confortabil din micul hotel al cartierului Saint-Honoré, unde se contabilizează ciocolata Merlin. Știu că-mi datorez suplimentul albastru modestei mele situații militare (caporal-șef) și puștanilor mei.

Sînt mulți indivizi în situația mea. Pentru moment, dealtfel, nu asta mi se pare important. Ceea ce contează

e materialul și organizarea. Grangurii cred că Hitler va încerca prin toate mijloacele (Mussolini menținut nebeligerant, Papa, America) să provoace o conferință. Nu credea, se pare, că noi vom consimți. Oameni bine plasați, în Anglia și în Franța, îi *dăduseră asigurări* în acest sens, se spune. Pentru acest motiv a mers pe față în Polonia. Știa că noi nu eram pregătiți, că opiniile erau împărțite, că pactul său cu Sovietele deruta opinia publică etc.

Scrisoarea ta optimistă îmi face bine. Aici, cercurile oficiale sînt odioase, pline de meschinărie și de rutină. Cît despre saloane și despre oamenii bine informați, sînt de acord cu Hitler asupra unui mare număr de puncte! Unele ziare și săptămînale sînt, în pofida cenzurii, foarte ciudate de citit sub acest raport.

Și tu, om de dreapta și patriot, consideri că vei fi totdeauna împotriva curentului? Și că trebuie să-l îndrăgești pe dușman, să fii gata a-i deschide porțile, să-l detești pe aliat și să-l vorbești de rău, pentru a fi cu adevărat *național*? Văzut din perspectiva liniei Maginot, acest lucru trebuie să producă o impresie nostimă, nu?

În ceea ce mă privește, dacă n-aș fi fost sigur că sînt afectat ca planton la stația telefonică Kléber în calitate de caporal-șef, de multă vréme aș fi aruncat la coș hîrtia cu mobilizarea mea pe loc.

Dar ce servicii militare aș putea eu aduce?

Am încercat să propun munca mea civilă. Pretutindeni, am întîlnit cea mai perfectă indiferență administrativă (cu o nuanță de dispreț: „Ca și cum ați fi bun la ceva!"). În candoarea mea, crezusem că am unele calități de organizator și mi se părea că, războiul fiind o întreprindere, oameni obișnuiți să decidă ar putea fi utili țării. Arca sfîntă a administrației a rămas cu fermitate închisă bunei mele intenții nevinovate (tu știi în ce măsură!). Miniștrii cărora le-am propus să-mi servesc patria în calitate de Georges Merlin, și nu în calitate de caporal-șef, m-au felicitat pentru mobilizarea mea pe loc. Unul mi-a spus în mod spiritual: „Angajați-vă în calitate de soldat de ciocolată".

Cei care ne guvernează nu par să înțeleagă că războiul modern nu se cîștigă în coloane pe trei rînduri. Ceea ce mă deprimă nespus. Dar nu-i nimic de făcut.

Cum nu cunosc mersul trenurilor la fel de bine ca tine, cel mai bine ar fi să te duci direct la Crillon, unde mama ta te va aştepta, şi să-mi telefonezi la birou (dacă e între nouă şi douăsprezece sau între cincisprezece şi şaptesprezece) ori la fabrică (dacă e între şapte şi opt jumătate sau între şaptesprezece jumătate şi nouăsprezece).

Te sărut bucuros,

GEORGES

P.S — Ţi-am trimis, înainte de a primi scrisoarea ta, un colet de la Moş Crăciun : caviar, whiski, plum-cake, pateu de ficat şi, firește, ciocolată. Va ajunge poate după plecarea ta. Anunţă-i pe camarazii tăi.

DOMNULUI GOLDSCHIELD,
CINEDIE, 118, CHAMPS-ÉLISÉES, PARIS.

Scumpul meu Goldschield,

Încă o poliţă neplătită, a patra de la începutul războiului. Cunosc dificultăţile industriei cinematografice, însă *Refrain d'Amoûr* apare insistent pe toate ecranele.

Dacă ţi-am dat girul meu, am făcut-o spre a fi agreabil unor prieteni, însă în aceeaşi măsură şi pentru că aveam încredere în reputaţia dumitale profesională.

Îmi datorezi în momentul de faţă 100 000 de F (o sută de mii). Sînt pe piaţă încă 150 000 de F (o sută cincizeci de mii) de hîrtie în circulaţie. Nu văd pentru dumneata decît un mijloc de a mă împiedica să-mi arăt dinţii (şi cunoşti reputaţia mea în această privinţă), acela de a pune în mod rapid pe picior o nouă producţie, înglobînd reutilizarea celor 250 000 de F în chestiune. Dacă nu, ai să sari în aer. Ştii că am dreptul, la întîi ianuarie, să pun mîna şi să exploatez filmul. Nu mă forţa s-o fac, nu e meseria mea.

Lipsesc patruzeci şi opt de ore. Aştept un telefon pe 21, la ora nouă, la birou.

Al dumitale,

MERLIN

Scrisoare expediată prin poşta pneumatică.

Suzon, unde naiba te-ai dus de nu mai poţi fi găsită la telefon ? Ţi-a venit vreun fin în permisie ?

Nu plec în Sud. Mă duc la Londra şi mă întorc marţi. O să-petrecem sărbătorile împreună. Corvin va fi aici, în concediu. Organizează la tine revelionul. Georgette e oare liberă ? Dacă nu Sélysette ? Trebuie neapărat să-l distrăm pe sărmanul René, care se află de acum patru ani într-un blockhaus de pe linia Maginot.

Invită-i pe Goudinard şi pe Toinette şi pe micul Chapuis. Invită pe cine vrei. Înainte de masă, o să mergem la cinema.

Ţin la Goudinard, pentru că eu cred că-l voi convinge pe ticălosul ăsta de Goldschield să facă un alt film pentru tine. Trebuie ca Goudinard să ne găsească un scenariu care să placă cenzurii de la Hotel Continental.

Telefonează-mi marţi dimineaţa la birou. Aranjează toate astea. Mai curînd Georgette decît Sélysette, e mai inteligentă.

Al tău,

GEO

XVIII

VALENTIN VAN CAUVELAERT

Valentin van Cauvelaert stă aşezat pe pat, în cămaşă. Trăncăneşte cu Trude, care şi-a tras cearceaful pe ea. Trude are o slăbiciune pentru Valentin. Băiatul ăsta e atît de singur în viaţă ! Orfan, n-are drept familie decît o mătuşă bătrînă într-o insulă din Frise şi un unchi în Batavia. Fără a o socoti pe Trude, care îi satisface în acelaşi timp simţurile şi gustul vieţii de familie reaprins în timpul unor luni nesfîrşite de navigaţie, cînd avusese la bord cîţiva pasageri indigeşti, un doctor idiot, un mecanic-şef

grosolan, un prim-locotenent atins de ulcer la duoden şi un locotenent-secund care nu se interesa de meserie.

Căpitan de cursă lungă cu începere numai de trei ani, „mixtul" său aparţine unei mici societăţi. Pentru a fi căpitan, a trebuit să-şi părăsească locul de secund pe steamerele suple şi uleioase ale Companiei Néerlandische Lloyd. Şi încă e foarte mulţumit să aibă un vas pe timpurile astea !

Întreabă cît e ora, dar Trude e prea obosită ca să-şi caute ceasul pe noptieră. Îi e teamă ca Valentin să nu vrea iar să facă dragoste. Aşteaptă să-l vadă plecat, ca să doarmă. Doarme mult, Trude, cel puţin paisprezece ore pe noapte. Pentru acest motiv, la douăzeci şi cinci de ani împliniţi, e puţin cam grăsuţă. Unul dintre prietenii ei, micul locotenent Cornelius, i-a atras atenţia. Dar e atît de bine să fii în pat, fără a te gîndi la nimic altceva decît să mănînci ciocolată pe care prietenii ei i-o aduc din Borneo !

Trude şi-a organizat frumos viaţa. Locuieşte în vechiul Amsterdam, într-o căsuţă cochetă şi desuetă. Care nu e departe de străzile plăcerii. Dar ea a rezistat totdeauna la ofertele codoaşelor din Oude Afterburgwald, strada micului canal unde prostituatele aşteaptă clienţii tricotînd sub lampă. În ceţurile Nordului, ele oferă, cu perdeaua ridicată dincolo de fereastră, ispita unui „cămin" confortabil, cu cearşafuri albe şi alămurile bine lustruite.

În ceea ce priveşte curăţenia, Trude nu lasă grija asta pe seama nimănui. Îşi consacră, ca o bună olandeză, o mare parte din viaţă treburilor menajere. Împarte ceasurile care îi mai rămîn între cîţiva ofiţeri de cursă lungă, pe care îi aşteaptă de fiecare dată cînd se întorc din Extremul Orient. Trude e zîmbitoare şi puţin vorbăreaţă, docilă faţă de gusturile unora şi ale altora, ceea ce îi asigură o viaţă fără griji, cu o frumoasă garnitură de rufărie albă în dulap.

Ţine o contabilitate precisă a legăturilor sale, scontînd pe întoarcerea unuia şi plecarea altuia şi veghind la împărţeala cea mai loială, conform mijloacelor şi gentileţii lor.

Într-un elan, îl sărută amabil pe Valentin, cu buzele ei răcoroase, groase şi moi.

Valentin e preocupat : se gîndește la călătorie și la război.

Acum zece ani, cînd pregătea concursul de ofițer secund, a participat la congresul din Valais. Era o călătorie puțin costisitoare și prilejul de a vizita o țară muntoasă. Valentin a fost sedus de ideea Unității europene. Calcula rolul pe care Țările de Jos, mic regat continental și mare Imperiu, puteau să-l joace într-o Europă federală. Valentin a aderat la mișcarea europeană din patriotism olandez. Elanul acesta n-a avut urmare. A devenit un lup de mare între atîția alții, care nu citește nimic și visează pe puntea de comandă în loc să gîndească. Valentin e un vlăjgan mare și blond, cu pielea trandafirie, în afara fetei chinuite de arșiță. Are ridurile caracteristice ale marinarului, după cum are și mersul domol și legănat. Va porni spre America de Sud prin cîmpurile de mine. Lui Trude i-a fost frică pentru el, toată seara. Valentin și-a dat foarte bine seama după felul în care îi ținea mîna la cinema. Și cum i s-a dăruit din toată inima ! O iubește mult pe Trude, cum stă așa lungită, cu mîinile încrucișate sub cap. E frumoasă, planturoasă, sănătoasă.

Valentin își pune hainele civile, un costum de gata care îi dă un aer de împrumut. Trude îl preferă în uniformă. Îl urmărește cu privirea, în timp ce se îmbracă. Ar vrea să-i spună ceva drăguț. Iată-l că pune un plic pe cămin.

„Te întorci curînd ?“ e tot ce găsește să-l întrebe. E păcat să-i spui lui Valentin același lucru ca și celorlalți.

El nu i-a mărturisit : compania sa lucrează pentru Germania și la întoarcere va trebui să forțeze blocada engleză. Se va expune unor riscuri mari, dar va avea profituri serioase. Valentin nu acordă o mare importanță profitului. A ascultat cu oarecare scepticism oferta pe care i-a făcut-o armatorul, lăsîndu-i libertatea de a demisiona sau de a se îmbarca. Să demisioneze ? Meseria lui e să navigheze. Îi detestă pe germani, aroganți la escale cu ofițerii celorlalte țări. Dar cu ce drept vor englezii să-l împiedice pe Valentin van Cauvelaert să-și cîștige existența și, de asemenea, un pic și pe aceea a acestei frumoase Trude

blonde care îi înlănțuie grumazul cu brațele ei dolofane și răcoroase ?

Valentin se îndreaptă spre port. Vechiul Amsterdam doarme. Numai cîteva lumini rare sînt încă aprinse la ferestrele din Oude Afterburgwald, chemînd pe trecătorul întîrziat. Prostituate care n-au avut noroc.

Valentin traversează canale, străbate străzi pustii. În port, apa e neagră. Acea masă întunecată e vaporul lui, *Oude Delft.*

Valentin nu e sigur de echipajul său. A trebuit să debarce o parte din el, care refuza să navigheze fără un acord englez. Apoi, cîțiva dintre cei mai buni marinari ai săi au fost mobilizați, fiecare în țara lui, francezi, englezi, germani, chiar și olandezi. S-au îmbrățișat la plecare și au tras o dușcă împreună, înainte de-a se expedia reciproc la fund.

Lîngă puntea de comandă, un bărbat îl așteaptă și îl salută pe căpitan. E bătrînul Jef, nu prea beat pentru o noapte cînd se ridică ancora.

Oamenii din sala cazanelor aprind focurile. Se aud lopețile care rîcîie dedesubt. Însă remorcherul n-a fost încă semnalat, nici comandantul portului care va aduce tabloul cîmpurilor de mine.

— Nici un pasager clandestin, Jef ? Pe capul tău ?

Matelotul clipește din ochi.

— N-am decît un cap și doi ochi, căpitane.

Nemulțumit, Valentin urcă pe deck.

●

JURNAL DE BORD al lui *Oude Delft*, paginile 65 și următoarele

31 decembrie 1939, ora 20 :

Cap. S.-S.V. Am întîlnit furtună de zăpadă la 67° latitudine nordică și ceață deasă N.-N.-V. Încercăm să ajungem la adăpostul insulelor Feroë.

31 decembrie 1939, ora 20,30 :

Copie după raportul căpitanului de cursă lungă Van Cauvelaert Valentin către domnii Vandenhove, armatori din Amsterdam.

Cu începere de acum o oră, am hotărît să pun cap S.-S.V. pentru a încerca să evităm furtuna de zăpadă, venind dinspre N.—N.V., pe care am întîlnit-o la 67° latitudine nordică. Intenția mea era să trec pe la nord de Feroë, pentru a mă îndrepta spre apele teritoriale norvegiene. Dar lipsa oricărei informații meteorologice asupra intensității acestei furtuni care provine din Groënlanda mă obligă să caut un adăpost eventual în Feroë, și, în orice caz, să trec pe la sud de acest arhipelag.

La plecarea din Pernambuco, pe 30 noiembrie, am încercat să rămîn în vecinătatea celui de al 40-lea grad de longitudine. Am traversat ecuatorul pe această longitudine. În acest moment, am avut un accident la al treilea cazan (alăturat raportul ofițerului mecanic Mauritzius). Mi s-a părut prudent, conform sfaturilor servantului brazilian, de a nu naviga prea aproape de apele Guyanei. Am părăsit deci, pe 3 decembrie, apele americane pentru a traversa spre larg, urmînd aproximativ al 40-lea grad longitudine. Dar lipsa celui de al treilea cazan a prezentat grave inconveniente. După ce am trecut de tropicul cancerului, am pus așadar cap spre vest-vest, traversarea celui de al 30-lea grad latitudine nordică, unde o flotă britanică patrulează în permanență, fiind periculoasă.

Am ajuns din nou în apele statelor americane. Am atins pe 6 decembrie nordul insulelor Bahamas. Am hotărît să ancorez în portul Charleston, cu scopul de a repara cazanul deteriorat.

Am rămas treisprezece zile la Charleston. Am ridicat ancora pe 19 decembrie, în timpul mareei de la ora șase.

M-am îndreptat imediat de la cel de al 80-lea grad longitudine către al 50-lea grad longitudine pe care l-am atins la cel de al 42-lea grad latitudine nordică, adică la înălțimea Canadei. Am trecut, pe 23 decembrie, pe la est de Saint-Pierre-el-Miquelon, slab apărat de rare vase de escortă franceze, și am luat direcția spre capul Farewell.

Am merș, pe 26 decembrie, de-a lungul celui de-al 20-lea grad longitudine la al 65-lea grad latitudine nordică, pe 27 decembrie de-a lungul celui de-al 10-lea grad longitudine la al 68-lea grad latitudine nordică. Pe

28 decembrie, am întîlnit furtuna. Trebuie să trec pe la sud de Feroë.

Nu-mi ascund inconvenientele pe care le prezintă trecerea între Feroë şi Shetland, unde englezii au stabilit o bază pentru vase de escortă. Însă *Oude Delft* nu este echipat pentru a rezista unei furtuni în regiunile cercului polar, în timpul solstiţiului de iarnă. Căderile de zăpadă obligă echipajul la o neîntreruptă muncă de degajare a punţii, prin urmare a trebuit să triplez carturile, iar pilotarea este îngreuiată de hulă şi de frig. N-am nici un medic la bord şi am trei bolnavi, două picioare degerate şi un nas. Am înregistrat -47° azi-dimineaţă la ora şase. Barometrul a fost coborît toată noaptea şi toată dimineaţa. Nu pot să avansez decît cu o extremă încetineală, temîndu-mă permanent să nu mă ciocnesc de stînci. Întîlnirea cu un submarin mi s-a părut, dimpotrivă, puţin probabilă pe furtuna asta.

Socot că voi intra în apele norvegiene mîine 1 ianuarie.

VAN CAUVELAERT, VALENTIN,
Căpitan de cursă lungă, comandant pe *Oude Delft*

Un tangaj violent încheie semnătura cu o enormă pată de cerneală. Acest incident îl face pe Valentin să zîmbească. Usucă cerneala cu sugativa Jurnalului de bord pe care îl închide. După aceea îşi trage mănuşile, îşi pune haina impermeabilă şi iese pe dunetă, ţinîndu-se de pereţii camerei hărţilor pe care o traversează. Secundul este aici, dincolo de geamul pe care zăpada se adună în straturi mari. Trebuie să deschizi uşa şi să scuturi bastingajul ca s-o dai jos.

— E-n regulă ? întreabă Valentin.

— Nimic nou, spune secundul.

Liniştit, Valentin se întoarce în cabina lui. Scoate din sertarul comodei o mapă cu hîrtie de lux pe care a cumpărat-o în America. (A cumpărat de asemenea şi nuci de cocos, bibelouri şi un şal brazilian pentru Trude.) Cu scrisul lui atent, se porneşte să scrie pe hîrtia asta frumoasă pentru leneşi.

Trude, nu trag nădejde că scrisoarea asta o s-ajungă la tine vreodată, deoarece dacă ne scufundăm se va scufunda cu noi, și dacă nu ne scufundăm îmi va părea ridicolă și nu ți-o voi trimite.

Nu te am decît pe tine pe lume, Trude, și pe mătușa mea. Dar nu-i pot scrie mătușii mele tot ce-mi trece prin minte. Aș fi voit să ne facem viața în doi și să fii soția mea, să fii numai a mea. Nu mă îndoiam că voi ajunge aici într-o zi, fără blestematul ăsta de război. Știu că tu ai nevoie de multe lucruri, iar un căpitan care nu face contrabandă nu cîștigă bani cu nemiluita, cu asigurările și banii de pensie pe care trebuie să-i plătească. Voiam ca în ziua în care vei accepta să nu mă ai decît pe mine, să fii mai răsfățată și mai fericită decît înainte. Dacă aș fi avut locul de comandant pe un petrolier al Companiei Royal Dutch, s-ar fi realizat. Dar eu îți spun toate astea fără ca măcar să fiu sigur că tu ai fi voit să fii doamna van Cauvelaert.

Închipuie-ți că am avut o avarie la motoare și că am petrecut aproape două săptămîni la Charleston. Îți aduci aminte că tu dansai charleston foarte bine ? Imaginează-ți că Charleston e un port în America, în sudul Statelor Unite, un port așa cum poți să vezi la cinema, cu negri îmbrăcați în alb care beau lapte.

Am părăsit coasta Americii înainte de a ajunge în Canada și acum sînt în infern. Poți să-mi privești drumul pe hartă. Vei găsi Pernambuco în Brazilia și Charleston în America de Nord. Acum sînt în nord, la dreapta Islandei, pe hartă. Trebuie să ajung în Norvegia, pentru a coborî după aceea de-a lungul coastei pînă în Danemarca (există numai o mică trecere dificilă, la intrarea Balticei) și pînă la Amsterdam și la scumpa mea Trude.

O dată atinsă coasta norvegiană, voi fi salvat. Englezii respectă apele norvegiene. Se poate naviga cît mai aproape de fiorduri. Toți spărgătorii de blocadă trec pe acolo.

Mă gîndesc, dintr-odată, că scrisoarea mea trebuie să-ți pară de neînțeles. Nu ți-am spus, înainte de plecare,

că navighez ca spărgător de blocadă. Am o încărcătură de aramă, de cafea și de grîu. Ciudat amestec !

Țările de Jos sînt neutre. Numai că eu nu-i iubesc pe germani. A sprijini victoria germană, alimentînd Reichul cu aramă, cu grîu și chiar cu cafea, nu înseamnă a lupta, pe un termen mai mult sau mai puțin lung, împotriva patriei ?

În orice caz, mă simt răspunzător. Unii dintre oamenii noștri navighează de șase ani cu mine și nu m-au părăsit pentru că au încredere. Au de asigurat existența soțiilor și copiilor lor. O imprudență din partea mea, și vasul s-ar duce la fund, fără speranță de salvare pentru un singur om din echipaj. Cel mai rău lucru ar fi ca eu să supraviețuiesc.

La mulți ani, Trude. Acum, trebuie să te părăsesc. Locotenentul meu secund a cumpărat, la Charleston, un brad și lumînări pe care le-am aprins în seara de Crăciun. Pomul a rămas în careu și îl vom aprinde din nou în seara asta. Locotenentul secund ne-a pregătit o nouă surpriză pe curînd. La rîndul meu, am cumpărat cadouri pentru fiecare dintre ofițeri și ei le vor găsi sub șervet. Iar după aceea vom mînca curcan, dacă bucătarul izbutește să aprindă focul pe furtuna asta (petele de pe scrisoarea mea sînt urme de scrum). Cît despre marinari, fiecare va avea o havană adevărată și un pahar de rom. În clipe ca astea, micile plăceri au multă importanță.

Închei scrisoarea, o lipesc și o pun în portofelul meu. Dacă ajunge la tine, înseamnă că totul se va sfîrși. Te vei duce deîndată la mine acasă. Nu-i vei spune portăresei că am pierit. Îi vei cere cheia. Ea te cunoaște și eu am prevenit-o. În camera care-mi servește de birou și de dormitor, se află un cămin. În fundul căminului, la stînga, există o cărămidă care se scoate. În spatele ei, se află un portofel. Ia-l. E pentru tine. Vei găsi de asemenea în sertarul comodei un inel (într-o cutiuță la dreapta). Poartă-l în amintirea mea. Tot în aceeași cutie se află un ceas (pentru tine) și o mică brățară pe care i-o vei da mătușii mele. Tot tu va trebui s-o anunți de ceea ce mi s-a întîmplat. Nu-i spune că forțam blocada engleză.

Îți doresc să întîlnești un om de treabă care să te facă fericită așa cum o meriți. Tu ești făcută pentru a fi femeia unuia singur și aș fi voit să fiu eu acela.

Nu mai pot să scriu pentru că sînt trist și pentru că furtuna se înteţește. Ea merge mai repede ca noi.

Secundul m-a anunțat că dineul și surprizele sînt gata. După aceea va fi timpul să fac de cart.

Trude, să nu rupi *niciodată* fotografia pe care ți-am dat-o. Păstrează-i un locșor într-un cufăraș, așa cum vei păstra un locșor în memoria ta pentru

VALENTIN

JURNAL DE BORD al lui *Oude Delft*, pagina 68

31 decembrie, ora 23,55. Anul se sfîrșește. Furtuna s-a mai domolit. Dacă Dumnezeu ne dă ajutor, în zori vom fi sub vîntul insulelor Feroë.

1 ianuarie, ora 6. — Nimic de semnalat. Vînt N.-V.V. 64 ° latitudine nordică. Întîlnit meridianul Greenwich. Am captat un S.O.S. vas englez scufundat de submarin german. Nimic de făcut.

1 ianuarie, amiază. — Vînt foarte violent. Gheață pe punte. Corvoadă foarte dificilă. Punem cap spre Christiansund.

1 ianuarie, ora 18. — Vom intra în noaptea asta în apele teritoriale norvegiene ; 30° longitudine estică, 63 ° latitudine nordică. Mare dezlănțuită. Termometrul la ora 18 : — 46 °. Barometrul în urcare.

1 ianuarie, ora 21. — Ne-am ciocnit de o mină. Partea dinainte distrusă. Șase bărci pierdute. Celelalte pe mare. Lansăm un S.O.S. Ne scufundăm.

XIX

MARCO AGUSTI

O mie de motoare de livrat în cel mai scurt răstimp, cu activitate în trei schimburi : inginerii sînt istoviți. Se pare că elementele sînt gata, iar constructorul Caproni le va depozita în uzină, unde montarea se va face pe loc,

pentru a cîștiga timp. Cei dintîi controlori germani au și sosit, precedîndu-i pe piloții de încercare. Prima tranșă trebuie să fie terminată în trei săptămîni.

Acestea sînt noutățile pe care le află Marco, atunci cînd este chemat în biroul directorilor. Sînt aici amîndoi. Unul, bine cunoscut în toată Italia pentru aprecierea acordată starurilor de cinema (s-a interesat de această industrie din dragoste pentru o vedetă plecată după aceea la Hollywood), e un om de lume foarte amabil. Celălalt, poreclit Piccolo, e pătrat, cu nimic mai înalt decît lat, umeri de luptător și cap de buldog. E un timorat, care-și petrece viața temîndu-se de țigla care nu va întîrzia să se desprindă de pe acoperișul cel mai apropiat ca să-i cadă lui în cap.

— Am dori, scumpul meu Agusti..., spune cel dintîi.

— Să vă... vorbim despre invenția dumneavoastră, continuă Piccolo.

Se mai află, în cameră, instalați lîngă dublul birou directorial, doi bărbați pe care Marco Agusti nu-i cunoaște.

— *Signor direttore,* spune Marco clătinînd din cap, cercetările mele n-au avansat deloc. Știți că le duc mai departe în particular, în micul meu laborator, în afara orelor de lucru la uzină.

— Cu toate acestea, insistă primul director, ne-ați lăsat să sperăm...

Marco clatină iar din cap.

— Din nefericire, *signor direttore,* nu mi-a stat gîndul cîtuși de puțin de atunci încoace la cercetările științifice.

Piccolo atacă miezul chestiunii.

— Acum trei luni, nu credeți că ați beneficiat de măsuri de indulgență în vederea cercetărilor pe care le efectuați ?

Marco efectează uimirea :

— Faceți aluzie la întrevederea mea cu secretarul general al Fasciei ? Probabil că ați fost rău informat, *signor direttore.* Pot să jur că în cursul acestei conversații n-a fost vorba, nici măcar un moment, de proiectul motorului meu.

Cei doi spectatori dau ușoare semne de nerăbdare.

— Poate că, spune primul director, chestiunea s-a subînțeles ? Dorința a fost aceea de a nu vă împiedica să izbutiți într-o experiență a cărei importanță este incalculabilă.

Unul dintre spectatori intervine :

— Să nu exagerăm nimic, spune el tărăgănat. *Bitte.* Vrem numai să ne dăm seama.

— Pe scurt, reia Piccolo stînjenit, în ce stadiu sînteți, Agusti ?

Marco zîmbește.

— Cred că am găsit. Am totul în cap, *signor direttore.*

Al doilea spectator se agită în scaun, își scoate țigara din gură și mormăie :

— Durează mult !

Cei doi directori sînt agasați. Pentru dînșii, fascismul, începînd de acum cincisprezece ani, se rezumă la comenzi mari și impozite grele. Detestă să fie amestecați în controverse de acest gen. Doar pentru a-l ajuta pe Marco să iasă dintr-o încurcătură, au pomenit de acest motor cu prilejul anchetei.

Primul german s-a ridicat :

— S-a efectuat o percheziție la dumneavoastră...

Se uită într-un carnețel pe care-l ține în mînă.

— ...Domnule Agusti. Am ținut să supraveghez eu însumi. Nu există nici urmă de motor.

Piccolo protestează. Germanul insistă.

— Poate că domnul Agusti și-a vîndut planurile în străinătate ?

— Germaniei ?

Primul director își reține un zîmbet. Îi place că Marco e îndrăzneț.

Germanul a încasat riposta. Spune :

— Noi cunoaștem scrupulele inventatorilor. Nu sîntem amatori să ne amestecăm în cercetările lor. Însă mareșalul a auzit vorbindu-se de domnul... Agusti și a cerut ca aparatul să-i fie prezentat. Pentru acest motiv, în interesul tuturor...

Se uită la celălalt german care-și fumează țigara și care aprobă cu un mîrîit.

— *Ja. Für alles !* [1]

Marco zîmbeşte gîndindu-se la peronul vilei părinteşti.

— Cred, spune dînsul, că pot să mă aştern din nou pe lucru.

Un suspin general de uşurare întîmpină acest răspuns.

— *Schön* [2], mormăie fumătorul.

— Perfect, întăreşte Piccolo.

Germanul care poartă discuţia îi zîmbeşte lui Marco.

— Domnul Agusti este un patriot. Sper că domnii directori îl vor scuti pe domnul Agusti de munca sa curentă. Domnule Agusti, în cît timp, aproximativ, puteţi fi gata pentru o primă experienţă ?

Marco se uită la Piccolo :

— Scumpul meu Marco, spune acesta, împrejurările... contingenţele...

— Trei săptămîni.

— Bine, înregistrează germanul. Să punem patru... La cincisprezece ianuarie, veţi fi un om mare. Nu mă faceţi să spun ce aţi fi fost dacă, din nefericire, acest motor n-ar fi existat decît în imaginaţia dumneavoastră.

— Un cadavru ? întreabă Marco politicos.

Cei doi germani rîd în hohote. Atmosfera s-a destins.

— Bineînţeles, reia oratorul, domnul Agusti nu va ieşi din uzină, atîta vreme cît va dura munca aceasta. Îi veţi instala o locuinţă şi un laborator.

— Firește, spune Marco, voi obţine fără dificultate materialul şi nimeni nu-mi va supraveghea munca ?

— De acord, răspunde germanul.

Marco pleacă. Cu nici un preţ, nu va livra Germaniei motorul cu reacţie. Dar unde să fugi, şi cum ? Merge pe străzile din Torino, cu capul înfierbîntat, urmărit fără discreţie de către doi curioşi.

Se întoarce acasă. Aici totul e cu susul în jos. I s-a explorat salteaua şi i s-au ciuruit pereţii. Deschide fereastra, închide obloanele şi vede doi zbiri staţionînd la colţul străzii. Se strîmbă la ei.

---

[1] Da. Al tuturor ! (Germ.)

[2] Frumos (germ.).

Cînd acest idiot de german a spus că laboratorul său va fi instalat în uzină, i-a şi venit ideea : în opt zile, cele o mie de elemente vor fi livrate, cele o mie de motoare rodate.

În zori, Marco deschide fereastra. Cei doi supraveghetori au fost schimbaţi. Îl strigă pe unul dintre înlocuitori :

— Du-te-să ceri o maşină pentru mine la uzină. Avem de transportat material.

Apoi Marco pregăteşte o valiză, cu lenjerie de schimb şi cîteva cărţi. Aruncă o privire de adio asupra celor trei cămăruţe.

Iată-l pe zbir şi automobilul. Marco veghează cu grijă la transportul unei lăzi. O izbitură ar fi catastrofală.

DOSAR CONFIDENŢIAL RELATIV LA PAVLOVICI ANTE SAU PAVELLI ANTHEORE

Registru (piesa Nr. 1).
Numele şi prenumele : Pavlovici (Ante). Se pretinde Pavelli Antheore, născut din părinţi italieni.
Naţionalitatea : Iugoslavă (anterior austriacă).
Data naşterii : 25 martie 1905.
Locul naşterii : Spalato (Dalmaţia).
Profesiunea : Voiajor comercial.
Domiciliul : Dubrovnik (Ragusa), Iugoslavia.
Fiul lui : după cum spune, al lui Pavelli, Gabriele şi Saverelli Maria-Tereza.
Religia : ortodoxă.
Informaţii confidenţiale de păstrat manuscrise în registru. Antecedente :

Comis-voiajor în comerţul cu mărunţişuri. Informator priceput. A servit în mai multe rînduri : 1° la mişcarea macedoneană în momentul tensiunii greco-bulgare din 1926 ; 2° în diferendele noastre cu Iugoslavia, mai ales în Dalmaţia, la punerea pe picioare, la Spalato, a unui partid fascist dalmat. Şi-a făcut debutul în serviciul Turciei în timpul războiului din 1921, în spatele frontului grecesc. Pare să nu mai aibă legături cu guvernul de la

Ankara. Nu pare să fi lucrat pentru Intelligence Service, nici pentru Biroul 2 francez.

Apreciere :

Agent dublu iscusit. Cunoaşte islamul. Vorbeşte turca, greaca, bulgara, sîrba şi italiana curent. Destul de bine franceza şi germana. Noţiuni de engleză.

Şeful informaţiilor generale :

ALTARI LEONE

(Piesa nr. 2). *21 decembrie 1939,* din Veneţia ·

Excelenţei Sale Il Commodore

Leone Altari

Secretariatul general al partidului fascist italian.

Roma

Excelenţă,

Un italian prin obîrşie şi simţire, un colaborator de cincisprezece ani al Revoluţiei fasciste se adresează astăzi dumneavoastră. Nu-mi voi îngădui să reamintesc Excelenţei Voastre preararele servicii pe care am avut bucuria să le aduc Regimului şi Patriei, Excelenţa Voastră posedă cu siguranţă în arhivele sale un dosar privitor la modesta mea persoană. Am avut bucuria, în timpul incidentului bulgaro-grec, de a pune pe picioare o mişcare independentă macedoneană (Makedonia) şi nu este vina mea dacă S.D.N. s-a amestecat în treaba asta prematur, contrar obiceiurilor sale. Totul era gata pentru o revoluţie în Macedonia, care ar fi îngăduit fascismului să revendice Dalmaţia, scumpa mea patrie.

Noi dalmaţienii sîntem, în ciuda soartei potrivnice, italieni prin simţire şi obîrşie şi suspinăm după ceasul în care frumoasa noastră coastă adriatică va redeveni italiană. Cu această speranţă am participat la crearea partidului fascist dalmaţian, cu toate că m-am ferit să ocup cel mai neînsemnat post în această mişcare.

Mai recent, acum cîteva luni (îmi este ruşine că îndrăznesc a-i aminti acest lucru Excelenţei Voastre), am izbutit să grupez cîţiva prieteni fideli din Albania împotriva uzurpatorului Zogu. Era prima dată cînd aveam gloria şi bucuria de a lucra pentru Excelenţa Voastră. Domnia Voastră ştie cu cîtă discreţie şi rapiditate am reuşit să stîrnesc în Albania un curent entuziast profascist.

Trebuie să comunic Excelenței Voastre că a survenit un accident care era cît pe ce să-mi fie fatal. Este vorba de o neînțelegere. Am fost pus la curent, printr-o întîmplare nefericită, în legătură cu un atentat care se pregătea. Mi-a venit atunci ideea să-l semnalez pe autorul acestuia guvernului interesat, guvern căruia avusesem bucuria de a-i aduce cîteva servicii ca prieten și ca vecin, mai cu seamă în Transilvania, unde activitatea mea comercială este acreditată încă de acum mai bine de zece ani. Sînt obligat să mărturisesc Excelenței Voastre (riscînd să fiu bănuit pe nedrept de lipsă de discreție) că am raportat evenimentul domnului șef al poliției ungare. Zisul șef al poliției a crezut că mă dedam unei tentative de șantaj demn de dispreț, și acum mă urmărește cu ura sa.

Pentru aceste motive neplăcute, nu mi s-a părut oportun să mă întorc în casa mea din Ragusa, nici să-mi reiau activitatea comercială în Balcani, și nici viața mea laborioasă de tată al unei familii numeroase.

Am ajuns pînă la Veneția, unde am, după cum știți, Excelență, un foarte bun prieten. Și din cetatea Dogilor, vă scriu, cu inima strînsă și totuși plină de speranță.

Am considerat (oare m-am înșelat ?) că sînt capabil a aduce eminentisime servicii Excelenței Voastre, fascismului și Italiei, prin cunoștința mea aprofundată a limbilor balcanice, a francezei și a germanei, fără a mai vorbi de italiană, limba părinților mei.

Excelența Voastră va considera oare indecent din partea mea dacă solicit astăzi cu modestie începerea activității mele ?

Voi face ceea ce veți ordona dumneavoastră, Excelență. Dar îmi permit să remarc faptul că n-am obținut de la guvernatorul Veneției decît un permis de ședere pentru o săptămînă. Iată motivul care mă determină să solicit de la Excelența Voastră un răspuns prompt și salutar.

Excelența Voastră să binevoiască a primi, împreună cu inepuizabila mea gratitudine, expresia fascistă a devotamentului meu neștirmurit,

Antheore PAVELLI, zis Ante PAVLOVICI,
Hotelul celor Doi Lei (Veneția).

(Piesa nr. 3) (duplicat)
Confidențial — Notă către șeful serviciului de informații interne.
23 decembrie.

A se pune la încercare în afacerea de la Torino, Pavelli sau Pavlovici, pe care vi-l trimit. Polițiștii din Torino sînt niște porci sau niște vînduți. Informatorii locali îmi expediază rapoarte absurde.

ALTARI Leone.

(Piesa nr. 4) (duplicat)
Confidențial — Notă către șeful serviciului de informații străine.
23 decembrie

A se informa la Budapesta asupra lui Pavlovici Ante, 35 de ani, domiciliat la Ragusa. Trebuie să existe documente asupra atentatului de la Ușurod. A mi se comunica. (Monedă de schimb.)

Cre[1] *ALTARI Leone*

(Piesa nr. 5)
Confidențial (a se preda personal)
Excelenței Sale Il Commodore Leone Altari
Roma
2 ianuarie 1940
Raport al lui Antheore Pavelli asupra catastrofei de la *Torino motore.*

Excelență, devotatul și fidelul dumneavoastră servitor Pavelli, zis Pavlovici, vă aduce mulțumiri. Binecuvîntează soarta care a binevoit să-l ajute în ilustra misiune pe care Excelența Voastră i-a încredințat-o.

Am intrat la uzina Torino pe 26 decembrie 1939, în calitate de supraveghetor al intrărilor și ieșirilor. Modesta

[1] De la *credenziere*, veche titulătură medievală.

mea slujbă de portar este un minunat loc de observaţie ales de colaboratorii Excelenţei Voastre.

Excelenţa Voastră ştie ce stricăciuni abominabile a făcut atentatul din 20 decembrie în uzină, care s-a prăbuşit ca un castel de cărţi. Uzina model a industriei noastre a sărit în aer asemenea unor piese de puzzle, ca urmare a două explozii succesive, provenind cea dintîi din corpul F, în centrul de vest al construcţiilor, cealaltă din laboratorul inginerului Marco Agusti, situat aproape de intrare. Zguduitura a fost atît de puternică încît unele geamuri au sărit în bucăţi la 36 de kilometri distanţă. S-au numărat 362 de morţi şi mai multe mii de răniţi. Tot materialul de aviaţie, elemente şi motoare, antrepozitate în uriaşele hangare, a fost redus la starea de fier vechi : 742 de avioane gata să-şi ia zborul.

Asigur mai întîi pe Excelenţa Voastră că starea de spirit a populaţiei muncitoare este bună. Se aruncă vina pe Anglia şi pe Intelligence Service pentru această nouă ticăloşie. M-am străduit să răspîndesc o asemenea opinie, cu toate că mi se pare îndoielnică.

O alternativă : accidentul (de eliminat *a priori*) şi atentatul individual anevoie de dovedit. Cred că voi putea, după o săptămînă de cercetare, să aduc dovezi Excelenţei Voastre.

Reţeaua de indicii a fost cu atît mai dificil de restabilit, cu cît martorii au fost aproape toţi ucişi.

Am descoperit totuşi martori printre răniţi, mai întîi printre cei răniţi uşor, pe măsura întoarcerii lor la lucru, apoi ducîndu-mă în vizită, întovărăşit de noii mei prieteni, la cei din spital.

Atenţia mi-a fost atrasă de lucrările întreprinse în secret de domnul Marco Agusti în laboratorul căruia s-a produs cea de-a doua explozie, cea mai devastatoare. Domnul Marco Agusti a fost, după cum ştiţi, grav rănit şi doctorii nu permit încă să fie audiat cu martor. Dealtfel trebuie să scoatem din cauză lucrările domnului Agusti drept cauză iniţială a accidentului, deoarece explozia nr. 1 a avut loc cu 4 minute după spusele unora, cu 3 şi 2 minute după spusele altora, în clădirea F, la 500 de metri de laborator, înainte ca acesta, la rîndul său, să sară în aer. Această a doua explozie a fost atribuită de către

anchetă unei grinzi care, proiectată la mare distanță, a crăpat rezervoarele și baloanele cu gaz de care domnul Agusti se servea pentru experiențele sale.

Am consultat fișele fasciste ale întregului personal al uzinei Torino și am putut, astfel, să constat situația specială a domnului Agusti. Acest savant trăia într-un fel de libertate supravegheată, pentru a întreprinde anumite cercetări. Delegatul fascist al uzinei nu mi-a ascuns că domnul Agusti era foarte indispus.

Raportul experților demonstrează că explozia survenită în corpul F nu poate fi pusă, așa cum s-a făcut cu o grabă superficială, pe seama exploziei unei rezerve de gaz, ca de pildă acetilena, antrepozitată în corpul H și nu F.

Ieri-dimineață, scormonind prin dărîmăturile din pivnițe, am avut norocul să scoatem la lumină mașina infernală, cel puțin urmele care au rămas din ea, în fundațiile pivniței 42 din corpul F.

Excelența Voastră va binevoi să găsească alăturat o copie după raportul domnilor experți însărcinați cu delimitarea elementelor care compun acest exploziv. Unele sînt rare și alese cu o competență de profesionist.

Iar eu am găsit în laboratorul domnului Agusti, la domiciliul său personal, cîteva sticle goale. Am dat să se analizeze urmele rămase pe fundul acestor sticle. Sînt aceiași componenți care intră în mașina infernală din corpul F.

Această coincidență nu constituie o dovadă ci o presupunere, dat fiind cunoscută starea de spirit a domnului Agusti. Dar nu putem să ne mulțumim cu presupuneri. A trebuit să studiez mai îndeaproape condițiile exploziei din laboratorul domnului Agusti. Mi-aș putea permite să demonstrez pe loc Excelenței Voastre că explozia a doua nu poate fi datorată străpungerii plafonului (cu o întîrziere de două, trei sau patru minute) de o grindă care a sărit la mare distanță. Dimpotrivă, ea a fost provocată din interior.

Într-adevăr, explozia din laboratorul domnului Agusti a fost complementul aceleia din corpul F. Aici, o mașină infernală cu lichide rafinate. Acolo, o explozie masivă de gaz. Această a doua explozie a produs cele mai mari distrugeri în hangarele B, C, D, și DA.

Concluzia se impune oare Excelenței Voastre ? Domnul Agusti a considerat că o dublă explozie, la cei doi poli ai uzinei, o va nimici pe de-a-ntregul, la fel ca și cele 750 de aparate destinate consolidării Axei. Și-a plasat deci mașina infernală într-una dintre pivnițele corpului F. După aceea s-a întors în laboratorul său, unde a pătruns cu cîteva minute înaintea primei explozii (așa cum dovedesc depozițiile unor martori a căror listă este alăturată și care l-au văzut fie traversînd curtea mare, fie intrînd în laboratorul său). Cînd explozia din corpul F a zguduit uzina și a răspîndit moartea și dezastrul, el și-a desăvîrșit opera de distrugere.

De semnalat ora atentatului, care explică numărul relativ puțin ridicat al victimelor. Ora 12,45 este momentul în care muncitorii sînt la vestiarul de ieșire și de intrare. Singura spărtură din cele 24 de ore se produce între ora 12,30 și ora 13.

Cred că Excelența Voastră va considera util să rămîn la uzină pînă cînd starea domnului Marco Agusti va îngădui ca el să suporte un interogatoriu. Am aflat că acest nefericit aparține unei mari familii fasciste și că este necesar a se proceda în mod circumspect.

Sînt fericit de a fi dat dovadă în această împrejurare de același nestrămutat devotament către Patrie și către Partid. V V. Il Duce.

Anthcore PAVELLI

Piesa nr. 6 (copie)
Confidențial
4 ianuarie 1940. — Notă către domnul comandant al poliției speciale din Torino.

Imediat ce starea sănătății domnului Marco Agusti, inginer la uzina Torino, actualmente în tratament la spitalul Santa-Madona, rănit în accidentul din 20-12-39 o va permite, să fiu prevenit. Țin să-i iau prima depoziție și voi veni în mod special la Torino.

Să fie deîndată izolat în spital.

A se supraveghea în mod activ la domiciliul său, la spital, la uzină, la tatăl său, guvernator în Livorno,

persoanele care se interesează de el. A mi se trimite corespondența lui. Trimiteți la Livorno un agent experimentat și discret.

A mi se înainta un raport. A se da dovadă de un pic de zel și de inteligență.

Cre ALTARI Leone

XX

JOE

Anny, inimioara mea, nu trebuie să-ți imaginezi războiul ca în romanele lui sir Walter Scott. Ai văzut bine, cînd m-ai condus la gara Strand, că nu eram îmbrăcat într-o armură strălucitoare, iar masca de gaze nu amintește decît pe departe coiful cavalerilor lui Richard Inimă de Leu. Războiul n-are nimic cavaleresc. Adaug că nu are, pentru moment, nimic războinic.

Constă în a locui (și nu cu conștiința liniștită, pentru că este interzis) la o doamnă cumsecade într-un mic sat din Flandra franceză. S-a instalat o tabără în apropiere, cu barăci pe care le-am adus tot noi, și chiar și hangare pentru mașini. În principiu, numai ofițerii locuiesc la gazdă. Această doamnă mi-a închiriat o cameră curățică, mansardată, cu dreptul de a mă servi de pod pentru pictură. Există voaluri de tul deasupra patului meu, ca pentru o tînără căsătorită și, pe cămin, o pendulă sub glob și flori de email turnate într-o bucată de sticlă. Femeia cea de treabă nu știe ce să mai facă pentru a-mi fi pe plac.

Eu conduc, în principiu, un camion. E o sarcină inferioară, însă nimic n-ar fi îndreptățit speranța că aș fi avut calități militare excepționale, cum se părea că presupui tu.

În fiecare dimineață, după breakfast, fac o vizită de politețe camionului meu. Tare mi-ar plăcea să mă plimb

puțin cu el, dar e interzis. Avem ordin să lăsăm motoarele să meargă două pînă la trei minute în fiecare dimineață și, în fiecare săptămînă, facem, în ordine de marș, turul taberei.

După ce mi-am bușumat camionul, îmi întîlnesc camarazii în baracă unde am și eu rezervat un pat. Așteptăm ora mesei la cantină, unde mîncăm *à la française*, pîine, brînză și bem vin alb. Subofițerii francezi (cartografi și interpreți) ne-au inițiat în acest ritual de la ora zece dimineața, care ne îngăduie să așteptăm, fără a suferi prea mult, dejunul.

Am făcut portrete, însă nici unul dintre modelele mele n-are cu adevărat o tărtăcuță foarte specială în două dimensiuni, sub unghiul spectroscopic. M-a speriat gîndul să aplic acestor băieți nevinovați concepțiile mele estetice din ultimele zile de pace. M-am gîndit de asemenea că ei ar crede că-mi bat joc de dînșii pretinzîndu-mă pictor și fiind incapabil să realizez portretul ideal, așa cum se poate vedea în casele înstărite, din trei sferturi cu un ușor surîs misterios, în tradiția Giocondei.

Trebuie oare să mai adaug că tot insistînd să fac portrete migălite, surîzătoare și din trei sferturi, străduindu-mă să copiez aparența de exactitudine pe care o dă omului mediocrul său aparat senzorial, am prins gust de treaba asta ? Pun o furie înfrigurată în a reproduce ornamentele nasturilor unei uniforme și firul postavului englezesc *(first class for the British Army* [1]*)* ! Mă străduiesc să-l pun în valoare, solid și suplu în același timp, foșnind sub penel ca sub mîna expertă a unui croitor.

Trebuie să-ți spun că trec printr-o criză estetică și că numai Destinul știe unde mă va duce asta. Unde e Arta ? Cum să te exprimi ? Arta cu A mare ? Și ce înseamnă ea ?

Cred că voi termina să-ți povestesc tot ceea ce știu despre război, cînd îți voi mai spune că subofițerii francezi, cartografi și interpreți (care nu par să cunoască deloc

[1] Sortiment de lux pentru armata britanică (engl.).

engleza ; cît despre cartografie, nici eu n-am habar, așa că nu pot fi judecător) sînt foarte tari la jocul de belotă. Ne-au inițiat și pe noi și e foarte distractiv, deoarece cărțile își schimbă locul în ierarhie, după reguli complexe, pe care eu le bănuiesc lăsate în seama fanteziei jucătorului care are cea mai multă autoritate, pentru a-și impune voința celorlalți. Nimeni nu îndrăznește să se răzvrătească împotriva hotărîrii sale. Stai mereu la pîndă plin de emoții, ca la 200 de valeți sau la Kirikiki. Ți se pare că ai niște cărți grozave și cînd colo nimic. Cel care se pricepe declară că se joacă așa sau așa, și totul este pus din nou în discuție. Jocul tău nu mai valorează nimic, în afară de niște puncte pentru cel care adună toate cărțile, într-o serie impresionantă de levate fără nici o posibilitate de împotrivire. E un joc filozofic. Ne indică relativitatea norocului și disprețul față de bogăție. Îmi place de exemplu că valetul pune, din cînd în cînd, toată lumea în buzunar, urmat, la un cap, de către popularul 9. Dacă ai vedea ce mutră fac asul și riga, în aceste momente !

Anny *darling*, e o scrisoare lungă. Se pare că la sfîrșitul lui ianuarie voi avea o permisie : teatru, cinema, restaurant și dragoste.

Darling, reflectează *bine* că Joe al tău te iubește serios, chiar și atunci cînd nu este atît de prevenitor pe cît ar trebui. Sînt mulțumit că te-ai instalat în atelierul meu, fără să-mi ceri părerea. Dacă m-ai fi consultat, aș fi găsit poate obiecțiuni. Acum cînd faptul e consumat, sînt cu totul mulțumit, păsărică mică (dar atenție la tablouri, nu mătura prea mult).

Sărută-l pe fratele tău Tom, dacă-l vezi. Nu-mi trimite nici whisky, nici țigări — ciocolată însă da. Trebuie să fie pe undeva prîntr-un sertar coșcogeamite fularul, îngrozitor de urît. Trimite-l. E frig.

Merry Christmas, baby [1]. Sper că Sfîntul Nicolae nu te va uita dacă ai fost o fetiță cuminte.

JOE

[1] Sărbători fericite. micuțo (engl.).

XXI

JEAN

Undeva în Franța, 20 decembrie 1939.

Dragă Madeleine,

Au trecut uneori mai bine de trei luni fără să ne dăm semn de viață. Oceane întregi ne-au despărțit aproape întotdeauna. Și iată că acum mi se pare că nu te-am văzut de-un car de ani și că te afli unde și-a înțărcat dracul copiii (la maximum 350 de kilometri de zbor cu avionul). Urgia vremurilor nu-mi îngăduie să aterizez pe aerodromul din Geneva, ca să admir noua dumitale activitate.

Dar mai întîi adresa mea :

Sergent-major observator Jean Breuil, E.D.L.D. 24, escadrila a 6-a, S.P. 207.

Trei luni și jumătate de „război ciudat", pentru a folosi termenul la modă, se rezumă, pentru mine, la puțin : cinci zboruri de agrement, cu lansări de manifeste în tir direct la răii noștri vecini, asta e tot. Dealtfel, nimeni nu se gîndește să utilizcze orele goale ale ofițerilor, subofilor și ale oamenilor, oricare ar fi ei. Ceea ce mă surprinde e că șefilor noștri nu le-a venit ideea (destul de simplă) să profite de răgazul pe care ni-l acordă frigii pentru a ne perfecționa în meseria noastră provizorie. Observatorii ar avea nevoie de cursuri tehnice, pe cît ar avea și piloții de experiența picajului sau de aterizarea după o apreciere rapidă. Îmi închipui că nici ceilalți, artileriști, tanchiști și infanteriști, n-au mai mult decît noi știința înnăscută a războiului. Această încredere în „sistemul D la ora H" mă neliniștește un pic. Nu te afli în ambianța eroică a unui război decisiv pentru soarta Europei, ci mai curînd în atmosfera de plictiseală militară (una dintre cele mai virulente) a acestor perioade pe care ești obligat să le înduri, pentru că asta e legea, fără ca nimeni să acorde importanță acestui lucru.

După ce am declarat războiul, s-ar spune că, obosiți de un asemenea efort, sîntem hotărîți să pretindem a fi lăsați în pace.

Observă că nu m-am îndoit nici o secundă de victorie. Vom cîștiga pentru că *nu se poate să fie altfel.* Însă va trebui să ne îngrijim să dăm o mînă de ajutor Providenței.

Cît de mult aș dori să privesc, din Geneva, evenimentele, pentru a-mi forma despre ele o impresie obiectivă! Ce pregătește Hitler? De unde va porni lovitura lui? Ar trebui să fii ramolit ca să-ți închipui că nu va încerca să spargă blocada, care altminteri l-ar înăbuși în doi ani. Sau că va aștepta intensificarea producției engleze și livrările americane pentru a se lăsa afumat în vizuină.

Belota în doză mare mă încîntă pe cît mă plictisește pocherul. Cît privește șampania, îți vei face o idee despre regiunea unde „dăm roade bogate" cînd îți voi mărturisi că m-am ales cu o criză de ficat absolut ridicolă.

Îți dai seama că sînt oarecum descumpănit, și nu numai eu.

M-am întors, acum cincisprezece zile, din „relaxarea" mea! Am fost într-adevăr la Paris să mă odihnesc de belotă.

Parisul mi-a lăsat o impresie dubioasă. Restaurantele și cinematografele sînt pline, banii curg și... toată lumea se plictisește. Foștii combatanți vorbesc de sus cu noi. Găsesc că războiul „nostru" nu pare serios. „Sîngele nu curge în valuri", cum spunea Poincaré *(Memorii).* Necombatanții, mobilizații pe loc, suplimentele albastre, mobilizații din spatele frontului și slăbănogii se îmbărbătează gîndindu-se că noi nu ne batem, în definitiv, mult mai mult decît ei.

A se nota că mi s-a propus un „chilipir". Un maior mi-a oferit să mă transfere la serviciul cinematografic al armatei pentru reportajele de pe front. Ceea ce n-ar fi o capcană, ci ocazia de a vedea războiul (oare?). N-am făcut cererea. Nu părăsești cu inima ușoară niște camarazi străjnici și un zinc nefolosit (dar splendid), pentru o meserie de membru în personalul navigant.

Dacă ar fi posibil să fac în așa fel încît să coincidă a doua „raită" a mea cu una dintre călătoriile dumitale la Paris, m-aș bucura să te revăd. Numai că ar trebui să punem la cale acest lucru cu foarte mult timp înainte.

Povestește-mi ceea ce se petrece la Geneva. Dumneata întîlnești nemți, nu-i așa?

Acest război are un caracter atît de puțin obișnuit, unii oameni se instalează atît de comod în lenea lor și în solda lor, departe de griji, de datorii, și de chestiunile lor particulare, că te întrebi dacă va sfîrși într-o zi, cu alte cuvinte dacă va sfîrși prin a începe.

Scrie-mi. Bătrînul dumitale

JEAN

XXII

MADELEINE

Geneva, 10 ianuarie 1940

O scrisoare de la dumneata, Jean, înseamnă o bucurie din alte vremuri.

E un destin curios ca omul cel mai puțin înzestrat cu „sentimentul tragic al vieții" pe care-l cunosc să trăiască, fără întrerupere, în mijlocul tragediilor contemporane.

Dumnezeule, Jean, cît urăsc eu ura ! Aici sentimentul acesta se amuză din plin. Însă degeaba m-aș strădui, nu izbutesc să urăsc. Nu pot să cred ca „Ei" să fie cu toții ticăloși. Camarazii noștri de la congres au devenit oare cu toții niște fanatici ai Marelui Reich German ? Acești oameni cultivați, cărora le plăceau Goethe, Lessing, Spinoza — acest Evreu, — ei care căutau în cel de al doilea *Faust* simbolul uniunii culturii greco-latine și al „potențialului" german, oare nu-i mai recunosc decît pe Wotan și Frida, își potolesc setea cu un antisemitism abominabil și dansează vesel în jurul autodafeurilor făcute din cărți ostracizate ?

Și totuși, am aflat că unul dintre camarazii noștri („amorezul" meu cum îi spuneai dumneata, mă întreb pentru ce oare), Walter von Kirshoff, este un personaj al regimului.

Această promovare mi-a fost comunicată de către o altă veche cunoștință pe care probabil că de asemenea n-ai uitat-o nici pe-atît : Minnie von Hoffmanstahl.

Dumitale nu-ţi plăcea fata asta afectată, tulburătoare prin felul de-a te privi, prin maniera de a-şi purta capul dat pe spate, tuns scurt, acoperit cu un sombrero (astăzi înlocuit cu un soi de caschetă ofiţerească).

A sosit la Geneva alaltăieri şi e colega mea (sau al meu) la C.R.I. După ce a trecut prima reacţie de surpriză, Minnie mi-a garantat pentru dragostea ei neştirbită faţă de Franţa (?), mirîndu-se că noi am „declanşat" acest război care ne „va fi funest".

Şi-a proclamat surpriza constatînd ura (nu reciprocă ?) a francezilor pentru Germania, ca şi cum noi am mai fi învinşi şi am visa încă la revanşă... etc.

Mi-a făcut, în continuare, demonstraţii de prietenie pe care le găsesc jenante. Se comportă cu femeile ca unii bărbaţi cu noroc în dragoste, care dau drumul maşinal echipamentului de seducţie din clipa în care se află în prezenţa unei persoane „de sex".

Minnie este intimă cu marele Hermann G. După cum îl detestă pe celălalt G., micul şchiop. Există probabil acolo, în înaltele sfere naziste nişte cuiburi de intrigi de toată frumuseţea.

I-am răspuns că, după cîte ştiu eu, la noi nu există nici un fel de ură faţă de Germania, ci un oarecare complex de inferioritate numerică şi neliniştea pricinuită de o revoluţie care scandalizează unele democraţii evoluate. I-am atras atenţia că noi n-am anexat Austria, nici n-am înghiţit din două îmbucături Cehoslovacia, nici n-am invadat Polonia, nici n-am violat Memel-ul. Mi-a răspuns rîzînd că noi am făcut şi mai rău în Istorie, ceea ce este adevărat însă puţin concludent.

Deoarece nu ai absolut nimic de făcut, scrie-mi cînd nu joci belotă.

Cît despre „permisie", din nefericire e puţin probabil să plec în Franţa înainte de aprilie sau mai. Ar putea asta să coincidă cu a doua „raită" a dumitale ?

Îţi destăinuiesc plăcerea pe care-o simt faţă de acest lanţ reînnodat. Răbdare, scumpul meu băiat mare, atît de perfect asemănător cu dumneata însuţi în orice împrejurare.

Bătrînul dumitale camarad,

MADELEINE

XXIII

JEAN

Spitalul complementar 317, Montélimar.

26 ianuarie 1940

E grozav că mi-ai răspuns, Madeleine, și că mi-ai răspuns atît de repede !

Eu sînt bine, ți-o spun de la-nceput. Am scăpat ieftin, cu un glonte de mitralieră în pulpă. Glontele s-a dus mai departe fără a lăsa prea multe urme. Într-atît de bine încît nu vor întîrzia să mă trimită în convalescență.

Povestea e nostimă. Făceam un mic zbor de observație într-o veche trăsurică pe două roți, cu 275 la oră. Atît de rar ai prilejul să-ți iei zborul, încît să te întorci fără să faci nimic este dezgustător. Iată-ne prin părțile Stuttgartului. Coborîm și, în lipsă de bombe, mitraliez o concentrare de trupe, care nu-și credeau ochilor văzînd un avion francez pe deasupra lor.

Am primit un glonte de mitralieră în rezervor. Am izbutit să depunem trăsurica pe două roți în liniile franceze, însă nu în afara razei de acțiune a unui mic post german care ne-a scormonit. Bernier n-a avut nimic, eu m-am ales cu glontele în pulpă.

Una peste alta, șaizeci de zile de arest pentru a-i fi mitraliat pe germani ! Și crucea de război pentru a fi doborît un Heinkel și a fi adus înapoi trăsurica pe două roți. Fiindcă, la întoarcere, am întîlnit niște vînători și am reușit să dobor unul, grație abilității lui Bernier.

Îmi aduc aminte perfect de „amorezul" dumitale. Avea de pe atunci aerul unui nazist. Mi-o aduc aminte de asemenea și pe această Minnie. Nu te încrede. Nu e numai lesbiană, ci și spioană. Nu bea prea mult ceai cu ea.

Vai ! orice-ar gîndi oribila Minnie, francezii nu urăsc : le e doar frică. Amintirile din „celălalt", povestite de bătrîni, le-au imprimat celor tineri (împreună cu lectura

cărţilor de război) groaza de a trece şi ei prin aceleaşi lucruri. Douăzeci de ani de armistiţiu pentru a tergiversa asupra modalităţilor acestei spaime ! Noi făceam, din cînd în cînd, pe sperietoarea şovăielnică. Dar de îndată ce germanii încruntau din sprîncene, cedam. Hitler s-a distrat în acest fel, pînă în momentul în care a putut relua mai cu folos Pangermanismul abandonat în 1918 pe Marna şi pe Vardar. Da, Madeleine, toate vaporaşele geneveze (arbitraj, *securitate,* Thoiry, Locarno etc.), cei douăzeci de ani de politică de tatonare, teama le-a inspirat. Am pus lanţuri monstrului şi încercam a-l convinge să le păstreze, cu toate că i le scoteam.

De cînd cu naziştii, această spaimă a fost întreţinută prin propagandă : defilări, manifestaţii colective (urmate de proteste : „Noi nu cerem nimic Franţei"), actualităţi săptămînale şi pînă la forma căştilor şi a avioanelor lor.

Am fost pedepsit pentru că am tras asupra germanilor, de teamă ca germanii să nu tragă asupra noastră. Vechile schelării tremură la toate etajele : distribuirea măştilor de gaze către populaţie, cu instrucţiunile de folosire. Afişe lipite pe lojele portarilor, despre efectele comparate ale bombelor suflante şi incendiare etc.

Francezii vor rezista oare în pofida propagandei, în pofida statelor-majore, în pofida coloanei a cincea ? (Mă gîndesc la un film pe care l-am văzut în permisie, *De la Bismark la Hitler.* Era prezentată ascensiunea fulgerătoare a lui Adolf, puterea lui formidabilă, cucerirea Europei, şi trecea drept un film de propagandă antigermană ! Toată sala tremura.)

Iată că eu voi avea o „convalo", iar dumneata nu vei veni la Paris. Fir-ar să fie !

Te părăsesc. Am un pic de febră în seara asta.

Dacă îmi scrii repede, scrie-mi tot aici : voi pleca, dacă totul merge bine, peste cincisprezece zile.

La mulţi ani, Madeleine. Curaj. Bătrînul dumitale prieten,

JEAN

XXIV

MINNIE ŞI MADELEINE

— Trebuie să ţinem seama de realităţi, spune ea aplecîndu-se peste paiul pe care-l înhaţă cu lăcomie între buze. Viaţa oamenilor mari seamănă tot atît de puţin cu aceea a eroilor contesei de Ségur, născută Rostopkin, ca şi aceea a popoarelor cu fantomele congresului din Valais. Adevărul este necruţător. Eu m-am simţit cufundată în el ca un metal pe cale de fuziune într-un aliaj galvanizant. Şi atunci, de azi pe mîine, am devenit o femeie de acţiune. Muncesc pentru a clădi Marele Reich German. Şi sînt o lucrătoare bună, poţi să mă crezi.

Rîde cu dinţii ei sănătoşi şi îşi scutură părul scurt.

— Dumneata la fel, reia dînsa, eşti o femeie de acţiune. Am văzut de ce eşti capabilă, luciditatea, vioiciunea reflexelor dumitale sînt atît de franţuzeşti ! E adevărat că germanii înţeleg mai puţin repede. Se irosesc, pentru fiecare raţionament, cîteva zecimi de secundă de valoare intelectuală egală. E disperant.

Minnie suspină, clipind din ochi pentru a o vedea mai bine pe Madeleine, aşezată în faţa ei, în grădina cazinoului.

Madeleine nu răspunde nimic. Face parte din rolul ei ca, în calitate de delegată medicală franceză la Crucea Roşie Internaţională, să întîlnească germani. Dar astfel de întrevederi nu atrag după sine contacte intime. Poate fi dezagreabil să bei o cafea în grădina cazinoului din Geneva cu Minnie von Hoffmanstahl, delegată a Reichului.

Manierele echivoce ale lui Minnie, clipsul ei cu zvastică, felul de a privi femeile, toate astea sînt pe de-a întregul odioase. În consecinţă, Madeleine a făcut apel la rezervele sale de ipocrizie pentru a se domina. Minnie e influentă şi s-ar putea obţine mult printr-însa pentru îmbunătăţirea statutului prizonierilor (mai cu seamă soarta aviatorilor şi aceea a marilor mutilaţi o preocupă pe Madeleine).

— Führerul, spune Minnie, are oroare faţă de vărsarea de sînge. Dar vrea să stabilească în Europa o ordine avantajoasă tuturor. În toamna asta, după înfrîngerea Poloniei,

Hitler a întins mîna în mod loial Franței și Angliei. Mîine, le va propune pentru ultima oară să colaboreze la instaurarea unei ordini europene durabile... Punerea în exploatare de către Europa a coloniilor africane, astăzi monopolizate de statele capitaliste, va fi baza acestui acord necesar. Un vast *clearing* economic... Tratate de schimb al materiilor prime și al produselor fabricate... Puterea militară a Germaniei este formidabilă. Armata germană vă va veni de hac în cîteva săptămîni. Nu așteptați să fiți învinși. Ați lăsat să crească din nou părul lui Samson.

După o tăcere grea, Madeleine răspunde :

— Franța a cîștigat bătălia de pe Marna, de la Verdun, a doua oară la Marna.

Minnie ridică din umeri.

— Veți fi pierduți înainte de toamnă și cu prețul cîtor sacrificii !

Se apleacă și urmează cu voce joasă :

— Ai prieteni influenți. Spune-le că Franța trebuie să facă pace.

Madeleine surîde :

— Dar dacă Germania este sigură de biruința ei, de ce să oferi pacea înaintea bătăliei ?

— Pentru că noi avem ceva mai bun de făcut ! Ar trebui să ne unim pentru a doborî bolșevismul, avangarda pericolului galben.

Madeleine nu-și ascunde uimirea.

— Bolșevismul ! Pericolul galben ! Dar Führerul vostru nu este oare aliatul Japoniei și prietenul Sovietelor ?

Minnie răspunde :

— Politica voastră carteziană se bazează pe această absurditate că toate contractele și tratatele sînt constante. Pentru noi, viața statelor, a raselor și a sistemelor este mobilă. E însăși Viața, alcătuită din variațiuni lente dar și din mutații bruște. Europa lui Richelieu ar fi la fel de absurdă astăzi ca și aceea a lui Carol cel Mare. Merg și mai departe : Europa din 1919 este la fel de departe de noi ca și aceea a lui Carol cel Mare. Europa din 1940 are exigențele ei rasiale, economice, financiare, politice și militare proprii momentului pe care îl trăiește. Un medic nu stabilește un regim, o dată pentru totdeauna, pentru întreaga viață a unui individ. Führerul este agentul pola-

rizării Europei actuale. Germania este Şeful în putere. Sînt multe ţări în Europa, unde oamenii noştri aşteaptă ceasul pentru a instaura regimul lor, care este al nostru ! Vorbesc despre lucruri pe care le cunosc. Atunci cînd Führerul a atacat Polonia, el prevăzuse totul, chiar şi războiul în Vest. Ştie că City-ul nu vrea că Anglia să intre în noua ordine europeană. Dar ştie, de asemenea, că, în şase luni, Franţa şi Anglia vor fi învinse. Franţa mai întîi, nu numai prin arme. Preţul victoriei noastre a şi fost plătit.

Madeleine se înfioară. Acesta e destinul nefericitei noastre ţări de a fi fost vîndută influenţelor străine, încă de pe timpul în care granzii lichidau cetăţile noastre în Spania şi pînă la Bazaine, trecînd prin Dumouriez, emigranţii din Coblenz etc.

Madeleine se gîndeşte că o monstruoasă coaliţie este posibilă, şi că nici un Robespierre nu apare, nici un Clemenceau. Un nou Valmy, o nouă Marna să fie oare cu putinţă ?

— Se spune că fortificaţiile liniei Siegfried sînt de proastă calitate.

— Astfel nu vom avea nevoie să ne servim de ele, persiflează Minnie, care cheamă chelnerul.

Fiecare îşi plăteşte consumaţia.

XXV

Aprilie 1940

JEAN

N-am primit răspuns, Madeleine. Trebuie oare să acuz cenzura, plecarea mea din spital, ocupaţiile dumitale geneveze sau lipsa de interes pentru ceea ce îţi scriam ?

Am petrecut o convalescenţă vrednică de milă. Am rămas în mod cu totul stupid la Paris, să mă tîrîi prin baruri.

De-abia m-am întors aici şi trebuie să plec iar. Îmi iau zborul spre nord.

Aventura nu-mi displace. Consideram plictisitor să duc o viaţă de rentier în timp de război, eu a cărui meserie, atunci cînd Franţa e în timp de pace, este tocmai să împărtăşesc primejdiile celorlalţi.

Iată-mă pe punctul de a porni către fiordul Solveig... Sper să fac faţă mai onorabil decît ilustrul Jérôme, rămas într-un hambar înzăpezit.

Unii oameni serioşi cred că germanii nu vor îndrăzni să atace Franţa şi că războiul se va juca pe scenele exterioare, în Nord şi în Levant. Eu nu sînt atît de optimist. Pentru a doborî Franţa şi Anglia, vor trebui să cucerească Franţa şi Anglia.

Observă că destinul meu mă lasă destul de rece. Dar există momente în viaţa indivizilor care, ca şi mine, sînt absolut singuri, cînd această libertate devine o povară. Ţi-ar plăcea să ai un prieten care să-şi facă un pic de sînge rău pe seama ta. Aş adăuga şi că mi-ar face o plăcere egoistă ca prietenul acesta să fii dumneata.

Constată, din aceste cuvinte, în mod ruşinos dezgolite de ironie, că sînt copt pentru a avea o protectoare.

Pilotul meu se bucură că va vizita o ţară pe care n-o cunoaşte. E un pilot de la Air-France, obişnuit cu personalul de Casablanca şi rapidul de Beirut. Nu-mi mai vorbeşte decît de frumuseţile aurorei boreale. Cu toate acestea, lasă la Paris o soţie şi o liotă de copii bucălaţi, ale căror fotografii le arată la tot pasul.

Cum n-am nici o şansă de a fi prizonier în Elveţia, nu te voi revedea timp îndelungat.

Apropo (apropo de nimic, dealtfel) trebuie să-l fi întîlnit la Geneva, pe bătrînul Dunant, nu-i aşa ? Nu ştiu pentru ce mă gîndesc la el şi la mutra lui cumsecade de intelectual. E tot la B.I.T. ? La urma urmei, lucrul nu-i mai tîmpit decît să fii la Narvick. Chiar mult mai puţin, dacă cumva te întîlneşte, fie şi în compania ticăloasei Minnie.

Am impresia că am irosit mulţi ani şi n-am agonisit decît vînt. Trebuie să existe undeva în viaţă altceva, care mi-a scăpat, din cauza spaimei mele nebuneşti de ridicol.

Am impresia că teama aceasta m-a părăsit, de vreme ce îţi scriu o scrisoare atît de jalnică.

În definitiv, ți-o trimit, Madeleine, cu vaga speranță că va fi suprimată de controlul poștal.

Voi încerca să-ți trimit cărți poștale cu același nume,

JEAN

XXVI

MADELEINE

Madeleine a găsit scrisoarea lui Jean cînd s-a întors la hotel. Gîndindu-se la el, urmează malurile rîpoase ale lacului, traversează grădinile și ajunge la Biroul Internațional al Muncii, unde Max Dunant o așteaptă. E o zi minunată de mai. Cerul e de un albastru limpede. Nimic nu evocă mai bine frumusețea vieții, gustul ei dulce, decît țărmurile lacului Léman primăvara : flori, zîmbete, cînt de păsărele, zbor de pescărușI deasupra apei albastre și, în depărtare, într-un ușor văl de ceață, coroanele albe ale marilor culmi.

Noutățile din Norvegia sînt dezastruoase. *Deutsche Nachrichten Buro* anunță reîmbarcarea corpurilor expediționare francez și britanic. Pierderile au fost grele, mai ales în aviație, care s-a vădit inferioară numeric și calitativ. Madeleine se gîndește la băiatul mare, blond și rîzînd întruna, care-i făcea o impresie reconfortantă de forță și de libertate. Nimic mai atrăgător decît ușurința lui în mișcări, fie că ar fi alergat, fie că ar fi purtat un colet (era singurul bărbat care n-avea, cînd ducea un colet, aerul unui prostănac) fie că ar fi sărit un obstacol. Și rîsul acela contagios, care pornea crescendo, la început ironic, pentru a isprăvi într-un rîs nebun de copilaș blond, în hohote, cu lacrimi în ochi.

De-a lungul malului elvețian, se perindă oameni care se plimbă cu bărcile. Părțile de grădină plantate cu flori din vila Bartoldi răspîndesc mireasmă. Totul e ușor. Totul respiră pacea și bucuria. A murit oare Jean Breuil ?

Înainte de a ieși din grădină, Madeleine se așază pe o bancă pentru a-i reciti scrisoarea, care e atît de diferită de celelalte, încît vede într-asta o înspăimîntătoare prevestire.

Max o așteaptă dinaintea scării monumentale. O ia de braț, cu un gest devenit obișnuință și o trage după el. Trebuie să urce pînă la Palatul Națiunilor și propune să facă plimbarea pe jos. Acolo, vor găsi o mașină de serviciu pentru a-i duce în oraș.

Palatul S.D.N. își înalță dinainte-le liniile armonioase. Madeleinei îi place calma lui maiestate. Construcția reprezintă, prin echilibrul ansamblurilor și prin seninătatea porticurilor, inteligența lucidă care ar fi trebuit să prezideze lucrările Adunării.

Max simte cum gîndurile Madeleinei o iau razna și acest lucru îl irită.

— Am primit vești rele din Norvegia, spune el. Nimic mai stupid decît să te declari Don Quijote și să te lași învins. Garanția aliaților a adus nenorocirea Poloniei și, acum, Norvegia trebuie să le păstreze Angliei și Franței o recunoștință profundă pentru că i-au apărat atît de bine neutralitatea încît a fost pe de-a întregul ocupată de către germani !

— Îți amintești de Jean Breuil ? întreabă Madeleine. E acolo. Am primit o scrisoare de la el.

— Oh ! spune simplu Max, care vede cum se deschid neînchipuite orizonturi îndepărtate în corespondența Madeleinei.

Și adaugă stîngaci :

— Ai rămas în relații cu el ?

— E cel mai bun prieten al meu, spune Madeleine. Un fel de Ariel. Oh ! E cu putință oare să i se întîmple vreo nenorocire lui Ariel ?

— A avut timpul să se ducă și să se întoarcă de acolo, răspunde Max cu o umbră de amărăciune. Se află acum în Anglia.

Ajunși dinaintea peristilului central, Max îi cere Madeleinei să-l aștepte cîteva minute. Un mare Mercedes negru stopează. Minnie sare jos. Strînge cu veselie mîna

lui Max, după aceea o ia pe Madeleine de talie. Fata se desprinde.

— Vă miră să mă vedeți în acest bîrlog al democrației ? întreabă Minnie. Oh ! asta înseamnă că Reichul a părăsit Liga, dar mai sînt încă unele interese de pus în ordine. Și pe urmă, avem și noi aici ochii și urechile noastre. Cred că nu vă îndoiți de asta ?

Și izbucnește în rîs.

— Sînt foarte bucuroasă că v-am întîlnit înainte de plecare, continuă dînsa. Sînt chemată la Berchtesgaden. Această mașină mă va duce la Zurich, unde voi lua Arlberg-Expresul, în noaptea asta. Sper să fiu înapoi în opt sau zece zile.

Dintr-o săritură se urcă iarăși în Mercedes și se apleacă peste portieră.

— La revedere, îndrăgostiților ! Nu mă uitați.

Max roșește. Madeleine spune amabil :

— Ce fericire că nu sîntem îndrăgostiți, nu-i așa, prietene Max ? Asta ar fi prea de tot !

XXVII

MINNIE ȘI JAROSLAV

— Toată lumea coboară ! Vizită la *Polizeiburo*.

Trenul s-a oprit în mica gară de la Saint-Anton-en-Arlberg. Kate dormitează pe umărul lui Jaroslav, care nu mai îndrăznește să se miște. Știe că ea nu va spune nimic dacă face o mișcare neîndemînatică, mulțumindu-se doar să se uite la el cu acea resemnare care-l face nefericit.

Kate a fost decepționată. S-a dovedit un amant mediocru. Îi poartă pică pentru că l-a înșelat pe Jean Breuil. Îi poartă pică pentru că el, comunistul ieșit din ocna Gestapoului s-a arătat lipsit de vlagă și timorat. Jaroslav e atît de nefericit, încît tocmai din acest motiv Kate l-a oprit la ea, pentru timpul cît își termina filmul la Neubabelsberg. Jaroslav și-a petrecut zilele dormind, mai întîi la hotel, după aceea în apartamentul mobilat pe care Kate

l-a închiriat pentru a fi mai puțin supravegheată. Astfel au trecut cîteva luni. Din cînd în cînd, mai încerca s-o ia cu mînie, iar ea ceda resemnată. Îi e o milă nespusă de el, ca de un cîine de pripas care te-a urmat pe stradă și pe care-l iei cu tine. După terminarea filmului, Kate a cerut un pașaport pentru Elveția, care i-a fost refuzat. Doctorul Goebbels a prevăzut un film cu Kate Christiania pentru producția dirijată a iernii 39—40.

Lui Jaroslav i-a fost cu neputință să-și procure pașapoarte false. Kate a trebuit să facă singură călătoria la Viena, pentru a lua contact acolo cu o oficină de hîrtii false, dealtfel dirijată de către un funcționar al Gestapoului.

I-a scris lui Jaroslav să vină și el acolo și i-a cumpărat un pașaport danez. Ar fi trebuit să-l lase să se descurce la Berlin. N-a fost pentru dînsa decît un motiv continuu a tot felul de neplăceri, complicate cu vagi remușcări, deoarece primise la studio (prin Olanda și Dumnezeu știe cum !) o carte poștală de la Jean.

„Kate, spunea el, eu nu pot să vin să te văd și tu nu poți să vii să te întîlnești cu mine. Mare păcat, pentru că am o poftă grozavă să fac dragoste cu tine. Cînd ne vom duce oare la Bandol ? Dacă ajungi să-mi scrii, poți să adresezi oricînd mesajul lui Georges Merlin, domeniul Merlin, la Beauvallon (Var). El are misiunea să-mi păstreze corespondența și (la nevoie) să mi-o trimită. Dar între noi, nu corespondența este esențialul. Noi avem nevoie de *Gemüt* [1]. Alaltăieri, am revăzut *Mélodie*, pe care ai turnat-o la Hollywood. Nu poți să-ți imaginezi (sau poți ?) impresia pe care mi-a făcut-o. Dumnezeu știe dacă prezenta carte poștală va ajunge vreodată la tine. Dar nu rezist dorinței de-a ți-o scrie. JEAN."

Era ca și cum ar fi pălmuit-o. E îngrozitor să fii lucid ca Jean.

Jaroslav a sosit la Viena cu aerul lui de cîine bătut și cu figura sa angelică. Cînd l-a revăzut, Kate a fost exasperată. Dar nu trebuie să regreți niciodată faptele bune, chiar și atunci cînd acestea nu-ți fac nici o plăcere.

Kate coboară pe peronul gării din Saint-Anton urmată de Jaroslav, care poartă cele două valize. Îi prezintă cu

[1] Comuniune sufletească (germ.).

autoritate ofițerului pașapoartele. Acesta îi roagă pe Kate și Jaroslav să treacă în sala de așteptare. În împrejurări asemănătoare, Kate bate din picior, tună și fulgeră. Însă atunci este Kate Christiania, vedeta mondială, și nu „Frau Ulrich Angström" din Copenhaga. Ofițerul a privit-o insistent, cu toate că își schimbase coafura, pusese o pălăriuță de doi bani jumate și un taior oarecare.

Trebuie să asiste la defilarea celorlalți călători și la plecarea trenului către Elveția. Un gestapovist îi supraveghează cu coada ochiului, în timp ce ofițerul isprăvește examinarea ultimelor pașapoarte și dă liber trenului.

— Așadar mergeți în Elveția, Frau... Angström ?

Funcționarul a ezitat o clipă citind numele de pe pașaport.

— Actele noastre nu sînt în regulă ? întreabă ea cu timiditate.

Ofițerul n-are timp să răspundă, pentru că intră în gară un alt tren din direcție opusă și un nou contingent de călători debarcă de cealaltă parte a barierei de lemn. O siluetă cunoscută iese din valul de pasageri, pe care cîțiva *shupos*[1] îi pun în rînd. Soldații se opresc și ofițerul sare de pe scaunul său pentru a ridica atît de sus pe cît îi este cu putință brațul drept :

— *Heil* Hitler !

— Bună ziua, spune Minnie. Există o comunicare pentru mine ? Sînt Fraulein...

— Știu, știu, Excelență, spune ofițerul. S-a telefonat pentru Excelența Voastră de la Berchtesgaden.

Acest nume magic încremenește de uimire soldați, gestapoviști și călători.

— Excelența Voastră este rugată să-și continue călătoria pînă la Viena. Excelența Sa mareșalul Goering o va întîlni acolo mîine.

Privirea mioapă a lui Minnie trece de la ofițer la polițiștii care-l înconjoară, după aceea scoate un ușor strigăt de uimire.

— Draga mea ! spune dînsa.

Kate se agață de ea ca un înecat de un copac în derivă.

— Îți voi explica, Minnie, spune Kate. Nu mă trăda.

[1] Agenți de poliție (germ.).

Minnie inspectează echipamentul lui Kate. Un surîs amuzat îi luminează faţa.

— Nu-i nevoie de explicaţii. Sosesc la vreme, cred ?

Privirea ei cade asupra lui Jaroslav, rămas în urmă.

— Oh ! Tot pe lîngă tine ?

— Îţi voi explica, spune Kate. Îţi voi explica totul.

Minnie ridică din umeri, după aceea se întoarce către ofiţerul stînd în poziţie de drepţi dinaintea mesei lui.

— Nu-ţi pierde vremea, Hauptmann. Ar fi neplăcut ca trenul să aibă întîrziere. Am întîlnit nişte prieteni. Îi iau cu mine la Viena, în compartimentul meu.

Ofiţerul se bîlbîie.

— Vă cer iertare, Excelenţă ! Dar aceste paşapoarte ! Hm ! Aceste paşapoarte...

Omul le pipăie cu îngrijorare. Minnie le subtilizează şi le pune în geanta ei.

— Aranjez eu, Hauptmann. Şi mulţumesc pentru amabilitate.

Apoi îi împinge pe Kate şi pe Jaroslav înaintea ei, spre tren.

În vagonul-salon rezervat, Minnie nu pune întrebări. Trenul merge de-a curmezişul muntelui, într-o strălucire orbitoare, aurită. După un timp, Jaroslav iese pe culoar.

— Kate, spune Minnie, cinăm în seara asta la Viena, cu *il signor* Trabucco, grandiosul producător al superfilmelor italiene. E unul dintre prietenii mei. Pune acum pe picioare, la Roma, o serie de producţii monumentale. Părerea mea este că, deoarece vrei să părăseşti Germania...

Minnie îşi ia un mic răgaz. Kate nu pare deloc să aibă mai multă vlagă decît jalnicul Jaroslav.

— Deoarece vrei să părăseşti Germania, reia Minnie, părerea mea este că trebuie să fii vedeta celui dintîi dintre aceste filme puse sub semnul Axei. Goebbels va face o pasiune din asta, pentru că ţine la tine. Dar, în ceea ce mă priveşte, eu îl ţin în palmă pe Trabucco şi las' pe mine ! Chiar în seara asta, vei avea contractul şi paşaportul pentru Roma. Unul autentic.

Kate suspină.

— Te-am căutat zadarnic de trei luni, Minnie, şi nu mai puteam. Am nevoie de soare. Ai dreptate. draga mea, Italia...

— Şi pe urmă, adaugă Minnie, s-or găsi poate în Italia vapoare pentru Statele Unite, nu ?...

Kate intră, în ciuda taiorului ei confecţionat de gata, în pielea lui Kate Christiania, glorie mondială.

— Probabil că arăt îngrozitor ! N-am rochie pentru dineu.

Minnie o linişteşte. Va avea rochie. După aceea o întreabă :

— Şi băiatul ăsta, ce-o să facem cu el ?

Kate nu ştie nici ea.

— Ţii la el ? insistă Minnie.

Kate nu ţine deloc la ei, ceea ce aduce buna dispoziţie a lui Minnie. Detestă ca femeile să ţină la bărbaţi, chiar acelea care ei nu-i mai plac, la fel cu această ridicolă Kate, pe care a scos-o din ghearele Gestapoului unde Goebbels o aruncase după toate aparenţele (e o lovitură foarte în genul lui, acest paşaport fals şi această arestare la frontieră).

Minnie aprinde cu bricheta ei cele două paşapoarte, lăsînd cenuşa să cadă pe covorul vagonului-salon. Apoi scoate dintr-o servietă o carte de vizită pe care scrie o adresă şi o frază. După care se ridică.

— Mă duc să-l concediez.

Iese pe culoar şi-l bate pe umăr pe Jaroslav, care tresare.

— Preferi să fii împuşcat sau să faci o călătorie în Franţa ?

Jaroslav nu răspunde nimic.

— Atenţie, insistă Minnie. Te predau la sosire sau lucrezi pentru noi.

— Să lucrez ? Ce vreţi să spuneţi ?

— Eşti în mare încurcătură. Dacă lucrezi pentru noi, vei avea sarcini precise şi vei fi supravegheat de aproape. Vrei să reflectezi un ceas, pînă la periferia Vienei ?.

Jaroslav scutură din cap.

— La ce bun ! Accept.

Minnie zîmbeşte.

— N-o vei mai revedea pe domnişoara Christiania, asta e cea dintîi condiţie. Recunoşti fără îndoială şi dumneata însuţi că aventura a durat prea mult ?

Jaroslav înclină capul :

— Mă detestă, fără nici o îndoială. Am fost atît de prost !

Minnie întrerupe confidențele :

— Mîine dimineață, la ora zece, vei veni să mă vezi la această adresă. Îți voi da un pașaport pentru Belgia și unele instrucțiuni. Va trebui să pleci mîine seară.

Și adaugă cu o nuanță de amenințare politicoasă :

— Te sfătuiesc să vii și să n-o mai cauți pe domnișoara Christiania.

Deoarece controlorul, însoțit de un subofițer de *shupos* intră în vagon, Minnie îl interpelează :

— Dă-mi două locuri pentru Viena și condu-l pe domnul la clasa a doua.

Omul salută. Minnie deschide ușa vagonului-salon, ia valiza lui Jaroslav și i-o întinde.

XXVIII

MARCO

Cei cinci oameni negri îl privesc pe Marco Agusti. La rîndul său, Marco îi privește pe cei cinci oameni negri. Președintele, craniu ras, pîntece proeminent, își împinge înainte falca, pentru a semăna cu Mussolini.

La spital, după aceea la închisoare, Marco și-a luat obiceiul de-a se privi acționînd, vorbind, din exterior, ca și cum ar fi fost mort. De două ori mort, pentru că el calculase totul pentru a sări în aer o dată cu laboratorul. Iar acum are sute de morți pe conștiință. Morți nevinovați, ca și sutele de mii de indivizi care mor și care vor muri pentru a-i îngădui Führerului să-și realizeze visul de dement. Toți aceștia, ca și soldații germani fanatizați sînt morți fără a avea vreo vină. Toți morții sînt nevinovați. Singurii vinovați sînt cei care supraviețuiesc.

Tribunalul a cerut instrucțiuni unor foruri sus-puse. Nu le-a primit. Sînt griji mai importante la ordinea zilei. În ce moment va trebui să se declare război pentru a se obține un oarecare avantaj, și mai ales cui ? În aceste condiții, nu se răspunde unei cereri de acest fel, cu atît

mai inoportună cu cît tatăl teroristului este o „nobilă și înaltă figură a Partidului". Sebastiano a scris o scrisoare plină de măreție, spunînd că se simțea vinovat de a fi adus pe lume un fiu atît de ticălos și că el cere, în numele civilizației, o pedeapsă exemplară.

Dacă *il commodore* Altari Leone ar fi avut inteligența de a-l face pe Marco să dispară, atunci cînd acesta era pe jumătate mort pe un pat de spital ! Acum însă există un dosar. Există un raport al unui alienist care se pronunță pentru responsabilitatea *limitată* a lui Marco Agusti. Limitată ? Ce vrea să spună asta ?

Marco se distrează grozav de mult văzîndu-l pe Marco pe banca acuzaților și tribunalul stînd ca pe jeratic. Marco, terorist, e la înălțimea împrejurărilor : îndeajuns de buimăcit și jovial pentru a înspăimînta un tribunal. Nu pentru că Marco ar ține la viață. Dar face tot ce trebuie, cu luciditatea dementului, pentru a cîștiga partida. Fiindcă Marco e nebun. Șocul exploziei a fost îngrozitor. Înainte de atentat, Marco nu era nebun. Își amintește perfect de acest lucru.

Dealtfel, numai unul dintre cei doi Marco a devenit nebun. Acela care stă așezat pe banca acuzaților și care-i privește pe cei cinci oameni negri. Numai acest Marco și-a adus sacrificiul vieții. E un erou și un asasin. E un supraom și un monstru. E autorul atentatului de la uzinele Torino.

Celălalt Marco, cel invizibil, cel care stă așezat pe banca martorilor între medicul alienist și Ante Pavlovici sau Pavelli, nu-i cîtuși de puțin nebun. Este un observator ager, de o inteligență fulgerătoare. Acest Marco lucid este inventatorul motorului cu reacție. E înzestrat cu geniu și copleșit de un dispreț imens. Cît de mult îi disprețuiește pe fascistul ca o băsică de bou care conduce dezbaterea aceasta sumbră și pe nefericitul Marco, care ar fi putut să fie un mare savant și care este un candidat la starea de cadavru.

Cei cinci oameni negri îl privesc pe Marco Agusti cu dezorientare și Marco îi privește pe cei cinci oameni negri cu satisfacție.

Tribunalul se retrage. Marco este condamnat la pedeapsa cu moartea.

Dar, în virtutea antecedentelor sale familiale şi ştiinţifice, tribunalul decide (avînd în vedere de asemenea raportul medicului alienist şi avînd în vedere că acuzarea se sprijină exclusiv pe raportul lui Pavelli şi pe mărturisirile acuzatului, care au un caracter provocator) să semneze recursul de graţiere, ceea ce echivalează cu comutarea pedepsei cu moartea în muncă silnică pe viaţă.

Primul Marco întrevede unele posibilităţi de evadare şi de luptă pe viaţă şi pe moarte împotriva regimului, dacă mîine dimineaţă securea călăului nu-i pune capăt vieţii. E ca un vînt arzător care suflă peste ura sa. Izbucneşte în rîs, spre marea satisfacţie a lui Marco lucid, care ţine la viaţă, considerînd-o pitorească şi interesantă.

XXIX

VALENTIN

Navy Hospital, number 321, Edinburgh
2 februarie

Dragă Trude,

Fără îndoială că ai primit scrisoarea mea şi mă crezi mort. Ofiţerii englezi mi-au spus, cînd mi-am recăpătat cunoştinţa după trei săptămîni de comă, că ţi-au trimis-o, de îndată ce m-au scos din barca în care agonizam (era în bluzonul meu de pînză groasă).

Oude Delft s-a scufundat ciocnindu-se de o mină, la limita apelor norvegiene. Eu am fost rănit la cap, la piept, la braţ şi la pulpă, iar coşul vaporului s-a sfărîmat de piciorul meu stîng. M-au coborît, leşinat, în ultima barcă. Se pare că ne-am luptat cu valurile două zile şi două nopţi. Oamenii se pregăteau să mă arunce peste bord, pentru că gemeam prea tare. Le era milă. În sfîrşit, am fost salvaţi de un torpilor englez. Eu am fost dus la spital, reparat, şi acum se spune că voi putea să plec din nou pe mare : nu lipseşte nimic esenţial. Am numai,

ici și colo, niște găuri care supurează și altele care se cicatrizează.

Am fost îngrijit admirabil de către englezi, ceea ce mi-a pricinuit remușcări groaznice. Sora spune că nu vorbeam decît de asta în timp ce deliram.

Ieri pentru prima oară (ceea ce dovedește că merg spre bine), cei de aici au găsit de cuviință să asculte ce le spun. A venit un ofițer și mi-a pus cîteva întrebări. Eu i-am povestit totul și m-am pus pe plîns ca un puștan.

I-am spus ofițerului că nu doresc să mă vindec decît pentru a servi în marina engleză. M-a întrebat dacă din recunoștință pentru că am fost cotonogit de o mină engleză. I-am răspuns că aveam remușcări încă de la plecare, ceea ce-i foarte adevărat.

Cred că mi-ai urmat instrucțiunile și ai găsit cele de cuviință la mine acasă. Mătușa mea probabil că s-a liniștit, primind înștiințarea oficială că am fost salvat. Ar fi mai bine să te duci s-o vezi. Apartamentul meu trebuie lichidat iar ea să-mi păstreze lucrurile. Îi voi scrie în acest sens.

Va trece multă vreme pînă cînd o să mă întorc în Olanda. Medicii spun că va trebui să stau șase luni în spital. Cît despre mine, îmi cunosc trupul. Dacă trec hopul, în trei luni voi fi pe picioare. Voi sluji Marea Britanie, chiar dacă n-au nevoie de mine decît ca matelot de bord.

Rămas bun, Trude. Poate că totuși ne vom revedea... Poate că viitorul se va arăta mai puțin vitreg decît pare. Ești o fată bună și vrednică și meriți să fii fericită. Îți doresc lucrul acesta din adîncul inimii, așa cum te și iubesc.

Nu am nici puterea, nici inima să-ți scriu mai mult despre asta. Trimite-mi o fotografie. Cea pe care o aveam e pe fundul mării. Nu am nevoie de fotografie ca să știu cum arăți, dar mi-ar face plăcere.

Noroc, Trude.

VALENTIN

N-am îndrăznit încă să mă privesc într-o oglindă.

XXX

GEORGES

12 mai

DOAMNEI GEORGES MERLIN,
DOMENIUL MERLIN,
BEAUVALLON (VAR)

Cînd vei primi scrisoarea asta, draga mea, vei fi la curent cu evenimentele. Germanii au forțat frontiera Olandei și pe aceea a Belgiei. Războiul a început. Am aflat-o aseară, cu totul întîmplător, în antract la Operă.

Poate că ar fi prudent să faci unele provizii de conserve, zahăr, ulei, dulcețuri. Aș fi voit foarte mult să vin, așa cum am promis, săptămîna viitoare, dar îți închipui că nu-i momentul să plec din Paris.

Cu toate acestea, am proiectat replierea fabricii din Aubervilliers la Marsilia. În această problemă, sînt în dezacord cu ministerul Aprovizionării (o dată în plus). Nu înseamnă să fii defetist dacă prevezi o înaintare germană în nordul Franței, prin Belgia. În ceea ce mă privește, am stimulat întotdeauna la maximum descentralizarea industrială. Parisul este situat prea la nord de tot ceea ce-i vital pentru apărarea națională. Se prea poate, chiar presupunînd o rezistență eroică a belgienilor, că războiul se va stabili în jurul frontierei și că bombardamentele asupra Parisului, de care s-a vorbit atît, vor începe. Am făcut bine așadar acumulînd stocurile de zahăr la Marsilia și cumpărînd, în 1939, mult peste producția mea normală de la rafinăriile din nord. În ceea ce privește proviziile de cacao, Marsilia este asigurată pe un an întreg, chiar dacă recolta de sfeclă e deficitară.

M-am luptat toată ziua cu Aprovizionarea pentru a ști ce trebuie să fac cu stocurile de ciocolată din Paris. Ca pînă la urmă să-mi spună că pot face ceea ce poftesc(!).

Parisul este calm. Paul Reynaud a adresat un apel către țară. Se spune că Gamelin va fi pus în disponibilitate și înlocuit cu Weygand ; se mai spune că trupele noastre se îndreaptă spre Belgia și chiar spre Olanda,

în întîmpinarea trupelor germane. Bineînțeles, „ei" au atacat Liége, ca și rîndul trecut.

Ocupă-te, te rog, de zarzavaturi. Mi s-a părut, cu prilejul ultimei mele călătorii, că moș Bordigio nu-și dă interesul pe cît ar fi de dorit. O să fie totuși primul care să mănînce bucuros cartofi, iarna viitoare. Trebuie de asemenea să te arăți mai exigentă în ceea ce privește munca lui Christian. Cît despre Jeanine, știi că are gîtul sensibil și e stupid s-o lași să se plimbe în pielea goală, de la primele raze ale soarelui. Spre sfîrșitul zilei, totdeauna sînt variații de temperatură și trebuie să îmbraci copiii.

Charles e la Paris de două zile. A venit la Operă, aseară, cu mine și cu Jean Breuil, care a căzut așa, din cer.

Mi-a vorbit de harababura care a domnit în expediția din Norvegia. E același dintotdeauna, cu crucea de război în plus. A și fost rănit. A dat adresa noastră din Beauvallon, pentru o parte din corespondența sa. Ai primit vreo scrisoare pentru el ? Dacă da, păstreaz-o.

Știu că nu poți să-l suferi, pentru că nu cultivă ipocrizia civilizată. E totuși unul dintre cei mai cumsecade tipi pe care îi cunosc. Charles a fost entuziasmat de el. Dacă există mulți băieți cu asemenea sînge rece în armata franceză, vom mai avea încă parte și de zile frumoase.

Ne-am luat libertatea de a ocupa loja mamei tale, ieri-seară, la Operă. Charles îl adoră pe Serge Lifar, care dansa într-un nou balet, *Între două ronduri.*

L-am tîrît pe Jean Breuil la această solemnitate foarte pariziană, o mare premieră. Se afla de față toată lumea bună a Parisului în haine negre și kaki. Toată această lume respectabilă se felicita în antract.

Jean Breuil a fost exasperat cînd am ieșit pe culoare. Desigur, nu existau fracuri și nici toalete elegante, dar aceeași atmosferă de mare șantier ca și „înainte". Jean, întors din Norvegia, era uluit. Uitase de ambianța Parisului, care trece cu atît de multă ușurință de la panică la nepăsare și invers.

Spectacolul mi-a fost stricat de întîlnirea cu Durand, șeful informațiilor de la *Petit Parisien.* Primise, cu jumătate de oră înainte de a veni (adică pe la ora 9,30), vestea

intrării în Olanda a tancurilor germane, după un scurt ultimatum prin care cereau trecerea.

Nu există nici o știre asupra condițiilor în care s-a angajat bătălia. Cinez astă-seară, în principiu, cu Cantagrelle, care lucrează în cabinetul lui Reynaud. Poate că va fi avînd el informații în plus. Sau poate eu voi fi în măsură să-i dau unele știri.

A fost alarmă în zori. Poți vedea iar, pe străzi, gospodine cu masca în bandulieră. Dar, la Cotti, n-am putut găsi un loc pentru dejun. Era o lume nebună (cu toate că mai puțini militari, deoarece permisionarii au fost rechemați și cei din Paris sînt mai discreți). M-am oprit la *Lorraine*. Am dat peste idiotul ăsta de Bolbaix, care m-a încîntat cu niște minciuni extraordinare.

Te părăsesc. Fii calmă și rezonabilă. Trebuie să te obișnuiești cu ideea că războiul e război.

Gabrielle, mă întreb în anumite momente, ca acesta, dacă n-am fi putut să ne aranjăm viața mai bine decît am făcut-o. Cred că ne-am fi putut bucura de ceva mai multă intimitate adevărată, dacă ne-am fi dat osteneala.

Te părăsesc, deoarece mi se aduce corespondența și trebuie să ies pentru diverse întîlniri la ministere. Aș vrea să mă debarasez de stocul de ciocolată care încurcă Aubervilliers.

Pe curînd, Gabrielle. Mănîncă. Spune-ți că nu mai e șic să fii slabă. Acest lucru tinde să devină de pe-o zi pe alta la îndemîna tuturor.

Te sărut.

GEORGES

XXXI

WALTER VON KIRSHOFF

DOMNULUI GENERAL CONTE SIEGFRIED VON KIRSHOFF, CASTELUL KIRSHOFF, LA KIRSHOFF (POMERANIA)

Tată,

Peste o oră atacăm. Spre punctul de joncțiune de la Sedan, pe Meusa, se îndreaptă efortul principal al armatei noastre. Noul nostru general a sosit. E von Gluckenheim.

Mi-a vorbit de dumneata. A luptat, sub ordinele dumitale, la Verdun și a păstrat amintirea nepieritoare a comandantului care ai fost. A adăugat că ereditatea germană nu se va dezminți și nădăjduiesc să nu-i dezmint spusele.

Încă de acum opt luni, am pregătit totul, am prevăzut totul, cred. Am lucrat ceas cu ceas, nelăsînd la o parte nici un amănunt. Am făcut o școală militară excelentă, pe lîngă generalul von Falk. Am regretat plecarea lui. Însă Führerul a hotărît să-l înlocuiască în vederea atacului.

Generalul von Falk mi-a propus să-l însoțesc în noua lui misiune. Pleacă în Italia. Va pregăti un corp expeditionar specializat pentru condiții climaterice tropicale, în vederea unei campanii în Africa.

Să-l urmez ar fi însemnat să mă sustrag de la luptă. Am cerut așadar lui Rudolf să mă lase pe lîngă generalul von Gluckenheim, cu toate că generalul acesta, înalt demnitar al Partidului, nu are nevoie să fie „anturat", ca generalul von Falk.

Rudolf a dat curs cererii mele.

Tată, ne vom bate așa cum te-ai bătut dumneata, acum douăzeci și șase de ani, pentru marea Germanie. Însă de data asta vom izbuti. Reichul este însuflețit de către Führer și de idealul național-socialist. Țara întreagă muncește de șapte ani, în fiecare minut, pentru a pregăti războiul care în sfîrșit începe.

Tată, erou la Verdun, voi face totul ca să fii mîndru de fiul dumitale. Îți voi răzbuna rănile și-ți voi spăla înfrîngerea. Perseverența este calitatea rasei noastre. Care pășește astăzi în era victoriilor sîngeroase și glorioase ce vor face din ea stăpîna lumii, dîndu-i locul pe care-l merită.

Tată venerat, îți cer astăzi binecuvîntarea.

WALTER

Partea a doua

BICIUL LUI DUMNEZEU

(mai 1940 – ianuarie 1941)

I

OLGA SIMONOVNA

Olga a călătorit toată noaptea într-un vagon cu bănci de lemn, alături de niște țărani care vin la Moscova pentru a face un popas la „Casa rurală" (unde se vor iniția în misterele tractorului), un profesor care se duce la un congres, doi ofițeri din corpul de grăniceri la frontierele Finlandei, care pleacă în permisie.

Nu doarme nimeni într-un compartiment cu bănci de lemn. Conversația se învîrtește mai întîi asupra a ceea ce tinerii colhoznici vor vedea la Moscova, „Parcul Distracțiilor", cu teatrele, cinematografele, jocurile sale pentru mici și mari și de asemenea metroul și Kremlinul. După aceea se vorbește despre victoria Armatei roșii asupra capitaliștilor finlandezi. Leningradul nu mai este în raza de acțiune a tunurilor finlandeze și al doilea oraș ca mărime al U.R.S.S. nu mai produce electricitatea de care are nevoie cu niște căderi de apă străine.

Olga știe că, încă de la întoarcerea ei din Franța, este sub observație. Se pare că stagiul la care s-a supus într-o școală profesională din Leningrad i-a fost favorabil. Tovarășul Molotov a răspuns, pe 2 mai, la scrisoarea ei din 9 septembrie, invitînd-o să vină la Moscova.

Această călătorie înseamnă luarea de contact dintre revoluționara Olga și Revoluție. Născută în 1911, avea

șase ani în momentul plecării părinților. Mama murise pe un cargou, în timp ce străbăteau Marea Neagră, între Varna și Constantinopol. Tatăl o reîntîlnise, din întîmplare, la Constantinopol, unde trăia din vînzarea ultimelor bijuterii de familie ; după aceea o dusese la Paris, în 1921. Ea avea zece ani. Un angajament în trupa cazacilor djighiți îl ducea adeseori departe pe acest călăreț neîntrecut. Olga locuia la o bătrînă aristocrată, pe o stradă întunecoasă din cartierul Batignolles. Miros de mașină de gătit cu petrol și de fasole. Marea doamnă o dădu la școala de dans de la Châtelet. Viața ei acolo era întreruptă de scurtele popasuri ale tatălui, întorcîndu-se din America sau din Belgia, de la Marsilia sau de la Londra. cu buzunarele pline de jucării, de lokumuri și de tinușchi. Atunci, colindau restaurantele și cinematografele, pînă la terminarea rezervelor. Tatăl se înapoia în tabăra djighită, la Montargis, unde, între turnee, era găzduit și hrănit ; Olga se întorcea la bătrîna doamnă din Batignolles.

Printre elevii școlii de la Châtelet, se afla și un mic dansator foarte înzestrat, fiu al unui ofițer de la curtea imperială. Acesta se îndrăgosti lulea de Olga, pe cînd avea optsprezece ani și ea cincisprezece. Băiatul se alăturase revoluției lui Lenin. O iniție destul de prost pe Olga în tainele dragostei și-i predă ceva mai bine marxismul. Olga devenise un element al *Agit-Prop*-ului celei de a III-a Internaționale.

În Elveția, unde a făcut un stagiu într-o școală clandestină fondată de către Partid, aproape de Schaffhouse, a cunoscut-o pe tovarășa Molotov. soția viitorului președinte al Consiliului comisarilor poporului. Prin tovarășa Molotov a fost introdusă Olga, la Geneva, în preajma tovarășului Litvinov, comisar al Afacerilor străine. Acesta a sfătuit-o să participe la congresul de la Valais și să se „intereseze" de chestiunile unității europene.

Începînd de atunci, Olga a trăit în umbra lui Litvinov, călătorind în Germania, Franța, Algeria, Spania. Niciodată nu avusese cinstea de a se întoarce în Rusia.

Declinul lui Litvinov a pus capăt carierei sale pe lîngă Agit-Prop. Noi emisari veniră din Moscova. În timpul unei recepții la ambasada din strada Grenelle, la care participa întregul *high-life* parizian din mediul politic,

literar, consilierul Hirschfeld îi sugeră să se cufunde din nou în „atmosfera revoluționară a Patriei" și să ceară un post de profesor de puericultură. (Olga își ascundea activitatea politică sub calitatea de studentă.) Primise curînd ordinul de a se îmbarca la Le Havre pe un „mixt", pe punctul de a pleca spre Leningrad — unde petrecu cîteva luni predînd un curs de puericultură unor institutoare, care înțelegeau greu expresiile sale tehnice, traduse în grabă într-o rusească aproximativă. Olga constată un lucru : ceea ce știa cel mai puțin era limba ei maternă. Căci nu mai era o militantă rusoaică, ci un fel de comunistă franceză.

Capitala Revoluției nu se anunță călătorului prin coșuri de uzine uriașe, ci prin nemaisfîrșite cîmpii încă înzăpezite, țărani rezemați în coate la trecerile de nivel și cumetre cu basma, așa cum le văzuse Olga pe cînd era copil. Pe neașteptate, o sută de cupole scînteiază prin ceața albastră a dimineții.

Două zile de plimbare fără nici o țintă, înainte de întîlnire. O vizită la mausoleul lui Lenin. O așteptare interminabilă pe culoarele unui minister. Seara, trecînd pe dinaintea magazinelor, înainte de a ajunge la hotel, Olga regăsește, grație unor anumite mirosuri, sufletul rusesc din copilărie : jucăriile de lemn îmbucîndu-se unele în altele, acea matrioșca micuță care conține o mulțime altele, din ce în ce mai mici, un anumit miros de lumînare, mai stăruind și-acum, după douăzeci de ani.

Sosește în sfîrșit dimineața în care trebuie să se prezinte la Kremlin. Tovarășa Molotov o așteaptă la ora unsprezece.

II

JEAN

De ce m-au lăsat Heinkelele să trec ? N-aș fi dus-o mult în trăsurica asta pe două roți.

Idiot mai sînt ! Aerodromurile din Amsterdam, din Haga, din Rotterdam sînt în mîinile lor... Probabil că nu prea mulți olandezi hoinăresc pe cerul Belgiei. Am be-

neficiat de incertitudine. Cobor în picaj pe aripa stîngă, la fel ca o pasăre rănită. Nu e momentul să spargem avioane. E neplăcut să nu fii decît un pilot amator... Va fi necesar pînă la urmă să aterizăm, ca Noël-Noël în *Ademai.*

Acolo jos, colcăie ceva ca niște viermi într-o bucată de brînză... Cît vezi cu ochii, pe dune, pe plajă... în apă. Totul este kaki.

Dacă ne îmbarcăm pe aici, înseamnă că drumul e tăiat mai departe. Friții au trecut de Amiens și au ajuns la mare. Începe să miroase urît, nu-i așa ?

Voi ateriza cu bine, remarcați acest lucru, domnilor și doamnelor... Însă apărarea antiaeriană franceză e în stare să tragă din spirit de contrazicere și să-mi grăbească astfel coborîrea. O clipă ! N-am avut vremea să las moștenire ceea ce posed mătușii mele Breuil.

Va trebui să iei totuși o hotărîre, băiete...

Începînd cu Olanda, nimic altceva decît furnici kaki în derută... Și tancurile astea oarbe, continuate de o mare verzuie... Năvălirea lui Attila, da, trebuie să fi arătat cam tot așa. „Biciul lui Dumnezeu", cum spun manualele de istorie. Și țăranii aceștia care se duc, așa cum au fugit părinții lor, strămoșii lor, împingîndu-și din urmă pe drumurile de șes carele grele trase de boi, care lungi, încărcate cu tot ceea ce cuprindea gospodăria mai de preț, banii puși la ciorap, colivia cu canari, orologiul...

Soarelui însă puțin îi pasă.

Văzută de aici, flota, care va îmbarca ceea ce va putea, oferă aspectul caraghios pe care-l au vapoarele pușta-nilor din bazinul de la Tuileries... Cu atît mai mult cu cît marea este calmă, ca lacul micuț al unui parc de lux... Există vapoare de toate felurile și de toate mărimile, bărci de pescuit, traulere, corvete, goelete, torpiloare, avizouri și, mai departe, cinci vase de linie sub pavilion *Royal Navy,* care trag în aer, fără îndoială pentru a înspăimînta vrăbiile...

Partea neplăcută este că nu știu cîtă benzină există în trăsurica pe două roți cu care m-am înălțat de pe aerodromul din Amsterdam.

Dacă aș avea destulă, aș încerca figura lui Blériot : traversarea Mînecii... Dacă nu cumva m-aș duce să aterizez mai departe, în Franța.

Părerea mea e că trebuie să fiu în vecinătatea frontierei și că fortărețele din Dunkerque sînt cele care trag.

Asupra mea ? Ei na !

Să ajung pe un aerodrom francez ?... Sînt în stare să mă ia drept un dezertor, pentru că am șters-o de la Amsterdam în momentul în care parașutiștii nemți puneau stăpînire pe aerodrom.

O să dau peste un căpitan la care „nu se prinde".

— Parașutiști ? Ce-o mai fi și asta ? Ia poziție de drepți. O să pun să te împuște, pezevenchiule.

Ca dezertor ? Sau ca spion ? Pentru că sînt pe un zinc olandez și hîrtiile mele sînt în vestон, pe scaunul pe care-l ocupam acum un ceas, la popota subofițerilor de la baza aeronavală din Amsterdam.

— Sergent major Jean Breuil ? Dovedește-o. Vei fi împușcat. Te vei justifica după aceea...

Și Bernier ? Ce s-a-ntîmplat cu el în toată povestea asta ? Prins ca un șoarece, împachetat la friți sau doborît ca un idiot, pentru că a vrut să-și apere zincul cu revolverul reglementar împotriva mitralierelor așezate în semicerc ?

La dracu ! Uite Stukasurile !

III

JOE ȘI JEAN

Lovit în plin, contratorpilorul s-a scufundat în cîteva minute. Marea e presărată cu epave, de care sînt agățați oameni. După un ultim ocol pe cer făcut așa de florile mărului, Dornierele au plecat definitiv.

La cîțiva metri de Jean, un bărbat stă cramponat de o geamandură mare.

Jean se gîndește că n-avea dreptate să se plîngă de monotonia războiului. În cîteva ore, a fost împresurat

la Amsterdam de un grup de paraşutişti germani, a scăpat de ei pe un Douglas de transport, a fost silit să aterizeze la Dunkerque pe un aparat de vînătoare francez, pilotat dealtfel de către fostul său camarad Giboyer, ceea ce a făcut plauzibilă povestea lui (de care nimeni nu se sinchisea cîtuşi de puţin, pe deasupra), apoi îmbarcat pe *Courageux* şi scufundat în jumătatea de oră care a urmat.

Soarele coboară la orizont. După ce scăpase în aceeaşi zi de mitralierele germane şi de apărarea antiaeriană franceză, ar fi fost prea stupid să se înece cu banalitate în Pasul Calais.

Jean se apropie de bărbatul care stă agăţat întruna de geamandură, ca o scoică proventală de-o stîncă. Cu o mînă, îl apucă şi îl ridică. Imbecilul se zbate şi Jean bea o înghiţitură. Cu toate acestea, iese din nou la suprafaţă şi îşi termină treaba. Bărbatul nu ocupă pe geamandură decît un loc rezonabil. Totul e să nu alunece.

Avînd grijă ca individul să nu se răstoarne, Jean face înconjurul geamandurii, se atîrnă de cealaltă margine şi operează o restabilire dintre cele mai corecte. Afară din apă, dîrdîie. Cămaşa lui kaki se lipeşte de piept şi de subsuori. Pantalonul de postav gros, albastru, e ca o compresă pe picioare şi pe pîntece. Probabil că ar fi mai bine în pielea goală. Se pune problema, fără a se clătina prea mult, să-şi scoată cămaşa şi s-o pună la uscat cîtă vreme mai e soare. Jean îşi oferă soarelui spatele şi pieptul, după ce a trimis pantalonul albastru şi indispensabilii peştilor ghiftuiţi.

Cei scăpaţi teferi din catastrofă mai înoată ici şi colo. Nu mai există nici urmă de contratorpilor.

Bărbatul s-a mişcat, Jean îl priveşte. E un englez. Acesta se ridică.

— *Beware* [1], spune Jean.

— *I see* [2], răspunde celălalt.

E Joe.

De ce n-ar fi Joe ? Viaţa e făcută din întîlniri şi mai extraordinare. E tot atît de puţin surprinzător să-l întîlneşti pe Joe, în această zi de 31 mai, pe o geamandură din

[1] Fii atent (engl.).
[2] Văd (engl.).

Pasul Calais, ca și în ziua de 5 septembrie anul trecut, la cafeneaua Coupole.

Jean e amuzat de situația instabilă în care sînt ei amîndoi, „europenii". Pentru că Joe se clatină și stă să alunece, Jean îi administrează o pereche zdravănă de palme. Joe deschide ochii.

— *Hello !* Jean Breuil, *how are you* [1] ? se frămîntă el în mod politicos, puțin lipsind să răstoarne geamandura.

— *Very Well, you can see it* [2], răspunde Jean.

Joe scotocește în buzunarele bluzonului său de pînză groasă. Oare o să-i ofere un *Craven* ? Nu, o sticlă plată de whiski e ceea ce scoate triumfător pictorul în două dimensiuni din bluzonul său de pînză groasă.

După ce și-au împărțit primul pahar plin ochi (Joe n-a vrut în ruptul capului să bea cel dintîi), englezul se scutură și rîde.

— Frumoasă vreme, astăzi, spune el.

Jean simte că-l cuprinde un fel de slăbiciune. Își încordează puterile, furios împotriva lui însuși.

— Ești îmbrăcat cam ușurel, spune Joe.

El și-a păstrat uniforma impecabilă, cu centiron, curea de sabie, inclusiv magnificele lui cizme care, încă de acum nouă luni, stîrnesc invidia camarazilor francezi.

Joe nu era pe *Courageux*. Ci a fost torpilat, cu cîteva ceasuri mai devreme, în același loc. Ba chiar sosirea vasului *Courageux* revărsase în inima sa o speranță amăgitoare. Vîltorile consecutive după explozia cazanelor de pe contratorpilor au făcut să se răstoarne geamandura pe care se zvînta.

— Și nenorocirea e că eram aproape uscat. *Too bad !* [3]

Doar printr-un miracol Joe, proiectat violent în apă, a putut să se agațe din nou de geamandură.

— Dar tot noi vom cîștiga războiul, conchide el, oferind un al doilea pahar plin ochi de whiski.

Jean se teme de noaptea care vine. Degeaba întoarce capul, nu se poate împiedica să-i vadă pe indivizii care se înecă fără a putea face ceva pentru a-i scoate de acolo. Joe, dimpotrivă, se simte înviorat.

---

[1] Bună ziua... ce mai faci ? (engl.).
[2] Foarte bine, după cum vezi (engl.).
[3] Păcat (engl.).

— Băiete, e un adevărat noroc să te-ntîlnesc prin părțile astea, constată el.

Jean pipăie, pe geamandură, cămașa udă leoarcă. Îl trece un fior la gîndul să-și petreacă noaptea cu spatele gol.

— Nu trebuie să adormi, reia Joe. Dacă te lași să aluneci în șenal, nu voi avea puterea să vin să te dispui peștilor. Dacă simți că nu mai merge, spune-o, am să te pălmuiesc, așa cum m-ai pălmuit și tu adineauri.

Jean ar fi voit să aibă puterea să rîdă. Dar nu poate.

— Băiete, spune Joe, noi am trăit două săptămîni dintre cele mai îngrozitoare din istoria Europei. Tu unde te aflai în timpul ăsta ?

— Cam peste tot, spune Jean cu dinții strînși pentru a împiedica clănțăneala. Azi-dimineață, la Amsterdam.

— Frumos oraș, spune Joe. Interesant muzeu. Ai fi putut să-ți prelungești călătoria pînă la Haarlem... Numai acolo ar fi posibil să-l savurezi cu adevărat pe Franz Hals. Dar Vermeer ? Ei ? Ce tip ! Nimeni n-a pictat vreodată nuanțele de albastru ca el.

Ah ! Vermeer !

Jean se strîmbă.

— Dacă ajung să te înfurii ca pe un taur acoperit de banderile, spune Joe, n-o să-ți fie somn ! Cît despre mine, îmi e atît de frig, încît nu se pune problema să adorm. E tocmai ceea ce trebuie. Așadar, tu vizitai Olanda, în timp ce Corap și Huntziger stăteau înfipți pe Meusa, Amiens era atins de blindatele germane și generalul Giraud prizonier. În timp ce Billotte era ucis, regele belgienilor depunea armele, iar amiralul Abrial și sir John Pennant organizau capul de pod de la Dunkerque și pregăteau încărcarea vaselor, din care noi constituim un fraht atît de grațios ?

O ușoară nepăsare îl cuprinde pe Jean. Marea... Geamandura asta care plutește plăcut pe apa calmă și-l leagănă... E fără îndoială un coșmar absurd...

— Eu, bătrîne, continuă Joe, timp de trei nopți și două zile, am azvîrlit niște camioane peste alte camioane de care se ciocneau, cu scopul de a face un baraj de-a lungul canalului de la Colme. Adevărat terci de șasiuri, te rog

să mă crezi. *Damned !* [1] Şi iată acum că apărem la un nivel slab deasupra mării.

Jean Breuil nu aude sfîrşitul spuselor lui Joe Smith. Pe burtă deasupra geamandurei, Joe îl pălmuieşte, îi strecoară ultimele picături de whiski printre dinţii strînşi, cîntă cît îl ţine gura nişte cîntece hazlii. Trebuie să-l ţină pe Jean cînd de-o mînă, cînd de un picior, după înclinarea pe care o dau valurile marelui buşon care se învîrteşte în toate sensurile.

Noaptea se lasă. Joe cîntă mereu. Apelează la întregul său repertoriu. Evită cîntecele de leagăn ca şi *Ne vom usca rufele pe linia Siegfried,* care nu i se par corespunzătoare. Din cînd în cînd, îl pălmuieşte pe Jean, însă cu o convingere din ce în ce mai slabă.

IV

JURNALUL LUI GEORGES MERLIN

3 iunie 1940

Ce-am putut să mă plictisesc ieri, duminică ! Mi-am încheiat ziua la cinema. L-am văzut pe Fernandel. Încercat să-i telefonez Gabriellei : interul este suprimat. Numai de n-ar încerca să facă vreo nesăbuinţă în clipa cînd Italia ne va declara război, lucru asupra căruia nu mai încape nici o îndoială.

Are o idee fixă : ţelul principal al macaronarilor e să ocupe Beauvallon şi să o violeze. Ah ! femeile astea cinstite ! Să crezi că are poftă de aşa ceva.

Ministerul producţiei industriale mă avertizează că ar fi cazul să „iau în consideraţie" transferul fabricii mele. Transferul ? Unde ? Cum ? Ce ? Cazanele, teascurile, formele ? Toţi nişte cretini. Din fericire (dacă îndrăznesc să spun asta) e mult de cînd cantitatea de cacao destinată lui Merlin şi fiul nu ajunge dincolo de Marsilia.

[1] La naiba ! (engl.).

Magnific optimism ! De zece zile, toată lumea la Paris se veselește. „Ei" au luat drumul spre Calais și spre Dunkerque. Totul merge bine. Mărturisesc că eu însumi mă las antrenat de această tandră beatitudine. Lebrun și Paul Reynaud au dispus să aibă loc un serviciu divin solemn la Notre Dame. Sfînta Genevieva, care nu e departe, pe podul Tournelle, probabil că rîde încetișor.

Nu e cu putință totuși să nu mai avem decît rugăciuni pentru a ieși din acest impas ! Am primit o mare lovitură, da. Dar există rezerve, o armată în spatele frontului (erau prea mulți oameni și contingentul 40 abia a fost chemat).

Joi 6 iunie

E sigur că punîndu-l pe Bouthillier la Finanțe. Reynaud are șansa de a opri înaintarea germană pe rîul Aisne.

Am chef să fac un chiolhan pe cinste. Am să mă duc în strada Papillon să-i ard o trufă înăbușită și niște căpșuni cu frișcă.

Duminică 9 iunie

Guvernul se refugiază mîine dimineață. Sigrand mă sfătuiește să plec. Să încarc muncitorii și ceea ce se poate transporta din material în camioane și să le dau drumul pe șosele. Jumătate din Franța se revarsă în dezordine peste cealaltă jumătate.

E o vreme splendidă. Passy-ul e liniștit ca la 15 august. S-a auzit tunul toată noaptea.

Luni 10 iunie

La Coupole, eram doi clienți și trei chelneri. Celălalt care lua dejunul era un soldat. După toate aparențele un dezertor.

Seara

Am închis porțile în urma ultimului camion. Se spune că guvernul va apăra capitala. Nu în mod personal, pen-

tru că toți miniștrii au plecat în această după-amiază, afară de Reynaud. El a rămas pentru a anunța intrarea în război a Italiei. Valetul meu a dispărut.

N-am curajul să ies pentru a cina. Dacă plec mîine, trebuie să mă hotărăsc să umplu o ladă, două valize, să stivuiesc alimente în mașină. Stau la îndoială dinaintea alegerii a ceea ce trebuie să iau, a ceea ce este important, a ceea ce este de prisos.

11 iunie

Pînă la urmă, n-am făcut nimic, aseară. M-am înfundat în bibliotecă și am citit pînă mi s-a făcut somn. Azidimineață am făcut cafea și am dat mai multe telefoane. Nimeni n-a răspuns. Sînt oare singur la Paris ?

Ba nu ! portarul a adus chiar acum corespondența : o factură și o scrisoare de la Gabrielle. Nu e vesel portarul. Mi-a arătat strada, cu un gest de tragedian. E o atmosferă de apocalips. O pîclă s-o tai cu cuțitul. În două minute m-am înnegrit de praf de cărbune. Zvonurile cele mai fanteziste circulă în cartier. Uzinele Renault s-ar împrejmui cu fum pentru a evita bombardamentele... Niște rezervoare de benzină ar fi incendiate la periferie, milioane de tone...

Ziarele n-au apărut.

Portarul rămîne. Mi-e rușine să plec. Omul mă felicită că mă mai aflu încă la Paris : sînt cel din urmă locatar din această aglomerare de case.

Seara

Am hoinărit toată ziua. L-am întîlnit pe Champs-Élysées, pe Billard. N-am nici o prietenie pentru Billard. Există chiar puțini oameni pe lume care să-mi fie mai indiferenți. Am sărit de gîtul lui și i-am oferit un păhărel. Ne-a fost neînchipuit de greu să găsim o cafenea deschisă. L-am invitat la dejun. Nu mai eram în stare să-l părăsesc. El rămîne la Paris. Vrea s-o vadă și pe asta. Ce anume, asta ? Tocmai era să mă felicite că rămîn, la fel ca el, cînd mi-am luat inima în dinți ca să-i destăinuiesc

propria-mi plecare. M-am bîlbîit că trebuie să pun din nou în funcţiune fabrica din Marsilia.

Am început să aleg lucrurile de luat. N-am triat decît fotografii, bibelouri, terfeloage, scrisori, numai lucruri absolut inutile.

Trebuie să redevin stăpîn pe mine. Subconştientul îmi joacă o farsă de prost gust.

12 iunie, la marginea drumului, într-un han (miercuri seara)

Pentru că n-am mîncat nimic încă de ieri la prînz, cu Billard, n-am puterea să merg mai departe fără să înfulec ceva.

Cum oare de mai poate femeia aceasta cumsecade, după miile de nenorociţi care trebuie să se fi oprit la uşa ei, să-mi propună acum, la ora unu noaptea, să-mi încălzească nişte ciorbă şi să-mi pregătească o omletă cu cartofi ! Mister !

Am părăsit Parisul în noaptea asta, prin poarta Châtillon. Prin beznă, era o învălmăşeală de nedescris de maşini, camioane, căruţe, trăsurici cu banchete. Pe cărările paralele cu şoseaua, nişte femei mergeau pe jos, împingînd cărucioare de copii.

Plecat din Passy aproape de miezul nopţii, am sosit dimineaţa la Chartre. Acolo au început vizitele Messerschmitturilor. Pretutindeni, aceeaşi tactică. Un raid circular, o plonjare, una sau două bombe incendiare, o rafală de mitralieră şi aparatul urcă din nou. Există puţini morţi de fiecare dată, dar uneori înnebunesc nişte cai, alteori arde un camion. Oamenii aleargă pe cîmp urlînd. Pe zeci de kilometri, mişcările de trupe, în măsura în care mai există aşa ceva, sînt paralizate.

Ajung aproape de ora patru după-amiază pe malurile Loirei, la Cangey. Cînd cobor din maşină, pentru a încerca să-mi procur o bucată de pîine şi, cine ştie ? cîţiva litri de benzină, sînt depăşit de nişte maşini oficiale, ce trec în iureş pe lîngă mine. Preşedintele Lebrun tocmai este instalat la Cangey, şi Consiliul de miniştri se va întruni. Mă uit cu o curiozitate de gură-cască parizian cum trece această debandadă a puterii, cînd una dintre maşini sto-

pează. Sigrand țîșnește din ea. Se aruncă în brațele mele ; providența m-a scos în calea lui ! Serviciile sale sînt descompletate. Are nevoie de un om de încredere, ca mine, pentru o misiune urgentă : să ducă la Bordeaux, într-un loc sigur, unele documente confidențiale și să se întoarcă la Montrichard, pe malurile Cherului unde se instalează provizoriu ministrul său. Îmi cere, pe deasupra, să mă ocup de instalarea sa la Bordeaux, peste cîteva zile.

Eu îl chestionez asupra situației. E mai rea decît mi-aș fi închipuit. Nemții vor fi mîine în Paris, prea tîrziu declarat oraș deschis. De s-ar fi procedat așa mai devreme, s-ar fi evitat o parte însemnată din acest exod și, în consecință, din harababură.

Generalul Weygand a raportat Consiliului despre situația militară. Și consideră că cea de-a doua bătălie este pierdută încă și mai total decît prima. Preconizează suspendarea ostilităților.

Armistițiul ! Am ajuns aici ! Însă Consiliul a fost departe de a-l urma pe Weygand. Reynaud, Delbos, ministru al Afacerilor străine, Campinchi, ministru al Marinei, au contraatacat. Flota este intactă. Trebuie să rezistăm în Bretania, spune de Gaulle, sau în Africa, preconizează Lebrun.

Reynaud a reamintit că Franța este legată de Anglia printr-un tratat categoric : nu poate să negocieze în mod izolat cu inamicul. Chautemps, care nu spusese nimic pînă atunci, îi cere lui Reynaud să-l convoace pe Churchill la viitorul Consiliu de miniștri. Va putea astfel să-și formeze o părere asupra situației în cunoștință de cauză.

— La urma urmei, spun eu, cine va avea cîștig de cauză ?

Sigrand răspunde cît se poate de sigur :

— Reynaud ! Se pleacă în Algeria. Toulon, Marsilia, Sète și Port-Vendres vor deservi îmbarcarea. De la Bordeaux, de la Nantes, se vor dirija către Anglia convoaie importante. Anglia are stăpînirea mărilor. Fără îndoială, Franța întreagă va fi ocupată în cîteva săptămîni, așa cum s-a întîmplat cu Olanda și Norvegia. Dar acesta nu-i decît un episod al războiului.

Omleta mea sosește. Cîțiva oameni intră, muncitori din Paris, murdari, obosiți. Cer de băut ceva cald. Au

cunoscutul accent din Paname. Ciocnesc cu mine. De trei zile, călătoresc pe un tractor. Sînt plini de speranță și de furie. Înainte de a pleca, au distrus cu mîinile lor prețiosul material electric de care erau atît de mîndri și pe care nu puteau să-l transporte... L-au sfărîmat cu puternice lovituri de ciocan.

Pentru ei, e o clipă greu de trecut. Franța a mai văzut și altele. Hitler, stăpîn al Franței ? Niciodată !

Ascultîndu-i, mă gîndesc la tot ce are țara noastră sănătos, puternic. Nu, Franța nu poate să dispară. Oamenii aceștia sînt cei care au dreptate, iar dreptatea este cea care se înșală.

Îmi reiau drumul pentru îndeplinirea misiunii, fără îndoială derizorie.

V

MINNIE ȘI JAROSLAV

Pentru ce Minnie, timp de zece ani, a întreținut cu acest băiat relații epistolare ? Au fost rare, ce-i drept, dar au existat, nu ?

Pentru ce s-a dus, acum trei sau patru ani la Praga, să-l vadă ? Nu, trecea doar prin Praga și s-a oprit. Dar tocmai ca să-l vadă s-a oprit.

În seara cînd Jaroslav a venit să se refugieze la ea, Kate l-a răpit. Minnie a fost furioasă. Furioasă împotriva amîndurora. Crezuse la început că din cauza lui Kate. Urîse întotdeauna amanții lui Kate.

Însă pe Jaroslav nu-l urăște.

Cînd i-a întîlnit la frontieră, vrednici de plîns, ridicoli, a avut o izbîndă facilă. Cu cîtă aroganță l-a bruftuluit pe Jaroslav ! L-a tratat cu dispreț, l-a trimis la clasa a doua, în penitență... Și el stătea acolo pe culoar, tremurînd ca o fetiță. Era delicios.

Asta e : o adevărată fetiță !

Cînd i-a cerut lui Kate să nu-l mai întîlnească niciodată pe Jaroslav, a făcut-o oare pentru Kate ? Jaroslav

n-o s-o mai întîlnească pe păpușa asta seducătoare și primejdioasă. Kate a cinat cu marele producător italian. Va pleca poimîine în Italia. Încă de pe acum, la sugestiile lui Minnie, reporterii, fotografii s-au năpustit. Kate devine marea vedetă a Axei — un fel de simbol. A povestit ziariștilor tot ceea ce aceștia au dorit s-audă din gura ei.

Abia dacă-și mai amintește de Jaroslav cel neîndemînatic, care era cît pe ce s-o piardă.

Dar ce loc ocupă Kate în amintirea lui Jaroslav? Minnie l-a făcut să petreacă toată ziua de ieri și toată dimineața de astăzi într-o anticameră ticsită de oameni. La fiecare apariție a ușierului, înălța capul. Simțea, împrejurul lui, umbra lagărului de la Dachau... Era ca un animal hăituit. Și n-a izbutit să fie primit. Ușierul avea ordin să-i spună politicos să revină după-amiază, după aceea a doua zi dimineață.

După masa de prînz, Jaroslav va pleca în Franța. Va fi un comunist cehoslovac evadat din temnițele naziste. Va porni pe calea exilului, laolaltă cu belgienii și francezii înfrînți și înspăimîntați.

Minnie i-a pregătit un itinerar, popasuri. Minnie cunoaște rotițele și subterfugiile acestei organizații a trădării. Lucrează în cadrul ei de mulți ani. Știe că Franța putredă va cădea în curînd, ca un fruct prea copt.

Jaroslav stă acum așezat dinaintea lui Minnie, care îi explică ceea ce așteaptă de la el. Va fi condus cu trenul pînă în Belgia, după aceea cu o mașină pînă la punctul în care va putea să se amestece în cohorta fugarilor.

Buimăcit, o privește pe Minnie, care îi toarnă șampanie (l-a îndepărtat pe valet) și întinde icre negre pe o tartină.

— Caviar! spune ea rîzînd.

Jaroslav va deveni un trădător, un spion. Minnie i-a întins un pașaport ceh autentic, cu o falsă viză franceză. Îi arată calea ce vor trebui s-o ia mesajele pe care el le va expedia, misiunile, foarte simple la început, pe care le va avea de îndeplinit în Franța.

Își înalță cupa și beau amîndoi în tăcere acest Cliquot 1934. El îi va datora totul. I se va așterne la picioare, într-o bună zi, recunoscător, timid și adorabil ca o fetiță ce este.

Mîine dimineață, va lua trenul spre München și de acolo va ajunge la Bruxelles, unde se va prezenta la o primă adresă. Corespondentul pe care-l va întîlni va stabili continuarea itinerariului.

Jaroslav se ridică. Uniforma brună, decorațiile lui Minnie îi fac greață.

VI

WALTER

Walter iubește Franța. O iubește ca un german. Cu admirație, cu mînie și gelozie. Îi invidiază cîmpiile îmbelșugate, libertatea de gîndire, lipsa de disciplină, individualismul. Popoarele gregare nu sînt astfel niciodată de bunăvoie, ci dintr-o necesitate biologică. Elitele acestor popoare gregare se bucură de disciplina maselor lor. Pizmuiesc însă anarhia popoarelor libere, chiar și atunci cînd le aduc în starea de sclavie, fără a le putea domestici. Așa cum cei mai buni dintre romani au invadat și au aservit Grecia, admirîndu-i și invidiindu-i pe atenieni.

Walter a hotărît, odată pentru totdeauna, că Führerul are dreptate. Numai Führerul are, în mîinile sale, datele problemelor. Numai el e superior evenimentelor. Walter urăște Franța pentru că-și discută șefii, pentru că se pierde în dezbateri perimate, cum ar fi lupta de clasă. Astăzi e vorba despre cu totul altceva : despre lupta de rasă, despre supremația germanismului asupra Europei și a lumii. Pentru a atinge un asemenea scop, niciodată nu ai prea multă încredere. Orice amestec al spiritului critic înseamnă o diminuare a forțelor. Numai scopul final contează, și singur Führerul cunoaște drumul care va îngădui să fie atins.

Imbecili de francezi ! Popor curajos şi împrăştiat, a cărui vitejie a uimit lumea, măcar că Du Perron [1] considera că trebuie să-i pui separat, printre francezi, pe aceia pe care dînsul îi numea „oameni de dugheană" şi care făceau „profesiune de poltronerie". Furnizează neîncetat cîteva contingente armatelor, „ceea ce, spune Du Perron, explică anumite panici, menite să-i surprindă pe cei nepreveniţi". Fără îndoială, în această armată din 1940, „oamenii de dugheană" au dat buzna în mod furios printre ofiţerii de rezervă şi chiar printre ofiţerii de carieră anchilozaţi la culme.

Walter a citit şi recitit, cînd îşi pregătea teza de doctorat asupra *spiritului francez,* ceea ce a scris Richelieu mai definitoriu asupra acestei rase, pe cît de seducătoare pe atît de decepţionantă, capabilă de cele mai josnice laşităţi şi de cele mai neînchipuite eroisme, însă inaptă pentru un război metodic. Walter şi-a repetat adesea raţionamentul lui Richelieu : „Nu există pe lume o naţiune mai puţin potrivită pentru război decît a noastră. Cu toate că Cezar a spus despre gali că ştiu două lucruri, arta militară şi aceea de a vorbi frumos, mărturisesc a nu fi putut să înţeleg pe ce temei le atribuie prima dintre aceste calităţi, avînd în vedere că răbdarea în muncă, însuşire necesară în război, nu se află la ei decît foarte rar".

Walter, cu acoperişul automitralierei deschis, admiră desfăşurarea cîmpiei din Ile-de-France, cu arbori stufoşi, în această minunată după-amiază de iunie. Recunoaşte, în trecere, drumurile mărginite de plopi pe care le-a străbătut pe jos, cu o raniţă în spinare, atunci cînd era student şi cînd îşi petrecea vacanţa vizitînd ţara lui Descartes. Recunoaşte culturile raţionale, satele fără o rînduială strictă însă pline de farmec, livezile îmbelşugate şi grădinile de zarzavat meticulos îngrijite, nenumăratele ogoare îmbucătăţite după hazardul moştenirilor şi care sînt însăşi imaginea iremediabilului individualism galic. Să străbaţi Franţa, în picioare într-o maşină automitralieră împodobită cu flori de păducel, iată visul unui învingător.

[1] *Jacques Davy Du Perron* (1556—1618), cardinal francez, celebru controversist şi orator.

Walter are impresia că sufletul francez a pierit. Nu mai există boi trăgînd care grele cu două roți, nici rațe traversînd șoseaua ca să se ducă la apă (ceea ce produce uimirea automobiliștilor germani), nici fete scoțînd, cu o găleată, apa din puțuri, după un sistem medieval. Nu mai există, în piețele satelor, oameni așezați la mese pe terasele cafenelelor-tutungerii. Cocoșii nu mai cîntă în cotețele de păsări acum pustii. Franța este un imens castel al Frumoasei din Pădurea Adormită.

La Amiens, Walter a fost convocat la cartierul general al Führerului de către însuși Rudolf Hess. A fost însărcinat cu o misiune de încredere. Hess a susținut față de Führer că partidul trebuie să fie prezent în toate discuțiile importante, în egală măsură cu armata și chiar mai presus de aceasta, pentru că Führerul este înainte de toate sufletul și întruchiparea partidului.

Führerul l-a însărcinat pe Rudolf Hess să aleagă un militant de încredere, vorbind la perfecție franceza, la curent cu psihologia acestui popor derutant. Alegerea lui Rudolf Hess s-a oprit asupra lui Walter, a cărui ascensiune o protejează. Walter va reprezenta deci Partidul pe lîngă generalul comandant al forțelor germane, în Franța. În calitatea asta, înaintează acum spre Paris, precedînd cu puțin Statul-Major și pe General pe șoseaua Chantilly.

Walter se întreabă dacă va trebui să distrugă Parisul.

Fără îndoială că, mai mult sau mai puțin în mod inconștient, pentru a evita o responsabilitate asemănătoare, în 1914, von Kluck a încercat să-l ocolească și să-l ia din spate. De data asta, von Kückler a hotărît să meargă drept în întîmpinarea lui.

Ultimele știri sînt neliniștitoare : aviația franceză bombardează intens Pont-Sainte-Maxence. Trecerea de la Creil este apărată de o artilerie puternică. În ultimul minut, a trebuit să se renunțe la instalarea serviciilor statului-major la Chantilly, centru prea bombardat.

La ora 13, Walter adresează un mesaj guvernatorului militar al Parisului, fără îndoială rămas în capitală : „Parlamentari germani se vor prezenta, între orele 18 și

20, la nord de Saint-Denis, la bifurcația șoselelor Paris-Dunkerque și Paris-Calais".

Walter a insistat pe lîngă von Kückler să se încerce acest efort înainte ca primul obuz să fie tras asupra capitalei.

Cînd ajunge la Écouen, Walter află că Parisul este declarat oraș deschis. Plenipotențiarii francezi se vor prezenta a doua zi dimineața.

Écouen, vechi și încîntător sat din Ile-de-France. Într-un salon periferic și rococo, trei germani și doi francezi se întîlnesc la flacăra lumînărilor, înainte de a se face ziuă. E prima negociere a înfrîngerii : cedarea Parisului.

Un maior din statul-major al lui von Kückler citește condițiile, pe care Walter le traduce una cîte una. Germanii pretind cedarea fără condiții a Parisului și a periferiei sale. Francezii n-au primit ordine decît pentru oraș. Vorbind greu din cauza emoției, Walter traduce răspunsul celui care-l reprezintă pe generalul von Kückler : La ora nouă, bombardierele vor ataca Parisul, simultan cu artileria. E ora șapte. Căpitanul francez răspunde că el n-are nici o putere în ceea ce privește periferia. Comandantul german se duce să telefoneze. Cei doi ofițeri francezi rămîn în salonul burghez ocupat de un mare pian cu coadă, pe care o partitură a rămas deschisă, — față în față cu Walter.

Liniștea e întreruptă de bubuiturile motoarelor de la carele din grupa de recunoaștere, camuflate sub ramuri. Totul să fie oare pierdut ? Comandantul reapare : Numai Parisul va fi considerat oraș deschis. La ora 7,30, semnăturile au fost schimbate.

Două coloane de tancuri vor pătrunde simultan în Paris : una vine din nord prin poarta La Chapelle, cealaltă din vest, prin poarta Saint-Cloud. Pentru a patra oară, în o sută douăzeci și cinci de ani, armata germană ocupă capitala : 20 martie 1814, 6 iulie 1815 (pentru 136 de zile), 28 februarie 1871 (pentru 4 zile). Pentru cîte zile, de astă dată ?

E ora opt și treizeci cînd Walter iese din strada Royale în piața Concorde și stopează automitraliera. Soa-

rele străbate greu cerul neguros. Un gură-cască, la colțul străzii Royale, îl privește pe feldwebelul care organizează circulația între strada Rivoli și aleea Gabriel, sub ochiul melancolic al unui sergent de stradă demobilizat.

Pe neașteptate, din strada Royale țîșnește, în față la Maxim's o tricicletă de transport pe care o împinge un adolescent pedalînd. Indiferent la coloana de motocicliști care se angajează pe pod, la feldwebelul care dă indicații primelor mașini camuflate, tînărul cotește pe aleea Gabriel, ca în fiecare dimineață, și dispare.

Poate că Walter iubește Parisul și Franța mai mult decît le urăște ? Fără îndoială, înaintea lui se află chiar inima Parisului, piața Concorde. Întorcîndu-se, Walter vede biserica Madeleine, pe care soarele răsărind o luminează și, în față, Camera Deputaților, replică derizorie. Caii din Marly [1] bat pasul pe loc. Obeliscul, impasibil, așteaptă ca secolele să se scurgă.

Pe Walter îl încearcă o stare care aduce cu mahmureala. Ceea ce-i amintește de întoarcerile în zori, cu camarazi din toate țările, în acest Paris indulgent, primitor și fericit.

Un avion bîzîie. Luftwaffe ia în stăpînire cerul, de azi înainte fără apărare. Dar zîmbetul lui Walter îngheață. Avionul coboară în picaj, se învîrtește în toate sensurile și se ridică din nou ca o săgeată, nu fără ca Walter să fi putut recunoaște cocarda tricoloră pe aripă : un francez curios.

Walter înălță din umeri. Francezii nu vor fi niciodată serioși.

Puțin rușinat de a se fi lăsat atît de ușor sedus de ambianța Parisului, oraș fățarnic pe care va trebui să-l domolim, scuturîndu-se de amintiri și de visuri, Walter von Kirshoff, învingător, pătrunde în rondoul din fața hotelului Crillon.

[1] Grup sculptural de Coustou pentru a împodobi castelul Marly, construit sub Ludovic al XIV-lea ; caii din Marly se află astăzi în Champs-Élysées.

VII

MADELEINE

Scrisoare venită retur

2 iunie 1940

Jean, mi-e teamă. Îmi face impresia că ne-am aruncat, cu ochii închiși, într-o capcană monstruoasă.

Mi-e teamă pentru frățiorul meu Gilbert care se afla, după ultimele știri, la granița Belgiei cu Luxembourgul — dar unde e oare astăzi ? — și pentru dumneata.

Dumneata ai apărut în viața mea ca o cometă : pentru un dejun, o cină și o seară de cinema. Nu te-am văzut niciodată două zile la rînd. Niciodată n-am petrecut împreună mai mult de trei ore în șir (de la cele trei săptămîni din Valais). Cel mai adeseori, după o masă luată în comun într-o atmosferă de ironie, dispăreai pentru trei sau șase luni. Și cu toate acestea, mă simt mai aproape de dumneata astăzi ca de oricine altcineva pe lume.

De ce am fost pînă într-atît lipsiți de simplitate ? Ce fel de pudoare ne îndemna să ne jucăm, reciproc, această comedie de a fi la curent cu toate, „mai presus de orice" și în mod superior inteligenți ?

Începînd din clipa în care trenul de Geneva a pornit, încerc zadarnic să-mi închipui ziua în care ne vom revedea.

Vom înceta oare, în acea zi, să ne prefacem a fi duri, vom fi oare în sfîrșit *noi înșine* ?

Sînt neliniștită de soarta acestei scrisori. Trebuie să-ți parvină și dumneata să răspunzi. Trebuie să-mi vorbești despre dumneata. Pe dumneata vreau să te cunosc. Pe adevărata Madeleine, pe cea care plînge, seara, în patul ei de la hotelul Bergues, ca o fetiță nou venită într-un pension, vreau s-o cunoști.

Dumnezeule, în ce vîrtej înspăimîntător am fost antrenați ? Cînd, cum ne vom revedea ? Care Jean și care Madeleine se vor întîlni din nou într-o zi ? Se vor mai recunoaște oare ?

Rămîi cu bine, Jean. Ar trebui ca tot ceea ce îţi scriu eu, în această scrisoare, şi tot ceea ce dumneata vei citi în ea să ţi le spun chiar astăzi şi nu în altă zi.

MADELEINE

P.S. — Am rupt orice relaţii cu Minnie. A părăsit Geneva, încă de atunci.

VIII

MAX ŞI MADELEINE

Şedinţa se lungeşte. Dreptul internaţional, convenţiile care au modificat acordul de la Haga... Cu toate acestea, se impun sarcini mai urgente, cărora trebuie să le faci faţă : Germania, în cîteva săptămîni, a capturat sute de mii de prizonieri. Trebuie să-i claseze, să-i aprovizioneze, să le mijlocească reluarea de contact cu ai lor.

Minnie, care se întoarce de la Viena, anunţă că Germania nu poate lua asupră-i să-i hrănească pe toţi aceşti oameni. N-o va face decît în măsura în care va obţine de la ei o muncă eficientă. Pe de altă parte, nici nu poate fi vorba să organizeze transportul a sute de mii de colete, de scrisori, cîtă vreme ţara e angajată într-o ofensivă hotărîtoare şi reţeaua ei feroviară — utilizată la maximum — nu este îndestulătoare.

Madeleine protestează. Germania nu poate să lase să moară de foame şase sute de mii de francezi ! (Cifra aproximativă de la 15 iunie.) Dacă Germania nu este în măsură să-şi hrănească prizonierii, să-i predea, sau Elveţia să-i interneze. Franţa îşi va hrăni prizonierii în Elveţia. Nu va expedia alimente pentru şase sute de mii de oameni în Germania, avînd în vedere că este imposibil controlul folosirii acestora.

Sute de mii de prizonieri înseamnă cifre de statistică. Dar pentru Madeleine prizonierii aceştia au chipuri : cel al lui Gilbert, cel al lui Jean. Cînd Minnie spune că Rei-

chul nu este în măsură să-i aprovizioneze pe prizonieri, Gilbert, Jean sînt cei care suferă de foame.

Max se plimbă încoace și încolo prin hol. Cînd o zărește pe Madeleine, fața i se luminează. Madeleine acceptă invitația la cină, înainte de a-și continua munca. Max găsește că Madeleine e trasă la față. Prea se omoară cu lucrul. Madeleine ridică din umeri. Dacă Biroul Internațional al Muncii șomează pe jumătate, Crucea Roșie e copleșită de treburi din aceleași motive.

Madeleine n-ar putea cere să fie ajutată ?

— Bietul meu Max, șase sute de mii de prizonieri la 15 iunie, poate un milion astăzi, asupra cărora apasă amenințarea foametei. Iar răniții, bolnavii, în ce condiții de igienă crezi că supraviețuiesc ? S-au improvizat oare barăci, sau nenorociții aceștia stau în țarcuri ? Guvernul german pretinde ca noi să-i hrănim, în condițiile în care aproape jumătate din Franța este invadată, recoltele distruse ori părăsite, șeptelul sacrificat sau răzlețit, stocurile prădate. Și cui să mă adresez ? Unde se află guvernul Franței ? Din cine e alcătuit oare, în dimineața asta ?

— Nu trebuie să-ți pierzi speranța, spune Max. Aceste monstruoase migrațiuni de popoare, aceste amestecuri... toate acestea nu tind, fără ca noi să ne dăm seama, către unificarea Europei ?

Madeleine tresare. Devine, numaidecît, agresivă.

— Unificare, ce unificare ? aproape că strigă. Unificarea naziștilor, a lui Hitler ?

— Nu te supăra, spune Max. Eu nu pretind că Europa care se conturează ar corespunde concepțiilor mele de om liber, de elvețian, de socialist și de adept al unității europene.

— Tot e bine !

— Dar pentru că unitatea Europei este necesară, în lipsă de o unitate născută din fuziunea economiilor, a culturii, o Europă rudimentară e poate în elaborare... și odată trecută încercarea cuceririi, fiecare își va ocupa într-însa locul cuvenit.

— Așadar dumneata crezi într-o victorie germană ?

Max o privește pe Madeleine cu stupoare.

— Dumnezeule... Adică... Nu-i așa... bîlbîie dînsul.

— Şi dumneata oferi acestei Franţe înfrînte un locşor în paradisul hitlerist ?

Max se frămîntă.

— Nimeni mai mult ca mine n-ar fi dorit victoria democraţiilor, dar dacă totalitarismul va ieşi victorios, Europa va fi, poate, mai aproape de a se împlini...

Madeleine îşi aruncă şervetul pe masă, se ridică...

— *Heil Hitler !* El va organiza Europa. Prin ocne, autodafeuri, asasinate şi jafuri... Şi tocmai dumneata, Max, îmi spui asemenea lucruri ! Cînd ţara mea agonizează, cînd nu ştiu ce s-a întîmplat cu Gilbert şi cu Jean... Te detest !

Şi pleacă, fără ca Max să aibă posibilitatea de-a face un gest pentru a o reţine, nici dorinţa, dealtfel, de a schiţa acest gest, pentru că îi e groază de ridicol. E destul de agasat şi de faptul că doi sau trei vecini îl privesc.

Scoate un ziar din buzunar şi se cufundă în lectură, dezolat. A necăjit-o pe Madeleine. De aceea îi vin lacrimile în ochi. Din fericire, nimănui nu-i pasă de el. Profită de acest lucru pentru a-şi şterge nasul şi a chema chelnerul. Cere nota de plată. Nu-i mai este foame.

Viaţa, ce e viaţa la drept vorbind ? O stare. Trăieşti. Şi după aceea încerci să dai acestei stări o aparenţă a raţiunii de a fi. Şi la ce bun ? Atunci ce mai rămîne ? Plăcerile ? Care ? Masa, femeile, ţigările ? Nimic din toate astea nu merită să-ţi dai osteneala de-a te scula dis-de-dimineaţă.

IX

JURNALUL LUI GEORGES MERLIN

12 iunie

M-am întors dintr-o călătorie Tours-Bordeaux la Montrichard, această ultimă etapă arătîndu-mi în marea lor diversitate vehicolele eteroclite ale debandadei. Numai mergînd cu maşina timp de aproape douăzeci şi patru de ore, în contra-curent, poţi să măsori amploarea acestei

fugi a unui întreg popor terorizat. Scriitori mai calificați decît mine îi vor povesti fără îndoială, mai tîrziu, episoadele. Eu n-am fost decît un martor printre alți sute de mii. Și ce e oare un martor în Istorie ? Nimic, sau în cel mai bun caz un inoportun.

Am sosit în noaptea asta la Montrichard exact la timp ca să contemplu punciul aprins de către stukasuri, în onoarea nefericiților fugari, adormiți talmeș-balmeș în căruțe și în camioane.

N-ai de ce să fii mîndru că aparții speciei umane.

În zori, strada mare din Montrichard, sătuc înstărit și cumpătat, e o grămadă de ruine încă fumegînde. Mă duc la biroul de presă al Președinției, instalat într-o mică vilă care a scăpat de dezastru, tocmai la capătul satului.

Acolo îl găsesc pe Sigrand. Hîrtiile pe care mi le-a încredințat sînt la loc sigur. Îmi propun să ajung la Marsilia, la urma urmei sînt industriaș, și să pornesc în căutarea familiei mele. Dar Sigrand are nevoie de mașina mea, pentru a conduce la Bordeaux două doamne și un maior.

Și eu tocmai de-acolo mă întorc, de la Bordeaux ! Am văzut cum populația e neliniștită la gîndul sosirii eventuale a guvernului, ca și în 1914 : „Guvernul o să atragă bombardamentele la noi, vedeți dumneavoastră".

Nu mai am benzină (decît cincisprezece litri într-un bidon). Sigrand îmi eliberează un bon. Mă adaug unui șir de automobile militare în suferință. Se așteaptă camionul de aprovizionare. Va veni oare ? S-au aruncat în aer podurile de pe Loara. Totul arde, se spune. Am impresia că militarii de toate felurile se foiesc care încotro.

Către ora patru după-amiază, camionul sosește în mod miraculos. Îmbulzeală a deținătorilor de bonuri providențiale. Un general și un colonel sînt pe punctul de a se încăiera, pentru a ști care se cuvine a fi servit cel dintîi. Prioritate sau ierarhie ? Nobil exemplu. Însoțitorii arbitrează discuția, făcînd haz pe ascuns. Îți vine să plîngi.

Eu transport două doamne aduse de spate și un maior avînd aerul unui bîtlan. Afurisitul de Sigrand ! Doamnele sînt foarte la curent cu noutățile. Gen egerii sfătuitoare. Reynaud ar fi părăsit de colaboratorii săi, Pétain, partizan al armistițiului cu orice preț, cîștigînd teren. Doam-

nele afișează un pesimism de bun gust. Descurajarea este la modă, e șicul șicurilor.

În momentul în care, rezervorul meu fiind în sfîrșit umplut, pun piciorul pe demaror, un tînăr trece în grabă pe sub portalul vilișoarei unde biroul de presă și-a avut sediul patru zile (în timpul cărora n-a apărut nici un ziar, dealtfel).

Îl întreb dincotro vine.

E un funcționar al P.T.T.-ului. Tocmai branșase telefonul.

14 iunie

E miezul nopții. De-abia m-am întors în mansarda pe care am reușit s-o dibuiesc. Fir-ar să fie ! Azi-dimineață, în strada Vital-Carle, consiliu de miniștri. Pétain, imediat, a recurs la marele șantaj cu demisia. De pe acum, așa mi se spune, i-a întrebat cu discreție pe germani prin Lequerica (cu care întreține relații personale de pe vremea ambasadei sale la Madrid) care ar fi condițiile de încetare a ostilităților. Toată ziua s-a străduit să-l răstoarne pe Reynaud. Trăim și noi Brest-Litovsk-ul nostru.

A doua ședință, după-amiază, la ora 17. Pe strada Vital-Carle, barată la cele două capete de către un cordon de poliție, eu mă plimb încoace și încolo. Intru în cele din urmă în holul locuinței provizorii a lui Lebrun. Din cînd în cînd, un ministru iese din ședință. Cei care așteaptă se năpustesc. El se agită, dispare. Toți fumează nervos țigară după țigară.

Sigrand îmi frămîntă umărul. Mă informează că Churchill a făcut o tentativă disperată pentru a menține Franța în război. Că propune să facă din Franța și din Anglia o „națiune unică". Rămîne de găsit modalități, dar ce lovitură de teatru ! Ce-o fi gîndind despre asta Ioana d'Arc ?

Această propunere a fost primită cu căldură de către unii, cu spaimă de către alții, mai cu seamă de Baudoin și Bouthillier. Există miniștri partizani ai cuvîntului dat, ai respectării semnăturilor, și miniștri partizani ai capitulării. Aceștia din urmă cîștigă.

Reynaud demisionează, nu-l mai țin nervii. Franța iese din război pe ușa de serviciu. Plecarea miniștrilor

seamănă cu o fugă. Aceste ceasuri istorice sînt lipsite de măreție.

În piața Teatrului, dinaintea Cafenelei Bordeaux, toată lumea bună a Parisului se înghesuie ca la o premieră. „Ia te uită, ești aici ! Eu am găsit o strapontină" etc. Își strîng mîinile. Se reîntîlnesc vorbind zgomotos. Cenzura, instalată la Teatru, își numește reprezentanții. Aceștia sînt foarte anturați.

Seara, iată-mă din nou, cu Sigrand, în culise. Mareșalul Pétain își formează guvernul. Chautemps este vicepreședinte al Consiliului, Pomaret, ministru al Internelor, Frossard, al Lucrărilor publice, Baudoin, al Afacerilor străine, Bouthillier, al Finanțelor, Weygand este promovat ministru al Apărării naționale, amară ironie, avînd ca adjuncți pe generalul Colson (Război), Pujol (Aviație) și amiralul Darlan (Marină).

Astfel se prezintă guvernul catastrofei.

15 iunie

Sînt liber de orice obligație, deoarece Sigrand a dispărut în viitoare. Totuși rămîn, gură-cască incorigibil, cu sentimentul acesta, fără îndoială detestabil : trebuie să văd totul pînă la capăt. Iată-mă rătăcind dezorientat prin Bordeaux.

E o căldură vestitoare de furtună, copleșitoare.

Fir-ar să fie ! Franța era tot ce îndreptățea osteneala de a trăi. Ne-am purtat ca niște copii răsfățați și iată ceea ce am făcut din tine, sărmana mea bătrînă. Frumoase lucruri, n-am ce zice !. Din concesie în concesie, dintr-o lașitate mică într-una mare, din „la ce bun", în „merge bine" iată ceea ce am făcut *noi* din Franța.

Șacalii sosesc. L-am văzut pe Pierre Laval ieșind de la ministerul de Interne, refugiat la prefectură.

La ora unu, în timp ce mi se aduce cafeaua, o furtună înspăimîntătoare izbucnește peste Bordeaux. Străzile se transformă în torente. Apa te împroașcă din toate părțile. Acest moment l-a ales radioul pentru a da drumul unei derizorii Marsilieze.

În bubuitul tunetului și în șuierăturile paraziților o voce senilă, tremurătoare și tușind ușor bolborosește. Este Pétain :

„Aduc Franței darul persoanei mele pentru a-i atenua nefericirea. Cu inima strînsă vă spun astăzi că trebuie să încetăm de-a mai lupta. M-am adresat în noaptea aceasta adversarului pentru a-l întreba dacă este gata să cerceteze împreună cu mine, ca între soldați, după luptă și sub semnul onoarei, mijloacele prin care să punem capăt ostilităților".

Șef vlăguit al unei țări pierdute, mareșalul Pétain inaugurează tîrgul din Bordeaux. Soarele, pe deasupra, începe să usuce trotuarele.

Iată-mă din nou lîngă Intendență. Merg la întîmplare, cu inima grea.

Pentru a da, aproape de piața Gambetta, peste soția unuia dintre marii mei clienți. E gătită și pășește țanțoș pe pavajul alunecos. Nimic de făcut pentru a o evita.

— Domnul Merlin ! Ce surpriză ! Și n-ați venit să mă vedeți !

Accent din Bordeaux. A mîncat usturoi la prînz.

Eu mă scuz. După aceea, copleșit, mă las în voia soartei.

— Vai, doamnă, spun eu, ce zi !

— Da, îmi răspunde dînsa. Ce furtună s-a stîrnit !

16 iunie

Se obține răspunsul german : o delegație va fi primită pentru „a cunoaște" condițiile de armistițiu.

Consiliul de miniștri a desemnat plenipotențiarii pe care-i va conduce generalul Huntziger.

Bordeaux îți sugerează, din ce în ce mai mult, un coș cu crabi. Toată lumea, într-una dintre aceste patru dimineți, se va trezi prizonieră, în frunte cu Mareșalul. Lebrun, care își dă seama de primejdie, ar vrea să plece. Herriot și Jeanneney, președinți ai Camerelor, sînt de părerea lui. Dar bătrînul se ține tare.

— Eu rămîn la Bordeaux.

Pentru a pune ordine în spirite şi pace în inimi, italienii, cînd bătea miezul nopţii, au venit să ne bombardeze. Există morţi şi răniţi.

„Ei bine, se face armistiţiul ăsta, sau nu se face ?"

Un catren circulă peste tot şi e murmurat în micile restaurante unde oamenii se strivesc şi unde se mănîncă în continuare foarte bine (inepuizabilă bogăţie a Franţei, pe drept cuvînt jinduită).

La Intendenţă faci popas,
Piaţa Gambetta e-n drum,
Miniştri de stat sînt duium
În Fiunţa ce ne-a mai rămas !

Întîlnit Sigrand. El pleacă în Anglia. Îmi povesteşte vizita pe care Laval i-a făcut-o lui Lebrun, pentru a-l împiedica să plece în Africa. După cum relatează Sigrand, iată cum s-a desfăşurat acest dialog istoric :

— Noi nu acceptăm ca guvernul să continue în Africa o luptă imposibilă, spune Laval, venit în fruntea unei delegaţii de parlamentari.

Lebrun ar fi răspuns :

— Un guvern nu poate să fie liber atunci cînd este ameninţat în fiecare clipă să fie făcut prizonier.

Laval ar fi strigat :

— Dacă guvernul dumneavoastră părăseşte solul naţional, noi, cei care rămînem, vom face un alt guvern.

Un ceas după această întrevedere, care marca ultima tresărire, s-au primit de la Rethondes condiţiile de armistiţiu. Peste o clipă, toată lumea le cunoştea : ocuparea a două treimi din Franţa, după o linie mergînd, *grosso modo*, de la Geneva la Tours, după aceea de la Tours la Mont-de-Marsan. Soldaţii francezi încercuiţi vor fi făcuţi prizonieri. Predarea materialului de război şi a materialului feroviar. Enorme cheltuieli de ocupaţie ce cad în sarcina Franţei. Flota, însă, nu va fi predată.

Se pare că Lebrun nu vrea să accepte.

17 iunie

Se acceptă. Churchill a lansat, se spune, prin radio, un apel către Franţa. Este sprijinit de către generalul de

brigadă de Gaulle, subsecretar de stat la război și specialist în tancuri.

Anglofobia, întotdeauna latentă în Franța, își croiește drum.

Se intenționează întrunirea Camerelor la Clermont, în afară de zona ocupată, pentru a-l alege pe Pétain Președinte al Republicii. Laval va forma atunci guvernul falimentului.

Luni 18 iunie

S-a semnat armistițiul. Guvernul dispune de cîteva zile pentru a evacua Bordeaux, cuprins în zona ocupată. Este puțin probabil ca Pétain să se întoarcă la Paris mai devreme de o lună sau două. Mai înainte, se va întruni la Clermont și la Royat un soi de adunare constituantă (de ce ?).

Republica va avea fără îndoială funeralii naționale.

Marsilia, iulie

I-am regăsit, la Aix, pe Gabrielle și pe cei mici. Cu cîtă benzină mi-a mai rămas, i-am dus înapoi la Beauvallon.

La Marsilia, am deschis fabrica. Am din ce să rezist aproximativ un an, asigurînd existența întregului meu personal.

Marsilia este fundătura unde și-au dat întîlnire toți refugiații internaționali. Se discută la nesfîrșit. Există cei care se întorc și vor colabora. Există refractarii și evreii. Ce pogrom !

Există de asemenea și soarele !

Ieri, am primit ordinul de a redeschide fabrica din Paris. Trebuie să expediez spre capitală personalul evacuat. Dar mi se vor furniza, acolo, cacao și zahăr ? Fără a mai vorbi de cărbuni ! Voi fi lăsat, pe de altă parte, să circul între Marsilia și Paris ? Pentru că ocuparea celor două treimi ale Franței se termină astăzi prin sechestrarea celor două bucăți, despărțite printr-un fel de frontieră.

Germania vrea să-și organizeze cucerirea economică, politică, socială. Despărțirea Franței în două porțiuni o va ajuta considerabil în această muncă.

Mă duc la Vichy, pe care Pétain l-a ales în cele din urmă.

Vichy, iulie

Aici, există alte griji decît fabrica mea de ciocolată. Tocmai a fost sugrumată la propriu Sărăcimea.

După ce Parlamentul a dat, în ședință solemnă, depline puteri mareșalului Pétain, bătrînul militar a proclamat o Constituție provizorie despre care este greu încă să spui dacă e comică sau tragică. E alcătuită dintr-un singur articol : „Eu subsemnatul Pétain îmi acord puterea. Va urma o Constituție, într-o zi sau alta".

De partea germană, Otto Abetz, vechi distribuitor al fondurilor secrete ale coloanei a cincea și agentul său, de Brinon, unul dintre șefii acestei coloane a cincea. Presa pariziană a început să apară din nou, s-ar părea : *Le Matin, Paris-soir, L'Oeuvre* sub direcția lui Marcel Déat, autorul textului : *A muri pentru Dantzig.*

Într-o bună zi, mai tîrziu, se va descoperi ceea ce s-a petrecut și cum s-au petrecut toate acestea. Astăzi nu se poate încă să faci decît presupuneri. În mod cert, Franța n-a murit de moarte bună. De îndată ce Constituția a fost abrogată și Mareșalul investit cu puteri discreționare, Laval, vicepreședinte al Consiliului, a plecat la Paris.

La Vichy, pe aleile din Parcul Izvoarelor, întîlnești toate personalitățile politice : deputați care încă nu realizează că le-a sunat ceasul, ziariști în suferință după ziare, plevușcă a anticamerelor ministeriale și personalități foarte pariziene, care nu pot trăi decît în umbra unui guvern, oricare ar fi el.

Mai sînt pe-aici și diplomații, instalați în mod ironic la hotelul Ambasadorilor. Toată această lume se întîlnește și se răsîntîlnește de cincizeci de ori pe zi, între Chomel și Hôpital. Reședința lui Pétain și a lui Laval este hotelul Parcului. Ministerul de Război e găzduit la hotelul Thermal, Internele la Célestins, Finanțele la

Carlton. Celelalte ministere sînt repartizate, după norocul fiecăruia, într-o mulțime de alte hoteluri.

De jur împrejur, crocodilii mișună și mișcă mîlul. Imperturbabilii hepatici se duc la izvoare cu paharul într-un coșuleț.

Viața se petrece tot într-un șopot în această capitală de operetă. Totul se desfășoară în conciliabule pe culoarele hotelurilor. Îți face impresia că toată lumea privește pe gaura cheii. Ceva între farsă și coșmar. Cel mai curios este caracterul alinător (da, alinător este cuvîntul) al Vichy-ului, capitală a Sub-Franței.

Puțini oameni, pe-aici, cred ca Anglia să fie în stare să reziste forței care se va abate asupra ei. Potop de fier și de foc. Bombardament *Kolossal*, ale cărui premise le poți vedea, continuat de debarcarea unui milion de oameni. Epopee unică în Istorie. Festa va fi jucată înainte de toamnă.

Ei bine, eu, în pofida oricărui argument, eu nu cred în victoria germană. Pentru ce, n-am idee.

Este credința cărbunarului, vreau să spun a ciocolatarului.

X

VALENTIN

Medicii englezi spuseseră șase luni. Valentin sperase trei luni. Pe 3 iunie, cinci luni după accident, Valentin a fost considerat apt să pornească din nou pe mare.

Nu va fi nevoie ca Valentin să slujească sub uniforma celor de la Royal Navy. Va putea, deoarece asta e datoria sa de cetățean olandez, să se bată pentru patria și pentru suverana lui. I-a fost îngăduit să presteze jurămînt Maiestății Sale, sosită încă de acum cîteva zile în Anglia și primită la curtea regelui George. Valentin va comanda un petrolier frumos, visul său. Se va duce să caute în Mexic, la Batavia, petrolul, nervul și sufletul războiului.

Dar, de astă dată, Valentin va naviga peste cîmpurile de mine cu conştiinţa împăcată.

Vasul său e în reparaţie în docurile de la East-End. E un petrolier german sechestrat în apele norvegiene care, în momentul capturării, a încercat să se scufunde. Mai sînt necesare cîteva săptămîni ca să fie readus în stare nouă, cu cazane frumoase pentru păcură, un post de comandă spaţios, cabine pentru pasageri demne de cele mai moderne transatlantice. Valentin admiră camera hărţilor şi cabina cu toate aparatele de precizie imaginabile, cum n-a mai văzut de la şcoala căpitanilor de cursă lungă de la Rotterdam. Aşa arată vasul pe care el va fi chemat să-l poarte în depărtare şi să-l aducă înapoi în Anglia, pentru a-şi elibera patria şi pe mica sa Trude, care trebuie să fie foarte nefericită la Amsterdam. (Se spune că germanii iau măsuri nemiloase pentru a înfrînge rezistenţa populaţiei civile. Se spune de asemenea că au pus stăpînire pe vacile de pe păşuni şi pe grîul din hambare şi că Olanda n-are nici unt, nici lapte şi de-abia dacă are pîine.)

Valentin ar vrea să-şi înceapă activitatea numaidecît. De aceea acceptă să se îmbarce ca secund pe o navă olandeză înarmată de englezi pentru o misiune delicată. E vorba să traverseze ca ecleror cîmpurile de mine germane şi să deschidă drum pînă în Bretania pentru două crucişătoare.

Se duc la Brest în căutarea ofiţerilor şi a soldaţilor englezi (ca şi a unui anumit număr de personalităţi civile) şi pentru a escorta anumite unităţi ale marinei franceze, rămase în marele port breton şi care vor să se alăture Angliei.

Iată de ce, duminică 17 iunie, Valentin rătăceşte pe străzile din Brest. Vîntul înfrîngerii suflă asupra portului breton, unde curg ordine contradictorii. Timp de două zile (din cîte a înţeles Valentin în cursul dejunului luat la cercul ofiţerilor), s-a crezut că Bretania va fi concepută drept cap de pod. În acest caz, era necesar să se concentreze aici flota, pentru a asigura legătura cu Marea Britanie. Azi-dimineaţă ideea părea abandonată. Teritoriul metropolitan n-ar mai fi uşor de apărat. S-ar continua

războiul în colonii. În acest caz, flota va trebui să ajungă în porturile britanice.

Dar un al treilea zvon umblă din ce în ce mai insistent : Franța s-ar declara învinsă, mai înainte chiar ca marina ei să fi fost angajată.

Asupra acestui punct discuția părea foarte însuflețită între ofițeri. Din nefericire, Valentin nu înțelege foarte bine franceza. Destul însă pentru a fi priceput că punctul acesta de vedere (armistițiu și ruptură cu Anglia) este împărtășit de un anumit număr de ofițeri francezi.

Valentin e uluit de acest lucru. Și Olanda a cunoscut înfrîngerea. Și ea a fost călcată în picioare de către barbari. Nu se află însă un singur marinar olandez care să fi avut intenția să renunțe la luptă, atîta vreme cît va rămîne un singur german pe pămîntul patriei și un singur olandez viu și liber.

Amiralul englez a avut conferință peste conferință cu amiralul francez. Legăturile terestre sînt întrerupte cu Amiralitatea franceză, care se află undeva în Touraine, sau poate se deplasează spre sud-vest. La sfîrșitul dimineții, amiralul francez a primit de la ministrul Marinei o telegramă semnată „Campinchi", ordonînd să se împartă flota din porturile bretone Brest și Lorient în două semiescadre, și una să se îndrepte spre Casablanca iar cealaltă spre Liverpool.

Acest ordin al ministrului nefiind transmis prin Amiralitate, ci adresat direct din Bordeaux, fără a-și urma calea ierarhică, amiralul francez n-a găsit de cuviință că trebuie să-l execute, înainte de confirmarea amiralului comandant.

În consecință, amiralul englez a hotărît să pornească din nou pe mare. Personalitățile engleze, belgiene și olandeze, ofițerii și trupele repliate de la Brest sînt gata îmbarcați.

Unii încă mai speră că bastimentele franceze vor executa ordinele ministrului și vor părăsi Brestul în noaptea asta.

Valentin a aflat toate acestea cu melancolie. Ghicește un joc complicat și detestabil.

XI

JEAN, JOE ȘI VALENTIN

Norocul nu i-a despărțit. Bronhopneumonia unuia și gălbinarea celuilalt (cu toate că Joe rezista atît de miraculos la whisky. *What a shame !* [1]) au evoluat, alături, în pașnicul spital de la Stratford-on-Avon.

Joe a făcut complicații de gripă intestinală (el care digera columna lui Nelson, *awfull !* [2]) și Jean s-a aflat, timp de douăzeci de zile, între viață și moarte, partidă caraghioasă la care el însuși era spectator, neavînd destulă putere pentru a miza. Tocmai apatia asta îl contraria pe sir Samuel Chancett, care semăna cu domnul Pickwick.

Joe, ieșit din încurcătură cel dintîi, era necăjit să-l vadă pe Jean descurcîndu-se atît de prost în acest meci cu moartea. E curios cum cei mai abili sînt adesea luați pe nepregătite, cînd e vorba să lupte pe viață și pe moarte.

În sfîrșit, într-o dimineață, Jean are o înfățișare umană. Masca îngrozitoare ce-o pune moartea pe chipul celor pe care i-a desemnat pentru apel dispăruse în timpul nopții. Joe, pentru prima oară, a mîncat cu plăcere feliile de pîine prăjită unse cu unt și dulceața de portocale, odată cu ceaiul.

După aceea, a trebuit să-i explice lui Jean ceea ce s-a petrecut începînd cu dimineața în care un dragor de mine îi salvase, leșinați amîndoi, pe geamandură.

Jean a făcut o bronhopneumonie. Și Franța ? Oh ! *Well !* Franța era încă și mai bolnavă : Pétain semnase armistițiul.

Jean a strîns pumnii și n-a spus nimic. Numai că temperatura a urcat din nou : a început iar să delireze, spre marea îngrijorare a lui sir Samuel Chancett.

Joe a găsit bizară această nevoie națională a francezilor de a limpezi evenimentele înainte ca foaia de temperatură să fi revenit la 36°8.

---

[1] Ce rușine ! (engl.).
[2] îngrozitor (engl.)

Sir Samuel este mîndru de bolnavii lui scăpaţi teferi de la Dunkerque, cu atît mai mult cu cît Joe a fost propus pentru *military cross*. E un fel de erou care, o zi şi o noapte întreagă, sub cel mai intens bombardament, a îngrămădit vehicule unele peste altele, pe o şosea din Flandra, pentru a împiedica trecerea tancurilor germane. El, complet singur, a barat o şosea, iar nemţii au pierdut aproape douăzeci şi patru de ore ca s-o degajeze. Numai printr-o minune un martor a putut să dea numele lui Joe.

Joe nu vede nimic extraordinar în toate astea. Îi pare rău de portretele abandonate undeva în Flandra : o colecţie curioasă în stil academic, extrem de odihnitoare.

Joe face pentru Jean onorurile patriei lui Shakespeare. E atît de mişcător să te gîndeşti că marele Will a hoinărit prin aceste pajişti, de-a lungul acestor pîraie murmurînde. Aici, sfărîmînd cercul magic al lui Prospero, s-a retras Will, cînd a atins vîrsta de cincizeci de ani.

Joe, vindecat, va pleca în convalescenţă. Anny vine să-l caute. Face parte dintr-o echipă de salvare în West-End. Joe e foarte mulţumit pentru că Jean, care se pricepe la treburi d-astea în calitatea lui de francez, o găseşte pe Anny încîntătoare.

Jean consideră că şi el, la rîndul său, s-a vindecat şi că e momentul să se întoarcă la război. Îi cere lui sir Samuel permisiunea de a se duce, cît mai repde cu putinţă, să se prezinte generalului de Gaulle.

I se împrumută o uniformă prea largă în umeri şi prea scurtă la mîneci. Bineînţeles, n-are nici un act.

Anglia devine o gigantică tabără fortificată. Nu mai există decît mici întărituri, sîrmă ghimpată, baterii ale Apărării antiaeriene. Londra este un oraş militar. Bărbaţii şi femeile poartă uniformă. Cu toate acestea, cinematografele atrag un public numeros. Rulează *Dictatorul* lui Chaplin şi *Pe aripile vîntului*, cel mai mare succes al cinematografului american de la *Albă ca Zăpada* încoace.

La cartierul general francez, Jean se prezintă unui colonel. Îi relatează evadarea sa de la Amsterdam, naufragiul de la Dunkerque. Arată hîrtia pe care i-a înmînat-o sir Samuel.

În cîteva zile, va putea să se ducă la unitate : se va constitui o primă escadrilă franceză.

Jean coboară pe Strand. Ar dori să-şi ofere un chiolhan într-un restaurant francez din Soho, pentru că bucătăria spitalului din Stratford e nemaipomenit de englezească, dar n-are nici un ban. Portofelul i-a rămas pe spătarul scaunului, la popota din Amsterdam. Sir Samuel i-a împrumutat cît să-i ajungă pentru călătorie. Rămîne să-l tapeze pe Joe.

— Hei ! *Godfordom !* spune, oprindu-se dinaintea lui, un flăcău înalt şi ars de soare care poartă uniforma marinei olandeze.

O cicatrice brăzdează figura bărbatului, pe toată lăţimea, de la colţul stîng al gurii pînă la tîmpla dreaptă. Totuşi, această privire îi aminteşte ceva lui Jean.

— Jean Breuil ? reia marinarul.

Maşinal Jean întinde mîna. A cunoscut atîta lume, de jur împrejurul globului !

— Mă recunoşti, Jean Breuil ?

— Ei drace !

— Nu mă recunoşti deloc. Valentin van Cauvelaert.

Asta e. Un băiat timid, care participase la dejunul de la Montana. Jean e neliniştit. A îmbătrînit oare şi el tot atît de mult ca şi acest lup de mare ?

— Nu te-ai schimbat, Jean Breuil. Te-am recunoscut de la cea dintîi privire.

Valentin îi explică lui Jean cum i s-a scufundat vasul. Jean are la fel de multe de povestit.

Jean l-a luat pe Valentin de braţ.

— Îţi aminteşti de Joe Smith, van Cauvelaert ?

— Glumeţul ?

— Mă duc la el. Vrei să mă-ntovărăşeşti ?

Valentin cunoaşte la Londra doar cîţiva căpitani olandezi, cu care nu întreţine decît relaţii marinăreşti. E încîntat.

— Aşadar, van Cauvelaert, şi Ţările de Jos au intrat în război ? Puţin cam tîrziu, poate, nu ?

— Aşadar, Jean Breuil, iată Franţa ieşită din război. Puţin cam devreme, nu ?

Jean povesteşte atacarea, de către paraşutişti, a aerodromului din Amsterdam şi fuga sa. Valentin păleşte.

— Amsterdam ? Știi cumva dacă au fost mulți morți la Amsterdam ?

Chipul lui Trude i-a apărut, la colțul străzii. Un cuțit în inimă.

Jean îl liniștește : nu crede.

Noaptea se lasă, peste un luminos crepuscul londonez. Cerul e în flăcări deasupra Tamisei. O contopire de elemente, pentru că ceața se ridică, dincolo de Waterloo Bridge. O pînză de Turner.

Un ceas mai tîrziu, cei trei prieteni întovărășiți de Anny stau la masă într-un restaurant francez din Soho. Joe i-a oferit lui Jean un divan în atelierul lui.

Joe a fost din nou repartizat : va face parte dintr-un convoi care va fi îndreptat spre Egipt. Și-a făcut provizii de cutii de acuarele și de carnete de schițe. A primit, pe deasupra, o uniformă nou-nouță, pe care *military cross* face o impresie puternică. În sfîrșit, a fost avansat sergent.

S-a hotărît că atelierul lui Joe va fi locul de întîlnire al tuturor, cînd vor trece prin Londra.

— Dacă ne-am duce să vedem un *show* ? propune Joe. S-ar părea că la Cochran e ceva grozav.

Un *show* ? În ultimul său discurs, Churchill a spus că englezii vor fi poate siliți să-și apere insula oraș cu oraș, stradă cu stradă, casă cu casă.

Motiv în plus pentru a te duce să vezi un *show*, dacă se mai găsesc locuri. Asta este filozofia lui Joe. Cu ce te-ar împiedica dacă vezi un *show* ca, la momentul potrivit, să aperi Londra, casă cu casă, împotriva invadatorului ?

Jean și Valentin se raliază acestui înțelept punct de vedere.

Mîine, cei ce renunță la luptă se vor întoarce în Franța. Jean simte cum îl invadează nostalgia de care obiceiurile lui de globe-trotter n-au izbutit să-l dezbare cînd se gîndește la Franța, la Paris.

Oare în ce haos trebuie să se afle acum Franța... pradă a tot ce-i mai rău. Îl trece un fior.

Valentin... Anny... Joe... Londra... Un *show*.

XII

OLGA SIMONOVNA

În fiecare zi se întîmpla ca Olga să se rătăcească prin Kremlin. E ca un oraș în care clădirile se îmbină, în care culoarele trec de la o clădire la alta ca niște străzi interioare, în care e de ajuns o clipă de neatenție pentru a fi derutat.

Olga răspunde unei convocări a tovarășului Siginski. După întrevederea cu doamna Molotov, Olga nu și-a mai reluat cursul de puericultură la Leningrad. E folosită la ministerul Afacerilor străine. Unde face traduceri și rezumate ale ziarelor și revistelor franceze. Trebuie de asemenea să asculte emisiunile radiofonice în franceză ale Parisului, ale Londrei, ale Romei și ale Stuttgartului, și să noteze elementele esențiale.

Nu e o muncă plictisitoare, deși cam birocratică. E nevoie de inițiativă și simț politic.

Olga cotește spre culoarul care duce la biroul lui Siginski. Comisarul poporului o primește imediat. E un bărbat înalt, cu pomeții ieșiți în afară. Intră numaidecît în miezul chestiunii. A aflat că Olga cunoaște bine Franța. Ce gîndește ea despre înfrîngerea franceză? O crede oare decisivă? Siginski nu și-ar fi închipuit că Franța va rezista atît de prost. Olga răspunde că i s-a întîmplat să traducă în franceză, în 1939—40, manifeste de propagandă care recomandau proletariatului francez încetinirea ritmului de lucru, cu alte cuvinte boicotul. Acest cuvînt de ordine, gîndește Olga, n-a fost urmat orbește de clasa muncitoare, însă a semănat tulburare în spiritele comuniștilor francezi.

Siginski consideră că totul poate fi recuperat. La Paris activitatea va fi discret sprijinită de către ambasadă, care n-a părăsit, în mod voluntar, strada Grenelle, trimițînd la Tours, după aceea la Bordeaux, numai un însărcinat cu afaceri. Germanii vor fi, într-o oarecare măsură, obligați să tolereze o activitate discretă.

Guvernul își propune să îndrepte spre Anvers un vas cu cereale cerut de Reich. Va fi prilejul nimerit pentru a introduce cîțiva agenți siguri în Franța ocupată. Olga vrea cumva să fie printre aceștia ? Va avea un pașaport comercial care îi va îngădui să se ducă la Bruxelles mai întîi, după aceea la Paris. Ici și colo, va lua contact cu cei permanenți și le va comunica noile cuvinte de ordine.

Misiunea care i se propune este un semn de extremă încredere. Va fi introdusă în intimitatea secretelor subtile ale diplomației sovietice. Siginski știe că ea va fi demnă de acest lucru. Aceasta este dealtfel și părerea tovarășului Litvinov.

Litvinov ? La acest nume, Olga își manifestă mirarea. Fostul ministru al Afacerilor străine nu mai este în disgrație ? Fata nu spune nimic, dar Siginski zîmbește, citind treptat în mintea Olgăi supozițiile care se fac acolo.

Se ridică, îi întinde mîna.

— Pe marți dimineața, tovarășă. Sînt sigur că vei proceda repede și bine.

●

Olga ocupă una dintre cele trei cabine ale cargoului *Robespierre*. Este tratată de către căpitan cu considerație. Ia masa în careul ofițerilor, cu aceștia și cu ceilalți doi călători, „responsabilul" cu cerealele depozitate în pîntecele vasului și un inginer care va vizita amelioratiile portuare pe care Reichul le continuă la gurile fluviului Escaut.

Olga trebuie să se ducă la biroul de schimburi economice, pe strada Dumont-d'Urville, la Paris, pentru a lichida acest centru, dealtfel redus la aproape nimic din septembrie 1939.

Pașaportul ei diplomatic și un anumit document german, pe care i l-a înmînat Siginski îi facilitează călătoria. De la Anvers Olga ia trenul pînă la Bruxelles. Cu toate că nu are nici o misiune de îndeplinit în acest oraș, este foarte bucuroasă că Bahnhof Kommandantur [1] îi cere (cu

[1] Comandamentul gării (germ.).

multă politeţe) să aştepte douăzeci şi patru de ore posibilitatea de a o conduce, pe calea ferată, pînă la Namur, de unde va fi cu putinţă, via Charleville, să ajungă la Paris, deoarece linia Charleville–Paris a fost restabilită.

Douăzeci şi patru de ore înseamnă, pentru Olga, posibilitatea de a lua contact cu un tovarăş belgian a cărui adresă o are.

Olga întîmpină oarecare dificultate în găsirea lui Meulemans. Izbuteşte cu aproximativ două ceasuri înaintea orei fixate de către Bahnhof-oberoffizier. După greutatea pe care o încearcă pentru a-l convinge pe Meulemans în legătură cu necesitatea de a crede în misiunea celui dintîi stat proletar (care va uimi lumea, cînd va sosi momentul), Olga măsoară misiunea pe care o va avea de îndeplinit în Franţa.

La Paris, consemnele armatei şi ale poliţiei au fost, în timpul războiului ciudat, vînătoarea împotriva militanţilor comunişti mai curînd decît împotriva celor din coloana a cincea. Cele mai bune elemente ale Partidului zac în închisorile din Algeria sau au fost puse pe fugă. La ambasadă, pe strada Grenelle, nu i se ascunde că acţiunea va fi dificilă în Franţa „liberă". Fascismul care se va instaura acolo nu va avea, pentru comuniştii francezi, menajamentele pe care germanii le respectă în zona ocupată, din motive de înaltă diplomaţie : *L'Humanité* este pe cale să reapară.

Olga trebuie să organizeze o reţea de noi „responsabili", aleşi dintre vechile elemente care nu figurează pe nici o listă a celulelor. Vechii membri cunoscuţi ai partidului sînt hăituiţi, cînd nu sînt, ca şi parlamentarii, internaţi în lagărele din Africa. Va trebui, în sfîrşit, să fie contactaţi unii tineri, gata de acţiune. Va trebui să se evite lanţurile lungi, provocînd, în caz de înrolare a unui agent dublu, pierderea unei întregi organizaţii. Nu mai e aceeaşi tactică din timpul Republicii, atît de comodă cînd era vorba să-i păcăleşti pe agenţii provocatori ai lui Tardieu. Acum se va proceda prin celule autonome.

În timpul şederii ei la Paris, Olga a fost obiectul celor mai amabile atenţii din partea autorităţilor de ocu-

patie. A putut chiar să mijlocească eliberarea cîtorva comuniști deținuți pentru păcate ușoare : noul ambasador al Germaniei la Paris, Otto Abetz, a pus serviciile sale să intervină în favoarea lor. Îndată ce Olga și-a manifestat dorința de a se duce la Marsilia, un planton a venit să-i aducă, la hotelul unde a tras, *ausweis*-ul permanent.

„Dacă e adevărat că pactul de neagresiune i-a îngăduit lui Hitler să se lanseze în războiul spre Est, după aceea spre Vest, nu-i mai puțin adevărat că acest război va fi, pînă la urmă, mormîntul fascismului."

Iată ce le explică Olga tovarășilor. Stalin n-a făcut decît să aplice doctrinele lui Lenin. Prin războiul Germaniei în Est, Sovietele au dobîndit trei țări baltice și o mare parte de teritoriu în Polonia, care constituie prețioase fortificații împotriva riscului unui atac german. Stalin nu ignoră *Mein Kampf*. Știe că bogățiile Ucrainei și ale Caucazului, minele, grîul, petrolul îl tentează pe Hitler mai mult decît Vestul european, exploatat la maximum. Marele imperiu colonial german ar fi trebuit să fie Ucraina și Caucazul. Singura primejdie era așadar o pace germano-engleză pe spinarea Rusiei.

Iată ce i-a propus Hitler lui Chamberlain, în ultima lor convorbire între patru ochi, în seara de la München. Atunci, U.R.S.S. a fost expusă unui risc îngrozitor și Revoluția era pe punctul de a fi înfrîntă pentru secole : a trebuit să se manevreze cu sînge rece iar nu cu sentimentalism.

Acum începe cea de a doua manevră.

Armata Revoluției trebuie să se pregătească, dorind ca războiul capitalist să dureze multă vreme, pentru că numai cu acest preț zorii Revoluției se vor înălța peste lume.

Mulțimea marsilieză, gălăgioasă, se înghesuie în dezordine. Terasele cafenelelor sînt ticsite de consumatori. Nici urmă de tristețe sau de înfrîngere. Olga se întreabă dacă acest lucru e semn de forță interioară sau de înspăimîntătoare slăbiciune.

XIII

JAROSLAV

Încă de la Karlsbad, Jaroslav a intrat în tunelul fără de capăt al spaimei. În cele mai rele momente ale captivității, cînd aștepta, dimineața, vizita călăului, nu-i fusese mai frică decît în timpul fugii spre Uşurod, sau chiar în noaptea cînd o cucerise pe Kate, pentru prima oară, acea noapte în care sirenele urlau alarma.

De atunci, n-a încetat niciodată să-i fie teamă. Fuga lor stupidă spre Elveția, arestarea lor la frontieră, apariția lui Minnie nu fac, în mintea lui Jaroslav, decît un bloc enorm de spaimă.

Jaroslav este de asemenea conștient de josnicia lui. Şi se miră că un om atît de josnic mai poate să iubească viața, de vreme ce nu poate să se uite în propriii lui ochi, cînd îi întîlnește dimineața în oglindă în timp ce se bărbierește.

Călătoria asta de coşmar de-a curmezişul Belgiei... Cohorta jalnică de refugiați căreia i se alăturase în apropiere de Charleroi (Minnie avusese ideea să-i căptuşească portofelul cu bancnote franceze... o atenție agreabilă în definitiv). Pe camioane, căruțe, tractoare mari, în trenuri care opresc la toate stațiile de pe traseu şi chiar pe bicicletă, Jaroslav fugise de-a curmezişul Franței, sub amenințarea stukasurilor — aşa cum fusese instruit.

Împărțit între frica de a fi mitraliat şi aceea de a fi împuşcat, Jaroslav a ajuns la Lyon. Are acolo o adresă. Omul pe care-l întîlneşte, un francez, îi dă o altă adresă, la Marsilia. O parte din Franța nu va fi ocupată. Va fi important să întreţină, în această zonă, informatori printre refugiații politici.

La Marsilia, unde găseşte, ca prin minune, o slujbă de verificator al instalațiilor într-o societate de telefoane, săptămînile trec. Jaroslav locuieşte într-o cameră întunecoasă, pe strada Tapis-Vert. Mănîncă la birtul unui asiatic din cartierul Primăriei. Într-o cafenea, unde refugiații încearcă să-şi uite de necazuri, îl întîlneşte pe Joseph Hansec, pe care l-a cunoscut odinioară la Praga. Joseph

Hansec este un vechi membru al Partidului. La început, Jaroslav n-a avut încredere în el. Poate că și Hansec e demn de dispreț, ca și el. Dar pe urmă, înfățișarea cumsecade a lui Hansec, cuvintele sale fără înconjur îi trezesc încrederea.

Într-o seară de octombrie, Hansec îi vorbește de partid. Care a fost dizolvat, interzis. Cu toate acestea, a venit o tovarășă de la Moscova cu consemne. Jaroslav e înspăimîntat. La început afirmă că nu mai vrea să se amestece în politică, ci numai să mănînce și să doarmă. Hansec se zbîrlește. Jaroslav Halivec, scăpat teafăr din temnițele naziste, e în mare măsură un exemplu. Cu toate protestele lui, Hansec îl ia cu el la ședința unde trebuie s-o întîlnească pe tovarășa rusoaică.

În odăița din fundul prăvăliei unui negustor levantin, pe vremuri specialist în rahat lokum și în halva, astăzi lansat în „bursa neagră" (astfel se numește traficul clandestin cu mărfurile de consum care sînt raționalizate), s-au adunat cincisprezece oameni : toți garantați de către organizatorii întrunirii. Intrînd, Jaroslav o recunoaște pe Olga, așezată dinaintea unei mese rotunde. N-a mai văzut-o de la congresul din Valais : unsprezece ani. Dar n-a uitat nici obrazul subțire, nici ochii limpezi, nici părul zburlit, nici gestul obișnuit cu care îl aduna spre ceafă.

Hansec îl prezintă pe Halivec. Olga se uită la el :

— Bună ziua, tovarășe Halivec. N-ați uitat congresul din Valais, presupun ?

Totul se petrece ca într-o ceață. Olga oferă țigări rusești, cu capăt de carton. Levantinul gras umple cu lichior de anason niște păhărușe năclăite și îl închină pe al său pentru triumful Revoluției proletare.

Olga expune consemnele. Jaroslav nu încearcă să înțeleagă. Stalin, Partidul, toată lumea, în definitiv, a trădat. Iar el, Jaroslav, pentru ce ar fi fost singurul care să nu trădeze ?

Olga vorbește pe îndelete. Treptat, cuvintele, după aceea ideile, îl pătrund pe Jaroslav. Și dacă totuși ar fi adevărat că Stalin considera necesar să lase imperialismul democratic și fascismul capitalist să se masacreze reciproc ?

Olga arată că Partidul trebuie să-şi creeze o activitate, de exemplu să se publice un ziar clandestin la Marsilia, să se formeze grupe gata de acţiune. Tovarăşul Benadon va fi delegatul celei de a III-a Internaţionale. Numai dînsul îi va cunoaşte pe responsabilii diferitelor celule, între care vor exista pereţi etanşi.

Un tovarăş vrea să afle care trebuie să fie atitudinea militanţilor în privinţa celor ce s-au declarat de partea „disidenţei" organizată în Anglia de generalul de Gaulle. Există acolo o mişcare patriotică ce ar putea să-i atragă pe cei ostili guvernului de la Vichy, mai cu seamă mulţi comunişti vechi sau simpatizanţi.

Olga n-are instrucţiuni precise. Consideră cu toate acestea că orice atitudine ostilă guvernului de la Vichy trebuie să fie tratată cu simpatie. Se poate lua în consideraţie chiar (dacă fenomenul capătă extindere), o viitoare colaborare cu această mişcare.

Tovarăşul crede că nu poate fi vorba de o asemenea colaborare în momentul de faţă, partizanii Angliei proferînd injurii la adresa atitudinii „prohitleriste" a U.R.S.S. şi neputînd să le fie opus nici un argument care să aibă valabilitate în ochii lor.

Olga răspunde că trebuie să se încerce menţinerea legăturii cu ei.

Cînd Jaroslav se află din nou pe stradă, e singur, cu inima grea şi mintea tulburată. În spatele lui, nişte paşi repezi şi hotărîţi îl fac să tresară.

— Sper că mă aşteptai, spune Olga.

El nu ştie ce să-i răspundă.

— Ce s-a întîmplat cu dumneata, după Valais ? adaugă fata.

Îi răspunde că se află în Partid începînd din 1934 şi că a fost torturat la Karlsbad. Olga ştia. A cerut informaţii asupra fiecăruia dintre tovarăşii convocaţi. Însă ceea ce ar fi dorit să ştie, e ce se întîmplase cu Jaroslav între eliberarea lui şi sosirea la Marsilia ; Jaroslav începe să povestească păţania din Arlberg. N-avea decît s-o aranjeze un pic, să inventeze un popas în Elveţia. Dar cuvintele nu vin. Se opreşte la colţul unei străduţe.

— Nu pot să-ţi povestesc toate astea aici, spune în cele din urmă.

— Vino cu mine, zice Olga.

Jaroslav i se părea suspect. La ieşirea din închisori şi din ocne se recrutează informatorii. În timpul întrunirii, Olga nu l-a pierdut o clipă pe Jaroslav din ochi. La sfîrşit, l-a ajuns din urmă, pentru a şti adevărul. Acum, îl conduce la consulatul U.R.S.S., unde are la dispoziţia ei o cameră şi un mic salon.

Trecînd pe lîngă paşnicul agent de gardă aflat dinaintea clădirii, Jaroslav are o tresărire. I s-au povestit atîtea lucruri despre G.P.U. Se gîndeşte, o clipă, să se arunce în braţele poliţistului, să-i ceară ajutor.

Olga sună, îi face semn să treacă înaintea ei.

Aşezată pe divanul care ocupă un colţ al micului salon, fumează.

Jaroslav nu pledează : mărturiseşte. Se pierde în amănunte insignifiante, sare peste anumite fapte importante. Atunci Olga îl întrerupe şi-i cere să precizeze cutare sau cutare punct.

E oare un om golit, ca o coajă de pepene verde, care trebuie aruncat definitiv ? Sau ar mai fi cu putinţă să-l folosească ? Nu pui mîna în fiecare zi pe cineva prieten cu o personalitate apropiată lui Hitler.. Olga ar dori să se consulte cu o altă persoană, însă trebuie să hotărască imediat, cît timp îl are în faţă pe Halivec. A atins oare fundul şi poate să se ridice din nou, ca un plonjor ?

— Ai să mă laşi să plec ? întreabă el scuturat de fiori.

— Sînt aici ca să te ajut să devii dumneata însuţi, răspunde ea.

Apoi aprinde încă o ţigară. îi întinde pachetul.

— Salvarea dumitale, tovarăşe, va fi o revanşă frumoasă. Dumneata eşti o victimă a brutelor naziste. Au încercat să-l ucidă pe adevăratul Jaroslav Halivec. Eu însă, eu sînt sigură că el n-a murit.

Aceste cuvinte de orator din şcoala de la Bobigny vin cu naturaleţe în gura Olgăi. Un agent dublu bine strunit poate fi util. Pe deasupra, îi este milă, ceea ce nu trebuie să-i influenţeze întru nimic decizia.

— Nu-ţi vreau decît binele, spune ea. Ai devenit un agent al Gestapoului ? E poate o şansă nesperată. Ba da, prietene, ba da.

Jaroslav clatină din cap.

— Mă duc să-ți fac o ceașcă de ceai, reia Olga. În noaptea asta ai să te culci aici. O să mai vorbim despre toate astea mîine.

Jaroslav privește cu neliniște în jurul său.

— Nimic nu te reține decît dumneata însuți, urmează Olga. Dar nu-mi spune că ai chef să pleci.

Interlocutorul s-a ridicat.

— Oamenii cei mai curajoși au clipa lor de lașitate. Îți ofer o ocazie excepțională, tovarășe Halivec. Dacă treci pragul acesta, ești un om pierdut în fața conștiinței dumitale, o știi la fel de bine ca și mine.

Jaroslav se prăbușește.

— Nu trebuie să-mi încredințezi nimic. Vor ști să mă regăsească și să mă înspăimînte... Nu se întoarce nimeni la Karlsbad.

Olga îi dă o lovitură neașteptată peste umăr.

— Pun apa să fiarbă și mă întorc.

Năucit, Jaroslav o urmărește cu privirea. O aude scotocind într-un dulap, dînd drumul la apă.

Ar putea, dintr-o săritură, să ajungă la ușă, pe culoar, pe scară, în stradă. Picioarele îi sînt de plumb. Îl doare capul. „Pentru ce se interesează oare femeile de el ? Kate... Minnie... Și această Olga, acum ?"

Aude apa cum cîntă în ceainic. Olga reapare cu o tavă pe care se află două cești, biscuiți și ceainicul.

— Voi, cehii, voi apreciați mai mult cafeaua, mi se pare, nu ?... Atîta pagubă. Va trebui să te mulțumești cu ceai *á la russe,* spune ea.

XIV

MARCO

Un om străbate Via Appia, pustie. Nu acordă nici o atenție mormintelor strămoșilor și nici intrării în catacombe. Se silește să nu alerge. Se privește acționînd cu acea curiozitate amuzată care de la o vreme nu-l mai părăsește. Se întreabă cu interes dacă va izbuti să treacă peste toate dificultățile ce i se ivesc în cale.

Va încerca să ajungă la Veneţia, după aceea la Fiume, unde poate conta pe ajutorul unui vechi camarad, pentru a trece în Iugoslavia. De acolo, să ajungă în Grecia, la Atena, unde o soră a mamei sale nu-i va refuza ospitalitatea, aşteptînd ca apoi să păşească într-o nouă etapă a destinului său, de azi înainte rătăcitor.

Să iei trenul spre Veneţia în ziua declaraţiei de război este o performanţă nu tocmai obişnuită, pentru că nu are nici un act. Se urmăreşte pe sine cu interesul complice al cititorului de romane de aventuri.

Condamnat la muncă silnică, dar considerat nebun de către medicul închisorii, Marco Agusti a fost transferat într-o casă de sănătate a statului, la periferia Romei, pe şoseaua spre Neapole. Acolo, Marco s-a privit organizîndu-şi evadarea cu admiraţie. Partea plăcută e că n-are nevoie să simuleze nebunia, pentru că este într-adevăr nebun. Cel puţin unul dintre cei doi Marco este nebun. Celălalt este lucid, spectator curios faţă de actele temerare ale celui dintîi.

Dobîndise complicitatea unuia dintre gardieni, vechi comunist. Însă acest gardian avea puţină greutate, era ţinut sub observaţie şi arareori lua contact cu prizonierii. Era prepus la duşuri. Ca să-i vorbească, trebuia deci să simuleze o criză şi să suporte jetul rece.

Intrarea în război a Italiei tulburase bunul mers al azilului. Mai mulţi gardieni trebuiau să-şi ia în primire posturile din apărarea teritorială (restul mobilizării se terminase încă de acum cîteva săptămîni). Vechiul comunist (căruia nu-i era încredinţat nici un post militar, în virtutea suspiciunii cu care era înconjurat) rămăsese singur, în seara aceea, pentru a asigura supravegherea. Înainte de a pleca, gardienii administraseră calmante celei mai mari părţi dintre bolnavi, aţîţaţi la rîndul lor din cauza ştirilor.

Marco se văzuse, plin de curiozitate, deşurubînd o bară de la patul său, reperată cu multă vreme înainte. Şi aşteptase cu încredere, cu toate că Marco cel sardonic îşi bătea joc de el.

Către miezul nopţii, vechiul comunist venise să vadă, în timpul rondului obligatoriu, dacă nu-i lipseşte nimic. Omul nu credea în nebunia lui Marco. Îl considera un

comunist scos temporar din temniță și nu-și ascundea simpatia pentru acest „terorist" glorios, care aruncase în aer o uzină.

Fără nici un fel de considerație față de admiratorul său, Marco îl ameți̧se cu bara de la pat, după aceea îmbrăcase uniforma lui (avînd grijă să smulgă găitanele roșii ale pantalonilor și insigna de la haină). Spre marele său regret, trebuise să ia și portofelul omului. Din nefericire, portofelul nu conținea nici un act de identitate, ci numai două sute cincizeci de lire.

Plin de admirație pentru sîngele său rece, Marco a părăsit casa de sănătate, adresîndu-i obișnuitul salut fascist paznicului adormit care i-a deschis poarta.

Pe străzi, s-a descotorisit de caschetă. Acum nu trebuie să alerge, nu trebuie să ajungă la gară la o oră cînd nici un tren nu-i gata de plecare, pentru a nu se face remarcat.

Sau poate că patrulele sînt rare, în noaptea asta ? Se prea poate ca fasciștii să aibă alte griji decît să verifice hîrtiile călătorilor din trenuri.

Marco se întreabă pînă unde va sluji norocul această acțiune temerară, care poate să-l elibereze sau să-l ducă sub securea călăului.

Și pariază pe zece contra unu că va ajunge la Fiume... pe trei contra o sută că va trece frontiera.

Și se bucură la ideea că în orice caz va cîștiga pariul.

XV

JOE

RAPORT AL LUI ANTON STRAKOȘ

Cairo, septembrie 1940

Dificil lucru, cînd nu știi limba coptă, să dai de verigile unui lanț rupt în mai multe locuri de către Intelligence Service. În timpul celor dintîi săptămîni, a trebuit să tatonez, s-o apuc pe unele piste care pînă la urmă se înfundau.

Cu toate acestea, am reușit să-i regrupez pe unii dintre agenții mei subalterni (informatori, cutii de scrisori) în mediile musulmane.

Țin să dau dovadă de zel și de pricepere, după ce le-am pricinuit șefilor mei (desigur, fără să vreau acest lucru) atîtea griji. După deplorabila aventură a dansatoarei Stella și a spionului Pavlovici Ante, aș fi înțeles să fiu aruncat la cîini și niciodată organizația să nu mai folosească un om care nu și-a putut ține limba în brațele unei prostituate, în ajunul unei acțiuni importante.

De aceea sînt însuflețit de o recunoștință nespusă, pentru că mi-a fost îngăduit să mă reabilitez — fără îndoială avînd în vedere statele mele de serviciu anterioare.

Acestea fiind spuse, misiunea mea nu poate înainta decît încet.

. . . . . .

Urmează o listă amănunțită a rezultatelor obținute de Vlado Strakoș, plecat din Salonic pentru a reconstitui rețeaua de informare a Axei în Egipt. (Se poate presupune că Strakoș servește în momentul de față un serviciu german instalat în Turcia. Obligat să părăsească Balcanii, dezavuat de către „organizație" în urma șantajului lui Pavlovici, a fost pescuit din nou în Turcia de către agenții bulgaro-germani și trimis la Cairo.)

. . . . . .

Pînă în clipa cînd voi putea să pun din nou piciorul în Balcani și voi putea să-i bag din nou pe gît cîinelui de Ante Pavlovici infamele sale trăncăneli, cînd voi putea să-i smulg limba și să-i crăp ochii, ca unei hiene trădătoare ce este, pînă în clipa aceea nu vor mai exista nici zi, nici noapte în viața lui Strakoș Anton.

În pofida protectoratului, agenții britanici nu lucrează aici complet liber. Sînt constrînși la anumite precauții față de guvernul egiptean, lucru care constituie un atu pentru noi.

Pînă în prezent nu remarcasem decît plevușcă, acum însă cred că am dibuit un personaj important. E un savant cu un aer cam trăsnit, care-și petrece viața în vecinătatea Piramidelor și în cartierele indigene. Trebuie să fie un agent important al Service-ului englez.

E un grec pe nume Spiridon Vouros. Simulează interesul pentru egiptologie. Pentru a intra în legătură cu el, a trebuit să învăț pe dinafară o duzină de cărțulii despre Piramidele și religiile egiptene. Nu trebuia să risc și să mă las redus la tăcere. Se știe că în acest gen de activitate englezii sînt foarte bine instruiți. Omul meu e tobă de carte.

Ieri, m-am dus la abordaj dinaintea piramidei lui Keops. Ne-am luat la întrecere în erudiție. Trebuie să spun că m-am descurcat destul de bine în privința asta. Am trecut un veritabil examen. Omul face pe maniacul. Dar cunoaște prea bine problemele europene pentru a fi într-adevăr ceea ce pretinde. Cînd se pun pe tapet aceste subiecte, e tot atît de la curent ca și în privința lui Sesostris și Ramses.

Are legături cu niște musulmani din Cairo. E, în mod evident, în căutarea agitatorilor folosiți de noi pentru a ridica Islamul împotriva englezilor.

Trebuie să înaintez cu prudență, dar nu mă îndoiesc de faptul că voi obține în curînd rezultate substanțiale în misiunea dublă și delicată cu care ați binevoit să mă onorați.

Anton Strakoș (628)

JURNALUL LUI SPIRIDON VOUROS

Luni

La Cairo, mi-am făcut un prieten. E vorba de un musulman de rang înalt, kufist de tradiție mistică. Nu încape nici o îndoială că, în cazul acestor musulmani, există legături cu tradiția esoterică.

Nu l-am întrebat încă pe noul meu prieten, Abu Bekhr, din teama să nu-l înspăimînt, despre tradiția alexandrină. Dar nu mă îndoiesc de acest lucru în prezența unui om care atinge înaltele grade ale ordinului său (ordinul Ahmedienilor).

Sînt pradă asiduităţilor unui inoportun. E vorba despre un evreu din Salonic care mă copleşeşte cu o odioasă erudiţie de primitiv.

Miercuri

Zilele omului sînt socotite, spune Simon Ben Iochai. Prea scurte pentru ca spiritul să aibă timpul de a-l înţelege pe Dumnezeu în plenitudinea sa.

Înainte de a fi creat vreo formă în această lume, el era singur, şi nu se asemăna cu nimic. Astfel că nici o inteligenţă nu-l poate înţelege, dincolo de toate creaţiunile şi de toate simbolurile, ca marea, ale cărei ape sînt fără cuprins şi fără formă.

Cauza supremă n-are nici formă, nici figură. Nu există nici un mijloc de-a o pricepe şi nici un mod de-a o cunoaşte.

Dumnezeu nu poate fi considerat ca ansamblul creaţiunii şi nici ca suma propriilor sale însuşiri. Dar fără aceste însuşiri, omului îi este cu neputinţă să-l priceapă. Acestea sînt necesare ca nişte sticle afumate pentru a privi soarele.

A început prin a forma un punct imperceptibil. Acesta a fost prima sa gîndire. Deoarece s-a gîndit astfel pe el însuşi, litera *iod* a fost izvor iniţial al Înţelepciunii divine, un punct în Infinit. A început apoi să-şi construiască gîndirea şi s-o acopere cu un veşmînt bogat şi strălucitor : Universul.

M-am întors la viaţă datorită întîlnirii cu Joe Smith.

Am luat dejunul împreună, în cartierul vechi din Cairo. Smith m-a pus la curent cu ceea ce se petrece în lume. Englezii sînt singuri, de azi înainte, în faţa Germaniei cuceritoare. Pentru Smith, victoria germană ar însemna sfîrşitul civilizaţiei occidentale.

N-am găsit de cuviinţă să-i explic acestui băiat excelent că există, pentru Umanitate, încercări necesare şi că aceasta poate fi una dintre ele. Nu e în stare să priceapă că nici o victorie materială n-are importanţă. Poate tocmai aceasta e calea însemnată de Providenţă, această nimicire a civilizaţiei intelectuale şi ştiinţifice ?

Poate că va trebui să străbatem această încercare grea pentru a redescoperi Spiritul ?

●

SCRISOAREA LUI JOE CĂTRE ANNY

Octombrie 1940, Cairo.

Scumpa mea fetiţă,

Ce călătorie minunată, dacă n-aş fi fost atît de îngrijorat în privinţa ta ! E indecent ca eu să fi făcut o croazieră în jurul Africii, cu escale la Brazzaville, la Cap, la Aden şi la Port-Said, fără să aud vorbindu-se de vreun submarin german sau de vreun stuka, şi să fi putut, într-o bună dimineaţă, să urc pe punte pentru a vedea profilîndu-se, pe deasupra liniei orizontului, înălţimile de la Sfînta-Elena, iar acum, să fiu la picioarele Piramidelor, în vreme ce tu, biată femeie îţi pleci spinarea sub bombardamentele barbare.

Îţi dai seama că stăteam cu toţii, în timpul călătoriei, strînşi în jurul aparatului de radio la popota subofiţerilor, ca să ascultăm emisiunile din toate ţările, ca nişte cetăţeni liberi ai liberei Anglii, care au dreptul să fie informaţi. Spicherul englez de la Stuttgart, care ne făcea să rîdem în hohote la început, nu ne mai pare amuzant cînd anunţă cu o voce cavernoasă distrugerea metodică a Londrei.

Din fericire, Big Ben e încă acolo. L-am auzit adineaori şi trag nădejde că nu e un disc.

Dacă aş fi putut să-mi imaginez asemenea lucru, n-aş fi plecat voluntar în Egipt, pentru că, prin părţile astea, nu există război şi nu va exista fără îndoială niciodată nimic.

Ieri seară, Churchill a vorbit la radio, tocmai în timp ce nemţii, cu sutele, aruncau asupra voastră încărcăturile lor ucigaşe. Şi noi, cei ambuscaţi în Orientul Apropiat, aveam impresia că auzim explodînd bombele, în timp ce el se adresa Imperiului. Era mişcător, mai ales că fiecare dintre noi a lăsat în ţară tot ce are mai de preţ.

Ceea ce e îngrijorător, e superioritatea lor aeriană. Piloţii noştri luptă pe cerul Londrei în proporţie de unu

contra trei și vor fi necesare cîteva luni pentru a egaliza forțele.

Sînt sigur că tu ai un moral excelent, pentru că tu ești o fetiță tipică a Angliei. E o realitate faptul că englezii n-au niciodată moralul mai bun ca atunci cînd afacerile par să se ducă de rîpă.

Mi se spune că au fost mari stricăciuni la Westminster și la Whitehall. Nu credeam să fiu mișcat la gîndul că vechiturile astea sînt distruse. Ei bine, de acum înainte e evident că sînt.

Noi aici am nimerit în plină civilizație. Nu vorbesc despre aceea a egiptenilor de acum cinci mii de ani, ci de aceea din 1938. Cred că oamenii de aici, chiar englezi, nu-și dau seama de ceea ce înseamnă acest război. După cum nu pricep nici pericolul la care e expus Imperiul, ca și ei înșiși.

Evident, noi, tu și cu mine, avem încredere, pentru că noi credem în bunul Dumnezeu și nu ne bazăm nicidecum pe cursul ridicat al bumbacului egiptean.

Se cheltuiesc mulți bani, la Cairo. Nu eu, avînd în vedere că n-am decît solda. Portretele pe care le fac sînt figurative. Cu toate acestea, există speranță. Am fost prezentat ieri unei doamne foarte importante. Se pare că ea a avut o dispută cu una dintre prietenele ei în privința mea, pe vremea expoziției mele în două dimensiuni de la galeria Artelor Frumoase. Trebuie să-ți spun că doamna asta e gen snob.

A cerut colonelului să-mi îngăduie să-i fac portretul. Însă mi-e teamă să n-o decepționez pe lady X... Nu am dispoziție să întreprind un portret în două dimensiuni.

Am remarcat de asemenea că lady X... e indignată la gîndul ca o personalitate ca mine, pe deasupra erou al apărării Dunkerque-ului, să dețină umilul grad de sergent.

Anny dragă, această *military cross* pe care o port cu o anumită vanitate pe străzile din Cairo, fiecare londonez o merită în fiecare zi mai mult decît am meritat-o eu, pentru că fiecare londonez, fie el muncitor, comerciant sau dactilografă, se duce la munca lui, își continuă viața ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat în timp ce el se afla în adăpost. Și apoi, există cei care nu sînt în adăpost: adică tu.

Dacă totul este în ordine, această scrisoare va ajunge la tine caldă încă de afecțiunea mea, fetiță scumpă. Terminînd-o, sînt sentimental ca un personaj al dragului și bătrînului Dickens.

Curaj, *baby !* Încredere ! Joe al tău te iubește și nu e cu putință ca *ei* să cîștige, ca Londra să vadă vreodată Panzerele murdărind străzile sale. În 1914, a existat miracolul Marnei. În 1940, va exista miracolul Londrei. Cîștigînd timp, voi sînteți cei care veți fi cîștigat războiul. Al tău.

JOE

P.S. — Unul dintre visurile vieții mele era să văd Piramidele. Le-am văzut azi-dimineață. Din nefericire nu eram bine dispus.

Nu cumva ți-am vorbit de un grec pe care l-am cunoscut odinioară... Un anume Vouros ?

Imaginează-ți că l-am întîlnit pe acest Vouros azi-dimineață, înaintea piramidei lui Keops. Nu sînt ușor impresionabil, dar acest Vouros m-a dat gata. El se află aici pentru a aștepta anul 2000. Pretinde ca anul 2000 va vedea născîndu-se o nouă eră a umanității și vrea să se afle la loc bun pentru acel moment.

M-am reținut să nu-i răspund că în anul 2000 el riscă într-adevăr să fie puțin cam uzat.

Altădată, mă umflam în pene că sînt original. Pot chiar să-ți mărturisesc faptul că-mi dădeam osteneala pentru asta. De astă dată Vouros e cel care m-a uimit.

XVI

JEAN

De șase săptămîni, alarma sună fără încetare deasupra Londrei, cu toate că se simte, în aceste ultime zile, o ușoară slăbire a raidurilor nocturne. Aceste raiduri sînt mult mai ucigașe, dar procentajul de pierderi ale agresori-

lor creşte în mod regulat, graţie progreselor făcute de apărarea antiaeriană şi faptelor eroice ale vînătorilor, care vor deveni legendare mai tîrziu. Unii dintre ei se întîlnesc cu inamicul în aer chiar şi de zece ori pe zi, şi totdeauna în proporţie de trei contra unu.

Niciodată Anny n-a avut atît de mult de lucru la birou, cu atîtea „mărfuri privilegiate" şi vapoarele scufundate cu miile de tone. Şi, firește, pe fiecare dintre vapoare, există mărfuri tranzitate de către Julius Spikfire esq. and. Co.

De cum pleacă de la birou, Anny se duce să-şi ia poşta. Toată noaptea, trebuie să alergi sub bombe, să transporţi oameni însîngeraţi pe brancarde, să duci la creşe copii mici pierduţi, urlînd de spaimă. Londra arde în fiecare noapte, ca un punci uriaş. În toate părţile, casele se prăbuşesc. Trebuie să te feliciţi de fiecare dată pentru faptul că nu te-ai aflat dedesubt, în momentul fatal.

Cînd se scoală, pică de somn tot atît de mult ca şi pe vremea cînd lua parte la întîlnirile Coloriştilor în atelierul lui Joe, înainte de a ajunge, prin *fog*-ul matinal, la birourile Companiei Spikfire.

O noapte pe săptămînă, Anny e liberă. Ieşind de la birou, se întoarce direct la atelier, ca să doarmă. Dar în aceste nopţi există totdeauna cele mai multe distrugeri, aşa că doarme încă şi mai puţin decît în celelalte.

E caraghios cum nu-i e teamă absolut deloc atunci cînd este de serviciu (dealtfel, ar mai găsi timp şi pentru asta ?), pentru ca, de îndată ce se află fără ocupaţie în atelierul lui Joe, să-şi imagineze că următoarea bombă este destinată locuinţei sale. În zadar îşi spune, urmînd teoria lui Thomas (un tip nostim, prieten de-al lui Joe, care o urmăreşte cu insistenţele lui ca şi cum şi-ar închipui că are vreo şansă !), că, dat fiind numărul de case pe care le numără Londra, teoria probabilităţilor cere ca bombele să nu cadă asupra ta însuţi : Anny nu se poate împiedica să-şi spună că în orice caz bombele astea trebuie să cadă undeva.

În seara asta, Jean nu e de serviciu. Nici Anny. S-au dus împreună la cinema. Anny are poftă să vadă *Pe aripile vîntului.* Ca să intri la cinematograful de la Piccadilly, trebuie să faci coadă pentru ultimul spectacol care se ter-

mină la ora opt. Din fericire, Jean și-a adus aminte că are un prieten la actualități *Metro* și a căpătat un permis de liberă trecere. Anny e uluită de film. Din minut în minut, speră că va avea destul noroc pentru a ajunge la liman înainte de alarmă. Din nefericire, în momentul cel mai senzațional al pasiunii lui Scarlett, sirena urlă.

Subteranele cinematografului sînt niște veritabile catacombe. Nu se aude la început decît rumoarea zumzăitoare a conversațiilor. După aceea, foarte departe, o bubuitură surdă : prima explozie, urmată de o lungă tăcere. O femeie scoate un strigăt ; un grup de soldați cîntă din armonică și din gură. Lumea îi înconjoară. Bubuiturile se aud tot mai aproape. La această adîncime, nu se poate ghici dacă sînt bombele sau tirul apărării antiaeriene.

Jean și Anny s-au așezat pe jos, într-un colț, cu spatele la zid.

— Oh ! Oare cît mai ține ? întreabă Anny.

Lui Jean îi place mult Anny. Dacă avea o soră, ar fi dorit să-i semene, să fie simplă de tot, cu ochi frumoși.

— Cu siguranță că filmul n-o să mai continue, suspină Anny. Cel puțin ai păstrat biletele ?

Vor trece multe nopți înainte ca Anny și Jean să aibă prilejul de-a vedea sfîrșitul la *Pe aripile vîntului.*

— Am primit o scrisoare de la Joe, murmură Anny.

— Oh ! și nu spui nimic ?

— E la Cairo. Se simte bine. Își face sînge rău pentru mine.

Un trosnet sec, urmat de un bubuit. Lumina pîlpîie, se stinge și apoi se aprinde din nou. Soldații cîntă din armonici : *It's a long way to Tipperary.*

— E caraghios, zice Anny, prefer să fiu acolo.

— Și eu la fel, spune Jean.

Izbucnesc rîsete. Niște perechi, antrenate de muzicanții improvizați, se pornesc să danseze. Se găsesc puritani care se indignează. Să dansezi, în timp ce moartea dă tîrcoale !

Jean crede că lucrurile stau tocmai dimpotrivă. Dacă dansezi în subsolul de la Coliseum — nu va împiedica vînătoarea să-și continue raidul, nici pe miile de micuțe Anny să caute sub dărîmături vieți de salvat. Pentru a rezista, trebuie ca Londra să-și păstreze zîmbetul.

— E caraghioasă scrisoarea lui, spune Anny. Joe crede că noi sîntem eroi. Eu cred că nouă ne-ar plăcea mai mult ca nemții să nu vină deasupra noastră.

Prima alarmă ia sfîrșit. Jean are timpul să-i ofere lui Anny o cină la restaurantul francez din Soho. Vinul alb de Sauternes (patronul avea provizii, din fericire) i se urcă la cap lui Anny. Rîde ca o fetiță, apoi aproape că adoarme pe banchetă.

Jean, în acest minut de pauză dintre viață și moarte, îl invidiază pe Joe. Omul nu e făcut pentru a fi singur. Și Jean e singur. De multă vreme, nu s-a mai gîndit la Kate. Oare turnează filme de propagandă nazistă ? Și Madeleine ? El i-a scris de două ori, de la convalescență încoace. Nu i-a răspuns.

Își aprinde pipa îndesată cu tutun englezesc. Unul din marile sale regrete în toată aventura asta e absența tutunului caporal. Tutunul englezesc îl ustură pe limbă. Achită nota și o scutură pe Anny.

— Oh ! Oh ! Anny ! Dacă avem norocul să găsim un taxi, te conduc. Poate că ai timp să dormi un pic înainte de-a se întoarce iar avioanele.

În taxi, Anny adoarme din nou, cu capul pe umărul lui Jean. El e mișcat de această prezență blîndă, de această încredere.

Taxiul se oprește, fără s-o trezească pe Anny. Jean se hotărăște s-o ia în brațe, s-o ducă sus pînă la ușa atelierului.

Iată că se trezește, zbîrlită ca o pasăre.

— Noapte bună, Anny. Pe curînd. Am să-ți telefonez.

— Oh, Jean ! Cred că am adormit.

În taxiul care îl duce spre cămăruța pe care a închiriat-o aproape de Waterloo Bridge pentru rarele nopți pe care le petrece la Londra, Jean visează, fără să doarmă pe de-a-ntregul. Urletul sirenelor îl face să tresară. Iată-le din nou.

Taxiul trage lîngă trotuar. Și șoferul și el coboară în primul adăpost. Oamenii aleargă pe străzi. O primă canonadă a apărării antiaeriene. Proiectoare neliniștite pe cer. După aceea, în depărtare, cea dintîi bombă, cel dintîi incendiu.

Moartea e acolo, sus.

XVII

MADELEINE

O hîrtie galbenă pe biroul ei. Fără să citească nota, Madeleine a înțeles : Gilbert a murit. Întrucît, de cinci luni, nu dăduse de nici o urmă a dispariției sale, Madeleine începuse din nou să spere. Poate găsise un refugiu la niște țărani ? Poate că era în Anglia ?

Nu va mai revedea obrazul fin, privirea melancolică și tainică. Nimeni n-ar fi putut fi atît de puțin însuflețit ca Gilbert. Nimeni n-ar fi putut primi atîtea daruri, fără a ști ce să facă cu ele. Pentru a-l asculta pe tatăl său, Gilbert urmase cariera diplomatică. Trecuse examenele cu brio, continuînd să fie indiferent. I se prezicea o carieră strălucită fiului mezin al domnului Martin-Chéraille „din petroluri".

Madeleine nu-și amintește să-l fi văzut pe Gilbert bucurîndu-se. Tocmai înaintea războiului, băiatul publicase un eseu asupra lui Leonardo. Îi adusese Madeleinei volumul subțire. Așezase cartea pe o masă, cu acel surîs abia schițat care-l agasa pe tatăl său.

— Băiatul ăsta e prea inteligent, spunea unchiul Paul-Claude Lauriac, de la Academie. Și asta îl dezgustă. Nu e la nivel cu ceilalți.

Madeleine făcuse, în timpul războiului, un scurt popas la Paris, tocmai în perioada unei permisii a lui Gilbert, cea de pe urmă. Îl găsise călit. Părea să fi descoperit în război o adevărată sursă de entuziasm — în sfîrșit ! Puțini francezi se exprimau asupra războiului cu certitudinea acestui indiferent pocăit.

Toată copilăria ei, Madeleine tremurase pentru Gilbert. Totdeauna avea impresia că-și ține palmele în jurul unei flăcări, spre a o împiedica să pîlpîie. Încă de la această ultimă întîlnire, la care își vorbiseră atît de puțin, Madeleine nu mai nădăjduia să-l revadă. Își dă seama astăzi, despăturind foaia galbenă.

Va fi necesar să îndeplinească unele demersuri odioase, să ceară o viză germană pentru Paris, să dea telefoane

Trebuie să anunțe știrea tatălui său, de care Gilbert a fost mai puțin apropiat decît față de oricine altcineva. Domnul Martin-Chéraille îl privea pe Gilbert cu o surprindere plină de nemulțumire, ca și cum ar fi avut pică pe el pentru că nu-i putea reproșa nimic.

Gilbert ignora ceea ce tatăl său numea „spiritul de familie" și al cărui cult îl practica, asemenea unei manifestări cotidiene a spiritului de castă. Gilbert nu făcea niciodată vreun efort pentru a se așeza pe același plan cu el, ca și cum atmosfera din preajma domnului Martin-Chéraille l-ar fi asfixiat. Rareori își vorbeau, nu foloseau același vocabular.

Madeleinei îi e teamă de reacțiile tatălui său. Nu va fi cumva prea mîndru de moartea glorioasă a fiului său mezin, ultim supraviețuitor în tancul său de luptă, pe un pod de pe Somma, pe care îl apăra și care n-a sărit în aer ?

Pentru ce n-a sărit în aer podul acela ? Gilbert a fost oare asasinat de un trădător sau de un laș ?

Madeleine ar vrea să plîngă. Dar nu știe să plîngă. Chiar de pe cînd era copil, stîrnea uimirea celor ai casei. Nu poate nici măcar să spere în această derizorie ușurare.

Sună telefonul. E Minnie von Hoffmanstahl. A aflat și ea știrea. Îi oferă Madeleinei să faciliteze demersurile pe lîngă autoritățile germane. Madeleine nu răspunde. Pune din nou aparatul în furcă. Mîna îi tremură.

Gilbert a murit pentru a se ajunge aici : înfrîngerea, acceptarea, într-un amestec de josnicie și de glorie deșartă. Tot acest dezgust întruchipat de către Franța de la Vichy.

Tot pentru a se ajunge aici, fratele mai mare al Madeleinei, Gabriel, înrolat la șaptesprezece ani, a fost ucis, la optsprezece ani, în 1918, pe Marna. Madeleine era pe atunci o fetiță de nouă ani.

Au existat două generații distincte ale copiilor Martin-Chéraille „din petrol", cei mai mari, Gabriel, Elisabeth și Michel, cei „mici", Madeleine, Sylvette și Gilbert. Ca primul-născut și ca ultimul născut dintr-o familie, și ca alte sute de mii de primi-născuți și de ultimi-născuți să fi murit pentru ca Franța să devină această resemnare —, parcă nu-ți mai vine să trăiești. Rezonabila Madeleine e pradă disperării. Suspine grele o scutură și fața i se

crispează. Cu capul pe braţ, prăbuşită, Madeleine cea orgolioasă, cea solitară, plînge în sfîrşit...

În cutie o aşteaptă o scrisoare trimisă retur. E scrisoarea pe care a scris-o pe 2 iunie — acum patru luni şi jumătate — lui Jean Breuil, „undeva în Franţa".

Această scrisoare a întreprins lungi călătorii, înainte de a se întoarce la ea. E acoperită cu ştampile de toate felurile. Funcţionari indiferenţi şi-au trimis-o unul altuia, toate cenzurile au deschis-o.

Şi Jean a dispărut în furtună. Şi pentru el Madeleine a deschis o fişă de cercetări, rămasă fără răspuns... Iar într-una din dimineţi, pe biroul ei, o notă pe hîrtie galbenă o va aştepta.

În această scrisoare pe care o rupe acum în holul murmuitor unde se agită călătorii, diplomaţii, refugiaţii, spionii amestecaţi în vîltoare, Madeleine pusese, într-o zi de părăsire, tot ceea ce Jean nu va şti niciodată.

Micul Gilbert, slab şi exaltat, zdrobit într-un tanc, la colţul unui pod, şi Jean, cu părul lui blond, cu silueta înaltă, cu rîsul nebunatic, răzbunător, cu ironia lui insuportabilă, amîndoi au părăsit-o fără s-o cunoască. Amîndoi au luat cu dînşii doar imaginea unei Madeleine atît de diferită de cea adevărată, cea care se trezeşte astăzi, prea tîrziu, pentru că a pierdut ceea ce iubea.

XVIII

MINNIE

De la fereastra compartimentului său, Minnie priveşte Franţa cu o bucurie sălbatică. Urăşte Franţa şi pe francezi. Şi o detestă pe neroada asta de Martin-Chéraille, care leşină la telefon şi crede că mai e vremea să faci nazuri, cînd aparţii unui popor înjidovit şi negroid, inexorabil redus la sclavie de către Führer. Din fosta Franţă cu solul gras, cu văi line, cu livezi surîzătoare, Führerul va face un grînar pentru poporul Stăpînilor. Parisul, vechea capitală, va fi lupanarul Europei, un soi de Luna-Park uriaş,

unde războinicii germani, porniți la cucerirea Asiei și Americii, vor veni să guste plăcerea și să ridice fustele prostituatelor — un enorm bordel *nur für Wehrmacht* [1].

Minnie îl detestă pe Hitler și mofturile lui de Siegfried. E un porc ipocrit — dar și un mare om de stat. Cine ar fi putut, în cîteva luni, aproape fără să lupte, să cîștige cel mai important război din Istorie ?

Războiul e cîștigat. Zdrobit de către Luftwaffe, separat de către submarine de orice legătură cu coloniile sale, gloriosul Albion, va cere iertare mîine, în genunchi, înainte ca Roosevelt să aibă timpul să fie antrenat în război de către evreii plutocrați. Atunci, pacea fiind asigurată în Vest, va începe marea cruciadă pentru grînarele Ucrainei și petrolul Caucazului.

Astfel meditează Minnie, în timp ce trenul străbate pădurea autumnală de la Fontainebleau, după aceea se angajează în imensa periferie care începe la Melun pentru a ajunge, după ce a trecut de Charenton, în cel de-al 12-lea arondisment.

Minnie vine la Paris din îndemnul lui Hermann Goering, omul care a dat Reichului o aviație gigantică. Lui Minnie îi place Goering. Sînt plămădiți amîndoi din același aluat, energici, fără scrupule, avînd exact atîta geniu cît e necesar pentru a îndrăzni totul fără a-și pierde busola.

Hermann, Vulcan al celui de-al III-lea Reich (și de asemenea Mercur) este astăzi unul dintre oamenii cei mai bogați din Europa. Unul dintre talentele lui Hitler este să se asigure de oameni speculînd latura care îi pasionează : pe Hermann, luxul și banii, pe Goebbels, actrițele de cinema. Pentru fiecare troaca lui preferată, atîta timp cît se făuresc lanțurile. După aceea îi legi de căruță, ca pe Mussolini.

În gara Lyon, un colonel se năpustește. Mareșalul a găsit de cuviință că baroana von Hoffmanstahl nu poate locui în altă parte decît la palatul Luxembourg, reședința sa, vechiul Senat, unde o așteaptă cu nerăbdare pe Înălțimea Sa.

[1] numai pentru Wehrmacht (germ.)

E un colonel de modă veche. Minnie recunoaște gusturile aristocratice și decadente ale lui Hermann. Probabil că se înhăitează cu persoane de soi rău la Paris. Ei ! Acum cînd războiul e cîștigat, poate să huzurească și el.

Santinelele îndepărtează mulțimea. Fluierături. Un Rolls-Royce (alegerea unei mașini englezești este încă o subtilitate a lui Hermann) trage la marginea trotuarului. Șofer în civil. Fanion cu zvastică, discret, de bun gust.

— Mergeți direct la palatul Luxembourg ? întreabă colonelul.

— Nu, spune Minnie. Vom urca de la Concorde spre Arcul de Triumf, mai întîi. Mi-am luat *Frühstück* [1]-ul în vagonul-restaurant.

— Oh ! strigă îngrozit colonelul, trebuie să fi fost ceva deplorabil.

— Așa a și fost. Și am avut o poveste cu tichetele. N-aveam tichete !

Minnie se bucură de zîmbetele încîntate ale colonelului căruia, cu bunăvoință, i-a îngăduit să se așeze lîngă dînsa. Automobilul trece prin piața Bastiliei și pe bulevarde. Minnie admiră ordinea germană care s-a instalat peste tot, marile table indicatoare, cu numele pe fond alb, la colțurile străzilor, la încrucișările de drumuri.

Colonelul se străduiește să-i fie pe plac, ca un cicerone prevenitor.

— Înălțimea Voastră cunoștea fără nici o îndoială Parisul ?

— Închipuiți-vă ! Dar nu încă Parisul german.

Colonelul vorbește de sechestrarea industrială și economică a Franței de către Reich. O indemnizație colosală de ocupație îngăduie Germaniei să cumpere, cu franci, majoritatea afacerilor interesante. Există pe deasupra un acord de clearing în perspectivă care va da acestei organizări germane a Europei de Vest un caracter durabil. Colonelul îi arată lui Minnie marile cinematografe de pe bulevarde. Unul este Soldatenkino. Celelalte au fost răscumpărate de către „Kontinental Films", emanație a U.F.A. Principiul este să anexezi în mod progresiv. E esențial să-l aduci pe cel învins la resemnare, fără

[1] micul dejun (germ.)

ciocniri. Muncă dificilă. Francezii au pielea sensibilă. În sfîrșit, totul e pe calea cea bună.

În Place de l'Opéra se află Kommandantur-a Parisului. Însă adevăratul triumf german este Place de la Concorde, plină de steaguri cu zvastică și mari stîlpi indicatori. Mașina suplă și silențioasă depășește un tanc încărcat cu soldați uluiți.

— Permisionari, spune colonelul. Recompensă și propagandă.

În partea din față a tancului, un ghid comentează grupul sculptural al cailor din Marly și Grand Palais.

— Frumoasă organizare, spune colonelul. Sînt combatanți în campaniile din Polonia și din Franța. În cîteva luni, toată armata victorioasă se va fi bucurat de Paris.

După ce a sorbit din aerul matinal al Parisului, Minnie hotărăște că se poate îndrepta spre Luxembourg.

La dejun, stă la dreapta Mareșalului, la Maxim's. O masă rezervată, printre altele. Lui Hermann i-a plăcut întotdeauna „să aibă vecini". Îi place să se amestece în viața Parisului, să frecventeze localurile de noapte, să ia dejunul la Maxim's — ceea ce îl exasperează pe Himmler și scoate din sărite Gestapoul.

În ciuda dejunului îmbelșugat, a patiseriilor preparate în mod special pentru el, a vinurilor bune, urmate de havană și de „armagnacul" 1860, Hermann nu e complet destins.

— Adolf mi-a telefonat azi-dimineață, spune el cu un aer neliniștit.

— Tot nu-i mulțumit de tine ? exclamă Minnie.

— Numai în Anglia nu merge cum trebuie, șoptește Goering. Pierderi enorme. Se va renunța la raidurile de zi.

— Orice rezistență de durată față de Luftwaffe a ta e totuși imposibilă !

— Am fost săptămîna trecută eu însumi pe deasupra Londrei, răspunde Goering. E un infern. Le revărsam sute de tone peste cap. Ei nici nu se clintesc.

— N-ai să-mi spui acum că tu *n-ai* cîștigat bătălia aeriană asupra Londrei ?

— Oh ! se eschivează Goering, n-am pierdut-o. Dar Adolf se impacientează.

Minnie, tulburată, se apleacă spre el.

— În sfîrşit, Hermann, ce-i cu debarcarea ?

— Îţi spun că englezii n-au nervi. La asta nu ne-am gîndit.

Bea, după aceea se apleacă la urechea lui Minnie :

— Mă duc la München. După ce va răcni bine — cunoşti obiceiul — îi voi propune o ofensivă de diversiune. Să luăm Anglia pieziş, prin Imperiul ei.

Minnie e stupefiată.

Seara, la Operă, întovărăşită de un căpitan parfumat, încorsetat şi însemnat cu o cicatrice mare pe obraz, splendid într-o uniformă impecabilă, mut în spatele unui monoclu, Minnie reflectează la ceea ce i-a încredinţat Goering. După atacul brutal şi neaşteptat asupra Franţei, nu luase în consideraţie posibilitatea unei rezistenţe engleze. Totul era pregătit pentru invazie. Aflase, cu bucurie, premisele acesteia : bombardamentul metodic al Londrei şi al marilor centre, „coventrizarea" lor.

Şi iată că Royal Air Force şi englezul de pe stradă au rezistat împotriva oricărei posibilităţi ! Şi Hermann vrea să-i vorbească Führerului despre o operaţie de diversiune ! Bine o să mai fie primit Hermann !

Antract. Minnie, urmată de căpitanul ei, se ridică. Nicăieri mai bine decît la Operă nu poţi măsura cucerirea. Opera e în uniformă *feld-grau*. Totuşi, uniformele gri-bleu ale femeilor (există un mare număr) o şochează pe Minnie. I-ar fi plăcut să vadă, în vecinătatea acestor ofiţeri învingători, pariziene elegante şi frumoase.

Cînd era tînără, venea la Paris, la unchiul ei, prim consilier pe lîngă ambasada Austriei. (Sînt doisprezece ani de-atunci.) El o ducea la Operă. Într-o lojă, Minnie îşi etala toaletele de tînără aristocrată austriacă. Nu era convertită încă la naţional-socialism. După cum nu cunoştea nici infernul Gomorei. Dacă ar fi întîlnit dragostea, care ar fi fost viaţa ei ?

Un braţ ridicat. O siluetă se înclină : Un căpitan S.S. Minnie, mioápă, îl priveşte. E Walter.

— Oh ! nu mă gîndeam la dumneata. Visam la vremea cînd eram tînără.

— Adevărat ?

— Da, la Opera de-odinioară. Aceea a costumelor de gală, a diamantelor, a decolteurilor. Se cînta *Faust*.

Atinge cu degetul crucea de fier a lui Walter.

— Felicitări.

Să fie oare datorită contrastului cu toate acele femei în uniformă gris-bleu ? Minnie e foarte feminină, într-o rochie de mătase neagră, cu o cruce de aur la gît şi o zvastică în diamante pe piept.

— Am sosit ieri de la Geneva. Ştii oare cine era în tren ? Un flirt al dumitale, de acum unsprezece ani... De la acel congres memorabil.

— Domnişoara Martin-Chéraille ?

— Felicitări ! Iată ceva frumos, amintirile legate de primele bătăi ale inimii. Va trebui să-i telefonezi ; stă la numărul 73, pe avenue Montaigne.

Walter roşeşte.

— Într-adevăr ? Credeţi ?

— De ce nu ? După cum va trebui să mă inviţi să supăm, într-una din aceste seri. Telefonează-mi într-o dimineaţă la palatul Luxembourg.

Soneria de începere. Walter se înclină, ridică braţul. Minnie îi întinde mîna, pe care Walter o ia stîngaci. Apoi se apleacă *à la française*, ca pentru a i-o săruta.

Cu un gest brusc, Minnie îşi retrage mîna.

XIX

MINNIE ŞI JAROSLAV

Jaroslav stă aşezat alături de ea, pe banchetă din cabaret.

Ofiţeri în uniformă. Mai puţine femei decît bărbaţi, fără îndoială franţuzoaice predate învingătorului. E ora la care oboseala amplifică beţia. În semiobscuritate, sprijinită de pian, o cîntăreaţă murmură romanţe.

Minnie, împărţită între mînie şi înduioşare, regretă că se află în acest cabaret, lîngă acest băiat tulburător şi puţin beat. Cu toate acestea, de-abia sosită la Paris, nu

s-a putut împiedica să-l ceară serviciilor speciale. Gestapoul s-a pus în mişcare şi l-a găsit pe Jaroslav la Marsilia. Minnie a telefonat deîndată să-l trimită la Paris.

Un om s-a prezentat într-o bună dimineaţă la compania de telefoane particulare. Agentul nu părea să ştie mare lucru, decît că Jaroslav trebuia să se întoarcă la Paris. Se reţinuse, pentru el, o cuşetă în trenul de-a doua zi. Cu infinite precauţii, Jaroslav a putut să ajungă la Olga, să-i anunţe ştirea : Minnie pusese din nou mîna pe el.

Olga păru uluită. Pînă la urmă, s-a mulţumit să-l sfătuiască să descindă, odată ajuns la Paris, la Hôtel des Deux-Mondes.

Jaroslav s-a prezentat, ieri-dimineaţă, la palatul Luxembourg. Minnie l-a primit cu asprimea ei obişnuită. Pentru ce a pierdut contactul cu cei cărora trebuia să le dea socoteală de misiunea lui ? Îi răspunde că s-a crezut abandonat. A început să muncească pentru a-şi cîştiga existenţa.

De îndată ce Jaroslav se află în preajma ei, Minnie e cuprinsă de-o poftă odioasă de a-l bate şi de a-l săruta, ca pe-o fetiţă vicioasă cum trebuie să şi fie. Intenţionat, începînd de la Viena, nu se mai ocupase de el. Ducă-se învîrtindu-se, cu ochii lui frumoşi şi gura senzuală. Dar iată ! De îndată ce-a ajuns în Franţa, un demon a stîrnit-o.

Jaroslav a întrebat cînd va trebui să se întoarcă la ordine.

— Ei bine, mîine seară. Vino să mă cauţi pentru cină.

Rătăcise prin Paris, la voia întîmplării, încît nu mai putea de picioare. Nu-i venea nici măcar ideea să se aşeze într-o cafenea, sau să intre într-un cinematograf. La căderea nopţii, se întorsese la Hôtel des Deux-Mondes.

Azi-dimineaţă, a fost trezit brusc de-o lovitură dată în uşa lui. Cu părul zburlit, s-a dus să deschidă. Pe culoar, se afla Olga.

Fata s-a aşezat pe singurul scaun neocupat de haine şi-a aprins o ţigară. Jaroslav s-a strecurat în pat. Ştie

că nu se poate aștepta, din partea ei, decît la necazuri. Știe, de asemenea, că va face tot ceea ce ea îi va cere.

— Ai văzut-o ? l-a interogat.

Jaroslav i-a redat întîlnirea lui cu Minnie. A repetat întrebările formulate și răspunsurile primite. A pus-o pe Olga la curent cu invitația la cină.

— Te vei duce, a hotărît Olga.

De-abia în timpul cinei, într-un separeu al unui restaurant foarte scump (cît e Minnie asta de la largul ei în asemenea locuri, cum învîrtește lista, cum vorbește cu chelnerii !) Jaroslav află ce se pretinde din partea lui.

Cina e savuroasă. E multă vreme de cînd Jaroslav n-a mai mîncat atît de bine : înainte de război, cînd producătorii ofereau mese, la terminarea filmelor. Există oameni, ca Minnie, pentru care aceste meniuri constituie masa zilnică. Și Kate de asemenea, trebuie să aibă obiceiul să mănînce așa. Numai că ea face mofturi la toate felurile de mîncare.

După ce *maître d'hotel* pleacă, Minnie își dă pe față gîndurile. Jaroslav cunoaște oarecum rusa. E comunist. Va pleca în Rusia.

— Adaug, urmează ea, că pleci singur, dar că vei fi supravegheat de la frontieră la frontieră. Dacă vei cădea în mîinile rușilor, pentru că noi nu vrem să ne compromitem, vei fi lichidat numaidecît.

Jaroslav nu reușește să-și rețină tremurul mîinilor, în timp ce-și duce paharul la gură.

— De ce tocmai eu să fiu cel ales ? izbutește el să spună.

— Vreau să pot explica într-o bună zi ceea ce ai făcut dumneata pentru Reich. Nu există alt mijloc de a te ridica pînă la...

Minnie ezită.

— Pînă la ceea ce doresc eu să devii.

Minnie are într-adevăr ideea stranie de a face din el un „personaj" al regimului ? Jaroslav se gîndește la surîsul Olgăi, cînd îi va povesti asta.

După cină, Minnie a hotărît să-și termine seara în acest cabaret. Jaroslav ar vrea să fie urît, diform, sașiu,

să nu fi avut niciodată puterea blestemată de-a plăcea femeilor. Darul ăsta i-a adus mai mult neplăceri decît bucurii.

Apoi pleacă. Rolls-Royce-ul îi așteaptă. E încă noapte, nu pentru multă vreme însă. Automobilul lunecă pe caldarîmul pătat de ulei. Jaroslav nu se clintește. Îi este somn și-l doare puțin capul.

Pe neașteptate, Minnie se apleacă, profitînd de o ușoară zdruncinătură la un viraj și-și lipește buzele de buzele lui. Jaroslav simte gura umedă a lui Minnie și o limbă care o caută pe a lui. Răsuflarea cu miros de alcool a lui Minnie îi face greață.

Femeia gîfîie. Spune, în germană, cuvinte întretăiate pe care el nu le înțelege. Apoi se strînge într-însul, ca după aceea, brusc, să se încordeze și să-l respingă cu furie. Automobilul se oprește. Minnie deschide portiera, îl împinge afară de spate.

Jaroslav rămîne la marginea trotuarului, ușor beat, impregnat de parfumul lui Minnie și de gustul gurii sale. Scuipă din toate puterile.

Abia izbutește s-o trezească pe portăreasa de noapte. Cheia lui nu e la tablou. Trebuie s-o fi lăsat în ușa camerei. Urcă scara ca un bețiv.

Încearcă ușa. Lumina e aprinsă. Pe patul său, Olga a adormit. Citise, așteptîndu-l, pînă cînd somnul a pus stăpînire pe ea. Doarme, cu o carte pe piept. Fața ei delicată e destinsă într-un repaus fără vise. Pieptul abia i se ridică, sub pulover. Oboseala desenează cearcăne ușoare sub pleoapele coborîte.

Jaroslav își scoate paltonul, pe care îl întinde peste Olga, adormită. Apoi stinge lumina și se lasă să cadă în fotoliu. În întuneric, capul i se-nvîrtește. Are poftă să facă ceva extraordinar, un act eroic sau abject.

Olga suspină și se mișcă. Se va trezi ? Nu. Olga nu știe ce-i teama. Și nici dragostea. Nici o Minnie nu i-a murdărit buzele. Ea e un soldat al Revoluției. Jaroslav o venerează. Ar vrea să cadă în genunchi la picioarele patului și să plîngă cu desfătare. Dar nu se clintește. Buzele îl ard. Simte pe ele urma sărutării lui Minnie.

XX

MADELEINE

Elisabeth, superioara mînăstirii Ursulinelor din Avignon (Maica Sainte-Catherine) i-a scris tatălui ei că se roagă fără încetare pentru sufletul neliniştit al lui Gilbert. Ceilalţi trei supravieţuitori s-au reunit. Michel, fratele cel mai mare — acum singurul moştenitor al numelui — director al Mişcării Fondurilor din ministerul de Finanţe, a sosit de la Vichy. Sylvette a venit de la Plan de la Tour, părăsind, pentru cît mai puţin timp cu putinţă, şase copii şi pe soţul ei, al şaptelea. Sylvette a plîns mult în braţele celei „mai mari". Michel a luat un aer de circumstanţă. La drept vorbind, Gilbert i-a fost întotdeauna indiferent.

Domnul Martin-Chéraille e descumpănit, ca şi cum ar încerca să înţeleagă pentru ce viaţa îi dăduse un asemenea fiu şi pentru ce i-l luase înapoi.

Primele două zile au trecut fără ciocniri. Mesele, reunindu-i pe domnul Martin-Chéraille, Madeleine, Michel şi Sylvette (fără soţia apriga a lui Michel şi fără soţul, distrat şi aristocratic, al lui Sylvette) păreau o întoarcere în trecut, pe vremea cînd familia nu sporise cu un ginere şi cu o noră, dar Elisabeth, cea mai mare, renunţase totuşi la lume. Cu toate acestea, lipsea dintre comeseni tăcerea lui Gilbert.

— Din cei şase copii, am avut un erou, o călugăriţă, un doctor, o ducesă, un poet — şi un Martin-Chéraille, spunea tatăl odinioară.

Se referea la Michel, avînd intenţia să-l determine să părăsească administraţia Finanţelor pentru a-l promova în afacerile sale petroliere, unde ar fi putut prelua, în mod succesiv, cele opt preşedinţii ale sale şi cele unsprezece jetoane în diverse consilii. Ar fi fost încununarea legitimă a unei cariere de inspector al Finanţelor, provenit din marea burghezie aflată în fruntea celei de a treia republici.

Cît despre ginerele său Grandlieu, domnul Martin-Chéraille, mai puţin uluit de titluri decît de bani, era

impresionat de averea acestuia şi nu de calitatea sa de duce-pair, cu o genealogie ce urca pînă la Ludovic al XI-lea. Domnul Martin-Chéraille credea că, posedînd averea ginerelui său Sigismond şi titlurile sale de noblețe, eşti regele Franţei. Însă ducele de Grandlieu judeca lucrurile altfel. Nu era deputat de Gers decît pentru că nu putuse face altfel, aşteptînd, fără grabă, moartea unchiului său, marchizul, pentru a deveni senator. N-avea nici un dram de ambiţie. O adora pe Sylvette. Îi adora pe cei şase copii dăruiţi de ea. Era deplin fericit. Reşedinţa lor favorită era domeniul din Plan de la Tour, pe care Sigismond îl moştenise prin Luynes, şi care ocupa, dincolo de Sainte-Maxime, trei sute de hectare de pădure, de vii şi de mărăcinişuri de munte. Un adevărat castel al Frumoasei din pădurea adormită, ce-ar alcătui, laolaltă cu palmierii, măslinii, trandafirii şi mimozele, Paradisul terestru.

Ducele de Grandlieu era fără îndoială singura fiinţă de pe lume, care, fiind foarte bogat, n-avea nici o grijă pentru banii săi. Nu se îngrijea nici de cursul bursei, nici de schimburi, nici de plasamente. În consecinţă, averea sa sporea şi mai mult — cu toate că era jefuit.

În cea de-a treia dimineaţă, trăsăturile domnului Martin-Chéraille sînt stranii. Copiii îi cunosc bine chipul din zilele cînd acţiunile sînt în scădere la Bursă, ori cînd e criză ministerială cu perspective rele. Îi poftește în biroul său.

— Copii, spune el, Gilbert a lăsat un testament.

Cît de puţin seamănă asta cu Gilbert : testamentul lui Zefir.

— Gilbert a lăsat un testament, şi ceva care seamănă cu o familie : o amantă, adunată cine ştie de pe unde şi un copil, al cărui tată pare convins că a fost.

Madeleine simte inima bătîndu-i. Un copil. Schimbă o privire scurtă cu Sylvette.

— La urma urmelor, urmează domnul Martin-Chéraille, această aventură nu mă surprinde peste măsură de mult.

Pare satisfăcut să aibă, în sfîrşit, un reproş postum de adresat fiului său, al cărui anarhism resemnat n-a putut să-l înfrunte niciodată.

— Dar Gilbert, continuă dînsul, nu posedă nimic decît ceea ce se cheamă „speranţe", ceea ce, în cazul care ne preocupă, e de o tragică ironie. Neputînd-o accepta pe această falsă noră şi pe acest pretins nepot fără un prealabil inventar, am hotărît să asigur tinerei femei o rentă convenabilă, cu capitalul reversibil asupra persoanei copilului, cînd acesta va deveni major. Astfel, ne vom fi făcut datoria, pentru cazul cînd copilul ar fi bastardul lui Gilbert. Dacă nu, am intenţia să cer acestei domnişoare să distrugă în prezenţa mea testamentul — conceput dealtfel în bună regulă. Eu mă simt bine cu sănătatea. Speranţa morţii mele nu poate îngădui acestei persoane să-şi crească copilul. Remediez acest lucru, dar salvez un sfert (deoarece Elisabeth a renunţat la succesiunea mea în favoarea dotei ei încredinţată mînăstirii) din patrimoniul familiei noastre care se va afla astfel încredinţat, pe treimi, vouă trei.

O tăcere urmează cuvintelor domnului Martin-Chéraille. Apoi Michel aprobă cu uşurare. Madeleine n-a ascultat. Se gîndea la acest copil al lui Gilbert. Oare să aibă ochii lui ?

— Ai cumva adresa acestei persoane, tată ? întreabă Sylvette.

— Desigur, dar...

— Mă voi duce s-o văd, şi pe copil de asemenea.

Domnul Martin-Chéraille trece în defensivă.

— Ia seama, Sylvette.

Sylvette se apropie de birou, frumoasă, roză, grăsulie ca o mică prepeliţă, cîtuşi de puţin deformată de cele şase sarcini purtate în şapte ani de căsătorie.

— Bine, bine, ducesă, spune domnul Martin-Chéraille.

Scrie adresa pe un bloc-notes şi îi întinde foaia, în tăcere.

La dejun, furtuna izbucneşte. Masa durează. Domnul Martin-Chéraille mestecă încet, după obicei.

Michel, obligat să se întoarcă noaptea următoare la Vichy, pune pe tapet politica Mareşalului.

— Situaţia este foarte tulbure, spune el. Forţele de redresare sînt de pe acum derutate, în parte de către propaganda englezilor şi a colonelului lor de Gaulle, dar mai

ales de către politica fățarnică dusă în interior de oamenii vechiului regim.

— Într-adevăr, poporul acesta e incorigibil ! exclamă domnul Martin-Chéraille. Cum ! Franța, care a avut norocul să-l întîlnească, pentru salvarea sa, pe mareșalul Pétain, nu e unanimă alături de salvatorul ei ?

Madeleine nu se gîndise niciodată la reacțiile tatălui său față de înfrîngere. Simte o fremătare cuprinzînd-o pe Sylvette.

— Se dă dovadă oare de destulă energie ? se neliniștește domnul Martin-Chéraille. Franța nu poate fi guvernată decît dacă, la stimularea conducătorului, corespunde fidelitatea organelor de transmisie.

Madeleine întreabă :

— Cum poate o țară să facă „revoluție", cînd numără aproape două milioane de prizonieri și cînd două treimi din teritoriul ei sînt ocupate de inamic ?

Domnul Martin-Chéraille o fixează pe fiica lui ca și cum ar fi foarte departe, exact la linia orizontului.

— Nu mai există inamic, Madeleine, răspunde el încet. Există un învingător și, trebuie să spun, un învingător cu desăvîrșire corect și admirabil organizat. Cît despre prizonieri, spiritul lor, fortificat prin viața din lagăre, maturizat prin suferință, va deveni, trebuie să sperăm aceasta, cel mai bun ciment el „Revoluției naționale".

— Nu mai există inamic ! strigă Sylvette, nemairezistînd. Atunci de ce au murit oare doi dintre frații noștri ? Cine i-a ucis ?

— Știu, răspunde domnul Martin-Chéraille. Au fost purtătorii unei moșteniri grele, de neîncredere, adusă de secole. Dar tocmai sacrificiul lor trebuie să ne orienteze spre perspectivele largi ale unui continent reconciliat.

— Sub semnul nazismului triumfător ! izbucnește Sylvette.

Valetul aduce desertul.

— Trebuie să fii realist, spune atunci Michel. Anglia e bătută. E o chestiune de săptămîni. Trebuie deci să recurgem, deîndată, la o politică de colaborare cu Germania. Noi îi aducem un sprijin care nu-i neglijabil și de care ea va ține seamă în ceea ce ne privește.

— Germania va fi bătută şi noi vom fi de două ori striviţi şi de două ori dezonoraţi, strigă Sylvette, ridicîndu-se şi aruncîndu-şi şervetul şifonat pe masă. Dumneata, tată, dumneata ! Să vorbeşti astfel cînd adineaori ani ţinut în braţele mele un mic orfan, care e sînge din sîngele dumitale. Nu ne e de ajuns armistiţiul ăsta groaznic. Mai trebuie să te şi aud spunînd, pe dumneata, că ei sînt foarte *corecţi !*

Şi Sylvette părăseşte încăperea, în vacarmul general. Domnul Martin-Chéraille înalţă din umeri.

— Dragă băiete, îi spune el lui Michel, acestea sînt probleme pe care am fi făcut mai bine să nu le abordăm decît la mine în cabinet. Aş fi vrut să te pun la curent în ceea ce priveşte chestiunea petrolului. Am avut contacte utile. Evident, dăm drumul la lest, dar scăpăm de dictatura anglo-saxonă.

Îl ia pe Michel de braţ şi-l duce cu sine spre biroul său.

O jumătate de oră mai tîrziu, Madeleine îi găseşte pe cei doi bărbaţi discutînd despre repercusiunile asupra echilibrului monetar, despre indemnizaţiile cotidiene în valoare de patru sute de milioane, plătite pentru cheltuielile de ocupaţie.

— Sylvette regretă pornirea ei de adineaori, tată. Era tulburată din cauza vizitei ei de azi-dimineaţă. Nu ştia cum să-ţi povestească întrevederea cu mama micului Alain...

— Sylvette a fost desăvîrşit de incorectă, o dată mai mult, răspunde domnul Martin-Chéraille. E răsfăţată de un soţ deplorabil.

— Tată, protestează Madeleine. Sylvette şi cu mine trebuie să te părăsim mîine. Eu trebuie să mă întorc la postul meu de la Geneva. Nu ştiu care va fi reacţia prizonierilor faţă de „Revoluţia naţională" şi dacă îi va elibera în curînd „colaborarea", dar ştiu că le e foame, că începe să le fie frig. Ştiu că sute de mii de familii sînt fără veşti şi că sute de mii de prizonieri nu ştiu ce s-a întîmplat cu ai lor, aflaţi în coloanele de fugari mitraliate de către Stukasurile bine „organizate".

— Bine, exclamă Michel, n-ai să începi şi tu un discurs în stilul Sylvettei ? Apropo, n-ai putea să laşi munca asta altuia, acum cînd războiul s-a terminat ?

— Tată, răspunde Madeleine după o ezitare, o voi întovărăși pe Sylvette pînă la Plan de la Tour. Biletul meu de liberă trecere îmi dă dreptul la asta. Mi-e dor să-i îmbrățișez pe cei șase nepoți ai mei. Și-apoi, Sylvette îmi cere să-l examinez pe fiul lui Gilbert, care e plăpînd și pe care îl ia cu ea.

— Ia cu ea acest copil ? se miră domnul Martin-Chéraille.

— Se numește Alain.

— Nu mai spune ! exclamă Michel. Mama lui se desparte de el ?

— Mama lui vine cu noi.

— La castel ? Împreună cu copiii ducelui de Grandlieu ?

— S-a promovat destul calitatea de bastard în înalta nobilime, ironizează Michel.

— Sylvette consideră că e de datoria ei, conchide Madeleine. Dintre noi trei, ea e singura care o poate face.

— Nici tu nu ești departe de a împărtăși punctul ei de vedere, încheie domnul Martin-Chéraille. Dar, primo, ce garanție aveți că acest copil este fiul lui Gilbert ?

— S-ar părea că-i seamănă leit. Îți seamănă și ție, tată.

— Gilbert nu-mi semăna deloc.

— Dintre noi trei, Gilbert era acela care îți semăna cel mai mult.

Domnul Martin-Chéraille, surprins, scutură din umeri, ca pentru a se descotorosi de această asemănare.

— La castelul din Plan de la Tour, veți face din ea o declasată.

— Sylvette a găsit-o agreabilă și simpatică. Practică dactilografia la domiciliu, ca să nu-l părăsească pe Alain.

— Ai crede că citești un roman de Octave Feuillet, spune Michel... Povestea asta cu asemănarea, ce mai gogoși ! Toată lumea seamănă cu toată lumea...

Domnul Martin-Chéraille suspină, își pune ochelarii săi groși de baga și se apleacă peste bloc-notes.

— Am o întîlnire importantă la Majestic, spune... Chiar cu führerul petrolului. Un băiat remarcabil...

— Eu mă duc în strada Rivoli, spune și Michel. Totul e complicat cu aste două zone. Mareșalul nu va putea guverna decît de la Paris. Ceea ce nu va întîrzia prea mult,

cred. Laval a cerut pentru el o întîlnire lui Hitler. S-ar putea să fie eficient.

— Pe diseară, Madeleine, adaugă domnul Martin-Chéraille, făcîndu-i semn fiului său să treacă înaintea lui. Am mașina jos. Mi-au dat toate înlesnirile.

Madeleine coboară la ea : la parter, un apartament de holtei, care dă sub boltă.

În urmă cu cîțiva ani, în momentul căsătoriei lui Michel, domnul Martin-Chéraille făcuse transformări importante, aranjînd etajul al doilea pentru Michel, rezervîndu-și primul etaj. De la moartea soției sale, dădea dejunurile de afaceri la restaurant. Seara, copiii își aveau tacîmul pus la masa paternă. Copiii lui Michel — mai mult din economie — erau oaspeți foarte consecvenți. Dimpotrivă, vizitele celor ai lui Grandlieu deveneau din ce în ce mai rare, pe măsură ce numărul lor creștea. Gilbert, în ultimii doi ani, își rărise aparițiile. De-abia acum se cunoștea motivul. Cît despre Madeleine, consacra două cine pe săptămînă tatălui ei. Le fixa, de preferință, în zilele cînd lipsea Michel, pentru ca domnul Martin-Chéraille să se afle arareori singur dinaintea mesei mari.

Pe cînd era tînăr, viața nu-i fusese prea ușoară. Salariul lui de inginer miner era mic și tatăl său era un zgîrcit. Nici prea bogat dealtfel, președintele Martin, de la Curtea de Casație. Averea care-i îngăduise domnului Martin-Chéraille să-și ia avînt venea de la familia Chéraille. Mătușa Chéraille, sora mamei sale, rămasă văduvă fără copii, îl îndrăgise. Îi lăsase averea ei, sporită în decursul a cincizeci de ani de văduvie și de avariție sordidă : căci trăia din dobînzile veniturilor.

Din această avere, domnul Martin-Chéraille (testamentul cerea să adauge numele de Chéraille la patrimoniul Martinilor, și Consiliul de Stat ratificase această clauză) făcuse un instrument al puterii. Hazardul carierei sale de inginer miner îl făcuse să aleagă petrolul, pe atunci aflat în stadiul copilăriei. Îi studiase problemele tehnice și financiare. Inteligența lui, înceată dar minuțioasă, făcuse din el un specialist unanim recunoscut.

Madeleine se întoarce la parterul ei. Unde amintirile o așteaptă, nerăbdătoare să pună stăpînire pe ea, de îndată ce va fi vîrît cheia în broască. E un gest pe care l-a

făcut atît de des, în timpul celor cinci ani de viață independentă (1934 : sfîrșitul internatului, teza, căsătoria lui Michel și instalarea lui). Dar din momentul în care deschide ușa, mirosul intim al micului ei apartament o invadează.

Cabinetul dă spre stradă, cu cele două ferestre prevăzute cu bare grele ; iată masa, avînd notate în carnet întîlnirile din 2 septembrie 1939 (veniseră oare ?) — prespapier-ul, cadou al profesorului Rémongin. Pe perete, un portret al Sylvettei, de Marie Laurencin, cadou al ducelui. Într-o ramă pliantă, pe birou, fotografiile disparate ale familiei. Mama sa, de pe acum puțin cam ștearsă, Gabriel, soldat în 1918, cu barba înconjurîndu-i obrazul ca un colier și cu chipiu, Elisabeth încă fată, încă femeie, în taior după moda din 1922, Michel, de pe atunci sigur de el, îmbrăcat în uniformă de elev, Sylvette, fetiță adorabilă, atît de domnică de tandrețe, încît se refugia în brațele Madeleinei ca să stea așa pînă la sfîrșitul nopții — atît de copiliță, cu toate că era mai mică numai cu trei ani —, domnul Martin-Chéraille, în costum de gală (membru al Academiei de științe morale și politice). Madeleine alesese acest portret din cauza surîsului, singura expresie a tatălui său care-i plăcea. Și Gilbert în pantaloni scurți.

În curînd îl va cunoaște pe Alain : Sylvette o va conduce la Jeanne.

Se uită prin apartamentul pustiu, de unde viața a pierit. Laboratorul e plin de praf. Camera care o decepționează este micul ei salon, separat de odaia de zi printr-un joc de perdele : salon și bibliotecă, odaia unde stătea de obicei. O găsește înspăimîntătoare. După război, totul va trebui aranjat altfel.

După război, Gilbert nu va mai fi acolo. Niciodată nu va mai suna cu mici apăsări grăbite.

Se aude soneria. A și venit Sylvette ? Deși nu-i felul ei de-a proceda, Madeleine se duce să deschidă. E un ofițer german. Se trage înapoi.

— Oh ! Nu mă gîndeam că dumneavoastră înșivă... Bună ziua, domnișoară.

Îl recunoaște pe Walter von Kirshoff, „flirtul" ei de la congresul din Valais. Madeleine ține ușa cu mîna stîngă.

— Într-adevăr, spune, într-adevăr.

Walter ezită.

— Domnișoara von Hoffmanstahl mi-a dat adresa dumneavoastră. Am venit numaidecît. Au trecut unsprezece ani aproape, și dumneavoastră sînteți aceeași, domnișoară.

Madeleine nu se clintește. Așteaptă.

— Dacă vă deranjez astăzi, aș putea să revin altă dată, spune bărbatul după o clipă de strîmtorare. Nu știam cum să vă previn de vizita mea. Am trecut cu totul din întîmplare...

Dinaintea tăcerii, a imobilității Madeleinei, stînjeneala pune stăpînire pe el. Încheie foarte repede :

— Îmi veți face onoarea unui dejun în timpul căruia să evocăm acele frumoase amintiri ?

— Nu, spune Madeleine, fratele meu a murit.

— Oh ! articulează el simplu.

Walter se îndreaptă, se înclină brusc. O privește. Ar mai spune ceva... dar renunță. Își pocnește călcîiele și pleacă.

Madeleine închide încet ușa, de care se sprijină.

— Gilbert ! Jean ! Dați-mi curaj !

XXI

GEORGES

În sate care nu pot fi deosebite pe vreo hartă, niște negri culeg fructele. Într-un port arzător, tonele de cacao se îngrămădesc în cale. Cablurile transmit mesaje pe fundul apelor. Telegramele zboară în jurul lumii. În timpul unui ceai, o femeie frumoasă bea o ceașcă de ciocolată spumoasă. Un îndrăgostit cumpără o cutie, decorată după gustul modern. Pe o șosea albă, o fetiță se întoarce de la școală, forfecînd cu dinții o tartină de pîine albă și ronțăind o tabletă mare de ciocolată. Asta era, odinioară, poezia lui Georges Merlin.

Un joc pasionant, în care el își punea averea pe cursul pieții din Dakar. În fiecare dimineață, se trezea gata de luptă. Trebuia să fii mai inteligent decît colegul

din Zürich, mai prompt decît cel din Bruxelles. Era un meci în care conta mai ales plăcerea victoriei.

În biroul său din Paris, Georges Merlin se plictisește. Nu mai e vorba, în această revoluție a cinstei, decît să știi cui să distribui șperțurile la Vichy. Comisiei de Armistițiu ? Comisiei de Aprovizionare ?

Viața se scumpește și Gabrielle e pe zi ce trece tot mai exigentă. El însuși cheltuiește o avere la restaurant. Jocul constă în a descoperi bistrouri unde se mănîncă lucruri oprite, carne în zilele cînd este autorizat peștele, pește, în zilele cu carne. Adăugați la toate, acest oraș care pare a ignora dezastrul, însă fără distracțiile Berlinului din 1920. Modeste localuri de noapte, unde te îmbeți numai în zilele în care alcoolul este interzis.

Un nume pe un capăt de hîrtie. Georges Merlin sare în sus. René Corvin. Coboară val-vîrtej scara în tirbușon care duce din biroul său la „expediție", țîșnește în hol, cade în brațele unui flăcău bărbos pe care îl recunoaște cu greutate : cît e de slab și de palid ! Cît de descumpănit e, omul ăsta prin excelență hotărît !

În fundul unui restaurant vecin cu piața Bursei, cu coatele pe masă după un dejun consistent, Corvin, care nu și-a descleștat dinții deloc, se lasă purtat de oarecare euforie. Fugise în momentul în care germanii, aproape de frontiera Luxembourgului, îi dirijau pe ofițerii prizonieri spre anumite lagăre, special amenajate pentru ei în Germania.

Putea oare să admită că va rămîne ani întregi departe de Georgette ? De cînd devenise amantul ei (din vina lui Georges, în timpul permisiei lui de Crăciun), nu mai avea liniște. Cîteva nopți de dragoste febrilă în decursul celor două permisii. Iar după aceea scrisori. Dar ce putere au niște scrisori asupra unei femei care trăiește exclusiv în prezent ? Corvin nu suferise nici de foame, nici de sete, nici de frig, nici de promiscuitate, nici de plictis — de nimic altceva decît de gelozie.

Cînd aflase de dragostea asta absurdă, Georges regretase acea seară de revelion, organizată pentru ca René să petreacă o „permisie plăcută". Ce idee să „cristalizezi" asupra Georgettei Serano !

René Corvin : Intrat primul la Școala Normală secția științe. Agregat de fizică la douăzeci și doi de ani. La treizeci de ani, descoperă o nouă aplicare a teoriei „cuantelor". La treizeci și patru de ani, premiul Nobel pentru fizică. La treizeci și cinci de ani, căpitan de artilerie într-o fortăreață pe linia Maginot... La treizeci și șase de ani...

— Era cît pe ce s-o omor, bătrîne. Pentru că sînt robust ca un fiu de țăran. Cît despre ea, e ca o ciocîrlie. Da, era cît pe ce s-o omor. Am sosit direct la Paris. La ce-mi folosea să fiu liber, fără ea ? Nenorocirea a vrut să nu aibă spectacol. Puține teatre s-au redeschis. Era acasă... și nu singură. Îți spun eu, bătrîne, se întîmplă să vezi roșu. Am avut baftă : n-aveam nici o armă. O țineam de umeri și-i strigam în față tot ceea ce suferisem în timp ce ea făcea dragoste. Iar el, un omuleț sfrijit, înspăimîntat, ezitînd între fugă și acte cavalerești. Ridicolul situației m-a lăsat cu gura căscată. Am plecat pe jos. Am străbătut Franța fără să-mi pese de nimeni. Nici un german nu m-a oprit. La linia de demarcație, am trecut adresînd un mic salut din mînă oamenilor din post, care nici măcar n-au ieșit. A doua zi, am furat o bicicletă ca să merg mai repede. Aveam ce să mănînc vreo cîteva zile, dar nu și cu ce să iau trenul. Trebuia să ajung la Marsilia, înainte de a-mi epuiza mînia și banii.

Georges comandă două noi coniacuri. Apoi spuse :

— Pentru început, am să te trimit la odihnă, la Beauvallon. Voi telefona să fim așteptați la gara din Saint-Raphaël. Am un gazogen. Un motor care merge cu cărbune de lemn. Principalul este că poți să te servești de el. Marsilia nu-i bună pentru ceea ce ai tu. Eu n-am mare lucru de făcut pe-aici decît o muncă neînsemnată și scriptologie. O să mergem la pescuit.

Corvin mormăie, graseind, cu accentul său greoi din Burgundia.

— Doar nu-ți închipui că am de gînd să stau fără să fac nimic, sau că sînt în stare să mă ocup de mecanica ondulatorie cînd nemții sînt la Paris. Există două soluții : să ajung în Anglia sau să pun pe picioare, în Franța, o organizație. Un vlăjgan ca mine, care nu pune mare preț pe pielea lui, poate să mai fie încă de folos, pricepi ?

Deoarece gazogenul n-a funcționat, Georges și René au trebuit să se culce la Saint-Raphaël. Georges a întîmpinat cele mai mari greutăți, pentru a-l împiedica pe René să se îmbete a doua oară. Se „făcuse" încă de la prînz. Să te cherchelești de două ori pe zi, e mult chiar și pentru niște capete geniale, înălțate deasupra unei cherestele robuste. S-au dus la cinema. O poveste de dragoste fonfăită și desuetă pe care Corvin n-a putut s-o suporte pînă la capăt. Voia să spargă ecranul sau să-și stărîme scaunul.

Georges e neliniștit în privința întîlnirii dintre Gabrielle și Corvin. Ei nu i-a plăcut niciodată necioplitul ăsta căruia smochingul îi stă prost, care nu joacă bridge și pe care îl denumește „ursul fizician". Pentru ea, un fizician e un individ care joacă feste în genul lui Tom Titt. Gabrielle găsește că René Corvin, care s-a eschivat întotdeauna să facă pentru ea fie și cea mai neînsemnată experiență amuzantă, e o persoană pretențioasă și plictisitoare.

Lăsîndu-l pe Corvin să doarmă, Georges a vizitat cîțiva clienți, capabili la nevoie să devină furnizori. A promis ciocolată și a adunat unt, ouă, brînză, un litru de ulei și un iepure. E mulțumit ca un licean care se duce la un picnic.

Se așază la o cafenea de pe promenadă ca să bea un erzaț de cafea. Trece o femeie tînără pe bicicletă, cu un coș pe portbagaj. Georges tresare. Îi sînt cunoscute silueta, chipul. Cum tînăra femeie se oprește în fața cofetăriei, Georges sare :

— Domnișoara Martin-Chéraille ! Bună ziua, doctore ! Ce noroc !

În mai multe rînduri, de la congres, au avut prilejul să se întîlnească la Paris, ultima dată în îmbulzeala de la Salonul de Toamnă din 1938.

— Locuiești la Saint-Raphaël ?

— Sînt pentru cîteva zile la sora mea, în apropiere de Sainte-Maxime. Am venit cu bicicleta după cumpărături. Ador bicicleta.

Cumpără o mare cantitate de bomboane și explică, surîzînd :

— Sora mea are șase copii.

— Oh ! Am niște ciocolată pentru ei.

Georges e străfulgerat de o idee.

— Vreau să-ţi cer un mare serviciu. Mă adresez medicului. Vrei să-mi îngădui să-ţi prezint, numaidecît, pe unul dintre prietenii mei care tocmai a evadat ? Mi se pare foarte zdruncinat. Sfaturile dumitale mi-ar fi preţioase.

Madeleine are un moment de ezitare.

— Trebuie să fiu înapoi pînă la dejun.

Dar Georges ştie să întreprindă o afacere.

— Vom remorca bicicleta dumitale de maşina mea şi te vom depune la Sainte-Maxime. Ai să-l faci să vorbească pe drum... şi mîine îmi vei face plăcerea să dejunezi la Beauvallon... Pentru a lua ciocolata nepoţeilor... şi a-mi spune diagnosticul.

— S-a făcut, spune ea. Unde se află ?

— Doarme la hotelul Terminus.

— Hai să-l trezim.

XXII

MADELEINE ŞI GEORGES

Georges merge înaintea Madeleinei, sub pergola acoperită cu trandafiri de toamnă a vilei din Beauvallon.

— Cum îl găseşti ? întreabă el cu îngrijorare.

— Nimic serios, cred. Ţine-l cîtva timp aproape de dumneata. Distrează-l.

— Aici e partea dificilă. Pînă la război, nu-l interesa decît mecanica ondulatorie. Acum însă, se pare că nu-l mai interesează deloc.

— Cazul lui nu-mi face impresia că ţine de medicină.

Au ieşit pe terasă.

— Avem o vizită neprevăzută : o femeie frumoasă, o actriţă de cinema, Kate Christiania :

— Marea vedetă germană ? Ar putea fi distractiv să vezi de aproape un animal de soiul ăsta.

Pe terasă, Kate, foarte la largul ei, flecăreşte cu Corvin. Georges face prezentările.

Gabrielle se ivește, într-o rochie fermecătoare. Invitații trec la masă.

— Veți rămîne mai multă vreme în Franța ? întreabă Gabrielle, făcînd pe amfitrioana grijulie.

Madeleine plimbă o privire amuzată asupra acestui ansamblu disparat de convivi.

— Tocmai am turnat un film în Italia, spune Kate zîmbitoare. Din nefericire, nu mi-am putut obține viza, pentru a mă întoarce la Hollywood.

— Cinematograful își va relua într-o oarecare măsură activitatea în Franța ?

— De curînd mi s-a propus să turnez un film la Nisa. N-am lucrat niciodată sub direcția unui francez.

— De fapt, spune Georges, știi că noi datorăm vizita domnișoarei Christiania unuia dintre vechii noștri camarazi de la Valais, care este unul dintre bunii săi prieteni ? Îți amintești de Jean Breuil, Madeleine ?

Tulburarea Madeleinei nu-i scăpă lui René Corvin.

— Desigur, spune ea cu un efort.

— Oh ! strigă impetuos Kate, poate aveți știri de la el ?

— Nu, răspunde Madeleine. Nu.

Georges toarnă puțin rozé de Var. Kate își duce paharul la buze și-l golește dintr-o înghițitură.

— S-a împlinit un an și jumătate, spune, de cînd încerc; prin toate mijloacele, să aflu ce s-a întîmplat cu Jean.

— Doctorița Martin-Chéraille este atașată la Crucea Roșie internațională. Ar putea fi de ajutor în cercetările dumneavoastră, insistă Georges.

Ochiul ca un sfredel al lui Corvin străpunge apărarea Madeleinei. Care are impresia că se află goală dinaintea acestui necunoscut.

— Numai din întîmplare, reia Kate cu deliciosul ei accent cosmopolit, cînd răgușit, cînd languros, am găsit adresa dumneavoastră pe un capăt de hîrtie, domnule Merlin. Jean mi-a dat-o ca pe aceea a unui prieten cu care el se află în raporturi frecvente.

— Lucru adevărat, odinioară, răspunde Georges. În iunie 1939, înainte de-a se îmbarca la Toulon, pentru un reportaj, a cinat cu mine, la Marsilia. După aceea a venit războiul. Nu cunoșteam adresa lui militară. Nu mi-a scris.

— Oh ! spune Kate dezolată. Eraţi ultima mea speranţă !

Schimbîndu-se tema discuţiei, Madeleine o examinează pe Kate. Femeia asta l-a ţinut pe Jean în braţele ei, i-a cunoscut sărutările, plăcerea. Dacă a fost ucis, poate că spre ea a zburat cel de pe urmă gînd al lui... Să fie oare gelozie, această tulburare care sporeşte ? Ce rol a jucat oare Kate în viaţa lui Jean ? Fără îndoială că îl iubeşte încă, de vreme ce-l caută.

E încîntătoare Kate Christiania, şi, cu toată afectarea minuţioasă a feţei, a întregii sale persoane, a zîmbetului, a atitudinilor sale, uluitor de naturală. Joacă personajul lui Kate Christiania cu cea mai perfectă simplitate. Ochii ei mari de vis se pironesc asupra Madeleinei.

— Era o fiinţă distinsă, un pic nebunatică. Oh ! sînt sigură că a scăpat din război. Cu toate acestea, de ce nu i-a scris celui mai bun prieten ?

Madeleine îl revede pe Jean pe peronul gării din Lyon. Îi simte sărutarea pe buze şi roşeşte, îşi azvîrle capul îndărăt cu un gest brusc. Această femeie a cunoscut un Jean pe care ea, Madeleine, nu-l va cunoaşte niciodată. După cum există şi un Jean care ei îi este interzis, rezervat numai Madeleinei.

Gabrielle o intervievează pe Kate despre succesele sale, despre Hollywood, debuturile ei. Tonul conversaţiei se ridică în timpul desertului. Georges scapă cîteva cuvinte frivole, care-i aduc nişte încruntări din sprîncene din partea Gabriellei.

Madeleine n-o scapă din ochi pe actriţă. Dacă l-ar fi iubit cu-adevărat pe Jean, putea să rîdă astfel, să evoce vremurile cînd Jean nu intrase încă în viaţa ei, să se acomodeze cu un timp din care Jean a ieşit, poate, pentru totdeauna ?

Ce înseamnă darul corpului ei pentru Kate Christiania ? Trebuie să fi avut numeroşi amanţi înainte — şi poate după. A putut să sărute alţi bărbaţi, să se culce cu ei, în timp ce Jean lupta ? A putut să turneze filme, să încerce rochii, să-şi trăiască fiecare zi din viaţa ei de actriţă şi din viaţa ei de femeie ?

Întîlneşte privirea lui René Corvin. Citeşte în ea simpatie şi ceva care aduce a milă.

— La ce visezi ? întreabă Georges.

Madeleine tresare.

— O admiram pe domnișoara Christiania în acest decor provențal. O scenă de film ai spune, cu marea în depărtare.

Madeleine a pus în cuvintele ei un pic de amărăciune : Jean ar fi meritat o altă dragoste.

Dar ce știe ea despre dragoste ? Mai puțin decît o elevă de pension care a visat citind cărți interzise. Mai puțin decît Elisabeth, care a intrat la mînăstire, după o decepție sentimentală. Cei din familia ei admiseseră odată pentru totdeauna, încă de cînd ea avea șaptesprezece ani, că Madeleine era fără farmec, însă deosebit de inteligentă. Încă de atunci Madeleine hotărîse că nu va fi femeie ci medic, dezamăgită repede în privința visurilor de dragoste de către mizeriile pe care le scoate în evidență meseria : maladiile, sarcinile, brutalitatea bărbatului. Colegii care, la facultate, la spital, îi făceau o curte discretă, au fost repede puși la locul lor sau potoliți : Madeleine nu mai era de atunci, pentru ei, decît Martin-Ché.

Gabrielle strecoară la urechea soțului ei, în timp ce se îndreaptă cu toții spre terasa unde e servită cafeaua :

— O morocănoasă, doctorița ta. Ar face casă bună cu fizicianul.

Ideea îl încîntă pe Georges. Iată două ființe care ar părea că sînt făcute să ia viața în serios împreună !

René Corvin l-a prins de braț pe Georges, îl reține atît cît să-și aprindă o țigară.

— Prietena ta, doctorița... spune el.

Georges surîde. Să fi găsit oare și doctorul și leacul în același timp ?

— ...e îndrăgostită. A suferit în tot timpul dejunului.

Georges îl privește pe vechiul său prieten cu îngrijorare. Diagnosticul Madeleinei îl liniștise. Și iată că bietul flăcău se întoarce la ideea lui fixă.

— Știu ce spun, continuă Corvin, urmărind-o pe Madeleine din ochi. Între aceste două femei există umbra unui bărbat.

— Doctore, spune Kate, am amețeli. Mi-am îngrijit ochii, stomacul. Degeaba. Dacă ați ști cît e de agasant !

XXIII

MADELEINE

Pe un transatlantic perfecţionat, care face *rocking-chair*, Sigismond de Grandlieu se balansează, cu ochii închişi. Se aud, în depărtare, piuind cei „mari". La picioarele ducelui, Bébel, cea mai mică dintre fetiţe, se tîrăşte în ţarcul ei, pe o cuvertură. Are aproape un an. Mai departe pe terasă există un alt ţarc unde un bebe mai mare se ţine pe picioare. E Alain. Priveşte cu mare interes eforturile pe care le face vara lui legitimă, Bébel, ultima născută a ducilor de Grandlieu, ca să-şi ridice cuvertura, în speranţa că va găsi nisip să mănînce.

Alain, bastardul, are un tangaj primejdios. Ar dori să-şi escaladeze hotarele, ca să se ducă în ţarcul vecin. Dar opiniile conjugate ale bonelor şi ale Sylvettei i-au separat la o distanţă cam de un metru cincizeci.

Stînd foarte dreaptă pe un scaun, Jeanne, îmbrăcată în negru, tricotează. Sylvette face tot posibilul spre a o convinge că titlul ei de mamă a lui Alain ajunge din plin ca să-i dea drept de cetate. Jeanne are un nod în gît. Nici ea nu ştie dacă este recunoştinţă sau ingratitudine.

Atentă la eforturile lui Bébel, Sylvette îşi ciuleşte urechile spre ecourile îndepărtate ale jocurilor celor „mari", aflate sub îndrumarea Eléonorei, cea mai mare, urmată sau chiar întrecută de către Eude, fiu mezin şi moştenitor al titlului, copil convins de timpuriu de importanţa misiunii sale şi pentru a cărui educaţie ducele îşi consacră, din cînd în cînd, puţina activitate de care este în stare.

Stînd pe bordura de piatră, Madeleine priveşte peisajul provenţal care se întinde cît vezi cu ochii. O iubeşte cu tandreţe pe Sylvette. Şi are o mare şi temeinică afecţiune pentru molîul ei de cumnat. Cei şase copii i-au făcut o primire călduroasă mătuşii Madeleine.

Şi-apoi există Alain, agăţat de fustele acestei Jeanne, crispată toată (în aşa măsură încît Sigismond, deşi indiferent prin definiţie, a întrebat dacă practică lupta de clasă la domiciliu) Alain, miniatura lui Gilbert, privirea lui

gravă, surîsul lui fugar, ba chiar și spicul său de păr pe creștetul capului.

Madeleine s-a străduit s-o umanizeze pe Jeanne. I-a explicat că prezența ei ar putea s-o salveze pe Sylvette, care o considera ca pe-o soră și dorea ca Alain să fie crescut ca unul dintre băieții ei. A liniștit-o asupra sănătății copilului, plăpînd fără îndoială, dar fără nici o tară, și i-a confirmat că hrana bună și clima vor face minuni.

Alain pare satisfăcut, deoarece Bébel a ridicat cuvertura și ia un pic de nisip. Dar Sylvette are ochi. Se repede. Hait ! ratat.

În această clipă iureșul își desfășoară pînzele, condus de către Eude, care pare să fi smuls definitiv frînele conducerii din mîinile surorii sale Eléonore. Ceilalți trei îi urmează cum pot, la un an distanță fiecare, adică la cîțiva pași, cînd trebuie s-o ia la trap, călare pe un băț, sub ordinele marchizului Eude, viitor duce de Grandlieu, al douăzeci și nouălea la număr.

Al douăzeci și optulea duce deschide un ochi și alungă o muscă.

— Madeleine, vrei să te însoțesc la Sainte-Raphaël ?

— Nici vorbă !

Liniștit, ducele închide la loc ochiul întredeschis. Musca persevorează în jurul nasului său. Ducele murmură :

— Muște ! În noiembrie !

Apoi, după ce a constatat această nouă abatere de la tradiții, nu mai spune nimic. Madeleine se ridică.

— Mai ai încă vreme, spuse Sigismond. N-o să cinezi la vagonul-restaurant, Edmond ți-a pregătit un coș. Există și cafea într-un termos.

Madeleine face cîțiva pași spre Sigismond.

— Cred că de data asta... și mulțumesc, Sigismond, pentru Crucea Roșie. E drăguț, foarte drăguț.

— Am dat eu ceva pentru Crucea Roșie ? se interesează Sigismond. Chestiunile bănești o privesc pe Sylvette, nu știi ?

Face un efort afectuos pentru a se ridica și a o săruta pe Madeleine pe amîndoi obrajii.

— Am să te conduc la mașină.

Madeleine l-a luat pe Alain în brațe.

— Să-mi trimiteți fotografii de la cei șapte nepoți și nepoate ale mele, subliniază ea. Mi-ați promis.

O sărută pe Jeanne.

— Hai, hai, Jeanette ! Curaj ! Vei face din Alain un bărbat...

Ciudată fată. E oare emoționată ? Madeleine ar da mult să știe. Și, de asemenea, să știe ce anume l-a sedus, la ea, pe Gilbert. Să fie rezistența ei pasivă, sau acest mister care poate nici măcar nu este un mister ?

În sfîrșit, Jeanne se află aici.

Cei cinci „mari" se agață de grumazul mătușii Madeleine. Sylvette trebuie s-o scape de ei, desprinzîndu-i, unul cîte unul.

Trenul gonește în noapte. Madeleine n-are poftă de mîncare pentru a aprecia conținutul coșului pe care Sylvette, cu grija ei meticuloasă, l-a întocmit ea însăși, dojenindu-l pe bucătarul-șef, luîndu-l la rost pe majordom.

Sylvette e singura ființă de pe lume care i-a dăruit afecțiune. Gilbert ? Era atît de puțin concret, atît de puțin real. Nu, de la Gilbert n-a avut decît neliniște.

Sylvette revarsă asupra copiilor săi, asupra soțului și asupra celei „mari" inepuizabile rezerve de afecțiune. Madeleine o invidiază, pentru că e mereu egală cu ea însăși, în orice împrejurare. La Paris, în fața tatălui lor și a lui Michel, Sylvette a fost uluitoare. Madeleine n-ar fi îndrăznit niciodată o asemenea răzvrătire. Să fie oare pentru că a rămas fată (fată tînără, fată bătrînă ?), pentru că nu e cu adevărat o femeie, ca Sylvette și ca această Jeanne, veșnic mirată, sau așa cum e Kate Christiania ?

De ce Jean a tratat-o întotdeauna ca pe un camarad ? Să fie cu adevărat atît de mult lipsită de farmec feminin cum a crezut ea însăși totdeauna ? Incapabilă de-a fi dorită, așa cum e Kate Christiania sau cum e Sylvette ? — și chiar cum e Jeanne ?

Geneva. Acolo dă peste iarnă. A nins în munți. Încredințîndu-și valizele unui comisionar, Madeleine pleacă direct la Crucea Roșie. Nu are conștiința împăcată, pentru că și-a prelungit cu trei zile odihna la Beauvallon.

În hol, Max Dunant. În după-amiaza asta are loc o întrunire a consiliului. Era sigur că Madeleine va sosi azi. Îi prezintă discrete condoleanțe. O consultă. Ce crede

Franța despre ofertele de colaborare pe care i le face Germania ? Europa se va înjgheba și Franța nu va fi exclusă dintr-însa. Va putea spera un loc demn de Istoria ei. Madeleine e prea obosită ca să răspundă. Ce-o interesează pe ea Max Dunant și elucubrațiile lui ? Spune, cu toate acestea :

— Vorbești ca și cum ai fi sigur de victoria germană !

— Și dumneata poți să te-ndoiești ? Statele Unite nu vor intra niciodată într-un război continental. Ajutorul economic pe care-l pot da englezilor va ajunge prea tîrziu. Dealtfel, pierderile navale ale Angliei se apropie de acelea din lunile proaste ale lui 1917. E de prevăzut că germanii vor da o lovitură decisivă în Balcani. Mareșalul Keitel și mareșalul Badoglio s-au întîlnit la Innsbrück. Spaniolii sînt cîștigați de partea Axei. România a adus Sovietelor sacrificiul necesar : Basarabia. În acest fel, blocul Europei va fi repede pecetluit. Nu mai trebuie decît să reușească blocada împotriva Angliei, dacă debarcarea se va dovedi imposibilă. Și, dealtfel, nu va fi așa. Germanii pregătesc o gigantică armată de invazie.

Madeleine întrerupe această privire panoramică.

— Europa germană prezintă toate atuurile pentru a te ispiti ?

— Hitler va face ceea ce Napoleon n-a izbutit. Va realiza *Europa* în lipsa Europei.

— Dumneata nu știi, așadar, întreabă Madeleine cu dezgust, că Germania practică jefuirea metodică a țărilor cucerite ? Că jecmănește Franța, înainte de a o aduce în stare de vasalitate ? În alte locuri operează deportări monstruoase ale unor populații întregi. Să nu mai vorbim de chestiunea evreiască, de torturi, de asasinatele comise științific. *Europa* dumitale e domnia lui Antichrist.

Max protestează.

— Evident, la început, e necesar să impui prin forță ceea ce popoarele, încă atașate de particularismul lor, nu admit de bună voie... Însă după aceea...

De data asta, Madeleine izbucnește.

— Vrei să știi convingerea mea adîncă ? Germania va pierde războiul și crimele sale abominabile vor fi înecate

în sînge. Sînt sigură de acest lucru pentru că fratele meu a fost ucis, iar Jean a dispărut.

Apoi se răsucește pe călcîie, se năpustește în ascensor, lăsîndu-l pe Max Dunant, care n-a știut niciodată să vorbească femeilor, înmărmurit și dezolat. Și pînă acum Madeleine îl evita. De azi înainte, va fugi de el. Max ar vrea să alerge în urma ei, să se arate convins de victoria anglo-saxonă (ceea ce pentru el reprezintă tot ce poate fi mai demn de ură, liberul schimb și particularismul, Lloyds, City, un sindicalism retrograd sprijinit pe un socialism în piele de iepure).

Așadar Madeleine nu înțelege că Germania va realiza Europa socialistă și că, în această Europă în care Germania va fi *Puterea,* Franța va putea, dacă dorește, să fie *Spiritul ?*

Cît despre el, el nu va juca nici un rol în Europa de mîine. El este rău văzut de către germani, pentru că a fost unul dintre elementele cele mai active ale B.I.T. Va fi părăsit de toți, așa cum este astăzi de Madeleine. Cu toate acestea, a scris cărți pentru a demonstra necesitatea unității europene. Asupra multor puncte, doctrinarii Reichului au adoptat ideile sale. În Germania a apărut de curînd o carte groasă care este o interpretare abil plagiată după eseurile sale. Numai că nici o clipă nu este vorba, în această lucrare, de Max Dunant.

Max va fi privat de orice rol în această Europă care se va organiza după principiile sale. Dezvoltări raționale ale producției pe „regiuni" și pe specializări, sprijinite pe cele mai bune condiții etnice, schimburi prin clearing, unificare a puterii de cumpărare etc.

Madeleine deschide ușa biroului. Pe masă, o fișă albastră așteaptă, pe un teanc de corespondență :

Locotenent Jean Breuil
Royal Air Force — French Group — Oxford air camp. England

Trăiește ! Jean trăiește ! Și continuă războiul. Nici nu se putea să fie altfel.

Dar, de ce oare n-a scris ? De ce n-a liniştit-o de cînd se află în Anglia ? Poate că a scris şi scrisoarea lui să se fi pierdut ? Poate că o crede pe Madeleine reîntoarsă în Franţa, de unde nu se poate coresponda cu Londra ? Trebuie să-i scrie, numaidecît.

Jean,

Am în sfîrşit adresa dumitale. Trimite-mi repede veşti amănunţite despre dumneata. M-am întors de la Paris. Gilbert, sărmanul meu frăţior, a fost ucis. Probabil că duci un război aspru pe cerul Angliei. Acum, tot timpul mă voi gîndi la dumneata. La Beauvallon, am întîlnit o prietenă a dumitale, domnişoara Kate Christiania. Te căuta la prietenul dumitale Merlin. Doreşti să-i trimit adresa dumitale ?

Mototoleşte foaia de hîrtie şi o aruncă la coş. Maşinal, deschide curierul administrativ. Telefonul sună. Da, va veni la şedinţă. A făcut, la Paris, demersurile necesare...

Să-i vorbească de Kate Christiania ?

Dragă Jean,

Întorcîndu-mă de la Paris, găsesc în sfîrşit un semn de la dumneata. Îţi scriu în grabă. Mă duce gîndul că treci printr-un război aspru. Eram sigură, în adîncul meu, că trebuia să fii acolo unde eşti. Trimite-mi veşti despre dumneata cît mai repede. Bătrîna dumitale prietenă, Madeleine M. Ch.

P. S. — Sărmanul meu frate Gilbert a fost ucis pe Somme.

Sonerie. Băiatul de serviciu.

— Cartea asta poştală să fie trimisă, par avion.

Ar fi trebuit oare să-i vorbească de Kate ? Poate că e nefericit că nu are veşti de la ea ? Prea tîrziu. Băiatul de serviciu a plecat.

XXIV

JURNALUL LUI GEORGES MERLIN

Decembrie 1940

Eram la Vichy pentru stocurile mele de cacao, cînd Pétain l-a dat afară pe Laval ca pe un dubios (ce este), l-a arestat dar nu l-a împuşcat înainte ca Abetz să fi avut timp (înconjurat de automitraliere) să vină să-l ceară din partea Führerului, pentru a-l duce în maşina lui pînă la Paris.

Abetz a obţinut pielea lui Alibert şi pe a lui Peyrouton. Dar tot nu l-a putut aduce înapoi pe Laval la putere. Mareşalul spusese prea multe despre vînzarea către germani a celei mai mari părţi din agenţia Havas şi despre ticăloşia cu minele din Bor, în Iugoslavia, ale căror acţiuni şi le-ar fi împărţit Laval şi germanii.

Deoarece Hitler n-a fost satisfăcut de întrevederea sa cu Pétain, la Montoire, ar fi hotărît să-l răpească pe „Bătrîn" şi să-l ţină prizonier la Versailles. Prilejul de a-l face pe Mareşal să vină la Paris se oferea : ceremoniile de transferare ale cenuşii Vulturului la Invalizi. Reichul a făcut într-adevăr acest „cadou" Franţei şi Pétain fusese invitat. Şi nu s-ar mai fi întors.

Vom vedea un guvern Darlan. Marinarii îi vor înlocui pe auvergnaţi la conducerea statului francez.

Vichy-ul după plecarea lui Abetz, e pustiu. La hotelul meu e frig. Funcţionarii se împleticesc. Se vorbeşte despre scandaluri în aprovizionare şi de un înalt funcţionar care a fost întîlnit, în pielea goală, pe culoarele hotelului du Parc de către Marele Lama îngrozit. Intrigile de culoar te îmbrobodesc. De-abia e promovat cîte unul, şi ceilalţi se străduiesc să-i dea papucii. Scrisorile anonime curg. Eu te denunţ, tu mă denunţi, noi ne denunţăm. Muncă. Familie. Patrie.

Se mai spune de asemenea că cei răspunzători de înfrîngere (care nu sînt cei ce au predat Franţa Germaniei, şi nici militarii incapabili, ci tocmai Daladier şi Blum, fără

a-l mai socoti pe „sărmanul" La Chambre) vor fi daţi în judecată.

Se ia dejunul la *Chanteclair*, alături de hotelul Parc. Funcţionari provizorii, civili mobilizaţi, titulari de venituri şi solicitatori se interpelează sub privirile garsonilor, care sînt de la poliţie.

Sub aleile acoperite, care duc de la pavilionul Chomel Grande-Grille la pavilionul Hôpital şi la Cazinou, s-a constituit un loc de clevetiri.

În holul hotelului Parc, uşierii în şir au fost înlocuiţi de către jandarmi. Ei sînt cei care fac naveta pentru a duce la etaje buletinele vizitatorilor. Există o puzderie de mici dactilografe cu părul rebel, pe culoare. Nu se ştie dacă domnii pe care-i întîlneşti aparţin recepţiei hotelului, corpului diplomatic, sau dacă sînt curcani în straie burgheze.

De-ar fi să trăiesc o sută de ani şi tot nu voi uita niciodată promenada mea pe culoarele hotelului Parc, unde, pe uşile camerelor, sînt prinse cu ace de gămălie cărţi de vizită, ca în apartamentele mobilate din cartierele sărace. Aceasta este curtea regelui Pétain.

În seara asta plec din nou spre Marsilia. Poimîine, voi fi la Beauvallon. Gabrielle a ayut ideea inoportună de a o invita pe Kate Christiania să stea cîtva timp la noi. E înnebunită de treaba asta şi nu mai vorbeşte decît de cinematograf.

XXV

JEAN – MINNIE – WALTER

Face un efect să fii ofiţer în Royal Air Force. De fiecare dată cînd se întîlneşte pe sine înaintea unei oglinzi, Jean nu se încumetă a se recunoaşte. Face impresie totuşi, cu silueta lui înaltă, cu părul blond. Serveşte ca interpret camarazilor săi puţin dotaţi pentru limbile străine — mai ales lui Bernouillac, foarte caraghios ca locotenent al R.A.F., cu pliscul său de corb maur şi cu accentul său din

Béziers. Toți sînt hotărîți să-și recucerească Franța, adică dreptul de a lua aperitivul, de a nu vota, de a asista la întrunirile publice, de a ocărî guvernul, de a-l tutui pe deputat. Această bătrînă democrație, cît pare de dulce acum ! Cît par de blajine cortegiile Frontului Popular, cu pumnul ridicat !

Ieri, a fost dat ordinul de a bombarda Berlinul. La întrunirea ofițerilor grupului, toată lumea voia „să fie acolo". Fiecare vedea, în această primă expediție asupra Germaniei, un semn de speranță. Se sărbătorea de asemenea sosirea celor dintîi bombardiere grele americane.

Jean a fost printre cei aleși, după ce scosese în evidență faptul că el a mai survolat Berlinul. Ideea că nu va mai lansa manifeste, ci suflante, nu-i displace.

Au pornit cu treizeci de bombardiere, escortați pînă deasupra Belgiei de cincizeci de vînători. „Patru nu s-au întors" va spune simplu comunicatul.

La înapoiere, corespondenții de război așteaptă pe teren, propaganda cerînd relatări amănunțite.

Printre reprezentanții de la B.B.C., Jean l-a recunoscut pe fostul său camarad, Brignol. Au debutat împreună, la *Le Petit Journal*, înainte ca Jean să fi lăsat stiloul pentru camera de luat vederi și să schimbe epitetul pe obiectiv. Brignol i-a cerut lui Jean să vină să vorbească la radio, în emisiunea franceză de seară.

„Aici Londra. Francezii vorbesc francezilor. La sfîrșitul programului veți asculta istorisirea bombardamentului asupra Berlinului făcută de un ofițer al Forțelor franceze combatante."

— A fost un bombardament serios ? îl întreabă Minnie pe Walter.

— Da, răspunde Walter căutînd să evite bruiajul. Apărarea antiaeriană a fost luată din scurt și vînătoarea de noapte n-a urcat decît în urma plecării lor.

— Multe victime ?

— Prea multe. Opinia publică va trebui obișnuită cu ideea raidurilor engleze.

În biroul lui Walter, la hotelul Crillon, Minnie stă așezată într-un fotoliu mare, de piele. Walter răsucește butonul radioului.

— Unde vom merge în seara asta ? întreabă el.

— *Șeherazada,* alege Minnie.

Aparatul țîrîie și scuipă des.

— Bruiajul ăsta e groaznic, reia Minnie.

— Inevitabil, spune Walter. Se ascultă mult prea mult emisiunile Londrei. La început, după înfrîngere, trupele noastre au fost, în general, bine primite. Dar pe măsură ce trece vremea, opinia franceză devine mai îndărătnică. Am înregistrat, în decembrie, mai multe atentate. Trebuie să reprimăm. Represiunea aduce după sine noi atentate. E un cerc vicios.

— Va trebui să dezmembrăm Franța, spune Minnie.

— Dacă n-am fi avut nevoie să menajăm Vichy-ul, pentru moment !

Minnie schițează o grimasă, vrea să vorbească, apoi se oprește :

— Ascultă !

— Baliverne. Ne vor spune că Berlinul e cenușă.

„Vă vorbește locotenentul Jean Breuil" spune aparatul.

— Oh ! tresare Walter. Locotenentul Jean Breuil ? Vă amintiți de un băiat cu acest nume, la congresul din Valais ?

— E un nume destul de banal.

Sughițurile bruiajului, vocea lui Jean : „Cea de-a doua călătorie a mea peste Berlin. Cea dintîi datează de acum cincisprezece luni : septembrie 39. Nu aruncasem decît manifeste. Era perioada războiului ciudat. De astă dată, aduceam primul răspuns la bombardamentele asupra Londrei, un răspuns destul de slab încă. Dar în sfîrșit, am ajuns aici. S-au prăbușit case. S-au stîrnit incendii. Berlinezii și-au făcut o mică idee despre ceea ce suportă, de patru luni, locuitorii Londrei. Le-am oferit o senzație anterioară a ceea ce-i așteaptă. Vă asigur că, atunci cînd ai trăit ceea ce am trăit noi aici, din momentul în care am reluat lupta alături de camarazii noștri englezi, încerci o plăcere stranie să arunci o bombă pe deasupra bulevardului *Unter den Linden...*"

Walter întrerupe contactul. Apoi înalță din umeri.

— Mulți germani și-au făcut iluzii, spune el.

Minnie își strivește țigara în scrumieră.

— *Șeherazada,* spune ea.

XXVI

MADELEINE ŞI MAX

Madeleine îşi pune paltonul. Trebuie să plece pentru a semna corespondenţa rămasă în urmă. Răsuceşte butonul aparatului de radio. Vocea lui Jean intră în cameră.

Nu-l recunoaşte numaidecît, după aceea o emoţie stranie o învăluie. Dacă ar fi el ? Fără îndoială el este. El este, desigur. Închide ochii.

„Graţie rachetelor, spune vocea, vedeam ca în plină zi. Pentru că Apărarea antiaeriană nu dădea semne de viaţă, am putut coborî foarte jos. Reperasem gara din Anhalt şi am încadrat-o. Puţin probabil ca prea mulţi berlinezi să folosească astăzi această staţie."

La sfîrşitul fiecărei fraze, aceste intonaţii tărăgănate. El este. Îi vede chipul. Îi ghiceşte surîsul. Jean gîndeşte probabil : „Numai să nu pară prea bizar ceea ce spun".

„Nădăjduiesc, reia vocea, că de acum, pentru că linia Londra—Berlin a fost restabilită, voi avea deseori prilejul să fac această călătorie. Drumul la dus trece ca un fulger. Dimpotrivă, pare puţin cam lung la întoarcere. Se survolează Franţa şi fiecare e cuprins de dorul pentru ţară. În sfîrşit, cînd ne vom reîntoarce, vor fi zile frumoase."

Îi vine să plîngă. Ar vrea să-i strige că-l ascultă. Cel puţin, a primit cartea ei poştală ? Va răspunde oare ?

Tăcere. După aceea o voce anonimă :

„Cu aceasta se încheie emisiunea noastră : francezii vorbesc francezilor".

Jean era aici, foarte aproape, să-l atingi cu mîna. De la o clipă la alta, se află mai departe ca niciodată. Un gol îngrozitor.

Kate Christiania cunoaşte faţa lui cînd doarme. Ea l-a văzut bărbierindu-se dimineaţa. Ştie dacă Jean bea la micul dejun cafea cu lapte sau ceai. Îi cunoaşte marca preferată de ţigări. Pentru ea, Jean este o fiinţă din carne, capabilă de proastă dispoziţie, sensibilă la frig şi la cald. Cînd o evocă pe Kate, el nu se întreabă dacă ei îi place Marcel Proust, dacă e nebună după Valéry, ci se gîndeşte la mirosul trupului ei, la felul ei de-a se aşeza,

punînd picior peste picior, la felul cum se întinde cînd se trezește.

Madeleine iese.

În holul hotelului des Bergues, un grup de bărbați discută. Max Dunant e printre ei. Madeleine îl zărește, prea tîrziu pentru a-l evita. Max se desprinde de grup și vine spre ea.

— Bună seara, Madeleine, spune el cu tristețe.

Madeleine găsește că arată rău.

— Am regretat atît de mult că te-am contrazis, continuă dînsul.

— N-are importanță, răspunde ea, chiar acum l-am ascultat pe Jean Breuil. A relatat, la radio Londra, bombardarea Berlinului.

Spune asta ca și cum și-ar lua o revanșă. Max își scoate ochelarii și-i șterge cu nervozitate.

— Ah ! suspină el apoi. Sînt niște eroi.

Ezită, își pune ochelarii la loc, îi scoate, îi șterge, îi pune iar la loc.

— Mare nenorocire că Istoria nu se poate face fără războaie ! bîlbîie mai pe urmă.

— Scuză-mă, întrerupe Madeleine. Sînt grăbită. Bună seara.

Și pleacă.

O greutate insuportabilă îl apasă pe Max. De cîtva timp, atunci cînd se trezește, îl încearcă o descurajare peste care trece cu fiecare zi tot mai greu. De exemplu, bărbieritul devine un coșmar. Fiecare gest pretinde un efort disproporționat. La ideea de-a intra într-un restaurant, de-a comanda o masă, de-a o ingurgita, se simte epuizat. Singurătatea îi e nesuferită, însă ideea de a susține o conversație îi depășește puterile. Un simptom nou s-a manifestat azi-dimineață. A ezitat, ieșind de-acasă, să traverseze strada, cu toate că era pustie.

Prietenia Madeleinei — chiar mila ei — ar fi salutară, în acest haos. N-a sperat niciodată că ea l-ar putea iubi, dar nu părea să se plictisească lîngă el. Cinele de-acum cîtva timp seamănă cu paradisul pierdut.

Acest război ar fi trebuit să se termine în 1940. Dacă se prelungește, și totul de acum înainte îți îngăduie să presupui acest lucru, civilizația aleargă spre prăpastie.

Dezastrul personal al lui Max va fi înglobat într-un dezastru colectiv... Iată o soluție ce nu pare dezagreabilă dacă o iei în considerație.

La cazan ! La cazan !

XXVII

JOE ȘI MARCO

NOTELE LUI STRAKOȘ

În urma întîlnirii acestui sergent englez („Joe Smith") cu grecul Vouros, am hotărît să-l iau în urmărire pe sergent, fiind sigur că-l voi întîlni pe grec, la nevoie. Am picat peste o verigă a service-ului englez. Bănuiala mea a fost confirmată prin faptul că sergentul acesta englez locuiește la *Shepheard,* cel mai mare palace din Cairo.

L-am văzut, după-amiază, ieșind din hotel în compania unei doamne foarte elegante. La colțul dintre Ezbekije și piața Sharia Tahir, au luat o trăsură. Am încercat să-i urmăresc în fugă, dar cînd am ajuns în piața Atabet-el-Khadra birja și cu ocupanții săi dispăruseră.

A doua zi, l-am întîlnit din nou pe sergent în Ezbekije. Se plimba în grădină, căscînd gura prosteşte la cai verzi pe pereți. L-am văzut iar la ora lunch-ului în sufrageria somptuoasă de la *Shepheard.* Stătea la masă cu doamna elegantă. Însă de astă dată purta o *uniformă de locotenent.*

Doamna este lady Alspott, văduvă a lordului Alspott. Trece drept foarte bogată și foarte aiurită. Dar poți să știi oare unde se ascund agenții Intelligence Service-ului ?

Azi-dimineață, „Joe Smith" m-a plimbat prin vechiul Cairo. Am traversat, unul în spatele celuilalt, piața Atabet-el-Khadra și am pătruns în Mouski. Speram să aflu unde-i dusese ieri birja pe ex-sergent și pe lady Alspott. Însă am făcut prima noastră escală la un croitor. „Smith" al meu a ieșit de acolo, în civil. Iată-ne plecați spre vechiul oraș. Domnul Smith rezistă bine la mers. M-a dus cu sine,

într-un pas grăbit, pînă la Khan el Khabili. Lucru dificil să nu pierzi un om în acest bazar. Mergeam oare să cumpărăm niște covoare sau niște aramă galbenă ? Cîtuși de puțin. Mergeam în Charech Haluagi, străduța librarilor, unde am buchisit în niște cărți vechi, nu departe unul de altul. Domnul Smith și-a cumpărat două cărți legate.

Eram pe cale să-mi pierd nădejdea cînd l-am văzut sosind pe Vouros al meu, spre marea bucurie a lui Smith. O nouă ședință de buchiseală, de astă dată în trei. După aceea, printr-o încurcătură de străzi și de străduțe, iată-ne în cartierul moscheii el Muayad. Apoi cei doi au intrat într-un restaurant arab. Au găsit acolo un al treilea conviv care-i aștepta.

După multe ezitări, m-am hotărît să iau dejunul acolo. Cel de-al treilea conviv era un arab. Conversația, foarte animată, se purta în engleză. N-am putut să înțeleg nimic, din nefericire.

Prietenul meu „Smith" mă interesa din ce în ce mai mult. După-amiază, ne-am întors în cartierul european. Ne-am dus în Șar Kamel nr. 5, la agenția de voiaj Munari, aproape de hotelul Paris. Am cumpărat un bilet pentru Salonic, la bordul unicului vapor al companiei *Khedivial Mail Steamship* care mai pleacă spre Grecia. Acest vapor va duce niște greci acasă și de asemenea cîțiva sîrbi, îngrijorați din cauza evenimentelor (au și pentru ce). După cum îl va duce cu sine de asemenea pe „Domnul Smith" — și pe mine însumi — poimîine fără îndoială. Traversarea va fi periculoasă, din cauza submarinelor italiene. Vom fi escortați de două torpiloare engleze.

După aceea am făcut cumpărături, tot pe jos, în cartierul european. Ne-am dus la Cicurel, pe urmă la Muski, la diferiți negustori de culori și articole de pictură. În sfîrșit, am ajuns la florarul Stamm, în Șar el Manakh.

Ne-am întors apoi (nemaisimțindu-mi picioarele) la *Shepheard*. Ne-am oprit cu toate acestea pentru ultima oară, și am făcut un popas destul de prelungit, la armurierul Bajocchi, în Ezbekije.

Într-un taxi, în față la *Shepheard*, s-au încărcat numeroasele colete și accesorii de pictură, pînze, șevalete, pliante, cutii, umbrele de soare ale domnului Smith,

ex-sergent, ex-locotenent, astăzi artist pictor. Nu sînt entuziasmat că mă întorc în Grecia, cînd am avut atîtea dificultăţi pentru a pleca de-acolo, însă nu am de ales. Las această notă în cufărul meu.

SCRISOAREA LUI JOE CĂTRE ANNY

My Love,

Am terminat portretul lui lady A... În clipa de faţă, am prins gustul de a picta într-un mod atît de academic încît mi-a fost teamă ca nu cumva această lady să creadă că-mi bat joc de ea. Am făcut totuşi un portret excesiv de migălit. Se vede granulaţia pielei, cilii şi fiecare păr, unde există aşa ceva. Totul e pictat mărunt de-ţi vine să cazi pe spate. Lady A... a fost încîntată.

Închipuie-ţi că am fost avansat locotenent (în consecinţă, e vorba de locotenentul Joe Smith, de azi înainte, *please !*). De acum o săptămînă locuiesc la *Shepheard,* cel mai somptuos palace pe care ţi l-ai putea imagina. Camera mea costă în fiecare noapte un număr impresionant de pfunzi. Linişteşte-te, nu sînt nebun, ci numai invitatul lui lady A..., în timp ce-i fac portretul.

A fost expus ieri după-amiază într-unul dintre saloanele de la *Shepheard.* O zi strălucitoare pentru Joe al tău. Aş fi putut să adun comenzile cu lopata. Aici oamenii nu ştiu ce să facă din banii lor, care se cîştigă singuri, prin simpla ridicare a preţului la bumbac. Mai există, pe deasupra, bătrînii bogătaşi, care-şi încălzesc oasele sub soarele Piramidelor şi aceia care şi-au pus pielea atît de preţioasă pe centimetrul pătrat la adăpost de Stukas.

Toată această lume bună discută comunicatul şi se enervează. „Nu se poate să mai existe front ! Ăsta este războiul balenei cu elefantul. Care poate să fie cîmpul de bătaie ?" Şi aşa mai departe !

Colonelul meu şi cea mai mare parte dintre ofiţerii din vechea mea formaţie au venit să mă felicite. Au fost surprinşi de ceea ce va să zică pictura ultramodernă (după

reputația mea). Însă și-au manifestat din toată inima entuziasmul și euforia.

Eu părăsesc mîine Cairo. Nu te neliniști mai cu seamă dacă rămîi cîtva timp fără veşti.

Darling, good bye. I must start. [1]

Yours really yours [2]

JOE

RAPORT AL NR. 18 762. A.

(Antheore Pavelli ? Pavlovici Anton ? sau Ante ?)

Am onoare să raportez Excelenței Voastre că am pus mîna din nou pe numitul Marco Agusti, la Skoplje (Uskub), districtul Vardar, Macedonia (actualmente Iugoslavia). Am un oarecare merit de a-l fi regăsit, date fiind riscurile la care mă expun zăbovind în acest oraș.

Treaba era cu atît mai delicată cu cît Marco Agusti fugise în iunie, iar misiunea nu mi-a fost încredințată, de către Excelența Voastră, decît cu patru luni mai tîrziu, în octombrie. Mai puțin de două luni mi-au ajuns totuși pentru a putea spune astăzi cu toată certitudinea : Marco Agusti este la Uskub, sub o deghizare de negustor francez și sub numele de Marcel Gustin. E în relații cu Biroul al Doilea francez și pe cît se pare și cu Service-ul englez.

Nu prezintă nici o urmă de dereglare cerebrală. Era desigur (așa precum o afirmasem la tribunal) un simulator. Declară acelora care-i vorbesc în această limbă că nu cunoaște italiana ! Este un agent de mare anvergură care nu neglijează nici un amănunt.

Atrag stăruitor atenția Excelenței Voastre asupra dificultății situației mele aici : în primul rînd, sub vechea mea identitate iugoslavă, eram bine cunoscut la Uskub. Risc în fiecare clipă să fiu identificat de către unul dintre foștii mei clienți sau furnizori.

În al doilea rînd, Marco Agusti m-a văzut la tribunal și desigur că m-a „fotografiat". Să mă aflu în fața lui ar

[1] La revedere, dragă. Trebuie să plec. Al tău, cu-adevărat al tău. (engl.)

însemna nu numai să mă expun unui risc mortal, ci mai cu seamă să fac să iasă iepurele din vizuină.

De îndată ce voi fi descoperit verigile de care este legat Marco Agusti, ce trebuie să fac ? Nu cred că Excelența Voastră mă va sfătui să-l las să-mi scape...

Pe de altă parte nu e nevoie să-i reamintesc Excelenței Voastre că Italia e în război cu Grecia. Din această cauză, situația mea în Macedonia este precară. Trebuie să acționez în mod rapid.

Sper să primesc de urgență ordine.

18 672. A.

(Nici un alt raport al acestui agent n-a mai parvenit vreodată.)

De clasat.

Commodore ALTARI Leone.

●

Urmărit de un submarin italian, *Mehmed Ali Paşa* a manevrat toată noaptea înainte de a ajunge să se pună la adăpostul bateriilor din Pireu și să se refugieze, epuizat, în port. Căpitanul refuză să plece din nou.

Joe va lua, de la Atena, trenul spre Salonic, însă va avea timp să urce pe Acropole.

Cea dintîi impresie pe care o încearcă este decepția. Nu simte, dinaintea Propileelor, șocul pe care îl dă catedrala din Chartres. Cu toate acestea, e sedus de materie, marmura din abundență.

Partenonul nu-i încredințează decît în ultima clipă taina lui, la ceasul cînd soarele, coborînd către marea Egee, dă fațadei dinspre apus o nuanță roșie, la ceasul cînd cerul grec atinge acea limpezime cîntată de poeți.

Joe coboară din nou alergînd prin vechiul cartier, pentru că este ora de plecare a trenului, de unde poate zări, încă o dată, fugind pe deasupra cartierelor periferice, Acropole în nimbul său de aur...

Trenul, ca un tramvai, alunecă de-a lungul drumurilor și al străduțelor. Niște copii își întrerup partida de bile pentru a-l privi cum trece.

Delfi, o mică gară căreia ai putea să nu-i acorzi nici o atenție. Muntele devine mai înalt, mai aspru. Este

Pindul. Iată-i, ducîndu-şi caprele la păşune, pe nişte umili păstori îndemînatici în cîntatul din fluier. Dintr-o dată, un munte abrupt se ridică în noapte : Olimpul. Trenul alunecă prin cîmpia aluvionară, între muntele zeilor şi golf.

La fiecare staţie, Strakoş sare pe peron. Fiecare metru de cale ferată îl apropie în mod primejdios de Macedonia...

În gara Salonic, pictorul Joe Smith coboară. În îmbulzeala de soldaţi şi de negustori, remarcă o figură pe care a mai zărit-o undeva. Unde l-a mai văzut oare pe individul ăsta ? Joe are impresia că mutra acelui om i-a impresionat retina recent. Pierdut în visul lui elen, uitase, sau aproape, că aparţine de acum înainte „Service"-ului.

A doua zi, pleacă din nou spre Macedonia. A avut timp să-şi dea pentru viză paşaportul la consulatul iugoslav şi să facă o vizită şefului local al Service-ului. Nu părea să se mire nimeni, la frontiera iugoslavă, ca un pictor englez să fi ales această vreme tulburată pentru a spicui peisaje de-a lungul Vardarului.

Dis-de-dimineaţă, Joe Smith iese din gara Skoplje, pe ninsoare. Îşi alege o cameră, într-unul din cele două hoteluri, care se numeşte modest *Bristol*, şi unde există o cameră de baie.

După ce şi-a făcut toaleta, Joe explorează Skoplje. Admiră în chip de gură-cască tramvaiele, prăvăliile, trotuarul pe care circulă talmeş-balmeş turcoaicele cu feregea neagră şi micuţele puştoaice moderne, pieptănate à la parisienne.

Iată Vardarul, fluviu al morţii, de atîtea ori însîngerat, greu de ameninţări.

La Salonic, atunci cînd l-a văzut pe Joe cocoţîndu-şi bagajele în trenul de Macedonia, Strakoş era cît pe ce să abandoneze. Dar după aceea a continuat. Acum, filîndu-l cu greutate pe Joe, care se îndreaptă, cu şevaletul pe umăr, cu cutia în bandulieră şi cu pliantul sub braţ, spre cartierul ţigănesc, Strakoş ştie că el *trebuia* să se întoarcă aici : războiul îl chema înapoi în mod inevitabil. Trebuie să faci pînă la capăt aceea ce faci. Cine ştie dacă Stella cea grasă este încă la *Capok* ? A avut în mod sigur

neplăceri cu rotofeiul căruia Strakoș i-a luat săculețul. Poate să fi făcut și închisoare ?

Unde naiba se duce englezul ăsta ? Iată-l în plin cartier țigănesc. Într-un fluviu de gunoaie menajere, înoată niște case minuscule din chirpici, acoperite cu paie. Înăuntru viețuiesc în mizerie o liotă de copii în zdrențe. La vederea pictorului, se năpustesc : „Dinari, dinari..."

Englezul, cățărîndu-se pe coasta colinei, ajunge la intrarea dinspre nord a cimitirului francez. Nu s-a întors. Din fericire, pentru că Strakoș ar fi fost în raza lui vizuală. Nu e un lucru ușor să urmărești, fără să te faci remarcat, un individ chiar și atît de puțin neîncrezător pe cît pare să fie acesta.

Joe intră în cimitir. Își răzuie, pe treptele scării, pantofii acoperiți de o crustă groasă de noroi. Îndărătul monumentului funerar, o priveliște magnifică se desfășoară peste valea Vardarului, spre care coboară o scară interminabilă, pe sub pinii acoperiți de zăpadă.

Joe se apleacă peste crucile de lemn aliniate cu luare aminte și scutură zăpada de pe ele : Prudhomme (André), Parigot (Léon), Auriol (Gustave), Vidauban (Joseph), Lenglué (Pierre). Cinci mii de francezi, legați de casă, vrăjmași ai aventurii, mîndri de colinele lor domoale și de cîmpiile lor cumpătate. Nu cunoșteau din harta lumii decît orașul de garnizoană și satul acela mare, loc de tîrg. Cine erau ei înainte de a veni să cadă pe țărmul Vardarului, doborîți de un glonț turcesc ori bulgăresc sau de febră malignă ? Cinci luni pe an, de la douăzeci și doi de ani, dorm sub o învelitoare deasă de zăpadă. Cinci luni pe an, mormintele lor se coc la soarele pustiitor al Macedoniei. Între acestea, e anotimpul trandafirilor. De fiecare cruce se înlănțuie un trandafir plantat de către un consul pios. Timp de două luni, cimitirul francez din Skoplje este o grădină parfumată.

Strakoș s-a strecurat în cimitir. Ascunzîndu-se în spatele copacilor, atingînd ușor crucile, alunecînd pe zăpada care se topește, caută un punct de observație.

Joe Smith, după ce și-a aprins pipa, și-a deschis pliantul, și-a instalat pînza pe șevalet, deschide cutia, scoate din ea paleta, apasă pe cîteva tuburi. I-ar plăcea să termine

tabloul acesta, pentru care a traversat Mediterana, Grecia și Macedonia. Speră totuși că omul cu care are întîlnire nu-l va face să aștepte prea mult. Va veni oare astăzi, mîine sau doar poimîine ?

Situația în Iugoslavia e neliniștitoare. Regentul se află în mîinile Axei. Germania se pregătește să dea lovitura finală Greciei, Italia declarîndu-se neputincioasă, respinsă în Albania și bătută în Epir. Germania va cere libera trecere de la Regentul Iugoslaviei. Iată pentru ce Joe Smith este pe cale de a picta panorama Vardarului, care apare din munte, se desfășoară un moment, pentru a se restrînge mai departe într-o trecătoare primejdioasă.

Marcel Gustin (Marco Agusti) își închide prăvălia, dugheană prăpădită de pe-o străduță perpendiculară cheiului, nu departe de pod. Pornește cu pași mărunți, de-a lungul fluviului. Speră că migrena îl va lăsa o vreme liniștit. De luni de zile, căpul, ca un șantier, îi răsună de lovituri de ciocan. Iar cînd închidea ochii, noaptea e brăzdată de fulgere care îi produc dureri, încît îi vine să urle. Atunci redeschide pleoapele și loviturile de ciocan încep din nou.

De acum cîteva zile, merge mai bine, ca și cum ciocanul ar fi înfășurat în pîslă. Totul, dealtfel, este înfășurat în pîslă. Lucru ciudat, dar își amintește că ar fi fost odinioară mai mulți — da, de asta e sigur, el era mai mulți — iar acum el nu mai e aproape nimeni.

Nu-i place Skoplje... Climatul său nu-i spune nimic. Dar pentru că a venit la Skoplje ca să doboare fascismul, trebuie neapărat să rămînă acolo unde este.

Pentru ce fascismul va fi doborît la Skoplje. N-are idee. Nu mai știe cum a ajuns aici, nici pentru ce. Cu toate acestea, i se pare că ar putea să-și amintească despre acest lucru — în clipa cînd în capul său bat lovituri de ciocan, iar ochii îi sînt brăzdați de fulgere scînteietoare.

Dar în aceste momente nu poate să se gîndească decît la durerea lui. Cînd vine acalmia, a uitat tot. Durerile. Doarme și e un lucru bun ca moartea să dormi după durere. Ba chiar e fericit că în zilele astea, cînd trebuie să meargă la cimitirul francez în fiecare dimineață, durerile de cap îl lasă în pace.

Pentru că trebuie să doboare fascismul, să salveze lumea de un flagel apocaliptic, el trebuie să evite eforturile inutile, deoarece atunci capul îl doare în așa măsură încît îi vine să se sinucidă. Și ar fi păcat să te sinucizi înainte de a fi doborît fascismul.

Cel care s-a întors alaltăieri, salvatorul său (același care l-a adunat de pe fundul calei vaporului, la Spalato, atunci cînd era să crape de foame, pentru că nu avea nici măcar puterea de-a se ridica), a spus că vremea se apropie. Iată motivul pentru care îndeplinește cu grijă tot ceea ce-i ordonă Dușmanul fascismului, cel care l-a instalat în această prăvălie unde vinde țesături doamnelor grecoaice și unde transmite hîrtiile de la unii la alții, cu prudență și fără să se înșele niciodată. Marco merită încrederea Dușmanului fascismului.

De ce oare vizitatorul pe care-l așteaptă n-a venit la cimitirul francez ? Poate că a fost prins de către fasciști ? Atunci, sărmanul, trebuie să-i fi făcut mult rău. Se știe ce înseamnă să fii în mîinile fasciștilor.

E frumos, în dimineața asta. Soarele topește zăpada. Nu s-ar spune că iarna mai este încă dinaintea noastră. Aproape că-ți dă poftă de viață.

Ante (Antheore ?) sare din ungherul unei porți în ungherul altei porți. În fiecare dimineață, de patru zile, Marco Agusti face o mică plimbare de-a lungul Vardarului, pînă mai jos de cimitirul francez. Pentru ce ? Privește scara nesfîrșită care urcă la monumentul funerar, studiază alinierea crucilor și se întoarce, cu pași mărunți. În fiecare dimineață, Ante îl ține sub observație, pînă la cea din urmă casă de pe chei. Acolo, se mulțumește să-l urmărească din ochi, să-l vadă de departe cum se răsucește pe loc și se întoarce.

Ca în fiecare dimineață, Ante îl vede pe Marco oprindu-se, privind scara lungă. Dintr-odată, iată că intră în cimitir și dispare, fir-ar să fie, dobitocul ! Ante, ca să se apropie de el, trebuie să străbată un spațiu descoperit. Începe să alerge, alunecînd pe zăpadă, răsucindu-și picioarele, căzînd și ridicîndu-se din nou. Ajuns în josul scării, Ante îl vede pe Marco urcînd fără grabă, ca un turist admirator al naturii. Merge iavaș-iavaș, treaptă după treaptă, întorcîndu-se, pornind iar. Sus, pe plat-

formă, un individ s-a instalat în fața unui șevalet. E pictorul care a fost semnalat, sosit azi-dimineață de la Salonic și care a tras la *Bristol*. Un englez !

Ante o pornește printre copacii mărunți. Panta e abruptă. Se cufundă în zăpadă pînă la genunchi. Se strecoară sub ramuri și-l pierde pe Marco din vedere. Însă dacă ar merge pe scară, ar fi reperat imediat. Agenții englezi s-ar afla în condiții favorabile părăsind cimitirul prin spate, prin cartierul țigănesc. Ar fi în condiții și mai favorabile dacă l-ar doborî ca pe un iepure.

Această situație inferioară îl irită pe Ante. Ajunge la cel dintîi teren acoperit, de unde se vede de-o parte valea, orașul, fluviul, de cealaltă parte crucile etajate, monumentul funerar, pinii înzăpeziți. Pictorul nu s-a clintit. În clipa asta, o umbră se mișcă în spatele unei cruci. Ante tresare. Mai e cineva care îi pîndește pe agenții aliați.

În concurență cu cine vînează acest individ ? Îl urmărea pe pictor, în mod evident. Dacă agentul ăsta ia afacerea pe mîna lui, o va păstra pentru sine și Ante se va întoarce cu coada-ntre picioare. Și are atîta nevoie ca avantajul să fie de partea lui.

Marco ajunge fără a se grăbi la ultimul teren acoperit, unde își scoate pălăria și-și șterge fruntea. Pîndarul din spatele crucii de lemn a dispărut.

Dacă s-ar putea discuta cu el ? Pentru a-l întîlni ar trebui să faci un ocol prin stînga, să ajungi lîngă mormintele dinspre latura muntelui, și, de acolo, să te întorci prin spate. Pîndarul îi are pe Ante și pe Marco în raza lui vizuală. E indispensabil să se explice cu el cît mai repede. Ante începe să alerge pieziș, pe sub copaci, aplecînd capul ca să treacă pe sub crengile joase care îl biciuiesc și-l umplu de zăpadă. Se scutură, se împiedică, pornește din nou, alunecă. Cine știe ce se petrece acolo, sus, între timp ?

Joe s-a oprit din pictat. Îl privește pe cel care urcă spre el, în răsăritul soarelui. Fără îndoială că e acela pe care îl așteaptă. Puțin emoționat — ca la o primă întîlnire — Joe își ia din nou paleta. Nu e îndemînatic în transpunerea unui peisaj. E multă vreme de cînd, aflat dinaintea naturii, n-a îndrăznit să facă altceva decît schițe. Astfel că pînza începută nu face două parale. Păcat,

pentru că e frumoasă valea asta, muntele ăsta negru și alb. Numai că lipsește ceva în prim plan.

Ante se apropie de individul care stă la pîndă în spatele crucii de lemn. E pe cale să-l interpeleze. Trebuie acționat repede, pentru că Marco a sosit pe esplanada monumentului funerar și se apropie de pictor.

— Psst ! cheamă Ante.

Strakoș face o săritură. Zărește, între morminte, la cîțiva metri, pe cineva care îi face semne.

Joe îl examinează pe bărbatul livid care se apropie de el. Un adevărat spectru. N-are deloc memoria fizionomiilor, dar această mutră nu-i e necunoscută.

— Frumos peisaj, spune bărbatul în franceză.

— Îi lipsește un prim plan, răspunde Joe.

— Sînteți în întîrziere, continuă bărbatul. Trebuia să fi sosit de acum trei zile.

Bărbatul nu pare să-l recunoască. Însă Joe scormonește în minte. Ah ! ce agasante sînt asemănările astea pe care nu le poți defini !

— A sosit totul de la Belgrad, urmează bărbatul.

— Aveți materialul asupra dumneavoastră ?

— Nu, va trebui să treceți pe la prăvălia mea. Am cusut totul într-un șal de India pe care dumneavoastră veți veni să-l cumpărați.

— Pentru ce aveam întîlnire aici ?

— Pentru că aici sîntem în Franța.

Joe își examinează interlocutorul. Și dintr-odată are impresia fugară că e nebun. E o senzație care nu durează decît o clipă. O oarecare instabilitate, poate, în privire ?

— Strada Irod Atticul, nr. 7, în cartierul grecesc, Marcel Gustin, spune bărbatul.

— Sînteți sigur că magazinul dumneavoastră nu e supravegheat ?

— Nu ești niciodată sigur de nimic în Macedonia. Nici în altă parte. E un peisaj frumos. Odinioară, ne plăcea mult pictura.

Un strigăt îi face pe cei doi interlocutori să se întoarcă. Doi oameni au răsărit între morminte și s-au luat de gît.

— Oh ! Oh ! strigă Joe, iată-l pe clientul meu din Salonic.

— Nu sînt înarmat, spune Marco. Cînd am o armă, îmi vine chef să mă sinucid. Şi ţin să trăiesc pînă cînd fascismul va fi nimicit.

Joe se întreabă pentru care motiv Intelligence Service foloseşte agenţi dementi.

— Lasă-mă, urlă Ante prins de grumaz de Strakoş. Vezi bine că au să ne scape.

Dar Strakoş nu slăbeşte strînsoarea. Îşi apasă cu toată puterea cele două mîini în jurul gîtului lui Ante, care se încovoaie pe spate şi cade. O cruce se rupe.

— Lasă-mă, geme Ante. Ţi-l aduc... pe italian.

— Ah ! Ticălosule ! Va să zică tu eşti, urlă Strakoş. Slavă Domnului ! Nu regret călătoria !

— Ajutor ! gîfîie Ante.

— Cîine ticălos ! Parazit rîios ! bolboroseşte Strakoş, cu genunchii pe pieptul vrăjmaşului. Ah ! Mi-ai manevrat femeia ! Ah ! M-ai turnat, desfrînat scîrbos ! M-ai făcut să fug în lume ca un blestemat ! Ah ! Ai făcut din mine ceea ce sînt, un spion ca şi tine. Dar m-am întors la Skoplje ca să te găsesc. Şi te am în mînă !

Ochii lui Ante ies din orbite, în timp ce Strakoş îl strînge de beregată din ce în ce mai tare.

— Ajutor ! E o... greşeală !... Ah !

Ante începe să horcăie.

— Eu sînt Strakoş, mă auzi, putregaiule ? Vlado Strakoş, iar tu o să crăpi.

Corpul lui Ante se rostogoleşte în zăpadă şi capul i se izbeşte de o cruce de lemn, cu un zgomot surd. Strakoş se ridică, furia i s-a potolit. Se apleacă peste cadavru, cu un grohăit de satisfacţie.

Abia atunci îşi aminteşte de ceilalţi. Se ridică în momentul cînd un glonte îi şuieră pe lîngă ureche. Se aruncă la pămînt.

— Ratat ! constată Joe, am aşteptat prea mult. Ar fi trebuit să trag în grămadă, în timpul *catch*-ului.

Marco scutură din cap.

— N-ar fi trebuit să-mi arunc revolverul în Vardar, spune.

Joe trage. Tăcere. Omul a fugit oare ? Trage din nou, după o apreciere rapidă. Tăcere. După aceea un foc în ripostă, urmat de un altul. Marco şovăie, cade în genunchi.

— *Goddam !* înjură Joe. Fără a mai pune la socoteală că ar putea să vină cineva să ne ceară explicații.

Marco geme.

— Nu e timp să mă ocup de tine, băiete, spune Joe. Încearcă să aștepți un pic, vrei ?

Sare pînă la cel dintîi mormînt, peste care se întinde pe jos. Trandafirul îi sfîșie mîna. Îl vede pe Strakoș. Sînt la pămînt, față în față, la cîțiva metri unul de altul. Se privesc în ochi. Care dintre doi va trage în țintă ? Vlado face o mișcare. Joe trage, apoi se lungește în spatele mormîntului vecin. Omul trage la întîmplare. Joe îl are acum în raza lui vizuală. Poate să ochească liniștit. Trage cu grijă, o dată, de două ori. Omul se rostogolește pe alee, nu mai mișcă.

Nu-i mai rămîne lui Joe decît să ia coordonatele. Se apropie de clientul său din Salonic. Vlado Strakoș a murit. Joe îl întoarce, îl scotocește, îi ia portofelul, hîrtiile. Puțin mai departe, prăvălit peste crucea ruptă, celălalt nu s-a clintit. Cu limba vînătă atîrnîndu-i din gura tumefiată, cu ochii dați peste cap spre cer, așteaptă. Joe n-ar fi crezut niciodată că e atît de simplu să omori oamenii și să le manevrezi cadavrele. Dacă te gîndești, această nouă meserie nu e scutită de riscuri și cimitirul din Skoplje este un loc straniu de întîlnire.

Mai rămîne francezul, care trebuie să fie rănit. După ce l-a întors și l-a scotocit pe Ante (sau Antheore) Joe coboară din nou spre Marco. Acesta a încercat să fugă, lăsînd în urma lui o dîră lungă de sînge în zăpadă. A ajuns la scară, urcată lent adineaori, pentru a ieși în întîmpinarea morții. Marco zace, cu fața în zăpadă.

— Sărman prieten, spune Joe, doreai să vezi înfrîngerea fascismului !

Se apleacă asupra lui Marco, îl ia de mijloc, evitînd să se pătezе, pentru că sîngele curge din cele două răni. Gîfîind, Joe îl duce înapoi sus, pînă la monumentul funerar, îl întinde pe lespede, îi închide ochii.

— S-ar spune că s-a terminat, se gîndește Joe, scoțîndu-și batista pentru a face din ea o banderolă. Erou obscur, mort pentru patrie, fără îndoială ca toți aceștia de sub crucile de lemn. Dar care patrie ?

În moarte, Marco și-a regăsit o expresie puerilă și Joe nu-l mai recunoaște deloc. Clatină din cap. Evident, era o asemănare... Niciodată nu va ști că, în curînd vor fi doisprezece ani de atunci, de la Valais, cînd Marco Agusti era cel mai entuziast și că, pentru a doua și ultima oară, drumurile li s-au încrucișat...

Astfel dispare Marco Agusti, inginer antifascist, apostol al libertății și al respectului pentru condiția umană.

Încetișor, Joe îl scotocește. Nu găsește în buzunare decît o cheie, fără îndoială aceea a prăvăliei din strada Irod Atticul.

Joe ar dori să facă ceva pentru acest camarad. Dar ce ? Trebuie s-o șteargă, pentru că de-ar veni cineva, situația ar fi critică.

Joe rupe două ramuri din pinul cel mai apropiat și le pune în cruce pe pieptul lui Marco. Un om singur dinaintea morții. Aș ! Oamenii sînt fără îndoială cu toții la fel de singuri în momentul trecerii dincolo.

Joe pleacă. Înainte de a porni pe scară, se întoarce pentru cea din urmă oară spre Marco. Mergînd de-a lungul cheiului, ajunge în cartierul grecesc. Nu întreabă decît o dată despre strada Irod Atticul. Reperează nr.7 și așteaptă momentul în care strada pare pustie pentru a deschide prăvălia și a intra înăuntru.

Să te apuci de căutatul șalului de India nu e o treabă ușoară, în harababura asta. În două rînduri e deranjat de clienți pe care îi concediază.

— Patron nu aici ! Nu aici ! Întoarceți !

În sfîrșit, într-un sertar, Joe descoperă un șal de India. Cînd îl strînge în mînă, aude foșnetul hîrtiei.

După ce a cercetat minuțios odăița din fundul prăvăliei (care îi servea lui Marco drept locuință) și a strîns vraf toate hîrtiile pe care le-a putut găsi, Joe se întoarce la hotelul *Bristol*.

De-abia atunci își amintește că a lăsat, pe cîmpul de bătaie, dovezi incontestabile : șevaletul, cutia, pliantul și tabloul pe care nu-l va isprăvi niciodată. Trebuie să părăsească Skoplje cît mai repede. La gară, un tren care oprește în toate stațiile de pe traseu e gata de plecare spre frontiera greacă. Joe urcă în tren. Călătorii sînt în

fierbere. Joe înțelege că Germania a adresat un ultimatum Iugoslaviei.

Ajunge la frontieră după căderea nopții. Trebuie să-și petreacă noaptea în picioare și să aștepte pînă în zori plecarea unui tren grecesc spre Salonic. Soseşte acolo la prînz. E numaidecît primit de șeful Service-ului. Joe îi încredințează șalul de India și hîrtiile morților din Skoplje.

Misiunea lui a fost depășită de evenimente — pentru că tînărul rege al Iugoslaviei s-a debarasat astă-noapte de regent și de partizanii Germaniei. Și va organiza rezistența.

Cît despre cei doi morți, Service-ul îi identifică. Sînt doi agenți foarte cunoscuți, unul membru al O.R.I.M. și ucigaș — un anume Vlado Strakoș, terorist folosit de ani de zile pentru acțiuni sîngeroase — celălalt, Pavlovici sau Pavelli, spion în serviciul Italiei, viclean și primejdios.

Joe este felicitat pentru trofeele acestei vînători. Șeful îi confirmă că și-a făcut un debut strălucit, că i se vor încredința cu siguranță misiuni interesante și că va fi avansat.

După ce a plecat de la întrevedere, Joe găsește într-o librărie o ilustrată cu portul Salonic și o trimite lui Anny :

Am văzut Acropole. Nu e cîtuși de puțin lăudată în zadar. Regret numai că n-am avut timp să mă opresc la Delfi.

Al tău JOE

FIARA
(1941–1944)

I

Februarie 1941

JAROSLAV

N-a mai văzut-o pe Minnie decît o dată, la palatul Luxembourg. Ea îi confirmase, între două pahare de porto, că va fi însărcinat cu o misiune în Rusia.

A treia zi, un planton în uniformă îi aducea un bileţel de la Minnie, dîndu-i întîlnire la Berlin. Hîrtiile necesare sînt alăturate scrisorii.

Jaroslav o aşteaptă pe Olga timp de două zile, fără a îndrăzni să iasă de la Hotel des Deux-Mondes. Într-o seară, fata intră după ce bătuse la uşă, dar fără să aştepte răspuns.

Jaroslav crede că ghiceşte pe chipul Olgăi umbra unui zîmbet, nu încă prietenos, dar încurajator.

O pune la curent cu „misiunea" lui : va pleca în Rusia, pentru a căuta unele documente asupra noilor uzine din Ural. Se obţinuseră, la Berlin, anumite informaţii asupra lucrărilor întreprinse de către U.R.S.S. pe latura de nord a Uralilor, însă era greu să-ţi dai seama despre „gradul de importanţă" a acestei industrii în devenire.

Jaroslav ştie cum va pătrunde în Rusia, cu cine va lua contact ? Nu ştie încă nimic despre asta. Va primi ordinele la Berlin.

Îi cere Olgăi adresele unde ar putea să-i pună în alertă pe agenţii contraspionajului. Îşi va risca pielea în fiecare

clipă, dar nu trebuie s-o facă în zadar şi nici să aducă documentele în Germania.

— Ei bine ! spune Olga, dacă ne-am duce să luăm masa ?

Jaroslav se miră. Nu e imprudent să iasă împreună ?

— Crezi că Gestapoul nu ştie că ne cunoaştem ?

Şi Olga înalţă din umeri.

— Dumneata eşti trimis acolo pentru motivul că erai comunist.

După aceea adaugă :

— Mă întreb de ce. Eşti favorizat sau sacrificat ?

Jaroslav soseşte la Berlin după o călătorie de aproape patruzeci şi opt de ore. Minnie i-a scris să vină direct la ea. Nu găseşte nici un taxi la gara din Friedrichstrasse. Ia metroul pînă la Wilmersdorf.

Ultima dată cînd a venit aici, năucit de spaimă, era în septembrie '39. A trecut un an şi jumătate.

Sună. Minnie vine să deschidă. Intră cu stîngăcie, îşi pune jos valiza în anticameră. Ea îi strînge mîna.

— Ai călătorit bine ? se interesează. M-am gîndit că cel mai bine ar fi să locuieşti aici. Am pregătit camera de oaspeţi. Ai chef să faci o baie ?

Merge înaintea lui, deschide o uşă.

— Iată camera dumitale.

Şi adaugă :

— Te aşteptam la cină. Imaginează-ţi că n-am decît o femeie de serviciu.

Jaroslav, în timp ce e în baie, reflectează la primirea lui Minnie. L-a frapat întîmpinarea ei cordială, ca şi cum n-ar exista atîta distanţă între înalta personalitate a Partidului şi umilul agent dublu. Jaroslav a avut impresia că Minnie — în măsura în care a putut să-şi dea seama de acest lucru în penumbra din cameră — era uşor machiată.

Recunoaşte odaia în care îl aşteaptă Minnie, marele divan alb, pe care Kate stătea lungită, rîndul trecut.

— Îţi este tot atît de foame ca şi ultima dată, întreabă Minnie, puţin sarcastică, sau ai timp să guşti din cocteilul meu ?

Jaroslav acceptă.

— Te previn că nu aştept nici o vedetă de cinema, în seara asta, mai spune Minnie. Nu spera într-o cucerire.

Minnie scutură shakerul. Arde un foc bun de lemne în şemineu. E intim, liniştitor.

— Un foc de lemne e un lucru minunat, spune el.

— Ai să vii în Austria de Sus la castelul Hoffmanstahl, hotărăşte Minnie. Acolo, în sala de vînătoare, există un şemineu unde se arde un pin dintr-odată.

Îi face semn să se aşeze pe divan, îi oferă o ţigară, îi toarnă un pahar de cocteil uşor. După aceea aşază dinaintea lui o masă pliantă pe care sînt aranjate două tacîmuri.

— Pot să vă ajut ? propune el. Mă simt jenat.

— Nu te clinti, îi porunceşte ea.

Se uită la buzele lui Jaroslav, după aceea se ridică, dispare. Se întoarce curînd, împingînd o masă pe rotile. Platourile de argint sînt acoperite, vinul e pus într-o frapieră.

— Sper că-ţi plac icrele negre, se interesează Minnie. Dumitale, un slav şi un vechi comunist !

Şi adaugă, aşezîndu-se alături de el, pe divan :

— Vom cina cu şampanie !

Icre negre, un pui cu ciuperci, pateu de ficat, o prăjitură cu ciocolată. După aceea cafea şi armagnac franţuzesc, în pahare largi pentru degustare. Minnie are multă poftă de mîncare. Jaroslav o vede într-un halo vaporos. Pentru prima dată, îi face impresia (la desert, în timp ce savurează densa prăjitură germană învelită în ciocolată) că Minnie e frumoasă : gura puţin cam mare, deschizîndu-se peste nişte dinţi mici şi ascuţiţi, părul foarte uşor, tăiat scurt, nasul drept, delicat, ochii negri (sau cafeniiînchis ?) cu sclipiri tulburătoare, sprîncenele pe care ar trebui să le epileze şi fruntea bombată.

Acestea sînt ultimele lui reflecţii lucide. Minnie îi întinde un pahar cu armagnac...

Îi este frică să se mişte. Ascultă, alături de el, o răsuflare regulată : Minnie doarme. Pe Jaroslav îl doare capul. Ar vrea să se întoarcă, dar se teme să n-o trezească. Trebuie mai întîi să-şi amintească ceea ce s-a petrecut.

Îşi aminteşte dintr-odată, în acelaşi timp cu gustul de alcool şi cu mirosul de tutun. S-a aplecat peste el şi s-au înlănţuit pe divan. Vedea, foarte aproape, gura lui Minnie, striaţiile buzei sale superioare şi nările ei care palpitau. Sărutarea lui Minnie semăna cu o muşcătură. Femeia mîrîia şi se încorda şi îl strîngea pe Jaroslav aproape să-l înăbuşe. Îl răsturnase pe divan, se înverşuna împotriva gurii lui, care sîngera. Durerea chiar îl desmeticise puţin.

După aceea, îi prinsese capul în mîinile ei ; îl privea în ochi încît îl făcea să se uite cruciş, murmurînd cuvinte nedesluşite. În mod vag, înţelesese că spunea :

— Un bărbat ! Un bărbat ! Mă vei trăda, mă vei înşela... dar ce-are a face ?

Atunci, cu femeia asta pe jumătate goală în braţele sale, cu gura ei lacomă, ameţit de alcool, Jaroslav simţise trezindu-se în el dorinţa. Minnie nu rezistase, dimpotrivă.

Era virgină.

Dacă sta să se gîndească, e flatat. Să se fi îndrăgostit de el, această fecioară din Gomora ? Numai să nu-i vină ideea să-l păstreze şi să trimită un alt agent în Rusia ! Faptul că a fost primul bărbat cunoscut de Minnie îl nelinişteşte.

Ar vrea să plece, însă va trebui să aştepte dimineaţa, încă puţin beat, cu o vagă senzaţie de vomă. După aceea se cufundă în somn.

Cînd se trezeşte, e singur. Lumina se filtrează prin perdele. Caută camera de baie. Curînd, spălat, bărbierit şi îmbrăcat, intră în camera de zi.

Minnie, stînd aşezată în spatele unui mic birou, scrie. Poartă ochelari groşi din baga, pe care îi scoate deîndată.

— Totul e gata, spune. Trenul pleacă la prînz, spre Breslau. Cafeaua dumitale e la cald.

Jaroslav înaintează, nehotărît. Minnie îi întinde mîna. El nu face nici un gest ca s-o atragă spre dînsul.

— În cincisprezece zile vei fi înapoi. Mă vei găsi tot aici.

Iese, apoi se întoarce cu micul dejun al lui Jaroslav pe o tavă.

— Trenul de Moscova e deviat prin Breslau şi Radom. Se trece frontiera la Ivangorod. La Brest-Litovsk, te vei

întîlni, în tren, cu unul dintre agenții noștri, care are semnalmentele dumitale. Dacă nu te va găsi, te vei duce la Moscova. Iată adresa la care să te prezinți. Ești un inginer electrician ceh. Te vei întîlni cu comisia tehnică, aflată în momentul de față la Moscova.

— Și pentru întoarcere ?

— Va trebui, fără îndoială, să treci frontiera cu o persoană specializată în acest domeniu. Asta va fi singura dificultate, dealtfel înlăturată de către agenții noștri. Nu vei avea decît să te lași condus.

Jaroslav își bea, cu înghițituri mici, cafeaua caldă. Se uită la ceas.

— Spui că trenul meu pleacă la prînz ?

— Ai loc rețiuut. Nu vorbi cu nimeni care nu-ți dă un semn de recunoaștere și totul va merge bine.

Vine spre el, îl atrage spre ea și-i caută buzele.

— Fii prudent, bîlbîie Minnie. Sînt ultima din ramura principală a familiei Hoffmanstahl. Nu voi fi niciodată doamna Halivec. Dar dacă izbutesc să obțin transmiterea numelui și a titlului... Voi profita de ședereа mea la Berlin ca să-i vorbesc despre asta Führerului însuși.

Jaroslav e buimăcit.

— Nu-mi place să-i cer un serviciu lui Hitler, reia Minnie. Se pricepe prea bine să te facă să-i aduci un altul în schimb. Dar treacă-meargă, de data asta ! Baron von Hoffmanstahl, elector al Imperiului și grande de Spania, e un vis frumos, ce zici ?

Cuprinde în mîini capul lui Jaroslav și-i spune, cu vocea răgușită, buzele lor aproape atingîndu-se :

— Gîndește-te la asta, canalie, și întoarce-te repede la mine.

Apoi continuă printre dinți :

— Te-aș fi păstrat bucuros, dar m-am jurat să dau cu banul pentru tine : cap sau pajură.

Se lipește de el, respiră greu, strînge piciorul lui Jaroslav între pulpele sale. După aceea, cu un spasm, se ridică.

— Șterge-o, spune cu un aer rătăcit. Ar fi stupid să pierzi trenul.

Trenul e înțesat de soldați. Dar pentru Jaroslav există un colț rezervat, la clasa întîi. De la Breslau la Radom, prin Katowice, călătorește alături de ofițeri ve-

nind unii din Franţa, alţii din Balcani, unde campania e pe sfîrşite. Aceştia nu înţeleg pentru ce se multiplică efectivele în Est.

La Ivangorod, Jaroslav trece, fără dificultăţi, noua frontieră ruso-germană. Un tren militar îl duce în sfîrşit pînă la vechea frontieră poloneză. Nu există decît soldaţi albi pe zăpadă, tancuri albe şi camioane albe pe cîmpii albe.

La Brest-Litovsk, trebuie să aştepte în bufetul gării, bînd ceai, un tren rusesc cu osia mare. Se formează o garnitură în direcţia Moscovei. Aceasta e luată cu asalt de către soldaţi, ţărani şi funcţionari cu servietă. Din fericire, un compartiment la vagonul de dormit a fost rezervat pentru domnul inginer al misiunii electrice, care s-a prezentat la şeful gării.

A doua zi dimineaţă, în clipa cînd trenul părăseşte gara din Smolensk, uşa compartimentului se deschide şi apare un individ slab.

— Sînt aici, spune el în germană. Plecaţi la Moscova. După aceea iese, scuzîndu-se în rusă.

— Am greşit compartimentul. Nu te supăra pe mine, tovarăşe.

Moscova ! Nu aşa îşi închipuia Jaroslav odinioară vizita pe care avea s-o facă, într-o zi, acolo. Moscova, pentru toţi tinerii comunişti din lume, era pămîntul făgăduinţei, unde Revoluţia nu mai era o himeră.

Jaroslav coboară din vagonul de dormit. O fată tînără în uniformă îl opreşte.

— Jaroslav Halivec, nu-i aşa ? Colegii dumneavoastră vă aşteaptă la hotel. Am să vă conduc.

Cu capul înfundat într-o căciulă, fata are pometii ieşiţi în afară, buzele groase. Trebuie să-l dispreţuiască pentru că e un ceh raliat naziştilor.

Misiunea inginerilor electricieni, după demonstraţia făcută cu unele aparate germane pentru inginerii ruşi, trebuie să procedeze la instalarea, pe cel mai mare baraj din lume, a unor noi aparate de înaltă tensiune.

După-amiază, după o plimbare la Muzeul Ştiinţei, misiunea vizitează instalaţia electrică a oraşului Moscova, apoi pe cea a metroului. După aceea se dă un banchet şi un spectacol la Operă ; se cîntă *Boris Godunov*.

În antract Jaroslav îl întîlnește pe omul din tren, care se apropie pentru a-i cere un foc.

— Dnepropetrovsk, spune acesta.

Jaroslav hotărăște să iasă din hotel. Se va duce la adresa indicată de Olga. Trebuie să anunțe că e trimis la Dnepropetrovsk cineva sigur. „Afacerea" se va petrece acolo.

A reperat, la capătul culoarului, scara personalului care coboară pînă la subsoluri. Nimeni nu-l va împiedica să iasă în piață să cheme o sanie (a văzut unde e stația lor și speră să fie și noaptea). Trebuie cu orice preț să se asigure că se va închide capcana atunci cînd trebuie.

Jaroslav întredeschide ușa. Culoarul e cufundat în semiobscuritate. Dar zărește, în susul scării, umbra unui bărbat sprijinit de zid. Gestapoul veghează asupra somnului său. Jaroslav închide ușa la loc încetișor, întoarce cheia, de două ori, stinge și se dezbracă pe întuneric.

Primele două zile ale misiunii la Dnepropetrovsk sînt consacrate punerii la punct a noilor aparate de înaltă tensiune. În a doua noapte, cînd pătrunde în camera sa, bărbatul e acolo.

— Plecăm în zori, spune acesta. Vei scrie cîteva rînduri pentru a te scuza că nu vei asista la experiențe. Ești suferind. Ceea ce ne va da douăsprezece ore, poate douăzeci și patru, înainte de a veni să te caute. Iată noile dumitale hîrtii, cu care te vei îmbarca la Sevastopol pentru Varna, în Bulgaria, cu dosarele care îți vor fi remise la Alexandrovsk. Bineînțeles, nu te mai părăsesc, pînă cînd vei fi pe vapor.

— La ce oră plecăm ?

— La ora cinci. Corespondentul nostru ne așteaptă la Alexandrovsk.

— Nu vrei să te culci ? întreabă Jaroslav. Avem trei ceasuri bune înaintea noastră.

— Nu, răspunde bărbatul. Dormi dacă vrei. Eu mă instalez în fotoliul ăsta.

Jaroslav se culcă. Numai de nu i-ar găsi revolverul, pe care l-a lăsat în buzunarul pantalonului, pe scaun. Arcurile fotoliului trosnesc. Bărbatul se instalează.

— Te trezesc cu un ceas înaintea plecării, spune el.

Ceasurile trec. Bărbatul se foiește și oftează în fotoliu.

Jaroslav, cu urechea la pîncă, se străduieşte să respire cît mai regulat. În sfîrşit, bărbatul îl scutură.

— Îmbracă-te.

Jaroslav îşi trage pantalonii în buzunarul cărora pipăie revolverul.

Bărbatul îi explică :

— Nu vei păstra planurile asupra dumitale, la bord. Le vei ascunde într-un loc pe care ţi-l voi indica. Le vei lăsa acolo pînă la Varna, unde prietenii noştri vor veni să te caute pe chei.

— Va trebui să le dau lor, imediat ?

— Cu nici un preţ ! Prietenii aceştia nu vor fi acolo decît pentru a te scuti de vama bulgărească. Vei duce totul la Berlin, Norocosule ! Ale dumitale vor fi toate gratificaţiile !

Bărbatul îi predă noile lui acte. Cele vechi, cele ale inginerului Halivec, sînt arse. Ies împreună. Omul închide uşa camerei cu grijă. Nu există nimeni pe culoar.

— La ce oră ajunge trenul la Sevastopol ?

— Nici cinci sute de kilometri... însă trenurile ruseşti nu sînt rapide. Aproape de ora douăzeci, diseară. E un vapor bulgăresc. Chiar dacă nu ridică ancora decît mîine dimineaţă, n-ai a te teme de mare lucru, odată îmbarcat.

Ajunşi din vreme la gară, izbutesc să-şi găsească loc în acelaşi compartiment. La Sinelnikovo, unde ajung după aproximativ un ceas, Jaroslav se ridică şi se pregăteşte să coboare. Cerînd politicos unei vecine să le păstreze locurile, bărbatul îl urmează.

— O ceaşcă de ceai o să ne încălzească, spune Jaroslav.

La bufet, împreună cu ceaiul, mănîncă plăcinte cu smîntînă acră. Jaroslav se scuză. Intră la toaletă. Ca să-şi scoată revolverul din buzunarul pantalonilor şi să-l pună — cu piedica ridicată — în cel de la haină.

Trenul pleacă din nou. Lumina se luptă să străbată nişte nori grei. Cîmpia de la cotul Niprului e albă, la infinit.

Călătorii dormitează. Un ofiţer stă într-un colţ. Poate că el e cel care-l va aresta numaidecît. În faţa lui, un funcţionar, cu caschetă, cu pardesiu gros, cu servietă. Alături, un colhoznic puţin obişnuit cu călătoriile ar dori să lege conversaţie. După aceea, o femeie de la oraş. Are

destul de mult bagaj. În fața ei, în colțul celălalt, un student arborînd la haină insigna Partidului. Apoi doi muncitori specialiști, care se duc la Fedorovko, pentru niște lucrări pe care ei le consideră o misiune de încredere. Sînt stahanoviști. În sfîrșit, un bărbat greu de definit, destul de în vîrstă, ce pare să aparțină fostei clase mijlocii. Poartă un mic barbișon, cu părul peste fruntea îngustă de calmuc. Acum, cînd se luminează, s-a pus pe citit.

Cei doi muncitori au deschis un paner și mănîncă. Un fel de salam și plăcinte din hrișcă. Funcționarul a scos din servietă niște documente. Colhoznicul a început conversația cu ofițerul. Îi vorbește despre recolta din 1940 care a fost excelentă și despre necazurile pe care le are cu noile tractoare livrate de niște uzine din Nikopol. A făcut un raport asupra acestui lucru, dar se va ține oare seama de el ? Cu toate acestea, tractoarele sînt făcute pentru țărani, nu pentru ingineri.

Lui Jaroslav îi e teamă să-i fie teamă. Nici o îndoială că bărbatul, la cel dintîi gest echivoc, va trage asupra lui. Minnie l-a avertizat în ceea ce privește rolul emisarilor Gestapoului.

Bărbatul spune :

— Sîntem în întîrziere. Ar fi trebuit să ajungem la Alexandrovsk.

— Nu sîntem prea departe, răspunde colhoznicul a cărui conversație cu ofițerul a lîncezit.

Iată periferiile, uzinele, marile case muncitorești, cooperativele agricole. Drumurile se deschid în evantai. Trenul își încetinește mersul.

— Hai, spune bărbatul, ieșind pe culoar.

— Iar foame și sete ? întreabă colhoznicul jovial.

— Contez pe dumneata, tovarășe, pentru locurile noastre.

Bărbatul sare de pe scară, înaintea scuturăturii de oprire. Jaroslav, cu gîtlejul uscat, își strînge revolverul în buzunar.

Nu se află nimeni dinaintea sălii de așteptare. Bărbatul privește în toate părțile cu îngrijorare, cînd ușa se deschide.

Apare un bătrîn mic, tirînd un geamantan mai greu decît el. Apoi își continuă drumul către partea din spate a trenului.

Bărbatul își consultă ceasul.

— Ești sigur de întîlnire ? se interesează Jaroslav.

În acest moment apare la intrarea spre peron un individ roșcovan și bărbos. Jaroslav nu se întrebase ce mutră, ce alură, ar fi putut avea un spion german în Ural.

— Ești în întîrziere, spune bărbatul.

— Am avut necazuri, răspunde bărbosul.

— Nu grave ?

— Oh ! Esențialul e că totul se află aici.

Duce o valiză pătrată, din paie, care pare grea.

— Și cheia ?

Individul își descheie haina de blană și caută o cheie mică în buzunarul vestei.

Jaroslav apucă revolverul și trage în pîntecele „colaboratorului" său, care deschide niște ochi uluiți și se prăbușește.

Bărbosul dă drumul la valiză și încearcă să fugă. Jaroslav îl ochește.

— Stai ! Mîinile sus, îi strigă.

Bărbosul se oprește și ridică mîinile.

O puternică agitație se produce pe peron. Unii oameni strigă, alții aleargă. Primul reflex al bărbatului, căzînd, a fost să-și ducă mîna la pîntece. Acum încearcă să se întoarcă pentru a apuca ceva din buzunar. Jaroslav ghicește mai mult decît observă gestul, nepărăsindu-l pe bărbos din ochi.

— Atenție ! urlă el, o să tragă !

Detunătura urmează numaidecît. Simte o lovitură în brațul stîng, urmată de o durere fulgerătoare.

Sosesc niște soldați, într-un mare vacarm. Jaroslav încearcă să se explice în rusă. Bărbosul vrea din nou s-o șteargă, dar Jaroslav strigă :

— Spion ! Spion !

În zăpăceala generală, un polițist îl arestează pe bărbos. Lui Jaroslav i se pune o cătușă. Celălalt braț îi atîrnă și pierde mult sînge.

Spitalul nu-i departe. Jaroslav e pansat, după aceea interogat. Cere să se telefoneze la Moscova. Din neferi-

cire, a trebuit să-l doboare pe omul Gestapoului. Însă bărbosul trebuie să fie o pradă bună.

Moscova răspunde la telefon ca Jaroslav și bărbosul să fie expediați sub pază bună. Cît despre bărbat, să se încerce să se scoată ceva de la el, dacă este netransportabil.

Trebuie să aștepte seara pentru a sosi un tren.

Pe peronul gării, Jaroslav îl regăsește pe bărbos care îl privește cu ochi blînzi și plini de reproșuri.

E o călătorie lungă. Trebuie să se întoarcă mai întîi la Dnepropetrovsk, să aștepte acolo trenul de Harkov, de unde, prin Kursk, Orel și Tula, se ajunge din nou la Moscova în aproape douăzeci și patru de ore. Vagonul e neconfortabil, iar pansamentul lui Jaroslav n-a fost schimbat. Îi e grozav de sete.

Delirează puțin.

Bărbosul, așezat în celălalt colț al compartimentului, cu un paznic alături de el și un altul în față, mănîncă și bea ceea ce al treilea paznic, așezat în fața lui Jaroslav lîngă fereastră, se duce să caute în stații. Din cînd în cînd, bărbatul îl privește pe Jaroslav. Pare să-i spună : „Ce ți-am făcut eu, ca să mă fi condamnat la moarte, tot atît de sigur ca și pe bărbatul pe care l-ai ucis cu un glonț, în pîntece ?"

Moscova, în sfîrșit. Jaroslav e condus la spital. I se reface pansamentul. I se dă un pat. Are un coșmar : bărbatul stă așezat la căpătîiul său și-i spune : „Plecăm la ora cinci dimineața, împreună, pentru marea călătorie. Ne îmbarcăm și nu te mai părăsesc".

Jaroslav delirează timp de patruzeci și opt de ore, deoarece rana i s-a infectat în timpul călătoriei. Se tem că va trebui să i se taie brațul. Jaroslav nu primește nici o vizită, în afară de infirmiere, și de două ori pe zi, medicul. Jaroslav îl întreabă :

— Olga ? Olga Simonovna ?

Însă medicul clatină din cap fără a răspunde.

După trecerea cîtorva zile, Jaroslav poate să se scoale. A treia zi, vine să-l caute cineva. Constată, străbătînd prin uși zăbrelite și încuiate cu lacăte, că se află în spitalul închisorii.

O mașină îl așteaptă în curte. Privește prin portieră. Recunoaște în curînd Kremlinul. Se deschide o intrare secretă, în care mașina se pierde, pentru a se opri într-o curte. Jaroslav e dat jos. Împreună cu paznicul merg de-a lungul unor culoare nesfîrșite, urcă și coboară scări.

E un birou mic mobilat simplu. Un bărbat stă așezat. În spatele lui, mobilă compartimentată, plină cu dosare. Dinaintea lui, o masă goală. Alături de el, în picioare, Olga.

— Tovarășe Serjinski, spune dînsa, vi-l recomand pe tovarășul nostru Halivec.

Serjinski s-a ridicat :

— Felicitări, tovarășe Halivec, spune el întinzîndu-i mîna.

— O ! strigă Jaroslav, Olga !

— Mulțumesc, Jaroslav, spune simplu Olga.

Serjinski îi oferă un scaun apoi o țigară. A ținut să-i relateze el însuși rezultatele operațiunii. Bărbatul din Gestapo a murit, însă bărbosul a făcut mărturisiri. Prin el a fost capturat lanțul agenților germani : „Halivec, ne-ați adus un serviciu a cărui importanță n-o veți înțelege decît mai tîrziu".

Guvernul U.R.S.S. nu împarte cu dărnicie formule perimate, însă știe să-i răsplătească pe bunii slujitori ai Revoluției.

Jaroslav are lacrimi în ochi. Spune în sfîrșit :

— Eu îi promisesem tovarășei Olga...

— Îmi cer scuze pentru că v-am dat îngrijiri în spitalul închisorii. Dar trebuia să vă identificăm și tovarășa Olga nu era la Moscova. A sosit de-abia ieri.

— Am fost întîrziată, explică ea. De la plecarea dumitale din Paris, nu mai știam ce ți s-a întîmplat. De ce nu te-ai dus la adresa pe care ți-am dat-o ?

— Pentru că eram supravegheat. La cea mai mică bănuială, totul ar fi eșuat, răspunde el.

Serjinski se ridică, îi întinde mîna.

— Așteptînd să ne revedem, vă încredințez Olgăi Simonovna. Sînteți pe mîini bune, conchide el, cu veselie. La revedere, tovarăși.

Ies din Kremlin. În Piața Roșie, cuprins de un vînt înghețat, Jaroslav se înfioară. Brațul îl doare.

— Ți-am reținut o cameră la niște prieteni, spune Olga. Și adaugă :

— Ești palid. Va trebui să te odihnești.

— Mulțumesc. Îți datorez totul, Olga. M-ai redat mie însumi.

Ea îl privește în ochi :

— Teama nu se vindecă decît prin mijlocirea primejdiei.

II

Mai 1941

WALTER

E o dimineață frumoasă de mai. Walter a rezistat ispitei de-a face o plimbare pe jos pe Champs-Élysées, a cărui panoramă o vede prin fereastra sa de la hotelul Crillon. Ce să faci într-o țară ocupată ? Propagandă ? Și totuși serviciile doctorului Goebbels au instaurat o activă „Propagandastaffel" în inima Parisului. Represiune ? Dar în orice ocazie, Partidul se ciocnește de Wehrmacht. Walter i-a cerut lui Rudolf Hess, prin nenumărate scrisori, să-l trimită să se bată în Balcani. I s-a răspuns prin avansarea la gradul de maior.

Walter a constatat, cu toate glorioasele victorii din Grecia și din Creta, o oarecare lîncezeală. Ofițerii și chiar oamenii încep să se deprindă cu maleabilitatea franțuzească. Așa că a semnalat primejdia familiarizării.

Se anunță un ofițer aviator, din partea lui Herr Hupernitz. Walter tresare. Herr Hupernitz este un personaj imaginat de Rudolf Hess împreună cu el pentru comunicările pe care doresc să le ascundă în aceeași măsură Gestapoului cît și Ambasadei și militarilor. Deoarece scrisorile sînt puțin sigure, mai cu seamă de cînd relațiile s-au încordat între Rudolf și Himmler.

Ofițerul din Luftwaffe intră și salută ridicînd brațul.

— Vin să vă caut din partea lui Herr Hupernitz, domnule maior. Am sosit de la München și trebuie să vă duc

deîndată cu mine acolo. Am venit în timp ce se face plinul de benzină și se verifică al doilea motor al avionului, care a zburat alandala pe deasupra Alsaciei.

— E ceva grav ? întreabă Walter neliniștit.

— Nu știu nimic, domnule maior, decît că Herr Hupernitz vă așteaptă la aerodromul din München.

În timpul călătoriei, Walter s-a întrebat cu neliniște pentru ce îl chema Rudolf grabnic. Această precipitare îl caracterizează atît de puțin pe șeful Partidului, întotdeauna cumpătat, pînă și în deciziile cele mai dure.

Walter are o mare admirație pentru Rudolf Hess. Întîlnindu-l, acum opt ani, la niște prieteni, lui îi datorează convertirea la național-socialism și orientarea destinului său. Rudolf Hess e singurul om ale cărui păreri Hitler le ascultă, pentru a le urma cîteodată și nu pentru a le contrazice. Este creierul Revoluției. A colaborat la *Mein Kampf*. A luptat în fiecare zi cu Hitler în timpul anilor sîngeroși. Niciodată n-a abandonat doctrina.

Unii îi reproșează eleganța, rafinamentul său. A fost acuzat de sodomie. Cu toate acestea, Walter, care a trăit aproape de dînsul ani întregi, n-a remarcat nimic suspect.

Hess trebuie să suporte greu slăbirea influenței Partidului, Hitler se sprijină pe fiece zi tot mai mult pe armată și industrie prin Goering și pe Gestapo prin Himmler. În sfîrșit, pactul germano-rus, operațiune de politică înaltă, a fost o lovitură directă împotriva doctrinei.

Avionul aterizează. Pichetul de gardă prezintă armele. Un ofițer salută milităreste. Walter răspunde cu salutul național-socialist, ridicînd mîna dreaptă.

Aerodromul din München îi trezește amintiri. Walter venise aici întovărășindu-l pe Rudolf, pentru a-i întîmpina pe Daladier și Chamberlain. N-au trecut mai mult de doi ani și jumătate — septembrie 1938 — și fața lumii a fost schimbată. Gîndindu-se la această vizită, care a marcat triumful Führerului asupra orgolioaselor și bogatelor democrații, revăzînd figura ipocrită a lui Chamberlain-umbrelă, aerul neliniștit al lui Daladier, Walter este copleșit de orgoliu.

Un automobil așteaptă între primul hangar și popota ofițerilor. Walter îl recunoaște, de departe, pe Klauss,

șoferul și omul de încredere al lui Rudolf. Walter se îndreaptă spre el.

— Urcați repede, domnule maior, spune Klauss.

Automobilul demarează, smulgînd pietrele, se năpustește asupra barajului militar care se dă la o parte.

— Ce fac ? întreabă Klauss crispat peste volan.

— Salută, răspunde Walter, privind pe geamul din spate. Dar ce se petrece, Klauss ?

— Vom merge repede, domnule maior.

Klauss se lansează într-o goană complicată, care seamănă cu o sarabandă în jurul orașului.

— Ce se petrece, Klauss ?

— Am fost ieri la Berlin, domnule maior, răspunde Klauss. Și după o clipă adaugă :

— Acum poliția ne va semnala pretutindeni în același timp, în jurul Münchenului.

Apasă pe accelerator, privind din cînd în cînd în retrovizor șoseaua pustie.

— Încă n-au dispoziții, spune Klauss. Cel puțin cei din josul ierarhiei.

Walter e chinuit de neliniște.

— Klauss, ai de gînd să-mi spui ?

— Oh ! nu ! Nu eu, domnule maior, nu eu !

Cu o întorsătură de volan care îl pune în derivă pe Walter, Klauss părăsește șoseaua principală.

— Sper să mai apuc să iau dejunul cînd voi sosi, suspină Walter.

— Stomacul nu-și pierde niciodată drepturile, constată Klauss.

Cotește pe un drum de țară, apoi o ia peste cîmp pînă la o intrare ascunsă dinaintea căreia se oprește. Se dă jos, scoate o cheie din buzunar, deschide ușa mascată, exact atît de largă pentru a lăsa automobilul să pătrundă într-un parc copleșit de verdeață. Printr-o alee sinuoasă, automobilul ajunge dinaintea peronului unei case în stilul „foliilor" lui Frederic cel Mare.

Walter pătrunde într-un salon Louis XV. Lîngă fereastră, Rudolf Hess stă în picioare. Se întoarce. Cînd îl vede pe Walter, fața i se luminează. E foarte palid. Ochii îi strălucesc, febrili. Nu e bărbierit. Lenjeria e de-o curățenie îndoielnică și mototolită, fața scuturată de ticuri.

— Ştiam eu că vei veni, spune.

— Evident, am venit, răspunde Walter tulburat.

— Ai luat dejunul cel puţin ? Nu ?

Hess sună. Apare un valet.

— Repede. Dejunul.

Încearcă să zîmbească, dar nu izbuteşte să facă decît o grimasă.

— Nu cunoşteai această „folie". Nimeni nu ştia că am cumpărat-o... nici chiar Adolf. Din fericire !

Are un uşor ris înăbuşit.

— N-am avut veşti de la tine de la ultima ta călătorie în Franţa, spune Walter pentru a-şi ascunde tulburarea.

— Ah ! da ! întrevederea mea cu Darlan, în numele Führerului, rînjeşte Hess.

Apare un valet, împingînd o masă pe rotile unde sînt aşezate farfurii şi tacîmuri de argint deasupra unei feţe de masă din dantelă de Veneţia.

— Ne vom servi singuri, spune Hess concediindu-l pe valet. Walter se aşază. Hess îl serveşte.

— Trebuie să mori de foame. E aproape ora trei.

— Tu ai dejunat ? întreabă Walter.

— Oh ! eu, răspunde Hess luînd din frapieră o sticlă cu vin de Rin, n-aş putea digera.

Îşi umple un pahar de Boemia, pe care îl goleşte dintr-o înghiţitură. Un val de căldură îi învăluie faţa lividă şi îi congestionează umerii obrajilor. Walter mănîncă.

— E frumoasă tinereţea, suspină Hess.

Aprinde o ţigară, se întoarce la fereastră. Figura lui armonioasă şi mîndră, care-l făcea să semene cu Siegfried, e mobilă, ca şi cînd muşchii ar fi căpătat o independenţă primejdioasă.

— Mănîncă, dragul meu, mănîncă, spune cu o blîndeţe care face să i se strîngă inima lui Walter.

Acesta vrea să se ridice. Dar Hess îi pune mîna pe umăr, îl face să stea jos.

— Trebuie să mănînci. Avem timp.

Îi serveşte cotletul pane, sosul, cartofii sote şi compotul de prune uscate. Umple un pahar de vin pentru Walter, după aceea pe al său, pe care îl goleşte din nou, dîndu-şi capul pe spate, cu ochii închişi.

— În sfîrșit, îmi vei spune totuși, întreabă Walter cu gura plină, ce se petrece și pentru ce...

— Brauchitsch, Rundstedt, Goering și cu mine am fost convocați ieri la Berchtesgaden. Primii doi oameni de stat după Führer și cei doi șefi ai Armatei, spune Hess cu o voce grea.

Își trece o mînă tremurătoare peste față, ezită, se întoarce la fereastră, își sprijină fruntea de geam.

— Ne-a primit în foișorul său, reia Hess. Ne-a anunțat că și-a consultat astrologii și că a venit ceasul cruciadei.

Se apropie de masă, taie o bucată groasă dintr-o prăjitură pe care i-o servește lui Walter.

— Mănîncă, Walter, camarade, mănîncă.

— Cruciadă ? întreabă Walter uluit.

— Războiul împotriva Rusiei. Nu se poate lansa, spune el, într-o campanie totală în Vest, cu această amenințare în spate. Pactul din 39, întrevederile dintre Molotov și Ribbentrop, jurămintele de prietenie, împărțirea Poloniei n-au fost decît jocuri de-a trasul pe sfoară, de-a cine să-l păcălească pe celălalt. În cele din urmă, Rusul e cel mai tare : el are pacea. El construiește uzine imense. Într-un an, va fi puternic. Trebuie să-l doborîm numai-decît, pentru a avea mîinile libere în Vest.

— Ei bine, spune Walter, războiul împotriva Sovietelor va găsi audiență. Nici unui național-socialist nu i-a plăcut pactul din 39. Ție cel dintîi, cred, nu ?

Hess pune un genunchi pe un scaun în fața lui Walter.

— Goering n-a spus nimic. Își lăsa în jos nasul lui scurt. Mareșalii s-au bîlbîit. Eu singur mi-am exprimat părerea. Am spus că Reichul este angajat defectuos în Vest, că eu am fost întotdeauna ostil unui război împotriva Angliei, că, împotriva Angliei, se cîștigă întotdeauna bătălii dar niciodată un război, de la războiul de o sută de ani încoace. Am adăugat că necesitatea unui acord cu Anglia era baza politicii externe din *Mein Kampf* și că aveam și eu un merit în treaba asta.

— Oh, bîlbîie Walter.

— Da, asta mi-a scăpat. Atunci, el m-a privit. Ochii lui m-au înspăimîntat. Însă era prea tîrziu pentru a da înapoi. Am bravat. L-am întrebat pentru ce nu spune

adevărul, ca să se știe că noi nu vom mai bate Anglia. „Tu vrei, am adăugat, să te ocupi de ceea ce e mai urgent, adică să împiedici America să intre în acest conflict. Trebuie ca Germania să aibă certitudinea că va rezista zece ani. Pentru asta, grînarul ucrainean și petrolul Caucazului sînt indispensabile. Dacă noi le stăpînim înainte de toamnă, Roosevelt nu va îndrăzni să intre în luptă împotriva unui continent care va putea să trăiască în autarhie. Atunci, va accepta poate să servească drept intermediar față de englezi. El îi va convinge să facă pace, cu atît mai mult cu cît Germania, după ce își va fi asigurat imperiul său în Est cucerind Rusia, va putea fără prejudicii să abandoneze Vestul european anglo-saxonilor. Iar tu te vei retrage cu îndemînare dintr-o afacere delicată a Istoriei. Nu vei fi cîștigat războiul, dar vei fi cîștigat partida. Iată, pentru ce nu mai vezi altă soluție decît o rapidă victorie în Rusia."

— Oh ! șoptește Walter încremenit.

— El m-a privit din nou, urmează Hess, cum îl privea pe Roehm, în timpul ultimei noastre întrevederi, două zile înainte de execuție. A urlat : „Și după aceea ?" Am reluat : „Asta demonstrează că eu aveam dreptate, voind să te împiedic, în 1939, să te lansezi în războiul din Vest și că astrologii tăi ți-au spus gogoși". El mormăia : „A cuceri pacea ! A cuceri pacea !" Eu am continuat : „Din nefericire, îți faci iluzii asupra Rusiei și mareșalii n-au curajul să te contrarieze, dragul meu Führer. Nu vei bate Rusia înainte de toamnă. În acest caz, eșecul tău va azvîrli America în război. Ascultă-mă : acum, pe loc, trebuie să oferi pacea englezilor. Tratează cu ei, atîta timp cît noi sîntem cei mai tari și nu cînd vom fi angajați într-un război îngrozitor".

Atunci a explodat ca o bombă. Scuipa, blesteme. Izbea puternic cu pumnul în masă : „Trădătorule ! urla el. Te-am chemat să vii astăzi ca să te demasc. Te voi strivi ca pe-o viperă și-ți voi smulge limba. Marele Reich German va nimici Rusia înainte de toamnă și după aceea va distruge Anglia. Tu, ești un trădător în solda ei !..."

Hess își șterge fruntea care i se broboneză de sudoare. Are ochii rătăciți și buzele îi tremură. Walter, înspăimîntat, se află în picioare :

— Cunoşti furiile lui. Nu trebuie să te descumpănească. Eşti puternic şi nevinovat. N-ai vorbit decît spre binele Germaniei...

Hess, tremurînd, îşi toarnă un alt pahar cu vin. Sticla cu gîtul lung se ciocneşte de paharul de cristal.

— În sfîrşit, ai putut să te disculpi ? insistă Walter.

Hess îl priveşte. Cade pe scaun.

— Nu credeam că va îndrăzni, spune el.

Apoi bea cu lăcomie.

— Eu, reia el, şeful Partidului.

Îşi lasă braţul pe spătarul scaunului şi îşi ascunde faţa. Walter îi pune mîna pe umăr.

— În sfîrşit, eşti mai presus de bănuieli ! O vei dovedi cu uşurinţă.

— Am căzut în cursa întinsă de Himmler, răspunde Hess foarte încet. El poartă pică Partidului. El poartă pică S.S.-iştilor. A sosit azi-dimineaţă la Berchtesgaden, de la Berlin, cu avionul. Asta înseamnă condamnarea mea la moarte.

Walter încearcă să se liniştească : ar fi atît de absurd.

— Haide, eşti obosit. Imaginaţia îţi joacă feste. Ai muncit prea mult în ultimul an. Führerul este prietenul tău şi...

Ezită, apoi adaugă înăbuşit :

— N-ai făcut nimic rău. Nimic împotriva lui, nimic împotriva Germaniei.

— Era prietenul lui Roehm, nu ? reia Hess ridicîndu-se. A pus să-l doboare ca pe un cîine turbat, într-o pivniţă. Tu nu poţi să ştii ce-nseamnă asta. Nu erai acolo...

Evocă o amintire. Apoi e scuturat dintr-odată de un rîs isteric, îşi umflă pieptul, pentru a lepăda :

— Himmler ştie să fabrice un dosar.

Se ridică.

— Am fost cuprins de panică, înţelegi ? Nu, nu înţelegi, pentru că nu-l cunoşti. Dacă mareşalii n-ar fi fost cu noi, aş fi fost doborît în ascensor. Hermann n-ar fi spus nimic. Dimpotrivă, m-ar fi coborît el însuşi în pivniţă.

Îl privește pe Walter, imobil și cu brațele spînzurînd. Omul care a venit să te caute e sigur. El a reperat cîmpul care este în spatele parcului. Îmi va aduce un avion.

— Unde vei pleca ?

— În Anglia.

Walter se apleacă sub lovitură.

— În Anglia ? murmură el.

— Am prieteni acolo, continuă Hess. Îmi voi salva pielea. Numai să nu ajungă cineva aici înainte de căderea nopții, evident.

— Dar, Rudolf, izbucnește Walter, Germania, Revoluția, războiul...

Ideea trădării lui Rudolf, a cîrdășiei sale cu englezii, se precizează anevoie în mintea sa.

— Vii cu mine, nu-i așa ? întreabă Hess cu o oboseală în care apare din nou farmecul acela care l-a sedus odinioară pe Walter.

— În Anglia, eu ? Dar e imposibil, Rudolf, dar războiul, Rudolf, tatăl meu, Germania...

— Războiul e pierdut... Germania e pierdută. Tu ești singura ființă pe lume în care am încredere... împreună cu Klauss. Vii cu mine, în Anglia, Walter.

Privirile li se încrucișează. Walter întoarce capul.

— Nerecunoscătorule ! murmură Hess, n-aș fi crezut.

— Nu pot, îl înfruntă Walter. Toți germanii trebuie să se bată pentru Germania. Noi vom impune lumii ordinea noastră, cultura noastră. Führerul...

— E Diavolul, spune Hess încet, bătrînul Diavol german, Mefistofeles. Germania care l-a urmat e blestemată. Și noi, oamenii răi care i-am dat puterea, sîntem blestemați.

— Ești nebun, strigă Walter.

— Nu. El e nebun. Mefistofeles a înnebunit. Nebun de orgoliu. Era puternic, atîta vreme cît îi guverna pe oameni cu puterea invincibilă a disprețului. Avea destul pentru a răsturna echilibrul planetei. Nu ți-ai închipuit niciodată ceea ce poate să facă un om grație disprețului. Dar cu condiția de-a nu exprima acest dispreț, de-a fi numai în asemenea măsură impregnat de el pentru a propune totul complicilor care se oferă. Și iată că legenda asta, pe care noi am țesut-o în jurul lui, el a luat-o

de bună. Această jucărie înspăimîntătoare pe care noi am făurit-o se consideră supraomul lui Nietzsche, un Mesia al rasei germanice, fiul lui Wotan încarnat. Noi care l-am cocoțat la putere, pentru că era cel mai bun orator și de asemenea cel mai puțin scrupulos și cel mai bogat în dispreț, pentru a face din el Führerul acestui popor de sclavi care se iau drept arhangheli, noi care cunoaștem adevăratul chip al fiului lui Schikelgrüber, noi îl incomodăm. I-a asasinat pe Strasser, pe Roehm. Îl urăște pe Goering, dar se teme de el. Eu pot, fără riscuri, să-mi iau biletul pentru infernul trădătorilor. Voi fi suprimat, ca agent englez. Scape cine poate !

Walter, inflexibil, scutură din cap.

— Nu.

Pendula sună cinci ore cristaline.

— Cum vei dori, spune Hess glacial.

Se distrează cu lanțul de aur care zornăie în mîna lui.

— Mi-e teamă ca prietenia mea să nu-ți joace feste.

— Sînt german.

— Oh ! da, cît despre asta așa e, reia Hess. Ei bine, regret că te-am atras aici. Cel mai bun lucru e să pleci la München. Te vei duce la Casa Brună. Vei spune că eu te-am convocat, dar că nu m-ai găsit.

Și încheie cu un gest vag :

— Ești destul de mare ca să te descurci, dacă te vor crede.

Se întoarce la masă, toarnă cafea în două cești și lichior de zmeură alsacian în niște pahare cu picior înalt din cristal fin.

— Nu te trăda vorbind despre Rusia. Mulțumește-te să te duci să crăpi acolo iarna viitoare.

Walter spune, fără ezitare, cu o voce fără timbru :

— Trebuie să mă întorc la München.

— Klauss îți va da bicicleta lui, răspunde Hess. Douăzeci și șase de kilometri. Adio, Walter.

Și adaugă :

— Sper că nu mă vei vinde înainte de miezul nopții.

Walter are o tresărire.

— Nu se știe niciodată, cu fanatici de felul tău, ironizează Hess.

La ușă, Walter are o șovăială. Însă Rudolf, lîngă fereastră, privește afară. Walter coboară scara și pornește în căutarea lui Klauss. Hess se uită la ceasul său brățară, care străbate cu încetineală timpul.

Walter pedalează pe șoseaua care duce la München. Frumoasă zi de primăvară bavareză înflorită și verde! Înainte de a pătrunde în suburbie, o cîrciumă de mahala pentru studenți își oferă, la marginea drumului, refugiul și butoaiele sale. Walter se așază la o masă în fața unei halbe de bere.

Reflectează. Rudolf a comis desigur unele imprudențe. Altfel, n-ar fi fost atît de puțin stăpîn pe sine în fața lui Hitler (în cazul cînd convorbirea lor a fost reprodusă cu fidelitate).

Confuzia lui Hess mirosea a mărturisire, ca și această hotărîre de a se refugia în Anglia — tocmai în Anglia.

Rudolf avea pe chip stigmatul lui Iuda. Un val de ură îl învăluie pe Walter. Pe acest laș și l-a ales ca șef și ca exemplu, pe el, cel care astăzi l-a făcut, contra voinței lui, complice al ticăloșiei sale. Care este datoria lui? Să alerge la München, să-l denunțe? Dar cum să ștergi cu buretele opt ani de camaraderie prevenitoare, de lupte comune? Și apoi, dacă Rudolf este victima unui complot, dacă Himmler este un monstru, să trădeze un nevinovat și în același timp cel mai bun prieten al său?

Noaptea se lasă. Walter își continuă drumul. Dar în întunericul ce crește, se orientează greu. Spre periferia unui mare oraș, converg toate drumurile. Dar în cealaltă direcție, Walter nu izbutește să regăsească drumeagul care duce la „folia" lui Rudolf.

Ajunge în sfîrșit la pădurea pe care a străbătut-o în automobil cu Klauss, își reazimă bicicleta de un copac. Nu și-a adus lanterna de buzunar și noaptea e de nepătruns.

Un zbîrnîit îl face să sară în sus. Începe să alerge în direcția zgomotului. E avionul. Poate să mai ajungă la timp... Dar trebuie să străbată niște tufărișuri pline de mărăcini... Zbîrnîitul reîncepe, în spatele lui de astă dată, sporit, devenind asurzitor. Rudolf a decolat!

Două ceasuri mai tîrziu (două ceasuri petrecute mergînd la întîmplare peste cîmp și prin păduri mărunte, fără

îndoială învîrtindu-se în cerc) Walter aude pași. Strigă. Aleargă. E o patrulă.

Dă explicații că s-a rătăcit și hoinărește de multă vreme. Uniforma lui sfîșiată și murdară, privirea lui rătăcită îi umple de bănuieli pe polițiști. Cu orice risc, aceștia hotărăsc să-l ia cu ei pe Walter, care cere să fie condus cît mai curînd posibil la Casa Brună.

Sosirea sa la corpul de gardă declanșează o mare agitație. Șeful postului telefonează la Partid. Un automobil este trimis deîndată, pentru a-l conduce pe Walter la Süderling.

Casa Brună din München este în fierbere cînd Walter, încadrat de doi gradați din Gestapo, își face apariția. În hol, grupuri de S.S.-iști discută cu însuflețire. Se face liniște la apariția lui Walter, care este introdus imediat în biroul lui Süderling. Acesta ordonă să fie lăsați singuri.

— Nu l-am percheziționat, obiectează unul dintre polițiștii îmbrăcați în negru.

Walter își aruncă revolverul pe masă.

— Stai jos, spune Süderling. Ai băgat-o pe mînecă.

Walter ridică din umeri.

— O să mă creadă dacă vor vrea, spune el simplu, fără a lua scaunul pe care i-l arată Süderling.

— Mai întîi, începe acesta, ce cauți la München ?

— Am fost căutat azi-dimineață la Paris.

— Hm ! mormăie Süderling. Unde te-a condus automobilul care te aștepta la aerodrom ?

— Într-o casă pe care, încercînd s-o regăsesc mi-am pierdut o parte din noapte.

— Ai putea să ne duci acolo ?

— În timpul zilei, poate.

— L-ai văzut pe Rudolf Hess ?

— Sînt sigur că a părăsit Germania.

Süderling tresare.

— Gările, șoselele, aerodromurile sînt păzite; închipuiește-ți.

— A plecat cu avionul.

Süderling izbește cu pumnul în masă, puternic.

— Cu avionul ! Iar tu erai complicele său, Kirshoff !

Walter înalță capul.

— Nu, eu am refuzat să-l urmez... și am încercat să-l împiedic să plece.

— Nu puteai să anunți poliția ?

Walter ezită.

— Nu. Nu puteam s-o fac.

Süderling strînge pumnii.

— Bine, spune atunci. Afacerea asta mă depășește.

Walter e dus la secret, într-o cămăruță goală, la ultimul etaj al Casei Brune. Meditează acolo asupra evenimentelor care se pregătesc.

Dimineața, un locotenent S.S. pe care nu-l cunoaște vine să-l caute și-l conduce în biroul lui Rudolf. Süderling este acolo, împreună cu un bărbat greoi, cu niște fălci late, cu buze subțiri : Himmler. Sînt necesari, într-o revoluție, slujitori de acest gen. Există treburi care le repugnă multora, dar este necesar să găsești oamenii care să le îndeplinească.

Interogatoriul începe :

Walter era la curent cu proiectul fugii lui Rudolf Hess ? Acesta i-a împărtășit vreodată relațiile sale criminale cu inamicul ? Walter cunoștea anumiți complici de-ai săi în partid sau în afară ? Răspunde că încă din iunie 1940 (un an, peste cîteva zile) ocupă un post la Paris. A fost convocat. Face o relatare a călătoriei sale, a evenimentelor care au urmat după aceasta.

— Nu aveți impresia, întrebă Himmler mieros, că sînteți complicele lui și că l-ați trădat pe Führer ?

— Nu, protestează Walter. Voiam să încerc să-l conving să renunțe la proiectul său.

Himmler zîmbește din nou și acest zîmbet sporește neliniștea lui Walter.

— Aveți antecedente excelente, reia șeful Gestapoului deschizînd un dosar. Führerul a ținut cont de prietenia dumneavoastră față de Rudolf Hess. Prietenia este un sentiment sacru pentru el. A cumpănit de asemenea personalitatea tatălui dumneavoastră, generalul von Kirshoff. În sfîrșit, Führerul nu vrea, în marea sa bunătate, să extindă represiunea asupra celor care nu sînt *într-adevăr* complicii lui Hess. Un anume Klauss și un pilot aviator (acela care a venit să vă caute la Paris și care a furnizat nemernicului aparatul cu care acesta a fugit)

vor fi împuşcaţi, după condamnarea de către curtea marţială. Führerul mi-a atras atenţia că, dacă aţi fi voit acest lucru, Hess v-ar fi luat fără îndoială cu el.

Walter nu se clinteşte. Himmler închide la loc dosarul, asupra căruia bate darabana în ritmul unui marş militar.

— Sînteţi radiat din cadrele Partidului, conchide el.

Walter se stăpîneşte să nu-i dea lacrimile.

— Cer să mor pentru Germania, spune în sfîrşit.

Cînd Himmler zîmbeşte, buza lui superioară se ridică uşor la stînga, descoperind un canin.

— Sper că veţi avea ocazia să fiţi satisfăcut.

Walter e dus din nou la secret. Încearcă să nu se gîndească decît la Germania. Dacă ţine astăzi la viaţă, e pentru că Germania va avea nevoie de toţi fiii săi.

După opt zile de detenţiune, Walter este condus la Süderling. Acesta îl înştiinţează că armata germană se desfăşoară asupra Rusiei. Walter este vărsat, cu gradul de locotenent, într-o companie de disciplină.

Va porni de îndată spre locul său de detenţie, la Varşovia.

III

August 1941

JOE

De aproape trei luni, Anny nu are nici o veste de la Joe. Ultima carte poştală pe care a primit-o poartă ştampila poştei din Salonic şi este nedatată. Cu lupa, Anny a reuşit să descifreze ştampila poştei militare : 28-XII-40. Şi iată-ne în august.

O frumoasă lună august londoneză, cu strălucitoare apusuri de soare pe Tamisa. Acum, cînd războiul a încetat deasupra cerului Londrei, şi cînd fiecare doarme nopţile, oamenii încearcă o adevărată sete de aer şi de verdeaţă. Iată motivul pentru care se află atîta lume pe peluzele din Hyde Park şi seara, la Whitechapel, toţi aceşti oameni aşezaţi pe trotuare, comentează ştirile.

Ştiri proaste. Germanii sînt pe cale să-i strivească pe ruşi. Au trecut graniţele, au luat Smolenskul. Moscova este ameninţată din două părţi. Leningradul nu va întîrzia să fie încercuit şi va capitula. Dimpotrivă, pe Nipru a avut loc o bătălie cruntă.

Azi-dimineaţă la orele opt, ca în fiecare dimineaţă. Anny iese din atelierul lui Joe. A dormit prost, ca şi în multe alte nopţi, după ce şi-a petrecut duminica cîrpindu-şi lenjeria şi tricotînd un pulover gros pentru Joe. Puloverul e aproape gata şi ea nu ştie unde să i-l trimită. Continuă să-i scrie la ultima lui adresă, pentru că nici o scrisoare nu i-a venit înapoi. Cu toate acestea, nu crede că va îndrăzni să dea drumul puloverului aşa, la voia întîmplării.

Iese, după ce şi-a înghiţit în grabă ceaiul clocotit. Aseară, a ascultat la radio, apoi a stins devreme, însă n-a adormit decît în zori şi ceasul deşteptător a sunat numaidecît. E obosită lunea, mult mai mult decît pe vremea cînd îşi petrecea toate nopţile făcînd de serviciu (acum nu mai asigură decît una sau două nopţi de permanenţă pe săptămînă). Se duce să ia autobuzul la Strand, pentru a ajunge la biroul companiei Spikfire, Spikfire and Son Esq. (nouă relaţie socială).

În antreu, factorul se străduieşte să umple cutia de scrisori. Inima lui Anny tresaltă.

— Oh ! strigă ea, oh !

În timp ce coboară val-vîrtej ultimele trepte ale scării, ceva îi spune că are o scrisoare de la Joe.

Ca urmare a împrejurărilor, aceste misive, încredinţate la date succesive unor unităţi poştale diferite, şi-au dat întîlnire ieri, duminică, la oficiul din cartier. Un factor indiferent le-a clasat după numele şi după numărul străzii, în sfîrşit după numele destinatarului. Astfel, acestea s-au aflat laolaltă.

Cu poşeta lăsată alături de ea, Anny, aşezată pe treptele scării, ar fi dorit să deschidă toate scrisorile dintr-odată ; dar mai bine s-o descopere pe cea din urmă, aceea care o va linişti. Zece scrisori ! Iunie. Iunie. Iunie... Martie... Iulie... Mai... August. Ultima datează de cîteva zile. A venit par avion... De la Leningrad !

Anny urcă din nou spre atelier. Va deschide mai întîi ultima scrisoare... „Merge bine. E cald..." Cald la Leningrad ?

Nu se va mai duce la Spikfire, Spikfire and Co. La prînz, va coborî să cumpere niște ouă și slănină, chester (e o rețetă a ei : pune la topit chesterul pe felii de pîine prăjită, iar după aceea, pe aceste felii de pîine, pune la prăjit ouăle cu slănină) și tarte mici.

În după-amiaza asta, se va duce la cinema. Sînt luni de zile de cînd nu mai îndrăznește să meargă la cinema, cu ideea absurdă că lucrul acesta i-ar purta nenoroc, lui.

În atelier, se face ghem pe divan, în fața unei fotografii a lui Joe. Va citi, silindu-se să nu parcurgă totul prea repede, cu toate că fiecare scrisoare va fi după aceea citită și răscitită.

Martie — Istanbul

Baby mine, e atît de multă vreme de cînd nu ți-am scris încît nu am mare lucru să-ți spun. Sau atunci nu va fi o scrisoare, ci un roman.

Mi s-a promis o permisie, una adevărată, la întoarcerea în Egipt. Și trebuie să-ți spun, fără vanitate, că n-am furat-o. Cu șiretenia mea obișnuită, voi încerca să găsesc un loc pe un pachebot cu destinația Gibraltar... Iar de acolo, nu va mai fi decît un salt pentru a mă afla în brațele lui Anny a mea.

Te asigur că nu va fi o permisie scurtă de doi bani jumate. Oh ! nu ! O adevărată permisie, cu tot timpul care va fi necesar pentru a te căsători și a face o călătorie de nuntă. Pentru că eu am văzut multe țări în ultima vreme, îți propun în mod egoist s-o facem la Londra. De exemplu, într-un mic atelier pe care îl cunoști, și, bineînțeles, într-o mulțime de music-hall-uri, restaurante și cinematografe.

Sînt optimist de cînd nemții par să piardă bătălia în Anglia.

Pierd bătălia Londrei, însă nu pe aceea a Balcanilor. A fost ceva asemănător unui potop de fier și de foc. Mi-ar fi plăcut să am asupra mea *Apocalipsul,* pentru a-mi da seama dacă Jean este un bun reporter.

În sfîrșit, există în acest frumos oraș al Constantinopolului (nici nu poți să-ți închipui, Bosforul e de-a dreptul entuziasmant) un consulat englez. Turcii sînt aliații noștri, cu toate că au rămas neutri. Cam așa e situația în războiul ăsta. Ceea ce îmi îngăduie să-ți scriu. Trag nădejde să găsesc, sosind la Alexandria, un maldăr de scrisori de la tine.

Te anunț că am o soldă frumoasă, fiind avansat căpitan. Se pare că nu pot încă să-ți fac o delegație, *because we are not married*[1]. Dar pot de pe acum s-o depun la bancă și să-ți semnez niște cecuri în alb.

În timpul retragerii, m-am eclipsat din Grecia prin portul Nauplie din Peloponez. Ca urmare a unor aventuri foarte monotone (ce poate fi mai monoton decît aventurile ?) mai cu seamă a unor escale în Ciclade, la Skyros, am ajuns într-un port încîntător, despre care tu n-ai auzit niciodată vorbindu-se, fără îndoială (dealtfel nici eu, nici înainte, nici de atunci încoace), numit Dedeagaci, la gura unui mic fluviu foarte noroios, Mariţa. Asta se petrecea în Turcia.

Mi-am oferit după aceea o călătorie în Bulgaria. E o țară care merită osteneala deplasării. Întîlnești între hotarele ei mulți germani. Acești „turiști" sînt acolo pentru a ridica moralul populației și a da de gîndit turcilor. Am avut treabă în portul Varna, la marea Neagră.

A fost vorba să mă reped pînă în România. În ultimul minut, a fost preferabil pentru sănătatea mea să mă despart de această climă foarte aspră iarna.

Valiza diplomatică nefiind făcută pentru oiini, îi încredințez această scrisoare, sau mai curînd o încredințez unui funcționar care o va transporta la Ankara prin valiză.

Sper că va ajunge înaintea mea. Poți să contezi pe mine în aprilie. Adună-ți hîrtiile pentru ceremonie și comandă o rochiță frumoasă.

Al tău

JOE

[1] Pentru că nu sîntem căsătoriți (engl.).

A doua scrisoare e scrisă după două luni :

Mai—Beirut

Ţi-am explicat pe larg în ultimele două scrisori[1] ce s-a petrecut.

Închipuie-ţi că voiajul meu la Mossul mi-a amînat permisia. Cîştigînd războiul Balcanilor, ocupînd Creta, germanii au pus stăpînire pe Mediterana orientală. Dar, se află în Irak, la Ninive (un nume care se învaţă la Istoria antică) sau Mossul, importante puţuri de petrol. Nu era ceva de neconceput ca prietenul nostru Hitler, mare amator de petrol, să proiecteze o debarcare în Siria. Era chiar atît de puţin de neconceput, încît acest gentleman s-a gîndit la asta. Şi a pus la cale o lovitură de stat fascistă la Bagdad, odinioară patrie a unor eroi fabuloşi, cum ar fi Harun Al-Raşid şi Ali-Baba, astăzi a unor zăcăminte de ţiţei.

Acesta este motivul pentru care căpitanul Joe Smith, pictor în viaţa particulară şi logodnic al lui Anny, şi-a pus pofta-n cui în ceea ce priveşte permisia. A trebuit să plec spre Mossul. Foarte decepţionat de Mossul. Evident. întîlneşti acolo fluviul Tigrul. Se spune că te afli în leagănul civilizaţiei. Aici s-au găsit cele 22.000 de tăbliţe de cărămidă din biblioteca lui Assurbanipal. Dar aceste tăbliţe se află la British Muscum, adică mult mai aproape de curiozitatea ta decît de-a mea.

Poate că sînt saturat de măreţie antică, însă m-aş fi lipsit de această călătorie în Caldeea, printre săpăturile arheologice din templele seleucide şi puţurile Mesopotamian Oil Co.

În sfîrşit, cred că şederea mea la Beirut va dura cîteva săptămîni şi că voi fi expediat direct în permisie. În cel mai rău caz, voi fi lîngă tine în iunie.

Îmi trebuie o uniformă de ofiţer englez. Îmi comandasem una magnifică la Cairo. O trimisesem la Salonic, dar trebuie să fi căzut în mîinile fricilor în timpul retragerii. E neplăcut, n-o pusesem decît de două sau trei ori. Am întîlnire cu croitorul celei de a 3-a Armate britanice.

[1] Care n-au ajuns la destinaţie (N.A.).

Vei vedea sosind în curînd un frumos căpitan nou-nout.

Încerc să intru în posesia corespondenței mele de la Cairo prin mijlocirea unui pilot care se duce mîine acolo. Dacă e descurcăreț, îmi va aduce scrisori de la tine.

Anny, *my darling,* în aprilie ar fi fost un răstimp excelent pentru a ne căsători, dar în iunie va fi încă și mai bine. Există atîtea flori, pe vremea asta, în cîmpia engleză.

Îți voi face portretul. Ai să vezi, vei fi uluită.

Spune-i lui Jean, dacă e încă la Londra, să se pregătească să ne fie martor.

Al tău

JOE

P.-S. — Dragă, e senzațional. Pilotul s-a întors. Mi-a adus o mulțime de scrisori de la tine. Acum știu că ești bine, că ești răcită, că mergi spre mai bine, că te-ai însănătoșit, că Spikfire și l-a asociat pe fiul său cel mai mare și devine Spikfire and Son, că proprietarul e un netrebnic fiindcă vrea să te pună să-mi plătești mie chiria, deoarece nu sîntem căsătoriți (nu plăti, *baby).* Însă îngrijorarea ta față de mine mă tulbură. Desigur, a existat războiul din Grecia și eu eram acolo, dar nu mai sînt. *Baby,* eu acum fac un război cu totul diferit de cel din Dunkerque, și mult mai distractiv. Sînt sigur, mă înțelegi, absolut sigur că nu mă expun nici unei primejdii. Nu poate fi vorba ca războiul să-i vină de hac lui Joe Smith.

Un ceas după scrisorile tale, mi s-a adus uniforma. Te vei îndrăgosti de-al tău

JOE

Re-P.-S. — Am citit și recitit scrisorile tale. Cînd rămîi multă vreme fără să te vezi și fără să corespondezi, dragostea devine abstractă. Se despoaie de culoare, de parfum și de gesturi. Scrisorile tale au adus-o în camera mea pe Anny cea din carne și inimă care îmi este atît de necesară.

După ce a citit această a doua scrisoare, Anny se întinde. Își amintește de un atlas pe care Joe îl frunzărea

odinioară. Întorcea paginile și visa, fumîndu-și pipa. Din cînd în cînd, o chema pe Anny. O deranja de la bucătărie, de la toaleta ei sau de la treburile menajere. O punea să se așeze pe genunchii lui și-i arăta niște pete mari, roșii, galbene, verzi. Joe îi spunea : „Cînd o să fim bogați, o să mergem acolo... și acolo". Și nu era niciodată Monte-Carlo, singurul loc unde Anny ar fi avut poftă să meargă.

Atlasul e necesar pentru a-l situa pe Joe într-unul dintre desenele roșii, verzi sau galbene. Anny caută în paginile lui Grecia, Turcia, Bulgaria. Îl situează pe Joe la Varna, la Istanbul.

După aceea trebuie găsite Ankara și Mossul (Ninive). Cum faci ca să ajungi în astfel de locuri ?

Celelalte scrisori îi pun lui Anny probleme și mai complexe (geografice și altele).

Joe n-a rămas la Beirut, însă n-a plecat nici în permisie. Scrisoarea următoare este din Medina, în Arabia. Anny e impresionată, pentru că Medina nu-i departe de Mecca, teribilul oraș sfînt, unde nici un european n-a pus vreodată piciorul. Emirul din Hedjaz era eroul romanelor de aventuri pe care ea le-a citit cînd era mică. Poate că Joe l-a văzut pe emirul din Hedjaz, sau pe regele Arabiei ? Acesta i-a adus lui Joe în dar coliere pentru Anny, după tradiția filmelor în culori...

...Ninive ? Are chef să se ducă să vadă tăblițele de la British Museum. Dar e închis, iar colecțiile sînt în pivnițe.

Își continuă lectura. De la Medina, în iunie, Joe a fost obligat să se transporte la Fao, la gurile Eufratului, pe țărmul golfului Persic. După aceea a făcut popas la Mohammera, pe Eufrat, de unde e datată o altă scrisoare (din iunie). De data asta Joe e sigur că va obține permisia. E ca și cum ar fi avut-o.

„Malurile Eufratului, în golful Persic, e o regiune unde odinioară se aflau numeroși pescuitori de perle, *baby*. În pofida războiului, mai există încă și acum, iar eu îți voi aduce atîtea cît să-ți faci un mic colier..."

Un colier de perle ! Anny nu-și crede ochilor. Îl iubește pe Joe. Îl iubește nespus. Iar el capătă proporțiile unui erou legendar.

„Gurile Eufratului sînt de asemenea debușeul natural al petrolului din Persia și punctul de debarcare al unei

armate engleze care va veghea la apărarea Orientului Mijlociu."

Se pare că Joe a făcut un popas la Mohammera. A aflat acolo despre declarația de război a Germaniei împotriva Rusiei, în momentul în care se ducea să se îmbarce pe un petrolier, care trebuia să vină în Anglia ocolind Africa. Avea permisia în buzunar. Această știre l-a făcut să-și amîne plecarea. Într-adevăr, transportul trupelor engleze prin golful Persic fusese accelerat. Trebuise să negocieze cu guvernul iranian (și cu șefii armatei sovietice) ocuparea Persiei de către aliați.

În decursul acestor discuții, care se purtaseră la Teheran în timpul celei de-a două jumătăți a lui iunie și a celei dintîi jumătăți a lui iulie, Joe fusese avansat maior.

„Și acum, *baby*, guvernul iranian a primit asigurările pe care le dorea. Statele-majore englez și rus au luat contact. Lui Joe al tău i s-a acordat chiar o decorație persană. Eu uneltesc pentru obținerea unui loc pe un avion care mă va duce la Alexandria, de unde voi încerca să ajung în Gibraltar pe calea aerului. Există toate șansele să mă vezi debarcînd la Croydon și să te conduc de mînă dinaintea pastorului."

Însă lucrurile n-au mers bine în Rusia și penultima scrisoare a lui Joe e din Astrahan.

Astrahan—iulie

E înspăimîntător, *baby*, să rămîn fără veşti de la tine, de cînd cu pachetul de scrisori pe care l-am luat de la Beirut. Se împlinesc în curînd trei luni, în decursul cărora timpul mi s-a părut grozav de lung, dar și grozav de scurt. Pentru motivul că lunile astea au fost pline de evenimente. Am ajuns să mă întreb, eu care mă consideram un visător, dacă nu sînt, dimpotrivă, exclusiv un om de acțiune. Ai primit cred ultima mea scrisoare de la Teheran, din Persia ? Ți-am scris-o acum cincisprezece zile. Nu pot să-ți scriu des, ci numai cînd am ocazia să trimit o scrisoare în direcția Angliei.

Trebuie să te întrebi pentru ce sînt la Astrahan. Ei bine, scumpa mea, e simplu. Pentru a pune la punct organizarea apărării din Orientul Mijlociu, în colaborare cu

ruşii, s-a considerat că e necesară o convorbire între generalul nostru şi diferiţi şefi ruşi mari. Această conferinţă se ţine la Astrahan. Generalul m-a luat cu el. A fost o plimbare cu avionul, pe deasupra mării Caspice, cu escală la Baku (încă o capitală a petrolului, capitală rusească, de astă dată). Trebuie să înţelegi că succesele germane în Rusia neliniştesc fără încetare întreaga lume. Dacă germanii ajung să pună mîna pe puţurile de petrol, războiul ar putea să se prelungească timp nelimitat şi întreaga civilizaţie ar risca să fie nimicită.

A trebuit deci să se împiedice orice operaţie politică în Irak şi în Iran. După aceea, cînd Rusia a intrat în război, a trebuit să se ia contact cu armata sa din Caucaz, pentru a sprijini spatele ruşilor pe avanposturile noastre din Persia. Pe de altă parte, dată fiind amploarea victoriilor germane, era de temut că Rusia să nu fie cumva incapabilă de-a apăra singură Caucazul, adică Baku. Trebuia deci ca o armată engleză să se organizeze în Persia, gata să vină în ajutor în Georgia, dacă era nevoie.

Acesta e scopul conferinţei de la Astrahan.

Reiese din cele dintîi întrevederi ale noastre că ruşii au suportat greu primele atacuri violente ale armatei germane. Noi trebuie să-i ajutăm, trimiţîndu-le material pe ruta Murmansk (extremul nord) tot atît de bine ca şi pe aceea a golfului Persic. Material, avioane şi piloţi.

Iată pentru ce sînt la Astrahan, port la gurile Volgăi. Luntraşii de pe Volga ! O melodie care ţie îţi place mult !

Observă că încep să mă deprind cu Orientul. Însă Orientul de la Bagdad, de la Mossul, de la gurile Eufratului şi de la Teheran n-are nici o legătură cu Orientul rusesc.

Aici există darul poeziei şi al muzicii. Acest lucru nu se poate povesti. Dar se simte cu violenţă, de îndată ce faci cîţiva paşi pe străzile Astrahanului. Toată lumea cîntă în cor : soldaţii, muncitorii, ţăranii.

Volga se revarsă, ajungînd la ţărmurile Caspicei, într-o infinitate de braţe, presărate cu insuliţe locuite de pescari şi de toate păsările creaţiunii.

Volga e limita Europei. De cealaltă parte, ţara kirghizilor, după aceea Uralul şi Siberia. Toate acestea pe mii de kilometri... E destul de impresionant.

Generalul meu crede că va pleca poimîine și, după oprirea la Teheran, are intenția să meargă la Londra pentru că va trebui să-i aducă lui Churchill rezultatul convorbirilor noastre.

I-am cerut să mă ia cu dînsul. Se va împlini un an de cînd am plecat, ca sergent al „Convoiului", spre Cairo. Să vin înapoi ca maior, împreună cu generalul, e măgulitor.

Poate că nu va fi o permisie lungă, dacă-i vine chef să mă ia cu dînsul înapoi. Însă vom avea oricum vreme să ne căsătorim.

Poate că voi ajunge săptămîna viitoare, poate înaintea acestei scrisori, într-un frumos salt pînă în brațele tale.

Al tău JOE

Ultima scrisoare din august este de la Leningrad.

Leningrad—august

Ei bine, *baby,* destinul n-a voit-o. Astfel că-ți alătur toate piesele necesare pentru căsătoria noastră prin procură. Camaradul din R.A.F. care pleacă chiar acum spre Londra îți va aduce cu el scrisoarea mea. Vei face demersurile necesare și îi vei cere lui Jean Breuil să mă reprezinte, dacă mai este la Londra. Puțin probabil ca eu să pot pleca mai devreme de cîteva săptămîni. E mai bine ca totul să fie aranjat între timp. Tot astfel, în ceea ce privește delegația pentru ridicarea unei jumătăți din solda mea, se află alăturată o piesă oficială.

Îți jur că nu sînt îngrijorat, însă vreau să fac lucrurile corect. După aceea, mă voi simți mai ușor.

Dacă Jean nu mai e la Londra, mă va înlocui James Folcott. Desigur, *baby,* mi-ar fi plăcut mai mult o adevărată căsătorie, așa cum a lăsat bunul Dumnezeu.

Acum, doamnă Joe Smith, trebuie să-ți mărturisesc faptul că Leningradul e încercuit de către germani încă de două zile, că singurele legături se fac par avion, atît cît lacul Ladoga nu va fi înghețat, iar canonada face mult zgomot.

Londra a fost uimitoare sub bombe. Leningradul este cu siguranță tot atît de mult sub obuze. Se pun cîteva probleme grave : aprovizionarea, maladiile, apa. Anumite izvoare au fost tăiate de oraș. A trebuit să se restrîngă consumul. Electricitatea e redusă la foarte puțin. Și dacă orașul nu este salvat înaintea iernii, va îndura frigul și noaptea Nordului.

Ei bine, Leningradul se organizează. Muncitorii continuă să lucreze, ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic. Magazinele se deschid, tramvaiele merg. Oamenii te privesc în ochi și, cum tu porți o uniformă engleză, ei îți oferă un zîmbet ușor.

Numai că cei de aici nu mai cîntă, ca la Astrahan.

Se așteaptă astăzi primii piloți și primele avioane engleze. Aceștia au fost debarcați la Murmansk, iar zincurile au fost montate acolo.

Odată instalați aviatorii, eu îmi voi lua zborul spre tine. Dacă socotim kilometrii, e multă vreme de cînd n-am fost atît de aproape de Londra. Voi sosi acolo în curînd.

Atunci ne vom duce să-i cerem pastorului să ne binecuvînteze din nou, vrei ?

Ceea ce e neplăcut, e tutunul lor. Nu mă obișnuiesc cu el. Încearcă să-i strecori un pachet-două lui Folcott.

Ai să fii o soțioară nemaipomenită, *baby*. Iar eu sînt foarte fericit.

Al tău *JOE*

IV

Noiembrie 1941

JEAN

Pentru că-mi ceri părerea, dragă Madeleine, ți-o spun deschis : cel mai bine, pentru moment, este să rămîi la Geneva. Vei aduce acolo mai multe servicii decît ai putea aduce aici. Războiul n-a făcut încă apel la toți medicii noștri.

Știi că prietenul nostru Joe este în U.R.S.S. ?

Face o carieră uluitoare. A și ajuns maior, și toate speranțele îi sînt îngăduite. Ceea ce noi nu știm, e ce anume meșterește el, de patru luni, în Leningradul încercuit. Ultima lui scrisoare spunea că un prim convoi a trecut peste lacul Ladoga, în sfîrșit, înghețat, și că momentul e propice pentru aprovizionare.

Joe e un soi de erou. A făcut, lîngă Dunkerque, o ispravă legendară. I-a venit ideea să năpustească niște camioane enorme, în plină viteză, unele peste altele. Se urca pe un camion, demara, dădea viteza la maximum și sărea înainte ca mașina să se ciocnească de grămada de fierărie fumegîndă. Ici și colo, izbucneau incendii, contorsionînd rămășițele, încîlcindu-le într-un terci de pomină.

Timp de douăzeci și patru de ore, a muncit sub un bombardament razant și atît de puternic, încît s-a bucurat văzînd cum giganticul său punci a incendiat carlinga unui aviator în picaj, care n-a izbutit să se stingă și a venit, ca o torță, să-i amplifice mormanul de fierărie.

Acest extraordinar foc de la Saint-Jean nu era un divertisment à la Nero. Ci un baraj antitanc și a îngăduit să se salveze o parte din trupele de la Dunkerque.

Joe a fost avansat maior și decorat cu *Victoria Cross*, cea mai înaltă distincție a Marii Britanii, cu mențiunea următoare :

Ofițer exemplar care onorează Marea Britanie prin bravura lui calmă, inteligența lui judicioasă și devotamentul său de neclintit. A dus la bun sfîrșit misiunile cele mai primejdioase cu același curaj liniștit. A bine-meritat din plin de la Patrie.

Anny mi-a dat să citesc niște scrisori de la el. Vorbește despre multe lucruri, în afară de ceea ce face el în război. Pare un fel de turist care vizitează lumea, cu carnetul de schițe și cutia de culori în buzunar.

Anny este iubita lui. O adevărată *girl*, nu prea inteligentă, însă destul de frumoasă, fără pretenții, și dotată cu un curaj liniștit.

Ieri, eu m-am căsătorit cu Anny. A fost o ceremonie cît se poate de simplă. Anny nu voia. Dar, din Lenin-

gradul încercuit, Joe tuna și fulgera de fiecare dată cînd un avion pornea cu corespondența. Rezistența lui Anny a durat patru luni — cu mult mai puțin decît aceea a Leningradului, care ține la infinit.

Aș adăuga că prin procură și în favoarea lui Joe Smith m-am unit cu Anny O'Hara.

După aceea am luat dejunul cu pilotul care pleacă, în dimineața asta, să ducă verigheta la Leningrad — un anume Mac Avoy. E al treilea pe care ni-l trimite cu mesaje amenințătoare. Acesta să sperăm că va ajunge la Leningrad cu verigheta și certificatul pastorului.

A trebuit să-mi petrec ziua cu soția mea provizorie. Am pornit să facem vizite de familie. Am băut brandy și ceai, am mîncat pudding. Toată lumea s-a mîngîiat cu speranța că-l vor vedea în curînd pe veritabilul soț al nepoatei Anny, al verișoarei Anny etc. (Anny este orfană).

După aceea am dus-o înapoi pe această pasăre a insulelor (britanice) la domiciliul de azi înainte conjugal (între o vizită la un unchi și una la o mătușă, am comandat niște cărți de vizită gravate : *Mistress* Joe Smith) și am ajuns din nou la popotă, unde camarazii din vînătoarea de noapte îmi ofereau un dineu de adio.

Părăsesc Londra plecînd în Orientul Apropiat. Voi lua comanda unei escadrile a Forțelor Franceze Combatante. Sper că vestea asta îți va face plăcere (avansarea mea la gradul de căpitan).

Îmi spui că vei petrece sărbătorile la Plan de la Tour, la sora dumitale. Les Maures sînt o regiune care-mi place foarte mult. Am făcut cîteva popasuri la Georges Merlin, la Beauvallon. Deoarece te vei duce fără îndoială să-l vezi, transmite-i salutări de la mine. Ce păcat că are o soție atît de proastă ! E un băiat foarte tare pe picioarele lui și cu capul bine înfipt între umeri.

Ah ! cît de mult regret că nu pot ateriza pe cîmpia de la Foux, de exemplu. Aș risca unele neplăceri. De-abia am fost, ce-i drept, cu oarecare întîrziere, citat pe ordinul de zi al „Franței combatante" cu cea mai călduroasă mențiune : condamnat de Vichy la muncă silnică pentru dezer-

tare şi decăzut din naţionalitatea franceză. Toate bunurile mele au fost confiscate. Regret biblioteca, ce constituia cel mai luminos dintre aceste „bunuri". Eh ! Îmi spun că după război va trebui să ne schimbăm şi că domnii aceştia m-au ajutat, într-un anume fel.

Nu am predispoziţii pentru ură. Şi totuşi, indivizii ăştia care fac mai multe decît cer friţii, toţi miniştrii, copoii, prefecţii, larvele astea care-i persecută pe compatrioţii lor, această monstruoasă revanşă pentru mai 36, această realizare cu întîrziere a lui 6 februarie la adăpostul zvasticii şi al execuţiilor de ostatici ! Ptiu ! Nu va fi cu putinţă să treci cu buretele peste ororile astea.

Nu mi-ai vorbit niciodată despre acel dejun la Georges şi nici despre întîlnirea dumitale cu Kate Christiania. Numai dacă s-o fi rătăcit o scrisoare. E o bună camaradă. Încîntătoare, şi, cu toată situaţia ei de vedetă internaţională, cu o purtare foarte firească. N-am auzit vorbindu-se despre ea de la începutul războiului (nici chiar în ziare). Îmi comunici că a turnat la Berlin şi la Roma, că va turna la Nisa. Asta înseamnă că a apucat prost, cum s-ar spune.

Eu unul fac războiul şi nu am nimic de spus celor care din cauza lipsurilor, a crizei de energie, a împrejurărilor, a intereselor (în orice condiţii ar fi şi în orice măsură ar fi), au lucrat pentru Axă. Mai mult sau mai puţin conştiincios, de aproape sau de departe, aceştia au întîrziat înfrîngerea Germaniei : un actor de cinema, ca şi un muncitor din uzină. Ar fi existat întotdeauna altceva de făcut decît filme pentru U.F.A. sau camioane Renault. Sacrificiu ? Desigur, sacrificiu. Nu-l aducem noi, în fiecare zi, pe acela al vieţii noastre ?

Tot ceea ce francezii fac pentru Germania, tot ceea ce nu *fac împotriva ei* este plătit cu sîngele Franţei : ostatici şi combatanţi.

Lipsa de vlagă, complezenţa şi îndulgenţa rău plasate, au fost pe cale să ne piardă.

Acum, trebuie să fim duri.

Prietenul dumitale credincios,

JEAN

V

Crăciunul 1941

MADELEINE

Instalată jos pe două perne, dinaintea focului, Madeleine recitește scrisoarea lui Jean.

Îi e un pic rușine că se află la Plan de la Tour, în acest castel luxos, pentru sărbătorile Crăciunului.

Așadar Jean n-o iubea pe Kate. O dorea numai și acum nu se mai gîndește la ea. Ea, Madeleine, a redeșteptat imaginea lui Kate în memoria lui Jean — printr-o mică frază din ultima ei scrisoare, o mică frază pe care ar fi dorit să n-o scrie. Dar nu s-a putut împiedica s-o facă.

Dacă Jean n-o iubește pe Kate, n-o iubește în schimb nici pe Madeleine. Știe bine că nu e frumoasă cum e Kate. Acel sărut, pe peronul gării din Lyon, nu era decît sărutul de adio al unui bărbat singur, azvîrlit în marea aventură și care se cramponează de un ungher călduros. Dragostea nu se naște din prietenie. Are nevoie, pentru a înflori, de descoperire, de surpriză.

Madeleine nu-i rezervă lui Jean nici o surpriză. El are nevoie să-i scrie, așa cum soldații scriu „protectoarei" lor.

Nu există nimic mai mult, în scrisoarea lui Jean, decît această încredere prietenească — și acest orgoliu discret care îl prinde atît de bine.

— Madeleine ! Madeleine !

Iese în vestibulul de la primul etaj, se apleacă peste balustradă.

— Sînt aici. Nu trezi copiii ! Cobor imediat.

A întîrziat visînd la gura sobei, în timp ce Sylvette atîrnă luminările, bomboanele învelite în hîrtie și ghirlandele strălucitoare în pomul de Crăciun, dinaintea șemineului din salon. Copiii și-au dus încălțămintea jos, înainte de-a se culca. A trebuit, după aceea, ca pomul să fie transportat, împodobit în mare taină în bibliotecă. Acum Sylvette se agită pentru a împărți jucăriile în pantofi și pentru a atîrna în pom ultimele podoabe, stele de argint,

globuri strălucitoare, jucărioare. De cîteva zile, Sylvette tot împarte, taie, agață cu un zel neobosit și minuțios.

Cînd Madeleine intră în salon, Sylvette, în vîrful unei scări, fixează un Moș Crăciun pe cea mai înaltă ramură a pomului. În lipsă de brad, a fost tăiat un pin tînăr, ale cărui crengi au fost fixate cu sîrmă. Într-un fotoliu, ducele de Grandlieu, cu o lădiță pe genunchi, studiază niște discuri de patefon. Face o triere pentru ceremonia de mîine dimineață. Plăcerile acesteia sînt stabilite prin tradiție. Se aprinde pomul, cu toate perdelele trase. Se pun plăci cu colinde de Crăciun la patefon și se cheamă copiii.

Ducele de Grandlieu suspină :

— Sînt foarte puține colinde de Crăciun. Probabil că s-au mai spart.

Sylvette, cocoțată pe scară, își pierde răbdarea :

— Ai să le pui încă o dată.

Ducele înalță din umeri.

— Încă o dată, încă o dată ! *Miez de noapte creștin, S-a născut divinul prunc,* și două colinde de Crăciun provențale, dintre care unul e zgîriat, îmi aduc bine aminte.

— Pune-le deoparte, spune Sylvette. Trebuie să ne grăbim. O să întîrziem la slujbă.

— Adevărat, slujba, suspină ducele. Trebuie să mergem pe jos. E multă zăpadă pe drum. Numai de n-ar fi înghețat ! Îți închipui ce-ar fi ca unul dintre noi să-și rupă un picior ?

— Dar, Sigismond, sîntem obligați să ne ducem, spune Sylvette coborînd de pe scară. Și, dealtfel, eu țin la asta.

— Obligați, recunoaște ducele învins.

Așază discurile pe o masă și pune în ordine lădița.

— Viața e plină de obligații, sfîrșește el. Cel puțin ai aranjat o cină pentru întoarcere ?

— Evident !

— Eu crăp de foame de pe-acum. Mă duc să-mi caut pardesiul.

Și iese. Sylvette se dă înapoi pentru a-și contempla opera.

— Sper că nu vor exista „goluri". Pentru ca un pom să fie frumos, trebuie multe lumînări. Cred că Bébel va

fi uluită. Anul trecut i-a fost frică, iar *miss* a trebuit s-o ducă numaidecît.

Sylvette clipește din ochi, își trece brațul în jurul taliei surorii sale.

— Și Jeanne ? Vine și ea cu noi ? o întreabă.

Apoi suspină :

— Îmi vine greu să mă obișnuiesc.

Ducele apare în ușă. A îmbrăcat o haină de blană.

— O șubă ! exclamă Sylvette. O să-ți fie prea cald pe drum și ai să răcești în biserică.

— Și totuși, pe ninsoare, am considerat că haina mea de blană...

O oprește pe Sylvette în trecere, cu dragoste.

— E frumos, pomul tău, micuță zînă. Sînt omul cel mai fericit din lume.

— Trebuie s-o chemăm pe Jeanne, spune Sylvette, desprinzîndu-se.

— Cred că e puțin bolșevică, suspină ducele. Am impresia că-mi poartă pică, pentru că sînt duce și pentru că sînt bogat, ca și cum asta ar fi vina mea.

Și rîde ușurel :

— Am să-mi pun un pardesiu vechi mîncat de molii, din smerenie.

Madeleine se gîndește la Jean, la războiul care torturează milioane de oameni în frig și în zăpadă, în mizerie și în groază. Tihna acestei case, duioșia caldă, abundența calmă, tot atît de firești ca și drăgălășenia Sylvettei, bonomia cumnatului său, i se par aproape o sfidare.

— Mă duc să caut un fular pe care să ți-l pui acolo. Biserica e înghețată, urmează Sylvette. Și-am s-o chem și pe Jeanne.

— Am deschis dulapul cu proviziile, spune ducele încrețind ochii. Aș vrea să fiu mai repede înapoi.

Și cască :

— Mîine, va trebui să coborîm în zori. Doar n-o să păstrăm atîtea bunătăți acolo sus !

O ia pe Madeleine de braț și o duce cu el.

— Hai, să ne grăbim !

Apoi adaugă, închizînd ușa salonului :

— Vezi tu, Madeleine, viața m-a copleșit. Eu n-am făcut nimic altceva decît să-i fiu recunoscător bunului Dumnezeu.

MAX DUNANT

De cîteva zile, îi e necaz pe viață. Și-a dat seama de asta, la reflecția unui coleg de la B.I.T. care i-a spus :

— Bătrîne, eu nu cred că anumiți oameni s-au înăcrit pentru că n-au reușit. Sînt convins de contrariu. Viața nu le-a surîs pentru că ei stăteau posaci. Și vieții nu-i plac nerecunoscătorii.

Max se gîndește că e timpul să termine cu această proastă dispoziție care-l deprimă de cînd Madeleine refuză să-l vadă.

Ce să faci în seara de Crăciun ? O cină între băieți, împreună cu cîțiva colegi celibatari ? Îl ia cu frig pe șira spinării cînd se gîndește.

Astfel că, ieri, și-a luat inima în dinți și a invitat-o pe dactilografa lui să petreacă seara de Crăciun împreună. Nu se uitase la ea niciodată, de doi ani de cînd lucrează cu el. O repede adesea, pentru că nu se pricepe deloc la economie politică și îi confundă, cînd ia o stenogramă, pe turci cu grecii, între alte boacăne. Dar e blîndă și timidă. Nu frumoasă propriu-zis, ci proaspătă și agreabilă.

Fata a părut uluită de invitația lui Max. A roșit, a ezitat, după aceea a primit. Pentru că trebuia să-și petreacă seara în familie, a promis că se va întîlni cu el la miezul nopții la restaurant.

Max și-a pus smochingul cît mai încet cu putință. A luptat împotriva somnului și a poftei de-a nu se duce la întîlnire. Un bărbat de vîrsta lui, să-și invite dactilografa la supeu, într-un restaurant în văzul tuturor !

Max ajunge mai devreme, la ora cînd oberchelnerii aruncă o ultimă privire asupra decorului, cînd muzicanții se instalează. Ia loc la masa reținută, dinaintea unui cocteil.

Nu-i plac coteilurile, însă oberul i-a dat unul cu de-a sila..

Clienții au început să sosească aproape de douăsprezece și jumătate. Max a cerut, profitînd de trecerea chelnerului,

un al doilea cocteil. Aproape de ora unu, salonul e plin și orchestra începe să cînte. Chelnerii și-au făcut apariția cu stridiile și cu supa de carne concentrată, rece. Max fumează țigară după țigară, ștergîndu-și ochelarii.

În clipa cînd cea mai mare parte dintre consumatori atacau găina umplută, chelnerul se apropie de masa lui cu un surîs politicos.

— Domnul mai așteaptă ? întreabă el fără expresie în glas și în privire.

— Nu, spune Max, contam pe un coleg. Probabil că a fost reținut. Servește-mă.

Nu e supărat pe prostuța asta. Pentru ce n-a spus că invitația aceea i se părea nelalocul ei, că își avea viața ei personală, în afara orelor de birou ?

Dar el, de ce n-ar avea și el dreptul, ca oricare altul, să aibă o femeie iubită și iubitoare, care să-i împărtășească bucuriile și neliniștile, îndoielile și speranțele ? Această femeie există poate, însă nu este nici Madeleine, nici mica dactilografă durdulie.

Și iată cum îl învăluie acreala, întocmai cum spunea colegul de la B.I.T. Acreala aceea care face ca supa de carne concentrată să devină fadă, vinul alb să fie acru, găină să aibă un gust făinos. Consumatorii sînt veseli. Nu se gîndesc decît să mănînce și să se distreze. Vor să dea impresia că întreține între ei raporturi cordiale. Pe măsură ce ospățul se desfășoară, rîd din ce în ce mai tare. Într-un spațiu restrîns, dinaintea orchestrei, cîteva perechi dansează.

Chelnerul a făcut să dispară cel de-al doilea tacîm, dar nimeni nu se înșeală în privința lui : acesta e domnul căruia i s-a tras clapa.

Sosesc buturuga de Crăciun și șampania. Oamenii se îmbrățișează. Max n-are pe nimeni de îmbrățișat și de-altfel nici n-are chef să îmbrățișeze pe cineva. O asemenea perspectivă mai curînd l-ar dezgusta. Cel mai bun lucru e să-și bea șampania, pentru că se află pe masă, iar el va trebui s-o plătească.

Se va întoarce în apartamentul său unde nu-l așteaptă decît cărțile și mirosul de fum rece al pipelor. Dacă ar muri, cui i-ar păsa de asta ? Are o mătușă în cantonul Vaud, un unchi la Schafhouse, și pe fratele său, om însurat,

magistrat la Neuchâtel. Fratele său Edmond probabil că și-a petrecut seara de Crăciun cu soția lui și au pregătit pomul de Crăciun pentru cei șase copii ai lor. Nu e un menaj foarte fericit. Soția e zgîrcită și suferă de reumatism. Cu toate acestea, au momente bune, ca de pildă mîine, cînd copiii își vor primi darurile. Max ar fi trebuit să se ducă la ei pentru a petrece sărbătorile împreună. Dar îi e groază de copii, iar cumnata lui e insuportabilă.

Max își șterge ochelarii înainte de-a verifica nota. Atracțiile încep. Va trebui s-o suporte pe cîntăreața asta înainte de-a ajunge la vestiar, apoi pe cheiul unde suflă crivățul. Ca să ajungă acolo, va trebui să străbată toată mulțimea asta pradă bucuriei. A băut prea mult și nici măcar nu e o beție agreabilă, ca în romane. E singur.

„Mi-ai făgăduit o sărutare..." cîntă micuța doamnă slabă și pretențioasă, care poartă o rochie de catifea neagră.

Nici o rațiune de a fi, iată ce este Max Dunant. Plătește și-și golește paharul. Face o strîmbătură. Șampania asta e acră ca viața.

Doamna a isprăvit de cîntat. Bravo ! Bravo ! Doamne, ce proastă-i omenirea ! Du-te să te culci. Mîine, nu te vei da de gol. Vei fi bolnav. Te-ai aranjat bine.

„În clipa asta sînt complet lucid. O înțeleg pe dactilografă. Mă agasez pe mine însumi. Sînt al naibii de plictisitor. Iată-l pe pisălogul ăsta de Max Dunant care se duce la culcare."

GEORGES MERLIN

Se răsucește, mormăind, pe locul său. Trenul își încetinește mersul, după aceea se oprește. În liniștea, atît de deplină încît ai spune că stă la pîndă, Georges aude un zgomot de pași pe un peron. Nu e un mers de pe la noi. E călcătura regulată a unui automat. Zgomotul devine amenințător, invadează compartimentul, după aceea se îndepărtează. Georges se trezește din somn, cînd vocea cavernoasă a difuzorului îl face să sară în sus : *Achtung ! Achtung ! Hier,* Chalon.

[1] Atenție ! Atenție ! Aici Chalon (germ.).

- Aprinde becul micuț de la căpătîi. Vagonul scîrțîie. Se aud pași pe culoar, după aceea zgomotul ușilor care se trîntesc.

Georges e singur. Lucru rar, în timpurile de față. Dar e noaptea de Crăciun. Dealtfel, această singurătate a vagonului de dormit, care pe vremuri te făcea să cauți cușetele de-o persoană, acum e mai puțin apreciată. În doi, încerci o oarecare solidaritate în fața soartei potrivnice.

Georges nu trece niciodată pe linia asta blestemată fără să fie neliniștit: Călătoria de la Paris la Lyon, de la Vichy la Paris ar trebui să fie banală. Ei bine, nu se obișnuiește să vadă apărînd mutra subofițerului de serviciu în ușă.

Iată-l. „Legitimația de identitate și biletul de liberă trecere, vă rog." E foarte înalt. Cascheta lui aproape că atinge pragul de sus al ușii. Aprinde, pe deasupra lui, lampa din plafon. Georges clipește din ochi. Își scoate portofelul din haina agățată deasupra capului. Subofițerul verifică și ștampilează. Salută, stinge și dispare. Din nou liniștea. Pocnituri ale ușilor din cușetele vecine. Șuier al aburului care scapă de la îmbinarea conductelor. Trenul gîfîie. Mînerul se mișcă. Lumina țîșnește. Celălalt „vizitator" apare. Omul Gestapoului. E urmat de o femeie, în uniformă albă de infirmieră.

— Ziare, lingouri de aur, monedă germană, scrisori...

Georges îi întinde un număr din *Gazette de Lausanne,* pe care o citea înainte de a adormi și care zăcea pe carpetă.

— Portvizitul, vă rog.

Georges îl caută, i-l întinde. Omul îi examinează hîrtiile, citește o scrisoare de la Colette.

— Valiza, vă rog.

Georges coboară din pat și tremură. E un frig încît ți se face pielea buburuze.

— Permiteți ?

Își pune pardesiul peste prijama și își încalță papucii.

— Vă rog, spune neamțul.

Iată-l că îndepărtează brațele lui Georges și, cu un gest iute, scotocește buzunarele pardesiului.

— Valiza ? întreabă Georges.

— Vă rog, aprobă omul.

Valiza e coborîtă pe pat. Vizitatorul examinează trusa cu obiecte de toaletă, pijamaua de schimb, sticla cu apă de Colonia, chiloţii, ciorapii. Desface batistele, apoi pune iar cu grijă totul la loc.

Neamţul adulmecă aerul ca un cîine de vînătoare. Îşi trece mîna înmănuşată prin pat, între cearşafuri, după aceea sub pernă. Deschide micul cabinet de toaletă încastrat în perete şi îl inspectează fără grabă. Politicos, salută, se retrage, stinge, iese şi trage uşa.

Georges îşi priveşte ceasul. Ora unu şi jumătate. Crăciunul a sosit în timp ce dormea, în împrejurimile Macôn-ului.

Tremurînd, se vîră din nou în cuşetă, trage zăvorul, se bagă în pat, peste care şi-a întins pardesiul. Dar dobitocul ăla l-a trezit de-a binelea. Pe deasupra, nu reuşeşte să se încălzească.

A cunoscut destule nopţi de Crăciun, şi nostime, şi simpatice, şi stupide, şi ratate, şi reuşite... Crăciunul '39. Ultimul Crăciun vesel — cu René Corvin în permisie şi cu idioata aia de Georgette Serano. Ah ! Ce figură şi femeia asta ! Nici nu poţi să-i porţi pică, dealtfel. Ce putea să înţeleagă ea dintr-un tip cum e Corvin ? Cum să fi intuit ea forţa iradiantă a acestui flăcău tomnatic, să fi ghicit destinul lui strălucit sau groaznic, nu se ştie încă, dar în mod sigur nu banal ? În definitiv, se prea poate ca René Corvin să fi făcut prost dragoste. Probabil că e unul dintre singurele lucruri de pe lume pe care nu ştie să le facă. Dar e o lacună importantă. Şi-ar fi dat seama pe spinarea lui, dacă ar fi ucis-o pe Georgette. Corvin strîngînd-o de beregată pe Georgette Serano pentru că e încornorat ! Cum sînt, totuşi, atîţia dintre noi !

Georges hotărăşte că René Corvin face dragoste prost.

A face dragoste bine (însă nu cu Gabrielle-cea-de-lemn), e treaba unor indivizi de genul Georges Merlin. Noua lui amantă de la Paris e încîntătoare. Face afaceri, ca toate femeiuştile uşoare de astăzi. Face trafic la bursa neagră cu o nerușinare calmă. De fiecare dată cînd se întoarce la Paris, Georges e surprins că o găseşte pe Colette în cuib. Crede întotdeauna că se va duce s-o viziteze la închisoare. Amuzant e că banii curg gîrlă. Dumnezeu ştie ce izbuteşte să vîndă şi cui. Lui Georges puţin îi pasă.

Are, pe deasupra, plăcuta impresie că e iubit pentru el însuși. Dealtfel poate că e chiar adevărat ? E un bărbat cum le place lor, amuzant la masă, nu egoist la pat, destul de des absent ca să nu intervină obișnuința. Georges n-ar jura că nu există vreunul (sau vreunii) care să umple golurile absenței sale, dar se ferește să fie curios.

Va sosi, mîine dimineață, ca Moș Crăciun, cu cercei cumpărați la Marsilia și douăzeci de kilograme de ciocolată. Colette e atît de lacomă de ciocolată, încît Georges se întreabă dacă n-o negociază. Numai de nu i-ar servi drept mită.

Trenul se pune în mișcare. Georges se străduiește să intre în ritmul trenului. Se lasă antrenat de el. Astfel, se cufundă în somn.

Visează. E cu Colette. O răstoarnă pe divan, cînd ușa se deschide și apare Corvin, îmbrăcat în subofițer german și învîrtind un revolver deasupra capului. Colette deschide un sertar și scoate din el pachete de hîrtii a cinci mii, pe care le aruncă la picioarele lui Corvin incoruptibil.

Mișcarea trenului modifică poziția lui Georges și-i întrerupe visul. Se pune pe sforăit.

MINNIE

Există ceva în Hermann care aduce a parvenit. Deși are prestanță și doamna Goering are mult șic, cu toată proveniența ei plebeiană. Soțiile magnaților industriei, frau Radowicz, din produse chimice, contesa von Schnelingheim, din petroluri, și frau Krupp von Nida cea tînără, au aerul mult mai burghez decît ea. Rochia ei de seară în aceste vremuri de război are asemenea cumpătare în eleganță !

Oaspeții au fost întîmpinați la castel cu acea simplitate care poartă pecetea stilului. Fiecare cuplu sau fiecare invitat a fost îndreptat spre apartamentul său, unde a fost servită o gustare pe platouri.

La ora zece, toată lumea s-a întîlnit în salonul imens. Minnie cunoștea puțini oameni printre invitați, elita industriei național-socialiste. După dispariția vechilor aristocrați ai înaltelor furnale, după aceea a nobililor de

țară ai Prusiei orientale, stăpînii Germaniei de ieri, Minnie apreciază că schimbarea s-a împlinit și că național-socialismul și-a pus oamenii săi peste tot. Singurul înalt demnitar al armatei este mareșalul Keitel, un om de rînd parvenit, ieri colonel. Hermann îl menajează. E consilierul militar al Führerului. Hermann îi pîndește căderea, care va fi cu atît mai îngrozitoare cu cît va porni mai de sus, la primul revers al izbînzii.

Hermann prezidează masa. Minnie stă la stînga lui, frau Krupp la dreapta. Goering devorează. Odinioară, un adevărat senior era preocupat mai mult de apetitul oaspeților săi decît de al lui însuși.

Apariția, pe un platou de argint, a unei căprioare întregi preparată în frigare, produce un efect deosebit. Hermann radiază. Altă nuanță : în vremile lui Barbarosa sau chiar ale Margrafilor de Brandenburg, aceasta era o tradiție care nu trebuia subliniată.

Pentru ce a răspuns Minnie la apelul lui Goering, apel care semăna cu o revenire în grații ? Ce-o interesează pe ea, de azi înainte, Partidul și poate chiar Reichul ? Acum, există, în Burgul Hoffmanstahl, o mică ființă care scîncește, în vîrstă de cîteva săptămîni.

Acest rod derizoriu al unei nopți rușinoase poartă numele de Siegfried. E ultimul dintre înalții baroni și dintre marii electori, ultima verigă dintr-o familie ilustră — și de asemenea dintre acei Halivec din Brno (Moravia).

Minnie a început să vegheze cu o grijă geloasă asupra acestui vlăstar. Siegfried are ochii lui Jaroslav și fruntea lui Minnie. La o lună, e în stare de mînii violente.

Cu toate acestea, Minnie l-a părăsit pentru a asista la cina din seara de Crăciun a Mareșalului. Pe toți oamenii aceștia, ea îi disprețuiește. Sînt niște cîini. Și sînt urîți. Ar trebui să li se interzică oamenilor urîți să procreeze.

Jaroslav era vrednic de dispreț, însă frumos, de pură rasă slavă. Să dispară, să crape probabil ca un dobitoc, era tot ce avea mai bun de făcut.

Acum, există Siegfried von Hoffmanstahl.

Atmosfera seratei, solemnă la început, s-a destins, iar mareșalul Keitel e foarte congestionat. Cuplul de dansatori acrobatici apare. Se aplaudă. Minnie pălește. Această privire grea, acest corp suplu și nervos, această grație

indolentă care nu lasă să i se ghicească forța decît atunci cînd își încordează mușchii, și chiar felul de a-și arunca părul pe spate : acest saltimbanc seamănă cu Jaroslav.

— Frumos cuplu, spune Hermann.

Minnie nici nu s-a uitat măcar la fată. Își dă seama de asta cu uimire.

— Frumoasă fată, mai spune Goering.

Minnie nu răspunde. Dacă era el, îl va ucide. Ar avea o plăcere nespusă să se aplece asupra lui, pentru a se bucura de răzbunarea ei în cea din urmă privire a muribundului.

Dacă era el, dacă gura asta era a lui, dacă-i regăsea mirosul ? I-ar cere iertare, pentru că e laș ca o fată și-atunci...

Dintr-un elan suplu și viguros, bărbatul și-a azvîrlit partenera și o învîrtește deasupra capului ca pe-o pradă.

Minnie închide ochii. Dacă viața i l-ar da înapoi pe Jaroslav, ea l-ar înlănțui ca pe-o fiară primejdioasă. Și ar ști să-l încovoaie, să-l înfrîngă, să-l modeleze, să-l păstreze.

Își răstoarnă cupa de șampanie pe fața de masă. Un valet se repede.

— Marele balet va avea loc în curînd, anunță Hermann. După lichioruri.

O ia pe Minnie de braț.

— M-am gîndit că ți-ar plăcea poate să faci o călătorie.

— Departe ?

— În America de Sud. Adolf e de acord. E nevoie de cineva de anvergura ta pentru această expediție. M-am angajat că vei accepta.

Iată ocazia să scape de această larvă, de acest bastard, pe care ea l-a numit în derîdere Siegfried și pe care îl detestă de îndată ce nu-l mai ține în brațele sale.

— Cum merge războiul ?

Hermann face o strîmbătură :

— Să nu vorbim despre asta, vrei ? Adolf e sigur că o va scoate la capăt, înainte ca America să fie gata. E și necesar, dealtfel. E o chestiune de viață și de moarte.

Și clatină din cap.

— Din fericire, englezii sînt niște idioți, continuă Goering. Noi îi vom păcăli prin Suez. Numai una din cele două

căi ale petrolului va fi cea bună. Iar după aceea submarinele.

— Sper că nu mi-ai pus placa lui Goebbels ?

O duce spre salonul mare, pe care mii de lumînări îl luminează cu o strălucire blîndă.

— Trebuie să cîştigăm în '42, mormăie el. E absolut necesar.

„E absolut necesar." Ei îi era „absolut" necesar Jaroslav, şi l-a pierdut. Niciodată, gura ei n-o va mai muşca pe aceea a lui Jaroslav, niciodată nu va mai simţi deasupra ei greutatea corpului lui suplu şi cald. Durerea delicioasă a acestei prime îmbrăţişări nu va cunoaşte mîine. „E absolut necesar" — uşor de zis. Crezi că ai, crezi că îmbrăţişezi, crezi că ai învins. Şi nu strîngi în braţe decît vîntul, singurătatea şi doliul. Nu rămîne din toate astea decît un bebe ridicol, care scînceşte într-un leagăn.

JAROSLAV

Chircit în fundul carlingii, Jaroslav fixează cadranul luminos al ceasului de la mînă şi, pentru a zecea oară, verifică legăturile paraşutei. Sub el, hăul negru şi îngheţat îşi aşteaptă prada fără nerăbdare.

Pilotul priveşte, înaintea lui, neantul. Navigatorul, cu ajutorul unei lămpi de buzunar pe care o aprinde şi o stinge fără încetare, determină poziţia pe hartă.

— La dreapta ! Mai la dreapta !

Ofiţerii vorbesc în laringofonul lor. Însă Jaroslav e exclus, în mijlocul zgomotului de motoare, din dialogul lor. Cu el, corespondează doar prin semne.

Aceşti monştri, cu ochii ascunşi de ochelarii antigel şi cu gura în masca de oxigen, brusc iluminaţi de sclipirile scurte ale lămpii de buzunar ca de nişte fulgere, par concepuţi într-un coşmar.

— Trebuie să începem coborîrea, tovarăşe comandant.

Navigatorul îl ciupeşte pe Jaroslav de picior şi îi aruncă jetul de lumină în obraz. După aceea îi arată ceasul. E timpul.

Acolo, jos, nimic decît tăcerea şi noaptea.

Avionul se lasă pe o aripă. Jaroslav îl vede pe pilot ridicîndu-se și pe navigator afundîndu-se, după aceea se încordează la rîndul său, ca în atracțiile din Prater, la Viena.

Jaroslav își potrivește fularul gros deasupra nasului. Își fixează ochelarii antigel și mănușile grele de blană, cizmele mari, îmblănite, care îl incomodează. Verifică din nou curelele parașutei. Gata. Își încearcă lampa de buzunar, constată că harta îi este bine prinsă de centură. O hartă, pentru a-și regăsi drumul, într-un deșert de zăpadă, la miezul nopții, în spatele liniilor !

— Cît e ora ? se interesează pilotul în laringofon.

— Miezul nopții, spune navigatorul după un declic al lanternei sale.

Avionul coboară în picaj și, din nou, lui Jaroslav i se face puțin greață. Exista, la Prater, un avion care urca și cobora. Lui îi venise rău, fără îndoială și din cauza prăjiturilor cu care mătușa lui Gertrude îl îndopase.

— Altidudine ?

— 2 .000

— Ar fi mai bine să coborîm puțin.

Navigatorul vorbește prin semne, ca și cum s-ar adresa unui marțian. Arată pămîntul și parașuta. Ridică mîinile, desfăcînd fiecare deget unul după altul. Zece ? Înțeles.

Lui Jaroslav îi este prea cald, dar asta nu va dura mult. Sînt —50° afară. Aparatul anticongelator merge pînă la refuz și depune peste mică un strat de abur pe care navigatorul îl șterge cu mîneca de la cojocul său de urs.

Cinci minute după miezul nopții, arată ceasul lui Jaroslav.

În vizuinele lor, germanii s-au adăpostit. În zori, foarte curînd, va trebui să-i afume ca pe niște dihori albi blestemați. Să se grăbească și să-și sărbătorească ultima noapte de Crăciun.

E momentul să-și facă semnul crucii (în întuneric, pentru a nu-l face să glumească pe navigator) și, dacă e cu putință, o rugăciune :

„Doamne care cumpănești cu dreptate greșelile și meritele, nu fi prea aspru față de Jaroslav Halivec, care s-a apropiat de tine, în seara asta, cu doi kilometri și jumă-

tate pe deasupra liniilor germane. Materialismul istoric, la această înălțime și în aceste circumstanțe, pierde mult din forța lui persuasivă. În fond, eu am crezut întotdeauna în tine, Creatorule, și întotdeauna te-am crezut bun, pentru că eu întotdeauna am crezut în progres. Tocmai această certitudine a progresului a făcut din mine un comunist, ca fiul tău, Iisus Christos, și cei mai buni slujitori ai tăi, ca Jan Huss, cel proscris din Boemia, apoi ars și condamnat în carnea îndurerată a fiilor săi".

Jaroslav e întrerupt de-o lovitură violentă în tibia. Era pe cale să adoarmă ? Prin geamul de mică, observatorul îi arată, departe, în noapte, o luminiță. Inima i se strînge.

— Sub noi, spune observatorul în laringofon. Nu pierdeți poziția, tovarășe comandant.

— Semnalul ?

— Unu, doi, trei, numără Jaroslav.

Închide ochii, îi redeschide. Lumina din nou, o dată, de două ori. Acesta e semnalul. Mîna navigatorului îi apasă ușor piciorul. Jaroslav se ridică și se așază pe vine.

— Redresați, tovarășe comandant.

Jaroslav cade în gol. Unu, doi, trei. Cît de mult durează. O să moară. Pămîntul e acolo iar el se va zdrobi de scoarța lui. Patru, cinci, șase, șapte. Ca un bolid, ca un glonte. Nu poate să respire. Opt, nouă, zece. Apasă pe declic. Continuă să cadă cu o viteză în creștere. S-a sfîrșit. Se va sfărîma. Numai de n-ar simți durere ! După aceea, un soi de rafală mare de vînt îl ridică, s-ar spune, către cer. Are din nou senzația delicioasă a ședințelor de antrenament : parașuta s-a deschis.

Acolo jos, nimic decît hăul negru. Nu aude decît vîntul care șuieră în parașută. E singur în imensa noapte rusească.

Îi e frig la nas. Trebuie să facă un efort din toți mușchii pentru a duce brațul drept pînă la nas, pe care îl freacă viguros. Un șoc. O creangă îl plesnește și-l acoperă de zăpadă. Se dă peste cap, rămîne un moment suspendat, imobil, apoi creanga cedează cu o trosnitură puternică și el cade. Buimăcit, se ridică. Nu și-a frînt nimic, nu și-a scrîntit nimic. O scrîntitură înseamnă moartea, moartea înghețată în puterea nopții.

Din ce parte va străluci proiectorul ? În mesaj spunea din trei minute în trei minute. Na ! izbitura crengii i-a sfărîmat ceasul. E necăjit.

Un mîrîit surd și continuu : canonada din depărtare. Însă aici, tăcerea.

O lumină la dreapta. Proiectorul să fie ? Cu ochii larg deschiși sub ochelarii antigel, Jaroslav numără una, două, trei, patru. Semnalul, o lumină, două. Nu pare ca vîntul să-l fi dus prea departe. Cu siguranță, mai puțin de un kilometru, cu toate că e dificil să apreciezi distanța unei lumini în noapte.

Aprinde puțin lanterna. Se află într-o cîmpie sădită cu arbori, fructiferi fără îndoială. Nu are decît să urmeze linia arborilor, semnalul va apărea din nou acolo, în trei minute. Și-atunci, Jaroslav va putea să aibă un nou reper.

Ei asta-i, nu e comod să mergi. Fiecare cizmă pare din plumb și se cufundă în zăpadă la fiecare pas.

Cu siguranță că dacă, mîine, va izbuti aruncarea în aer a Statului-Major, exact în momentul în care ceilalți vor declanșa atacul, va fi o treabă de care Olga va putea să fie mulțumită.

Semnalul ! Se află deci în direcția bună. Totul e să nu dea peste o patrulă și nici într-una dintre blestematele lor de vizuine. Germanii se cufundă ca niște cîrtițe în căutarea căldurii pămîntului... Unu, doi, trei, patru. Se aprinde din nou. Unu și doi. Asta e.

Aprinde lanterna. Un trunchi mort care iese din zăpadă. Casa trebuie să fie de cealaltă parte.

OLGA

Oamenii sînt așezați în cerc în jurul unui foc, în beciul unei case ruinate. Sînt doisprezece, cu figurile arse de zăpadă și de soare, atît de arse încît ridurile sapă șanțuri albe în piele.

Poartă la brîu cuțite scurte și o grenadă sau două fiecare, pentru cazurile cînd ar fi surprinși ; își țin între genunchi pușca, pe care o păstrează întotdeauna la îndemînă.

De luni de zile, acești oameni sînt hărțuiți de către germanii care au invadat țara, precedați de tancurile lor și urmați de asasinii lor și de organizația Todt. N-au întîlnit nimic înaintea lor, însă, în spate, s-a ivit războiul tăcut care strangulează, noaptea, santinelele, lansează o bombă în toiul mesei la popota ofițerilor, organizează incursiuni sîngeroase în satele ocupate de către efective slabe, adevărate nopți ale Sfîntului Bartolomeu, cînd trupele și ofițerii unui post sînt sugrumați înaintea zorilor la ei în pat.

Acest război îl face să tremure pe german la cotitura din preajma fiecărei ruine fumegînde, la trecerea pe lîngă fiecare copac ars. Au trecut zilele cînd, în Franța, în timpul unei veri însorite, tancurile treceau de-a curmezișul satelor pustii și înfloritoare. Iar în orașe, cafenelele, magazinele pline de bogății. Franță dorită, fată violată, cît ești de departe !

În decursul primelor luni, se încingea uneori o bătălie, cu ciocniri între tancuri. Atunci, germanii aveau supremația. După aceea șesul continua, gol și ars, fără apă de băut. Înaintau. Apoi a venit iarna, cu zăpada și cu nopțile bîntuite de moarte. De cînd cu zăpada, se moare mereu, dar nu se mai înaintează. Se aud urletele de durere ale oamenilor înghețați, mușcați de diavol.

Ziua, oamenii care poartă acest război, nu ies din vizuină. Au o vizuină în fiecare sat, unde cei care au mai rămas din populație au sarcina să-i alimenteze. Și iată că o femeie, o tînără și frumoasă femeie, a sosit într-un camion, sub nasul friților. Era îmbrăcată ca o fată de la țară, cu șubă și căciulă. Conducea camionul ca un bărbat. Omul de veghe a scos nasul afară, exact atît cît trebuia, iar cînd a văzut-o pe această gingașă micuță, a strigat-o.

Olga a sărit la pămînt și a înaintat.

— Sînteți partizanii lui Grigori Kamenov ? a întrebat ea în rusă.

Omul s-a retras și a luat-o la ochi.

— Nu face pe nebunul, a spus ea atunci. În camion se află alimente, pesmeți, vin, vodcă și cartușe. Se află de asemenea și dinamita pentru mîine dimineață. Grăbiți-vă să duceți toate astea înăuntru.

Și a mai adăugat, ca pe ceva firesc :

— Sînt tovarășa Olga Simonovna, comisar al poporului din armată.

Acum, focul îi luminează, de dedesubt, fața cu linii pure. Oamenii, așezați în cerc, își întind paharele.

După aceea beau, în tăcere, vinul fiert.

— Nimic nu prețuiește cît vinul fiert din Crimeea, cînd ai o treabă însemnată de făcut, spune un bărbat.

— Mîine, veți face joncțiunea, răspunde Olga turnînd conținutul polonicului într-un pahar.

— Nu s-ar plînge nimeni de asta, reia un altul, după o tăcere.

WALTER

Walter se ivește din groapă, în întuneric. Ascultă, în depărtare, bubuitul tunului. Ceva se petrece în direcția Tulei. Au fost văzute, încă de acum cîteva zile, patrule rusești, pe schiuri. Ba chiar, marți, niște tancuri albe s-au arătat în depărtare. Un maior a venit de la Statul-Major să anunțe că rușii pregătesc o operație. Nu se cunoaște direcția și importanța acesteia.

Era un maior de profesie, care n-a avut noroc în carieră. Încă mai păstra amărăciunea de pe urma acestui lucru. Strecurase la urechea lui Walter că ar fi trebuit să se instaleze cartiere de iarnă pe linia Smolenskului. Aici, la sud-est de Moscova, armata era expusă într-un mod primejdios.

Walter reacționase. Rușii sînt viteji. Au chiar și material. Dar comandamentul lor e deplorabil.

— Cu toate astea, n-am luat Moscova înaintea iernii, replicase maiorul.

La ce bun să discute ? Walter face, de acum șase luni, ceea ce șefii îi ordonă să facă. La asta se mărginește rolul unui ofițer subaltern de infanterie. De șase luni, a cunoscut totul din război, de la clipele de entuziasm și pînă la chinurile degradante ale spaimei. Găsește că e un locotenent bun și că, în acest sector avansat, ține bine în frîu compania, de cînd a fost evacuat căpitanul. Cunoaște, cu exactitate, posibilitățile și slăbiciunile obiectelor și ale pietrelor. Din zidul unei case de țară, a făcut o fortăreață :

singurul punct de apărare posibil, în această cîmpie dezgolită, unde rușii îi doborau, după cele dintîi ninsori, pe oamenii săi ca pe niște iepuri (se întîrziase cu primirea camuflajelor albe).

Nu intră în sarcina lui să se întrebe pentru ce Statul-Major a hotărît să păstreze acest post avansat. El trebuie să-l păstreze, asta-i tot. Iese din pivniță, pentru că bubuitul canonadei a crescut în intensitate, spre Tula, din care rușii au făcut un punct de joncțiune.

Aruncă un jet din lanterna de buzunar. Frigul îl cuprinde, atît de ascuțit încît prin fular aerul îi arde gura. Își trage în sus gulerul mantalei. Termometrul a coborît la —45°. Santinelele trebuie să fie înlocuite la fiecare jumătate de oră, pentru a preveni accidentele.

Omul de gardă este acolo, în umbră.

— Stai ! Cine-i ?

— Bună seara, Frantz.

Walter își îndreaptă lumina asupra lui Frantz. Omul, cu ochii larg deschiși, îl privește.

— Ce este, Frantz ?

— Unde sînteți, domnule locotenent ? Nu vă văd, în întuneric.

Frantz holbează ochii, într-un efort încă inconștient.

Walter îl iubește mult pe Frantz. E un băiat blînd, încăpățînat și curajos.

— Așteaptă o clipă, mă întorc, spune Walter, impresionat.

Coboară iute scara pivniței. Oamenii stau îngrămădiți acolo talmeș-balmeș. Pentru Crăciun, li s-a distribuit o rație suplimentară de Kirschwasser. Fiecare a avut un cîrnat și o tabletă de ciocolată. Au făcut foc și au cîntat în cor, atît cît a mai fost rachiu. Acum, se strîng unii în alții ca să aștepte ziua. Cei mai călîți dorm. Iată cincisprezece zile de cînd n-au fost scoși din borta asta blestemată.

Walter cheamă.

— *Feldwebel !* Un om să-l înlocuiască pe Frantz. Repede.

Se îndreaptă spre o magazie mică, unde și-a instalat postul de comandă. Își caută chibriturile pe pipăite. Flacăra sfîrîie. Aprinde o lampă cu petrol. Reapare în ușă.

Siluetele oamenilor se leagănă şi ţîşnesc din umbră un moment, pentru a se cufunda iar deîndată într-însa, ca nişte monştri marini ai marilor adîncuri.

— Müller ! Ţine lampa asta. Mă duc să-l caut pe Frantz.

— Rănit ? se interesează subofiţerul.

Omul care-l va înlocui pe Frantz îşi pune mănuşile şi îşi coboară fularul peste ochi.

Un urlet urcă, strigăt de animal rănit care se prelungeşte în geamăt.

Doi oameni s-au repezit pe scară urmaţi de soldatul care îl înlocuieşte pe Frantz. Acesta apare, susţinut de cei doi camarazi ai lui. Geme, apoi, răbufnind, urlă. Ochii săi larg deschişi sînt de azi înainte fără viaţă.

— Taci, Frantz ! Taci. Eşti bărbat, spun camarazii.

— Ochii mei ! Ochii mei ! bîlbîie bolnavul.

Walter îl ia de umeri, îl conduce pînă în magazioara lui, îl face să se aşeze pe pat.

— În zori va trebui să fie dus la postul de prim ajutor.

— În zori, domnule locotenent ? spune Müller. Nu se face ziuă înainte de ora nouă şi e de-abia ora unu. O să-l lăsăm să răcnească toată noaptea ?

— Voi întreba dacă pot veni să-l ridice, consimte Walter.

Ridică receptorul de campanie. Frantz scoate un strigăt şi mai ascuţit.

— Hai, Frantz. Aşa nu facem nimic. Vei fi îngrijit, spune Müller mîngîindu-i fruntea.

Sergentul Schrag a luat de la cantină o sticlă de alcool. Umple un pahar pe care îl apropie de buzele lui Frantz.

— Uite, băiete, bea.

— Alo ! articulează. Walter. Aici, locotenentul von Kirshoff, compania a 2-a. Un om bolnav. Ochii îngheţaţi, cred. Cum, n-aveţi timp ?

Un strigăt a pornit de sus.

— *Alarm !* Roşii ! Ruşii !

— Alo ! spune Walter, sîntem ataca ţi. Chiar acum.

Schrag se năpusteşte.

— Domnule locotenent ! Ruşii ! Ruşii prin spate. Ruşii prin spate !

O grenadă explodează, apoi alta, aruncată pe scară.

— Trebuie să ieşim de-aici, strigă Walter.

Frantz, puțin beat, își leagănă capul pe pat. Se văicărește, ceva mai încet.

— Ochii mei ! Ochii mei !

O explozie aruncă lampa în aer, din mîna lui Schrag.

VALENTIN

Convoiul s-a dislocat, de îndată ce a intrat în apele teritoriale. Escortat de un mic torpilor care seamănă cu o jucărie, *Batavia* se îndreaptă spre portul New York. Valentin și-a pus frumoasa lui uniformă nouă de căpitan și acum se află pe dunetă, alături de omul de la cîrmă.

Noaptea cade încet peste oceanul pe care-l agită o hulă domoală și adîncă. Traversarea a fost ușoară. Necazurile îl așteaptă la întoarcere, cînd comanzi o hardughie cu cincisprezece mii de tone de petrol.

Valentin face escală la New York. De la ultima lui călătorie, America a intrat în război și Valentin speră că va fi bine primit de Crăciun.

La Amsterdam e miezul nopții acum. Credincioșii se duc la biserică, iluminată și bogat împodobită. Pe străzi e zăpadă și fetițele aleargă repede, strîngîndu-și șalurile în jurul gîtului.

Ce face Trude ? Cum trăiește oare ? Numai să nu-și fi luat drept iubit un neamț. Ideea că există nemți la Amsterdam și că ei au bani îl necăjește pe Valentin. Probabil dețin o situație avantajoasă, cu uniforme frumoase, monocluri și buzunarele pline de mărci. Oare o ființă gingașă ca Trude poate rezista la o astfel de ispită ?

Valentin va uita trecutul lui Trude, cînd o va regăsi, chiar dacă a îmbătrînit, chiar dacă nu mai este la fel de frumoasă. Dar n-ar putea s-o ierte dacă va fi aparținut unui neamț.

În curînd se împlinesc doi ani de cînd n-a văzut-o, doi ani de cînd a părăsit Olanda. Poate că a slăbit mult, cu toate privațiunile pe care le îndură țările ocupate. Numai de-ar avea minte, de nu s-ar amesteca în nimic. Se spune că nemții (ticăloșii !) au deportat mulți olandezi, chiar și femei.

Alteori, Valentin dorește ca Trude să-și fi trăit viața și să fie fericită. În alte momente, ar dori să fie nefericită (un pic. nu prea mult totuși) și ca întoarcerea lui să fie aceea care să-i aducă fericirea, îndestularea în casă și teancurile de cearșafuri în dulap.

Exact pe linia orizontului, New York-ul se profilează : statuia Libertății e acolo, strașnic de solidă. Oamenii și ofițerii care nu sînt de cart și-au și pus uniformele cele frumoase și au urcat pe punte.

Iată că sosește remorcherul, avîndu-i, la bordul său, pe ofițerii portului.

— Salut !

— Salut ! Secundul vă va arăta lista echipajului. Cu toții buni cetățeni olandezi, care speră să-i tragă un chef la New York de Crăciun.

— Desigur, ați picat bine, spune ofițerul portului, un grăsan cumsecade, cu o înfățișare veselă, descins foarte recent, ai spune, dintr-un film cu gangsteri.

— Dumneavoastră aveți mai mult noroc decît noi, mormăie Valentin într-o engleză stricată. Balta cu heringi nu mai este un lac de promenadă pentru petroliere. Avem cu prisosință dreptul să ne distrăm de Crăciun, deoarece probabil că noul an va fi mai puțin vesel pe mare.

Remorcherul trage din toate micile lui forțe mastodontul prea ușor.

— Neplăcut să conduci o mașinărie mare ca asta, la gol, spune ofițerul de poliție, oferindu-i o țigară lui Valentin.

— Încă și mai neplăcut e la plin. Mai întîi, opt sau zece zile fără să fumezi. Și pe urmă, torpilele fac combinații proaste.

O oră mai tîrziu, Valentin măsoară cu pași mari în lung și-n lat Broadway-ul. A fost invitat la un pom de Crăciun organizat de colonia olandeză. (Un trimis al armatorului se afla pe cheiul Hudson.)

Valentin și-a notat adresa. Se va duce poate. Dar, mai înainte, vrea să cineze într-un restaurant unde să existe și muzică, hot, swing, muzică din aceea care îți dă pumni în golul stomacului. Apoi se va duce să vadă o *musical comedy*. Ceva luxos, cu multe goliciuni. După aceea va vedea dacă pomul de Crăciun puritan e ispititor. Pentru

a spune adevărul, lui Valentin i-ar plăcea mai mult o fetiță frumoasă. La Amsterdam, cînd debarca, se ducea drept la Trude. Îi ducea cadouri, care o făceau pe Trude să scoată exclamații gîlgîite de plăcere. Apoi se duceau repede să facă nani, după cina pregătită de Trude. Se pricepea la bucătărie, Trude. Avea pielea albă și grasă.

Valentin suspină. Nu e simplu să găsești o fetiță într-un oraș în care nu cunoști pe nimeni, cînd ai, pe deasupra, și gura strîmbă.

Broadwayul strălucește. Automobilele se îngrămădesc în rînduri strînse la răspîntii și buildingurile sînt enorme turnuri pe deasupra furnicarului. Aici e altfel decît la Londra, cu reclamele luminoase pentru mărcile de automobile, de țigări și pentru *show*-urile de succes.

Sînt mulți soldați, marinari. Nimeni nu dă atenție, din cauza asta, frumoasei uniforme a lui Valentin.

Se face coadă dinaintea cinematografelor. *Jeanne de Paris* cu Michèle Morgan. Magazinele cu automate clincănitoare își înghit și dau afară clientela grăbită. O femeie în uniformă îl înghesuie pe Valentin și îl măsoară din cap pînă în picioare. Iese dintr-o patiserie și mașina ei așteaptă, de-a lungul trotuarului. Valentin are impresia nelămurită că americanii se joacă de-a războiul, ca francezii și englezii în 1939.

Desigur, cîmpiile morții, acelea din Europa ca și acelea din Asia, sînt departe.

Printr-o ușă, țîșnesc valuri de muzică ! *Florida*, citește Valentin pe firma luminoasă. Negrul, de dinaintea ușii, e de toată frumusețea. Și el are o uniformă. O uniformă din vremurile de pace, roșie cu fir de aur. Zîmbește.

Valentin va cina la *Florida*.

JOE

Joe își șterge fruntea. Sudoarea i se prelinge, în picături mari. Blestemata asta de sobă-i de vină, au burdușit-o și de data asta.

Joe face cîțiva pași în camera strîmtă, după aceea vine din nou să se așeze dinaintea mesei de lemn alb.

Trage mașinal spre el carnetul de schițe și începe să deseneze.

Omul stă așezat, în față, cu lumina îndreptată asupra chipului său rătăcit. Se detașează ca un spectru. E înconjurat de un nimb.

— Ce faceți ? gîfîie el.

— Portretul dumitale, răspunde Joe cu un surîs amabil.

Pe culoar, un zgomot de pași cadențați semnalează înlocuirea santinelelor.

— Dacă-ți spun că Lindsey s-a dat pe brazdă, reia Joe după o tăcere. L-am prins în cursă, ca pe un șoarece. A trebuit ca eu, șeful misiunii engleze la Leningrad, să pornesc prin zăpadă, pe frigul ăsta, să pîndesc ceasuri întregi un mîrșav spion mărunt, în bătaia puștii din liniile germane ! Aș fi putut încasa o bronșită sau o rafală de mitralieră, sau chiar pe amîndouă. L-am dibuit la întîlnire, cu hîrtiile. A trebuit chiar să-l împușc pe neamț. Păi, eram de unul singur. După aceea l-am adus înapoi pe Lindsey. Îmi aluneca din mîini în zăpadă, o adevărată zdreanță. Am întrevăzut clipa cînd trebuia să-l car în spinare. Din fericire, am întîlnit o patrulă călare, niște cazaci. Care l-au legat după obiceiul lor, între doi cai, și l-au făcut să meargă în pas gimnast.

Joe ezită, după aceea rostește printre dinți :

— A povestit totul la sosire.

— A mințit, spune omul închizînd ochii.

— Nu. V-a denunțat, pe Sigür și pe dumneata. Sigür e ungur. Nu e de resortul meu. Rușii l-au luat în primire.

— Ce-au făcut cu el, cu Sigür ?

— L-au împușcat, vezi bine.

Joe termină desenul, clipind din ochi către modelul său.

— Pielea unui om nu valorează mult, în împrejurările actuale. Și se spune că totul va fi și mai cumplit ! Au ținut, în ceea ce vă privește pe Lindsey și pe dumneata, supuși englezi, să mă ocup eu de afacerea voastră. E un mod politicos prin care mă obligă să-mi bag nasul în murdăria voastră. Iată cinci luni de cînd sînt la Leningrad De acum patru luni, mă ocup de voi. Se poate spune că

mi-ați dat destulă bătaie de cap. Combinația voastră era bine organizată, recunosc. Lindsey e tare.

— E un tip vechi al Service-ului, spune omul.

— O canalie, constată Joe căutîndu-și guma într-un buzunar, pentru a șterge o trăsătură de creion nefericită. Era omul nemților, în ultima vreme a prezenței sale în Service.

— Nu știu nimic, spune omul cu glas înăbușit, trecîndu-și mîna peste ochii orbiți de lumina electrică.

— E adevărat, constată Joe, dumneata nu știi nimic. Uitasem, iartă-mă. A fost nevoie de timp spre a-i verifica mărturiile, sesizezi ? Legăturile între Stalingradul încercuit și Londra, pentru a obține fișele, sînt complicate. În sfîrșit, Lindsey a putut fi localizat. N-a mai fost decît un joc de copii, după aceea.

— Pentru ce-mi spuneți toate astea ? întreabă omul, cu gura uscată.

— Nu te interesează nimic din toate astea ? Nu putem totuși să ne culcăm cu găinile în noaptea de Crăciun, ce zici ? Am tot timpul să flecărești împreună cu dumneata... *Selfridge*.

Omul tresare și dă să se ridice. Din umbră se ivește un uriaș cazac hirsut, care îl face să se așeze din nou, cu un pumn viguros, și dispare, înghițit de întuneric.

— Încetați cu desenatul, urlă omul ridicîndu-se pe jumătate. Încetați să mă torturați. Nu aveți dreptul...

Vocea de bas a cazacului mormăie în obscuritate. Silueta lui se ivește din nou, precedată de un pumn enorm care se plasează sub bărbia omului pe care Joe l-a numit Selfridge.

Joe face semn cazacului să se îndepărteze.

— La ce v-ar sluji, dacă aș vorbi ?

— La nimic, decît pentru a-mi completa dosarul. Îmi place o lucrare bine făcută.

— Dacă nu spun nimic, voi fi împușcat ?

— Cu siguranță.

— Și dacă vorbesc ?

— De asemenea, mă tem, suspină Joe.

Şi pipăie, într-un buzunar al vestei, o ascuţitoare pe care o manevrează cu dexteritate.

— Dacă spun adevărul, voi fi oare împuşcat sub numele de Howcorn ? se hazardează omul.

— Da, pot să-ţi promit asta. Aici, nu e cunoscut decît inginerul Howcorn.

Creionul lui Joe aleargă din nou peste carnetul de schiţe, cu un foşnet subtil.

— Bine, spune Selfridge, mărturisesc..

— Ce ?

— Tot ceea ce a spus Lindsey.

— Oh ! nu ! Nu aşa, protestează Joe. Trebuie să povesteşti de-a fir-a-păr ca să compar.

Desface capacul stiloului, îndepărtează carnetul cu desene şi trage spre el un blocnotes.

— Te ascult, *Howcorn.*

Insistă asupra acestui nume.

— Te numeşti desigur Howcorn, nu ? Inginer în construcţiile navale, funcţionar la şantierele marinei din Ţarskoe-Selo ?

— Mi-e sete; spune Selfridge-Howcorn.

— Ai să bei numaidecît, răspunde Joe. Şi mie mi-e sete. Crăpi de căldură. în biroul ăsta. Întotdeauna încarcă soba prea mult. Şi uite, nu poţi să deschizi ferestrele. Sînt —35 ° de partea cealaltă. Haide, vrei ?

Cu o voce monotonă, Selfridge istoriseşte etapele destinului său. Stiloul lui Joe aleargă pe hîrtie. Chipul său nu exprimă decît o mare oboseală.

Înainte de război, cei doi ingineri, *Lindsey* şi *Howcorn,* fuseseră angajaţi la şantierele din Ţarskoe-Selo, prin intermediul unui inginer rus, de origine baltică.

— Numele.

— Schilderling.

— Era un agent german şi el ?

Da. Înainte de război, cei doi englezi au comunicat nişte informaţii asupra efectivelor, vaselor din port, cele aflate în lucrări de întreţinere, stadiul construcţiei vaselor noi — mai ales că şantierele din Ţarskoe-Selo mergeau în ralanti, prea învecinate cu frontiera finlandeză.

De acum șase luni, de cînd cu războiul ruso-german, pretențiile agenților germani au devenit mai precise, în timp ce riscurile se înzeceau.

Joe scrie : numele agenților germani... Locurile de întîlnire... Cuvintele de recunoaștere... Complicii pe care și i-a asigurat banda... Din cînd în cînd, înalță capul, cere precizări asupra ortografierii unui nume, un amănunt.

Selfridge vorbește îndelung.

— Ei bine, spune în sfîrșit Joe, ai văzut că noaptea e un sfetnic bun. Dacă ai fi mărturisit cînd te-au adus aici, dis-de-dimineață, din pat, am fi terminat de mult. Am fi cîștigat un răstimp strașnic pentru somn.

Se ridică.

— Acum, trebuie să mă ocup de Lindsey.

Omul sare în sus.

— Lindsey ! Dar mi-ați spus că a mărturisit ?

Joe îi face semn cazacului.

— Sînteți niște spioni mărunți buni de nimic, suspină el. Și doar pentru o mînă de bani păcătoși. Aș fi preferat să fiți fasciști, de exemplu. Dar nu sînteți decît niște secături. Lindsey s-a ținut mai tare decît dumneata. Însă acum, va vorbi. Totul va fi gata înainte de-a se face ziuă.

— Ticălosule, răcnește Selfridge.

— Un truc pueril, răspunde Joe strecurîndu-și în buzunar carnetul de schițe și creionul automat. E folosit în toate comisariatele de poliție. Și cînd te gîndești că o treabă ca asta a durat aproape patru luni, mi-e rușine, cinstit vorbind !

— Nu-mi voi semna depoziția, strigă omul luat cu sine de cazacul uriaș.

Acest artificiu de procedură declanșează la Joe o ușoară ilaritate.

— Vei face grozav de bine, îi spune cu bonomie. Și nu mai vorbi decît în prezența unui avocat.

Un ceas mai tîrziu, în aceeași cămăruță încă și mai încălzită, Joe pune mîna pe umărul unei alte epave care i-a urmat lui Selfridge pe scaunul inchizitorial. Cel dintîi era blond, înalt, slab și palid. Acesta de acum e mic, negru, cu fața aspră.

— Nu cred că ţii să se afle că ai aparţinut armatei Maiestăţii Sale. Preferi, probabil, ca noi să nu fi cunoscut, în această tristă afacere, decît pe Howcorn şi Lindsey. E preferabil să mori într-o piele străină, ce zici ?

— Dacă aţi şti cît de puţin îmi pasă, articulează omul.

— E un punct de vedere, recunoaşte Joe. Unul prost, dealtfel. În sfîrşit ! Consider că am scos de la dumneata destule cu care să-l satisfac pe tovarăşul Kisleakov şi iată o afacere încheiată.

Se duce să deschidă un dulap mic, de unde scoate o sticlă de vodcă şi trei pahare, pe care le pune pe masă şi le umple.

Îl întinde pe cel dintîi lui Lindsey, împinge paharul celălalt către cazacul care nu scoate la iveală, pentru a-l apuca, decît o mînă enormă. Îl goleşte pe cel de-al treilea dintr-o înghiţitură.

— Fii fără teamă, spune Joe. Flăcăul ăsta nu ştie limbi străine. Ţi-aş fi dat mai curînd un revolver, pentru a evita ca un fost ofiţer al armatei engleze... Însă n-am nici o încredere în dumneata. Ai fi în stare să tragi asupra paznicilor dumitale şi să-ncerci să fugi. Eşti de acord cu mine în dorinţa de-a isprăvi totul cît mai repede ? De exemplu, în zori ?

Lindsey alunecă de-a lungul scaunului şi se prăbuşeşte, răsturnînd scaunul cu mare zgomot.

— Cred că n-o să arate prea bine în curînd, bodogăneşte Joe.

Şi adaugă, adresîndu-se cazacului :

— Du-l.

Flăcăul cel uriaş îl ridică pe Lindsey leşinat, ca pe un balot. Joe deschide uşa, după aceea o închide la loc în urma lor.

Rămas singur, se apropie de masă, îşi clasează notele, îşi umple paharul cu vodcă.

— *Merry Christmas !* [1] spune ridicîndu-l uşor, *Merry Christmas,* Anny *darling.*

Înghite băutura dintr-o dată şi se strîmbă. Vodca nu face, hotărît lucru, cît un whisky.

---

[1] Sărbători fericite (engl.).

Înainte ca Jean să fi avut răgazul de a înțelege de unde venea, moartea s-a năpustit asupra avionului ca fulgerul. Totul îi îngăduia să spere că va ajunge în curînd la Alexandria. De la Alep la Alexandria, nu făcea decît o plimbare, la sfîrșitul unei zile frumoase. Jean îi spusese lui Guilbaud să nu se jeneze și să petreacă de Crăciun cu iubita lui pe care o avea la Alep (domnișoara de la poștă). Nu-l luase cu dînsul decît pe Ménétrier, mitraliorul.

Vînătorii au înconjurat avionul ca un roi de viespi, fluturînd în aer acele lor otrăvite. Mitraliorul nici n-a avut timp să tragă că ei și dispăruseră în soarele care apunea.

Avionul cade ca un aerolit. Jean încearcă să deschidă portiera carlingii. La ce bun ? Va arde înainte de a fi sărit. Focul e dedesubtul lui în timp ce portiera carlingii e deasupra.

Bolidul se răstoarnă și Jean sare. E caraghios cît timp ai înainte de-a muri în cîteva secunde ! După aceea Jean simte o durere vie în obraz și e proiectat în gol. Vede avionul care se desparte de el și plonjează, în timp ce el plutește în aer. Simte cum își pierde cunoștința.

Îl trezește liniștea. Nu mai există soare pe cer, dar noaptea n-a venit încă. E ora în care natura tace. Obrazul îl arde. Își duce mîna care se umple de sînge năclăit. Vrea să se scoale, dar parașuta îl trage, și cade iar.

Unde e Ménétrier, mitraliorul ? Jean nu i-a văzut chipul, dar a înțeles că flăcările îl împresurau ca niște limbi. Ce altceva ar fi putut el să facă ? Să ardă cu Ménétrier, micul mitralior care mînca întotdeauna tartine enorme cu slănină sau cu dulceață de portocale ? (— Tot mai înfuleci, Ménétrier ? — Trebuie să ne păstrăm în formă, domnule căpitan.)

Jean se ridică și se clatină. Pe deasupra lui, strălucește o stea pe cerul albastru. E oare aceea care i-a călăuzit pe „Magi" prin chiar deșertul acesta al Palestinei unde Ménétrier a murit în flăcări ?

Chiar şi în seara asta, mor oameni. Alţii binecuvîntează numele Stăpînului. Printre cei care se roagă, sînt şi unii care mîine vor ucide.

E ciudat ca viaţa omenească să fie, rînd pe rînd, atît de preţioasă şi atît de neînsemnată. Aceeaşi viaţă omenească. Acelaşi om va fi îngrijit pînă la ultimele resurse ale ştiinţei. Totul va fi pus în mişcare, atîta cît îi va mai rămîne un suflu de viaţă. Nici un sacrificiu nu va părea exagerat pentru a prelungi cu cîteva clipe misterioasa flacără. Însă acelaşi om, în alte împrejurări, va fi azvîrlit, împreună cu alţii sute de mii, în gura lui Baal cu cea mai deplină indiferenţă.

Jean se gîndeşte la tot ce reprezintă o viaţă omenească din punctul de vedere al devotamentului, al sacrificiului, al efortului, al dragostei. O viaţă călăuzită încă din fragedă copilărie, zi de zi. Iar această viaţă, atît de preţioasă astăzi, nu va cumpăni mai mult decît un fir de păr, mîine. Aceeaşi reflecţie asupra rezistenţei omului în faţa morţii. Cît exploziv este necesar, aproximativ, pentru a omorî un om ? Cîtă muncă omenească, eforturi ale savanţilor, ale tehnicienilor, ale lucrătorilor, ale celor din transporturi, ale ofiţerilor, ale soldaţilor pentru a izbuti să sufli în această mică flacără ?

Îi spusese lui Guilbaud — salvîndu-i viaţa :

— Voi pleca să petrec noaptea de Crăciun cu camarazii, la Cairo.

Iar Guilbaud răspunsese, pentru a nu avea prea mult aerul că se bucură că-şi petrece noaptea de Crăciun împreună cu prietena lui poştăriţa :

— Cu siguranţă că va fi mai vesel Crăciunul acolo decît la Alep.

Ménétrier a murit, în momentul în care noaptea coboară asupra misterului Naşterii. Era un suflet simplu şi o inimă tare, Ménétrier. Dacă există un paradis, drept acolo trebuie să se fi înălţat. Dumnezeu pesemne că închide ochii asupra păcatelor mărunte ale celor care mor în noaptea în care s-a născut fiul său.

Timp de ani de zile, a existat undeva o mamă Ménétrier care se bucura, la Crăciun, de bucuria unui micuţ şi care pregătea această bucurie cu dragoste. Mai există încă undeva o mamă Ménétrier, care se va ruga în curînd

pentru fiul său, rămas totdeauna, pentru dînsa, micuțul ei. Cît de mult trebuie să fie ascultată această rugăciune, între toate celelalte, care se ridică în jurul globului lăsat pradă suferinței și mîhnirii !

Jean stă în picioare într-un deșert de pietre și nisip. Avionul fumegă și sfîrîie. Jean nu poate să se apropie de vatra unde totul se amestecă și se convulsionează. Focul se tîrîie, apoi se ridică asemenea unui șarpe de-a lungul aripilor. În centrul aparatului, o grămadă de fier în fuziune, benzina arde ca un punci.

Jean schițează semnul crucii. Nu-i nimic de făcut decît să lași să ardă resturile avionului și ale micului Ménétrier.

Noaptea Orientului cade repede. Alte cîteva stele țîșnesc din cer. Soarele apune către vest, faleza e dreaptă. Nu se distinge nici o potecă în această grămadă de pietre. Dacă Jean ar putea să ajungă pînă în vîrful colinei de colo, departe la orizont, poate că ar zări o casă, un sat ori o turmă de oi din cele care, încă din cea mai îndepărtată antichitate, pasc mlădițele slabe care mijesc printre pietre. La stînga, foarte departe, Jean descoperă un șes cu pomi. Fără îndoială măslini. Dar, întunericul fiind aproape deplin, înțelepciunea îl sfătuiește să pornească spre dreapta, către mare.

Pe măsură ce merge, o senzație (fără îndoială abominabilă în această împrejurare) îl pătrunde pas cu pas, după aceea îl inundă, fără să-și poată stăpîni bucuria. Poate să-și pună în mișcare membrele și să-și încordeze mușchii : este viu.

În anumite dimineți cu soare, primăvara, cînd animalul se află la unison cu natura, încearcă asemenea senzații de plenitudine. Jean se bucură, cu atît mai mult (da, se bucură) cu cît obrazul îl arde. Să fie oare strigătul de victorie al animalului care a scăpat dintr-un mare impas, e uluit și pornește în galop către viață ?

De cît timp merge oare ? De cîteva ceasuri, cu siguranță. Luna a înaintat mai repede ca el, pe cerul curat. Nu credea să fie atît de departe de țărm.

Atunci, zărește, la stînga sa, o lumină.

„Unde se află Regele Iudeilor, cel nou-născut ? Noi am văzut steaua lui", îl întrebară pe Irod Regii Magi.

Sub clar de lună, se profilează o casă. Dinainte casei, Jean recunoaște silueta familiară a unei santinele. Nu e un miraj militar. Jean vede bine o casă, o lumină și o santinelă. Pe deasupra, aude cîntece.

Jean strigă. Santinela se oprește și strigă de asemenea — în engleză.

Jean se pune pe rîs, ca un idiot. Era cufundat în tainele Evangheliei și iată că santinela asta cu cască plată strigă „Stop !" unui om care adineaori s-a prăbușit în flăcări. „Stop !" în mijlocul Palestinei, în noaptea de Crăciun ! Rîsul nebun căruia Jean i-a fost atît de adeseori victimă, dezarmează santinela, care a înaintat și îl privește cu gura căscată.

Dar Jean își stăpînește rîsul pentru a sughița :

— Avion doborît ! *Help !*

Santinela îl cercetează pe Jean, după aceea fața i se destinde, pentru a exprima o milă sinceră. Din precauție, îi face totuși semn lui Jean să treacă înainte : sergentul i-a vorbit despre vicleșugurile celei de-a cincea coloane.

Jean bate în ușă. Cîntecele se opresc. În curînd ușa se deschide și o siluetă lată se decupează, pe un fond luminat violent.

— Hello, Philips, ce mai este ? întreabă o voce groasă.

— Un avion, Înălțimea Voastră răspunde santinela timidă și înspăimîntată. Și omul acesta... Nu știu ce să fac cu el, Înălțimea Voastră...

— Căpitan Breuil, ofițer francez din Royal Air Force, se prezintă Jean. Doborît la patru kilometri. Mitralior ucis.

Se produce o mare agitație în interiorul casei. Se ivesc și alți oameni care îl aduc pe Jean înăuntru.

În mijlocul unei încăperi mari, un pom de Crăciun, înghebat cu un mic cedru din Liban, e împodobit cu lumînări aprinse. Cu paharul în mînă, vreo douăzeci de ofițeri îl împrejmuiesc. Toți iau poziție de drepți, cînd apare Jean, călăuzit de ofițerul uriaș.

— Sînteți rănit ? Repede, apă ! Un pansament !

— N-am nimic, spune Jean. M-am izbit de carlingă în cădere.

Ia poziție de drepți :

— Căpitan Jean Breuil, ofițer francez din R.A.F.

Unul după altul, ofiţerii îşi spun numele.

Un mic locotenent trandafiriu şi blond aduce nişte bandaje şi un lighean. Spală rana, dealtfel superficială.

— Mitraliorul meu a căzut cu aparatul, spune Jean.

— Credeţi că trebuie să mergem acolo, acum ? întreabă ofiţerul cel mătăhălos pe care santinela l-a numit Înălţimea Voastră şi care se prezintă : Sir William Wasrugh, colonel în al 5-lea regiment de lăncieri.

— Oh ! răspunde Jean, mă tem că nu ne-am putea apropia de rămăşiţe. Pe deasupra, luna va fi apus la sosirea noastră...

Sărmane Ménétrier ! Jean se gîndeşte la el, acum cînd se află aşezat într-un fotoliu, în preajma acestui pom strălucitor, nu departe de un foc de lemne care trosneşte în şemineu.

— Cînd am auzit bătînd în uşă, am crezut că e Moş Crăciun, spune un ofiţer cu părul cărunt şi figura surîzătoare.

Din fonograf se înalţă colinde ; cîntece pentru cinstirea naşterii divine care în seara asta sînt rugăciuni pentru cei morţi. Pentru toţi morţii războiului, pentru micul Ménétrier.

Ofiţerul blînd cu părul cărunt veghează asupra lumînărilor, la readuce la viaţă, le înlocuieşte cu o grijă delicată. Paharele se ridică pentru naşterea lui Iisus şi pentru învierea lui Jean.

În război trăieşti cu moartea. Aceea a altora, şi aceea a ta. Îi saluţi pe aceia care au căzut, dar te grăbeşti să-i celebrezi pe aceia care au o amînare.

Micul locotenent blond îi şopteşte la ureche :

— Ştiţi, sîntem la şase leghe la vest de Betleem.

După miezul nopţii, trebuie stinse lumînările. Se aduc bucatele : pateu, pui şi un enorm pudding înflăcărat, în onoarea căruia s-a stins totul.

Apoi corul urmează colindelor, aceste cîntece ale soldaţilor englezi care-ţi strecoară căldură în coşul pieptului. În ochii acestor oameni, Jean e un mesager căzut din cer, cel din urmă ca dată care a văzut moartea cu ochii.

Această noaptea de Crăciun în Palestina va fi de neuitat, pentru cei care se vor întoarce de acolo. Cu atît mai mult pentru că a fost celebrată ca un imn adus vieţii

de către aceia care, în compania morții, nu pot și nu vor să-i ignoreze prezența — dar înțeleg să nu le pese decît de viață. O solidaritate intensă îi leagă, pînă cînd în cîmpia Galileii începe să răsară zorii, pe acești oameni veniți din Nord pentru un război atît de străniu.

VI

Aprilie 1942

MERLIN

Vichy

Cucu, iată-l din nou pe auvergnatul de la Casteldon. Anumiți oameni de stat l-au sărbătorit pe Richelieu, care i-a dezbinat pe dușmanii Franței și i-a asigurat acesteia unitatea. Laval, însă, visează să-l egaleze pe Mazarin care, în cîțiva ani de putere, a făcut să se strecoare în punga sa o treime din averea Franței. Va ajunge oare și Laval acolo sau va fi spînzurat mai înainte ? În orice caz, el nu va fi niciodată cardinal. E adevărat că l-au făcut comite al Papei, în lipsă de ceva mai bun.

„A aruncat zarurile pentru viață sau moarte, spunea Walter Scott. Dreptatea n-ar putea îngădui să-și retragă miza, pentru că soarta s-a declarat împotriva lui."

Laval s-a întors. Pétain a înghițit gălușca. Va mai înghiți și altele, ca să-și păstreze locul și ca s-o invite pe ducesa de Vendôme la dejun. Șefului său de cabinet i-a fost impus domiciliul forțat. Generalul Laure — Pudoarea — a fost condus la gară, între doi inspectori ai poliției „gestapovizate". Aceștia sînt cei vinovați de arestarea lui Laval din decembrie 1940.

Uitasem : a fost întemnițat „copoiul" care îl apucase de guler !

Aceste evenimente au echivalat pentru noi cu o frumoasă proclamație a lui Laval. Procedează fără înconjur, auvergnatul: „Doresc victoria Germaniei. Bătăliile gigantice pe care le poartă Germania împotriva bolșevismului nu

numai că au extins războiul, ci i-au revelat sensul". Blestemat farsor, cu micul său cuplet asupra „gliei din Auvergne în care s-a născut".

Numai că fleanca lui nu va putea să-nșele pe nimeni!

Corvin s-a străduit să mă lămurească asupra lui Pétain. În înfrîngere, „ei" (el și cei *aejusdem farinae* [1]) au văzut moartea Republicii, pe care o urau. Au strangulat Sărăcimea. Îi cunosc eu pe acești ghiftuiți fricoși. Îi întîlnesc la întrunirile patronale, de ani de zile. Își mai udă și-acum pijamaua, în coșmarele lor de după cinele prea îmbelșugate, în amintirea lui mai 36.

Încă dinainte de război, visau la Berlin și Roma. Considerau Franța drept o țară pierdută. Citeau *Gringoire*, *Je suis partout* și *L'Action Française*. Le curgeau bale de plăcere de fiecare dată cînd Franța republicană încasa o lovitură grea. Li s-a oferit să-și realizeze speranțele și chiar mai mult decît atît, debarasîndu-i, pe deasupra, de evreii care sînt, în general, mai tari decît ei în afaceri. Ce „ocazie"!

În fond, Pétain e un nătărău bătrîn. Cît despre mine, în cazul său, dispun de o explicație sordidă, dar care mă satisface din plin. Toate orașele din Franța au cîte-o stradă Foch și-o stradă Clemenceau, multe au și-o stradă Joffre. Acum, au o stradă Pétain.

L-a primit pe Laval ca pe fiul risipitor (să uităm trecutul...) pentru că, dacă pleca, s-ar fi desprins plăcuțele de pe străzile mareșalului Pétain. Ceea ce va veni, ceva mai tîrziu.

Paris.

Insurecție în Balcani. Armată organizată în Herțegovina. Spînzurări și execuții în Cehoslovacia, care nu par ce-i drept să se împace cu „protectoratul". Tulburări în Norvegia unde Quisling, în persoană — al cărui nume a devenit un simbol — a fost debarcat, cum sînt debarcați în Belgia, în Olanda și chiar în Polonia (unde sîngele a curs mai mult decît oriunde în altă parte) gauleiterii.

[1] De-aceeași teapă (lat.).

În Franța ocupată, atentatele se țin lanț, urmate de împușcarea unor nevinovați. Laval face tot ce-i stă în putință spre a veni în ajutor friților : prefecții sînt însărcinați să predea germanilor listele francezilor care trebuie să fie împușcați în caz de atentate.

Altă poveste : Germania cere să i se trimită specialiști, pentru a-i „înlocui" pe muncitorii care merg să se bată în Rusia.

În doi ani de cucerire, Reichul a trebuit să acopere o suprafață teritorială imensă : Norvegia pentru a-și asigura fierul, România pentru petrol și grîu, Olanda și Belgia pentru a invada Franța. Pretutindeni, a trebuit să-și întărească supravegherea prin execuții de ostatici, *să ocupe*.

Nu e un climat favorabil pentru a „organiza din punct de vedere economic" această Europă, de care se prevalează specialiștii Reichului. Germania n-a semănat decît ură.

Paris, a doua zi

Am fost destul de fin (*finassieren*), mi-a spus reprezentantul noii economii europene, care mi-a acordat o audiență, la hotelul Majestic. E un soi de führer în materie de „Kakao". Era congestionat, acest *Herr Doktor*. Să fi fost oare în urma unui chiolhan strașnic, unde hotărîse probabil, *inter pocula* [1], viitorul destin industrial al Europei germanice ? Se poate, deoarece specimenul acesta putea a alcool. Să fi fost poate furia de a se afla în fața unui individ care practica, într-o oarecare măsură cu brio, „rezistența elastică" ? Iată aproape doi ani (sîntem în aprilie 42 și ei sînt la Paris începînd din iunie 40 !) de cînd fabrica mea izbutește să *nu* funcționeze. În lipsă de una sau de alta, de muncitori specializați, de zahăr, de cacao, și mai știu eu de ce.

Nu înseamnă că n-am trăit momentul în care apoplecticul dictator era să mă trimită să reflectez în Cherche-Midi asupra inconvenientelor așa-numitei „Non-Kollaboration".

[1] La beție (lat.).

M-am trezit din nou pe trotuar în avenue Kléber și am trecut de barajul din strada Tilsitt (avenue Kléber este zonă interzisă) cu o satisfacție pe care n-am ascuns-o față de santinelă. L-am gratificat cu un salut amabil scoțîndu-mi pălăria.

Mîine, o șterg. Să facă ce-or vrea cu zidurile și cu mașinile mele.

Am avut timpul să trec pe-acasă, să iau cîteva bibelouri la care țin și m-am dus s-o întîlnesc pe Colette (la care îmi lăsasem valiza).

Colette nu mai vorbește decît pe „unități". Se scoală în zori și sare în frumosul ei automobil. Are întîlniri succesive în cafenele puțin frecventate. Azi-dimineață, în timp ce-mi fac baia, telefonul sună fără întrerupere. Ea răspunde prin aluzii voalate, din cauza posturilor de ascultare.

Întreține pe cît se pare relații serioase la Majestic. Dacă domnii aceștia mă trimit să putrezesc în „fundul unei temnițe umede și întunecoase", voi putea să strig după ajutor. Ar mai fi de reflectat asupra avantajelor pe care le poate oferi, în astfel de vremuri, o doamnă cu virtutea îndoielnică și care învîrtește afaceri.

În vreme ce gustam împreună prețiosul Château-aux-pommes și beam un bordeaux-sans-château mic, de 175 franci sticla (fără sticlă). Colette mi-a strecurat :

— Dacă problema pe care o ai nu se aranjează, aș putea să mă ocup eu de ea, dragă ! Știu cui să mă adresez.

După ce m-am gîndit bine, n-am anunțat-o că plec. Parcă poți să știi ?

Viața la Paris se reduce la grija să înfulec bine. Oamenii nu-și vorbesc niciodată decît pentru a-și comunica unele adrese de restaurante. Nu stai la îndoială să iei metroul pentru a te duce să te ospătezi la dracu-n praznic, în piața Italiei, în Cartierul Latin, pe Butte Montmartre. Stabilimentele se deschid și se închid cu o mobilitate extremă, în afară de unele anume care au „vad", cum spun prostituatele.

Eram la camembert, cînd a început povestea. Geamurile au zăngănit. La început am crezut că e un exercițiu al Apărării antiaeriene. Dar în curînd s-a răspîndit vestea : „Englezii bombardează uzinele Renault".

Am ieșit împreună cu ceilalți clienți, curioși de spectacol. Luminile incendiilor învăluiau cerul. Spre Champs-Élysées și cheiuri, rachetele se legănau ca niște mari lampadare, antrenate lent de către o briză ușoară.

Vedeai ca în plină zi. Ferestrele erau ticsite de curioși. La colțurile străzilor se îngrămădeau grupuri. Aproape de mine, o femeie spune : „În sfîrșit, s-au hotărît". Exploziile se succedau, făceau să se cutremure ferestrele și obloanele dughenelor. Apărarea antiaeriană nu trăgea.

În curînd, s-au auzit sirenele pompierilor. Colette părea tulburată.

— Ticăloșii, spune ea, acum au găsit avioane, ca să-i bombardeze pe parizieni !

— Numai că nu omoară tot pe-atîția francezi cîți ostatici împușcă germanii, am răspuns cu destul de prostește. Și-apoi, Renault lucrează pentru Germania.

— Ai să mă faci să cred că ești gaullist !

Și Colette a ridicat din umeri.

Ne-am întors pe jos acasă la Colette. Ora camuflajului sunase, dar nimănui nu-i mai păsa de noi.

Toată noaptea, am auzit uruitul unor convoaie militare grele. Se mutau tancurile.

A doua zi

Îmi fac baia, cînd Colette mă cheamă.

— Georges, telefonul !

Țîșnesc afară, mă înfășor și alerg. Numai Grimaud cunoaște acest număr. El.

— Au căzut peste fabrică, în noaptea asta, două bombe de calibru mijlociu.

O încasez.

— Nu sînt victime ?

— Nu. Paznicul era plecat să-și facă belota la niște prieteni.

— Avea perfectă dreptate.

Pentru ce naiba mi-au bombardat englezii fabrica de ciocolată ?

Nu-i deloc ușor să ajungi la Gennevilliers, în vremurile astea. În sfîrșit, am reușit să găsesc un autobuz cu gaze de iluminat, aproape de fosta barieră.

Sosesc. Sînt niște gărzi mobile și o mare competiție de curioși. Bombele au căzut asupra clădirii centrale. Mai multe mașini sînt scoase din uz.

Grimaud mă anunță că a telefonat portăreasa mea: s-a făcut percheziție la mine acasă.

Îl iau cu mine pe Grimaud spre Majestic. Întîmpinăm multe dificultăți pentru a trece prin diversele linii de interdicție. Însă cînd pomenim de bombardament, sîntem lăsați pînă la urmă să intrăm, fără *Durchlassscheine* (astfel se numește, în limba lui Goethe, un permis de liberă trecere).

După tergiversări, ajungem pînă la vehementul führer al „Chokoladei", mai roșu ca niciodată.

Intru, cu aerul furibund. S-a făcut percheziție la mine acasă! E un scandal! Sînt industriaș pașnic. Nu fac politică, *et caetera*. Mîrîi sec.

Herr Doktor al meu trece prin diferite tonuri de culoare. Va exploda sau se va dezumfla? Crudă alternativă pneumatică! S-a dezumflat, în cele din urmă. A devenit frumușel, mititel! Ordinele nu veneau de la el. E dezolat. (Te ascult, vorbește într-una, mă interesezi!)

— Dar, am început eu din nou fără să-l las să răsufle, făcîndu-i semn lui Grimaud să stea jos și așezîndu-mă eu însumi într-un fotoliu, mă aduce un cu totul alt subiect. Am venit să vă spun că sînt gata să reîncep activitatea, de îndată ce fabrica va fi în stare de funcțiune.

— Comisia noastră a vizitat-o, răspunde el cu impetuozitate, și eu însumi am fost acolo!

— Înaintea bombardamentului de ieri, spun eu cu o distinsă curtoazie.

El mă privește cu stupefacție.

— Ce-are a face asta cu bombardamentul de ieri? întreabă în sfîrșit.

— Două bombe în plin asupra clădirii centrale, din păcate!

Sare, ridică receptorul, în care începe să urle ca un nebun. Trece prin toate nuanțele de roșu și de cărămiziu.

După aceea pune receptorul la loc și mă privește cu un aer rătăcit.

— În aceste condiții, reiau eu cu blîndețe, prezența mea la Paris nu mai este utilă. Colaboratorul meu, domnul Grimaud, va ține legătura cu dumneavoastră pentru tot ce privește inventatul, reparațiile, piesele de înlocuit. Este evident că dacă dumneavoastră îmi cereți să deschid fabrica și să produc pentru armata germană, lucru asupra căruia sînt pe de-a întregul de acord, punerea din nou în stare de funcțiune a fabricii mele e de resortul dumneavoastră.

Mă ridic.

— S-ar spune, remarcă el, că vă face plăcere faptul că fabrica dumneavoastră a fost demolată de către englezi.

Iau un aer amărît.

— Sînt resemnat, spun cu suavitate. Viața m-a învățat să fiu filozof.

El se sufocă.

Trecusem pe la „Wagons-lits", unde vechiul meu prieten Albert (e ziua miracolelor) mi-a rezervat o cușetă pentru aceeași seară. Tocmai i se raportase. O șterg, fără să-i las führerului în materie de „kakao" timpul să-și digere turbarea. Bineînțeles, nici o speranță s-o găsesc pe Colette, care se află undeva în Parisul ocupat, pe cale să cîștige o avere.

Îi las un cuvînt plin de păreri de rău, în schimbul valizei mele.

Grimaud mă urcă în vagonul de dormit. Există puține șanse ca individul care consultă la Chalon lista proscrișilor și o compară cu legitimația de identitate a fiecăruia să fi auzit vorbindu-se de mine. *Alea jacta est !* [1]

Îl însărcinez pe Grimaud să facă pe cît poate mai bine, în raporturile lui cu acest mic tiran apoplectic, pentru ca totul să meargă cît mai rău cu putință în cea mai bună dintre lumile ciocolatei.

[1] Zarurile au fost aruncate (lat.).

VII

Mai 1942

WALTER

„Bătălia de la Harkov a oferit prilejul să se remarce încă o dată că soldatul sovietic este un adversar extrem de tenace. Rezistența trupelor încercuite la sud-est de Harkov nu încetează, cu toate loviturile foarte dure care le sînt date de către unitățile generalului von Paulus."

Walter împinge nota reprodusă în mai multe exemplare. Reflectează la ceea ce a spus generalul de armată von Bock la conferința de stat-major. Din aceste cuvinte va trebui să extragă esența pentru un ordin de zi.

Walter regretă compania lui de infanterie. Regretă chiar și zăpada și frigul de la Tula : nu era vorba să-i înflăcărezi pe ceilalți să-și facă datoria, ci să te bați tu însuți. Walter încearcă să alunge umbrele care-l împresoară, silueta zveltă a lui Rudolf, în picioare lîngă o fereastră, micul soldat orb care striga în noaptea lui definitivă.

„Soldați ai Marelui Reich German !" scrie căpitanul Walter von Kirshoff. O seară de primăvară înmiresmată coboară asupra Ucrainei înflorite. Pe străzi, se preumblă o mulțime jalnică, împovărată. Femeile fac cozi interminabile. Bărbații muncesc de opt luni, încadrați, de *shupos* împuterniciți cu pedepse corporale, să pună din nou în stare de funcționare uzinele, căile ferate, instalațiile deteriorate de către ruși înainte de-a părăsi capitala ucraineană.

Patru luni de spital : Walter a sosit ieri, venind din convalescență, la statul-major al generalului von Paulus.

S-a împotrivit din răsputeri să fie reformat. Cum ar fi putut să-și plimbe crucea de fier într-o slujbă de om rămas în spatele frontului, printre trupele moleșite de ocupație, în țările învinse ? A trebuit însă să primească, în timpul convalescenței scurtate și petrecute la castelul din Kirshof, oferta tatălui său. Bătrînul general i-a scris lui von Paulus, fostul său ofițer de ordonanță, care comandă blindatele frontului din sud.

„Soldați ai Marelui Reich German !"

Ce a spus generalul von Bock ? Că Timoșenko a pus la cale această ofensivă pentru a dezarticula preparativele viitorului atac. Manevra sa era insuficient susținută pe aripi. Cu toate acestea, Timoșenko și-a atins parțial scopul — care nu era de a lua înapoi Harkovul, citadelă puternică, „pe veci germană", ci să cîștige timp. De fapt, vor fi necesare mai multe săptămîni pentru a pune din nou în ordine de bătaie unitățile blindate.

Wehrmachtul va depăși apărarea rusească pe Don, spre Voronej. Spatele frontului fiind astfel garantat, el va coborî către Stalingrad și Astrahan, va invada Kubanul, o dată ce Rostovul va fi luat înapoi, va urma țărmurile mării de Azov, va pune stăpînire pe puțurile de la Grosnîi și pe trecătorile Caucazului. În sfîrșit, în toamnă, profitînd de climatul cald al Caspicei, armata va atinge Baku pe coastă.

Chiar dacă Rusia nu capitulează, puțurile de petrol ale Caucazului, Ucraina și Kubanul fiind ale noastre, Germania va fi invincibilă.

Dacă Timoșenko a izbutit să întîrzie ofensiva germană, el a plătit foarte scump acest succes.

„Soldați ai Marelui Reich German !"

De multe ori, încă de la începutul acestui război, soldații care luptă în Rusia au crezut că nu vor cunoaște niciodată încercări mai aspre. Ca după aceea, acestea să vină. Zilele de căldură toridă și plină de praf devin atît de crude, încît te fac să regreți infernul frigului.

„Soldați ai Marelui Reich German, după victoria pe care armata național-socialistă a repurtat-o de curînd, nimicind ofensiva bolșevicilor împotriva bastionului Ucrainei germane, Führerul contează pe voi pentru un efort decisiv."

Generalul von Paulus detestă literatura. Ordinul de zi trebuie să fie scurt și entuziasmant.

Un șoc zguduie ferestrele Casei Poporului, unde generalul von Paulus și-a instalat Cartierul General. Walter își pune casca și iese în prag. Un bombardier rusesc este urmărit de niște vînători. Marea pasăre de pradă cade învîrtejindu-se și aparatele de vînătoare, triumfînd, scînteiază în soare.

Walter intră din nou. O ușă se deschide. Apare generalul. E foarte înalt, foarte slab. Figura lui sinuoasă este străbătută, la intervale regulate, de un tic fulgerător.

— Kirshoff ! Comandantul Pieței îmi cere să-i trimit un ofițer inteligent și energic. Maiorul său de administrație a fost ucis de o bombă, acum zece minute. Nu are pe nimeni la îndemînă. Ai să te duci dumneata, Kirshoff.

— Bine, domnule general.

— Voi avea grijă să te recuperez, cînd vom porni iar. Țin să te duc spre victorie.

— Mulțumesc, domnule general. Cînd va trebui să mă prezint ?

— De îndată ce vei fi terminat să redactezi ordinul de zi.

Un ceas mai tîrziu, Walter trece pragul Kommandanturii din Harkov.

Este primit de către un tînăr general de brigadă, în care îl recunoaște pe Herbert Kotzebüe, unul dintre primii ofițeri de carieră care aderase, acum douăzeci și doi de ani, la Partid. E un ofițer de o eleganță rafinată, care-și poartă monoclul cu semeție — pentru a face să se uite că-și datorează avansarea Partidului.

— Bună ziua, Kirshoff, spune cu amabilitate generalul Kotzebüe. Ne cunoaștem de multă vreme.

— Domnule general, cred că generalul von Paulus v-a telefonat.

— Așa e. Te-a pus la dispoziția mea pentru a îndeplini, timp de cîteva zile, funcțiile de maior de administrație al garnizoanei.

— Sînt foarte neștiutor în ale administrației, domnule general.

— Ai să te adaptezi repede, Kirshoff.

Poartă, ca și Führerul, o mustață mică pe care o fricționează cu un gest mașinal.

— Vei lua cunoștință de instrucțiunile confidențiale.

Se îndreaptă spre masa lui și apucă un dosar gros.

— Datoria noastră e de a extirpa din această nefericită Ucraină virusul bolșevic. De cîteva săptămîni de cînd comand aici, am pus să fie distrusă Universitatea rusească. Școlile tehnice au fost de asemenea dărîmate. Ceea ce vom găsi noi aici, în viitor, este mîna de lucru, mujicii, și,

natural, minele și terenurile cu grîu. Cu cît acești ucraineni vor fi mai ignoranți, cu atît ne vor sluji mai bine. Repetă-ți că ocuparea Ucrainei nu e provizorie. Pentru acest motiv am pus să se interzică limba rusă. Totul, de azi înainte, trebuie să fie scris și vorbit, pe teritoriul ucrainean, în germană sau în ruteană, limbă minoritară. În sfîrșit, măsurile de concentrare în lagăre a evreilor au fost neglijate de către predecesorul meu. Nu avem decît un cuvînt de ordine de urmat, pe care-l vei găsi în aceste circulare. Trebuie să fim necruțători.

Apoi reflectează o clipă :

— Sînt obligat în mod constant să iau măsuri severe. Astăzi chiar... Ești de puțină vreme la Harkov, cred ?

— Am sosit ieri, domnule general.

— Evident, acest lucru va fi puțin cam nou pentru dumneata. Ai să te obișnuiești.

Walter salută ducîndu-și mîna la cașchetă. Generalul își ridică neglijent, în maniera lui Hitler, mîna dreaptă.

— Ah ! Altceva, spune el. Soldații noștri au trecut printr-o iarnă aspră. Au dreptul să petreacă puțin. Nu ține cont de vaietele acestor vechi pupăcioși de icoane decît dacă e vorba, bineînțeles, de jafuri imobiliare, de incendii.

Cu dosarul sub braț, Walter iese din biroul generalului. Un planton i-l arată pe acela al maiorului de administrație al garnizoanei, în care Walter găsește obiectele personale, pipa și ochelarii maiorului Walsheim, pulverizat cu cîteva ore mai înainte în fosta piață Lenin, devenită piața Marelui Reich German.

O secretară în uniformă gri-bleu, cu ochelari și cu insigna Partidului, i se prezintă. Pare indiferentă la schimbarea atît de neașteptat operată, aduce hîrtiile de semnat noului maior de administrație al garnizoanei și se retrage fără un cuvînt. Walter se cufundă în studiul dosarului pe care i l-a încredințat generalul Kotzebüe.

O notă a Führerului, completată cu niște instrucțiuni ale ministrului Alfred Rosenberg, stabilește modalitățile distrugerii metodice a bolșevismului în Ucraina, ale repunerii în stare de funcțiune a industriei, ale organizării culturii, așezate sub direcția „coloniștilor" de rasă germanică, ale ridicării, în cuprinsul provinciilor noului

protectorat, a tuturor evreilor, bolșevicilor și a altor inamici ai civilizației, și ale deportării lor.

Documentația cuprinde cópii după dări de seamă ale gauleiterului pentru Polonia, referitoare la deportarea mîinii de lucru în lagărele de muncă, mai ales în acela de la Auschwitz, la transferurile de populație, — experiențe acumulate timp de doi ani și jumătate, pentru adaptarea solului polonez la nevoile Marii Germanii.

Walter îi urăște pe evrei. Numai puterea nefastă a evreilor a declanșat acest război. Intrarea în război a Americii, cîrdășia plutocrației anglo-saxone și a bolșevismului sînt noile manevre ale evreimii mondiale pentru a sfărîma Germania eliberată din lanțurile sale. Cu toate acestea, instrucțiunile referitoare la distrugerea raseievreești în Statul european îl indispun. O altă notă „confidențială" expune măsurile de represiune „urgente și exemplare", prin care trebuie lovită populația refractară a Ucrainei.

În sfîrșit, o notă „strict confidențială" în legătură cu cei grav răniți și cu cei grav bolnavi. Este interzis comandanților de regiuni să-i lase să se întoarcă pe pămîntul Reichului pe cei grav răniți sau pe cei grav bolnavi care ar putea să fie elemente de contaminare fizică și morală pentru populație.

Walter ia dosarul și se duce să bată la ușa generalului. La intrarea lui, acesta înalță capul.

— V-am adus înapoi dosarul, domnule general, spune Walter luînd poziție de drepți.

— Te-ai lămurit ?

— Da, domnule general.

Generalul Kotzebüe închide dosarul într-un sertar.

— Citește asta, spune apoi întinzîndu-i o hîrtie lui Walter.

E o notă emisă de la Cartierul General al Führerului. Tratează despre relațiile care ar putea să se stabilească între soldați și populațiile ucrainene. Aceste relații (care ar putea să fie facilitate de către trupele de origine slavă și de către ucrainenii vorbind germana) sînt interzise. Va fi cazul să se procedeze la executarea oricărui soldat dovedit a întreține relații cu un ucrainean, ca și a oricărui

ucrainean suspectat de a căuta să fraternizeze cu trupele Reichului.

— Nu sîntem pe un teren solid, comentează generalul Kotzebüe. Ieri, s-a pus o maşină infernală în automobilul meu. Săptămîna trecută, o femeie s-a aruncat asupra generalului Weinrich şi l-a rănit. Aştia sînt nişte sălbatici, scumpul meu căpitan.

Ezită o clipă.

— Pentru început dumneata vei avea de supravegheat tocmai măsurile noastre punitive. Locotenentul Diedrich te va pune la curent.

— Bine, domnule general, răspunde Walter, pocnindu-şi călcîiele.

Este ajuns în biroul său de locotenentul Diedrich.

— Prim locotenent Diedrich, adjunctul dumneavoastră, domnule căpitan.

E un omuleţ brun, viclean, cu ochelari, cu aere de birocrat. E confuz şi îl compătimeşte pe maiorul Walsheim.

— Un ofiţer de mare caracter, într-adevăr, de mare caracter.

Locotenentul Diedrich a venit să-l caute pe Walter, pentru că ei doi împreună trebuie „să supravegheze executarea măsurilor punitive".

— Soldaţii nu s-ar duce totdeauna cu tragere de inimă, înţelegeţi ? Şi încă e foarte bine că nu trebuie să punem şi noi umărul.

Walter întreabă care sînt aceste măsuri. Diedrich pare surprins.

— Sînteţi de puţină vreme în Rusia ? întreabă el.

— Am făcut aici campanii de vară şi de iarnă, în prima linie, la infanterie. Am fost rănit în noaptea de Crăciun, aproape de Tula.

Diedrich schiţează o strîmbătură politicoasă.

— Un ungher afurisit, nu-i aşa ? În sfîrşit, toate astea probabil că v-au călit... într-un oarecare fel.

Încheie lămurind că ordinele cer să fie spînzuraţi ostateci aleşi în balcoanele cele mai apropiate de locul unde s-a produs atentatul, pentru care generalul guvernator doreşte să aplice represiuni în mod exemplar.

— Într-un oarecare fel, e destul de... cum să spun...

spectaculos ! Pe mujicii ăştia, nu poţi să-i ţii în frîu decît prin teamă.

— Da, spune Walter încetişor, par destul de refractari faţă de cultura noastră.

Locotenentul Diedrich clipeşte din ochi, apoi reia :

— Voi veni să vă caut în cîteva minute, domnule căpitan.

Şi iese. De-abia a dispărut, că secretara cu ochelari apare din nou.

— Aţi semnat corespondenţa, domnule căpitan ?

— Poftim ? întreabă Walter smuls din gîndurile sale.

Deschide mapa pe care a adus-o şi-i prezintă una cîte una hîrtiile pe care el le semnează maşinal, fără să le citească.

— L-aţi văzut pe locotenentul Diedrich, murmură tînăra femeie printre dinţi. Este reprezentantul Gestapoului.

Impasibilă, închide dosarul la loc şi-l ia cu ea.

Walter a văzut războiul şi multe grozăvii. Dar spectacolul acestui sfîrşit de zi, acesta să fie oare războiul sau este realizarea prezicerilor lui Rudolf Hess, domnia vechiului Diavol german ?

Porţi sfărîmate, oameni smulşi din case, conduşi ca nişte oi la abator, în turme care se poticnesc... Şi mulţimea mută pe marginea trotuarului.

Nişte soldaţi, urcaţi pe balcoane, au fixat funiile la balustrade. Alţii au petrecut laţurile în jurul gîtului unor oameni aliniaţi pe trotuar şi, la comanda unui subofiţer, soldaţii din balcoane trag de funii.

În mulţimea tăcută, nişte femei bătrîne îşi fac semnul crucii. Ceilalţi îi privesc pe germani fără nici o expresie pe feţele lor livide.

Rarii trecători fac ocoluri mari pentru a evita acest spectacol, dar soldaţii îi întorc din drum lovindu-i cu patul puştii, pentru a-i obliga să defileze pe sub spînzuraţi.

Chircită peste cadavrul tatălui său, o fetiţă urlă. Un soldat o ia de acolo şi Walter vede lacrimi în ochii acestui om.

Un mujic pe cale de-a fi spînzurat i-a scăpat călăului şi s-a aruncat la picioarele lui Walter.

— Pentru ce eu ? Pentru ce eu, stăpîne ? Eu n-am făcut nimic, înţelege Walter.

Cînd totul s-a isprăvit, Walter pleacă. Strînge din dinţi. E ajuns de către locotenentul Diedrich.

— Murdară treabă, nu-i aşa ? spune acesta, murdară treabă, domnule căpitan, într-un anumit fel.

Walter îl priveşte fără să răspundă. Ajunge în camera sa. Cînd stinge lumina, îl vede pe mujic aruncîndu-i-se la picioare şi privirea lui, pe spînzuraţi balansîndu-se şi femeile trecînd, cu capul plecat, printre şirurile de morţi atîrnaţi. Îl vede din nou pe generalul Kotzebüe, spunînd : „Aştia sînt nişte sălbatici" şi pe oribilul locotenent Diedrich : „Murdară treabă, domnule căpitan, într-un oarecare fel" şi pe dactilografa impasibilă rostindu-i la ureche „Gestapo". Atunci Walter aprinde din nou lumina şi fumează.

În zori, sleit de oboseală, se prezintă la Cartierul General. Von Paulus îl primeşte imediat. Figura lui slabă şi lungă e încă şi mai palidă la sculare.

— Domnule general, spune Walter, vin pentru a vă cere să mă eliberaţi de îndatoririle pe care mi le-aţi încredinţat.

Generalul îl priveşte cu uimire. Ticul său se trezeşte.

— Nu eu sînt acela care pot să te eliberez, Kirshoff. Numai generalul Kotzebüe...

— Domnule general, vă cer să mă trimiteţi într-o unitate combatantă, cu gradul meu sau fără nici un grad, dacă doriţi astfel, dar să mă eliberaţi de aceste îndatoriri.

Von Paulus pare nemulţumit. Reflectează, clatină din cap, vrînd parcă să se scuture de ticul său.

— Înţeleg, spune dînsul în sfîrşit, şi figura lui aspră se destinde o clipă. Nu te-ai vindecat încă, nu-i aşa ? Ar fi mai bine să nu rămîi la Harkov, cred. Oh ! Nu din cauza generalului Kotzebüe, îi voi explica. Te voi trimite ca legătură între statul meu major şi blindatele rapide.

Încruntă sprînceana, ca şi cum n-ar fi mulţumit de sine însuşi, apoi îl concediază pe Walter cu un gest brusc.

Generalul von Paulus telefonează generalului Kotzebüe.

— Aș avea nevoie de von Kirshoff. Cred că îndatoririle de maior de administrație al Pieții nu-i ceea ce i se potrivește.

— E și impresia mea, răspunde, la celălalt capăt al firului, generalul Kotzebüe.

După-amiază, Walter părăsește Harkovul într-o șenilată. Atacul va avea loc în direcția Rostov.

VIII

Iunie 1942

JAROSLAV ȘI OLGA

Jaroslav ar fi dorit ca Olga să știe ceea ce a făcut el de un an încoace. Ideea că ar putea muri fără ca Olga să audă vorbindu-se despre el îi slăbește uneori curajul. Dar își revine. O va vedea după victorie. Atunci, ea va ști că Jaroslav a învățat să-și înfrîngă teama.

Dar cine se poate împiedica să-i fie teamă ? Trebuie totuși să treci dincolo de teamă. Stalin a spus : „Nemții nu vor trece Donul. Nu vor lua Voronejul". Așa că nu-l vor lua !

Jaroslav este unul dintre milioanele de oameni hotărîți să salveze Rusia și Revoluția. Astăzi, hazardul vrea ca el să fie printre cele cîteva sute de mii de oameni hotărîți, pentru ca nemții să nu ia Voronejul.

E o bătălie care continuă de zile și zile întregi. De cele două părți, oamenii au murit cu miile.

Azi-dimineață, colonelul i-a spus lui Jaroslav că presiunea slăbește puțin și că naziștii vor încerca să treacă Donul mai jos, în dreptul cotului.

Jaroslav iese pe stradă. Un obuz știrbește acoperișul unei case, în spatele său. Se întoarce.

Olga e acolo, cu un general. Îi zîmbește. Poartă cizme, un centiron de piele, o cămașă kaki și o caschetă. Jaroslav salută. Olga îl părăsește pe general și vine la el.

— Bună ziua, spune dînsa, ca și cum această întîlnire ar fi fost cît se poate de obișnuită. Am venit să-mi iau

rămas bun de la general. Trebuie să mă întorc la Kuibîşev.

Jaroslav nu răspunde. E prea ocupat s-o privească.

— Dar războiul nu s-a sfîrşit, urmează dînsa. Ne vom mai vedea.

Jaroslav se gîndeşte : calculul probabilităţilor n-ar îngădui o a doua întîlnire înainte de cîţiva ani.

— Cred că pot să te anunţ că Voronejul este degajat, spune ea. Armatele germane şi-au început marşul către sud.

— Asta e bine ? întreabă Jaroslav.

Olga zîmbeşte. Există întotdeauna atît de multă lumină în ochii săi. Scoate din centiron un carneţel şi un creion.

Jaroslav scrie repede.

— Îmi era atît de teamă că s-ar putea să nu ne mai vedem niciodată, spune el în sfîrşit, dîndu-i carneţelul înapoi.

Olga îi întinde mîna.

— Pe curînd, Jaroslav. Zilele frumoase vor veni.

Olga, zîmbind mereu, îl ajunge alergînd pe general care s-a îndepărtat. Generalul se întoarce. Fără îndoială că Olga îi va vorbi despre el. Dacă va fi ucis astăzi, va fi o zi frumoasă. Însă ar fi încă şi mai frumos să trăieşti, după victorie, şi să vezi din nou zîmbetul şi ochii luminoşi ai Olgăi — şi s-o priveşti cu mîndrie, iar ea să aibă prietenie şi stimă pentru tine.

IX

Iulie 1942

JOE

În cele dintîi zile ale lui aprilie, un aparat de legătură îl conduce pe Joe Smith din Leningrad (tot încercuit, luptînd cu foametea şi cu boala) la Moscova.

Nu face decît un scurt popas, ataşatul militar al Marii Britanii convocîndu-l la Kuibîşev, capitala provizorie a U.R.S.S. Stalin a menţinut cîteva servicii la Moscova, dar

ambasadele și ministerele s-au repliat în vechea Samara, la hotarele Asiei, începînd din septembrie '41. de cînd amenințarea armatei germane apasă asupra Moscovei.

Kuibîșev, capitală a Uralului, îi pare lui Joe un oraș activ, cocteil al diferitelor industrii pe bandă. O parte a industriei grele rusești, avînd la bază minele de fier, de cărbuni, de cupru, de cositor ale inepuizabilului Ural, s-a organizat, încă de acum cîțiva ani, la adăpostul munților inexpugnabili. Kuibîșev, confluență și nod feroviar, a sărit fără tranziție de la casele de lemn ale stepei kirghize la uzinele uriașe. E inima unei industrii de război nebănuite.

Generalul sir Archibald Plunkett l-a chemat pe Joe deoarece are nevoie de un om sigur pentru o călătorie cu atît mai delicată cu cît U.R.S.S., prietenă a Chinei, nu e nici în război cu Japonia.

Joe îi mărturisește lui sir Archibald că el a părăsit Londra încă de acum douăzeci de luni și că s-a căsătorit între timp prin procură. Spera că ziua în care va fi eliberat din Leningrad va coincide cu plecarea în permisie. Dar i se spune că trebuie să se bucure. Nu va face decît un ocol de cîteva săptămîni (și de cîteva mii de kilometri). Misiunea pe care o va avea de îndeplinit se va termina la Londra, unde va trebui să raporteze cît de curînd.

Pe 18 aprilie, Joe ia loc în Transsiberian. E un tren relativ confortabil. Joe ocupă o cabină personală. Sînt destule opriri pentru a remedia, în timpul drumului, absența vagonului-restaurant. Sînt chiar prea multe opriri. Prin Celeabinsk, Omsk, Krasnoiarsk, ajunge în sfîrșit la Irkutsk, parcurgînd aproximativ 2.500 de kilometri în patru zile și trei nopți.

Nesfîrșita Siberie, stepe, munți, pășuni cu turme nenumărate, gări centralizatoare unde se aglomerează elementele disparate ale celei mai gigantice mobilizări din Istorie, i se oferă într-o lentă perindare.

O călătorie de-a lungul acestei rezerve de oameni și de materii prime este foarte potrivită, pentru a-i da încredere în sfîrșitul războiului unui anglo-saxon cu judecata

limpede : Rusia nu mai este un fel de diplodocus cu reflexe lente și cu mișcări neîndemînatice. Joe rămîne pe gînduri la fereastra compartimentului său, ceasuri întregi. Nici măcar nu se gîndește să-și fixeze cîteva schițe în carnet. Va regreta, mai tîrziu, această lacună în documentarea sa.

Douăzeci și patru de ore de staționare la Irkuțk. La fel ca toată lumea, a citit și el *Mihail Strogoff* [1]. E necesar să-și revizuiască părerea preconceputâ pe care și-o făcuse. Ca și Astrahanul, departe la aproximativ patru mii de kilometri în zbor de pasăre, ca și Leningradul, ca și Kuibîșevul, Irkutskul tinde către războiul din Occident. Universitatea pregătește ofițeri, minele de plumb revarsă trenuri întregi în noile uzine din preajma lacului Baikal, de unde focile uimite s-au refugiat spre Nord. Joe află că pescăriile din Irkutsk pun în cutii conserve de sturion pentru armată și că pielea de focă oferă reale resurse industriale. Astfel că mănîncă aproape cu indiferență un gelamenko de Baikal (lac odinioară sacru), pește pe care nu-l poți descoperi în nici o altă apă din lume. S-a și obișnuit cu pitorescul vechilor cartiere, cu vînătorii de animale cu blană care se întorc din Nord, cu negustorii care sosesc din Mongolia, cînd un Cadillac îl conduce pe Joe către frontiera Mongoliei, pe un drum care, din fericire pentru culoarea locală, mai este încă o potecă. Lui Joe i-a fost frică să nu găsească trotuar !

După Kiahta, ultimul oraș al Rusiei, Mainacin, frontiera chineză, este punctul extrem al țării, pentru a cărui aservire Japonia s-a străduit la nebunie. Mainacin este un sat mare, populat de kalmîci. Joe face cîteva crochiuri ale acestor oameni cu capete plate, cu ochi depărtați, foarte migdalați și puțin deschiși, cu nări largi, cu păr negru și gros ca părul de cal.

Mainacinul i-ar plăcea, însă orașul dispune de un aerodrom și avionul chinez care vine să-l caute a sosit. E un DC 3. Pilotul e chinez. De asemenea și navigatorul, care servește ca interpret și și-a făcut studiile la Oxford.

La prima escală, Joe îi scrie lui Anny.

[1] Lucrare de Jules Verne.

Urga, 25 aprilie

Anny dragă, poate că-ţi va fi greu să găseşti cătunul acesta pe o hartă. E un mic oraş din sudul Mongoliei, în linie dreaptă de la lacul Baikal, pe Taila. Nu-i foarte departe de locul de unde a pornit odinioară Genghis Han, care a lăsat în Istorie o reputaţie mult mai bine stabilită decît aceea a lui Hitler. Acesta era regele tătarilor.

Oamenii din acest ţinut se numesc kalkaşi. Pe străzi, e un pitoresc de să-l strîngi cu lopata. Ce păcat că n-am avut vreme să mă documentez asupra acestor regiuni înainte de a pleca ! Ştiu doar atît că nu sîntem prea departe de ruinele din Karakorum, capitala lui Genghis Han. Nu departe, la scara acestei ţări, asta va să zică totuşi trei sau patru sute de kilometri. Dar ce înseamnă asta pentru un globe-trotter de soiul meu ?

Din nefericire, va trebui să neglijăm ruinele de la Karakorum, pentru că sînt aşteptat ceva mai departe.

Am făcut escală aici, după numai 350 de kilometri, pilotul vrînd să-şi revizuiască motorul şi să facă plinul. Am încărcat chiar şi un mic măgăruş şi provizii pentru o duzină de zile. Asta din cauză că vom survola deşertul Gobi. Nu e decît o etapă de 1.200 kilometri, ceea ce, pentru Douglasul nostru este un fleac. Însă pilotul şi navigatorul interpret vor să prevină o pană de benzină. Şi, pe cît se pare, deşertul Gobi este lipsit de staţiuni services şi de restaurante elegante.

Vom lăsa Tibetul la dreapta noastră. Călătoria peste „acoperişul lumii", la mînăstirea din Lhassa, din nefericire nu e inclusă în itinerarul meu. Se pare că Dalai Lama priveşte de aici cu o indiferenţă milenară măruntele evenimente cotidiene, războiul mondial, mai cu seamă.

Poate că ştii, *baby*, că deducţiile recente ale specialiştilor situează prin aceste meleaguri, în virtutea înmulţirii exagerate a unor rase diferenţiate pe un spaţiu relativ restrîns, originile speciei umane ? Mi-ar fi plăcut să văd aceşti arbori originali ceva mai îndeaproape, însă pilotul nu-mi va acorda nici o escală. Plecăm din nou, după ce am dejunat prost, pentru a fi în curînd la Ning-Hai-Uei, 1.200 de kilometri mai departe.

N-am mîncat cuiburi de rîndunele, ci orez și pește sărat puțin rînced, ca și untul lor. Au vrut să mă facă să beau un pahar de alcool. *Awfull !* Ai să mă crezi sau nu, dar alcoolul ăsta, după care oamenii de aici se dau în vînt, e pe bază de lapte de iapă fermentat !

Cînd mă gîndesc, *darling,* la ceea ce a fost regiunea asta, astăzi aproape sălbatică, unde au fost adunate la un loc toate bogățiile Asiei, unde artele și științele au fost cultivate în decurs de mii de ani, unde au fost văzute înflorind un mare număr de orașe puternice, ale căror incinte sînt cu greu regăsite, tremur pentru civilizația noastră amenințată de un război nefast în cursul căruia riscă să dispară, cum au dispărut, în alte războaie, aceste vechi civilizații care ar fi însemnat mult pentru noi.

Acestea fiind spuse, autohtonilor mongoli puțin le pasă de rafinamentele noastre. Sînt oameni veseli, deschiși și aspri.

Am întîlnit un lama. Aș fi vrut să-l chestionez asupra reîncarnării. Din nefericire, nu vorbea englezește, iar ofițerul care îmi servește de interpret nu bălmăjește destulă mongolă pentru a se angaja în metafizică.

La drept vorbind, dacă judeci după aspectul său exterior, metafizica aparținînd acestui lama trebuie să fie rudimentară. Cu toate că nu poți să știi niciodată ?

E un ținut frumos. Există păduri mari și pășuni verzi, însă locuitorii nu au aerul să se omoare cu firea pentru a-și cultiva cîmpiile. În depărtare, se văd munți înalți, acoperiți cu brazi.

Darling, avionul este gata pregătit. Măgărușul și alimentele de rezervă sînt îmbarcate. Pentru că nu există nici o șansă ca de aici scrisoarea mea să ajungă la Londra, o iau cu mine pentru a o pune la poștă mai departe.

Ning-Hai-Uei, 25 aprilie

Din nefericire, n-am văzut absolut nimic, dragostea mea, din „leagănul omenirii".

Pilotul meu e excelent, mă grăbesc să ți-o spun, iar măgărușul a fost inutil. În patru ore, eram cu o mie o

sută cincizeci de kilometri mai departe. Am trecut deasupra norilor. Anotimpul s-ar părea că este nefavorabil iar vînturile supărătoare.

Ning-Hai-Uei, pe Huanhe, sau Fluviul Galben, este un oraș glacial. Am întreprins o tentativă discretă pentru a petrece noaptea aici și a mă hrăni cu pitoresc local, dar nimic de făcut. Locotenentul navigator și interpret mi-a dat un ceas, timp cît să-și verifice motorul și să facă plinul.

Am avut vreme să merg pînă la Zidul Chinezesc, în ricșă, ceea ce, pentru cineva coborît din avion, este foarte plăcut. Ning-Hai-Uei este un adevărat oraș chinezesc, mișunînd de o populație surprinzătoare. Se întinde, se întinde și încă se mai întinde, la nesfîrșit! Oamenii au aerul foarte vesel. Cîntă și rîd toată vremea.

Marele Zid este un soi de linie Maginot a evului mediu. Este dublu. Asta înseamnă că se compune din două ziduri, fiecare de aproximativ doi metri grosime. Mijlocul este umplut cu pămînt, pînă la o terasă crenelată care se află pe coama zidului. Pare construit din pietre mari, pătrate. Din cînd în cînd, se ridică un fel de donjon care merge subțiindu-se către vîrf.

Mare decepție: nu exista nici un om de gardă pe Zid. E adevărat că pericolul nu mai vine din Mongolia, ci din cealaltă parte. Încă o linie Maginot care a fost întoarsă!

Acest Huanhe este un fluviu lat și repede pe care se sprijină Zidul, ca și linia Maginot pe Rin.

Începe din nou să plouă. Ploaia lasă indiferentă mulțimea care continuă să mișune cu jovialitate. Mă întreb ce-or fi putînd să facă oare în această agitație zîmbitoare și zgomotoasă.

Aproape de aerodrom se află o cazarmă unde sînt instruiți tinerii recruți în mînuirea mitralierei, ca și la periferia Londrei la aceeași oră. (Sîntem aici la 40° latitudine nordică, aproximativ, asta înseamnă Spania, Corsica și Creta, însă climatul n-are nici o legătură cu aceste teritorii, te asigur. Crăpi de frig și de cald, după diferitele ore ale zilei, se pare. În momentul de față e mai curînd umed.)

Ciung-King, 25 aprilie

Am străbătut ultimii 1 000 de kilometri într-un timp record. Am survolat o bucată bună din China, despre care nu am absolut nimic să-ți spun, pentru că am dormit. Eram dealtfel pe deasupra norilor.

N-am văzut încă nimic din Ciung-King. Am fost condus în automobil la reședința Misiunii militare engleze, unde am fost primit cavalerește de către un colonel preistoric. El nu știe ceea ce am venit să-nvîrtesc eu aici. Eu, încă și mai puțin. Fără îndoială că misterul se va lămuri mîine, cînd generalul chinez va deschide plicul pe care i-l aduc. Mi s-a dat o cameră, însă n-am cadă de baie. Trebuie să mă duc să cinez la popota ofițerilor albi.

Ciung-King, 10 mai

Am posibilitatea să trimit această scrisoare pe care o plimb în buzunar de vreo cincisprezece zile.

E o regiune frumoasă, cu foarte multă culoare locală. Vara a venit pe neașteptate. E foarte cald. Există portocali și trestii-de-zahăr. De jur împrejurul orașului, munți uriași.

îl așteptam pe mareșalul Cian Kai-Și. A sosit ieri seară. Mă va primi numaidecît și voi pleca deîndată.

Cred că știu că voi fi însărcinat cu o misiune pentru Londra. O să fie nostim pentru noi să ne întîlnim din nou, căsătoriți încă de-acum șase luni !

Al tău

JOE

Căderea Singaporelui pune în pericol Rangoonul și drumul spre Mandalay, supus unui bombardament intens, pe care convoaiele venind din Rangoon prin valea de la Irauaddi și din Calcutta, prin Chitagong, sînt nimicite sistematic. Va trebui oare să se renunțe la drumul spre Mandalay ? Cian Kai-Și se teme că da. Se teme chiar de invadarea Birmaniei, ceea ce înseamnă că relațiile vor deveni dificile între India și Ciung-King. Englezii văd

manifestîndu-se presiunea japoneză către frontiera Bengalului.

Joe e trimis la Rangoon. E vorba să se deblocheze spatele frontului şi să se expedieze spre China cea mai mare cantitate posibilă de material.

Douăzeci de ore pe zi, Joe se zbate pe o căldură copleşitoare, zburînd fără încetare între Rangoon şi Mandalay, veghind la organizarea convoaielor.

Nimic mai asemănător unei derute decît o altă derută, unei retrageri decît o altă retragere — la Dunkerque, ca şi la Singapore. Armata engleză este copleşită. Populaţia birmană fuge de moarte sub semnul unei groaze indescriptibile faţă de japonezul invadator. De pe acum, de la Singapore la Rangoon, pe cei o mie patru sute de kilometri ai peninsulei Tenasserim, a pornit, pe drumuri rele, de-a lungul coastei, prin trecătorile din Kua-Luong, o fugă nebună a comercianţilor, negustorilor, albi, culi, malaiezi şi birmani.

Sumatra şi Singapore fiind ocupate, Rangoonul n-a rezistat multă vreme împotriva unui dublu atac terestru şi naval, prin şoseaua de la Maulmein şi golful Martaban. Ceea ce a mai rămas din flota engleză s-a repliat pentru apărarea Indiei. S-au reîmbarcat în grabă rămăşiţele unei mari înfrîngeri.

Joe s-a ocupat de această evacuare. Cu casca pe cap, sub bombardamentele în picaj, s-a străduit, cum spune el însuşi, să „salveze mobilierul". După aceea a trebuit să fie distruse, după ce au trecut ultimele camioane, lucrările de artă de pe drumul spre Mandalay şi Amaraputra, viaductul de pe Irapuaddi, calea ferată de la Thayet Myo.

Lui Joe i-ar fi plăcut să se întoarcă la Ciung-King. În timpul celor cîteva zile pe care le-a petrecut în preajma mareşalului, a început un portret de care nu este nemulţumit şi pe care l-a lăsat, împreună cu materialul cumpărat de ici, de colo. (Pensulele erau excelente, însă culorile veneau de la cei mai răi fabricanţi de marfă japoneză.)

Dacă Joe, după dezastrele de la Rangoon şi de la Mandalay, nu s-a întors la Ciung-King, o datorează dezagreabilului colonel. Dezinvoltura calmă a lui Joe n-a plăcut acestui ofiţer. Decoraţiile sale nici atît, fără în-

doială. E un bătrîn colonial, mai destoinic să bea whisky şi să-i dispreţuiască pe indigeni decît să poarte războiul. Un soi de cutie de scrisori transformată în portăreasă de imobil. Joe regretă că nu va mai revedea China.

I se pare că ar fi multe de făcut pentru a ajuta China, ca şi pentru a ajuta Rusia, două ţări aspre care se bat pentru ele însele, fără îndoială, dar care extrag un spin strașnic din piciorul lui British Empire. N-ar trebui să ne bizuim prea mult pe nişte colonei de felul acestui bătrîn Pickwick în ceea ce priveşte iniţiativa.

Oricum ar fi, de la Mandalay Joe este îndrumat spre frontiera Bengalului. Neavînd nici o atribuţie în corpul colonial, e expediat, cu multe vorbe curtenitoare, de la contraforturile din Arakan Yoma către Chitagong, unde un tren funcţionează normal, în direcţia Calcuttei.

Joe soseşte la Calcutta şi se prezintă la cartierul general al mareşalului Wawell. A doua zi, îi scrie lui Anny.

Calcutta, 2 iulie

Scumpa mea soţioară, ieri am văzut un om, unul adevărat. Un mare soldat şi un gentleman. Este mareşalul Wawell, vicerege al Indiilor, care m-a primit în palatul său din Calcutta.

E un oraş imens, Calcutta, pe un braţ al Gangelui, care vine să se înece în mare printre aluviuni, o adevărată sinucidere a unui mare fluviu sacru. N-ar trebui să spun un oraş, ci două oraşe. Un oraş negru, strașnic de pitoresc, *baby*, o adevărată sursă de tablouri dacă aş putea să-mi procur, aici, pînze, culori şi pensule.

Oraşul european este modern şi alb, stil greco-roman. Sînt găzduit într-un bungalow confortabil şi am doi boys foarte atenţi.

Popota este excelentă. Îmi face impresia că oamenii de aici nu simt încă războiul — în afară de aceia care sînt repliaţi de la Singapore şi de la Rangoon şi care au scăpat ca prin urechile acului.

E tare cald. În iulie temperatura e toridă. Se aşteaptă cu nerăbdare sezonul ploilor care, după cele ce spun cole-

gii mei, are inconvenientele sale. Mi-ar fi plăcut să fiu plecat mai înainte.

Deci mareşalul m-a primit. I-am dat socoteala de călătoria mea şi de ceea ce am avut de făcut, începînd de la plecarea din Leningrad. A părut amuzat de anumite detalii din expunerea mea şi interesat de alte lucruri pe care i le-am spus.

M-a întrebat ce doresc să fac la Calcutta. I-am răspuns că am părăsit Londra de aproape doi ani, că sînt căsătorit de acum opt luni şi că de s-ar prezenta o misiune pentru Anglia, o voi îndeplini cu entuziasm.

N-a părut să priceapă. Şi-a făcut cunoscută intenţia de a mă păstra pe lîngă el şi de a-mi încredinţa direcţia unui serviciu — ceea ce ar aduce după sine avansarea mea la gradul de locotenent-colonel.

I-am răspuns că nu cunosc nimic din problemele care preocupă guvernul Maiestăţii Sale în această ţară. Mareşalul mi-a ripostat că ştiu tot atît de mult cît ştia el însuşi despre acestea, atunci cînd a sosit. După aceea a început să-mi vorbească despre Cairo şi despre ofensiva lui Rommel, despre războiul din Balcani, despre Rusia şi despre golful Persic pe care el îl cunoaşte în amănunt, pentru că a fost maior în Orientul Mijlociu.

Înţelegi, draga mea, că nu se poate să-l iei de gît pe un mareşal care vrea să te avanseze locotenent-colonel de cum dă ochii cu tine !

Însă dacă aş avea posibilitatea să plec maior, mi-ar plăcea mai mult aşa, decît să rămîn aici locotenent-colonel !

Scrie-mi în modul următor : du scrisoarea ta la direcţia Indiilor şi adreseaz-o maiorului Joe Smith, cabinetul viceregelui.

Trebuie să mă duc să-mi cumpăr haine uşoare, pentru că aici e o căldură de neînchipuit, după ce ai petrecut iarna la Leningrad.

Iar după aceea îl voi vedea pe trezorierul viceregalităţii. Situaţia soldei mele e cît se poate de încîlcită, cu toate deplasările şi cu mutările astea. Cît despre indemnizaţii, mă tem că un regiment de contabili nu s-ar putea orienta. Cu toate astea nu e vina mea, dacă Marea Britanie mă consideră ca pe un jidov rătăcitor militar.

Un singur lucru e statornic în lumea asta dezechilibrată : afecțiunea mea adîncă pentru Anny a mea.

Al tău

X

Octombrie 1942

MINNIE

În timpul celor opt luni de absență, Minnie n-a avut decît puține veşti de la Siegfried.

Pe măsură ce pachebotul argentinian își taie brazda prin talazuri, nerăbdarea pune stăpînire pe ea — precum și neliniștea : bombardamentele asupra Reichului se accentuează.

Ar fi absurd să te gîndeşti că aliații se vor duce să bombardeze castelul din Hoffmanstahl, în Austria de Sus. Există însă maladii și oare poți avea încredere în servitori, chiar și atunci cînd aceştia îți sînt ataşaţi încă din copilărie, ca bătrîna Gertrude ?

În sfîrşit, nu mamei sale și-a dăruit copilul cel dintîi surîs. Minnie se apleacă peste bastingaj, cu faţa la valuri. Ce face Siegfried, băieţaşul ei de zece luni ?

Înainte de a ajunge din nou la Hoffmanstahl, va trebui din nefericire să treacă prin Berlin. Minnie n-a cruţat nimic pentru a sprijini lupta agenților Axei în America de Sud. Însă partida este pierdută dinainte : întreaga Americă va fi după toate aparenţele antrenată în război.

Minnie aduce o mare cantitate de informații alarmante asupra Statelor Unite. Trimiterile de armamente spre Europa vor fi, în scurtă vreme, masive. Vor urma trupele. Acestea sînt supuse unui antrenament intensiv.

Cum va găsi Germania ? În pofida unui milion de morți, succesele din vară au entuziasmat oare opinia publică ? Mulți gîndesc probabil că ofensiva aceasta glorioasă este aproape un eşec. Grosul armatei germane

fiind oprit în „punctul de joncțiune" de la Stalingrad, forțele rapide n-au putut avansa către Caucaz, lăsînd în urma lor acest „arici". Cucerirea Baku-ului, poate și a Grosnîi-ului, trebuie să fie abandonată pentru moment. Oare nu va trebui să se caute chiar o linie de repliere pentru lunile de frig și zăpadă ?

Cît despre cucerirea Orientului Apropiat, dacă Rommel n-a atacat Alexandria și canalul de Suez, înseamnă că este blocat la El Alamein.

La Berlin, unde sosește către prînz, Minnie își regăsește apartamentul prăfuit (portăreasa e singură, soțul i-a plecat în Rusia și dînsa n-are nici o știre de la el : fratele a fost ucis, la fel și nepotul ei Frantz, de optsprezece ani).

Minnie telefonează la palatul guvernămîntului Prusiei, unde locuiește Hermann cînd descinde la Berlin.

E în conferință, la Noul Palat al Reichului, cu Führerul. Minnie lasă un mesaj unui secretar, cerînd o întîlnire pentru a doua zi, după ședința Reichstagului, la opera Kroll.

Apoi telefonează, cu neînchipuite dificultăți, la Hoffmanstahl. Siegfried e bine. Începe să se tîrască pe covor și mănîncă terci.

Berlinul s-a schimbat. Nu există deloc mașini pe străzi și soldați sînt puțini. Nu mai întîlnești S.S.-iști. Niște femei îi înlocuiesc pe agenții de circulație, la bifurcații.

A doua zi dimineață, Minnie își pune uniforma brună și se duce la opera Kroll. Își amintește de cele dintîi și triumfale ședințe ale Reichstagului Marii Germanii. 1936 : Înscăunarea solemnă a deputaților național-socialiști ai Austriei, cu Minnie în frunte, discursul lui Hitler bine primit. 1938 : Ședința grandioasă de-a doua zi după victoria de la München și proclamația Führerului : „De azi înainte, noi nu mai avem nici o năzuință teritorială. Unitatea Reichului german este împlinită. Prietenia noastră cu Polonia este bazată pe respectul unei mari națiuni..." 1939 : Primul discurs de război, după zdrobitoarea victorie în Polonia. Hitler spunea : „Prietenia noastră cu marea putere rusă este o chezășie a păcii în Est. Noi n-am vrut acest război și mai este încă timp, pentru puterile occidentale, să renunțe la el. Aceasta este ultima mea ofertă".

Pentru ce evocă Minnie aceste zile, intrînd la opera Kroll, unde o gardă de onoare îi așteaptă pe susținătorii regimului, veniți să asculte cuvintele Führerului ?

E plin de bărbați și femei ce se ridică la intrarea lui Hermann care, strălucitor și decorat, ia loc la tribuna prezidențială. Oare ce gîndesc cu-adevărat toți germanii aceștia care ridică, la un semn, brațul drept și strigă : *Sieg heil* [1] ! ?

Führerul apare, salutat de aclamații frenetice. Goering îl primește cu un scurt discurs. Oare oamenii aceștia nu știu că Germania nu mai poate să-cîștige războiul ?

Hitler urcă la tribună. Își privește auditoriul, ca un îmblînzitor fiarele. Începe să vorbească înăbușit. Expune un bilanț. Cifre, fapte, date pe care Hitler le debitează într-un ritm monoton, menit să-și captiveze auditoriul.

Vorbește ca un șef de guvern ce supune politica sa criticilor unui parlament liber. Membrii Partidului au impresia exaltantă că sînt arbitri ai destinului țării : Hitler le dă socoteală de mandatul său. Peste puțin timp, vor avea de votat o ordine de zi, care a și fost fără îndoială comunicată, împreună cu discursul, către agențiile de presă și pe care Hitler a redactat-o împreună cu Hermann și cu Goebbels.

Expunerea va dura pînă cînd auditoriul va fi cufundat în toropeală : Führerul știe să vorbească îndelung, cunoscînd cifrele și faptele.

Minnie evocă nopțile fantastice, în care Hitler apărea, dominînd sutele de mii de apostoli, în decorul wagnerian de la Nürnberg. Dar astăzi ea e lucidă. Nu mai suportă. Analizează. Pe nesimțite, Führerul se transformă în orator de întrunire publică. Ridică tonul puțin cîte puțin, amestecînd sarcasmul cu ditirambii. Adresează evreilor, englezilor, plutocraților și bolșevicilor batjocuri grele.

„Am spus că Stalingradul va fi luat, și Stalingradul va cădea", spune el, entuziasmînd piața petrolului. Reichstagul răcnește.

Iată sarcasmele referitoare la idiotenia generalilor englezi :

[1] Trăiască victoria (germ.).

„Dacă ar fi fost soldaţi, poate că am fi putut să prevedem unde vor ataca. Dar cu asemenea cretini, ce se poate prevedea ?“

Un rîs homeric scutură mia de pîntece naţional-socialiste. Minnie se gîndeşte la sutele de mii de tineri care defilau la Nürnberg. Cîţi dintre ei au şi murit în cîmpiile Rusiei ? Se înfioară.

Din fericire, captivaţi de spectacol, vecinii săi nu-i acordă nici o atenţie. E momentul peroraţiei, ora delirului.

Führerul se înflăcărează. Vocea lui exaltează. Ridică braţul. Loveşte cu pumnul în tribună, unde sînt împrăştiate notele şi cifrele, falsele cifre ale morţilor. Şi, în timp ce Hitler se lansează în cele din urmă imprecaţii, o idee i se impune lui Minnie : Germania a fost fermecată de acest taumaturg. Şi nu va putea să rupă vraja niciodată.

Milioane de oameni se răsucesc într-o vîlvătaie pe care nimic nu va putea s-o stingă.

Hitler este Diavolul.

XI

Noiembrie 1942

GEORGES

Georges citeşte *Waverley* de Walter Scott. Moaie felii de pîine prăjită într-o ceaşcă de ciocolată groasă. Niciodată, odinioară, Georges nu mînca şi nu bea ciocolată, mulţumindu-se, zicea el, s-o fabrice şi s-o vîndă. Dar vremurile s-au schimbat. Lui Georges a început să-i placă, la micul dejun, o ceaşcă din ciocolata sa. Nu-i mai e teamă să nu se îngraşe, dimpotrivă, o uşoară împlinire, o figură rotundă, nu i-ar displace. Gabrielle presimte simptomele unei mode noi, dacă nu ale unei noi linii feminine, judecînd după anumite reclame şi poze apărute în ziare (deoarece n-a putut să se ducă la Paris pentru a vedea colecţiile, fiindcă Georges a evitat întotdeauna să ceară pentru ea un *Ausweiss*).

E o dimineață de toamnă provențală. Marea șoptește încetișor. Cerul e de-o puritate transparentă. Georges, muindu-și feliile de pîine prăjită fără unt în ciocolata Merlin — *(Ce-i mai ieftin și mai fin ? Ciocolata lui Merlin !)* — se gîndește că se va duce să-și caute barca pentru a pescui, după metoda cu frînghia de-a lungul căreia sînt prinse undițele, spre La Foux și fundul golfului, foarte bogat în pește din cauza curentului care vine din larg.

Niște strigăte sfîșie văzduhul.

Cu capotul aruncat peste pijama, Gabrielle vine în fuga mare, pocnind tare din papuci pe dalele holului. Gîfîind, fără să fi avut vreme să-și scoată bigudiurile sau să șteargă urmele cremei de noapte, cu care își unge fața pentru a preveni ireparabilele ultragii ale anilor, Gabrielle dă năvală în camera soțului său :

— Georges ! Nu știi ! Nu știi !

— Nu, spune Georges, spre regretul său smuls din lumea aventurilor inactuale și odihnitoare ale lui *Waverley*.

— Americanii debarcă în Africa de Nord.

Georges sare, puțin lipsind să-și răstoarne pe cearșaf, prețioasa ciocolată Merlin.

Bem ciocolata lui cu spor,
Merlin e-al nostru vrăjitor.

— Am ascultat acum Vichyul, sfîrșește Gabrielle.

În hol, prin ușa rămasă deschisă, se răspîndește semnalul marțial : „Mareșale, iată-ne... salvatorul Franței".

— Prea tîrziu, spune ea, emisiunea s-a terminat. Trebuie să prindem Londra la ora nouă și un sfert.

Georges profită de acest lucru pentru a se întoarce la aventurile lui *Waverley*. Dar insurecția scoțiană din 1745 i se pare lipsită de savoare și chiar ciocolata Merlin nu mai e la fel de bună.

Totdeauna consumați din plin
Ciocolata tuturor. Merlin.

Se scoală, se bărbierește. După aceea se duce în cameră la Gabrielle să caute lungimea de undă cea mai puțin bruiată, în timp ce se transmite emisiunea în limba cehă.

Londra anunță evenimentul fără comentarii. La ora 10, un comunicat de la Vichy declară (crainicul are o voce cavernoasă și o falsă convingere) că o tentativă de debarcare americană s-a produs în apropiere de Casablanca, dar că vedetele dușmane „au fost respinse cu pierderi". Alte tentative, continuă comunicatul, au avut loc în alte puncte ale Africii de Nord : „Ele au rămas infructuoase". Amiralul Darlan, care este la Alger, „a luat măsurile necesare".

Pe de altă parte, o tentativă de disidență a izbucnit în Maroc. Pierre Laval a telegrafiat generalului Noguès, general-rezident, să reziste. Generalul Noguès a răspuns : „Disidența a putut fi redusă. Cer să-i spuneți Mareșalului că poate să se bizuie pe mine. Toate atacurile au fost respinse. Marocul se apără".

Mareșalul Pétain i-a telegrafiat amiralului Darlan :

Sînt fericit că vă aflați la fața locului. Veți putea astfel să acționați. Știți că vă bucurați de toată încrederea mea.

Știrile se succed din oră în oră. Se află că, fiind convocat la Vichy de către Mareșal, generalul Weygand a avut o întrevedere cu șeful statului, în prezența domnului Pierre Laval și a domnului Chatel, guvernator al Algeriei. După aceea că generalul Giraud, recent evadat din Germania, a vorbit pe lungimea de undă Radio-Alger. Algerul să fie de pe acum în mîinile americanilor ?

Ruperea relațiilor diplomatice între Franța și Statele Unite este anunțată după-amiază. Această știre o precede cu puțin pe aceea a predării Algerului. Englezii precizează că americanii au debarcat forțe considerabile. Mai mult de o mie de vase au traversat Atlanticul, fără a fi tulburate.

A doua zi, o nouă cascadă de evenimente. Hitler, într-o scrisoare plină de ironie disprețuitoare, îi face cunoscut lui Pétain că armata sa a trecut linia de demarcație și că va „asigura apărarea coastelor mediteraneene", de azi înainte amenințate de invazia anglo-americană.

Amiralul Darlan, după ce s-a pus de acord cu comandamentul american, trece la disidență, ca și guvernatorul A. O. F.-ului, Boisson, care apărase, anul trecut, Dakarul

împotriva lui de Gaulle, ceea ce îi adusese decorarea și citarea prin ordin de zi pe națiune.

La Vichy, Weygand a căzut într-o capcană. A fost arestat de către germani pe cînd părăsea capitala Sub-Franței și se îndrepta spre Guéret. A fost internat în Germania, ostatic de lux, cu Paul Reynaud, Mandel și Léon Blum.

Ralierea lui Darlan și a devotaților săi la americani neliniștește, la Londra, pe partizanii generalului de Gaulle. Să fie oare aceasta o manevră pentru a forma un guvern la Alger, eliminîndu-l pe de Gaulle ? Algerul va deveni oare un Sub-Vichy ?

Între timp, germanii ocupă Lyonul, Toulouse și toată frontiera spaniolă. Italienii coboară în Savoia și în Provența. Germanii se instalează la Marsilia, unde locuitorii din Canebière privesc defilînd marile tancuri și automitralierele blindate ale unei divizii de demonstrație.

Laval a intervenit pe lîngă Führer, care s-a angajat să respecte Toulonul și flota.

Pétain lansează un mesaj care merită să fie păstrat. Merlin îl decupează cu multă grijă și îl adaugă la filele jurnalului său.)

„Francezi,

Niște ofițeri generali, în serviciul unei puteri străine, au refuzat să asculte de ordinele mele.

Generali, ofițeri, subofițeri și soldați ai armatei din Africa, nu ascultați de acești șefi autohtoni. Vă repet ordinul de a rezista agresiunii anglo-saxone.

Dacă nu vă supuneți disciplinei pe care o cer de la fiecare, vă puneți patria în pericol.

În interesul Franței, am hotărît să sporesc puterile președintelui Laval pentru a-i îngădui să îndeplinească o sarcină dificilă.

Unitatea este mai mult ca oricînd indispensabilă. Rămîn călăuza voastră. Voi nu aveți decît o singură datorie : să ascultați. Nu aveți decît un singur guvern : acela căruia eu i-am dat puterea să guverneze. N-aveți decît o patrie, pe care eu o întruchipez : Franța."

Merlin e dezgustat, nu pentru faptul că Germania ar fi invadat Franța așa-zis liberă nici pentru că Laval ar fi dat în acest scop o mînă de ajutor, ci la gîndul că poate să mai existe încă, undeva în lume, cineva care gîndește că

Franța poate fi *întruchipată* de către Pétain. Ce glumă, dacă ne-ar arde de așa ceva !

Un telefon de la Marsilia îl anunță pe Georges că aprovizionarea a fost, o dată mai mult, la înălțimea împrejurărilor : antrepozitele din Marsilia, unde se „economisise" încă de acum un an o mare cantitate de cacao, au fost golite de germani, de cum au sosit.

Trebuie să se ducă la Marsilia și, pentru aceasta, să ia din Foux trenul local de la ora șase dimineața. La Hyères, se face ziuă. Aici își cumpără Merlin de obicei ziarele. Dar astăzi, ziarele n-au apărut :

— Veți afla la Toulon pentru ce, spune vînzătorul sleit de puteri.

După aceea un grup de provocatori invadează vagonul :

— Germanii sînt la Toulon. Au făcut prizonier întreg Arsenalul.

Cîțiva muncitori se întreabă din priviri, neliniștiți și neîncrezători. Niște tineri coboară prudent. Merlin se înfundă în colțul său. În față, o femeie mică, al cărei soț lucrează la Arsenal, îl privește cu niște ochi mari, neliniștiți. Un mare nor negru se desfășoară peste versantele de la Faron. Chiar acolo, dedesubt este Toulonul.

La gara Abatoarelor, vagonul se golește. În port, se va face controlul legitimațiilor de identitate. Astfel că, descurcăreții (sau îngrijorații) coboară cu o gară înainte și iau tramvaiul. Merlin debarcă aproape singur la capătul cheiului Cronstadt.

Mulțimea mută privește defilînd echipajele prizonierc care trec, cu ofițerii în cap, încadrate de soldați germani. Iată cel de al treilea echipaj pe care îl vede trecînd Merlin, neclintit pe marginea trotuarului. Ofițerul este mic, lat, cu niște ochi limpezi și învesmîntat într-o demnitate care îl depășește. Salută mulțimea, și foarte încet, unii după alții, această mulțime se descoperă. Cel învins nu e omul acesta care se îndepărtează între cei doi paznici ai săi, roboți îmbrăcați în cocleală. Ei sînt cei învinși, iar el învingătorul.

Mai departe, mulțimea se agită. Se înalță strigăte : „Trăiască Franța !", „Trăiască de Gaulle !", „Trăiască Marina !" Marsilieza răsună.

Ce-au făcut oare din portul cu apa în reflexe de moar și din torpiloarele cuminte rînduite pe cele două laturi ? Acestea s-au culcat spre a muri. Apa clipocește printre epave și, așa cum stau fiecare, cu pavilionul înălțat înainte de a se scufunda, reflexele tuturor drapelelor dansează în apa agitată, ca pentru un sinistru 14 iulie.

Dinaintea dughenelor, grupuri tăcute. Femeile plîng. Fiecare dintre acești bărbați, dintre aceste femei, are un fiu, un soț, un iubit, un frate, pe unul dintre bastimentele răsturnate. Ce s-a întîmplat cu el ? Și mereu exploziile astea, norul negru care devine mai mare și mai greu.

Merlin se foiește fără rost pe străzi. Pînă în prezent, își alegea convingerile pe calea rațiunii, chiar și pe cele care păreau mai sentimentale. Dacă el era pentru Rezistență, aceasta era, conform punctului său de vedere, soluția de viitor pentru Franța. (Dacă altădată fusese pacifist, pînă într-atît încît să-și consacre o vacanță acestui congres din Valais e pentru că, mai presus de orice, îl frapa stupiditatea războiului.) Dacă întrunirile patronale îl aflau de partea muncitorilor, e pentru că deplîngea egoismul patronilor și își spunea că sub pretextul comprimării vaporilor. ajungi să faci să sară în aer mașinăria. Nimic mai prostesc decît gestul care a trimis acum la fund atîția ani de muncă și atîtea miliarde. Cu toate acestea, Merlin simte acest gest ca pe o victorie. Eroismul inutil e mare, pur și simplu pentru că e eroism. Georges rătăcește pe străzi, cu un sentiment complex, amestec de suferință și de exaltare.

Un ofițer de marină (care își petrece concediul la Beauvallon, dar pe care Georges abia dacă-l cunoaște) îl oprește dinaintea poștei. E buimăcit și înfrigurat. Îl ia pe Georges de brat cedînd nevoii de a găsi o ființă omenească căreia să i se destăinuie. E comandant pe un mic torpilor ancorat într-unul dintre docurile avansate ale Arsenalului. Vasul său e dintre cele care s-au sabordat. printre primele, din cauză că n-au fost încălzite la timp, pentru că echipajul era gata să încerce să treacă peste minele germane semănate la intrarea în port. Numai că frigii au sosit prea repede.

Încă de acum trei zile, guvernul ordonase retragerea trupelor coloniale care ocupau orașul și punctele de

apărare exterioare. Americanii aflînd acest lucru, ceruseră amiralului de Laborde, care comanda escadra, să iasă în larg. Vase americane, navigînd în patrulare de-a lungul Corsicei, puteau să aprovizioneze unitățile franceze cu carburanți și să trimită escadra pînă la Alger.

Amiralul nu răspunsese.

Către ora trei dimineața, ofițerul de serviciu la prefectura maritimă a primit un telefon de la Vichy :

— Aici amiralul Abrial, secretar de stat la Marină, spune o voce. Trupele germane vor intra în Toulon. Ordinul este de a nu saborda.

Calm, ofițerul de serviciu răspunde :

— Domnule Amiral, nu vă recunosc vocea. Îmi este imposibil să execut un asemenea ordin.

După aceea pune receptorul în furcă și așteaptă.

O jumătate de oră mai tîrziu, primul tanc forțează porțile Arsenalului și camioane enorme ticsite cu marinari germani intrate prin spărtură se îndreaptă spre diguri.

Atunci radioul dă ordin, repetat de trei ori : „Amiralul comandant șef către comandanții tuturor navelor și ale tuturor forturilor de apărare a Toulonului : Sabordați !" Avioane grele se învîrteau în cerc, lansau rachete pentru a-i ghida pe germani în labirintul Arsenalului. Cu o grijă minuțioasă, cîte un echipaj german complet, cu căpitanul în frunte, fusese desemnat pentru fiecare bastiment francez. Într-un ceas, flota germană a Mediteranei ar fi fost constituită. Însă tancul care înainta către *Strasbourg* a fost prins în fascicolul unui proiector al cuirasatului. *Strasbourg* a zdrobit tancul cu două obuze apoi o explozie formidabilă a zguduit orașul, sfărîmînd ochiurile de geam ale caselor de pe străzile vechi, și *Strasbourg* s-a scufundat.

În mod succesiv, toate bastimentele îi urmară exemplul. Exploziile porneau din toate părțile. În slaba lumină a zorilor care încercau să răsară, un fum înțepător a acoperit orașul. Pe cheiuri și pe diguri, echipajele germane, turbînd de furie, asistau, neputincioase, la această sinucidere colectivă. Ca și Franța, flota ei le scăpa.

Comandantul îi spune în continuare lui Georges că forturile de apărare s-au aruncat în aer cu aceeași disciplină.

— Acest gest colectiv reabilitează Franța în ochii lumii, conchide el, cu glasul răgușit.

Fără a-și lua rămas bun de la Georges, ofițerul, cu ochii plini de lacrimi, se îndepărtează și dispare în mulțimea care se revarsă din piața Libertății.

La Marsilia, Joliette și toate cazărmile au fost ocupate. Armata n-a schițat nici cea mai mică rezistență. Hitler a hotărît demobilizarea, notificată lui Pétain printr-un mesaj insultător :

„Faptul că generalii și amiralii francezi și-au călcat cuvîntul de onoare față de organizațiile germane, și aceasta de nenumărate ori, este, în sine, regretabil. Dar totodată, domnule Mareșal, trebuie să recunoașteți că generalii, amiralii și ofițerii și-au violat jurămîntul lor de fidelitate către dumneavoastră înșivă, ceea ce mă obligă să constat că orice înțelegere cu astfel de elemente devine imposibilă.

Eu reprezint interesele unui popor căruia războiul i-a fost impus și care, pentru apărarea sa proprie, este obligat să lupte împotriva acelora care au dorit acest război și îl continuă astăzi în scopul de a nimici toată Europa în folosul unei clici iudeo-anglo-saxone atît europene cît și extraeuropene".

Citind acest mesaj într-un ziar marsiliez de seară, Georges, cu toată mîhnirea sa, resimte un fior de mare satisfacție, pentru că discursul acesta era destinat să acopere sechestrarea flotei („Am dat ordin să fie ocupat numaidecît Toulonul, să fie împiedicată plecarea navelor...") iar combinația a dat greș.

Același ziar anunță că, la propunerea domnului Barthélemy, ministrul Justiției, amiralului Darlan și generalului Giraud li s-a retras naționalitatea franceză. Iată cu ce se ocupa Consiliul de miniștri în timp ce Toulonul sărea în aer !

După o călătorie istovitoare, în picioare pe culoar, Georges se hotărăște să nu se ducă la Vichy. Nu are inima să alerge prin ministere pentru a face cercetări în legătură cu soarta rezervată ciocolatei.

Se oprește la Lyon, ticsit de germani în toate uniformele, unde găsește ca prin minune o cameră și începe să-l aștepte pe Corvin.

Într-o cafenea modestă de pe o stradă vecină cu rîul Saône, René Corvin meditează, dinaintea unei oale cu beaujolais, asupra răspunsului lui Pétain către Hitler. Acesta îi întrece speranțele. E un răvășel de mulțumire.

„Am fost sensibil la dispozițiile personale pe care ați binevoit să mi le exprimați... Refuzînd să părăsesc solul metropolei și cerînd armistițiul, eu am voit să evit dezastre mai mari... Sporind puterile președintelui Laval, șef al guvernului, mi-am exprimat dorința de a vedea stabilindu-se între țările noastre raporturi de încredere reciprocă... Binevoiți a primi, domnule Cancelar, expresia înaltei mele considerații personale."

Merlin îl pune la curent pe Corvin cu cazul său de conștiință : nu poate suporta ideea că n-a făcut nimic, timp de ani de zile, decît să asculte postul de radio englez și să dorească înfrîngerea germană. I se pare că oamenii care se bat în Rusia, în Africa și pe cer, trebuie să poată conta pe o acțiune eficientă a Franței, predată, însă nu aservită.

Din acest punct de vedere, rezistența clasei muncitoare față de așa-zisa „înlocuire a prizonierilor" este un exemplu. Corvin îi citează lui Georges fapte edificatoare. În zona ocupată, unde muncitorilor le era greu să scape de înrolare, mulți au trecut linia de demarcație. Cu concursul municipalităților rezistente, li s-au procurat legitimații de identitate ca muncitori agricoli, li s-a făcut rost de lucru. Laval, pentru a pune iar mîna pe muncitorii desemnați ca „voluntari" care nu răspundeau deloc la convocări, a hotărît, ca o primă măsură de coerciție, să le ridice cartela de alimente. Intervenția jandarmeriei va urma și ea, nimeni nu se îndoiește de asta.

Corvin vorbește despre problemele perioadei de după război. N-ar trebui ca adevărata Franță să se afle luată pe nepregătite, în clipa încheierii socotelilor. De pe acum, Rezistența pune pe picioare un organism prin care introduce acoliți în instituțiile publice, care aduc mari servicii imediate și prepară cadrele de înlocuire, pentru ziua cînd Franța va trebui să fie descotorosită de oamenii de la Vichy.

Pe de altă parte, se constituie o armată secretă. În sfîrșit, de bună credință, cei din Rezistență seamănă teama

printre colaboraționiști, care devin complici la crime și la deturnările de fonduri prin care se soldează abuzul de putere al germanilor. Se procedează chiar la cîteva execuții pilduitoare. Funcționează o întreagă presă clandestină cu imprimeriile sale, cu serviciile sale de difuzare.

Această rețea trebuie extinsă. Dar trebuie evitat ca, în clipa cînd se rupe o verigă, toată rețeaua să se năruie. Trebuie să fie compartimente etanșe, în orașe și în sate, unde membrii grupărilor nici să nu se cunoască între ei.

Pentru această sarcină dificilă (și care va fi astfel din ce în ce mai mult) sînt necesare toate energiile. Un om ca Merlin, care dispune de relații în mediile industriale, care poate să călătorească fără riscuri, care duce dorul acțiunii, va fi un recrut prețios.

XII

Noiembrie 1942

MAX ȘI MADELEINE

Din nou se pun probleme în fața Crucii Roșii Internaționale, mai cu seamă în legătură cu soarta prizonierilor gaulliști prinși în Egipt și a prizonierilor germani din Rusia (deoarece ca urmare a masacrelor de la Kiev, a spînzurărilor masive de la Harkov și a pogromurilor de la Odessa, rușii au trecut la represalii). Însă alții decît Madeleine își vor consacra curajul acestor noi lupte fără arme. Vor avea loc bătălii aspre în Africa. Locul Madeleinei este acolo, de azi înainte.

Dar nu există decît două ieșiri din Elveția : spre Franța sau spre Axă. Madeleine află că, din Franța, mulți au izbutit să ajungă, prin Spania, în Maroc. Se va duce așadar la Plan de la Tour să-și organizeze evadarea.

Noul delegat francez sosește. Madeleine își isprăvește ultimele hîrțogării și vizite oficiale. A trecut prin anii cei mai amari ai istoriei moderne în acest mic port adăpostit al păcii, unde urgiile lumii nu se prezentau decît sub

forma unor demersuri de făcut, a unor credite de obținut. Madeleine s-a aflat, atunci cînd ura se rostogolea asupra lumii, în refugiul bunăvoinței. Curioase întruniri, într-adevăr, în acest areopag unde nu te îngrijorai decît de mizeria oamenilor, fără a te preocupa de culoarea pielii sau de compoziția sîngelui lor.

Bagajele îi sînt strînse. Are un colțișor reținut în trenul de Marsilia. În ziua plecării, i se telefonează de la o clinică din Florissant, cartier periferic al Genevei, că domnul Max Dunant, care se află în tratament în acest stabiliment, cere să o vadă.

Sărmanul Max ! A fost aspră cu el. Dacă e atît de agasant și neîndemînatic ! Îi datorează totuși această vizită de rămas bun.

Se ruinează plătind taxiul (cu schimbul acesta înspăimîntător) pentru a străbate Geneva pînă la înălțimile de la Florissant.

Madeleine află de la confratele său atașat la stabiliment (e o casă de odihnă, în fundul unui mare parc, unde se îngrijesc „maladiile nervoase") că Max Dunant a trecut printr-o depresiune serioasă. Progresele par mai lente decît în majoritatea cazurilor similare.

Madeleine îl găsește pe Max înfofolit, cu toate că odaia lui e supraîncălzită, într-un halat gros. S-a bărbierit ca s-o primească. Cînd intră, Max se ridică dintr-un fotoliu mare, așezat aproape de fereastră.

Palid și slăbit, îi pare în același timp și mai tînăr, avînd ceva copilăresc în privire.

— Îți mulțumesc că ai venit, spune.

— Aș fi venit mai de mult, dacă aș fi știut că ești suferind, răspunde ea așezîndu-se în fața lui.

— Oh ! Nu suferind, ca să vorbim pe șleau, ci obosit. Plătesc niște ani lipsiți de odihnă.

Acest om atît de încrezător în el (enervant chiar, din cauza acestei impresii pe care o lăsa de om sigur că nu se înșală niciodată) i se pare nestatornic și fluid. Ochii lui, în dosul ochelarilor, se zbat, ca uluiți, nu din cauza luminii, căreia îi întoarce spatele, ci a privirii Madeleinei.

— Dar mă simt mai bine. Mă voi duce să-mi petrec vacanța la fratele meu la Neuchâtel sau poate în Franța, pe Coasta de Azur — cu toate că medicul îmi recomandă supraalimentație și, din acest punct de vedere, Franța nu pare indicată.

— Sora mea îmi scrie că ei îșI dau multă osteneală cu aprovizionarea, spune în mod banal Madeleine.

Și adaugă :

— Mă duc dealtfel să mă conving singură.

— Oh ! chiar așa, întreabă el cu un zîmbet politicos, pleci în concediu ?

— Am venit să-ți spun la revedere.

Infirmiera aduce o ceașcă de lapte cu un medicament.

— Te întorci curînd ? întrebă ridicînd capul.

Seamănă cu un copil foarte mic ce poartă ochelari, cum se văd pe ilustratele umoristice englezești. Madeleine nu îndrăznește să-i spună adevărul.

— Bineînțeles, răspunde ea, după o ezitare pe care o crede imperceptibilă.

Max își scoate ochelarii și-i șterge cu batista din buzunarul de la piept al halatului. Madeleine îl compătimește. Trebuie să fie foarte singur. Oare ea, Madeleine cea orgolioasă, nu seamănă în multe privințe cu el ? Nu luptase ea ani de zile pentru a o ascunde față de ceilalți, și chiar față de ea însăși, pe adevărata Madeleine, slabă, nehotărîtă, și a i-o substitui pe doctorul Martin-Chéraillle cu diplomele sale, numele său de mare burgheză și reputația de „tînăr medic cu viitor strălucit" ?

De cîteva luni, gîndul la Jean o preocupă pe de-a-ntregul. Nu trăiește decît în așteptarea scrisorilor ștampilate de Royal Air Force din Orientul Mijlociu. Mai înainte, n-ar fi înțeles nimic din drama lui Max Dunant, anchilozat în personajul său. Dar astăzi Madeleine ar dori să comunice cu el altfel decît prin cuvinte șterse.

Îi zîmbește ca unui copil și roșește. Așa o privea oare Jean, cînd se întîlneau ?

Mașinal, își consultă ceasul.

— Te duci așa repede ? se îngrijorează Max.

— Nu mai e mult pînă la plecarea trenului.

— Îți mulțumesc pentru că ai venit, Madeleine. Sper că ai uitat...

— N-am uitat că noi sîntem vechi și buni camarazi și că vom fi astfel totdeauna, răspunde ea luîndu-i mîna.

A plecat. Odaia e plină de parfumul ei. Max se întoarce la fotoliul în care cade, copleșit. Madeleine nu se va mai întoarce. Cea care s-a așezat în acest fotoliu era altă femeie. Fără îndoială că ea nu-și dă seama de această transformare, însă Max (care nu e totuși deloc un bun observator) a sesizat numaidecît. De azi înainte, Madeleine aparține unui univers în care nu există loc pentru Max Dunant.

E în amurg. Infirmiera intră, închide obloanele, aprinde lumina. Parfumul Madeleinei se evaporează încetișor.

Ar fi trebuit s-o implore : „Dumneata singură poți să mă salvezi din singurătatea și deznădejdea mea". Dar ea n-ar fi putut face nimic. Nu ea e cea care a venit să-l vadă pe Max Dunant la clinica din Florissant. Ci corpul ei grațios, precedat și urmat de parfumul ei ușor. Însă adevărata Madeleine se află departe.

E prea cald în odaia asta. Max deschide fereastra. S-a făcut noapte. Se înfioară. Lui nu-i place noaptea. Noaptea e rea. Închide fereastra și se întoarce la fotoliu. Această vizită a Madeleinei era ultima lui speranță. Tot ce găsise el de spus a fost : „ce drăguț că ai venit" și : „sper că ai uitat discuția noastră".

Viața nu e înspăimîntătoare. E plată ca o stepă, stearpă ca un deșert. Cum poți oare să-ți dai osteneala să îndeplinești formalitățile agasante care umplu viața aproape în întregimea ei, să mănînci, să dormi, să te îmbraci, să te dezbraci, să te speli, să ieși, să arunci găleți de apă într-o moară care macină-n gol, pentru singura satisfacție de a îmbătrîni, adică de a avea din ce în ce mai puțin gust și forță, din ce în ce mai multă plictiseală. Vine o clipă în care acest lucru devine insuportabil. Cu toate acestea, e curios, bătrînii țin mai mult la viață decît tinerii. Ceea ce dovedește că nu dobîndești înțelepciune cu vîrsta.

Viaţa nu e nici tragică, nici frumoasă, nici urîtă : ci plictisitoare.

Cum să ai răbdare să te plictiseşti încă multă vreme, să fii martorul eforturilor pe care le fac oamenii spre a găsi mijloace ingenioase şi inedite de-a se tortura şi distruge ?

Cel mai bun lucru e să saluţi şi să pleci. Pur şi simplu. Fără zgomot, fără revolver, sau vine tăiate, fără funie de spînzurat, sau înec. Fără să împroşti cu sînge sau să-ţi scoţi limba albăstrie. O ieşire politicoasă şi discretă, iată idealul unui om binecrescut care n-a ridicat niciodată tonul în discuţie, nici n-a ajuns la polemică şi care nu s-a interesat, la urma urmei, decît de nişte idei inutile.

Cînd a avut sciatica aceea ce l-a făcut să sufere atît (pentru că mai există şi astea, cînd trăieşti, bolile, neputinţele şi rinitele), medicul i-a prescris cîteva injecţii cu morfină. Max, pe vremea aceea, dezaproba drogurile. Îi era teamă să nu se deprindă cu ele. Era atît de metodic încît păstrase cutia cu fiole şi seringa într-un sertar.

Înainte de-a veni la odihnă aici, Max a pus această cutie la fundul servietei ticsite cu hîrtii, de teamă să nu sufere, pentru că, de cînd viaţa îl dezgustă, a devenit foarte sensibil.

Infirmiera aduce masa de seară. Max nu are dreptul să citească ziarele. Această interdicţie face parte din cură.

— Domnişoară, în ce zi sîntem ?

— Douăzeci şi şapte noiembrie.

Ei bine, nu va mai exista o noapte de Crăciun la fel cu aceea de anul trecut, în restaurantul de lux, în mijlocul idioţilor acelora.

Max a mîncat cu poftă. Infirmiera se întoarce.

— E ora de culcare. Văd că aţi mîncat bine. Arătaţi bine. V-aţi făcut sănătos. Doctorul e mulţumit. Ne veţi părăsi săptămîna viitoare şi veţi încerca să nu vă mai surmenaţi.

Stinge lumina de la căpătîi şi pleacă. E o tînără amabilă care dă impresia că se interesează de bolnavii aceştia inutili pe care îi corcoleşte în zadar.

Max aprinde din nou lumina. Își aranjează halatul de-a lungul ușii, pentru ca nici o rază de lumină să nu se zărească din exterior.

După aceea se așază la masă. Își ia servieta, scoate din ea un carnețel și stiloul. Apoi scrie :

Las ceea ce posed fratelui meu. Rog să fie distruse hîrtiile care vor putea fi găsite acasă la mine și să nu fie publicată nici o operă postumă. Înmormîntare discretă. Mulțumesc. La revedere tuturor.

Max DUNANT

Cutiuța e aici, ca și seringa. Îi vine ideea să ardă acul, după aceea îl amuză această manifestare absurdă a instinctului de conservare. Umple seringa cu grijă. Una, două, trei, patru fiole încap în ea cu ușurință.

Se întoarce la pat, se culcă. În definitiv, viața are poate și părțile ei bune. Nu e prea tîrziu, la treizeci și șapte de ani, să cauți să fii fericit. Dar nu se pune problema să fii fericit fără Madeleine. Și-apoi, hotărîrea a fost luată. Nu stă în obiceiurile lui Max Dunant să revină asupra hotărîrilor. Acul îi provoacă durere. Întotdeauna a fost neîndemînatic. Un nerod de intelectual, asta era. E mai corect să stingă lumina.

E obligat să se culce odată cu găinile și lui nu-i e somn, la ora asta stupidă. În sfîrșit, de data asta, s-a vindecat.

Există oare ceva de partea cealaltă ? Sau poate că viața nu-i decît o glumă proastă, un accident al Cosmosului ? Cînd era mic, mama îl ducea la biserică. Acolo a avut loc ceremonia primei împărtășanii. Existau, între Cer și el, niște cărți groase, cărțile unor savanți. Între viață și el de asemenea au existat întotdeauna niște cărți groase. Păcat. Dumnezeule, ai milă de mine. „Tatăl nostru carele ești în Ceruri..."

Îi e somn. Adoarme, va muri. E absurd. O să strige după ajutor. Îl vor îngriji, vor opri mersul otrăvii. Dorește să trăiască. Viața e cu siguranță minunată. El o vede acum în întregime albastră, nu, roșie și aurie... Roșie și aurie... Roșie... Neagră...

XIII

Decembrie 1942

GEORGES ŞI MADELEINE

Trenul are trei ore întîrziere. În mai multe rînduri, garnitura s-a oprit în plin cîmp.

În vagonul-restaurant, unde se duce să-şi ia micul dejun, Madeleine e strigată cu voioşie. E Georges Merlin care se întoarce de la Lyon. Vagonul din Geneva a fost ataşat la Valence.

Amîndoi privesc pe fereastră, cînd se apropie de Toulon. Spre La Seyne, se disting, în depărtare, suprastructurile unor vase. Accesul în Toulon este interzis persoanelor care nu sînt de acolo. O divizie S.S. circulă toată ziua prin oraş, etalîndu-şi materialul modern, motocicletele duduitoare, carele-automitralieră în care oamenii bruni, în picioare, privesc fără expresie mulţimea îngrijorată.

Georges îi povesteşte Madeleinei că diviziile acestea sînt o capodoperă de propagandă. Îi scot în evidenţă atît pe Goebbels cît şi Statul-Major. E circul Barnum al spaimei. În toate oraşele ocupate unde victimele ameninţă să-şi ridice capul, una dintre cele două divizii S.S. „Adolf Hitler" sau „Marea Germanie" îşi face apariţia. Au fost văzute la Praga, la Saint-Nazaire, la Varşovia, la Belgrad, la Lille. Una dintre ele a sosit la Toulon, pe calea ferată pînă la periferie, unde a debarcat, pentru a-şi face intrarea în oraş. La Rouen, de cînd cu ultimele atentate, un prieten al lui Georges reperase un motociclist însemnat cu o cicatrice mare pe obraz care trecea ca vijelia, pe bulevardul Boïeldieu. Instalat pe terasa cafenelei Victor, acest martor l-a văzut pe acelaşi motociclist de douăzeci şi şapte de ori între ora două şi ora cinci.

La Saint-Raphaël, Georges o duce pe Madeleine să ia dejunul la braseria Excelsior. Ea îi spune că este în căutarea unui mijloc de a ajunge în Algeria : nici o îndoială că va fi nevoie de medici, acolo.

Georges îi destăinuieşte că unul dintre prietenii lui va fi poate în măsură s-o ajute, dacă vrea să vină, marţea viitoare, să ia masa la Nisa.

Trenul local e ticsit de-o mulţime guralivă, amestecată cu soldaţi italieni purtînd capele moi, garnisite cu pene. Sînt prost îmbrăcaţi şi lipsiţi de disciplină. Georges afirmă că italienii aşteaptă debarcarea cu tot atîta nerăbdare ca şi francezii.

Războiul şi-a schimbat direcţia : debarcare americană în Africa de Nord, ofensivă a armatei lui Montgomery, care a eliberat Egiptul şi care ameninţă Tripolitania...

La Sainte-Maxime, Sylvette a venit, cu Eude şi Éléonore, s-o aştepte pe mătuşa Madeleine. Atelajul poneiului e strălucitor, Sylvette radioasă. Cei doi copii poartă aceeaşi cămaşă albă, aceeaşi cravată ecosez, acelaşi blazer albastru. Pantalonii scurţi ai lui Eude şi fusta Éléonorei sînt croite din aceeaşi ţesătură gri.

Niciodată Sylvette n-a părut mai mulţumită, fericită că poate fi activă şi utilă, între soţul ei, pe care îl tratează ca pe Bébel, cea mai micuţă dintre fetiţe, şi liota asupra căreia domneşte, blajină şi autoritară. Fără îndoială că e un mare noroc să fi fost plămădită pentru a fi o femeie, o mamă. Tradiţia ar dori totuşi ca adevăratele „matronae" romane să nu poarte pantaloni bej şi nici canadiene cu aspect militar.

La intrarea pe domeniu, Madeleine clipeşte din ochi. Dinaintea grilajului, se află o santinelă înarmată !

— Da, spune Sylvette rîzînd, avem un colonel italian în pavilionul de vînătoare şi o baterie în preajma vechiului donjon. Cînd Sigismond se întoarce acasă ori iese, e încîntat de spectacol. Lucrul acesta îi îngăduie să-şi imagineze, spune el, gărzile strămoşilor săi.

Cînd trăsura o ia pe alee, santinela prezintă arma.

— Sînt dresaţi, constată Madeleine.

— Oh ! răspunde Sylvette, Jamain i-a angajat să taie pădurea. Nu se mai găseşte mînă de lucru.

Ducele aşteaptă pe terasă, în costum de vînătoare, cu pipa în gură. Bébel se străduieşte să decorticheze un scarabeu. Sigismond se ridică din şezlongul său şi o sărută pe Madeleine.

— Ce fericire că apropierea Crăciunului te aduce din nou, spune el.

Apoi suspină.

— Bébel și cu mine te-am așteptat pentru gustarea de după-amiază. Ne e tare foame.

Madeleine cere vești despre Jeanne și despre micul Alain. Jeanne s-a făcut mai sociabilă de cînd a găsit o ocupație care s-o justifice în ochii săi. S-a angajat să pună în ordine biblioteca și arhivele castelului. Se pare că o pasionează istoria familiei Grandlieu. Cînd totul va fi în ordine la Plan de la Tour, Jeanne își propune să plece pentru a face același lucru la Grandlieu, în Gers.

— Și eu care o credeam bolșevică, spune ducele. Cînd colo, e un arhivist-paleograf !

Alain sosește mergînd cu pași mărunți. Madeleine uitase cît de mult copilul acesta îi seamănă lui Gilbert. Are ochii gravi, tenul mat, fruntea bombată, precum și gesturile precise și nepăsătoare ale lui Gilbert. Cînd Alain se așază la capătul mesei mari din sufragerie, Madeleine îl regăsește atît de intens pe Gilbert plecîndu-și ochii în farfurie, încît îi vine chef să plîngă. Se apropie de Sylvette care prepară tartinele și o sărută. Sylvette pare uluită, dar, după o ezitare, zîmbește.

— Sper că vei rămîne multă vreme, doctore, spune ducele atacînd feliile de pîine prăjită pe care a fost întinsă miere, avem mare nevoie de îngrijirile dumitale.

S-ar spune că nefericirea lumii a sucombat, asemenea unui talaz istovit, la zidurile domeniului. Sigismond vorbește de restricții, de privațiuni, de cartelă, însă bucătăria e îmbelșugată și îngrijită.

— Să te aprovizionezi la bursa neagră te costă o avere, i-a strecurat Sylvette la ureche Madeleinei, dar Sigismond e atît de dificil în ceea ce privește hrana și atît de ușor de mulțumit în ceea ce privește restul, încît fac sacrificiile necesare.

Și-a mai adăugat fără să fie convinsă :

— Dealtfel, alergăm spre ruină.

Lunea următoare, Madeleine pleacă într-o „călătorie amicală" promițînd că se va întoarce la Plan de la Tour înainte de sfîrșitul săptămînii. O dată ieșită pe poarta domeniului, se cufundă din nou în secol, în an, în zi.

Desigur, cu toată prezența italienilor care te fac să te gîndești la cele mai rele mostre ale armatei franceze din 40 (Sigismond îi numește bucuros „învingătorii noștri"), războiul e încă departe de Provența. Mai puțin, fără îndoială, decît anul trecut. La Fréjus, necruțătoarele Stukas din Luftwaffe sînt alineate cu sutele.

La Saint-Raphaël, unde aviatorii germani colcăie, Madeleine regăsește ambianța adevăratei ocupații. Însă e uluită de tinerețea piloților.

La Nisa, are întîlnire la Cintra cu Georges Merlin. Cintra e un bar-cabaret, în fundul căruia se chinuiește o orchestră. Tineretul avut al Nisei și fauna cinematografică, încă numeroasă pe Coastă, se întîlnesc aici.

Georges și René s-au așezat într-un ungher întunecos. Madeleine îl recunoaște pe Corvin, omul acesta cu figura ciudată, părul stufos, fruntea îngustă, maxilarul inferior lat și privirea pătrunzătoare, care o cercetă insistent în timpul dejunului de la Beauvallon, acum aproape un an.

Georges e încîntat, pentru că a „dibuit" un restaurant de bursă neagră, unde li se va oferi un „chiolhan dichisit". Aici „înfulecă" ca înainte de război, cu untul pe masă, afumătură de porc, antricoate groase ca mîna, cartofi prăjiți și clătite flambate.

De la întoarcerea ei în Franța, Madeleine nu aude vorbindu-se decît de mîncare. Fiecare desfășoară niște comori de ingeniozitate pentru a obține un ou sau o bucată de brînză, pe deasupra rațiilor pe cartelă. Doamnele cele mai trufașe au devenit prietenele intime ale băcanilor lor. Măcelarii sînt așteptați cu masa întinsă în castele. Totul a devenit monedă de schimb. Fericiții acestei lumi care nu pufnesc de indignare dețin o situație avantajoasă.

Georges o informează pe Madeleine că un litru de ulei se vinde cu o mie de franci pe sub mînă, un pachet de țigări cu o sută de franci, un ou cu douăzeci de franci. Madeleine înțelege de ce e Sylvette atît de aferată și străbate întruna regiunea pe bicicletă sau cu „trăsurica pe două roți".

— Asta înseamnă, lămurește Corvin, că există mulți bani în circulație. Cele cinci sute de milioane pe care îi imprimăm noi (noi, adică Vichy) pentru Germania sînt deîndată puși iar în circuit. Averi enorme se clădesc pe

nenorocirea generală — cei care vînd germanilor şi traficanţii de bursă neagră. Iar aceşti noi îmbogăţiţi se grăbesc să cheltuiască banii, în care nu au nici o încredere. Numai că nu găsesc nimic de cumpărat. De unde o creştere nesăbuită a preţurilor la mărfurile rare şi o oscilaţie nebună care aminteşte de Directorat.

— Credeţi oare, întreabă Madeleine, că mergem spre faliment ?

— Nu, pentru că războiul îi costă pe aliaţi mai mult de cinci sute de milioane pe zi. Inflaţia lor o depăşeşte pe a noastră.

Madeleine îi împărtăşeşte lui Corvin dorinţa de a se duce în Algeria, pentru a obţine acolo un post de medic în armată. Corvin o studiază cu privirea lui pătrunzătoare.

— Sînteţi gata, întreabă el, să vă expuneţi unui risc ? De exemplu, să ajungeţi în larg la bordul unei bărci de pescuit, pentru a vă îmbarca pe un submarin ?

— Evident, răspunde Madeleine.

— Ei bine, cred că lucrul va fi cu putinţă.

Corvin vorbeşte după aceea despre îngrijorarea care se simte la germani. Ruşii au lansat, pe frontul din Sud, o ofensivă care pune în mişcare nişte resurse nebănuite. Încearcă să elibereze Stalingradul printr-o manevră dublă. Dacă germanii nu se repliază (fără îndoială pentru că Führerul a spus în discursul său din octombrie că Stalingradul va fi luat) şi dacă cele două armate ruseşti ajung să facă joncţiunea, nemţii se expun unui dezastru militar. Totuşi, Corvin nu prevede sfîrşitul războiului. Fiara rănită de moarte va deveni feroce. Împuşcările de ostatici, deportările, torturile se vor intensifica, avînd complicitatea oamenilor puşi în alternativa victoriei germane sau a spînzurătorii. Cea mai gravă problemă este aceea a rechiziţionării mîinii de lucru. Care nu va întîrzia să ia caracterul unei adevărate mobilizări. Oamenii valizi din Europa aservită vor fi duşi să muncească în Germania.

Cînd se despart, în pragul hotelului Plaza unde a tras Madeleine, René Corvin îi spune :

— Vă voi trimite un cuvînt semnat unchiul Marcel, fixîndu-vă o întîlnire. Pînă atunci, dacă ascultaţi radio

Londra, ca toată lumea, şi dacă veţi capta un mesaj care sună astfel : „Morcovii sînt fierţi" să fiţi gata.

Întoarsă la Plan de la Tour, Madeleine o găseşte pe Sylvette cufundată în pregătirile pentru pomul de Crăciun. A şi trecut un an din ziua cînd Madeleine o privea agitîndu-se la fel, aranjînd ghirlande şi fire de beteală.

— Avem cele mai mari necazuri cu lumînările, spune dezolată Sylvette. Ce fericire că mi-au rămas de anul trecut.

Păstrează accesorii şi figurine din ceramică provenţală ale ieslei în cutii mari şi le scoate ca pe nişte comori.

— Cît despre jucării, ce mi-ai adus cu tine de la Nisa ?

Madeleine avea o listă lungă, cu care s-a descurcat cum a putut mai bine. Sylvette cercetează cu nerăbdare această recoltă incompletă. Două kilograme de ciocolată trimise de Georges Merlin îl umple de bună dispoziţie pe duce.

— E un prieten preţios, spune el. Sylvette, ai să-l inviţi la cină. Graţie lui, vom mînca şi anul acesta o adevărată buturugă de Crăciun.

Sylvette calculează partea fiecăruia din această mană cerească neîndestulătoare. Madeleine renunţă să-i mai explice că în plin vălmăşag, lipsa de bomboane şi de lumînări e răul cel mai mic. Sylvette ar repezi-o în stilul ei :

— Dacă vor fi cu cîteva lumînări mai mult în pomul meu de Crăciun şi dacă Bébel va primi calul mecanic pe care i l-a cerut lui Moş Crăciun, asta nu va întîrzia victoria cu nici un minut, ar spune, cu logica ei nedezmînţită.

În afară de liota ei, Sylvette are şi alte griji. Banii nu mai ajung spre a alcătui colete corespunzătoare pentru prizonierii pe care-i are în sarcina sa, pentru a-i îmbrăca pe noii născuţi din Plan de la Tour, din Grandlieu-en-Gers, sau pentru a le supraalimenta pe femeile însărcinate. Liota ei înseamnă în realitate mai multe sate de care se simte responsabilă, ducesă şi suzerană, lacomă şi exigentă pentru cei pe care îi protejează, indiferentă faţă de alţii.

Ducele, înveselit la ideea că a găsit graţie intalienilor o nouă sursă de tutun pentru pipa lui (dizolvarea armatei şi dispariţia tutunului de trupă îl cufundaseră într-o

încurcătură nemiloasă), caută colinde de Crăciun în cutia cu discuri.

Ajunul Crăciunului e asemănător cu acela de anul trecut. Totul se desfășoară după același ritual : așezarea încălțăminții copiilor, Sylvette care-l fixează pe moș Crăciun de cea mai înaltă creangă.

Doar că nu mai are loc liturghia de noapte din cauza camuflajului. Iar Madeleine nu a primit nici o scrisoare de la Jean. N-a primit știri de la el de cîteva săptămîni. Împreună cu armata lui Montgomery, e angajat în bătălia din Tripolitania. Pe deasupra, dacă a sosit cumva o scrisoare la Geneva, i-o vor trimite oare ? Scurtele scrisori ale lui Jean, ca răspuns la scrisorile ei lungi și obositoare (cît e de greu să nu spui prea mult și totuși să spui destul !). au devenit rațiunea ei de a exista.

La întoarcerea de la slujbă, care are loc la ora cinci, Sylvette, Madeleine, Jeanne și Éléonore (care în primăvară va lua parte la ceremonia primei împărtășanii) îl găsesc pe ducele de Grandlieu pradă unei agitații neobișnuite.

— Amiralul Darlan a fost asasinat la Alger !

După ce le-a comunicat această știre care-l apăsa, Sigismond își află din nou pofta de mîncare.

Georges și Gabrielle Merlin au fost invitați la cină. Sosesc pe motocicletă, Georges ducîndu-și soția în crupă, ca în romanele cavalerești.

După cină, toți se adună în jurul aparatului de radio. Madeleine tresare cînd aude crainicul spunînd : „Morcovii sînt fierți".

În momentul plecării, Georges Merlin o reține.

— Apropo, îi spune el, unchiul Marcel îți va face o vizită poimîine, către ora optsprezece, la hotelul dumitale, la Nisa.

Îi strînge mîna, cu un surîs amabil. Foarte încet, îi șoptește :

— Călătorie plăcută !

Corvin vine la întîlnire. Cinează împreună la *Ballon d'Alsace*. Madeleine a luat cu sine un geamantan destul de greu, pe care Corvin îl cercetează cu dezaprobare. Dar se resemnează și amîndoi iau ultimul autocar spre Monte-Carlo, ticsit de jucători. (De la ocuparea Coastei de către italieni, cazinoul de la Monte-Carlo a

rămas deschis și o sumedenie de amatori se grăbesc într-acolo.) Ei coboară la Beaulieu. Corvin duce geamantanul. Trebuie să străbată pe jos un traseu destul de lung, în noaptea întunecoasă, pînă în vecinătatea vechiului domeniu al regelui Belgiei. Corvin trebuie să fi reperat drumul care duce la golful Passable, pentru că nu ezită. Din cînd în cînd, schimbă valiza în mîna cealaltă.

Pe o scară îngustă, coboară spre un mic dig.

— Există un post de pază italian la bateria din Parc, spune Corvin. Va trebui depășit capul Ferrat cu ajutorul vîslelor.

Un vas de pescuit se balansează, pe care se disting niște siluete. René fluieră. Unul dintre oameni se ridică. Apa clipocește. Ținînd-o pe Madeleine de mînă, René a ajuns pînă la înălțimea vasului.

— Nu vă așteptam decît pe dumneavoastră, spune marinarul.

Corvin strînge brațul Madeleinei, înainte de a o ajuta să sară în ambarcațiune. Omul o apucă în brațele sale și o așază în spatele lui, după aceea Corvin îi trece geamantanul.

Numaidecît, omul începe să vîslească greoi și totul dispare în întuneric.

Madeleine stă așezată în fundul bărcii ; alături de un bărbat înfășurat într-un pardesiu gros. Distinge cinci sau șase umbre în jurul lor.

După trecerea unui răstimp care ei i se pare nesfîrșit, marinarul își strînge vîslele în barcă și pune motorul în funcțiune. Barca saltă pe valurile scurte. Vîntul se năpustește în mantoul Madeleinei, care se înfioară.

Nimeni nu vorbește. Nu se aud decît clipocirile valurilor și eșapamentul bătînd regulat al motorului.

— De-abia acum e mai neplăcut, spune marinarul.

Din minuscula cabină unde e închis motorul, omul scoate un felinar de vînt pe care se apucă să-l aprindă, ferind flacăra chibritului între palmele sale greoaie.

Curînd felinarul de vînt strălucește. Marinarul îl așază pe acoperișul cabinei și-l ține cu o mînă. Încetinește viteza. Motorul dă rateuri, zbîrnîie cînd vasul atacă valuri mai agitate.

La dreapta, un firișor de lumină străpunge noaptea; după aceea se stinge.

— Avem noroc, spune omul. N-a fost prea greu. E drept că eu cunosc toate dedesubturile pe-aici.

Deschide felinarul de vînt și suflă pentru a-l stinge. Curînd, Madeleine zărește, în întuneric, o umbră mai întunecată. Șalupa vine să se alinieze de-a lungul submarinului. Silueta unui bărbat stă imobilă pe pasarelă. O altă siluetă țîșnește din tambuchi. Cei șase călători, valizele, trec din mîinile marinarului în cele ale matrozilor.

După aceea mica șalupă face volta și se îndepărtează.

Madeleine coboară scara abruptă. Clipește din ochi în fața ofițerilor francezi care o primesc.

XIV

Decembrie 1942

VALENTIN

O izbitură surdă, apoi un geamăt prelung, ca și cum vasul, atins în părțile sale de sub linia de plutire, ar fi strigat după ajutor. Valentin se gîndește : „Torpilat". Rana de pe față începe imediat să-l doară. *Batavia* se cabrează ca un animal rănit și Valentin îi ascultă respirația gîfîitoare. La babord în față, o flacără țîșnește, ca un gheizer, urcă în noapte și cade din nou în scîntei.

Petrolul arde într-unul dintre rezervoare.

Un al doilea șoc îl face să se clatine pe omul de la cîrmă. Locotenentul și radiotelegrafistul țîșnesc din întuneric.

— S.O.S. ! Bărcile la apă ! ordonă Valentin.

Batavia în flăcări luminează marea. Flăcările cuprind puntea și centrul vasului. Limbile mîngîie o balustradă și înaintează cu precauție.

Valentin încearcă să distingă restul convoiului, însă petrolul în flăcări îl orbește. Radioul pîrîie, de la vapor la vapor. Focul șovăie peste armătura de oțel, apoi, pentru

că vaporul a schimbat uşor capul, se caţără către prova. Se leagănă peste armătura de tablă pe care încearcă s-o deformeze. Mirosul de metal încins e dezgustător.

Marea e destul de agitată, din cauza vîntului dinspre est-nord-est, dar fără să fie mînioasă.

— Stop peste tot, spune Valentin în tubul acustic.

După aceea, cînd vasul şi-a pierdut viteza, reia :

— Înainte, încetişor. Verificaţi tambuchiurile. Instrucţiuni de incendiu. Fiţi gata să părăsiţi bordul.

Primele bărci coboară de-a lungul scripeţilor. Valentin îi spune omului de la cîrmă :

— Filează după val, înţelegi ? Nu se mai pune problema să ţinem capul...

— Da, domnule comandant, răspunde Van Houten fără a se nelinişti.

S-ar spune că e o scenă de noapte pusă la punct pentru filmare şi fals luminată de nişte proiectoare monstruoase.

Explozia rezervorului din faţă-babord face nava să se ridice. În faţă-tribord, flăcările se înalţă din ce în ce mai sus. Focul s-a pornit la teuga din faţă.

Secundul şi ofiţerul mecanic sînt aproape de Valentin.

— Totul e pregătit, domnule comandant. Cazanele stinse. Etanşeitatea perfectă. Curentul tăiat.

Primul locotenent ordonă îmbarcarea echipajului.

— Aveţi ştiri de la convoi ?

Radiotelegrafistul apare din nou, exact pe replică.

— Convoiul îşi continuă drumul, domnule comandant. Ni se lasă un contratorpilor pentru a primi echipajul.

Valentin ezită. Dacă ar izbuti să menţină focarul către pupa, atunci poate că incendiul nu s-ar întinde atît de mult încît să încălzească la roşu tablele celorlalte rezervoare.

— Van der Stuefel, îi spune Valentin ofiţerului mecanic luînd bara cîrmei din mîinile lui Van Houten, uită-te bine la foc. Îl ţin sub vînt. Dacă slăbesc strînsoarea...

Valentin răsuceşte bara. Gardul de flăcări oscilează, ezită, după aceea sare spre dunetă ca la asalt. Valentin întoarce bara la loc numaidecît.

— Vezi, Van der Stuefel ?

— Da, domnule comandant.

Un val mare se cațără de-a lungul *Bataviei*. Valentin răsucește ușor bara. Se vede spuma albă sărind la asaltul flăcărilor. Din această cauză, se produce un trosnet formidabil.

— O treabă de infern, spune locotenentul Bogaert.

— Bogaert, spune Valentin, urcă pe torpilorul american cu echipajul. Cere să patruleze în jurul nostru, pînă în zori. Eu rămîn la bord ca să țin bara.

La o zguduitură, cei trei oameni cad unii peste alții. Spatele țîșnește din apă și vaporul se cufundă spre babord-față, ca pe o enormă basculă.

— Apa intră în rezervor, spune Valentin ridicîndu-se în picioare.

Se apucă de bară, pe care timonierul o menține cît poate mai bine și redresează vaporul.

— Marea ține cu noi, mormăie Valentin. Nu uita să spui tot ce s-a petrecut, Bogaert.

Secundul face o mișcare, însă Valentin continuă :

— Van der Stuefel, n-am nici un ordin să-ți dau. Evacuarea e necesară în caz de incendiu. Cu toate acestea, dacă aș fi avut un pic de presiune, m-ar fi ajutat grozav să țin la bară.

— Cobor, domnule comandant, răspunde Van der Stuefel. Păcura asta americană e gigea. O să pornim îndată la un sfert de turație.

— Și eu la fel, aș vrea să rămîn, domnule comandant, propune Bogaert cu jumătate de glas.

— Nu. Dumneata trebuie să raportezi.

Radiotelegrafistul apare pe dunetă, care se înalță ca un turn cățărat în spatele petrolierului, pe deasupra camerei hărților, a cabinei căpitanului, a postului de T.F.F. — mic apartament care domină puntea întîi și de unde se coboară, pe o scară în spirală, spre careu și spre cabinele celorlalți ofițeri.

— Torpilorul va rămîne, domnule comandant, spune radiotelegrafistul. Îmbarcă echipajul. Cu toată hula, ei speră să salveze pe toată lumea, mulțumită torței noastre.

— Numai dacă ticălosul ăsta de neamț n-o să ne trimită o a doua bomboană, spune Valentin, punîndu-și mîna streașină la ochi pentru a privi marea, și neagră, și albă. Nu se poate spune că respectăm camuflajul.

O nouă flacără țîșnește din față. Îi urmează o explozie. Vaporul împunge cu nasul în jos.

— Al treilea rezervor, spune Valentin.

— Domnule comandant, cred că ați face bine să veniți, spune Bogaert.

O bătaie regulată de motor urcă, liniștitoare. Clopotul sună tremurat.

— Executat, domnule comandant. Pentru moment pompele cu injecție par să sugă.

— N-o să se poată spune că n-am văzut totul pînă la capăt, conchide radiotelegrafistul, un flamand rozaliu și vesel, cu o față rotundă.

Valentin desprinde tubul, cu o mînă.

— Van der Stuefel... Înainte, două sute, dacă vrei.

Pune tubul la loc și îi spune lui Bogaert :

— Du-te, Bogaert.

Se uită la omul de cart care nu s-a clintit, lipit de geam, cu o mînă pe bara pe care o manevrează Valentin.

— Și tu la fel, Van Houten.

— Scuzați, domnule comandant, răspunde Van Houten, cartul meu nu s-a terminat.

Pentru oamenii aceștia e cît se poate de simplu.

— Dacă-i așa, răsucește-mi o țigară, Van Houten, spune Valentin.

În fundul vasului, Van der Stuefel supraveghează manometrele, verifică presiunea uleiului, menajează forțele animalului rănit. Se află singur de tot, dinaintea ceasornicăriei sale complicate. Manipulează butoanele, controlează cadranele.

La bara cîrmei, Van Houten.

— Drept înainte, Van Houten. Încearcă să îmbarci puțin pe la babord, însă nu prea mult.

Prova e abia puțin deasupra nivelului apei, în așa măsură încît îți face impresia că flăcările țîșnesc din mare.

— Ei ! Hei ! Radiotelegrafist ! Încearcă să ceri punctul. N-ar fi rău să ne putem îndrepta spre Algeria.

— Dumneavoastră nu vedeți, glumește Van Houten, că ne-am trezit la Marsilia cu tot petrolul ăsta pentru friți ?

— Doamne Dumnezeule, Van Houten, nu mai vorbi întruna și rămîi sub vînt.

— Direcția, domnule comandant, anunță radiotelegrafistul.

— Cobor, răspunde Valentin. Van Houten, tacă-ți gura și fii atent la vînt.

Sînt patru, în mijlocul întunericului, al mării și al focului.

Cînd Valentin urcă din nou pe dunetă, e vesel. Data trecută, se afla pe fundul mării, fără să fi avut răgazul să zică „uf". Și era marea înghețată din fiordurile Norvegiei. Aici, e Mediterana, iar el se află încă deasupra.

Îi dă lui Van Houten o centură de plută pe care a adus-o cu el sus.

— Trage asta pe tine, Cacao.

Lui Van Houten i se spune „Cacao", în glumă.

Ce mai baftă, să fi traversat atît de bine Atlanticul, să fi trecut Gibraltarul și s-o încurci la cîteva sute de mile de coasta Algeriei.

— Radiotelegrafistul s-a dus la aprovizionare, spune Valentin.

Apoi desprinde tubul acustic.

— Van der Stuefel, se cufundă prea mult din față. O să navigăm cu mașinile din spate ca să ajungem la Alger, dacă e posibil, mă urmărești ? Am să încerc să fac volta.

— Obosesc, răspunde Van der Stuefel.

— Menajează-te.

— Fii gata să faci volta, Van Houten, fără să joci tananica. Acum se cunoaște cine-i bun timonier.

De ce se simte Valentin mulțumit ca un licean care face o glumă bună ? Pur și simplu pentru că se află pe un vapor (care arde ce-i drept) și nu pe fundul mării.

— Gata, Van Houten ? întreabă Valentin desprinzînd tubul. Atenție, Van der Stuefel. Încetinește.

Mașinile tac, dedesubt. Vasul continuă să meargă în virtutea inerției.

— Atenție, Van der Stuefel, reia Valentin trăgînd bara către sine.

Vaporul se întoarce și focul se azvîrle pe dunetă, ca un animal sălbatic. Crede că a pus mîna pe pradă. Atacă

ferestrele, le linge cu miile sale de limbi roșii. Valentin face un pas îndărăt și închide ochii.

— Înapoi încetișor, Van der Stuefel. Înapoi două sute.

Vaporul are ruliu, lovit din flanc de un talaz și scoate un geamăt. Focul își croiește o cale nouă. Flacăra enormă pe care a lansat-o nu era decît o avangardă. Acum, începe să se tîrască de-a lungul rezervoarelor.

— Doamne Dumnezeule, spune Van Houten.

— Înapoi cu toată viteza, Van der Stuefel, comandă Valentin.

Zgîlțîit de un ruliu nepotrivit, scuturat de pulsațiile nervoase ale mașinilor, vaporul se întoarce. Un talaz care sosește de departe e cît pe ce să-l înghită. Însă Valentin îl evită.

Plin de o nouă speranță, incendiul înaintează către inima navei, împins de vînt. Ascultător față de Van der Stuefel, *Batavia* începe să dea înapoi.

— Întoarce puțin bara la stînga, Van Houten.

După aceea, prin tubul portavoce :

— Încetinește, Van der Stuefel.

Acolo, jos, mașinile gîfîie. Nava se expune la vînt. Incendiul dă înapoi în dezordine, respins către rezervorul care a ars cel dintîi și care este sub apă.

— Înțeles, domnule comandant, spune Van Houten, ăsta e un contrafoc.

— Ține binc în vînt, Van Houten.

Radiotelegrafistul apare, aducînd niște sandvișuri enorme, o sticlă de bere și una de șnaps.

— Bună idee, spune Van Houten.

Valentin împarte cu el.

— Fă la fel pentru ofițerul mecanic și la fel pentru tine. După aceea, ai să mă ții la curent cu poziția.

Etrava e dedesubtul nivelului apei, care năvălește în rezervoare și iese din nou, învîrtejindu-se, pentru a se abate, cu bășici mari, pe punte.

— Îmi face impresia că se scufundă, spune Valentin, mușcînd din sandvișul lui cu salam.

Incendiul scade văzînd cu ochii în cele două rezervoare de la tribord. Sub rafale de vînt se lasă în jos un fum înțepător și funingine aprinsă.

La fiecare val care trece, elicele, învîrtindu-se în gol, se ambalează.

— Ar fi bine să nu se schimbe vîntul, mormăie Valentin. Ciudat sistem de a naviga.

Se freacă la ochi cu surprindere şi îşi striveşte nasul de geam. Să fie oare un reflex al apei luminate de incendiu ? I se pare că întunericul e mai puţin dens. Sare pe pasarelă. I se taie răsuflarea şi începe să tuşească. Funinginea i se lipeşte de faţă. În dosul geamului, Van Houten face haz.

Valentin, în ciuda faptului că are mutra neagră dintr-odată, e mulţumit. Dincolo de această murdărie, sînt zorii de zi. Se întoarce pe dunetă şi desprinde tubul.

— Merge, cu pofta de mîncare, Van der Stuefel ?

— Obosesc tare, domnule comandant. Sper că nu-i prea departe coasta !

Valentin îl strigă pe radiotelegrafist.

— Ei ! Hei ! Radiotelegrafist ! Anunţă că focarele de incendiu sînt aproape stinse, rezervoarele din spate salvate. Dar că navighez în marşarier şi că am apă dedesubtul punţii, pe un sfert din bastiment. Ar trebui să fiu remorcat pînă la coastă. Înţeles ?

— Da, domnule comandant, emite radiotelegrafistul, cu gura plină.

Valentin bea o înghiţitură mare de şnaps şi-i trece sticla lui Van Houten care o suge.

— Mă duc în expediţie către spatele care e faţa, Van Houten. Ţine bara bine şi fereşte de foc.

Aproape că nu se mai văd ieşind flăcări din rezervoarele sparte la tribord, ci numai o licărire care se întinde în jurul vasului şi atîrnă sub formă de funingine, în franjuri. Rezervorul de la babord trebuie să fie inundat. Puntea din faţă e sub apă.

Din cauza vîntului şi a înclinării, Valentin are mult de furcă pînă să ajungă la pupa. Trebuie să se agaţe de balustrade şi să se cocoaţe pe genunchi. Cînd iese din nor, s-a făcut ziuă.

Ajuns în culmea pupei, Valentin îşi dă seama de efortul pe care îl face *Batavia* pentru a înainta, metru cu metru, cu o coca pe jumătate verticală. Căţărîndu-se pe balustradă, vede chila, stropii de val duşi de vînt, care se în-

vîrtejesc în jur, o elice care înșfacă puțină apă în trecere, cu lăcomie.

Valentin scrutează orizontul. Torpilorul, către nord, aproximativ la trei sute de metri, înaintează, în ralantiu, prin hula care îl clatină.

— Pesemne că ăștia mă blestemă, se gîndește Valentin.

În patru labe, coboară din nou spre față. Vasul primește o izbitură la fiecare talaz ceva mai puternic și geme.

Cînd ajunge la mijlocul bastimentului, pe punctul de a dispărea în norul de fum, Valentin aude un zbîrnîit, pe cer. Asta mai lipsea ! Un avion torpilor și s-a isprăvit. În mod mașinal, Valentin își fixează centura de plută. Încearcă să vadă ce se petrece acolo, sus. Gesticulează. A văzut, sub aripa celui dintîi, drapelul înstelat. Se cațără pe pasarelă și se strecoară pe duneta în pantă, unde Van Hòuten supraveghează apa care curge pe punte.

— Hei ! Sînt americani !

— Sîntem în largul Algerului, spune Van Houten. Remorcherele sînt pe drum.

— Radiotelegrafist ! strigă Valentin.

— Domnule comandant ?

— Du-i jos o sticlă de șnaps ofițerului mecanic Van der Stuefel.

Apoi desprinde tubul acustic.

— Van der Stuefel, flăcăule, te invit în seara asta să facem un tur prin Casba. *Travadja, la muker ! Travadja bono !*

XV

Ianuarie 1943

JEAN ȘI MADELEINE

Pentru a ajunge de la Alger la Tripoli, scrisoarea Madeleinei a făcut o călătorie lungă. Scrisoarea îl informează pe Jean că Madeleine e la Alger. I s-a încredințat organizarea unui serviciu la noul spital militar. După

ce a traversat Mediterana, este încă departe de Jean, germanii ocupînd Tunisia cu complicitatea bey-ului.

Jean sare în sus. Considera această misiune ca pe-o corvoadă. De acum înainte i se pare plină de atracții. Traversează cîmpul de aterizare alergînd, pătrunde ca un bolid în baracament și e cît pe ce să-l răstoarne pe colonel în pragul biroului său.

— Domnule colonel, această misiune...

— Rîzi, de voie, de nevoie. Dumneata știi englezește. Și-apoi, obiceiurile dumitale de ziarist și de călător îți vor da o oarecare dezinvoltură, pentru a-l asista pe colonelul Bouchart.

— Cînd sosește, domnule colonel ?

— Iată-l, răspunde colonelul Thomas, arătînd pe cer un punct abia perceptibil.

Chiar dacă misiunea nu va rămîne decît un ceas la Alger, pentru a face plinul de benzină, Jean o va revedea pe Madeleine.

Trei ani și jumătate s-au scurs. Și ce ani ! După ce a sărit din trenul care lua viteză, s-a întors, iar ea nu era în ușă. Ultima imagine a Madeleinei e fața ei foarte apropiată. Închisese ochii, atunci cînd a sărutat-o.

„Ei bine, bătrîne, în primul minut, ai să fii grozav de stînjenit."

Ce fel de femeie e ea acum, trecînd prin acest laminor al războiului, în Geneva cea molcomă și puritană ? Pentru a stabili cu precizie „climatul" Madelcinei, ar trebui să-i recitească scrisorile. Dar ele sînt împrăștiate în bucățele, în cele patru vînturi ale lumii.

La Alger, îi va telefona, așa cum o făcea altădată, cînd traversa Parisul între două reportaje.

— Alo ! Madeleine ? Jean Breuil. Bună ziua !

Jean nu mai privește viața cu scepticismul naiv (de care era atît de satisfăcut) al unuia la care „nu se prinde". Simula o desconsiderare superioară față de specia umană, *homo barbarus* ori *barbosus* mai curînd decît *sapiens*... Dar a întîlnit eroismul, renunțarea devenită monedă curentă. Jean profesa, prin contrast, un respect civilizat față de individ. Și iată că individul nu mai are nici o importanță. Jean simula un dispreț indulgent față de Republică, această fată bună de moravuri ușoare. Acum,

e plin de o dragoste exigentă pentru Franța, pe care trebuie să o recucerească. Pretindea că ar fi asistat, ca reporter cinematografic, la multe războaie și ignora totul despre războiul care l-a prins în clește.

Madeleine a fost primită de către un general-medic american care i-a dat să organizeze un pavilion. În primele zile, efortul fizic i-a fost penibil. Dimpotrivă, moralul i s-a însănătoșit, și-a regăsit autoritatea.

E încă și mai singură la Alger decît la Geneva, cu toată simpatia pe care i-o oferă cu dărnicie medicul șef, un om cumsecade cu ochelari, care seamănă cu unul dintre actorii din *Doamna și vagabondul.*

Muncește foarte din greu, pentru că totul trebuie improvizat sau cerut. Seara, cade epuizată în pat și doarme două sau trei ore înainte de-a se scula din nou pentru a-și face toaleta.

Astăzi după-amiază, s-a întors devreme, pentru că medicul șef Harrison, găsind că arată rău la *lunch,* i-a ordonat să se odihnească pînă luni.

Cumsecade om Harrison, ascunzînd o privire ageră în spatele ochelarilor și arătînd niște dinți lungi, auriți, cu prilejul fiecărui zîmbet !

Sună telefonul. Madeleine întinde mîna și ridică receptorul spînzurat de perete.

— Alo ! Madeleine ? Aici Jean. Bună ziua. Ești liberă pentru cină ?

Madeleine nu înțelege numaidecît. După aceea un val de sînge îi năvălește în cap.

— Alo ! spune ea cu gîtul uscat.

— Alo ! Alo ! (Madeleine recunoaște vocea lui Jean și inima începe să-i bată.) Era o glumă, Madeleine. A reușit oare ?

— Dumneata ești ? Unde ești ?

Are timp să-și dea seama că e stupidă.

— La hotelul Aletti, în hol. E un palace algero-american...

Apoi explodează :

— Madeleine ! Aștept întîlnirea asta de trei ani și jumătate. Te voi aștepta încă cinci minute, dar nu mai mult.

— Cobor, are puterea să răspundă Madeleine.

În geamantan, are niște ruj de buze, pe care îl folosește atît de rar, încît acest dar de la Sylvette datează de la Crăciunul trecut.

Dacă-și scoate ochelarii, îl va descoperi oare pe Jean în marele hol plin de ofițeri americani care umblă de colo-colo cu atitudini zgomotoase de liceeni în recreație ? Ce rochie să-și pună ? Din zi în zi, și-a amînat vizita la coafor, la manichiuristă.

Hainele, bucată cu bucată expulzate din valiză, se așternpe pat și pe carpetă. Madeleine se mustră cu asprime. Pentru ce să vrei să pari altfel decît Madeleine cea dinainte de război, atît de puțin cochetă ? Cu stîngăcie, se agită în fața oglinzii. Nasturii nu vor să se închcie. Și pe urmă trebuie să-și pună alți ciorapi, pentru că un ochi a scăpat adineaori, la spital. Din fericire, și-a adus aminte exact în clipa cînd să iasă.

Rezemat în coate de tejgheaua mare de la recepție, Jean se scaldă în acest du-te-vino zgomotos al holului. Crucea de război franceză cu șase palme și *distinguished service order* îi face să clipească din ochi pe ofițerii americani, care trec și-l salută. Jean ar dori să se gîndească la orice, numai să scape de emoția care îl face să tremure ca un licean la prima întîlnire.

Fiecare zdrăngănit al ascensorului îl face să tresară. Timpul trece atît de încet, încît siguranța pe care și-o fabricase îl părăsește. A devenit oare sălbatic cu-adevărat pentru ca hărmălaia asta și luminile civilizației să-l îmbete în asemenea măsură ?

Un ofițer american se apropie de el.

— Ofițer de legătură al celei de a 8-a armate, nu-i așa ?

— Da, domnule colonel.

— Unde e colonelul francez care a cerut să mă vadă, te rog.

— Colonelul Bouchard, domnule colonel. Am venit împreună de la aerodrom.

Tocmai în această clipă Madeleine coboară scara. Se oprește pe o treaptă.

— Vă așteaptă în salon, domnule colonel.

Jean, în timp ce răspunde, o cercetează pe Madeleine. Nu-şi aminteşte să fi fost atît de zveltă. Ea clipeşte din ochi, poate la fel de neliniştită şi dezorientată ca şi el. Cel puţin, Jean aşa speră.

— Respectele mele, domnule colonel.

Înaintează spre ea.

— Bună ziua, Madeleine.

Ar fi trebuit să-şi păstreze ochelarii. Ezită, coboară ultimele trepte, îi întinde mîna. Jean observă că are ruj pe buze.

— N-am întîrziat să răspund la apel, spune el zîmbind.

Madeleine aşteaptă să vadă cuta ivită în colţul buzelor, adînciturile întunecate de sub ochi, licărirea din privire.

— Nu crezi că un scotch ne-ar prinde foarte bine ? reia Jean după o clipă de tăcere.

Are chef s-o apuce de umeri şi s-o sărute, ca în gara din Lyon.

Nu i-a auzit încă sunetul vocii. O ia de braţ, ca altădată, cu acea autoritate pe care ea n-a uitat-o.

— Eşti acelaşi totuşi, spune ea în sfîrşit.

— Oh ! Cine poate să pretindă a fi acelaşi, după trei ani şi jumătate şi mai cu seamă după aceşti ani ? În sfîrşit, în anumite zile, după unele semne care nu înşală, mă mai recunosc încă.

O priveşte în ochi, aşezată acum pe un taburet înalt.

— Şi dumneata ?

— N-am mai avut ştiri de la dumneata încă din noiembrie, evită Madeleine întrebarea.

— Au avut loc în sinea dumitale schimbări mari, de-atunci încoace ? insistă el. Cît despre mine, am fost întotdeauna sceptic în legătură cu teoria mutaţiilor bruşte.

În sfîrşit, Madeleine rîde. Căldura barului, whiskyul, prezenţa lui Jean — această nouă obişnuinţă, atît de repede contractată, a prezenţei lui Jean — i-au risipit jena.

Mai tîrziu, Madeleine se află în faţa lui, într-un colţ al restaurantului puternic iluminat. Îşi povesteşte evadarea sa romantică din Franţa. Cu o aviditate de exilat, Jean cere veşti de-acolo. Îi spune cît de mult suferă com-

batanții pentru că nu simt sub picioarele lor pămîntul natal, pentru că nu respiră aerul țării.

Madeleine regăsește în acest cuvinte accentul ultimelor scrisori, acea duritate a oamenilor care înfruntă moartea. Roșește gîndindu-se la fratele ei Michel, la tatăl ei, care, la Paris, prezidează un comitet de luptă împotriva bolșevismului.

Jean îi vorbește despre camarazii lui, despre Joe, despre Valentin, care fac războiul undeva în lumea largă, fiecare cu mijloacele de care dispune.

Pe străzile întunecate din cauza apărării pasive, Jean o conduce înapoi la hotelul Aletti. Dinaintea hotelului, o santinelă face de gardă, avînd pe cap o cască asemănătoare ligheanului de bărbierit al lui don Quijote.

— Ei bine, spune Jean încercînd să se lepede de tristețea ce-l cuprinde, plec mîine dimineață în zori.

Madeleine nu răspunde nimic.

— Consider că o întîmplare fericită mi-a acordat această seară, continuă dînsul.

Apoi, după o clipă de tăcere, îi ia mîna.

— Oare chiar, întîmplarea ? E încă unul dintre acele cuvinte pe care oamenii le-au inventat pentru a încerca să exprime ceea ce nu înțeleg.

În timpul cinei, a fost perfect la largul său, ca și cum ar fi cinat în fiecare seară cu o femeie într-un restaurant elegant. La un moment dat, Madeleine i-a surprins privirea. Jean a întors capul.

Totul ar deveni simplu, dacă ar iubi-o. E atît de aproape de ea. N-ar trebui să facă decît un gest ca să-l atingă.

Jean reia :

— Sper că vom trece din nou în curînd prin Alger. Voi încerca să obțin o permisie. N-am cerut niciodată. Unde s-o fi petrecut ?

A uitat oare de sărutul din gara Lyon sau o va lua în brațe ?

— N-am să-ți spun că sînt mulțumit pentru că te-am întîlnit, sau că scrisorile dumitale mi-au fost mai scumpe decît ai putea să crezi. Dar cînd scrisorile dumitale lipseau, am apreciat rolul, menționat în toate cărțile de război, pe care îl deține vagmistrul poștaș.

Şi are un rîs repede întrerupt.
— Pe curînd, Madeleine.
Ea ar dori să-l reţină. Dar el a dispărut în întuneric.

XVI

Ianuarie 1943

JOE

De cinci luni de cînd se află în India, Joe nu şi-a cruţat forţele. A fost văzut urcînd Gangele, către izvorul unei afaceri delicate, şi anchetînd la Baghalpur, la Patna, capitala Baharului, la Benares, oraşul sfînt al cetăţii diamantelor, unde fiecare dificultate este agravată de chestiunile de castă şi de problemele religioase.

A putut să admire ibişii sacri, să rămînă uimit la spectacolul dervişilor saltimbanci, să-i chestioneze pe anumiţi funcţionari de rea-credinţă. La Allahabad, a fost atras într-o cursă, unde nişte indivizi cu pielea galbenă au tras asupra lui, aproape pe sub nas. Casca lui de plută a fost sfîşiată, exact în vîrf, de un glonte de mare calibru. Niciodată Joe nu se felicitase, mai înainte, pentru faptul că nu-i mai înalt cu cîteva degete. La Kahnpur, a pierdut urma agitatorilor, cumpăraţi de către japonezi pentru a instiga la o insurecţie antiengleză în Partidul Congresului.

Obosit după ce a făcut atîţia kilometri, în plină caniculă, pe căi ferate neconfortabile, în Forduri bolnave de tignafes şi chiar pe spinarea unui elefant, după ce a înfruntat păduchii oamenilor din casta de jos a oraşelor sfinte, ţînţarii din valea Gangelui şi şerpii din junglă, Joe a trecut repede prin Agra şi s-a îndreptat spre Delhi, cu intenţia de a-i face o vizită rajahului din Lahore, care îi cumpărase odinioară o pînză la un preţ mare, strîmbîndu-se de rîs. Joe a bănuit întotdeauna că rajahul confundase adresa, crezînd că vine la Salonul Umoriştilor.

De-abia a pus Joe piciorul în capitala Marelui Mogol că şi înnoadă lanţul pierdut la Kahnpur, ia contact cu

colegul său local din Service și pune mîna pe autorii conspirației, ceea ce are drept consecință, avînd în vedere complicitatea evidentă a unor înalte personaje, arestări senzaționale.

Înainte de a ajunge din nou la Calcutta, după acest succes, Joe se duce în vizită, cu prețul unei călătorii de optsprezece ore, într-un tren care înaintează anevoie, la rajahul din Lahore, care îi arată, în toiul unei crize de ilaritate, pe peretele unui salonaș din palatul cel mai fastuos pe care Joe ar fi putut să și-l imagineze din lectura unor romane, pînza lui încadrată în aur masiv.

După ce se întoarce la Calcutta (nu mai mult de două mii de kilometri), viceregele îl felicită cu însuflețire : dacă vor izbuti să descotorosească Congresul de agenții inamicului care îl sabotează, statutul Indiilor va putea să fie din nou pus pe tapet.

— Colonelul Smith este mai priceput în dibuirea unui spion decît un porc din Țara Galilor în descoperirea unei trufe, spune viceregele închinînd, după dineul oferit lui Joe cu prilejul avansării sale, toastul de rigoare (în urma celor închinate pentru Maiestatea Sa Regele, Maiestatea Sa Regina și pentru Mister Winston Churchill).

O altă misiune îl expediază pe colonelul Smith la Bangalur, mare oraș comercial din statul Mysore. Un depozit clandestin de arme și un complot împotriva rajahului fiind descoperite, Joe e invitat de către acesta, recunoscător, să facă un scurt popas la Mysore, de unde aduce cu sine cîteva foarte amuzante picturi executate la repezeală direct cu tubul.

Mai întîi, Joe a încercat să picteze neted, aproape fără substanță, dar s-a gîndit că Indiile au ceva masiv care pretinde mai curînd pictura în relief. Și s-a apucat să acopere acele mici pînze cu straturi groase țîșnite din niște tuburi enorme. Rajahul din Mysore, un om încîntător, a refuzat din nefericire să se lase portretizat. I-a oferit colonelului englez, ca dar de adio, un smarald pentru Anny. A auzit mult vorbindu-se despre Anny, mai cu seamă în decursul unei vînători de tigri, unde au petrecut o noapte la pîndă în junglă, fără să vadă altceva decît sus, în co-

paci, o mulţime de maimuţe care le adresau, sub clar de lună, nişte strîmbături oribile.

O telegramă îl smulge pe Joe din desfătările de la Maisur, pentru a-l trimite spre Madras, unde Viceregele îl convoacă de urgenţă. De la Maisur la Madras, nu e decît un foarte mic voiaj, de 500 de kilometri. Mare oraş industrial şi comercial englez, Madras e de asemenea şi capitala Coromandelului. Joe ar fi petrecut ani întregi rătăcind prin Chenappapatam, dar, după o paradă şi o serie de ceremonii, mareşalul Wavell îl invită pe Joe să cineze între patru ochi, pentru a-i anunţa apropiata sa plecare.

Mareşalul n-a uitat cererea lui Joe : îi va fi oare încredinţată cea dintîi misiune pentru Londra ? Mareşalul îi potoleşte entuziasmul. Lucrurile nu stau chiar aşa. Nu se întoarce direct la Londra. Dar fără nici o îndoială că va ajunge acolo dacă se descurcă să nu fie reţinut pe parcurs.

— Un ofiţer bun din Service e atît de rar, spune Mareşalul, încît mă despart de dumneata fără tragere de inimă.

Mareşalul pune să se desfunde o sticlă de şampanie. Joe nu va avea timpul să se întoarcă la Calcutta, însă boys-ii din serviciul său, preveniţi telegrafic, vor putea să-i împacheteze lucrurile şi să i le ducă la aerodrom. Joe va fi transportat chiar de mîine, pe calea aerului, pînă la Colombo, mare port al insulei Ceylon, unde îşi va ocupa locul pe un crucişător.

Joe suspină şi goleşte cupa pe care Mareşalul a umplut-o pentru el însuşi. Această neatenţie îl amuză pe Mareşal care toarnă din nou şampanie şi, înainte de a trece la amănuntele afacerii care îl constrînge să se despartă de colonelul Smith, închină un toast pentru graţioasa Sa Maiestate.

De la Colombo la Melbourne, crucişătorului *Queen Anne* i-au trebuit zece zile pentru a parcurge zece pînă la unsprezece mii de mile. A fost nevoit să ia largul cît mai mult, nordul oceanului Indian fiind bîntuit de submarine nipone. Către sfîrşitul primei săptămîni, la trecerea Capricornului (Joe a scăpat de botezul liniei, pentru că toţi ofiţerii de pe *Queen Anne* l-au trecut de mai

multe ori şi nu se mai gîndesc la asta), convoiul, care se compune din *Queen Anne* şi din alte două crucişătoare, un portavion şi opt contratorpiloare, e surprins de o tornadă care le dispersează. Joe constată că e predispus la răul de mare al oceanului Indian.

După o scurtă escală la Freemantle, *Queen Anne* soseşte la Western Port şi aruncă ancora în grandiosul port natural din golful de la Port-Philip, în mijlocul escadrei australiene.

Joe ajunge la Melbourne unde e aşteptat. Urmează nişte lungi conferinţe anglo-australo-americane. Misiunea odată îndeplinită, Joe nu uită sfaturile mareşalului Wavell. În timpul dejunului cu colegii săi reprezentînd armata metropolitană pe lîngă guvernul australian, îşi manifestă dorinţa de a părăsi Oceania printr-un mijloc rapid.

Acest mijloc întîrzie de-a se face cunoscut. Joe îşi foloseşte răgazul vizitînd Melbournul, mare oraş european ieşit din neant. Acum o sută de ani, Australia era un golf englez. Astăzi este o mare putere. După o seară petrecută la Operă (se cîntă *Hughenoţii* după moda australiană, în costume nostime, dar cîntăreaţa are o voce strălucitoare), generalul-locotenent englez Mac Gregor îi propune colonelului Smith să coopereze întru apărarea insulei.

Înspăimîntat la perspectiva de a termina războiul la capătul lumii, Joe scoate cu timiditate în evidenţă că viceregele Indiilor l-a însărcinat cu misiunea aceasta „pe drumul de întoarcere". A părăsit Londra în august 1940, asta înseamnă aproape doi ani şi jumătate.

Generalul-locotenent Mac Gregor răspunde că se oferă o ocazie de-a părăsi Australia — una dintre cele mai frumoase ţări din lume totuşi, cu un climat deosebit de sănătos în partea situată la sudul Capricornului — unde societatea este ospitalieră faţă de ofiţerii superiori ai patriei mume şi unde scontează el să-şi instaleze cortul după victorie.

Are nevoie de un ofiţer de încredere, care să se ducă la Papeete, în insula Tahiti, iar de acolo la Honolulu, capitala insulelor Hawaii. Colonelul Smith e ofiţerul visat pentru această călătorie turistică.

Neîntrezărind nici un mijloc de a părăsi Melbournul (nu se formează transporturi de trupe spre Anglia), Joe nu scapă ocazia de-a face cabotaj de-a curmezișul universului papuaș.

Decembrie e luna cea mai caldă. Joe își petrece zilele și nopțile pe puntea contratorpilorului care are ruliu și miroase a ulei încins. Incapabil de-a ingurgita fie și cea mai neînsemnată hrană. Joe slăbește văzînd cu ochii.

Șase zile de la Sydney la Auckland, în Noua Zeelandă, port transformat în bastion al războiului american împotriva Japoniei, opt zile de la Auckland la Tahiti, unde Joe va poposi exact șapte ore.

Nu are timpul să se plimbe în paradisul terestru, nici să schițeze cel mai mic crochiu al unei vahinee învești mîntată în scoici. Un torpilor american, plecînd în cursul după-amiezii către insulele Hawaii, îl înghite. Cinci mii de kilometri de la Tahiti la Honolulu, de-a curmezișul sporadelor polineziene, unde cel mai bun navigator își pierde capul și memoria, iau douăsprezece zile de caniculă. Întîi ianuarie 1943 va fi, pentru Joe, ziua cea mai caldă din viața sa. Noaptea de Crăciun și noaptea de revelion le-a petrecut pradă unui rău de mare dezolant, în vreme ce ofițerii și echipajul sărbătorcau în ținuturile arhipelagului Cook nașterea lui Mesia și Anul nou străbătînd arhipelagul Manahiki.

Cînd ajunge la Honolulu, Joe seamănă cu un pui costeliv, înfipt în frigare. Îl ajunge la Pearl Harbour (locul unuia dintre cele mai mari dezastre ale istoriei Americii) pe atașatul naval englez care îl informează că dosarul pentru Washington a fost constituit.

Joe n-a auzit niciodată spunîndu-se că el ar fi trebuit să meargă la Washington. Anumite ordine l-au precedat. Va fi transportat la San Francisco cu avionul. Dealtfel, nu timpul ar lipsi, aceste documente nefiind cerute decît pentru sfîrșitul lui ianuarie și anul de-abia începînd.

Tocmai în aceste împrejurări trebuie colonelul Joe Smith, la 8 ianuarie 1943, să-i scrie lui Anny Smith, soția sa; scrisoarea următoare, după ce făcuse la bordul unei superfortărețe distanța Honolulu-San Francisco (4 500 kilometri fără escală, în 13 ore).

Hollywood, 8 ianuarie 1943

Anny *darling,* mi-a fost tot pe atît de imposibil pe cît de inutil să-ţi scriu de la ultima mea scrisoare din Madras.

În două cuvinte, am traversat oceanul Indian, mările Polineziei şi Pacificul, cu o viteză capabilă să-l facă să pălească pe regretatul Phileas Fogg. E scris că, în acest război, voi vedea toate cerurile sub care (şi în care) se poartă bătălii, în afară de cel al Angliei.

Înainte de a lua trenul transamerican, în direcţia Washington, m-am dus să vizitez Hollywoodul. Cînd eşti un globe-trotter de o rezistenţă ca a mea, nu poţi totuşi să dai înapoi dinaintea unui ocol de 500 de kilometri pe drumul de fier !

Dacă ai fi fost aici, *baby,* ai fi deschis nişte ochi mari, pentru că Hollywoodul este încă şi mai artificial decît tot ce ai putut să citeşti tu despre el. Acest lucru e şi mai surprinzător încă pentru un om care tocmai a acoperit circuitul pe care întîmplarea sau norocul m-a făcut să-l parcurg.

Acum un an, eram la Leningrad, străduindu-mă să-i fac pe doi trădători să le piară gustul de viaţă. După aceea am văzut malurile lacului Baikal şi Urga, în inima Mongoliei, am salutat Zidul Chinezesc, am evacuat Rangoonul şi Mandalayul, am poposit la viceregele Indiilor şi la doi rajahi fastuoşi. Am traversat pe un crucişător Oceanul Indian. Am participat, la Melbourne, la un consiliu de război pentru apărarea Australiei, am văzut Tahiti şi Honolulu, am survolat Pacificul.

Adineaori, în oglinda înaltă din camera mea, la Grand Hôtel din Hollywood, m-am privit. Nu mi s-a mai întîmplat de multă vreme. Cînd te bărbiereşti, nu te priveşti, îţi priveşti barba. Ei bine, acest Joe seamănă cu Joe cel de mai înainte.

Washingtonul nefiind mai departe de 2 500 kilometri, voi fi acolo după două zile şi jumătate de călătorie. Odată acolo, nu mi se va mai spune că nu există nici un mijloc de a ajunge în Marea Britanie. În fiecare zi pleacă vapoare şi avioane spre Londra. Va exista un loc pentru Joe al tău pe unul dintre aceste aparate.

Şi tu, soţia mea multiubită ? Nu pun la îndoială că tu tot mă iubeşti, *darling*. Îmi este numai teamă că te plictiseşti. Pe de altă parte, n-aş dori să te distrezi prea mult.

Al tău, Joe

Joe e primit la Washington de către şeful misiunii militare engleze. Generalul Evans a sosit recent de la Londra unde a avut în mîinile sale dosarul lui Joe, dosar destul de original pentru a-i fi reţinut atenţia.

Conferinţa durează mai multe zile. Joe află că Preşedintele şi marii şefi militari americani îl vor întîlni pe Mr. Churchill şi pe marii şefi militari englezi, pentru a stabili, în cele mai mici amănunte, unitatea de acţiune. Generalul Evans consideră că el, colonelul Smith, probabil singurul ofiţer din armata engleză care să fi parcurs aproape toate teatrele de operaţiuni, avînd astfel un punct de vedere personal asupra fiecărei probleme, în acelaşi timp şi o opinie de ansamblu asupra războiului, va aduce mari servicii în decursul acestei conferinţe. A cerut la Londra ca el, colonelul Smith, să fie încorporat în misiunea engleză.

Joe mulţumeşte pentru marea onoare care i se face.

La bordul unui cvadrimotor, după aceea al unui hidroavion, după aceea al unui bombardier greu, Joe, după escale la Havana, Caracas, Para, Natal şi Dakar, ajunge, în ultimele zile ale lui ianuarie, la Casablanca, precedîndu-l cu cîteva ore pe preşedintele Roosevelt.

XVII

Februarie 1943

JEAN, JOE, VALENTIN ŞI MADELEINE

S-au întîlnit dinaintea monumentului eroilor din Casablanca. Joe a dat un număr considerabil de palme în omoplatul lui Jean, scoţînd exclamaţii nearticulate. După care a vrut să celebreze această întîlnire, printr-o plimbare în Busbir. Jean a avut toate dificultăţile de pe lume pentru

a-l face să priceapă că o asemenea expediție era incompatibilă cu uniforma de colonel al armatei engleze. A trebuit să se mulțumească să bea whisky în niște baruri succesive. În toiul nopții, Joe pretindea de la Jean jurămîntul solemn și reciproc de a nu se mai părăsi niciodată.

— *Quiter*, a părăsi. N-am spus ca niciodată să nu ne mai pilim, *cuiter*, bătrîne. Afurisita asta de limbă franceză e atît de complicată !

În timpul primelor șase zile ale conferinței Roosevelt-Churchill, Joe speră că va pleca la Londra în anturajul Premierului. Dar e nevoit să părăsească visul acesta chiar dintr-a șaptea dimineață. De la Casablanca, Mr Churchill se va duce la Cairo. Colonelul Smith, care a jucat un rol de prim ordin în afacerile din Irak și din Iran, care cunoaște Balcanii și Turcia, care a petrecut o iarnă întreagă în Rusia, are locul său în acest studiu al afacerilor din Orientul Apropiat și Mijlociu.

Jean îl va duce pe Joe la Alger, de unde îl va lua escorta lui Churchill în zori. Poate că Jean va avea un răgaz de douăzeci și patru de ore, în cazul cînd colonelul Bouchart, trebuie să aibă o nouă întrevedere cu statul-major al generalului Giraud. Într-adevăr, întîlnirea lui Giraud cu de Gaulle a fost, la Casablanca, dacă nu entuziastă, cel puțin satisfăcătoare. Problemele politice dau înapoi în fața chestiunilor militare.

Cum un Spitfire pleca spre Alger în momentul în care cei doi ofițeri sosesc la aerodrom, aceștia se înghesuie în carlinga minusculă și aparatul decolează în stilul unei catapulte. Joe închide ochii.

— Pentru a ateriza, urlă Jean la urechea sa, pilotul trebuie să vizeze solul, ca și cum ar trage un foc de pușcă.

Chiar în acest fel se lasă curînd Spitfire-ul, ca un bolid, adică, pe aerodromul din Alger.

Cei doi prieteni se duc direct la hotelul Aletti, unde Jean obține o cameră pentru noapte.

E o zi calmă și înmiresmată. Pe deasupra portului, orașul alb se rînduiește în etaje ca un balcon deasupra orchestrei, ca un coș cu flori, sub aerul de pe-acum primăvăratic. E o adevărată destindere să te plimbi la soare, cu pași mici, privind golful unde se agită și duduie vedete, vase de transport și hidroavioane.

Dintr-o barcă, un ofiţer de marină comercială sare pe chei. Joe îl prinde pe Jean de braţ.

— Priveşte, băiete ! Ăsta-i Valentin !

Amîndoi se năpustesc pe scara maiestuoasă, pentru a pune mîna, mişeleşte, pe la spate, pe cel de-al treilea conviv al dineului din Soho.

Exclamaţiile se repercutează şi îi fac să zîmbească pe soldaţi şi pe marinari, care salută în trecere grupul ofiţerilor.

— Toţi oamenii ăştia care te salută, spuse Joe, tocmai asta mă dezgustă de marile oraşe. Hai să bem un pahar.

Propunerea colonelului este acceptată pe loc. Apoi Jean sugerează să meargă s-o surprindă pe Madeleine la spital. Joe suspină. Madeleine o va înlocui pe Anny, în seara asta, la masă. A aflat multe amănunte despre Anny, pentru că Jean a văzut-o adeseori, pînă în toamna lui 41. În plus, el s-a căsătorit cu dînsa. Joe l-a pus să-i povestească în amănunt ceremonia. În aşa măsură încît au isprăvit prin a se strîmba de rîs. După care, amîndurora li s-au umplut ochii de lacrimi. Jean a furnizat informaţii excelente asupra stării fizice şi morale ale lui Anny din noiembrie 1941. Asta nu înseamnă că Joe nu doreşte foarte mult s-o revadă în februarie 1943.

În pofida unui acces de pudoare din partea lui Valentin, care n-ar fi voit să-şi incomodeze prietenii (pentru că domnişoara Madeleine desigur că l-a uitat şi-l va considera ca pe un intrus) cei trei ofiţeri pornesc la drum spre spital. Joe constată că n-a mai văzut-o pe Madeleine din ziua în care ea onorase cu vizita ei expoziţia lui de la Paris.

— Cu tine, Jean, cu tine a venit ! Era în ziua vernisajului, ziua în care directorul Artelor Frumoase zicea, cu un aer consternat : „Doamne Dumnezeule din Cer !"

Joe rîde cu lacrimi.

Madeleine se străduieşte să pună la punct nişte dosare, cînd o infirmieră o anunţă că trei ofiţeri insistă să-i vorbească.

În hol, se înalţă un cîntec, ceea ce face să apară capete curioase în uşile întredeschise. Unul dintre glasuri (cel al lui Joe), pentru motivul că este fals, nu e mai puţin dominant. Madeleine se năpusteşte. Printr-o mişcare cir-

culară, cei trei ofițeri, mergînd în același pas, execută o oprire, alineați, dinaintea ușii deschise. Salută milităreşte.

— Colonel Joe Smith.

— Comandant Van Cauvelaert.

— Căpitan Jean Breuil...

— Doctore, spune Joe, iată trei bolnavi europeni care n-au izbutit să se restabilească după tratamentul la care au fost supuși, timp de treisprezece ani.

— Eu sînt Valentin Van Cauvelaert. Presupun că nu păstrați nici o amintire despre mine. Pe deasupra, mi-a fost peticită mîtra puțin cam într-o parte.

— Eu sînt Jean Breuil. Hotărît în mod ferm să cinez în seara asta cu dumneata.

Joe recomandă un mic local arab pe care îl cunoaşte, în Casba. Jean își dă multă osteneală pentru a lupta împotriva a ceea ce el numeşte gusturile sale destrăbălate. Se hotărăsc pînă la urmă în unanimitate pentru un restaurant liniştit, cu promisiunea, pretinsă de Joe, că vor putea mînca acolo și cuşcuş. Masa odată terminată, Joe izbuteşte a-l face pe patron să scoată dintr-o ascunzătoare o preţioasă sticlă de anason lipicios.

— Am efectuat, spune el, studii aprofundate în problema alcoolurilor naționale. Păstrez amintirea unei băuturi pe care am absorbit-o în Mongolia și care e făcută pe bază de lapte de iapă fermentat. Cel dintîi pahar mi s-a părut abject, al doilea mai bun. N-am avut vreme să beau și-un al treilea. Și cît de mult regret astăzi că n-am adus cu mine un burduf din piele de cămilă din deşertul Gobi ! În mintea mea, licoarea asta e cea mai savuroasă din toate cele pe care le-am înghițit. Voi avea oare prilejul să mă întorc pentru a o savura ?

Jean filozofează despre patina pe care o aşază asupra evenimentelor și a obiectelor memoria oamenilor.

— Cît e de adevărat ceea ce spui, căpitane, observă Valentin. Eu de pildă, am făcut două naufragii de la începutul războiului, unul de gheață și unul de foc. După ultimul, încă nu m-am răcorit ! Vaporul meu cu petrol ardea și eu începeam să simt că mi se frige pielea. Încă mi se mai pare că a fost o noapte mîrşavă. Cealaltă însă, cu trecerea timpului, nu mai este neplăcută.

Joe conchide că nu simți că trăiești cu adevărat decît în clipa cînd totul te lasă să presupui că vei muri.

Vorbește și despre Rusia. A văzut un popor hotărît să se apere pînă la ultimul om.

Nimic altceva decît naturalețe, în felul cum își povestește călătoria turistică în jurul lumii în flăcări.

— Cînd portul din Mandalay a sărit în aer, era o mică pagodă încîntătoare care se afla pe acolo, spre nefericirea ei. O priveam, în mod alternativ cu cronometrul. Ei bine ! o scurtă privire asupra cronometrului și nu mai exista nici o mică pagodă...

Jean o întreabă pe Madeleine ce știe despre Rezistență. Madeleine spune cîteva cuvinte despre munca obscură și primejdioasă pe care o fac mișcările și rețelele. Povestește cum a putut să plece, mulțumită lui Merlin.

— Merlin omul plăcerilor, Merlin scepticul ! strigă Jean. Fără îndoială că a fost necesară această încercare pentru a oțeli sufletul Franței. Cît de frumoasă va fi cea de-a patra Republică !

Joe îl întrerupe pentru a o întreba pe Madeleine dacă a părăsit Geneva înainte sau după moartea lui Max Dunant. Surpriza Madeleinei e un răspuns.

— Am citit într-un ziar, asta în America mi se pare, că Max Dunant și-a luat adio de la lumea pacifistă și unitatea europeană, precizează Joe.

Știrea o tulbură pe Madeleine.

— L-am văzut de multe ori la Geneva, spune ea, mai ales în prima perioadă a șederii mele. După aceea, aproape că ne-am certat, pentru că el ținea atît la Europa asta, încît ajunsese să o admită pe aceea a lui Hitler drept soluție.

— Nici nu mă surprinde ! strigă Joe dînd o lovitură de pumn în masă. Nu prea îl înghițeam. Era prea plictisitor. Pace sufletului său, pentru că ne-a îngăduit să ne cunoaștem, conchide el golindu-și paharul cu lichior de anason.

Și cere o sticlă de șampanie. Închină un toast pentru Franța care va renaște mai frumoasă ca oricînd, pentru generalul de Gaulle, care întruchipează voința ei nestrămutată, pentru dulcea Olandă, care își va revedea lalelele înflorind din nou în libertate, pentru Maiestatea Sa și

pentru Marea Britanie care au meritat victoria prin statornicia încrederii lor, pentru Winston Churchill, sufletul luptei, pentru președintele Roosevelt și pentru poporul american, pentru Rusia eroică, pentru chinezi, pentru australieni, pentru toți aceia pe care Joe, Jean și Valentin i-au văzut bătîndu-se pentru cauza libertății, fără de care viața nu merită să fie trăită.

— E tocmai cît trebuie, conchide Joe, pentru un prim toast. Pe timpurile vechii Anglii, s-ar fi dat pînă acum peste cap zece sticle de porto.

Umple cupele din nou.

— Acum, urmează el, avem dreptul să bem pentru cei pe care îi iubim, începînd cu noi înșine. Pentru dumneata, doctore, pentru dumneata, navigatorule, pentru tine, aviatorule, pentru mine, globe-trotterul, pentru toți cei care ne sînt dragi, pentru apropiata noastră reîntîlnire, în zorii unei lumi mai bune. De-ar fi să putem, la sfîrșitul acestui potop, să ne întîlnim din nou pe arca lui Noe și de acolo să vedem înălțîndu-se curcubeul.

— Iar eu, întrerupe Jean, eu voi ridica paharul meu pentru o absentă, pentru mistress Anny Smith, care e desigur cea mai formidabilă soțioară pe care o cunosc.

Joe răstoarnă jumătate din cupa lui pe fața de masă sărutîndu-l pe Jean. O sărută și pe Madeleine și, pentru a isprăvi, pe Valentin.

După aceea pornesc în noapte. În Algerul adormit pe care îl tulbură numai trecerea unei patrule, se simt uniți și solidari, plini de speranță. Valentin dezbină grupul, după aceea Joe izbutește să strige după o mașină militară. Madeleine și Jean își continuă drumul.

Jean își trece brațul sub cel a lui Madeleine.

— Sper, spune, că voi obține în curînd o permisie și că-mi va fi acordată pentru Alger. Dacă mai e cumva timp pentru o permisie, pentru că am intrat în anul hotărîtor.

Madeleine oftează.

— Ba da, reia Jean, coșmarul va lua sfîrșit în curînd. Atunci, dacă mă întorc...

— Oh !

— Cînd mă voi întoarce, vreau să spun, cînd ne vom întoarce.

Și-a trecut brațul pe după umerii lui Madeleine.

— Crezi că voi fi în stare să te fac fericită, Madeleine ?

— Da, răspunde ea atît de încet, încît el ghicește mai curînd cuvîntul decît îl aude.

Intră în holul hotelului. Portarul de noapte moțăie dinaintea cheilor.

Madeleine își ia cheia. Jean nu cunoaște numărul camerei care i-a fost dată. Trebuie să se facă cercetări laborioase. Ascensorul îi va despărți, ca și trenul acum trei ani și jumătate. Dacă Jean i-ar cere-o, ea i s-ar dărui. I s-a dăruit încă de multă vreme.

— Într-o seară, la Valais, spune el foarte încet, era cît pe ce să te iau în brațe. Oare ți-ai dat seama de asta ?

— Da.

— Și-a trebuit să pierdem atîția ani !

Doi ofițeri americani își cer scuze pentru că-i deranjează și urcă în ascensor.

Niciodată n-a fost mai frumoasă, această fecioară învinsă. Nu-i oare stupid s-o lase să redevină stăpînă pe sine ? E o convingere masculină că bărbatul nu-și asigură femeia decît prin posesiune.

Jean simte în mîna lui mîna Madeleinei tremurînd ușor.

Ascensorul coboară din nou. Ea se desprinde și intră în cabină.

XVIII

Februarie 1943

JAROSLAV, OLGA ȘI WALTER

Ultima ghiulea de tun trasă, cu o seară în urmă de pe una dintre înălțimile care domină Stalingradul spre vest, a lovit în plin ultima fortăreață germană. După aceea totul s-a liniștit. Nu mai există peste orașul distrus decît o tăcere de moarte.

Toată noaptea, zăpada i-a înmormîntat, cu miile, pe ruși și pe germani, talmeș-balmeș, în cel din urmă semn al lor.

De îndată ce zorile s-au ivit, un avion sovietic, ieșit din nori, a venit să se învîrtească în jurul magazinelor cooperativei Prolet.

Cooperativa Prolet ocupa un bloc întreg. Pe ultima bucată de zid, care se ridică pînă la înălțimea celui de-al treilea etaj, flutură un drapel cu zvastică. Imobilul e păzit pe cele patru străzi, iar căpitanul Halivec a pus să se ridice, în ruinele imobilelor vecine, baricade cu saci de nisip. Dar, începînd de aseară, nu se mai trage din ferestruicile amenajate în răsuflători.

Jaroslav n-a pornit atacul. Hitleriștii trebuie să fi minat împrejurimile pivnițelor unde s-au refugiat. În spatele marelui magazin, pe cea de a patra stradă, spre sud, se află o curte mare în care dă o rampă pe unde camioanele Proletului ajungeau la garajul subteran.

Jaroslav trage nădejde să-i captureze vii pe Paulus și pe generalii săi. Și-a instalat postul de comandă în pivnița unei case ruinate, de cealaltă parte a străzii. O santinelă apare pe scara îngustă.

— E o tovarășă comisar care sosește de la Moscova. Întreabă de căpitanul Halivec.

În spatele santinelei, coboară Olga.

— Bună ziua, Jaroslav !

De fiecare dată cînd o revede Jaroslav este uimit. Cu toate acestea, bucuria lui e întotdeauna amestecată cu o vagă rușine pentru trecutul de care ea își amintește.

— Tocmai am auzit că ai avut onoarea să-l asediezi pe mareșalul von Paulus. Pentru că Hitler l-a avansat de curînd mareșal.

— Iată un grad care nu-i va folosi multă vreme, spune Jaroslav. Cîți germani a sacrificat, de cînd Jukov i-a propus să capituleze ?

— Mai mult de două sute cincizeci de mii.

— Asta merită din plin un baston de mareșal.

Olga nu-l întreabă cum o duce, sau ce gîndește, sau dacă a suferit.

— Cred că vei bea o ceașcă de ceai, propune el.

Un samovar e aprins pe masă. Jaroslav umple un pahar cu ceai și cu apă clocotită.

— Mulțumesc, acceptă Olga. E frig în dimineața asta.

— Mai curînd umed. Zăpada a muiat gerul.

E senină ca o zeiță din mitologie. Se apropie de masă și ia paharul. Jaroslav îi întinde o cutie de zahăr pudră și o linguriță.

— Cred, întreabă el, că datorez întîlnirii noastre de la Voronej faptul că am fost promovat în Garda Roșie, nu ?

Și-a turnat și el un pahar de ceai.

— O meritai, răspunde ea, sorbind cu înghițituri mici.

— Vei rămîne la Stalingrad ?

— Am venit să văd dacă e posibil să punem pe picioare din nou o uzină sau două, să adunăm laolaltă cîțiva locuitori.

Inflexibilă, fără nici un minut de relaxare, fără nici un punct slab, iată cum e Olga.

— Aceste trei luni au fost aspre, continuă Jaroslav. Nici măcar nu eram în stare să-mi închipui că ar fi putut să fie atît de aspre.

Ea zîmbește.

— În momentul de față, ești recompensat.

Își așază paharul pe masă.

— E o victorie frumoasă, recunoaște Jaroslav, luînd paharul. Încă puțin ceai ?

Refuză.

— Să ieșim, vrei ?

Urcă împreună scara.

— Atenție, spune Jaroslav, vreunul din ticăloșii ăștia ar putea să mai tragă încă din vreo fereastră de la subsol.

Tăcerea e grea, vătuită cu zăpadă proaspătă.

Jaroslav dă ordine. Cîteva ștafete pornesc în cele patru direcții, se strecoară printre ruinele caselor.

— Cînd vor lua sfîrșit toate acestea, întreabă el, vei redeveni o funcționară pașnică ?

Olga îl privește.

— Iar dumneata, un inginer electrician de studio ?

Jaroslav suspină.

— Nu te-ai gîndit niciodată că ești o femeie, Olga ?

— Cu siguranță nu în clipa asta, răspunde ea, fără a-și întoarce privirea.

Obuzierul mare, instalat în unghiul nord al blocului (dinaintea intrării principale a cumpărătorilor), trage asupra zidurilor care rămîn în picioare și aruncă în aer jerbe de tencuială. Mai multe bubuituri urmează una după alta, iar drapelul cu zvastică se prăbușește în dărîmături.

Jaroslav și Olga pătrund în ruinele cooperativei Prolet. Un soldat îl strigă pe căpitan. Omul a eliberat una din scările pivniței.

— Păziți ieșirea pentru moment, spune Jaroslav. Nimeni să nu coboare.

Sînt degajate după aceea încă două ieșiri, dinaintea cărora Jaroslav postează santinele înarmate cu puști mitraliere.

Zidul enorm de susținere stă încă în picioare, sprijinit de zidăria celor opt etaje prăbușite în jurul său. E o îngrămădire de dărîmături aproape de netrecut.

— Vom intra pe partea cealaltă, hotărăște Jaroslav.

Amîndoi ajung în stradă, după aceea la baricada sud, unde Jaroslav pune să se așeze un obuzier în poziție de tragere.

O santinelă îi aduce Olgăi un plic. Generalul o cheamă de urgență în cartierul uzinelor.

Jaroslav o privește îndepărtîndu-se cu pasul ei iute. Nici nu s-a întors spre el. Jaroslav se întreabă dacă, peste interesul pe care fata i-l poartă, nu persistă încă și un pic de dispreț. Ideea aceasta îl umple de mînie cînd un steag alb apare prin ușa mică din stînga, ce se întredeschide.

Un ofițer german, alb la față, cu ochii adînciți în orbite, apare. E cu capul gol, buimăcit.

Jaroslav strigă să se înceteze focul. Ținînd rufa albă în mînă, ofițerul german traversează strada.

Jaroslav înaintează în fața baricadei. Ofițerul german se apropie și încearcă să-și exprime gîndurile în rusă. Jaroslav îl întrerupe numaidecît.

— Puteți să vorbiți germana, spune el.

Ofițerul tresare și-l privește interesat.

— Am ordine, continuă Jaroslav. Capitulare fără condiții. Prizonierii vor fi tratați conform regulilor războiului.

— Dumneavoastră sînteți comandantul ? întreabă ofițerul german.

— Da, cine altul ?

— Mareșalul dorește să vă vorbească.

— Cîți sînteți acolo, înăuntru ?

— Șaizeci de ofițeri dintre care douăzeci și opt de generali și trei sute de oameni.

Cei doi ofițeri se cercetează cu interes.

— Dumneavoastră sînteți Jaroslav Halivec, spune în sfîrșit ofițerul german.

— Iar dumneavoastră, Walter von Kirshoff.

Walter continuă :

— Ne-am întîlnit, ultima dată, acasă la Minnie von Hoffmanstahl, la Berlin.

— Arătam prost în seara aceea, tot pe atît cît și dumneavoastră astăzi. Tocmai petrecusem șase luni într-o ocnă nazistă, răspunde Jaroslav.

— Sîntem separați de lume de patruzeci și opt de ore, reia Walter, după o ezitare. Să fim oare ultimul ostrov ?

— Desigur, răspunde Jaroslav oferindu-i lui Walter o țigară și dîndu-i foc să aprindă.

— Ei bine, îl facem să aștepte pe mareșal.

Urmați de un locotenent, de un subofițer și de doi oameni înarmați cu pistoale-mitralieră, Jaroslav și Walter se îndreaptă spre curte.

Un general așteaptă, plimbîndu-se încoace și-ncolo, întoarcerea parlamentarului. Jaroslav îl salută.

— Trebuie ca toți prizonierii să iasă în ordine și să predea armele în timpul trecerii, spune el.

— Vom fi torturați ? întreabă generalul.

— Pot să vă garantez că nu, răspunde Jaroslav. Cu toate acestea, dacă anumiți generali sînt răspunzători de crime împotriva populației, vor fi traduși ulterior în fața tribunalelor speciale.

Generalul ridică din umeri.

— E bine.

Și dispare în interiorul rampei.

— Mă veți scuza, spune Walter, urmîndu-l.

În curînd un zgomot de pași urcă din subteran. Un grup de generali apare la ieșire. Unul cîte unul, își aruncă revolverele la picioarele lui Jaroslav, care stă neclintit, după aceea se duc să se îngrămădească în curte, unde un mic detașament de soldați ruși îi încadrează. Mai mulți

ofițeri și soldați li se adaugă în curînd. Jaroslav pune să se deschidă grila cu două batante, cînd Walter apare din nou, alergînd.

— Toată lumea e aici ? Locotenentul va conduce detașamentul pînă la baracamentele prizonierilor, ordonă Jaroslav.

— Mareșalul dorește să vă vorbească, răspunde Walter.

La un semn al locotenentului, defilarea captivilor începe. Aceștia ies din curte, o iau la stînga pe strada pustie. Unii generali își lasă capul în jos. Alții își potrivesc monoclul și iau o atitudine mîndră. După ce a ieșit ultimul soldat, Jaroslav se întoarce spre Walter.

— Vă urmez, spune dînsul.

Amîndoi se angajează în interiorul rampei. Walter își aprinde lanterna de buzunar pentru a le călăuzi pașii. Înaintează în liniște prin subteran.

La capătul unui culoar, Walter se oprește dinaintea unei uși în care bate.

— Intră, spune un glas.

Mareșalul von Paulus e slab și palid. Un tic îi chinuiește obrazul ascuțit.

— Ah ! Iată-vă, spune el înălțînd capul.

Fixează asupra lui Jaroslav doi ochi limpezi, fără expresie.

— Mareșalul cere, intervine Walter, să nu fie percheziționat. Nu are alte arme decît revolverul.

Mareșalul aruncă pe masă un revolver de serviciu. Iată-l deci pe faimosul Paulus, care a pus să fie masacrați trei sute de mii de oameni pentru că Hitler spusese într-un discurs : „Stalingradul va fi luat." Acest glorios mareșal n-a avut curajul să-și întoarcă revolverul împotriva lui însuși. Se predă.

— Mareșalul cere să nu fie arătat populației, adaugă Walter.

— Nu mai există populație la Stalingrad, răspunde Jaroslav.

Și hotărăște :

— Mareșalul va fi condus într-o automitralieră pînă la locul de detențiune.

Paulus e atît de înalt încît trebuie să se aplece pentru a ieși pe ușă.

În curte, o automitralieră așteaptă. Un ofițer rus stă neclintit, lîngă portiera deschisă. Mareșalul urcă în mașină. Ofițerul rus se așază lîngă dînsul, făcîndu-i semn lui Walter să ia loc în față, alături de șofer.

Walter ezită. Se întoarce spre Jaroslav, după aceea înalță din umeri, ascultă.

Cele trei motociclete care îl escortează pe prizonier bat regulat și demarează în spatele automitralierei. Grupul dispare la colțul străzii.

Jaroslav rămîne o clipă gînditor. După aceea cheamă un subofițer.

— Dmitri, du-te acolo înăuntru, cu patru oameni, să te asiguri că n-am uitat pe nimeni. Adunarea peste o oră, în cartierul uzinelor. Trebuie să mă duc să raportez.

Și pleacă printre ruinele stinse. În mai multe rînduri, trebuie să pășească peste cadavre și să facă ocoluri mari, pentru că unele case doborîte închid străzile.

Merge repede, cu speranța că o va reîntîlni pe Olga.

XIX

Primăvara 1943

JEAN ȘI JOE

Fără să-i pese de mitralierele care, ici și colo, mai trag încă de la ferestre sau din răsuflători, mulțimea a invadat centrul orașului, într-o îmbulzeală de sărbătoare populară. Împodobită cu flori, asemenea carelor de carnaval, de către femeile în delir, tancurile grele își croiesc drum.

Cu miile, steagurile tricolore cu crucea de Lorena s-au ivit la ferestre, ca pentru un ciudat paisprezece iulie.

Din cînd în cînd o rafală de mitralieră pîrîie și domină strigătele care se sting pentru a porni din nou și mai și.

Din case țîșnesc germani capturați de către locuitori și predați soldaților, care îi grupează la colțurile străzilor. Un prim detașament de prizonieri a fost constituit. Infanteriștii francezi îi încadrează, iar mulțimea îi escortează huiduind și aclamînd.

Tot orașul, pe stradă, dansează, rîde și plînge.

— Trăiască Franța ! Trăiască de Gaulle !

Acoperiți de praf, ca învingătorii dintr-o cursă ciclistă, soldații francezi, englezi, americani trec de la unul la altul. Fiecare vrea să le dea de băut, de mîncat, să facă dragoste.

Jean se scaldă în acest delir. Își închipuie ce va fi în curînd, în Franța, spectacolul Eliberării.

Smulgîndu-se din brațele care-l strîng, din mîinile care se cramponează, scăpînd de femei, de bărbați și de micii arabi care încearcă să se cațăre de-a lungul picioarelor ca pe un stîlp al abundenței, Jean merge la întîmplare prin Tunis.

Un domn bătrîn, decorat, îl înghesuie și-l strînge plîngînd.

— Fiul meu, spune dînsul, fiul meu, prizonier de acum trei ani. Lăsați-mă să vă sărut pentru el.

Un american zdrențuit scapă entuziasmului, glumeț și uluit : nu mai are nici un nasture la bluzonul de pînză groasă.

Se dansează în piețele mici, în sunetul fluierului și al tamburinei. Soldații încearcă să scape de bal pentru a-și ajunge unitatea și a se lansa în urmărirea rămășițelor armatei germane, care fuge spre capul Bon.

Avioane trec și trec din nou, survolînd victoria.

Morții sînt îngrămădiți în camioane, răniții duși pe brancarde și mulțimea se îndepărtează cu greu, pentru a-i lăsa să treacă.

— Păcat că Joe nu vede toate astea, se gîndește Jean.

Izbutește să iasă din îmbulzeală și se înfundă într-o străduță care duce spre piață. Și-a pierdut șapca și trebuie să aibă fața mînjită de ruj de buze.

În liniște, învingătorii curăță Tunisul, casă cu casă, scoțîndu-i pe germanii ascunși în pivnițele de pe străzile calde.

Într-o piațetă, un jet de apă cîntă, la umbra unui minaret. O femeie cu fața acoperită trece alergînd. Stînd pe vine, trei arabi micuți își împart niște „cenți" dăruiți de soldați și niște nasturi smulși de la tunici.

Dintr-o casba apare un grup de soldați germani, cu mîinile sus, înaintea baionetei unui tiralior francez, măsliniu de pe urma campaniei din deșert.

Prin fereastra unei case cu un etaj, de după un muharabieh, se răspîndesc muzică și rîsete. Jean se oprește. N-a dormit de treizeci și șase de ore. Îl doare un pic inima și are chef să se culce.

— Hello ! Jean ! urlă o voce familiară.

Jean a adormit în picioare. Deschide ochii, o clipă închiși. La o fereastră a casei arabe, Joe gesticulează, cu un pahar în mînă.

— *Come on, boy ! Come on !* [1]

E chiar Joe.

Jean pătrunde în curtea cu lespezi străjuită de colonade, sub care începe scara, pe unde Joe coboară cîte patru trepte dintr-odată în întîmpinarea prietenului său.

Joe era obligat să fie la Tunis, astăzi. El va fi pînă la urmă peste tot unde „se va întîmpla ceva".

Strălucitor și congestionat, îl introduce pe Jean într-o cameră vastă care îi servește drept atelier. Pe niște șevalete, sînt cîteva tablouri, dintre care unele abia schițate. În jurul unei mese improvizate cu ajutorul unor capre de lemn, trei bărbați și două femei beau extra-dry. Mai multe sticle sînt golite, dar altele își așteaptă rîndul în frigiderul întredeschis.

Joe îl prezintă pe *french boy*-ul său tuturor. Cei trei bărbați sînt și ei în civil. E maiorul de administrație Harold C. Clarck, din serviciul secret american, și doi francezi, profesorul Legrand, de la universitatea din Tunis și muncitorul strungar Pougibault. Joe și Clarck sînt de două luni la Tunis.

— Noi venisem să vă pregătim buletinele de încartiruire, băiete. Chiar începeam să spunem că vă faceți așteptați.

Pougibault mai desfundă o sticlă de șampanie. Una dintre cele două femei, o brună mică și cu ochii negri, îl urmărește cu privirea îngrijorată.

— Nu lăsa să sară dopul, Eugène. Îmi dă palpitații, spune ea.

[1] Vino aici, băiete, vino aici ! (engl.).

E Suzanne. Încă de acum trei ani, își riscă în fiecare zi viața transportînd, de-a curmezișul Africii de Nord, ordine, manifeste, broșuri de propagandă, ziare clandestine.

Cealaltă femeie i se pare lui Jean a fi agentul secret ideal. Ar trece neobservată chiar și într-o insulă pustie. E domnișoara Pomme, dactilografă a Rezidenței și agent al biroului doi francez.

Se ridică paharele desperecheate pentru victorie și toată lumea începe să vorbească în același timp.

Jean contemplă, cu o încîntare buimacă, reuniunea aceasta eteroclită : profesorul universitar, „farmer"-ul din vestul american, dactilografa, muncitorul, tînăra fată de familie și pictorul suprarealist.

— Ei bine, spune profesorul Legrand, noi o ștergem. Soția mea trebuie să fie îngrijorată.

Profesorul Legrand, șef local al Rezistenței, a fugit cu două zile în urmă de acasă pe coș, în momentul în care Gestapoul venea să-l aresteze. Și-a spart ochelarii în cursul acestei operațiuni și, de atunci, privește lumea cu ochii mirați ai unui pește.

Jean, cu paharul în mînă, cercetează tablourile schițate de Joe, printre care mai multe portrete ale maiorului de administrație Harold C. Clarck.

— Va trebui încă odată să las baltă lucrul, suspină Joe. Deși începuse bine.

Și arată o pînză în care maiorul Harold C. Clarck zîmbește, cu un pahar în mînă.

— E tratat liber, continuă Joe, în stilul lui Franz Hals ! Trebuie să-ți spun că, începînd de acum șase săptămîni, am avut destul răgaz. Din fericire, domnișoara Suzanne a izbutit să-mi găsească pînze, o paletă, pensule, culori. Un adevărat miracol pe lîngă multe altele pe care le-a realizat la Tunis de la o vreme încoace...

Joe ezită.

— De cînd Franța continuă războiul, încheie domnișoara Suzanne.

Profesorul Legrand, dornic să-și liniștească soția, pleacă, luîndu-i cu dînsul pe Pougibault și pe domnișoara Suzanne.

Jean consideră că el însuși trebuie să se ducă să primească ordine.

— Ordinele, băiete, eu le dau, spune Joe desfundînd o nouă sticlă. Nu se va putea spune că le-am lăsat în urma noastră. Acestea sînt ordinele.

Și clipește din ochi.

— Ai o supărătoare tendință de a uita că eu sînt colonel, căpitane Breuil.

Maiorul de administrație Harold C. Clarck se lasă pradă unui acces de ilaritate atît de comunicativă încît domnișoara Pomme, Joe și Jean sînt apucați de un rîs nerod, plin de mulțumire.

— Cu toate acestea, domnule colonel, îl sfătuiește Jean, ar trebui să faci un tur în oraș. Merită să arunci o privire.

— Ar trebui să fii dracul în persoană ca să pui mîna pe generalul Alexander, conchide Joe.

Trei ore mai tîrziu, un automobil american îi duce pe Jean, Joe și Clarck pe teren.

Joe și Clarck au avut, la sediul Rezidenței, convorbiri felurite cu niște ofițeri englezi, francezi și americani. Jean, așteptîndu-i, a dormit într-un fotoliu din salonul de așteptare. Joe l-a trezit cu o lovitură amicală.

— Te simți în stare să petreci încă o noapte albă ?

— Da, dacă mănînc ceva, răspunde Jean ridicîndu-se.

— O. K. spune Joe. Plecăm spre Londra.

— Londra ?

— Cred că de data asta am prins ocazia s-o văd pe Anny, dacă nu mă azvîrliți în cazanul vrăjitoarei, a tras Joe concluzia.

I-a telefonat lui Anny de la Croydon. Și-a găsit chiar timp să se bărbierească și să facă un duș. Înainte de-a sări într-o mașină, el i-a dat întîlnire lui Jean pentru cină, în Soho bineînțeles.

E o dimineață de primăvară englezească, verde și aurită. Trezită brusc din somn, Anny a pregătit felii de pîine prăjită și slăninuță pentru breakfast. După aceea și-a făcut toaleta și a îmbrăcat frumoasa rochie imprimată, pe care o cumpărase, anul trecut, pentru întoarcerea lui Joe. Evident, n-a avut vreme să se ducă la coafor. Însă nu la ondulațiile ei se va uita Joe.

Iată-l că sosește, superb în uniforma lui de colonel, cu decorațiile înșirate pe piept.

Și Anny, atît de calmă și atît de sigură de ea pînă atunci, se pune pe plîns. Știe că este urîtă, cînd plînge. Se strîmbă atît de caraghios !

Joe are un aer teribil de mulțumit. O ia pe Anny pe genunchii săi, o sărută și o alintă.

După aceea, o bună bucată de vreme nu găsesc nimic să-și spună. Mai apoi, Anny e aceea care vorbește. Are atîtea lucruri de povestit, despre ea, despre război, despre Londra, despre prietenele ei. Tot cartierul Kolburn îl așteaptă pe colonelul Smith. Anny va organiza un ceai. Și apoi, Joe va trebui să se arate în lumea Artelor Frumoase, pentru a închide gura confraților, în cea mai mare parte niște învîrtiți, rămași în spatele frontului.

Joe își bate joc de vecini și de confrați. El a venit ca s-o vadă pe Anny, și, de asemenea, pe generalul de Gaulle, cu care are o întîlnire în cursul după-amiezii. Probabil că va trebui să-l întîlnească și pe Mister Eden și poate chiar pe Churchill însuși. A venit pentru a se ocupa de problemele franceze, care nu merg chiar foarte bine, în ciuda victoriei de la Tunis.

Poate că, totuși, amintita victorie va ajuta să se aplaneze dificultățile. Joe are unele lucruri de spus în această problemă. Însă nu lui Anny i le va spune. Ei are alte lucruri să-i spună. De exemplu, că e încă și mai frumoasă decît își amintea el și că e fericit că a luat-o în căsătorie.

Anny e încîntată. Joe a uimit-o întotdeauna. Însă acum e altfel. A devenit un om care o intimidează grozav.

Londra ! Jean a căscat gura prin orașul însorit. A rătăcit prin Regent Park, a mers în jos pe Piccadilly. Suflul victoriei trece pe străzi și peste parcuri. Întîlnești pretutindeni case prăbușite, răni căscate. Dar străzile sînt pline de soldați voinici, englezi, americani și de asemenea francezi, iar civilii au aerul atît de sigur de ei înșiși, de Marea Britanie și de Imperiu !

Jean are întîlnire cu Joe într-un bar de pe Strand. Ajuns cel dintîi, profită de acest lucru pentru a-i scrie o lungă scrisoare Madeleinei, o scrisoare din Anglia, ca altă-

dată. Dar astăzi, e a doua zi după victoria de la Tunis. Mîine, va veni rîndul Europei, al Franței... al Parisului !

Iată-l pe Joe, splendid, și pe blonda Anny. Vor merge să cineze în micul restaurant francez din Soho, ca pe vremea convalescenței lor.

E un dineu *à la française,* cu mazăre verde îndulcită și vînat de iepure în sos de vin și arpagic. Joe are un aer misterios, ca întotdeauna cînd îi vine o idee.

— Am vorbit despre tine, adineaori, căpitane Breuil, spune el în sfîrșit cînd chelnerul în haină albă aduce „cafelele-filtru", da, am petrecut după-amiaza la cartierul general al generalului de Gaulle.

— L-ai văzut ? întreabă Jean cu emoție.

— Da. Va pleca spre Alger. Cred că voi călători cu el. Problemele Franței trebuie să se aranjeze. E ceva urgent.

— Să pleci, strigă Anny. Oh ! Joe !

— Cred că nu vrei ca eu să rămîn la Londra și problemele Franței să nu se aranjeze.

Diferendul dintre generalul de Gaulle, vizionarul din 1930, gloriosul combatant din 1940, — omul care a îngăduit Franței să ridice capul a doua zi după rușinoasa capitulare, — omul al cărui nume are valoarea și prestigiul unui simbol, și generalul Giraud, instalat de către americani la comandamentul armatei franceze din Africa de Nord, a ajuns la punctul culminant. Giraud n-a făcut nimic pentru a-i înlătura pe oamenii de la Vichy. Jean exclamă :

— Eu nu-i înțeleg pe americani. Franța odată intrată în război, înseamnă de Gaulle !

Joe se uită la el :

— Trebuie să judecăm la rece, cu diplomație. Trebuie să contăm pe generalul Catroux ca să aplaneze dificultățile.

— Dar, strigă Jean, de Gaulle e intransigent pentru că are dreptate ! El nu vrea să pactizeze asupra nici unui punct cu ticăloșii care au executat ordinele nemților, transmise prin Vichy !

Joe înalță capul :

— M-am gîndit că ți-ar plăcea să faci un tur la Paris.

Jean tresare, buimăcit.

— La Paris ?

— Sînt unele lucruri de pus la punct cu mișcările de Rezistență.

Jean murmură :

— La Paris !

Joe rîde :

— Dacă dorești, vei face parte din transportul următor.

Jean sare.

— Dacă vreau ! Mai întrebi !

— Mi-am dat întîlnire pentru mîine cu cineva care te va pune la curent cu situația. Dealtfel, nu vei pleca singur...

Jean se ridică, și, pe deasupra mesei, îl sărută pe Joe. Apoi o sărută și pe Anny.

— Fir-ar să fie, Joe, ești un tip afurisit de cumsecade.

— Asta se va întîmpla în prima noapte cu lună, precizează Joe.

XX

Primăvara 1943

GEORGES

Întîlnirea are loc în piața Morand, în grădină, la stînga statuii. Georges a venit pe jos. E frumos afară. Ceața matinală s-a risipit puțin cîte puțin, dezvăluind Fourvières și, pe deasupra cotului Saônei, admirabila panoramă de la Croix-Rousse.

Lyonul a declarat război. În fiecare zi, un nou atentat pulverizează un birou de recrutare pentru munca forțată în Germania, sau pune capăt strălucitei cariere a unui „colaborator".

Lyonul e un centru al Gestapoului, Georges nu poate să pună piciorul pe peronul gării Perrache, fără a încerca o îngrijorare de nespus. Nu pentru că ar fi deosebit de sperios. Dar simte dîndu-i tîrcoale o primejdie ascunsă a cărei obișnuință n-o are încă.

Cei din Rezistență au ales Lyonul drept creier al zonei din sud. Rezistența s-a organizat lent. Cei dintîi doi ani

au fost animați de bunăvoințe anarhice, după aceea au început fuziunile de energii paralele. Însă M.U.R., grupare a principalelor Mișcări din fosta zonă liberă, e de dată foarte recentă. Pentru că linia de demarcație a jucat un rol important și în acest domeniu, existau prea puține contacte între mișcările din fosta zonă liberă și acelea din fosta zonă ocupată.

Legătura fiind în sfîrșit stabilită de către Max între mișcările din zona de sud și din zona de nord, iar fuziunea realizată între organizațiile zonei de sud, Rezistența a văzut sporindu-i forțele, dar în același timp mărindu-se și primejdia. Laval a pus poliția franceză la ordinele Gestapoului. Există denunțătorii. Există tortura.

Acest război necruțător, condus din Lyon și din Paris, a luat proporții considerabile : Armată secretă, care se instruiește cu arme parașutate, introducere de acoliți în serviciile publice (N.A.P.-ul) avînd oameni siguri în fiecare minister, în fiecare prefectură, în fiecare serviciu, reconstituire a C.G.T.-ului, organizare de „maquis"-uri pentru cei refractari față de munca în Germania, presă clandestină difuzînd de-a curmezișul Franței mai mult de un milion de pagini pe lună, cu ajutorul valizelor transportate de anumiți călători cu aparență inofensivă, în sfîrșit „rețele" de informații.

Rezistența este o muncă de Penelopă. Organismele sale sînt în mod constant amputate, dacă nu chiar decapitate, prin arestări sau prin dispariții necesare. Trebuie să începi de la capăt, să reiei contacte, să reîntîlnești oameni, să repartizezi din nou sarcinile.

Georges Merlin se gîndește la toate acestea în timp ce trece Ronul, umflat și învolburat.

Georges este fericit să-l revadă pe Corvin. I-a fost foarte greu să dea de el, pentru că regiunea marsilieză a fost decapitată cu prilejul unei razii a Gestapoului.

Deoarece Corvin devenise unul dintre șefii Rezistenței, Georges vine să-l întrebe ce are de gînd cu el. Încă de acum cinci luni, nu i s-au încredințat decît misiuni derizorii. Georges vrea să fie utilizat, sau, dacă nu, să fie trimis „acolo". Inactivitatea între zidurile fabricii sale adormite, hoinăreala pe străzile Marsiliei, devenită cazarmă germană, îl doboară de-a binelea.

De la necazurile avute cu hotelul Majestic, fabrica a fost luată. Organizația Todt muncește să repare stricăciunile provocate de R.A.F. Cît despre Beauvallon, nimeni nu mai pune piciorul acolo, deoarece Gabrielle a devenit imposibilă de cînd cu ocupația italiană. Nu se gîndește decît să-și înfoaie penele, ca păunii, pe plajă, dinaintea ofițerilor. Lui Georges îi este frică să deschidă gura în fața ei. I s-a raportat chiar că relațiile Gabriellei cu un anume tînăr căpitan italian sînt foarte precise. Georges e agasat la gîndul că, în ziua victoriei, Gabrielle va trebui să fie tunsă în cap, ca și toate tîrfele care au întreținut relații cu inamicul.

S-a gîndit să divorțeze. Dar la ce bun ? Va trimite copiii, care sînt amîndoi în pensiune la Marsilia, să-și petreacă vacanța mare la unchiul său Faveraux, fratele mamei sale, în Périgord. A înștiințat-o despre asta pe Gabrielle, care n-a protestat. A hotărît de asemenea să strîngă șurubul în ceea ce privește stilul de viață de la Beauvallon.

Corvin e în avans. Cu capul gol, cu părul în dezordine (prin care își trece întruna mîna stîngă), cu sprîncenele stufoase și cu bărbia voluntară, cercetează oamenii care trec. A scos dintr-un buzunar o bucată de pîine pe care o fărîmițează pentru păsări. Privirea lui iute descoperă silueta vechiului său prieten Georges. E mulțumit. Nutrește pentru Georges toată afecțiunea de care este capabil. La fel de violent pasionat pe cît de puțin sentimental, Corvin nu are decît o duioșie : Georges.

Și iată-l pe Georges, cu mutra lui de treabă, privirea ironică și pălăria gri.

Fără efuziune, cei doi bărbați își strîng mîna, după aceea René apucă brațul lui Georges și-l trage după el pe chei.

— Vino cu mine, am întîlnire în Place du Pont.

Tot plimbîndu-se de-a lungul Ronului și al bulevardului Libertății, Georges deschide capitolul doleanțelor. Însă Corvin îl întrerupe curînd.

— Destul. Rezistența nu e o organizație de huzur pentru industriașii aruncați în șomaj prin raționalizare. Totuși i-am vorbit de tine lui Pascal. Sînteți atît de deosebiți pe cît este cu putință, ceea ce constituie condiția

esențială pentru o bună colaborare. Pascal e un soi de sfînt. Ceea ce nu înseamnă că-i lipsit de energie. Are obiceiul să se repeadă cu camioneta lui, plină de broșuri, de manifeste și de ziare clandestine, peste barajele de poliție.

Apoi adaugă :

— Vei lua masa cu el. Are nevoie de un om în genul tău pentru a stabili anumite contacte.

Corvin s-a uitat la ceas și a iuțit pasul. Din întîlnirile de la marginea pieților în întîlnirile de la colțurile de stradă, își țese, zi după zi, pînza minuțioasă, de-a curmezișul *traboulelor*, pasajele acoperite lyoneze.

Corvin e vesel. Prezența lui Georges îi produce întotdeauna acest efect psihic. Pe vremea cînd Corvin era mereu îngrijorat, Merlin îi comunica un pic din certitudinea, din aplombul său.

De cînd s-a pus un preț pe capul său, de cînd fiecare față este o amenințare, Corvin încearcă o anume plăcere de-a trăi pe care n-o cunoștea odinioară (și cît de efemeră încă !) decît atunci cînd îi reușea o experiență sau înainte de a începe o alta (pentru că, în materie de știință, fiecare descoperire nu face niciodată decît să temporizeze problema, pe cînd în acțiune, totul este deîndată hotărît).

Cel mai nostim e că pramatia asta de Georges, care părea că stă înfipt în pămînt cu amîndouă picioarele, a devenit un fel de Chatterton de ciocolată.

Lăsînd brațul prietenului său, Corvin îi trage pe umăr o lovitură amicală destul de tare.

— Ai să stai la masă cu Ioana d'Arc și cu sfîntul Francisc, băftosule !

Corvin îl derutează pe Georges prin jovialitatea lui neașteptată.

— Și frumoasa Gabrielle ?

Georges face o strîmbătură.

— Vorbesc despre asta cît mai puțin cu putință... Spune-mi, acest Pascal, ce fel de om e ?

— Foarte tînăr... un politehnician... foarte inteligent... Destul de pudic pentru a părea ironic... Condamnat la moarte ca și mine, pentru o lovitură pe care am dat-o

împreună și pentru care am fost denunțați sub adevăratele noastre nume.

Georges tresare.

— O lovitură ? Denunțați ?

— Da, spune Corvin cu simplitate. Am doborît un comisar de poliție.

Și ridică din umeri.

— Un ticălos la ordinele Gestapoului. Cunoștea prea multă lume. Începeau arestările, înțelegi ?

— Nu te scuza, spune Georges.

Corvin încrețește fruntea, ca și cum și-ar fi potrivit un microscop sub arcada sprîncenelor.

— N-am intenția.

În Place du Pont, la oprirea tramvaiului, o fată tînără, aproape o puștancă, așteaptă citind *Sept Jours*. E atît de subțire, trăsăturile sale sînt atît de fine încît adesea trebuie să treacă neobservată. Totuși figura ei e de o puritate miraculoasă, ca și privirea.

Georges e intimidat, cînd Corvin îl prezintă drept domnul Suchard (e pseudonimul pe care și l-a ales din cauza ciocolatei).

— Domnișoara Geneviève, licențiată în științe și, la fel ca mine, în întrerupere de Universitate.

În tăcere, se îndreaptă toți către strada Paul-Bert. În odăița din fund a unui mic restaurant, cîțiva tovarăși se reîntîlnesc uneori pentru a lua masa de seară sau dejunul.

— Un lucru stupid în fond, mesele astea în colectiv, spune Corvin. Dar cum să faci altfel ? Faptul că te simți cu coatele pe masă îți dă o oarecare forță.

Și adaugă :

— Patronul are un parabellum în sertarul de la casă și se poate ieși prin curte.

În sala din fund, un cuplu necunoscut își termină cina, ceea ce pricinuiește o conversație monotonă asupra ultimelor filme, a dificultăților de aprovizionare etc.

Merlin n-o părăsește din ochi pe Geneviève. Nu și-ar fi închipuit că o ființă poate fi atît de fragilă și atît de încîntătoare în același timp. Lui i-au plăcut întotdeauna femeile strălucitoare, care stîrnesc rumoare, care lansează moda. Astfel Gabrielle, Colette (care a dispărut în mod

misterios și n-a mai răspuns la scrisorile sale), se asemănau între ele în mai multe puncte și aminteau, fiecare, anumite trăsături ale lui Suzon Grosvois, devenită vedetă la Hollywood, se pare, unde a fugit cu Goldschild, încă de la armistițiu. Iată una dintre formele cele mai frecvente ale fidelității masculine.

Această Geneviève ar putea semăna mai curînd cu un înger. Niște sîni foarte mici, pulpe cambrate, un nas scurt, păr șaten strălucitor sub bereta ei de studentă pe care a scos-o înainte de a se așeza, scuturîndu-se ca un fox.

Cînd o privește, Georges încearcă o emoție pe care nu caută s-o analizeze. Ar putea fi tatăl ei. I-ar fi plăcut ca Jeanine să fie astfel. Dar vai ! îi seamănă leit Gabriellei, creatură din carne și suflet puțin.

Pentru că au hotărît să înceapă masa fără să-l aștepte pe Pascal, îngerul manifestă un apetit de optsprezece ani. Georges se întreabă ce poate să facă o fată atît de mică în războiul clandestin. Acestea sînt jocuri care ar trebui să fie interzise copiilor.

Deoarece cuplul vecin a plecat, conversația se însuflețește în absența chelneriței, a cărei sosire provoacă zone de tăcere.

Geneviève se uită mereu la ceas. Este îngrijorată pentru Pascal, exactitudinea însăși. Acesta a transportat azi-dimineață niște „hîrtie", de la tipografie la depozit, unde se face repartizarea în valize a exemplarelor de ziar, pornite apoi prin însoțitori în centrele regionale.

Pascal are un permis de circulație care prezintă toate aparențele autenticității, dar este de ajuns să dea peste un funcționar însărcinat cu ordinea care să fie ceva mai curios. E multă vreme de cînd Geneviève i-a cerut lui Pascal să nu mai facă el această muncă de livrare. E nevoie de el pentru dirijarea tipografiei clandestine, unde el însuși scrie, pune în pagină, stereotipează, trage, asistat de doi tipografi. Dar Pascal are cusurul că nu se bizuie decît pe el.

În sfîrșit, sosește. Gazogenul său a avut o pană. E un tip înalt, subțire, cu părul lung. Poartă o mică mustață strălucitoare. E greu să-i dai o vîrstă.

Mănîncă în grabă.

— Dînsul e Suchard, despre care ţi-am vorbit, prezintă Corvin.

Pascal, mestecînd mereu, îl cumpăneşte pe Georges dintr-o privire. Are nişte ochi şireţi. Vorbeşte cu o ironie constantă, ceea ce constituie felul său de a brava.

Totul la el vădeşte o educaţie rafinată, corectată în mod voluntar de o oarecare afectare boemă. E un fiu de mare burghez care astăzi e un *outlaw* — în loc de inginer miner.

Georges aude vorbindu-se despre dificultăţile pe care le întîmpină între ele organizaţiile, despre neînţelegerile unora, despre ambiţiile personale ale altora. Parcă l-ar supune cineva unor duşuri reci.

Liniştită în legătură cu soarta lui Pascal, Geneviève a început din nou să mănînce cu multă poftă.

— Ei bine, spune Corvin, uitîndu-se la ceas, trebuie să plec. Am întîlnire cu Badaud în legătură cu afacerea Guy.

— Afacerea Guy continuă ? întreabă Pascal.

Guy e un curier care a fost „făcut" de către Gestapo şi care a ieşit din închisoare, după puţine zile de detenţiune, ceea ce-i semn rău. Guy şi-a schimbat desigur stăpînii. Despre organizaţie, Guy nu cunoaşte din fericire mare lucru. Cîteva cutii de scrisori, care au fost abandonate. Unul sau două plantoane, care au fost imediat îndepărtate din Lyon, iar după aceea pe Philippe şi pe Badaud. Asta-i prea mult.

— Va mai trebui să-l instalăm şi pe Suchard, spune Corvin.

— A doua cameră a lui Philippe e liberă, propune Geneviève.

Are cel mai luminos zîmbet pe care l-a văzut vreodată Merlin. Un zîmbet de madonă. Pînă în clipa asta, Georges clasa femeile în două categorii, cele cu care te culcai şi celelalte. Iar acum descoperă o fiinţă în afară de serie, o fiinţă încîntătoare pe care dorinţa fizică n-ar putea s-o atingă şi care este totuşi plămădită din carne, judecînd după apetitul ei.

— Dar nu-l cunosc pe Philippe şi nici adresa lui, spune Georges.

Toți trei rîd. Nu se ajunge la Philippe așa, cît ai bate din palme.

— Mă întîlnesc cu el la ora cinci, spune Geneviève. Îl voi aduce la ora șapte în gara Saint-Paul. Fiți acolo. Se ajunge acolo cu 2 sau cu 3.

Pascal și Corvin se ridică. Se aduce nota pe care Merlin vrea s-o achite. Fiecare protestează. Trebuie să se împartă în patru, după tradiție.

— Bun, conchide Pascal, domnule Suchard, sînteți omul meu.

Merlin se gîndea că produsese o impresie dezastruoasă, pentru că nu spusese nimic inteligent, intimidat de acest mediu nou și de această fată stranie.

— Mîine dimineață, Geneviève și cu mine pregătim numărul viitor, la Honorine. Spuneți-i lui Philippe să vă conducă acolo, către ora unsprezece. E mai bine ca Philippe să părăsească Lyonul, cîtă vreme afacerea Guy nu e rezolvată. Va pleca la Paris cu dumneavoastră. Aveți o fotografie pentru carnetul dumneavoastră de identitate ? Geneviève se va întîlni deîndată cu tovarășa noastră de la acte false.

Georges tocmai are o fotografie tip identitate într-un colț al portofelului.

Fiecare pleacă la rîndul său. Corvin îl găsește pe Badaud sub copacii din piața Bellecour, dinaintea sindicatului de inițiativă.

Badaud e un militant sindicalist care și-a făcut studiile în timpul Frontului popular. Talie mijlocie. Frunte foarte înaltă, cap un pic prea mare pentru un corp robust totuși. De la întoarcerea sa din război, unde a fost distins, el, fostul militant, însemnat cu roșu de către serviciile armatei Daladier, cu o citare prin ordin de zi pe armată, Badaud e în ilegalitate. A fost condamnat în contumacie la muncă silnică pe viață și i s-a ridicat naționalitatea franceză.

Badaud a fost sufletul rezistenței muncitorești în cursul anului 42. A obținut de la Londra fabricarea masivă a cartelelor de aprovizionare, a tichetelor de pîine pentru miile de dezertori. Furier al războiului secret, birou de plasare clandestin, muncitorii desemnați pentru plecarea în Germania au devenit cu zecile de mii, mulțumită lui,

agricultori pașnici, în satele cele mai îndepărtate ori s-au alipit la cele dintîi „maquis"-uri.

Această activitate, eficientă, Badaud o duce cu un calm imperturbabil. Are un pat la Lyon, acasă la Philippe. Însă nu doarme acolo niciodată mai mult de o noapte sau două pe lună. Celelalte douăzeci și nouă de nopți le petrece pe calea ferată. Rezistența sa la oboseală este incalculabilă. Singura lui slăbiciune e pofta sa de mîncare. Badaud dezlănțuit e un soi de Gargantua. Dar se poate mulțumi și cu un codru de pîine și un pahar de apă la fiecare douăzeci și patru de ore.

De cîteva luni, Badaud s-a consacrat fuzionării dintre C.G.T., amenințată, și C.G.T.U. clandestină. Aceasta este marea lui inspirație. C.G.T. a fost dizolvată și înlocuită prin „corporațiile" după moda fascistă și o cartă a muncii tip evul mediu. Jouhaux se află la închisoare. Puțin cîte puțin, la început cu timiditate, după aceea în mod rapid, C.G.T. s-a redresat. În curțile uzinelor, în cafenele, în ateliere, unul cîte unul, Badaud și emisarii lui îi sudau verigile.

Pe de altă parte, comuniștii, care la începutul războiului fuseseră excluși din C.G.T., își reluaseră propaganda în sînul clasei muncitoare, sprijinindu-se pe intrarea U.R.S.S. în conflict. Badaud văzuse, cu îngrijorare, două C.G.T.-uri de nuanțe politice diferite restructurîndu-se.

De atunci, nimic nu i s-a părut mai urgent decît reconstituirea C.G.T., unită din 1936. Visează la o confederație unică a muncii menită să-i adune la un loc pe toți muncitorii din Franța. A și început negocierile. A eșuat și a pornit din nou. A făcut apel la Franța combatantă care i-a trimis de la Londra un arbitru. Primul birou s-a constituit. Datorită lui. Nu se poate spune că nu-i mîndru de ea. De azi înainte se va mulțumi să fie slujitorul clasei muncitoare. Și-au dat întîlnire pentru a discuta chestiunea Guy. Se spune că Guy, escortat de un agent discret al Gestapoului, stă la pîndă în gara Perrache, unde semnalează noului său confident mutrele cunoscute. Mutrele, pentru că numele se schimbă.

Badaud nu dădea multă importanță acestor bîrfeli, însă două plantoane au fost arestate ieri. Trădarea lui Guy nu mai poate fi pusă la îndoială. Iată ceea ce avea Badaud

să-i spună lui Corvin. El pleacă în seara asta la Paris, unde va avea o întrunire importantă, mîine. Nu va lua trenul la Perrache ci la Vaise, ceea ce va avea inconvenientul de a-l face să petreacă o mare parte din noapte în picioare pe culoar. Delațiunile lui Guy riscă să se extindă. Max, care e la Londra, se va întoarce din moment în moment. Vor putea oare să-l prevină la timp ? Max poate foarte bine să iasă din gară și să se lase cules ca o floare.

— Bine, spune Corvin. Totul e să punem mîna pe acest Guy, despre care eu n-am nici o idee. Îl voi vedea pe Schrick numaidecît.

Ca doi prieteni care s-au întîlnit din întîmplare, Badaud și Corvin se despart. Acesta pornește în căutarea lui Schrick, pentru a vedea cum se va putea aranja cazul plantonului Guy.

Georges, după dejun, s-a dus la frizer. A apelat chiar la manichiuristă, ca odinioară. După aceea a pierdut un ceas la cinema, moțăind în fața unui film stupid.

După ce și-a luat valiza de la biroul de bagaje, cu faimosul tramvai 7, sufletul circulației lyoneze, ajunge în avans la gara Saint-Paul. E o gară mică, agățată de colina Fourvières, dinaintea funicularului. Rare trenuri pleacă de aici, către vreo periferie obscură. Georges rătăcește prin hol, pîndește scările. Se simte pierdut. Nu are, cu toți oamenii aceștia, decît slaba legătură a unei întîlniri cu Geneviève.

Aceasta sosește curînd, oferind la colțul străzii profilul său ireal. Philippe nu va întîrzia. Cel mai bun lucru ar fi să ia, mai devreme, biletele pentru Tassin-la-demi-lune, Philippe fiind omul ultimului minut, care nu pierde niciodată trenul.

Un taxi face un viraj impecabil. Un bărbat tînăr țîșnește din el. E înalt și suplu. Poartă o pălărie rotundă. Scoate din mașină o raniță uriașă, pe care o tîrăște penibil în sus pe scări.

— Iată-l pe Suchard, spune Geneviève. Iată-l pe Hachette. Și acum, eu vă las. Am treabă.

Și pleacă, imaterială.

— Ariel, spune Georges.

Philippe (zis Hachette) zîmbește. Își ridică raniță.

— E ultimul tren, spune el simplu, să nu-l pierdem.

Vagon de clasa a doua, înțesat. Un domn citește *Pariser Zeitung*, ajutîndu-se cu un dicționar. Tunel.

Cînd cobori la Tassin-la-demi-lune, te simți ca la țară. Aerul e tare. Există și niște grădinițe. Merlin trage aer în piept. Lyonul îl apăsa.

— Cît de bine te înțeleg, spune el, că locuiești aici.

— Nu locuiesc aici, spune Philippe.

Îl privește pe Merlin cu o curiozitate nepăsătoare, tîrîndu-și mereu povara. Georges îi propune să-l ajute, dar Philippe refuză.

— E la doi pași. Am o pereche de cearșafuri curate în dulap.

O vilă discretă, într-o grădină. La primul etaj, un mic apartament mobilat. Două încăperi și o baie.

— Ești acasă la dumneata, spune Philippe, lăsîndu-și povara jos. Ne vom duce să cinăm pe bulevard. Un restaurant modest, excelent. N-avem prea multe de ales. Dar e destul de asortat pentru momentul de față. Patroana face niște ouă la capac care înoată în unt. Ca să-ți fie regulă de conduită, aici eu sînt Lestrade, dar la restaurant sînt cunoscut sub numele de Dupont. Te vei descurca.

La Hôtel du Commerce, Georges și Philippe-Lestrade-Dupont-Hachette cinează între patru ochi. Patroana are pentru Philippe amabilități materne. Ouăle la capac sînt un deliciu. Friptura de vițel nu se lasă nici ea întru nimic mai prejos.

Sub o aparență — și chiar o afectare — nepăsătoare, Philippe dispune de un curaj imperturbabil. N-a acceptat niciodată înfrîngerea. După demobilizare, a făcut saltul direct în Rezistență.

A fost crescut în seră, copil răsfățat, făcut la bătrînețe. Îi place muzica și poezia. De doi ani, conduce difuzarea ziarelor clandestine. Vizitează, regiune după regiune, Franța de Sud, îndemînatic în a detecta omul sigur, colaboratorul discret. Plimbă cu sine, în aceste călătorii, o nostalgie aparentă, gustul după traiul bun, care-l conduce spre restaurantele bune și vagoanele de dormit. Se teme mai puțin de Gestapo cît de o cină proastă și un compartiment de-a treia. Rețelele se rup una după alta. Trebuie, fără încetare, s-o iei de la capăt. Așa că o ia de la capăt. Din ironie și-a luat numele de Hachette. Căci este agenția

Hachette a Rezistenței. Ziarele clandestine circulă, sub nasul agenților Vichy-ului și ai Gestapoului, din îndemnul său.

Nu vorbește niciodată despre război (despre al său ori despre al altora) decît pentru a afișa un scepticism obosit. Doi oameni se bucură de trecere în ochii săi : de Gaulle și Frénay, șeful mișcării *Combat*, „un om, căruia nu-i este frică să hotărască". Diferendele dintre „tendințe" au accentuat această oboseală morală.

Geneviève, Pascal Corvin... În seara asta, Philippe. Ei nu sînt decît patru printre alte mii. Nu poți fi descurajat în ceea ce privește soarta unei țări care, în vreme de nenorocire, vede răsărind, venite din orizonturi atît de îndepărtate, asemenea energii, asemenea eroism. Georges se bucură că luptătorii aceștia nu sînt cornelieni, că Pascal e un tip cu capul în nori, iar Corvin un ingenuu, că Geneviève nu e decît o fetiță și că lui Philippe îi plac ouăle la capac. Dincolo de firile lor deosebite, de divergențele dintre ei, de slăbiciunile lor, o mare idee îi unește, iar aceasta este Franța, despre care ei nu vorbesc niciodată.

La cafea (pentru că patroana le servește cafea veritabilă cu zahăr) Georges îl chestionează pe Philippe despre Geneviève. „Femeiușca asta nostimă".

— O puștancă, spune Philippe. Dă-i mîine o mitralieră, și-o să tragă. Pascal spune că ea e Ioana d'Arc a noastră. Acum trei luni, s-a dus să-l aducă, înarmată cu un ordin fals de punere în libertate provizorie al Kommandanturii din Lyon, pe unul dintre tovarășii noștri de la închisoarea din Châlon aflată în mîna nemților. Și l-a adus. Ea nu găsește acest lucru extraordinar.

Philippe adaugă zîmbind ușor :

— De cînd e îndrăgostită de Corvin, ea e aceea care transportă plasticul în poșeta ei micuță.

— Îndrăgostită ?

Numai el nu bănuiește nimic, încheie Philippe cerînd nota de plată.

Un pat moale, o carte cu poeme de Aragon și liniștea cîmpiei. Georges Merlin adoarme, cuprins de euforie.

Dimineața, Philippe îl scutură.

— O surpriză. Am dibuit în sacul meu un chec pe care l-am cumpărat la Chambéry. Ceaiul e gata.

Philippe și Georges iau, la Demi-Lune, troleibuzul, după aceea, la Pont-Mouton, un tramvai.

— Vei cunoaște, spune Philippe, una dintre cele mai bune cutii de scrisori ale noastre, domnișoara Donadieu.

Pe o stradă pașnică, aproape de gara din Part-Dieu, o dugheană cu vad nu tocmai bun oferă cîteva flori de Savoia și semințe în săculețe. La sunetul clopoțelului de la intrare, domnișoara Donadieu apare dinspre odăița din fundul prăvăliei. E o femeie durdulie, cu fața blajină.

— Ah ! Tu ești, dragă Phil, spune dînsa. Sînt îngrijorată.

Domnișoara Donadieu e o fată bătrînă timorată. Meritul curajului său e cu atît mai mare.

— Iar îmi aduci pe cineva ? Doar ți-am spus clar. Sînt doi, acolo sus. Cu arestările astea ! Planche a fost prins cînd s-a sculat din pat și Grumeau în gara Perrache.

— Guy nu te cunoaște, sper ? întreabă Philippe.

Domnișoara Donadieu își face repede semnul crucii.

— Asta mai lipsea... Măcar dacă ai fi sigur că aliații o să debarce în curînd, te-ai resemna să petreci cîteva săptămîni la închisoare. Dar dacă treaba asta trebuie să dureze ani de zile, brrr !

Un suspin face să se clatine pieptul enorm al domnișoarei Donadieu.

Philippe îl împinge pe Georges spre odăița din fundul prăvăliei, în timp ce domnișoara Donadieu, prin vitrină, aruncă o privire îngrijorată asupra străzii pustii.

— În față, la Margot, era o mașină de la Luftwaffe, spune ea gîfîind.

— Gestapoul nu se plimbă în automobilele de la Luftwaffe, o liniștește Philippe, se servește de mașinile franceze înmatriculate la Paris. Nu te speria Honorine.

Pe scara în spirală, îi șoptește lui Georges :

— Face în pantaloni de dimineață pînă seara și de seara pînă dimineața. De doi ani. E nemaipomenită.

În mica sufragerie de la etajul întîi, Pascal și Geneviève lucrează. Pascal pregătește titlurile ziarului, calculînd semn cu semn rîndurile necesare, în timp ce Geneviève, sîrguincioasă, bate articolele la mașină.

Pascal înalță capul.

— Bună ziua !

— Maica Donadieu e în mare încurcătură.

— Sîntem prea mulți, asta-i sigur, spune Pascal cufundîndu-se din nou în calculele sale tipografice asupra corpului de literă „cicero".

— Sper că nu-mi pregătește o marfă proastă de lux ? întreabă Philippe, lăsîndu-se să cadă în unicul fotoliu pe care mai întîi l-a debarasat de-o servietă și de mai multe dosare. Presa clandestină e ca și cealaltă. Se difuzează ușor ceea ce distrează publicul, ceea ce-l interesează, ceea ce îl înveselește, îl înfurie sau îl exaltă. Fără cicăleală, bătrîne !

Philippe pipăie în buzunar o țigară pe care o aprinde. Georges o privește pe Geneviève care nu și-a întrerupt lucrul.

— Negustor de zeamă chioară, spune Pascal.

Un zîmbet subțire îi lungește fața supță.

— Caraghioasă meserie jurnalismul nostru, continuă el. Trei meseriași culeg ziarul, noaptea. Eu adun la un loc toate astea în stereotipia mea. Tot acolo am și rotativa.

Zîmbetul i se accentuează.

— După război, voi conduce un ziar adevărat. Și n-o să fiu dus de nas. Mi-am terminat ucenicia.

Georges calculează riscurile la care se expune un asemenea om, resursele de inteligență, de voință, de îndrăzneală pe care le cheltuiește.

— Suchard, spune el, îmi este absolut imposibil să plec la Paris. În Auvergne și la Nisa, am două imprimerii, cărora le trimit flancurile, pentru a aproviziona cu „hîrtie" aceste regiuni. Trebuie să mă reped pînă acolo. Patru nopți cu trenul dus și întors. Cu Parisul, te însărcinez pe tine. Vor avea loc acolo negocieri delicate cu zona de nord.

— Dar eu nu cunosc pe nimeni !

— Philippe te va pune la curent. Va merge cu dumneata. Să ajungeți la rezultate concrete, asta e tot ceea ce vă cer.

Apoi, adresîndu-se Genevièvei, care bate întruna la mașină.

— Nu uita să-i dai hîrtiile lui Suchard.

Geneviève scoate din poșeta ei un carnet de identitate și o cartelă de alimente pe numele de Suchard și i le întinde lui Merlin. După aceea începe din nou să bată.

— Ei bine, noi o să vă lăsăm. spune Merlin după o tăcere.

— La Paris nu faceţi nimic fără să-l consultaţi pe Duvivier. La întoarcere, cutie de scrisori aici. Dacă va fi vreo schimbare, vi se va trimite un curier la Paris.

Philippe îi întinde o mînă dezamăgită Genevièvei şi lui Pascal, care continuă :

— Philippe, tu vei lua trenul la Vaise. Suchard se va descurca la Perrache să-ţi păstreze un loc. Guy e mereu la pîndă, se pare.

Philippe ridică din umeri.

— Şi-uite aşa ne-am asigurat de-o noapte întreagă în tărăboanţa asta arhiplină. Îmi plîng de milă.

Georges o priveşte pe Geneviève, care nu înalţă capul. Philippe îi face semn să treacă înaintea lui.

— Salutări turnului Eiffel, strigă Pascal după ei.

XXI

Primăvara 1943 :

JEAN ŞI GEORGES

Aparatul, înclinat pe o aripă, traversează un nor. Cîmpia adormită îi apare lui Jean, sub clar de lună, ca o hartă în relief, cu golurile de umbră ale pădurilor, şanţurile aleilor, argintul unui rîu; o încrucişare de drumuri, un sat al Franţei cu piaţa, strada principală adormită, biserica, mănunchiul de copaci din faţa primăriei şi cimitirul. Înalta barieră a muntelui înaintează.

Dinaintea hărţilor sale, navigatorul moţăie. Celălalt pasager a închis ochii. E un saturnian cu ochii melancolici. Fost elev al Şcolii Normale Superioare, militant socialist şi gazetar înainte de război, a fost unul dintre fondatorii Rezistenţei la Paris. Pierre Brossolette îndeplineşte la Londra, ca şi odinioară în Partid, funcţia sa favorită de eminenţă cenuşie.

Pentru a doua oară, se întoarce la Paris pentru a duce tratative delicate între grupările de Rezistenţă, cu pon-

derea pe care i-o dă calitatea sa de reprezentant al „comitetului francez" din Londra.

La Croydon, Pierre l-a întrebat pe Jean dacă s-a gîndit să-şi scoată de pe gulerul hainei emblema croitorului englez de la care a cumpărat-o, pe Oxford street, un costum gata confecţionat, din lînă foarte bună.

Fără ca aparatul să fi coborît în picaj, solul se apropie. Acestea sînt primele platouri. După un rîuleţ, mai curînd un torent umflat, pilotul francez se orientează, după aceea coboară, în cercuri mari pe deasupra unei păşuni. Nu e nevoie de avertizoare pe o lună ca asta, cînd eşti de prin partea locului.

După ce şi-a armat pistolul automat, navigatorul sare jos cel dintîi. Jean şi Pierre îi trec valizele lor şi încărcătura, după aceea coboară la rîndul lor. Se vede ca în plină zi.

Ofiţerul le face semn să-l aştepte. Arată, la stînga, un tufiş spre care se îndreaptă, cînd mergînd cu paşi mari, cînd alergînd.

Jean tremură, pătruns de vîntul răcoros ce coboară din gheţari. Pierre aprinde o ţigară.

Avionul a amuţit.

Absenţa navigatorului pare interminabilă. În sfîrşit un grup de oameni se desprinde din pîlcul de arbori. Pierre scoate un revolver din buzunar.

— Eşti înarmat ? întreabă el.

Oamenii se apropie. Curînd, se poate recunoaşte silueta navigatorului. Duce o servietă. Cei doi oameni care îl întovărăşesc tîrîie fiecare cîte o valiză.

Navigatorul urcă cel dintîi la bord, fără a spune un cuvînt. I se trec valizele, după aceea unul dintre oameni se caţără în aparat.

Celălalt se apropie de Pierre. Acesta e un ţăran îmbrăcat într-o haină de piele, cu capul gol.

— Hai, spune el, nu prea-mi place să-mi las calul.

Îşi împart poverile, ţăranul, Jean şi Pierre.

— În general, nu există atîtea mărfuri, cînd sînt şi pasageri, mai remarcă omul.

— *Good bye, everybody* [1], strigă Jean, spre avion. *Thanks !* [2]

Urmîndu-şi ghidul, Pierre şi Jean traversează cîmpul. Avionul a început să bîzîie. Jean se opreşte o clipă, ca să-l vadă cum decolează. După aceea îşi ajunge tovarăşii.

În drum, aşteaptă o brişcă. După ce au aşezat bagajele sub coviltir, cei trei călători se instalează, unul lîngă altul, pe bancă. Un nor ascunde luna.

Ţăranul trage de dîrlogi şi calul porneşte la trap.

— Mergem departe ? întreabă Jean.

— O jumătate de ceas, pentru că urcă.

Drumul iese într-o şosea mică, de unde începe un deal.

— Nu există nemţi pe-aici ? întreabă Pierre.

— Nimeni în afară de pădurar, care este soldat în legiunea străină, colaborator şi tot tacîmul, răspunde omul. Dar, la ora asta, picoteşte.

Se apropie de un sat adormit. Nişte cîini latră. Curînd, brişca o apucă pe un drum de ţară care duce la o fermă.

— Iată că am ajuns, spune omul punîndu-şi biciul la loc. S-a pregătit o cină caldă, ca de obicei. La ora cinci, stăpînul se duce la tîrgul de porci din Belley. O să vă ia cu el către vale.

Opreşte brişca, sare jos.

— S-au împlinit trei zile de cînd bietul domn, cel care tocmai a plecat, aşteaptă o noapte cu lună plină, fără să scoată nasul afară.

— L-am recunoscut, spune Pierre. E Richomme, deputatul.

În cămin arde focul. Ţăranul se străduieşte să pună o buturugă, să înviorezе focul în maşina de gătit. Masa copioasă, stropită cu un vinişor muntenesc, e repede isprăvită.

După aceea Pierre şi Jean sînt conduşi într-o odaie situată la acelaşi nivel cu sala comună.

— Puteţi foarte bine să vă odihniţi vreo două ceasuri.

Pierre şi Jean se întind, pe două paturi gemene. Jean nu poate să adoarmă. Pierre, dimpotrivă, sforăie.

Intrarea stăpînului casei, un om înalt şi roşu care poartă o haină de piele, îl face pe Jean să tresară.

[1,2] La revedere la toată lumea... Mulţumiri. (engl.)

— Bună ziua, domnilor. La drum ! O să bem cafeaua la Belley. Dacă aveți arme, e prudent să le lăsați aici.

A trebuit să-l scuture pe Pierre pentru a-l smulge din somn, pe care-l continuă dealtfel în automobilul fermierului, după aceea în autocarul înțesat care îi duce de la Belley la Vivien-le-Grand, unde sînt nevoiți să aștepte toată ziua, în mai multe cafenele, unicul tren spre Paris.

Totul e nou pentru Jean. Vagoanele rezervate trupelor germane : *Nur für Wehrmacht,* anunțurile din gări prin difuzor în germană, ambianța compartimentelor, unde fiecare călător arde de nerăbdare să-i vorbească vecinului și-și mușcă limba cu neîncredere.

Jean l-a pierdut pe Pierre pe peronul gării din Vivien. Ca prin minune, Jean a găsit un loc în Ambérieu. Însă această a doua noapte este tot atît de luminoasă ca și prima. La Seurre, controlul legitimațiilor de identitate s-a desfășurat fără dificultăți.

Încă din zori, Jean, căruia îi e dor de Paris, se află pe culoar : Sens, apoi Loing à Moret, pădurea de la Fontainebleau, Melun.

Cele dintîi case cu șase etaje. Primul tren de periferie. Jean își simte inima bătînd puternic. La trecerea prin stațiile mici, încearcă să distingă un nume pe o tăbliță. Villeneuve-Saint-Georges îi aduce lacrimile în ochi. Își amintește o vorbă a unui vechi parizian, de pe Boulevard des Capucines : „Noi sîntem aici și atîția alții nu sînt".

La Charenton, Jean simte cum i se moaie genunchii. Îi vine să plîngă. De fiecare dată cînd se întorcea dintr-o călătorie, atunci cînd striga după un taxi, în zori, la ceasul măturătorilor, al lăptarilor și al trenurilor muncitorești, sau chiar seara, la ora cînd becurile cu gaz se reflectă în caldarîmul umed, cînd soneria din antract cheamă spectatorii împrăștiați pe trotuar, reîntors la Paris după opt zile sau șase luni, Jean se simțea invadat de tinerețe.

Dar astăzi, după trei ani, e bătrîn. Totuși Parisul a văzut la viața lui vrute și nevrute ! Dar n-au putut, totuși, să germanizeze strada Lepic !

În 11 noiembrie 1918, Jean era un micuț strengar. Dar nu va uita niciodată les Champs-Élysées. Tatăl său îl ținea de mînă și îl trăgea, ca un nebun, în toate părțile. Pi-

cioarele îl dureau și nu mîncase nimic. Totuși era mulțumit, fără să știe pentru ce.

Își făgăduiește să evite Champs-Élysées, pentru că nemții s-au înfipt acolo ca o căpușă. Nu va vedea Place de la Concorde, murdărită, nici perindarea în pas de paradă a trupelor din Place de l'Étoile. Dar Place d'Alésia, sau rue du Sentier, Bastilia și cheiurile care au, în crepuscul, tonuri insesizabile pe care nu le mai întîlnești pe nici o altă paletă, dar le Palais-Royal sau Place des Vosges, Place Saint-Germain-des-Prés, Plaine Monceau, demnă și tainică... ce-au devenit oare ?

Șine cît vezi cu ochii, în evantai. Hangarele... Trenul își încetinește mersul, prin zdruncinături scurte. *Achtung !* spune difuzorul.

În metrou, după ce și-a dat întîlnire pe-a doua zi cu Pierre, pe care l-a regăsit pe peron, Jean privește stațiile defilînd. Niște ofițeri germani intră și ies. Pe zidurile gărilor, sînt afișe pentru mișcarea trupelor, și de asemenea pentru unele spectacole.

Viața continuă deci, o caricatură de viață. Există actori care joacă, filme care se turnează, spectatori în săli, oameni pe terasele cafenelelor.

Vine oare dintr-un alt continent sau de pe-o altă planetă ? Totuși, în metrou, Jean se orientează cu ușurință, ca și cum ar fi părăsit orașul ieri. Dar acesta e un alt metrou, un alt univers. Ca și cum ar fi văzut Parisul pe dos. Cu un pic de ostilitate față de această femeie frumoasă care tocmai s-a urcat în compartiment, și căreia un ofițer german îi cedează locul, Jean încearcă să se convingă pe sine că nu trăiește un coșmar.

Să închiriezi o cameră (ca prin minune) într-un mic hotel din Passy, să cumperi dintr-odată toate ziarele și să le citești pe terasa unei cafenele din Place Trocadéro — să le citești pînă la o autentică poftă de a voma — *La Gerbe, Au Pilori, Je suis partout* și de asemenea cotidienele *Le Petit Parisien, L'Oeuvre, Aujourd'hui, Les Nouveaux Temps*... Să afli că actualitățile cinematografice sînt germane, ca și postul Radio-Paris, și că drojdia aceasta a societății franceze colcăie, talmeș-balmeș cu drojdia germană, îți trebuie oarecare timp pînă să te pătrunzi de asta.

Și cînd te gîndești că nu va putea să se ducă pînă la micul său apartament din Auteuil !

Ia din nou metroul. La corespondența din Marbeuf, primește o lovitură neașteptată pe umăr. Reacționează, pentru că e aproape de locul rănii.

— Breuil, tu ești !

E Coutinat, de la *Éclair-Journal*.

— Ce-i cu tine, bătrîne ? Te credeam ucis ori prizonier. Nimeni n-a auzit vorbindu-se de tine, de la război.

De la război ! Jean zîmbește. Așadar pentru acest „continental", războiul s-a terminat ?

— Ei bine, spune el, trăiesc la țară.

— Rentier ?

— Dacă vrei.

— Politică de tergiversare, ai ?

— Ce mai e și asta ?

— Păi, urmează Coutinat, n-ai vrut să te vopsești. Se pare că ai avut dreptate. Nemții sînt curățați.

Jean privește în jurul său cu îngrijorare. Nu-i încă obișnuit.

— În cinematografie, spune Coutinat, e formidabil cîți indivizi au antrenat nemții. Vîrsta de aur. Dar la ziare ! Cîte treizeci de mii pe lună ! Acum, au mutra cam palidă.

Coutinat l-a luat pe Jean de braț.

— Unde mănînci la prînz ?

— Nu știu, mărturisește Jean, luat pe neprevăzute.

— Te iau cu mine la Toutoune, un mic local grozav de bursă neagră. Te descurci acolo cu două sute de franci. Se înfulecă pe cinste.

Din fericire, Coutinat e guraliv. Nici el, la rîndul său, nu s-a „vopsit". Face bursă neagră. Există riscuri. Dar e ceva „interesant". Partea proastă e că nu are carte de muncă și că într-o oarecare dimineață va fi „bun și aprobat" pentru plecarea în Germania. Laval organizează cu paznicii lui de ocnași o adevărată razie. Dar lui Coutinat nu „i-o coc ei", n-ajunge el să „trudească" într-o uzină de-a nemților sub bombele englezești : Caută o „combinație pentru a se camufla". Pentru început, s-a mutat fără să lase nici o adresă.

Meniul de la Toutoune (carne, cartofi prăjiți, brînză și un ecler cu ciocolată, urmate de o ceașcă de cafea verita-

bilă cu zahăr) nu-l umple pe Jean de admirație într-o măsură suficientă, după părerea lui Coutinat.

— Voi ăștia de la țară sînteți niște răsfățați. Dar la Paris crăpi de foame sau altfel, te descurci cu prețurile astea. Dacă ai cunoaște situația muncitorilor, a micilor funcționari care nu pot să cumpere la negru !

În restul zilei, Jean a străbătut în lung și-n lat Parisul pe jos. A văzut bulevardele, Avenue de l'Opéra, rue de Rivoli, la Cité, Cartierul latin, Montparnasse. Încearcă să înțeleagă acest Paris ciudat. Va lua masa la Coupole, unde, în octombrie 39, îl întîlnise pe Joe. E un soi de pelerinaj.

Meniul e la preț fix, impus de lege. Dar există „suplimentele" pe care chelnerul voios ți le strecoară încetișor. Carnea sub pireu, peștele sub salată și ceaiul fals care este lichior (este zi fără alcool).

Jean acceptă tot ceea ce-i propune chelnerul. Și-a scos cartela falsă de alimente și tichetele false, care i-au fost date la Londra, și face eforturi pentru a nu părea că ignoră maniera de-a se servi de ele : 100 de grame de pîine, 5 grame de materii grase.

— Dacă ați fi dorit să mîncați într-adevăr bine, ar fi trebuit să mergeți în fund. Acolo se servește langustă.

Chelnerul îi spune asta lui Jean, pentru că vede bine „cu cine are de-a face".

La masa vecină, un cuplu mănîncă mai mult cu lăcomie decît cu bucurie. El e lung și slab, cu niște ochi adînciți în orbite. Ea e mică, încă durdulie, dar o grăsime moale și nesănătoasă.

— Iar brînză, spune ea. Crezi că e bine ? O să coste cît ochii din cap.

Dar el insistă :

— Pentru aniversarea căsătoriei noastre, am spus că ne vom strădui pînă la capăt. O să coste cît o să coste.

Jean înțelege că menajul, pentru a-și sărbători aniversarea, a hotărît să mănînce pe sătûrate.

În întunericul de nepătruns, lui Jean îi vine greu, la coborîrea din metrou, să-și regăsească hotelul. Epuizat de oboseală și de supărare, doarme buștean.

A doua zi, Merlin sosește la Paris. Trebuie să-l întîlnească pe Philippe în grădinile de la Palais Royal, la ora șaptesprezece. După o noapte într-un compartiment de-a

treia, ticsit de călători gălăgioși, Philippe a dispărut ca o umbră, chiar din gara Lyon, tîrîndu-și rana.

Georges i-a telefonat lui Grimaud, care trebuie să se fi simțit rău la capătul firului.

Și-au dat întîlnire într-un bistrou, pentru dejun. Grimaud l-a pus pe Georges la curent cu ultimele noutăți. Uzina s-a reconstruit. Mejesticul șovăie asupra utilizării sale. Ceea ce-i sigur, e că nu se va mai face tot ciocolată. De la percheziția de anul trecut, nu s-a mai auzit vorbindu-se de Gestapo. Cu toate acestea, Georges ar face mai bine să-nu-l ispitească pe diavol.

Dar unde să doarmă ? Grimaud crede că Georges nu-i la strîmtoare. Ei bine ! Da. În acest caz, va dormi la Grimaud.

Dinaintea soclului statuii lui Camille Desmoulins (care a fost trimisă la retopit), Georges are întîlnire cu Philippe, care sosește, cu pălăria lui rotundă pe nas. Pare mirat că nu-și tîrîie rana cea grea.

— Bună ziua, spune el. Avem întîlnire cu Duvivier, în fața statuii lui Musset.

Pentru că ei sînt în avans, se plimbă puțin în grădina pustie și însorită.

La ora hotărîtă, domnul Duvivier trece pe bicicletă pe dinaintea statuii lui Musset. Este un bărbat încă tînăr, cu figura energică și o ținută distinsă. Exclamă :

— Ia te uită ! Ce mai faceți ?

Pune un picior pe trotuar. După aceea, foarte încet :

— Vă aștept în hol, pe Avenue de l'Opéra, numărul 18.

Și cu un viraj iscusit, pornește iar.

Avenue de l'Opéra numărul 18 este o casă luxoasă, pentru birourile unor mari societăți. Domnul Duvivier, legîndu-și bicicleta cu un lacăt de siguranță, îi ia cu sine pe cei doi prieteni. El merge înaintea lor pe o scară mare și liniștită, acoperită cu un covor gros. Deschide o ușă cu două canaturi, pentru a-i introduce într-un vast apartament amenajat ca birou.

După ce au trecut de o ușă capitonată, Duvivier se așază dinaintea unei mese mari, aproape goală. Îi cere lui Georges să-i lămurească scopul vizitei sale, dar nu-l lasă să deschidă gura. Vorbește despre Rezistență, despre necazurile pe care le-a întîmpinat pentru a colabora cu

celelalte grupări. Vorbește despre teatru, despre literatură.

Această clocință mondenă îl cufundă pe Georges într-o baie reconfortantă. Faptul că e guraliv nu umbrește cu nimic finețea și inteligența lui Duvivier. Care înțelege să orînduiască problemele sistematic, mai întîi să fie alungat invadatorul și după aceea să fie organizată Franța de mîine. Însă ar fi primejdios să te lași „surprins de victorie". Dincolo de cuvintele lui Duvivier (marchizul de Vaux pe numele lui adevărat, avere mare Jockey-club și multă distincție), Georges face o constatare importantă. Doar comuniștii sînt organizați.

După război (și asta numaidecît) va trebui înlocuită presa, toată presa din Paris și de la Vichy, cu o presă a Eliberării. Trebuie să fim pregătiți. Presa, este un lucru foarte important.

Își expune planul, pentru a pune mîna, la ora H, pe imprimerii. Totul este pus la punct, cu planurile în mînă. Grupurile libere care vor trebui să execute operațiunea sînt desemnate.

— Pentru că sînteți aici, domnule Suchard, continuă Duvivier, nu socotesc a fi vreo indiscreție dacă vă rețin un moment, ca și pe domnul Hachette. Vom avea o întrunire importantă. Dacă binevoiți să așteptați puțin, nu voi întîrzia să mă întorc.

Duvivier a plecat.

— Are farmec, spune Georges.

Duvivier se întoarce peste puțin, escortat de doi oameni, printre care Badaud. Îi introduce pe noii-veniți, pentru a dispărea imediat, scuzîndu-se. Se duce să-i caute pe ceilalți la stația de metrou de la Tuileries.

Philippe îl prezintă pe Badaud lui Merlin.

— Prietenul nostru a dormit în patul tău, la Lyon, îi spune Philippe lui Badaud.

— Salteaua e excelentă, răspunde Badaud.

Philippe îi expune lui Georges misiunea lui Badaud. Georges, de profesiune patron (ah da !) îi pune interlocutorului său un oarecare număr de întrebări de ordin sindical. Numaidecît, cei doi se înțeleg. Badaud zîmbește din ochi. (Rareori zîmbește din gură, dar cînd e satisfăcut sau încrezător, ochii îi strălucesc.) Georges Merlin i se pare un industriaș cum ar trebui să fie mulți. Celălalt

vizitator este un bărbat de statură mijlocie, ascunzînd o privire energică în dosul ochelarilor groși.

E un profesor care reprezintă o grupare din zona de nord. Pare îngrijorat.

— Nu găsiți periculoase aceste întîlniri, într-un birou, tocmai în inima Parisului, pe Avenue de l'Opéra ? întreabă el apropiindu-se de-o fereastră înaltă și ridicînd un brizbiz, ca să poată privi în stradă dacă nu stă la pîndă vreo iscoadă.

— Cred că aici mai puțin decît oriunde în altă parte, răspunde Badaud.

Neobositul Duvivier apare din nou, aducînd alți doi oaspeți : Jean Breuil și Pierre.

Georges sare în sus.

— Jean !

— Georges !

Se află unul în brațele celuilalt.

Toți iau loc. Duvivier lămurește scopul întrunirii.

— Madeleine mi-a povestit că ai văzut-o pe Kate. A venit la Beauvallon ? șoptește Jean la urechea lui Georges.

— Știi că trebuie să fie la Paris ? Turnează la Continental, cred, răspunde Georges printre dinți.

Jean nu-l ascultă decît în mod vag pe Duvivier. Are impresia că asistă la o întrunire politică, și politica l-a plictisit de moarte întotdeauna !

Pierre ia cuvîntul. Vorbește despre necesitatea de-a uni, mai bine zis de-a unifica mișcările de Rezistență. Fiecare a tras prea mult pînă acum spuza pe turta lui.

Badaud observă că fuziunea sindicală a început. Universitarul este de acord în ceea ce privește concentrarea mișcărilor, dar, pe plan politic consideră necesar să se mențină partidele. Cea de-a patra Republică va fi o democrație.

— Toată Franța va fi alături cu de Gaulle, aprobă Duvivier..Noi venim cu toții din orizonturi politice diferite, dar asupra acestui punct sîntem de acord. Spuneți acest lucru la Londra și la Alger. Încercați să-i faceți pe americani să înțeleagă. Alături cu de Gaulle, toată Franța. Fără de Gaulle, războiul civil.

Conversația continuă, destul de confuză. Se vorbește despre bugete, despre transportul corespondenței, despre

administrații publice, despre fostul personal politic — pe care Duvivier îl atacă violent.

— Politicienii înfrîngerii nu vor avea nici un cuvînt de spus a doua zi după Eliberare, afirmă Badaud.

Pierre atrage atenția că anglo-saxonii sînt cei care duc războiul și că francezii trebuie să procedeze cu tact.

— Nu-i uitați pe ruși, spune Duvivier, ridicîndu-se ca un cocoș. Dacă anglo-saxonii nu înțeleg, Franța întreagă va fi comunistă. Iar eu, cel dintîi.

Contactele trebuie să fie mai precise, consideră Pierre, între Franța rezistentă pe de o parte și Londra pe de altă parte. În acest scop, un delegat general a fost desemnat de către generalul de Gaulle : Max.

Duvivier (sprijinit de Badaud) insistă asupra popularității generalului de Gaulle, singurul om capabil să obțină astăzi unanimitatea în Franța.

— Și în Africa la fel, observă Pierre. Dealtfel, pentru acest motiv, Londra și Washingtonul nu au încredere în el. Discursul pe care de Gaulle l-a pronunțat alaltăieri la Londra, vorbind în numele Franței, reamintind că dacă Franța a fost bătută, în 40, aceasta se datorează faptului că ea a suportat cea mai grea povară a războiului din 14 și a salvat democrația, le-a dat fiori.

— Noi avem convingerea, răspunde Duvivier, că Franța este chemată să joace un rol primordial. Poziția sa geografică, bogățiile sale naturale, de asemenea inteligența ei, totul dovedește că Franța va fi necesară pentru organizarea lumii de mîine. Totul este ca și ea să fie conștientă de acest lucru. În această ultimă fază a războiului, Franța va avea dealtfel o sarcină capitală, mai ales noi, cei din guerilă. Învingătorii de mîine să n-o subestimeze.

Badaud pleacă împreună cu Pierre. Philippe dispare după obiceiul său, fără a face zgomot. Universitarul și Duvivier mai au încă niște hîrtii de cercetat.

Jean și Georges, braț la braț, măsoară în lung și-n lat L'Avenue de l'Opéra.

Jean îi cere lui Georges să-i relateze vizita lui Kate Christiania la Beauvallon. E măgulit că, după trei ani, Kate nu l-a uitat. Într-un ungher al unei cafenele de pe bulevard, dinaintea a două halbe insipide, pălăvrăgesc. Georges își mărturisește îngrijorarea. Divergențele politice,

ale organizațiilor, lupta întreprinsă împotriva lui de Gaulle de către americani, atîtea tocmeli, atunci cînd ar trebui să se unească toate forțele, toate elanurile !

În celălalt taiger al balanței, eroismul obscur al combatanților de acolo și al celor de aici, soldați cu sau fără uniformă.

— Dacă ai ști, exclamă Merlin, ce strașnici sînt băieții de pe la noi !

— Cînd nemții vor fi plecat, răspunde Jean, va fi momentul să întoarcem foaia. Numai că, trebuie să punem problemele în ordine. Duvivier și cea de-a patra Republică a lui, au vreo însemnătate cînd ticăloșii ăștia tot mai umblă cu pași mari pe bulevarde încolo și-ncoace ? Trebuie să strivim întîi păduchii. După aceea !...

Face un gest vag, apoi, fără să-și tragă răsuflarea, își golește halba.

— Istoria, conchide el, îi pune întotdeauna pe oamenii care trebuie la locul lor. Esențialul este să-l scoatem pe inamic din Franța, dragă Georges. Ca să ne aflăm iar între noi și să ne spălăm rufele în familie.

Iau masa de prînz împreună, după aceea Jean vrea neapărat să-l ducă pe Georges cu el la Casino de Paris, plin de nemți veseli și aținați. În continuare, Jean îl duce pe Georges pînă la Passy. Lăsîndu-l pe Grimaud în prada celei mai vii neliniști, Georges împarte patul cu Jean.

Pălăvrăgesc aproape toată noaptea. Dimineața, se despart. Georges are o anumită întîlnire fixată de Philippe. Apoi se va întoarce la Lyon chiar în seara aceea.

Își iau rămas bun în Place Trocadéro, dinaintea unei intrări a metroului. Pe curînd ? Zilele astea ? După război ? Niciodată ?

Seara, Georges îl întîlnește din nou pe Philippe sub ceas, în Sala pașilor pierduți din gara Lyon. Philippe sosește tîrîndu-și rănița.

— Sînt mort, spune el, dar am avut și eu norocul meu. Am găsit, la ora cinci, două locuri pentru Lyon în vagonul de dormit. Vom lua masa la bufet.

Mulțimea se năpustește, civili francezi, germani în uniformă, talmeș-balmeș, într-o înghesuială obișnuită.

— A sosit o scrisoare, spune Philippe, mîncîndu-și fără poftă porția de legume cu apă. Schrick se căsătorește. Nu-l

cunoşti pe Schrick ? Nu face nimic. Te iau cu mine la căsătoria lui.

Schrick se căsătoreşte într-adevăr. A trebuit să găsească un „primar bun", pentru că adevăratul nume al lui Schrick, afişat la biserică, ar fi în măsură să stîrnească un tăraboi pe cinste, deoarece Schrick a fost de două ori condamnat la moarte în contumacie. Nu i s-au lăsat nici crucea de război şi cele trei palme pe care le-a dobîndit, una în pădurea de la Warndt, a doua în Norvegia, a treia la Dunkerque. Cea de-a patra citare prin ordin de zi, care i-a fost promisă la podul din Tours, n-a fost omologată, compania de geniu de care aparţinea fiind spulberată. Schrick s-a întors prin păduri, singur, evitînd posturile germane. A mers douăsprezece zile. Cu grenadele care-i mai rămîneau, a reuşit să arunce în aer două tancuri. Ce urmărire, după aceea ! Căţărat într-un copac, rîdea încetişor privindu-i pe nemţii care se agitau dedesubt.

A avut, înainte de-a trece peste Dordogne, bucuria de-a ucide un ultim neamţ, care se aventurase peste linia de demarcaţie. I-a înfipt cuţitul în inimă, dintr-odată. Nu s-a auzit decît un icnet. A trebuit după aceea să tîrîie cadavrul pînă la apă. Atunci s-a auzit un pleosc.

Schrick a vrut să treacă în Anglia. Dar s-a gîndit şi a preferat Alsacia. Acolo, şi-a continuat treaba. Poduri care sar în aer, locomotive care explodează, şine care se distanţează, Schrick e un as în munca feroviară. După cea de-a doua evadare, a trecut în zona de sud. Acolo, a organizat un prim grup liber. A început dislocarea căilor ferate şi atacarea locomotivelor. A inovat activitatea de intimidare, care constă în a face să sară în aer cu ajutorul dinamitei birourile organismelor de colaborare.

Aşa e Schrick. N-a recunoscut decît un singur şef : pe Corvin. Deoarece Schrick are o admiraţie nemărginită pentru ştiinţă. Pasionat de cultură, îşi petrece clipele libere citind, cîteodată fără discernămînt, însă cu lăcomie. Cînd a fost anunţat că unităţile libere vor fi alipite unui organism central, Schrick a sărit din nou în sus. După aceea l-a cunoscut pe Corvin. Au efectuat împreună cîteva operaţiuni. De atunci, Schirck e gata să moară pentru Corvin. Poţi măcar să-ţi imaginezi că există un asemenea savant ?

Schrick e un om mic și roșcovan, destul de urît, dar înzestrat cu niște ochi admirabili. S-ar spune că sînt două stele pe un cer senin. Înainte de război, practica alergările și boxul, cînd avea timp liber. Nu avea enorm de mult, pentru că meseria de negustor forestier e mai complicată decît pare (vindea cîte puțin din toate, pe piețele periferiei pariziene). Fanatic, încă din adolescență, făcuse parte din organizațiile tineretului patriot. Dar s-a trezit dezorientat, în mijlocul unor tineri de lume cu bîte și cu batiste de mătase la buzunarul vestonului, care îl priveau de sus.

Mai tîrziu, Schrick fusese atras de comuniști. În general însă propaganda politică îi amintea prea mult de propria lui reclamă sforăitoare pentru a atrage clientela în jurul unei garnituri de veselă de argint sau al cremei de ras fără săpun și fără pămătuf — care ia și pielea cu ea.

Cu prilejul unei afaceri în regiunea Tarare, Schrick a făcut cunoștință cu o fetiță cumsecade, Marinette. Tatăl ei prizonier și mama ei fugită cu un individ. Și iată că micuța Marinette e însărcinată. Așa încît Schrick a hotărît s-o ia în căsătorie. Deoarece dacă Schrick este ucis în timpul războiului, șansele sînt deosebit de mari (ucis ori împușcat), guvernul Franței eliberate va avea grijă de soție și de copil, după aceea.

Corvin s-a ocupat de formalități. Schrick nu voia să se căsătorească sub nume fals, pentru că sub adevărata sa identitate, aceea de Santerre, fusese mai întîi decorat, după aceea condamnat la moarte. Corvin a căutat un primar și un preot care să consimtă la celebrarea acestei căsătorii. I-a găsit pe amîndoi, pe primar și pe preot la Dammartin, la cincisprezece kilometri de Lyon. Pascal o va conduce acolo pe mireasă, cu camioneta. Tot el s-a străduit să organizeze masa de nuntă, la un prieten sigur, în apropiere de Beaujeu.

Primarul a spus că ora cea mai convenabilă va fi la prînz, secretarul primăriei fiind plecat. Preotul a fost de acord să facă slujba la douăsprezece și un sfert. Dar iată că acum Corvin se încăpățînează să-l aștepte pe Guy. Și va mai trebui să treacă după aceea s-o caute pe Geneviève ! Schrick se uită mereu la ceas. Este zece și jumătate ! Nu te însori în fiecare zi. Ai și de ce să te enervezi. Schrick îi dă încă zece minute lui Guy. Dacă nu e aici

în zece minute, Schrick îi va cere lui Corvin o amînare pentru Guy.

Dar în momentul în care nu-l mai aşteptau, Guy îşi face apariţia. E singur. Însă umbra lui nu e departe. O scrisoare anonimă denunţînd Gestapoului prezenţa zilnică a lui Badaud şi a lui Philippe în această micuţă cafenea a declanşat vizita lui Guy. El se opreşte în faţa cafenelei, priveşte înăuntru, ezită, după aceea se duce să-şi pună coatele pe tejghea.

Individul de la Gestapo traversează strada şi se opreşte ceva mai departe. Corvin îl cheamă pe chelner, plăteşte, în timp ce Schrick intră în cafenea şi se reazemă în coate de tejghea, lîngă Guy.

Corvin s-a dus pînă la maşina lui, pe care încearcă s-o pornească. Trebuie să fie ceva la motor. Saltă capota, se agită.

După un moment, Guy apare în prag, aruncă o privire spre omul de la Gestapo, neclintit la colţul străzii, apoi intră din nou în cafenea şi se îndreaptă spre lavabou. Schrick îl urmează după o clipă.

Cîteva minute mai tîrziu, Schrick iese din cafenea. Corvin demarează şi goneşte la colţul străzii, scăpînd de sub privirea zbirului german. Pe portiera deschisă brusc, Schrick sare alături de el şi maşina porneşte în plină viteză.

— Ei ? întreabă Corvin.

— N-am îndrăznit să mă folosesc de revolver. L-am sugrumat.

— Planche şi Grumeau au fost împuşcaţi, spune Corvin, fără să-l privească.

— Asta nu-nseamnă că n-am să beau totuşi o înghiţitură.

— În fundul maşinii.

Schrick face o săritură sprijinindu-se în palme pe deasupra spătarului. Trage o duşcă bună de alcool, de-a dreptul din sticlă.

— Ce să-i mai vorbiţi de afacerea asta Marinettei, spune el. În ziua căsătoriei mele, i-ar face o impresie proastă.

— Bineînțeles, spune Corvin. Dar ce vrei ? Philippe se întoarce astăzi. Max e așteptat de pe-o zi pe alta. Și-au trecut opt zile de cînd Guy ni se strecoară printre degete.

— Nu te-ar deranja să cauți altă expresie ? întreabă Schrick ducînd iar gîtul sticlei la buze.

— Un pic de ținută, spune Corvin. Ne ducem s-o căutăm pe Geneviève la domnișoara Honorine.

La domnișoara Honorine, n-o găsesc numai pe Geneviève, ci și pe Philippe, și pe Georges Merlin, sosiți dimineață cu trenul. Schrick e mulțumit că Philippe, căruia tocmai i-a adus un serviciu, asistă la căsătoria lui.

Schrick e în față, alături de Corvin care conduce. În fund, Geneviève s-a instalat, între Philippe și Georges.

Dinaintea primăriei din Dammartin, camioneta lui Pascal s-a oprit. Un om al lui Schrick, plasat sus pe scări, supraveghează orizontul. Pistolul lui automat, al cărui pat e prea mare, face o umflătură sub haină. E Guilvinec, bretonul. La vederea lui Schrick, fața i se luminează. Schrick, Corvin, Geneviève și Philippe urcă scara în spirală. Un țăran iese din primărie. Doi puștani contemplă cu admirație automobilul lui Corvin.

— Sînteți numai voi, Mathieu și cu tine ? întreabă acesta.

— Nu, răspunde Guilvinec, există și un al treilea, Percin. El a însoțit-o pe mireasă în biroul Primarului.

Biroul domnului primar e la etajul întîi. Pascal și mireasa (o femeie micuță, destul de ștearsă) așteaptă în compania lui Percin, un brunet păros care nu-l scapă din ochi pe funcționarul municipal.

— Să-i dăm drumul repede, spune primarul. Domnul paroh, pe care l-am văzut adineaori, vă așteaptă.

Philippe va sluji drept grefier, avînd în vedere că primarul a pregătit el însuși actele. Corvin e martorul lui Schrick, Pascal e cel al logodnicei sale, Marinette Clairoux.

Citire prescurtată a formulelor legale. Semnături.

— N-am să vă țin un discurs, urmează primarul. Nu avem timp. Vreau numai să vă aduc aminte în ceea ce privește căsătoria dumneavoastră că e înregistrată în mod legal la primăria din Dammartin. Noi vom susține cu tărie că strigările de căsătorie au fost făcute și că ușile

primăriei erau deschise, în pofida ţinutei ameninţătoare a flăcăului care se află pe trepte.

— Măsurile de precauţie nu sînt niciodată prea multe, domnule primar.

— Nădăjduiesc, încheie acesta, că veţi avea toată fericirea posibilă într-o Franţă pentru care dumneavoastră aţi făcut totul spre a o elibera. Sînt foarte mîndru că m-aţi ales pe mine.

Toţi se împrăştie. Schrick şi Marinette, urmaţi de ameninţătorul Percin ca de umbra lor, se îndreaptă spre biserică. Pascal se duce să-şi pună camioneta la punct şi se încrucişează cu o maşină germană care trece ca un bolid.

Preotul, sub clopotniţa mică, trage din toate puterile de funie. E un om robust şi care începe să încărunţească, avînd părul buclat. După aceea se duce să-şi îmbrace podoabele de cult, în timp ce Guilvinec se instalează dinaintea pridvorului, cu picioarele depărtate.

Un ţăran bătrîn traversează piaţa domol. După aceea doi bărbaţi ies din cîrciumă şi se îndepărtează discutînd. Dinaintea dughenei brutarului, la umbră, o femeie bătrînă tricotează. Un biciclist care trage o remorcă soseşte pe jos şi îşi continuă drumul gîfîind şi asudat.

Slujba e repede isprăvită. Schrick şi Marinette sînt uniţi înaintea lui Dumnezeu şi înaintea oamenilor.

— Veniţi să staţi la masă cu noi, domnule paroh ? întreabă Pascal, organizatorul festinului. Domnul primar nu se ţine de cuvînt, dar sper că dumneavoastră...

— Într-adevăr, spune preotul, dacă făgăduiţi să mă aduceţi înapoi...

— Vă promit, spune Pascal.

Cele două maşini merg una după alta la zece minute interval. Corvin i-a instalat pe miri în fundul maşinii şi pe paroh lîngă el. Percin stă pe strapontină, impasibil.

În camionetă, Geneviève ia loc între Pascal şi Guilvinec, care îşi ţine pistolul automat pe genunchi, în timp ce Georges, Philippe şi Mathieu se caţără în spate.

— Animalul ăsta de Pascal a uitat un pachet cu ziare, remarcă Philippe.

— Uitat ? răspunde Pascal apăsînd pe demaror. Nici vorbă. E lotul pentru Beaujolais ! Am profitat de ocazie...

E un adevărat ospăț de nuntă. Marinette crede că trăiește un basm cu zîne și în același timp o istorie cu gangsteri, așa cum a văzut la cinematograf.

Fermierul prezidează. Lîngă tacîmul tinerilor soți se află un buchet de trandafiri. Corvin stă alături de mireasă, iar Geneviève alături de mire. Fermiera și fiica ei umblă de colo-colo pentru a aduce pateul de ficat, găina umplută, friptura.

— Desigur, spune ea, nu mai poți să le faci pe toate ca altădată, dar n-o să plecați flămînzi.

Guilvinec, Percin și Mathieu, gărzile personale, se succed în curte, unde au fost rînduite cele două mașini. Fac inspecții pînă la capătul străzii, după aceea fiecare la rîndul său vine să ia loc la masă.

Pascal, foarte în vervă, povestește întîmplări. Schrick o sărută mereu pe soțioara lui, roșie ca o păpușă bretonă. Mirele pare să fi uitat evenimentele din cursul dimineții.

Domnul paroh flecărește cu Georges. Îi vorbește de tinerețea lui, de seminar, de glumele care se făceau acolo, de vocație. Georges ascultă respectuos, cu ochii la Geneviève.

Prăjitura, scăldată în frișcă, e primită cu strigăte, care îl fac să apară în prag pe blîndul Mathieu. Care le spune să facă ceva mai puțin tărăboi. Rumoarea veselă se potolește. Stăpînul casei propune să închidă ferestrele. Percin, cu vocea lui groasă, cîntă *Voi ați luat Alsacia și Lorena,* mirele *Un măgăruș merge în trap mărunt* și Marinette *Sînt singur în astă seară, cu visul meu,* rostogolind niște ochi languroși, așa cum a văzut ea că se face la concert. Mathieu, schimbat din gardă de Percin, recită un monolog comic, *Ultimul morcov.*

E ora toasturilor. Pascal ridică paharul pentru miri și pentru fericirea lor. Corvin pentru generalul de Gaulle, pentru Franța și pentru victorie. Percin, reîntors, intonează *La Madelon.*

Domnul paroh se ridică pentru rugăciunea de mulțumire și toată lumea o sărută pe mireasă. La aparatul de radio, fermierul caută un post unde să mai fie muzică. Schrick își invită soția la un vals.

Pascal îi propune domnului paroh să-l conducă înapoi. Vor pleca împreună cu Mathieu și Percin. Corvin îi va conduce pe tinerii soți la mica fermă care le va adăposti, timp de două zile, luna de miere sub supravegherea neobositului Guilvinec. După aceea îi va duce înapoi la Lyon pe Philippe, Georges și Geneviève.

Cînd își iau rămas bun, Schrick e emoționat.

— De frumoasă, a fost frumoasă nunta ! Și de prieteni buni, ca voi, n-am dus lipsă, spune. Doamne Dumnezeule, dacă sfîrșitul războiului apucă să ne vadă pe toți în viață, o să facem împreună un chef de pomină !

Pentru că oamenii simpli nu sînt așa de pricepuți să-și materializeze bucuria. Nici ceilalți, dealtfel.

După un ceas, la căderea nopții, Corvin apare din nou. I-a depus pe tinerii soți în cuibul lor. A venit vremea să se întoarcă la Lyon.

Lui Georges îi face impresia că a băut puțin cam mult beaujolais. Pentru ce naiba a luat-o în căsătorie pe Gabrielle ? Nu-i prima oară cînd își pune această întrebare, fără a-i găsi vreun răspuns mulțumitor.

XXII

Mai 1943

JEAN

Atunci cînd telefonista de la *Continental films* i-a răspuns lui Jean că domnișoara Christiania nu turna pentru moment, dar că locuia la Ritz, el a luat metroul și a coborît la Operă.

Pierre a plecat în Nord. Jean așteaptă, de o săptămînă, întoarcerea lui. S-a dus la teatru, la cinematograf. A rătăcit prin Paris. Pe străzi, întîlnești femei elegante pe bicicletă, purtînd niște pălării enorme cu boruri mari care le fac să semene cu domnișoarele Fenouillard.

Desigur, radio Londra e ascultat de toată lumea. (Cînd se transmite o veste bună, ochii oamenilor scînteiază în metrou.)

În Place Vendôme, Napoleon este tot la locul lui. În mai multe rînduri, Jean se duce pînă la ușa hotelului Ritz, dinaintea căreia o santinelă se plimbă încoace și încolo. Nu se hotărăște să treacă pragul. Face calea-ntoarsă cînd, ieșind din rue de la Paix, apare o siluetă elegantă. Un domn între două vîrste o conduce pe Kate.

Pentru a nu se trezi în fața ei (și a lui), Jean face cale-ntoarsă în direcția străzii Castiglione. În față la Ritz, domnul se descoperă și-și ia rămas bun. Sărutare de mînă. Kate, cu umbletul ei celebru, intră în hotel.

Să-i telefoneze dintr-o cafenea ? N-ar fi mai bine să se întoarcă ? Jean n-are de ales. Kate iese din nou și o ia pe rue de la Paix. Jean o urmărește. La colțul străzii Daunou, a ajuns-o. Kate se oprește o clipă la marginea trotuarului, Jean de asemenea. Ea scoate un strigăt.

— Jean !

— Kate !

— Tu, la Paris ? exclamă Kate. Eu te credeam... Merlin îmi spusese...

— Ce frumoasă ești, Kate ! răspunde Jean.

Ea îl privește așa cum își privește *„leading partner"*-ul ei în filme, plimbînd o privire lacomă peste fața iubitului. E un efect cinematografic care a fost mult imitat.

Jean o ia de braț, cu un gest familiar.

— Să nu stăm aici, spune el.

Ea îl urmează, docilă. Un mic bar. Lume puțină. O masă, într-un colț, li se oferă.

— Poate că aveai o întîlnire, întreabă el îndemnînd-o să ia loc.

Ea scutură din cap.

— Te-am căutat la capătul lumii, la Beauvallon !

— Adevărat ? se miră Jean. Pentru ce la Beauvallon ?

— E adresa pe care mi-ai dat-o. Și tu erai la Paris !

— La drept vorbind, nu eram

Beau niște porto fals. Cînd Kate îl privește pe Jean, prin ochii ei trece o neliniște, pe care Jean o ghicește.

— Ei bine, întreabă el, fericită ?

Ea întoarce capul.

— Pentru ce vrei să fiu fericită ?

— Mi se pare că ai tot ce trebuie pentru asta. Frumusețe, glorie...

— Tu ești fără îndoială singurul om cu care aș fi putut să fiu fericită. Nu ți-aș fi spus-o niciodată înainte, însă acum, pot, nu-i așa ?

Kate închide ochii. Un hotel de munte. Jean cu camera lui de luat vederi, cu părul blond, cu privirea maliţioasă. Primul lor sărut în barul mic, în dosul unui paravan, la ora cînd toți clienții plecaseră sus la culcare și cînd ei erau, amîndoi, un pic ameţiți de whisky, de aer curat și de tinerețe. Deseori a închis astfel ochii și a regăsit parfumul lui Jean în dragoste și pînă și senzația atingerii cu pielea lui.

— Nu te fac să întîrzii ? întrebă Jean politicos.

— Ai putea să mă inviți la cină, răspunde ea, cu acea frumoasă voce răgușită pe care Jean o numea vocea ei de cinematograf.

— Cum aș fi putut să-mi imaginez că ești liberă ? exclamă el.

— Nu eram, dar sînt.

Și pentru prima oară, zîmbește.

— Mai frumoasă ca oricînd, spune Jean, și încă și mai frumoasă !

— Nu, nu tu ! Te rog.

— Închipuie-ți că n-am văzut nici unul din filmele tale recente, continuă el degajat. Nu veneau acolo unde eram eu. Mi s-a spus că ai turnat în Italia și la Nisa.

Jean era „de partea cealaltă", îi spusese Merlin. Ce face deci la Paris ? Să fie oare un spion al englezilor ? Ideea asta îi dă un fior lui Kate.

— Să nu vorbim despre cele două filme fără importanță în care am apărut la Roma, spune ea. Acolo, regizorii au talent, dar tehnica lasă de dorit. Iar decorurile !

— Lucrezi pentru o casă germană ?

— Îmi continui vechiul meu contract cu U.F.A., pe care ei l-au transferat.

Kate cunoaște, în cartier, un restaurant grozav. Unde se duc mulți artiști. Jean face o grimasă.

— Nu ţii să mergem ? întrebă ea, curioasă.

Doamne Dumnezeule, cît de dificilă e conversația în această situație !

Şi dacă era adevărat că n-a fost niciodată fericită decît cu el, cele cîteva zile la Megève şi alte cîteva la Bandol ? De ce nu ? În fond, e idiot că am început să răscolim trecutul. O aventură încîntătoare, întreruptă de un cataclism. Există un sfîrşit mai romantic ? Această seară nu poate fi decît inferioară amintirii. Mai ales că Jean se intuieşte pe sine îngrozitor de banal. Pe cît îşi aminteşte el, din timpul relaţiilor cu Kate, era caustic şi spiritual. Ceea ce o sedusese era tocmai acest mod al lui de a găsi firesc să-i fie pe plac lui Kate Christiania. Ce mult a îmbătrînit şi s-a înăsprit !

În timpul mesei, „la Pierre", Jean şi Kate se cercetează. Revenindu-şi din cea dintîi emoţie, Kate e neîncrezătoare. E metresa doctorului Kellner, führerul cinematografului german în Franţa. Acesta e un om distins şi puţin exigent. Îi place să se arate cu vedeta internaţională în restaurantele elegante. Kate e liniştită alături de el.

Deoarece simte căldura urcîndu-i-se în obraji, Kate îşi deschide poşeta pentru a căuta o ţigară. Dacă Jean va voi să fie din nou a lui — şi ar fi de ajuns un gest — va face din ea ce va voi. O spioană ?

— Ai rămas multă vreme la Berlin, în timpul războiului ? întreabă el.

— Nu. Filmul n-a fost terminat. Junele prim a plecat. A fost ucis încă de atunci.

— Închipuie-ţi că am zburat pe deasupra Berlinului chiar în primele zile ale războiului... ca să arunc manifeste ! În ziua aceea, sus pe cer, mă gîndeam la tine. Aveam un chef straşnic să aterizez pe acoperişul de la Eden pentru a face dragoste cu tine.

Kate revede, într-o străfulgerare, camera ei de la Eden, groaza de alarmă, şi pe frumosul şi lamentabilul Jaroslav în braţele sale. Înspăimîntătoare amintire !

Are pică pe Jean. Simte nevoia să-i facă rău. Însă Jean stă dinaintea ei ca o fortăreaţă inexpugnabilă, atît de amabil şi atît de îndepărtat — dacă n-ar fi sclipirea asta de dorinţă din ochii lui.

— Intenţionezi să lucrezi din nou ? întreabă ea, dîndu-şi seama cît de departe e conversaţia, încă din prima clipă, de ceea ce gîndesc.

— Să lucrez din nou ? glumește Jean. La actualitățile franco-germane ?

— Trebuie totuși să lucrăm.

— Voi lucra din nou în curînd, după război.

— Războiul va mai ține încă multă vreme.

— Fiecare zi ne apropie de sfîrșit, ar spune domnul de La Palice.

Jean e exasperant.

— Ești pentru multă vreme la Paris ? insistă Kate.

— M-ar mira. Parisul a încetat, în mod provizoriu, să-mi fie pe plac.

Și adaugă, punînd pe masă mîna lui pe mîna lui Kate :

— În timp ce tu, tu îmi placi și mai mult.

Va începe oare din nou să-l dorească, să-l regrete, să-l compare cu alții ? Trecerea lui de meteor va fi de ajuns ca să simtă tot plictisul vieții ei de vedetă adulată și să-i devină odioasă compania doctorului Kellner ? Kate s-a hotărît să se retragă, pretextînd o întîlnire.

— Voi încerca să văd filmele tale înainte de a pleca, spune Jean.

Cuvîntul cade ca un cuțit de ghilotină. Jean se îndepărtează pe un lung *travelling*. Ei nu-i va rămîne nici măcar avantajul de a nu avea aerul că ține la o nouă întîlnire ! Kate se ridică. Jean cere nota de plată.

Pe stradă, o ia de braț, ca și cum nimic nu i-ar fi despărțit niciodată. În trecere, Kate aruncă o privire spre geamul unei vitrine. Sînt într-adevăr un cuplu frumos. Dacă Jean ar fi voit, nimic din toate astea nu s-ar fi întîmplat. Ar fi rupt contractul cu U.F.A., în primăvara lui 39, și ar fi plecat împreună spre Hollywood. Ea ar fi divorțat, pentru a se căsători cu Jean. El ar fi devenit un mare director de scenă și ar fi fost foarte fericiți. Acum e prea tîrziu. Ea nu se va întoarce niciodată la Hollywood, e însemnată de trei ori cu fierul roșu și repudiată de soțul ei, alteța imperială, devenit agent de propagandă antifascistă. Dacă Germania pierde războiul, cariera lui Kate va fi terminată. Cu toate acestea, Kate n-a făcut nimic decît să-și urmeze destinul, care era să joace teatru. Ba chiar mai mult, a trebuit să cadă victimă urii lui Goebbels. Însă americanii nu vor vedea decît faptele.

— Unde locuiești ? întreabă ea, mașinal.

— La dracu-n praznic.

Au ajuns în față la Ritz. Cu o ușoară apăsare pe braț, Jean o face să se întoarcă. Intră amîndoi în holul înțesat de generali și ofițeri superiori germani care salută apariția marii vedete internaționale. Toți se uită cu invidie la acest tînăr civil necunoscut : un francez ! Imperturbabil, Jean o conduce pe Kate pînă la ascensor, în care intră împreună cu ea.

— La trei, spune Kate mașinal.

N-a dormit niciodată atît de bine, condamnată fiind de ani de zile să-și afle o odihnă artificială în somniferele ce-o abrutizează. Acum se înalță din nou către un conștient la început nedeslușit. Apoi un gînd străbate prin această ceață.

— Jean !

Întinde mîna și nu întîlnește decît golul.

— Cineva bate la ușă. Trebuie să mai fi bătut, de asta s-a trezit.

Aprinde lumina la căpătîi, se ridică, își trage un capot. Jean nu-i aici. N-a mai rămas în cameră nici o urmă de-a lui. Totuși, n-a visat această noapte de dragoste !

Cineva bate iar. E un comisionar. Își cere scuze. Însă domnul a insistat ca scrisoarea aceasta să fie remisă la ora opt. E scrisul lui Jean. Kate rămîne buimăcită, cu hîrtia în mînă, după ce a închis din nou ușa.

„Kate. A trebuit să plec devreme. N-am vrut să te trezesc. Speranțele noastre individuale nu contează niciodată, vai ! Trebuie să părăsesc Parisul, fără îndoială pentru multă vreme. Scumpă și micuță Kate, ne-am înșelat oare cînd am vrut să trezim niște amintiri atît de prețioase ? Nu, fără îndoială. *Keep the day* [1]. Cine ar putea să spună cînd ne vom revedea ? Tu vei rămîne însă întotdeauna prezentă în amintirea și în afecțiunea mea, în ungherul cel mai intim și cel mai scump al ființei mele. *Good luck, darling* [2]. Jean."

Kate se năruie în lacrimi și își ascunde în pernă disperarea amestecată cu mînie.

[1] Ține minte ziua (engl.).
[2] Succes, dragă (engl.).

Dis-de-dimineață, Jean iese din „cușcă". E ora cînd salariații se grăbesc spre City, cînd funcționarii se duc la ministere, cînd Mister Churchill își începe ziua la Downing Street, cu lectura presei de dimineață.

Joe și-a luat zborul. Anny, care apare în atelier, cu ochii umflați, într-un capot strălucitor, n-a primit nici o veste de la plecarea lui, hotărîtă și pusă în aplicare acum patru zile.

Jean o invită pe Anny la dejun. Apoi o duce la cinema, ca altădată. E încă impregnat de parfumul lui Kate. A savurat fiecare minut al acestei nopți arzătoare, începînd de la intrarea în holul de la Ritz, hotel ce găzduiește marele stat-major german al Parisului, pînă la fuga atît de asemănătoare cu aceea a unui hoț, din zori, sub ochiul bănuitor al portarului de noapte și al santinelei.

S-a comportat ca un bădăran, asta-i sigur.

După ce a condus-o pe Anny acasă *(Good bye, baby Anny darling !)* ca pe o păsărică în colivia ei, Jean îl întîlnește pe Pierre la biroul Comitetului francez. E însărcinat cu o misiune în Alger.

A doua zi, după schimbarea avionului la Gibraltar, Jean sosește la Alger. Îi telefonează Madeleinei, la spital. Dar e prin saloane. Se vede nevoit să ceară de mai multe ori legătura înainte de a-i auzi glasul.

— Ca și odinioară, sosesc și îți telefonez.

— Nimic nu s-a schimbat, așadar ?

— Știi bine că da.

Madeleine nu va putea să-l vadă înainte de ora prînzului, dar va cere „liber" pentru după-amiază.

Madeleine a găsit, în partea de sus a Algerului, un mic apartament. E aproape un miracol în acest oraș suprapopulat. S-a săturat să locuiască într-o cameră de hotel, să nu aibă un ungher al ei.

— Am învățat să fac cușcuș, adaugă ea.

— Trebuie, spune el, să mă întorc în Franța.

— La Paris ?

— Sper să nu merg mai departe de Lyon. E vorba de a acredita un nou delegat pe lîngă Rezistență. Max (pe adevăratul său nume Jean Moulin) a fost arestat și asasinat. M-am întrebat dacă n-ai fi tentată să faci călătoria asta împreună cu mine.

Ceea ce-i propune Jean, înțelege Madeleine, e o călătorie de nuntă. Ce pudoare o face să stea în cumpănă ? E oare teama de o decepție. de o repulsie în pragul dragostei ? Mai e încă timp să devii femeie ?

— Cînd plecăm ? întreabă ea.

XXIII

lunie 1943

JEAN, MADELEINE ȘI GEORGES

Telegrama Madeleinei i-a uluit pe duce și pe Sylvette. „Voi sosi Sainte-Maxime ora 20,30 marți. Afecțiune. Madeleine." Iar această telegramă este expediată din Sainte-Marie-du-Verdon, o văgăună pierdută din Haut-Var!

Ce poate oare să facă Madeleine, în luna iunie 1943, la Moustiers-Sainte-Marie ? Plecarea ei fusese misterioasă. Anunțase că va trece multă vreme poate fără să scrie, că nu trebuiau să fie îngrijorați. Ducele trăsese de aici concluzia că Madeleine găsise mijlocul de a ajunge la Londra sau la Alger.

Acest mesaj din Moustiers-Sainte-Marie îl derutează pe duce, mare cititor de romane de aventuri. Cît despre Sylvette, prea mamă cloșcă pentru a se pierde în cugetări deșarte, pune să se pregătească odaia, să se înhame măgarul la trăsurică. Încă de la Crăciun, Sylvette își face sînge rău. fără a spune ceva deslușit în legătură cu asta. Telegrama de față, liniștitoare, îi pricinuiește destulă satisfacție pentru a anula orice curiozitate.

— În primul rînd, îi spune ea ducelui, n-o întreba nimic. Ai s-o faci să fugă.

Ducele a aprobat.

— Mucles !

Apoi a adăugat :

— Face poate spionaj ?

Sylvette a ridicat din umeri și a alergat în ajutorul lui Bébel, care a căzut pe scara terasei. Pentru că Bébel acum merge, iar Sylvette trăiește într-o frică perpetuă.

Plecarea spre aerodrom, călătoria pe deasupra Mediteranei neclintite, aterizarea pe un loc neted de la Canjuers, un fel de deșert unde un cioban aprinsese un foc de balizaj, apariția acestui om apocaliptic în lumina jarului, salutul de rămas bun al lui Jean care îndată a plecat din nou, astfel se desfășurase noaptea pe care Madeleine o înțelegea (și o nădăjduia) drept aceea a nunții sale. După ce scosese din carlingă valiza mare și bicicleta, pilotul decolase, într-un puternic vîrtej de vînt. Avionul dispăruse în noapte, în timp ce ciobanul stingea focul de mărăcini, cu lovituri zdravene de bîtă. Apoi o condusese pe Madeleine pînă la coliba lui, în jurul căreia oile dormeau ca un morman de lînă sub supravegherea cîinilor atenți și îi oferise să aștepte zorile pe patul lui de frunze uscate. Înfășurat într-o pătură el se întinsese pe prag și adormise.

Madeleine veghease în tăcerea întreruptă din cînd în cînd de mîrîitul unui cîine. În zori, omul îi adusese un castronaș mare cu lapte de oaie călduț, o bucată de pîine și niște miere. O privise mîncînd, apoi se îndepărtase.

Cînd Madeleine ieșise din colibă, omul se străduia să mulgă oile, în timp ce cîinii înscriau cercuri mari în jurul turmei nemișcate.

Omul își scosese pălăria și-i arătase drumul pe care Madeleine putea să ajungă la Ugines, iar de acolo la Moustiers-Sainte-Marie „unde există un autobuz în fiecare zi, către ora zece". O ajutase să-și lege valiza pe portbagajul bicicletei, după aceea o salutase scoțîndu-și adînc pălăria, cînd ea se urcase în șa.

— Ce mai, spusese el, ciudată meserie pentru o femeie !

După aceea, în timp ce Madeleine se îndepărta pe un drum desfundat, sub un soare devenit torid, omul își pornise la drum turma spre pășune...

Jean i-a dat întîlnire la Lyon, peste trei săptămîni. I-a explicat, în decursul unicei lor seri, în ce consta misiunea ei. Madeleine a învățat pe dinafară „cutiile de scrisori" pe care trebuia să le viziteze. Singurul necaz e valiza asta, în care transportă douăzeci de milioane în bancnote a cinci mii de franci.

Coborîrea pe bicicletă spre Verdon, apoi urcușul spre micul oraș Moustiers, cu cascade cîntătoare, călătoria în

autobuz, noaptea într-o cameră îndoielnică la Draguignan. epuizantul sfîrșit de circuit într-o zi copleșitoare, interminabila așteptare la Saint-Raphaël. în sfîrșit ultima etapă în sudul unei Franțe țîfnoase și înțesate de soldați italieni — Madeleine nu-și amintește de toate acestea decît în mod vag.

Ce va trebui să facă oare la Paris, în privința tatălui și a fratelui ei Michel ? Să nu le anunțe întoarcerea sa ? Atunci ar fi la discreția unei întîlniri, a unui palavragiu oarecare. Dar a se duce în strada Montaigne înseamnă a combina cu iscusință o groază de minciuni ! Și aceste douăzeci de milioane ! Nu atîrnă prea greu, dispuse în patru pachete întru nimic mai voluminoase decît două topuri a o mie de coli de hîrtie pentru mașina de scris — dar sînt stînjenitoare.

Sylvette așteaptă la gară cu trăsurica. Eude și Éléonore n-au venit, fiind culcați la ora douăzeci și treizeci, conform programului. Sylvette a îngăduit cu toate acestea celor cinci mai mari s-o aștepte în pat pe mătușa Madeleine. Numai Bébel a fost considerată prea mică pentru această veghe.

După ce a urcat valiza. Sylvette căreia nu-i plac efuziunile în public, pornește la drum.

— L-am întîlnit adineaori, în Sainte-Maxime. pe prietenul tău Merlin, spune ea.

— Adevărat ? L-ați văzut de mai multe ori ?

— Nu. A dispărut toată iarna. Soția lui, Doamne Sfinte ! Am auzit că nu se poartă deloc cum trebuie cu italienii.

— Sigismond, continuă Sylvette cînd măgarul, începînd urcușul coastei, trece la pas, e agitat în legătură cu sosirea ta. Se cam plictisește. S-a apucat să scrie istoria ducilor de Grandlieu cu documentele pe care Jeanne le-a strîns laolaltă la Grandlieu, unde a trimis-o el ca să claseze biblioteca. De-abia s-a întors, cu o mulțime de manuscrise.

— Și Alain ? întreabă Madeleine.

— E bine. Seamănă din ce în ce mai mult cu Gilbert. Gilbert ! Madeleinei îi e necaz pe ea, că nu se gîndește destul de des la Gilbert. Cît de repede se duc morții, chiar și cei mai scumpi, atunci cînd viața ne îndepărtează de decorurile lor obișnuite !

— Lui Sigismond, urmează Sylvette, îi va veni poate greu să se împiedice să-ți pună unele întrebări în legătură cu ocupațiile tale în ultimele șase luni. Nu te considera obligată să-l informezi.

Madeleine aruncă o privire înduioșată asupra Sylvettei, care încruntă sprîncenele pentru a mîna măgarul pe drumul îngust ce duce la castel.

— Iată-l, spune Sylvette. N-a mai putut să reziste.

Într-adevăr, ducele Sigismond de Grandlieu, în șort, pe o bicicletă înaltă, precedată de un ghidon ridicat pe care îl manevrează ca pe niște hățuri cu o nepăsare aristocratică, își face apariția. Descalecă, își sprijină bicicleta de trunchiul unui copac și înaintează spre echipaj, cu pălăria în mînă.

— Madeleine, spune el, ne-ai lipsit.

Și adaugă :

— Te-am așteptat la cină, și e mai mult de ora nouă !

Pe bicicletă, ducele de Grandlieu, modern însoțitor de poștalion, o ia înaintea echipajului Sylvettei și-al Madeleinei.

Pe lîngă cele douăzeci de milioane, Madeleine a adus de la Alger unele cadouri pentru cei șase Grandlieu și pentru Alain. Timbre pentru colecția lui Eude, o păpușă pentru Éléonore, pentru fiecare o surpriză plăcută, a căror alegere îl face pe duce să clipească din ochi.

— Mi se pare că aprovizionarea se ameliorează, exclamă el la vederea unei perechi de ciorapi de mătase destinați Sylvettei. Iar acestea nu sînt oare mărci poștale ale Franței combatante ?

Madeleine nu răspunde. Ducele e înciudat, dar își făgăduiește să reia ofensiva la prima ocazie.

Chiar în aceeași seară, Madeleine îi telefonează lui Georges Merlin.

— Doctore ! Dumneata ești salvarea noastră ! exclamă Georges.

— Există oare cineva bolnav la dumneavoastră ? întreabă Madeleine.

— Nu, pînă acum nu. Copiii mei sînt în pensiune în imprejurimile Marsiliei. Cît despre Gabrielle, mi s-a părut că e într-o stare înfloritoare. Despre cu totul altceva e vorba. Pot să te întîlnesc mîine dimineață, la Sainte-

Maxime ? De exemplu, cu puțin înainte de sosirea trenului care vine de la Saint-Raphaël și sosește — în principiu — la ora 9,45 ?

Madeleine va coborî la Sainte-Maxime către ora nouă, iar Georges Merlin pare ușurat.

Gabrielle e din ianuarie metresa căpitanului de Sant Andrea, un băiat frumos, înalt, sportiv, cu niște dinți foarte albi, o uniformă impecabilă și o fermecătoare pană la bereta lui de vînător de munte.

Celor dintîi momente de îngrijorare, pricinuite de sosirea trupelor italiene, le-a urmat o perioadă de euforie. E tocmai momentul pe care și l-a ales Georges pentru a deveni odios. Dacă Gabrielle schimba două vorbe la barul Cazinoului sau la cofetărie cu un ofițer italian (cum să faci altfel, ei sînt atît de amabili. Și pe urmă, nu-i același lucru cum ar fi cu germanii. Ei sînt latini, frații noștri mediteranieni, în definitiv), Georges, avertizat deîndată, era cuprins de niște furii înspăimîntătoare. Folosea cuvinte murdare. Și unde mai pui că și-a vîrît în cap să-i interzică orice convorbire cu ofițerii italieni, sub pedeapsa unei bătăi zdravene ? Atunci cînd, mulțumită lor, puteai obține sticle de Cinzano și țigări ! De-ți venea să crezi că Georges a înnebunit subit.

Din fericire, Gabrielle s-a ținut tare. Căpitanul de Sant Andrea i-a dat permisiunea să se bucure în continuare de canoe. E dispus să-i facă mai ușoară viața de toate zilele și, nu-i așa, e preferabil să te ai bine cu ocupanții. Care pot să-ți aducă mii de afronturi, să-ți rechiziționeze casa, în loc să-i dea grădinarului, așa cum a făcut căpitanul de Sant Andrea, un tomberon de bălegar.

Georges, întors de la Marsilia pe nepusă masă, i-a găsit pe Gabrielle și pe căpitan în timp ce luau aperitivul la barul de la Grand Hôtel. Gabriellei i-a fost teamă de un scandal nejustificat, pentru că între ea și căpitan nu era decît un flirt banal — cîteva sărutări, cel mult.

Georges n-a venit acasă la cină. A doua zi, a plecat, luînd copiii cu el. Fără să-i spună un cuvînt Gabriellei, ocupată cu minuțioasa-i toaletă, le făcuse chiar el valizele. La ora unsprezece fără un sfert, se năpustise în camera de baie, unde Gabrielle își depila picioarele după ce-și întinsese masca pe obraji și-și ridicase bărbia, anun-

ținînd-o că pleacă împreună cu copiii, la Marsilia, unde îi va da în pensiune.

Gabrielle fusese atît de uluită, încît n-avusese timp să plîngă sau să se înfurie, n-avusese timp să aleagă între aceste două atitudini. Copiii o sărutaseră și-și urmaseră tatăl. Gabrielle rămînea în camera de baie, cu masca aplicată pe față, cu penseta de epilat în mînă.

Chiar în aceeași seară, i se dăruise căpitanului de Sant Andrea, un adevărat gentilom, un erou al războiului din Balcani și al campaniei din Abisinia. La drept vorbind, Gabrielle îl găsea puțin cam prea înclinat spre acest lucru. În cele două sau trei rînduri cînd ea îl înșelase pe Georges (îl înșelase chiar de patru ori, dar cea de-a patra n-a contat, un gest necugetat, fără nici o consecință și pe care-l regretase deîndată), Gabrielle constatase că nu încerca deloc mai multă plăcere cu amanții decît cu soțul. Căpitanul de Sant Andrea era un bărbat exigent. Gabrielle nu dorea decît să-i facă plăcere, dar găsea că el da prea multă importanță acestui lucru. Totuși, era măgulitor.

Georges începu un adevărat război, verificînd minuțios facturile, făcînd mofturi la plata cheltuielilor zilnice de la Beauvallon. Îi expedie scrisori în termeni energici, fără menajamente. Într-un stil comercial, în scrisori bătute la mașină, spunea că vremurile sînt grele și că trebuia să se restrîngă. Gabrielle a fost constrînsă să facă datorii!

Și-acum iată-l că s-a întors, pe nepusă masă... la ora zece seara (trenul avea întîrziere). Căpitanul nu era acolo, dar trebuia să vină și Gabrielle stătea ca pe jeratic.

Georges o găsi pe Gabrielle în camera ei, făcîndu-și toaleta de noapte. Ceru o gustare. Fata în casă, buimăcită, aduse puțină carne rece și o bucată de brînză italiană (cadou de la căpitan). Georges respinse brînza spunînd:

— Mulțumesc, Catherine, eu nu mănînc din brînza asta.

După aceea îi vorbise Gabriellei despre un *modus vivendi*. Avea intenția să-i facă o rentă lunară de douăzeci de mii de franci. Gabrielle avea libertatea să rămînă la Beauvallon sau să se întoarcă la Paris.

Se auzi telefonul. Georges ieși ca să răspundă. Gabrielle, înnebunită de ora tîrzie, se năpusti în cabinetul

de toaletă și desprinse pijamaua și halatul căpitanului, cînd Georges se întoarse preocupat.

— Voi pleca din nou mîine dimineață, spuse el. Vei binevoi să-mi faci cunoscut răspunsul tău la Marsilia.

În momentul acela a văzut pijamaua și halatul și a izbucnit în rîs.

Și tocmai aceea a fost clipa pe care a ales-o căpitanul pentru a bate, ca în fiecare seară, la ușa-fereastră. Imposibil, Georges a deschis. Cei doi bărbați s-au pomenit față în față. Căpitanul a avut un aer contrariat. S-a bîlbîit.

— Intrați, domnule, a spus Georges. Eu am venit doar pentru a pune la punct cu Gabrielle primele formalități ale divorțului.

Divorțul !. Căpitanul de Sant Andrea a făcut o figură nenorocită.

Atunci, telefonul a sunat din nou, iar Georges a ieșit să răspundă.

— Mă gîndesc, a spus atunci căpitanul, că ar fi preferabil să vin mai tîrziu.

Și a dispărut în întuneric, lăsînd-o pradă pe Gabrielle mîniei lui Georges.

Dar Georges n-a mai apărut. Obosită de așteptare, Gabrielle s-a hotărît să se culce. Divorțul ! Ușor de spus. Ar mai trebui și un flagrant delict. Ea e gata să nege.

N-a închis ochii toată noaptea și, la sculare, arată înspăimîntător, mai ales că o doare și capul. De mai multe ori, a vrut să se ducă la Georges în cameră pentru a avea o explicație. În ultima clipă, cu mîna pe mînerul ușii, n-a îndrăznit.

Dimineața, o trimite pe fata în casă pentru a-l trezi pe domnul.

Dar domnul și-a luat valiza și a plecat.

Douăzeci de mii de franci pe lună... Beauvallon sau Paris ? Ce să faci cu douăzeci de mii de franci pe lună ? Și idiotul ăsta de căpitan, cu aerul lui speriat !

În romane, lucrurile nu se petrec așa. La cinematograf, nici atît. Există niște bătăi, un duel, curge sînge.

Dar oamenii în viață nu sînt cei din romane sau de la cinematograf. Sînt niște lași. În dimineața asta, Gabrielle e obosită și dezgustată.

Înaintea gării, Georges o așteaptă cu îngrijorare pe Madeleine. Iat-o în sfîrșit că apare, pe bicicletă. Georges se năpustește.

— Ai călătorit bine ? Te-ai întors ?

Se plimbă în lung și-n lat. O întreabă :

— L-ai mai văzut pe Jean, la Alger ?

— M-am întors cu el.

— Nu mai spune ! E din nou în Franța ?

— Nu. La Londra.

Toate astea le par firești, călătoriile pe deasupra norilor, aterizările într-o țară ocupată.

— N-avem timp de pierdut, spune Georges. În două cuvinte, iată despre ce-i vorba. Unul dintre prietenii mei a venit să mă vadă ieri, la biroul meu din Marsilia. Pentru că nu eram acolo, un funcționar i-a dat adresa mea și acest prieten a spus că va veni să mă vadă la Beauvallon chiar astăzi. În virtutea împrejurărilor, nu pot să-l primesc la mine acasă. Soția mea, înțelegi ? Eu cred că Gabrielle m-a înșelat și înainte, însă discret, nu în mod public, cu invadatorul ! Pe scurt, nu-i momentul să-l primesc la mine acasă pe prietenul care sosește. Prietenul acesta trebuie să petreacă o zi sau două în regiune. Și nu la hotel. Cumnatul dumitale crezi că l-ar accepta ?

— Nici nu mă îndoiesc, răspunde Madeleine, cine e ?

— Un șef sindicalist, numit Badaud. El se ocupă de sabotajele industriale.

La ideea găzduirii lui Badaud la ducele de Grandlieu, Madeleine nu se poate împotrivi să zîmbească.

— Sigismond va fi bucuros, spune ea.

Ducele de Grandlieu, într-o oarecare măsură silit de Sylvette, a părut încîntat la ideea de a-l primi pe Badaud.

— În definitiv, a întrebat el cu interes, vom tăinui un bolșevic, nu-i așa ?

Prima întîlnire cu Badaud l-a surprins. Și-l imagina un om ursuz ori un muncitor în salopetă. Dar n-a mai avut nici o decepție în fața acelui domn în veston gri, care părea să știe că trebuie să i se adreseze cu „domnule duce".

La masă, Badaud, care se comportă cu o rigoare studiată, îl întreabă pe duce dacă-l cunoaşte pe marchizul de Vaux.

— Sigur că da ! Un vechi tovarăş de la Jockey !

— Ne vedem deseori, spune Badaud. Am cinat împreună săptămîna trecută, la Café de Paris.

Ducele începe să nutrească o oarecare bănuială asupra autenticităţii acestui militant. După dejun, pe terasă (Merlin a plecat) ducele îl interoghează pe Badaud. Îl sileşte să-şi exprime gîndurile asupra organizării lumii de mîine, aşa cum o concepe el. Se vede cu surprindere dinaintea unui sistem ierarhic.

— Îmi închipui cam cum ar veni, glumeşte el fără convingere, o perpetuă distribuire a premiilor.

Dar e impresionat de seriozitatea interlocutorului său, de calmul lui. Îi face onorurile bibliotecii sale.

— Dumneavoastră, oamenii de mîine, spune ducele pipăind o ediţie rară, dumneavoastră nu cunoaşteţi Istoria. Dacă te apropii de ea, îţi dai seama că voinţa oamenilor nu participă decît în mică măsură la declanşarea evenimentelor.

Pe Badaud reflecţia îl surprinde.

— Da, da, insistă ducele. Iată, eu am întreprins o mare lucrare asupra istoriei ducilor de Grandlieu. E istoria Franţei. Nici nu vă închipuiţi cîte noţiuni primite de-a gata a trebuit să revizuiesc. De exemplu, eu am certitudinea că Ludovic al XIV-lea n-a fost un rege mare şi că, dimpotrivă, Ludovic al XV-lea n-a fost unul rău. Am fost foarte nedrepţi faţă de Ludovic al XIII-lea, care a preferat Franţa familiei sale — şi ce familie !

Badaud e satisfăcut şi surprins de acest mare senior.

Seara, înainte de a ajunge în marea cameră lambrisată, unde un valet i-a dus puţinul său bagaj cu un surîs de dispreţ (personalul de serviciu a intuit în Badaud un proletar în veston, aşa încît e subiectul unor conversaţii dispreţuitoare : „Domnul duce, să primească un individ de acest gen. Nu era de ajuns cu această faţă-mamă şi ţîncul ei venit nu se ştie de unde..." Nu e bine să ai idei largi... sora doamnei ducese are o influenţă foarte rea". Bătrînul majordom a fost deosebit de vehement. „Ascultaţi-mă pe mine, a spus el, individul ăsta e un fost mun-

citor."), seara, deci, Badaud întîrzie cu ducele sub clar de lună. Sylvette a urcat să asculte radio Londra.

A doua zi, ducele ar fi dorit s-o întovărășească pe Madeleine la gară. Însă ea se derobează. Ducele încearcă să știe unde merge și nu mai poate de curiozitate. Madeleine și-a petrecut jumătate din noapte pălăvrăgind cu Sylvette. I-a anunțat logodna ei cu Jean Breuil.

— Era ziarist dinainte de război. Ne cunoaștem de foarte multă vreme.

Sylvette a părut dezolată că Madeleine nu are nici o fotografie să-i arate.

Ducele e nevoit s-o lase pe Madeleine să plece, fără tragere de inimă, fără a-și consolida bănuielile asupra activității ei. S-a mulțumit cu Badaud. Dar, părăsind considerațiile de ordin general, acesta e mut ca peștele.

Ducele i-a întins o mînă de ajutor. A spus că, la radio, a auzit vorbindu-se despre „Rezistență", că, la rîndul său, ar dori mult „să facă ceva". Plan de la Tour poate, de exemplu, să ascundă dezertori ? E gata să dea și bani. Din nefericire, nimeni nu i-a cerut niciodată nimic. Badaud a ocolit subiectul, în mod politicos.

În clipa cînd să-și ia rămas bun, îi spune totuși, ducelui :

— Apropo de cele pomenite de dumneavoastră referitor la Rezistență. Vorbiți-i deschis despre asta prietenului nostru Merlin. Cred că el cunoaște pe cineva pe care propunerea dumneavoastră l-ar putea interesa.

După ce s-a consultat cu Sylvette, Madeleine s-a hotărît să descindă în strada Montaigne, ca și cum s-ar fi întors din Elveția. Deseori au trecut mai multe luni fără să-i scrie tatălui ei. Va pune lunga ei tăcere pe seama unei activități neobosite.

Urmată de un hamal care duce valiza (fără să bănuiască faptul că transportă douăzeci de milioane !) Madeleine sosește la domiciliul familiei Martin-Chéraille.

Feciorul pare tot atît de puțin surprins ca și portăreasa, care a salutat-o sub boltă.

— Bună ziua, domnișoară. Domnișoara a călătorit bine ? Domnul a ieșit. Are un consiliu de administrație. Nu se va întoarce înainte de prînz. Va lua dejunul acasă. Domnișoara va lua de asemenea dejunul acasă ? Domnul

Michel este la Vichy. Dar și-a anunțat vizita pentru mîine. Domnul Michel vine aproape în fiecare săptămînă, împreună cu domnul Președinte Laval.

La prînz, domnul Martin-Chéraille găsește cuvinte de împăciuire.

— Sînt fericit să te văd, Madeleine. E necesar să uităm vechile neînțelegeri.

Și o sărută pe obraji cu atîta înduioșare pe cît îi stă în puteri.

— Fratele tău va fi de asemenea foarte mulțumit.

Madeleine nu se îndoiește de acest lucru.

Dejunul între patru ochi e posomorît. Madeleine ghicește la tatăl ei o îngrijorare surdă.

După ce a înghițit cafeaua, o duce pe fiica lui la el în birou. În scopul de a-i cere noutăți despre Sylvette, despre Sigismond, despre copii — și de asemenea despre Alain („al șaptelea nepot al meu, la urma urmei"). Dar mai ales în scopul de-a o interoga în legătură cu evoluția războiului. Ce se crede despre asta la Geneva ?

La Geneva ? Madeleine se bîlbîie. Însă domnul Martin-Chéraille nu-și dă seama de acest lucru.

— N-ai mai venit la Paris de multă vreme. Vei găsi totul foarte schimbat...

Și dă explicații :

— Nici un om chibzuit nu mai poate să creadă în victoria germană, nu-i așa ? Dar oare se crede la Geneva că anglo-saxonii vor accepta o pace de compromis, ultima soluție salvatoare pentru civilizație ?

Madeleine își privește tatăl cu uimire.

— Da, spune domnul Martin-Chéraille, oamenii serioși din Anglia și mai cu seamă din Statele Unite o doresc. Dar popoarele ? Au fost înfierbîntate în așa măsură încît fără îndoială nu mai pot fi aduse la o soluție rațională, la fel cu aceea din 1918. Guvernele marilor democrații riscă să fie depășite.

Madeleinei îi este milă de el.

— Am primit scrisori anonime, spune el trecîndu-și mîna peste frunte, iar azi-dimineață, murdăria asta.

Dintr-un sertar al biroului, scoate un mic ziar clandestin, unde un articol este însemnat cu creion roșu.

— Sînt acuzat de a fi predat Franța Germaniei. E absurd. Eu n-am făcut decît să apăr niște interese... ale mele și pe acelea ale altora...

Cît de mult a îmbătrînit ! Un colț al gurii îi e ușor adus într-un rictus bizar.

— Sînt îngrijorat mai ales pentru Michel. Îl pusesem în gardă încă de multă vreme... Cînd Laval a venit din nou la putere, anul trecut, Michel a obținut un post de încredere. E șeful său de cabinet. Cu alte cuvinte, vreau să-ți spun că viața lui e în pericol în fiecare zi, cu toți comuniștii, anarhiștii și gaullîștii ăștia...

Madeleine se aude bolborosind :

— Germania n-a pierdut războiul.

— Nu, strigă domnul Martin-Chéraille, dar trebuie să fii orb pentru a crede că mai poate să-l cîștige. Și-atunci ? Dacă americanii nu pricep că e timpul, sînt nebuni, nebuni !

Se lasă să cadă într-un fotoliu.

— În luna lui noiembrie, reia după o tăcere, fratele tău avea o portiță de scăpare : cei descurcăreți s-au eclipsat. Zadarnic am încercat să-l fac să înțeleagă că trebuie să plece la Alger, în timp ce eu aș fi rămas aici pentru a păstra locul nostru în celălalt talger al balanței. S-a încăpățînat. S-a pus în evidență, mai mult ca oricînd. Ne-a compromis definitiv.

O tăcere grea apasă asupra vastei încăperi. Domnul Martin-Chéraille continuă, și cuvintele îi vin greu pe buze.

— Poate că tu nu știi ultima noutate ? Englezii au debarcat în Sicilia, astă-noapte. Dacă se mențin acolo, Italia se va prăbuși în mai puțin de o lună... Germania e încă puternică, din punct de vedere militar. Dar se poate ști oare ceea ce-i rezervă ziua de mîine ? Bombardamentele ? O ofensivă rusească ? Nemaiatacînd pe frontul de est, Hitler își mărturisește slăbiciunea. Mă tem că nu va merge mai departe. Americanii îl susțin pe Churchill, care se încăpățînează într-un război fatal. Ce să mai zici de Franța ? Propagandei comuniste i se dă apă la moară cu proasta aprovizionare, cu plecarea tinerilor în Germania... Sînt foarte pesimist, sărmana mea copilă.

Vine spre Madeleine, care se gîndeşte că va trebui să-i ducă fără întîrziere cele douăzeci de milioane lui Duvivier.

— Îl vei vedea pe fratele tău mîine. Nu-i spune nimic despre îngrijorarea mea. Laval, acest om pseudorealist, călăreşte pe himere. Îşi imaginează că el, mîine, va fi arbitrul păcii. Aiurea ! Va fi spînzurat, asta-i tot !

După o ezitare adaugă :

— Am mulţi bani în Elveţia. Te vei întoarce curînd la Geneva ? Încearcă să găseşti o proprietate aducătoare de venituri, cu terenuri, vite. Nu contează preţul. Un refugiu, înţelegi, pe durata furtunii care se apropie...

Madeleine ghiceşte o lacrimă în ochii tatălui său. Acesta o sărută în două rînduri, aproape cu impetuozitate.

— Pe mîine, la dejun, nu-i aşa ? Eu nu cinez acasă în seara asta.

A luat mîna Madeleinei şi o mai ţine încă în mîna lui.

— Scumpa mea fiică, îi spune, mi-a făcut bine că te-am revăzut.

Duvivier, întîlnindu-se cu Madeleine dinaintea rămăşiţelor statuii lui Gambetta, în grădinile de la Louvre, o conduce într-un apartament gol de pe strada Milière, unde, pe o masă de lemn alb, amîndoi numără cele douăzeci de milioane, pe pachete.

Madeleine nu poate evita, a doua zi, dejunul împreună cu Michel, care afişează o autoritate agresivă. Fratele ei insistă asupra misiunilor pe care preşedintele (e vorba de Laval) i le-a încredinţat, asupra dorinţei pe care o nutreşte de a-l întovărăşi în viitoarea lui călătorie la cartierul general al Führerului.

După părerea lui Michel, Laval a descoperit o cursă care i-a fost întinsă de către Brinon. Acest „ticălos" a încercat să obţină să fie numit *Gauleiter*. Dar complotul s-a tărăgănat. Hitler are nevoie de Laval. El va fi însărcinat să negocieze pacea, în octombrie sau noiembrie, după eşecul debarcărilor anglo-saxone în Europa şi nimicirea definitivă a armatei ruseşti, într-un război fără cruţare, început între Kursk şi Orel.

Ceea ce o surprinde pe Madeleine este că fratele ei pare sincer. Apropierea de putere şi de beţia ei îi orbeşte

oare și pe cei mai realiști dintre oameni ? Michel e afectuos și protector.

— Marele om de stat al acestor timpuri este Patronul meu, afirmă apoi. Hitler și Mussolini vor avea nevoie de el, la fel ca și Churchill și Roosevelt, pentru a pune ordine în lume. Mulțumită lui, Franța va avea o poziție de arbitru. E un as.

Madeleine se grăbește să termine cu misiunile pe care Jean i le-a încredințat. Va mai trebui să treacă pe la Vichy, pentru a întîlni acolo un personaj din anturajul Mareșalului (la toate nivelurile, Rezistența a „introdus acoliți", în guvern și în administrație) înainte de a aștepta la Lyon întoarcerea lui Jean.

Nu se gîndește la nimic altceva decît să-și pună capul pe umărul lui, decît să-i simtă buzele în dosul urechii, sărut ușor și tandru care îi este familiar și necesar.

Cuvintele de rămas bun sînt scurte. Din fericire, Michel nu se întoarce la Vichy (Madeleine a mărturisit că se va duce acolo, de teama unei întîlniri, sub pretextul unui demers pentru Crucea Roșie).

— Caută-l pe secretarul meu de la cabinetul șefului guvernului, spune Michel cu satisfacție. El îți va deschide toate ușile.

Cît despre domnul Martin-Chéraille, se mulțumește să-i murmure în timp ce o sărută :

— Imediat ce te vei întoarce la Geneva, gîndește-te la ceea ce ți-am cerut.

Există, în Rezistență, ceva ce seamănă cu un joc. Madeleine înțelege plăcerea pe care pot s-o încerce, ducînd această viață de aventură, unii oameni proveniți din mediile burgheze. Pînă și ea însăși, dacă absența lui Jean nu i-ar menține în inimă o îngrijorare surdă, ar deprinde gustul riscului, poate tot atît de mult cît și gustul ideii.

Dar tot ce nu e Jean e plictisitor. Nimic n-o interesează, decît această dragoste exigentă cu tot cortegiul ei de neliniști. Dacă ar iubi-o și el astfel, cu o asemenea dăruire totală de sine ! Dar nu, pentru că el e gata să sacrifice totul luptei, chiar și pe Madeleine, chiar și dragostea lui.

Încearcă, în tren, să citească un roman cumpărat în gară. Un domn, în față, o privește cu un aer de complicitate concupiscentă. Așadar e dezirabilă ? Oh ! Jean, Jean, fiecare clipă fără tine e insuportabilă.

Madeleine ajunge să-i invidieze pe aceia care au lăsat să treacă războiul, aplecați peste egoismele lor, pe aceia care și-au regăsit căminul, copiii, care au „acceptat" mărunta soartă cotidiană ce le-o oferea Destinul.

XXIV

Vara 1943

GEORGES, JEAN ȘI MADELEINE

Domnișoara Honorine Donadieu a fost arestată ieri. Numai printr-un miracol, a scăpat Madeleine din capcana întinsă de către Gestapo în dugheana florăresei.

Din fericire, Jean i-a lăsat adresa unei a doua „cutii de scrisori". E o veche familie lyoneză care locuiește la ultimul etaj al unei case învechite și întunecate, aproape de Croix-Rousse, pe strada Terme.

Acești oameni de condiție modestă și neîncrezători au primit-o pe Madeleine cu prudență. Domnul Daneret pare că nu știe despre ce i se vorbește. Dar pentru că Madeleine îi arată situația în care se află și întîlnirea pe care i-a fixat-o Jean, sfîrșește prin a o încredința pe tînăra femeie doamnei Daneret, fiind obligat, spune el, să facă un comision.

Doamna Daneret ignoră totul și nu vrea să cunoască nimic. Cu toate acestea, cînd Madeleine disperată (se vede obligată să se ducă din nou la Paris, să-l caute acolo pe Duvivier sau să se întoarcă la Plan de la Tour și să-i încredințeze lui Merlin grija de a reînnoda lanțul), se hotărăște să-și ia rămas bun, doamna Daneret îi oferă, cu o politețe prudentă, o ceașcă de cafea „națională".

După o jumătate de oră, Daneret apare din nou, gîfîind, întovărășit de un bărbat tînăr, cu nasul cîrn, peste care poartă ochelari de baga ce nu vor să stea la locul

lor. Vorba lui domoală e în contradicție cu vioiciunea privirii.

O supune pe Madeleine unui adevărat interogatoriu. Încît Madeleine se întreabă dacă n-a căzut în capcana pe care o evitase la florărie. (Printr-un noroc, două cumetre, în stația de tramvai de la Part-Dieu, povesteau arestarea domnișoarei Donadieu, „o gaullistă, cine ar fi crezut asta despre o femeie atît de liniștită, stabilită de treizeci de ani în cartier".)

Curînd tînărul bărbat se destinde. Cutiile de scrisori au fost descoperite, ca urmare a arestării unui planton și a domnișoarei Donadieu. De aici a rezultat o anumită perturbație. Și se prezintă : Berneix.

Madeleine spune că ea vine de la Paris, unde a depus un „mare pachet" provenind din Algeria. Domnul Daneret poate în sfîrșit să deschidă radioul, pentru că erau pe cale să piardă Londra.

Berneix a fost unul dintre primii francezi care au editat un ziar clandestin. Raliat, de la cele dintîi fuzionări, la mișcarea „Combat", a devenit secretar general al „Mișcărilor Unite". Înflăcărarea în muncă, idealismul său temperat de orientarea practică i-au asigurat stima tuturor.

Pe deasupra, nu se joacă de-a comspiratorul, ci își exercită îndatoririle cu o nepăsare aparentă care ascunde seriozitatea și punctualitatea. Dotat cu o memorie surprinzătoare, Berneix nu notează niciodată nici o adresă, nici o întîlnire. Păstrează în cap toate rețelele, toate codurile și se descurcă printre ele cu o ușurință surprinzătoare.

Madeleine îl întreabă dacă Merlin se află, printr-un noroc, la Lyon. Acest nume nu-i spune absolut nimic lui Berneix (el nu-l cunoaște decît pe Suchard).

Madeleine devine îngrijorată. Ea a venit în ziua hotărîtă, la ora hotărîtă. Berneix o liniștește. Corespondentul său a fost desigur prevenit că a fost „arsă" cutia Donadieu. Așa că îl va „contacta" pe Daneret. Însă Berneix se îndoiește că avionul a putut să aterizeze în cursul nopții, din cauza vremii rele. Cel mai bun lucru, pentru Madeleine, este să stea răbdătoare la Lyon. De îndată ce va sosi avionul, Berneix va fi avertizat cel dintîi și o va

preveni. Galant, Berneix îi oferă să împartă masa cu el. Are întîlnire pe chei, la doi paşi, cu un prieten.

Acest prieten este Corvin, care scoate o exclamaţie recunoscînd-o pe Madeleine.

— Dumneata ai părăsit aşadar Algerul !

— Şi prietenul nostru... Suchard ? întreabă el.

Suchard ? Madeleine înţelege. Madeleine l-a văzut pe... Suchard nu de mult, în Sud, şi de asemenea şi pe... Badaud.

Cum Madeleine trebuie să pornească în căutarea unei locuinţe, Corvin protestează :

— Vei rămîne la Lyon două sau trei zile, dacă nu se arată luna ! De ce să nu te instalezi la Philippe ? El nu se va întoarce înainte de săptămîna viitoare. Vei sta mult mai bine la Demi-Lune decît în oraş. Am un rînd de chei la mine... Vei găsi un schimb de cearşafuri în dulap...

Berneix aprobă. Corvin regretă că nu poate s-o conducă pe Madeleine pînă la Demi-Lune, dar îi dă adresa apartamentului lui Philippe.

— Îi vei spune portăresei că eşti sora domnului Lestrade.

Cine s-ar putea gîndi, văzîndu-i pe aceşti doi oneşti citadini — Berneix şi Corvin — care merg de-a lungul Ronului tăifăsuind, că nu şi-au părăsit biroul schimbînd cîteva cuvinte asupra dificultăţilor aprovizionării, ci că pun la punct ultimele amănunte ale „acţiunii directe" pe care una dintre grupările libere, căreia Corvin, premiul Nobel pentru fizică, îi este şef, o va pune în aplicare în cursul nopţii ?

Trenul înaintează în noapte. Pe platformele care defilează încet, nişte bărbaţi cîntă nişte *lieder*. Piesele de apărare antiaeriană, orientate spre cer, urmează după tunurile grele. Muzică sentimentală şi instrumente ale morţii, Germania trece. Călătorie Cook a distrugerii, armata germană se învîrteşte în cerc în jurul Europei, într-un vîrtej înspăimîntător.

Trenul se opreşte. Cîntecele încetează. Nişte Feldwebeli aleargă pe peron. Ici şi colo se scapără un chibrit, se aprinde o ţigară. O scuturătură şi trenul porneşte din nou. Soldaţii germani cîntă iar, în noaptea întunecoasă.

Cu toate acestea, moartea s-a ghemuit sub un pod, dincolo de Valence.

Cîţiva bărbaţi au adormit pe pardoseala vagoanelor. Locomotiva gîfîie. Cei care veghează nu caută să citească numele gărilor prin care trec. Nu caută să vadă, sau să ştie. *Krieg ! Krieg !* Dintr-odată, o explozie. Locomotiva se cabrează. Un zgomot surd se repercutează peste vale. Unul după altul vagoanele se culcă în beznă, ca nişte animale rănite. Urlete de durere urmează cîntecelor. Chircită peste viaductul desfundat, locomotiva scuipă foc. *Krieg ! Krieg !*

Corvin şi Schrick au aruncat în aer un tren. Acesta nu este decît un episod al războiului.

De două zile, Madeleine locuieşte în apartamentul lui Philippe, la Demi-Lune. Coboară dimineaţa cu troleibuzul, trece pe la Daneret, apoi rătăceşte prin Lyonul indiferent. Dejunează la întîmplare, intră la un cinematograf, iese din nou, se întoarce în zadar la Daneret şi revine, epuizată de tristeţe, la Demi-Lune.

Se culcă, nu-şi află somnul, umple cada de baie şi se cufundă înăuntru. Iese de acolo tremurînd, cînd se aude soneria de la uşă. Înfăşurată cu grabă într-un halat de baie, cu inima bătînd, se aventurează pe pipăite prin anticameră, căutînd în zadar comutatorul. Aproape de uşă, ezită. Să deschidă oare ? Dacă e poliţia, uşa va fi forţată... Sună din nou. Întreabă, domolindu-şi glasul şi strîngînd halatul de baie al lui Philippe în jurul trupului ûmed :

— Cine-i ?

— Madeleine ! răspunde Jean.

E ciufulită, demachiată, ridicolă, urîtă. Îi deschide. Se află în braţele lui.

Becul din baie luminează nedesluşit anticamera. Jean închide uşa, trage zăvorul.

— Mi-a fost atît de frică, spune ea, foarte încet.

— Pentru că am sunat eu ?

— Pentru că am văzut că nu vii, de trei zile.

Jean o priveşte zîmbind.

— N-am făcut bine că te-am amestecat în treburile astea de bărbaţi.

— Nu te uita la mine. Sînt îngrozitoare.

Repetă această frază prostească pe care atîtea altele probabil că i-au spus-o. Dar Jean n-a auzit-o. Ceea ce încearcă el să deslușească e chipul Madeleinei. O sărută des, după obiceiul lui. După aceea, buzele, prelung...

Trezit brusc, Jean se ridică în capul oaselor pe pat. A căpătat obișnuința să fie cu ochii în patru. Zorii se filtrează prin jaluzele. Madeleine n-a auzit cele două semnale scurte ale soneriei. Doarme. Pe jos zace halatul de baie, umed încă. Jean se înfășoară în el și ajunge în anticameră. Patru semnale foarte scurte răsună din nou.

— Cine-i ? întreabă Jean.

— Corvin. Deschide repede.

Jean trage zăvorul. Corvin, palid, cu ochii adînciți în orbite, împinge ușa la loc în urma lui.

— Bună ziua. Ai găsit ușor drumul, aseară ?

— Da, răspunde Jean aruncînd o privire spre ușa camerei care a rămas deschisă.

— Trebuie să plecați. Philippe m-a prevenit să nu mai folosim locuința asta. Am venit de îndată ce-am fost alertat.

— Îți mulțumesc, spune Jean încetișor.

— Vă las, încheie Corvin întorcîndu-se pe jumătate. Totul pare calm, în cartier. Pe scara de serviciu, se poate ieși în curte. Există o poartă în fundul grădinii... Ți-o semnalez, pentru orice eventualitate.

Și pleacă. Jean se întoarce în cameră, o ia pe Madeleine în brațe, o sărută pe tîmplă.

— Draga mea ! Trezește-te ! Trebuie să plecăm de-aici, îi murmură la ureche.

Madeleine deschide ochii, în lumina nesigură. Pare o fetiță.

— Jean, spune ea. Dragul meu Jean !

Ea e soția lui. El e răspunzător de soarta ei, de azi înainte. Trebuie să capete acest obicei de a nu mai hotărî nimic de unul singur.

— Trezește-te, scumpa mea, șoptește el. Trebuie să plecăm. Nu există nici un pericol imediat. Simplă prevedere...

Madeleine se vede, goală, în brațele iubitului. Pudoarea pune stăpînire pe ea deîndată, mai mult decît uimirea,

somnul şi iubirea. Apucă o cuvertură căzută din pat şi se înfăşoară în ea pentru a se repezi în baia, a cărei uşă o închide la loc în urma ei.

Jean îşi găseşte haina, aruncată într-un ungher, o întoarce pe dos şi descoperă în ea o ţigară. Un *Craven*. Prefera „tutunul Caporal", dar n-a găsit aşa ceva la Londra.

Ora şapte, îi arată ceasul de la mînă. Gestapoul ar fi venit pînă acum. Aruncă o privire spre baie, de unde ajunge pînă la el zgomotul apei care curge. Închide ochii, aspiră pe nas şi zîmbeşte. După aceea se îmbracă, pentru că trebuie s-o facă. Un zvon prelungit de sonerie îl face să tresară. De data asta trebuie să fie telefonul, pe care l-a reperat în anticameră. Se apropie de aparat dar se opreşte şi decide să nu răspundă. Se întoarce în cameră. Prin jaluzele, cercetează strada pustie. Trece un bărbat, aruncă o privire spre casă, îşi continuă drumul. Jean face o strîmbătură.

Uşa camerei de baie se deschide şi Madeleine apare, radioasă.

— Dragostea mea, spune el, îţi cer iertare că te-am trezit aşa.

— Sînt fericită, răspunde Madeleine, trecîndu-şi mîna peste faţa lui Jean, prin părul lui zbîrlit, peste bărbie, unde barba înţeapă.

— S-o ştergem, hotărăşte el. Nu-mi place nici trecătorul acesta, nici telefonul ăsta.

Cuprinzînd-o de mijloc, o ridică pînă la el ca s-o sărute. Ea se zbate.

— Dacă ne-ar vedea Gestapoul ! spune Jean bine dispus, lăsînd-o iar jos.

Pleacă pe scara de serviciu şi prin grădină, fără a întîlni pe nimeni.

Zece minute mai tîrziu, poliţiile franceză şi germană, după ce-l arestaseră pe Corvin la colţul străzii, forţează uşa şi găsesc locuinţa goală. Întîlnirea lui Corvin, capturarea lui (semnalmentele sale străbat încă de acum doi ani toată Franţa), au întîrziat operaţiunea.

Jean şi Madeleine, ignorînd arestarea lui Corvin, părăsesc Lyonul la ora 16,20 în direcţia Teil, unde, sosiţi la ora 19, îşi petrec noaptea (a doua noapte de nuntă)

într-un mic hotel paşnic. A doua zi dimineaţa, un autocar îi duce la Aubenas, unde aşteaptă ora întîlnirii, plimbîndu-se pe cîmp, într-o zi frumoasă de vară timpurie.

Jean i-a povestit Madeleinei (pentru a fi iertat de întîrzierea lui) că în prima seară, la sosirea lor deasupra Franţei, au fost fugăriţi de un Stuka. A fost necesar să execute acrobaţii la firul ierbii, pentru a li se pierde urma. Imposibil de reperat balizajul. În cele din urmă pilotul a luat hotărîrea să ajungă la Alger, unde au aterizat în zbor planat, deoarece în carburator arsese, exact la vreme, ultima picătură de benzină.

Acest contratimp justifică patruzeci şi opt de ore de întîrziere şi o nouă întîlnire pe un „teren calcaros" din Ardèche.

În avionul care îi transportă pe deasupra Franţei devorate de nerăbdare şi de mînie, Madeleine se strînge la pieptul lui Jean. Bătaia regulată a motorului o leagănă. Ea ar dori ca momentul acesta de comuniune să nu se isprăvească niciodată.

Jean îşi reproşează că a adus-o cu el în Franţa. Că el practică astfel de jocuri — nimic mai firesc. El e un combatant. Însă Madeleine trebuie să rămînă în afară de toate astea. Îşi va da seama mult mai tîrziu că, mulţumită lui Corvin, scăpaseră de ce era mai rău.

Corvin, recunoscut după semnalmente de către comisarul Grenu, de la Informaţiile generale, a fost „împachetat" şi dus la hotelul Terminus.

Hotelul Terminus din Lyon este în faţa gării. Se poate ajunge acolo prin platforma de la Perrache, dinaintea ieşirii dinspre nord. Dar acest hotel are o altă ieşire, spre piaţă, în josul scărilor, cu aproximativ două etaje mai jos. Prin acest subsol fals pătrunde Gestapoul în bîrlogul său lyonez.

Într-o maşină înmatriculată R.M., Corvin este introdus în garaj, unde, de îndată ce s-a închis la loc poarta în urma automobilului, coboară încadrat de doi civili, inspectorul Grenu şi *Kommissar*-ul Welsch. *Kommissar*-ul (*Kriminal Kommissar* de categoria întîi) Welsch face semn să fie păzită această captură importantă pînă la întoarcerea sa.

Doi agenți germani, tot în civil și ei, îl introduc pe René în cușca unui ascensor pentru materiale care, cu o mișcare lentă și continuă, urcă pînă la ultimul etaj al hotelului, unde sînt amenajate camerele pentru interogatoriu.

Comisarul Grenu și *Kommissar*-ul Welsch se întorc la Demi-Lune, unde au lăsat o rețea de supraveghere, însă unde percheziția a fost întîrziată de această arestare pe care Grenu o consideră importantă. El crede că se află în prezența unei mari „piese" a Rezistenței, un om condamnat de mai multe ori în contumacie (de tribunalele franceze) pentru gaullism și atentate, sub diverse identități fanteziste precum Belette, Sulpice și Chiappe, aceasta din urmă fiind adoptată în derîdere.

Comunist ? Grenu nu crede. Ar fi mai curînd un patriot. La zîmbetul dispreţuitor al *Kommissar*-ului Welsch, Grenu constată că a scăpat una boacănă și roșește. Pentru că furnizorul ocnelor și al plutoanelor de execuție germane este susceptibil ca o fecioară. Grenu strecoară o privire dușmănoasă către *Kommissar* și conchide :

— Voi trimite să se caute dosarul la Specială. Presupun că preferați să instruiți afacerea dumneavoastră înșivă ?

— Evident, spune Welsch întinzîndu-i lui Grenu un portțigaret de aur pe care l-a „moștenit", anul trecut, la Bruxelles.

Decepționați de zborul „păsărelelor", și după ce au stabilit o capcană, Grenu și Welsch se întorc la Lyon. Welsch caută în dosarele lui rapoartele referitoare la Belette, Chiappe, Sulpice etc. Cele pe care i le aduce zelosul Grenu nu-i arată nimic nou. El are convingerea că se află în prezența unui sabotor.

După-amiază, Grenu se întoarce după veşti. Se așteaptă la felicitări din partea lui Welsch pentru memoria lui bună, care l-a făcut să-l detecteze (de la cea dintîi privire, după metoda Bertillon ameliorată) pe Belette în trecătorul acela. Grenu e un specialist al acestor întîlniri fericite, cărora le datorează cariera sa. E înzestrat cu o memorie vizuală care îi îngăduie să rețină o sută de semnalmente în permanență și să sară, fără ezitare, asupra unui individ întîlnit din întîmplare. Welsch îl primește rece pe

Grenu, pe care-l dispreţuieşte. Încă nu l-a interogat pe cel prins. Cel mai bun lucru este să-l laşi să fiarbă la foc domol. Îi mulţumeşte politicos lui Grenu pentru concursul pe care i-l aduce în orice împrejurare şi îl concediază.

Grenu pleacă, vexat... Ce trebuie să le faci, nemţilor ăstora, ca să-ţi zică mersi ?

De trei ani, Grenu a făcut o carieră strălucită. Din simplu inspector, în virtutea serviciilor aduse la Paris în timpul primilor doi ani de ocupaţie, a devenit inspector principal, apoi comisar. Nici o îndoială că va fi în curînd comisar principal. Cu toate acestea, ambiţia nu este singurul său mobil. O adevărată ură de erete îl însufleţeşte în faţa prăzii pe care o pîndeşte.

Dacă Grenu şi-ar da osteneala să analizeze această ură, ar fi probabil uluit să descopere, pitulată îndărătul ei, ruşinea. La început, imediat după înfrîngere, inspectorul Grenu şi-a continuat meseria. A cunoscut, numaidecît, o seamă de succese, graţie faimoasei lui memorii, graţie de asemenea reţelelor informatoare, pe care le pregătise dinainte de război şi care s-au arătat la înălţime. Ordinul era să treacă la hăituială. Şi el a trecut. Cu toate acestea, într-o zi, îşi dăduse seama de rolul pe care îl determinau să-l joace. El preda francezi germanilor. Această idee începu să-l sîcîie. Se îndîrji s-o alunge. Şi pentru că tot nu-i dădea pace, Grenu a simţit o furie cumplită, întoarsă deîndată împotriva acelora care trezeau într-însul aceste neplăcute scrupule. Într-o zi, postul de radio englez l-a pomenit ca pe un trădător primejdios. Ceea ce a fost de ajuns ca să-l înfurie — şi să simtă totodată un gust amar de teamă.

De atunci înainte se punea chestiunea între gaullişti şi el. Victoria aliaţilor ar fi însemnat pierzania sa. Această evidenţă sfîrşi prin a face din el un furnizor feroce al Gestapoului. Grenu nu mai dormea, slăbea văzînd cu ochii, veşnic la datorie. Pentru a-şi potoli ura, nu dădea înapoi de la nimic. Zelul său îşi primi recompensa : *Kommissar*-ul Welsch îl luă cu dînsul pe comisarul Grenu, în noiembrie '42, cînd a fost necesar să se întreprindă epurarea de la Lyon.

De cîtva timp încoace, Grenu nu mai crede în victoria germană. S-a întrebat dacă nu e momentul să schimbe

macazul. Probabil însă că e prea tîrziu. Rezultatul e că ferocitatea lui a sporit odată cu disperarea. A început să amestece ura sa față de Rezistență într-o ură generală față de francezi, toți niște ticăloși, toți buni de trimis în fața plutonului de execuție.

Welsch e un funcționar valoros. Dar nu-și îndeplinește slujba cu pasiune. Regretă, cînd are timp de așa ceva, că popoarele cucerite nu iubesc Germania, că sînt oarbe față de idealul național-socialist. Totul ar fi fost atît de simplu dacă s-ar fi lăsat convinse!

Welsch n-a avut decît un singur prilej pentru a se entuziasma : ziua în care Führerul i-a remis crucea de fier clasa întîi. Înainte și după această scurtă exaltare, a avut întotdeauna capul limpede.

Interogatoriul lui „Belette" e dificil. Arestatul purta asupra lui o legitimație de identitate pe numele de Grenette, Michel. Falsă, evident, neînregistrată nicăieri.

Cu politețe, *Kommissar*-ul îi cere lui Corvin să-i mărturisească adevărata lui identitate.

— Grenette, Michel, răspunde Corvin.

Kommissar-ul Welsch nu practică niciodată tortura. Lasă această sarcină pe seama specialiștilor, rezervîndu-și dreptul să intervină la vreme pentru a culege mărturisirile, formulînd regrete pentru o neînțelegere totală din partea subalternilor.

Această tactică a izbutit într-o proporție satisfăcătoare. La capătul a patruzeci și opt de ore de lovituri cu nuiaua la tălpile picioarelor, băi reci cu curent electric, torturarea cu dăltița sub unghii, Corvin cere o întrevedere *Kommissar*-ului. Este coborît imediat (se află într-o asemenea stare încît trebuie să fie purtat de călăii săi pînă la ascensorul pentru materiale, apoi de-a lungul culoarelor, pînă la ușa camerei 107) și primit de către impasibilul mare inchizitor.

— Recunosc, spune Corvin, că am activat împotriva germanilor.

Figura *Kommissar*-ului se aprinde.

— Dar am activat întotdeauna singur.

Figura *Kommissar*-ului se întunecă.

— În ceea ce privește adevărata mea identitate, nu văd nici un motiv să nu v-o dezvălui.

Kommissar-ul își trece limba peste buze, ca un cunoscător.

— Mă numesc René Corvin, profesor la Collège de France, premiul Nobel pentru fizică 1938.

Și leșină.

Germania a manifestat întotdeauna cel mai mare respect pentru știință. Vor trebui cerute ordine superioare. Welsch nu ține să i se lase responsabilitatea unei gafe.

Vestea arestării lui Corvin s-a răspîndit în sînul Rezistenței. Toți sînt obișnuiți cu veștile rele. Totuși cei care îl cunosc pe Corvin își dau seama de gravitatea chestiunii.

Schrick n-a întîrziat să afle despre Corvin că va fi „transferat". Trebuie să fie pîndită plecarea sa de la Terminus către închisoare, sau către vechea École de Santé, unde sînt în general executați condamnații la moarte fără judecată.

E stabilită o capcană în jurul hotelului Terminus. Nu există din fericire decît o ieșire pentru mașini iar Schrick menține un măturător-spălător în piață. Niciodată contra-poliția lui n-a izbutit să urce la etaje, de cînd serviciul francez a fost înlocuit cu ordonanțe germane. Dar acest spălător îi face pe șoferi să flecărească destul de mult.

Patru zile întregi se scurg, timp în care Schrick stă la volanul unei mașini, de cealaltă parte a monumentului. În sfîrșit, într-a cincea dimineață, Schrick află că transferul a fost hotărît. Corvin nu va fi dus nici la Centrală, nici la École de Santé. Ci la Paris, pe șosea : *Kommissar*-ul și-a chemat șoferul.

Pascal a plecat mai înainte, cu camioneta lui. Schrick așteaptă, cu piciorul pe demaror. Puțin înainte de amiază, poarta garajului de la hotelul Terminus se deschide și un Citroën, cu inscripția R.M., țîșnește afară. Apoi se îndreaptă către podul de peste Saône. Schrick se avîntă în urmărirea lui. Cartierele periferice ale Lyonului sînt străbătute cu viteza uraganului.

Pe șoseaua spre Mâcon, cînd să iasă dintr-un viraj, Schrick zărește camioneta lui Pascal. Citroënul claxonează. Schrick dă gaz și se apropie, în momentul în care neamțul se pregătește pentru depășirea camionetei care,

pe nesimțite, trece pe mijlocul șoselei. Conducătorul Citroënului cere zgomotos trecerea liberă, dar Pascal încetinește și mai mult iar Schrick ajunge în dreptul Citroënului... În acest moment Pascal frînează. Citroënul n-are altă soluție, pentru a evita ciocnirea, decît să treacă peste șanțul îngust și să oprească într-un lan, între doi copaci. Șoferul apare, înjurînd în germană. Pascal a plecat din nou. Camioneta dispare la orizont.

Din mașina lui oprită la marginea șoselei, Schrick țîșnește, cu pistolul-mitralieră în mînă. Conducătorul Citroënului ridică mîinile. Portiera din spate se deschide. Un om sare și trage un foc de revolver asupra lui Schrick iar acesta ripostează. Omul se prăbușește. Schrick face un pas înainte, fără a-l pierde din ochi pe șofer.

În fundul mașinii, stă așezat un bărbat, pe care Schrick nu-l vede bine, în penumbră. După o ezitare, bărbatul se ridică și se încadrează în portieră. Nu e Corvin.

— Mă predau, spune el. Sînt *Kommissar*-ul Welsch.

Totul începe să se învîrtească dinaintea lui Schrick. Corvin nu se află la bordul Citroënului. În mod mașinal Schrick apasă pe trăgaci. Rafala pornește. Ca o marionetă sfărîmată, comisarul se îndoaie și cade în genunchi, un fir de sînge prelingîndu-i-se de-a lungul obrazului.

Schrick se întoarce spre mașina lui, lăsînd două cadavre la marginea șoselei. Pornește motorul, întoarce și pleacă din nou cu toată viteza spre Lyon.

Prea tîrziu. Află curînd că în urma unui contraordin *Kriminal Kommissar*-ul Welsch a plecat spre Paris cu adjunctul său Schulmeitz. Corvin a fost transferat fără piedici la închisoarea militară École de Santé.

Va fi executat „dintr-o eroare", într-un grup de ostatici.

Se mai află acolo Gaudimat, muncitor în industria plumbului, un mucalit, veșnic cu țigara în gură și care bravează vorbind tare, Hirschfeld, evreul, Lestrange, un student de șaptesprezece ani, arestat pentru distribuire de manifeste la liceu și care, trezit prost dintr-un somn de puștan, nu înțelege ceea ce se petrece și-i ajunge pe ceilalți clipind din ochi, Brillant, funcționar la prefectură, și Larmodieu.

Ei au fost aleşi, dintre ostatici, pentru a plăti asasinarea *Kommissar*-ului Welsch şi a adjunctului său Schulmeitz. Se profită de ocazie pentru a-l suprima pe Corvin, sub numele de Belette.

Hirschfeld se întreabă dacă există un Dincolo. Ar dori să creadă, însă nu izbuteşte decît să fie peste măsură de curios. A fost întotdeauna curios pînă la indiscreţie. Pentru acest lucru trebuie să moară. A traversat strada zărind o îngrămădeală de oameni. Au pus mîna pe el şi acum va muri.

Gaudimat cîntă cît îl ţine gura. Larmodieu e serios. Lasă o soţie şi trei puştani. Cel mai mare e încă foarte tînăr, de-abia ucenic, iar atelierul nu-i cine ştie ce procopseală, pentru a suporta un asociat, cu atît mai mult cu cît soţia lui nu s-a priceput niciodată cîtuşi de puţin la cifre. Bombăne în spatele răilor platnici, dar nu îndrăzneşte să le ceară nimic în faţă.

Brillant tremură. El n-a făcut nimic. E fidel Mareşalului. E membru al Legiunii de onoare. Pentru ce se leagă de el şi nu de unul dintre colegii lui, ale căror uneltiri sînt mai mult decît suspecte ? Brillant se adresează santinelelor nepăsătoare şi le lămureşte cazul său, văicărindu-se.

Ceilalţi s-au adunat în jurul lui Corvin. Hirschfeld cel dintîi s-a apropiat de el, după aceea Larmodieu şi Gaudimat. Corvin l-a luat de umeri pe micul Lestrange şi i-a spus :

— Vino cu mine, băieţaşule, o să le arătăm că sîntem francezi.

Micul Lestrange n-are chef să plîngă. E uimit că moare atît de tînăr. Nu merita într-adevăr osteneala să se fi chinuit atîta cu învăţătura.

Larmodieu îl întreabă pe Corvin dacă, mai tîrziu, Guvernul va face ceva pentru cei care rămîn. Corvin este sigur de acest lucru.

— Dumneavoastră muriţi pentru mine, spune Corvin. Eu am ucis nemţi cu zecile, de doi ani încoace. Şi, de asemenea, trădători. Din cauza mea veţi muri astăzi.

Gaudimat face haz. E mult de cînd acţionează în Rezistenţă. Hirschfeld nu l-a pierdut din ochi pe Corvin. Îi spune, după o ezitare :

— Încerc să-mi aduc aminte unde v-am văzut, domnule. La Paris, înainte de război ? Sînteţi un domn foarte cunoscut, sînt sigur de acest lucru.

Corvin zîmbeşte.

— Mă numesc René Corvin.

Hirschfeld scoate un strigăt de bucurie.

— René Corvin, fizicianul ! Nu m-am înşelat !

Şi, agitat, întorcîndu-se către ceilalţi :

— Domnilor ! Domnilor ! Vom muri împreună cu un mare savant, ilustru în lumea întreagă, René Corvin.

Lestrange îi zîmbeşte ca unui profesor care te va ajuta să treci un examen. Nici Gaudimat, nici Larmodieu n-au auzit niciodată vorbindu-se de René Corvin, dar sînt măguliţi. Îi strîng mîinile cu entuziasm.

— Tovarăşe, spune Gaudimat...

Însă discursul i se opreşte aici. Un camion stopează dinaintea curţii interioare a închisorii şi un mic detaşament îi încadrează. Brillant e lamentabil. Un german se vede silit să-l prindă de mijloc.

La cimitirul de la Guillotière, au fost săpate şase gropi. Sînt coborîţi oamenii din maşină şi aşezaţi în linie în faţa gropilor. Plutonul de execuţie aşteaptă.

Gaudimat începe să cînte *Internaţionala*. Însă Larmodieu şi Corvin atacă *Marsilieza* :

Amour sacré de la Patrie...

Glasul plăpînd al micului Lestrange se alătură glasurilor celorlalţi patru bărbaţi. Brillant a căzut în genunchi pe marginea gropii şi priveşte înaintea lui, cuprins de uimire.

Un moment de tăcere. Se aude zăngănitul armelor care se încarcă.

Cu vocea lui de bas, Larmodieu intonează *Le chant du départ* :

Mourir pour la Patrie...

Salva îl întrerupe. *Shupo* care comandă plutonul trebuie să-l execute pe Brillant, leşinat.

Apoi cele şase trupuri sînt îngropate.

Cîntă cocoşul într-o fermă vecină.

Schrick se consideră răspunzător de această nenorocire. El îl urmărea pe Welsch pe şosele, în timp ce Corvin era transferat la École de Santé, de unde nu te întorci niciodată. Cu toate acestea, va trebui să fie aici, în ziua încheierii socotelilor, pentru toţi ticăloşii care au vîndut nemţilor Franţa în bucăţi. În aşteptarea acelei zile nemaipomenite, Schrick îl va suprima pe Grenu. Şi aşa a întîrziat prea mult.

Grenu îşi ia masa într-un mic restaurant, în spate la Grand Théâtre. Schrick cinează acolo răbdător, deoarece Grenu se află în întîrziere. În sfîrşit, soseşte zîmbitor; mulţumit fără îndoială de o zi foarte plină. Găseşte un cuvînt amabil pentru patroană şi o glumă pentru fata care serveşte. E o persoană influentă. Schrick consideră că Grenu mănîncă în mod dezgustător cea din urmă masă din ticăloasa lui de viaţă. Are un apetit straşnic. Îşi oferă suplimente, goleşte sticla de vin cu satisfacţie. Dintr-odată, încruntă din sprîncene şi se uită la ceas. Schrick cere nota de plată, ceea ce-l face pe Grenu să se întoarcă. Amîndoi se privesc. Grenu caută fără îndoială un semnalment : el îşi frunzăreşte catalogul. Încearcă o nedefinită indispoziţie, învîrtindu-şi ţigara între degete.

Schrick se ridică. Pentru a ieşi, trebuie să treacă pe lîngă masa lui Grenu. Se apropie, cu ochii pironiţi asupra comisarului. Acesta ridică uşor capul, lăsînd să defileze cu toată viteza repertoriul de suspecţi...

— Comisare Grenu, spune cu voce scăzută Schrick, oprindu-se lîngă masa lui.

— Ce este ? întreabă Grenu tresărind.

Schrick îi face semn să vină la uşă.

— Două cuvinte !

Grenu zîmbeşte. Un informator. Îşi dădea el bine seama că mai văzuse mutra asta, iată pentru ce îl privea individul.

Cu mîna pe revolver, aflat în buzunarul hainei (nu se ştie niciodată) Grenu s-a ridicat. Schrick aşteaptă în prag. Grenu e lîngă el. Schrick se uită la strada pustie. Se află acolo o bicicletă, sprijinită cu pedala de trotuar. Schrick simte răsuflarea lui Grenu în spatele lui. Ptiu !

— Ei, spune Grenu, ce este ?

— Din partea lui René Corvin, spune Schrick.

Prin haină, ca la cinematograf, a tras în pîntece. Grenu deschide niște ochi mari, fără să strige, se răsucește, se îndreaptă iar și trage, la rîndul său. Dar Schrick e pe bicicletă și dispare pedalînd din răsputeri, cu îngrijorarea că poate nu-l-a doborît cu-adevărat. Era prea emoționat din cauza lui Corvin.

Comisarul Grenu a murit în timpul nopții.

Sosind la Lyon, a doua zi, Georges Merlin află, prin Pascal, despre moartea lui Corvin și despre executarea de către Schrick a celor doi călăi ai lui, Grenu și Welsch. Georges e copleșit. Prietenia lor era o afecțiune din copilărie, pe care nimic n-a putut s-o zdruncine. Cu toate acestea, nimic nu părea să-i apropie, după ce părăsiseră băncile liceului. Însă nimic nu-i despărțise, nici viața laborioasă a lui Corvin, nici ușurătatea lui Georges, nici lipsa lui de cultură. Georges s-a străduit pe toate căile pentru a-i face lui Corvin viața universitară mai puțin austeră : dineurile bune, vacanțele la Houlgate, în vila bătrînului Merlin, ajutorul financiar discret pentru costisitoarele lucrări de laborator, care duseseră la descoperirea fulgerătoare, la glorie. Nimic nu slăbise această prietenie : nici căsătoria lui Georges cu Gabrielle (care îl suporta greu, tot atît de mult la Paris ca și la Beauvallon, pe acest „irochez"), nici gloria lui Corvin.

Poate că în ultimii ani Georges adusese mai multă afecțiune decît Corvin. Departe de a se bucura de succesul său, Corvin se cufunda în muncă. Georges, atît de puțin vanitos în privința lui însuși, era peste măsură pentru Corvin. Era indignat că toți se interesau mai mult de zîmbetul Marlènei decît de teoria cuantelor (s-ar fi aflat în mare încurcătură dacă ar fi trebuit să spună în ce constă aceasta. Era un admirator pe încredere).

Georges, care și-a dat întotdeauna seama de slăbiciunile sale și care nu practica o excesivă indulgență față de sine însuși, considera încă din liceu prietenia lui pentru Corvin ca pe un element superior al vieții sale.

O parte din Georges a murit ieri. Dar partea care supraviețuiește dintr-însul acceptă povara unei grele moșteniri. Moștenirea lui René Corvin îi revine în mod obli-

gatoriu, așa cum îi revine obligația de a continua, pe măsura mijloacelor sale, o parte din misiunea lui.

Și apoi mai e și Geneviève. Pascal crede că e necesar să părăsească locurile acestea. Georges propune s-o ia cu el pe Geneviève la Beauvallon. Va fi liniștită acolo. Se va duce s-o vadă cît mai des cu putință și amîndoi vor vorbi despre René. Georges îi va povesti din tinerețea lor. Iar asta le va face bine la amîndoi. Dar n-a primit nici un răspuns la propunerile pe care i le-a făcut Gabriellei. Se hotărăște să-i trimită o telegramă :

„Neprimind răspuns propuneri, iau însumi decizii, stop. Te rog părăsește imediat Beauvallon pentru Paris sau oriunde. Comunică adresa pentru a stabili legătură cu avocat, stop. Voi fi Beauvallon joi. Merlin".

Telegrama pune vîrf disperării Gabriellei. Divizia italiană a fost rechemată și căpitanul de Sant Andrea a plecat, după un scurt la revedere. Nu-i mai rămînea decît să reînnoade relațiile cu soțul ei. Telegrama cominatorie spulberă această speranță. Lui Georges nu-i va fi prea greu să obțină mărturiile servitorilor și ale oamenilor din regiune. După război, dacă Axa pierde, el va obține orice sentință va dori. Cel mai bun lucru pare a fi, pentru moment, să simuleze resemnarea. Își face cuferele în grabă și îi lasă jupînesei o scrisoare emoționantă.

Orfană de timpuriu, crescută fără afecțiune de un unchi, Geneviève a învățat de foarte mică să închidă în sine atît micile bucurii cît și necazurile cele mari. Dar astăzi, încearcă nevoia să nu mai plîngă singură. Cel mai dureros lucru, poate, este că René n-a înțeles nimic din acest dar pe care ea i-l făcuse și a tratat-o, pînă la capăt, ca pe o micuță și agreabilă camaradă.

Georges l-a cunoscut mai bine decît oricare altul. Prin mijlocirea lui, Geneviève va ști cum era Corvin copil, tînăr. Georges îi va povesti descoperirile sale, înfrigurările sale și poate și iubirile sale. Pentru că, dincolo de violențele lui Corvin, Geneviève a ghicit o rană pe care ea ar fi dorit s-o tămăduiască. De luni de zile, seara, ea lucra, pentru a încerca să se apropie de el, la aridele probleme ale fizicii nucleare. A pregătit cu pasiune această destăinuire pe care socotea să i-o facă în ziua cînd va fi fost destul

de instruită pentru a-i servi drept secretară în viitoarele lui cercetări.

Va scrie o carte asupra vieții și operei lui René Corvin : amintirile lui Georges, lucrările lui Jean precum și cei doi ani fulgerători, al căror martor a fost, vor constitui etapele acesteia.

Emoționat și neîndemînatic, Georges o primește pe Geneviève la Beauvallon. Rupe, fără a o citi, scrisoarea Gabriellei.

O instalează pe Geneviève la cel de-al doilea etaj al vilei, departe de tot ceea ce ar fi putut fi întinat de Gabrielle.

În dimineața asta, marea bate ușurel în plajă. Ca o pulsație. Georges se trezește, cînd jupîneasa îi aduce micul dejun.

— Nădăjduiesc, spune el, că n-ai trezit-o încă pe nepoata mea ? Are nevoie de multă odihnă.

A considerat necesară această mică minciună, pentru a alunga orice bănuială în legătură cu prezența, la acest „chefliu de Merlin", a unei fete frumoase aflată în floarea vîrstei. Sculîndu-se dintr-o săritură, se privește în oglindă. Cît de mult seamănă, noul Georges Merlin, cu cel vechi, cu soțul Gabriellei, cu amantul Colettei !

Cu toate acestea, Georges știe că este altul. Dar e o taină pe care o va păstra între el și imaginea lui.

XXV

August 1943

OLGA ȘI JAROSLAV

Apa fierbe în samovar. Pe divan, Iosif și Ivan trag din țigări. Nadia unge cu unt niște felii de pîine de secară. Olga, în bucătărie, se străduiește să pregătească niște blinele. Se aude, prin ușa deschisă, sfîrîitul uleiului în tigaie. Serghei desfundă sticla de vin de Crimeea pe care a adus-o.

Fiecare a contribuit cu cîte ceva, deoarece cu ocuparea Ucrainei, cu criza transporturilor şi mobilizarea industrială, privaţiunile s-au ivit iar, ca în timpurile eroice ale Revoluţiei. Numai că de data asta e ultima încercare. După victorie, U.R.S.S. va putea să organizeze exploatarea imensului ei teritoriu, să scoată cel mai bun randament din bogăţiile sale incalculabile, pentru bunăstarea colectivă.

Iată sensul cuvintelor pe care le schimbă Iosif şi Ivan, trăgînd din ţigări pe divanul Olgăi.

Moscova e în sărbătoare. În pieţe, pe străzi, e plin de cîntece şi dansuri. Steagurile s-au ivit cu miile la ferestre. În pieţe, acordeoanele au prins glas cu de la sine putere şi se dansează şi se cîntă, ca odinioară. Milioanele de morţi care se odihnesc sub pămîntul rusesc n-au fost sacrificaţi în zadar. Ofensiva germană care, anul trecut, a împins focul pînă la Stalingrad şi la povîrnişurile Caucazului, a încetat pe neaşteptate. Toată lumea credea că trebuia să aştepte iarna pentru a ataca Fiara, în anotimpul cînd ea se ascunde în vizuinile sale, sub zăpadă, şi cînd trebuie s-o afumi pentru a o face să iasă — ca la Stalingrad, în preajma Anului nou.

Dar Stalin a considerat că începînd ofensiva încă din luna iulie, va avea elanul necesar pentru a străbate, înainte de primăvara viitoare — durata unei lăuzii — miile de verste care despart Orelul de frontieră.

Orelul este recucerit. Bielgorodul de asemenea, în aceeaşi zi. În urmă cu un an, armata germană se răspîndea cu repeziciunea unui fulger în cîmpia Kubanului, pînă la cele dintîi puţuri de petrol. Un batalion alpin se căţăra în mod injurios pe versanţii Caucazului, înfigînd sus drapelul cu zvastică.

Astăzi coşmarul s-a risipit. Iată pentru ce Moscova cîntă, dansează şi rîde. Şi iată pentru ce Olga, cuprinsă de o mare nevoie rusească de a se bucura în comun, i-a invitat pe Iosif şi pe Nadia, pe Ivan şi pe Natalşa — şi pe Serghei Alexandrovici.

Olga ocupă un apartament modern într-o casă model din cartierele noi. Apartamentul e mic, însă comod şi luminos. Are o cameră de zi, pentru traiul în comun

(traiul în comun e foarte simplu, deoarece Olga e singură) și o cameră de dormit cu baie.

Iosif Borodin este general. E un băiat puțin cam aspru, însă are o inimă de aur. Părinții lui trebuie să fi fost „culaci". Într-o zi, veniseră să-i ucidă și să le distrugă ferma. Iosif a fugit. Era unul din acei copii pierduți din zilele de după Revoluție, care se agăța de trenuri, jefuia fermele, asasina trecătorii ca să mănînce. Ani de zile a rătăcit, pînă în ziua cînd a fost prins într-o afacere dubioasă și trimis la penitenciar, apoi de acolo, într-un centru de reeducare.

În sfîrșit a fost admisă angajarea în armata roșie. La douăzeci de ani, în 1925, a învățat să citească. La treizeci și opt de ani, în 1943, este general. Are un caracter orgolios și o foarte mare cultură strategică. E specialist în blindate. (Ca toată lumea, a avut revelația armatei noi, citind cartea colonelului de Gaulle. Aceasta se întîmpla în 1935, pe cînd el era tînăr căpitan.)

Iosif organizează diviziile blindate. Împreună cu inginerii, el perfecționează tancurile și tunurile. Împreună cu generalii, îi alege pe șefi, pune la punct instruirea și modifică strategia.

Nadia este tovarășa lui Iosif. E o rusoaică blondă din cîmpie, cu fața plată și lățăreață, cu buze groase și cu șolduri mari, făcute pentru maternitate : Nadia i-a dat zece copii lui Iosif. Cel mai mare, Anton, are cincisprezece ani și-abia a intrat la școala militară. Nadia e o femeie simplă și blajină. Vorbește puțin. L-a cunoscut pe Iosif cînd acesta era subofițer. Soldații veneau să danseze și să cînte la colhoz, iar Iosif se îndrăgostise de Nadia.

Natașa este soția lui Ivan. E o brunetă micuță, cu ochelari. O intelectuală. O aristocrată a regimului. Tatăl său era unul dintre prietenii lui Lenin, tovarășul său de exil. Locuise împreună cu el la Paris și la Geneva. Traversase împreună cu el Germania în vagon plumbuit, în momentul Revoluției. După aceea trăise în umbra marelui om. În sfîrșit, se consacrase unor activități pioase, pentru a cinsti memoria marelui om : editarea operelor sale complete, adnotate și edițiile de popularizare a principalelor sale lucrări. Stalin a fost multă vreme neîncrezător față de acest Stroganov, șoarece de bibliotecă purtînd ochelari

groși și o barbă roșcovană, care-și privea interlocutorii cu o uimire amuzată, oricît de banală ar fi fost conversația.

Natașa vorbește unsprezece limbi străine și zece limbi slave, fără a socoti kuglu, și mai multe dialecte siberiene. Conduce o întreagă armată de secretari, de traducători și de ascultătoare, care citesc ziarele și ascultă posturile de radio din lumea întreagă. De patru ori pe zi, ea rezumă toate acestea.

Tot de serviciul Natașei depinde și transmiterea la radio a lozincilor și a informațiilor. Lozinci și informații care sînt examinate în serviciul condus de Ivan, soțul Natașei, un flăcău înalt cu voce de bas. E un rus din nord, care cîntă cu suflet melodiile melancolice ale marilor stepe înzăpezite. Ivan e un poet reputat. Lucrările sale, mai ales marele său poem liric spre cinstirea barajului de la Dnepropetrovsk, i-au adus, de foarte tînăr, o glorie meritată. Pornind ca locotenent de cazaci la începutul războiului, i-a fost smulsă mîna stîngă în luptele de avangardă, în Polonia.

Natașa caută la radio puțină muzică. Dar, în lumea întreagă, e ora informațiilor. E descurajată.

Serghei o privește pe Olga care face blinele. Iar Olga îi zîmbește lui Serghei... Are multă prietenie pentru el. Îi prețuiește inteligența și caracterul. Necazul e că Serghei s-a îndrăgostit de ea. Olga nu înțelege nimic. Vede în jurul ei oameni care iubesc, nu mai iubesc, se căsătoresc, sînt fericiți, suferă. Ea admite acest lucru. Dar, în ceea ce-o privește, e hotărîtă să rămînă în afară de poveștile astea. Viața ei e destul de complicată și de interesantă așa cum e.

Olga regretă uneori postul ei de comisar al poporului în armată. Cu toate acestea, îndatoririle sale de acum sînt esențiale : căci reprezintă organismul coordonator care modelează producția gigantică a uzinelor rusești conform cu nevoile armatei.

Serghei Alexandrovici este ministrul producției de război. E un inginer eminent. (A adus perfecționări esențiale la blindajele tancurilor „Ural".) De doi ani, e sufletul industrializării Siberiei. Ideile clocotesc în capul său, la temperatura oțelului în fuziune. Ziua întreagă, e ur-

mat de un secretar, însărcinat să-i noteze ideile şi să le transcrie pe mici fişe pe care Serghei Alexandrovici le cercetează în fiecare seară şi le triază.

Serghei Alexandrovici e înspăimîntător de urît. Dar nici o femeie nu-i mai puţin sensibilă decît Olga la frumuseţea masculină. Aşadar nu aspectul lui Serghei e ceea ce o menţine în defensivă.

Serghei Alexandrovici s-a îndrăgostit nebuneşte de Olga. În călătoriile sale pe deasupra oceanelor (s-a întors din America, unde a fost să ceară unele piese indispensabile pentru finisarea noilor avioane stratosferice de bombardament la mare depărtare), nu se mai gîndeşte decît la Olga. Ideile îi vin rar şi nu strălucesc. O imensă oboseală i se zugrăveşte pe faţă. Nu-l interesează nimic decît să fie la Moscova şi s-o privească pe Olga. În asemenea măsură încît această carenţă îl îngrijorează pe generalul Iosif Borodin. Pentru ce Olga nu s-ar căsători cu Serghei, eliberînd astfel facultăţile creatoare ale acestei puternice inteligenţe necesară victoriei ? I-a vorbit Olgăi despre aceasta, pe un culoar al ministerului. Dar Olga s-a revoltat, iar Iosif n-a putut să mai insiste. La urma urmei, Serghei Alexandrovici nu e un copil. Dacă Olgăi nu-i e drag de el, să-şi caute alta. Dar lui Serghei Alexandrovici nu-i e drag de alta. O priveşte pe Olga cum grămădeşte blinelele pe o farfurie.

— Blinelele sînt gata !

Un strigăt de bucurie întîmpină această noutate. Natăşa scoate farfuriile dintr-un dulap în perete. Fiecare va mînca pe genunchi.

— Fii drăguţ, Serghei, spune Olga, ia castronaşul cu smîntînă şi vino după mine.

Genialul Serghei o urmează pe Olga ca într-un vis. În avionul stratosferic care-l aducea înapoi adineaori de la Detroit (unde se dusese de la Washington, împreună cu ministrul armamentului american), rumega la cuvintele pe care i le va spune Olgăi, pentru a-i cere să fie soţia lui. Dar, cînd a întîlnit-o pe Olga la minister şi cînd ea l-a invitat la petrecere, a rămas ca trăsnit.

Nu ştie, pentru moment, dacă e minunat de fericit sau groaznic de nefericit.

Iosif toarnă vin de Crimeea și Nadia oferă tartinele. Serghei e cît pe ce să răstoarne castronașul cu smîntînă pe care-l pune pe o masă.

Natașa caută un post cu muzică. Nu găsește decît unul german și se oprește la el. Beethoven. Ivan cere muzică rusească. Natașa, ascultătoare, pune mîna pe butonul aparatului, cînd sună cineva.

Olga e mirată. Nu mai așteaptă pe nimeni. Ivan e în antreu, unde parlamentează. Olga vine și ea.

Jaroslav Halivec, în uniformă, acoperit de decorații, mai frumos ca niciodată, exclamă :

— Sînt dezolat, Olga. Te deranjez ! Am să vin altădată.

Și dă să plece. Dar Olga îl reține.

— Nici pomeneală !

Și-l împinge pe Jaroslav, intimidat, în camera de zi.

— Iată-l pe Jaroslav Halivec, șef de batalion al Gărzii roșii, un erou al Stalingradului, spune Olga. De unde vii, Jaroslav ?

— De la Orel, răspunde Jaroslav, privind-o pe Olga.

Cît de frumoasă e ! De-abia eliberat de misiunea lui, și-a îmbrăcat frumoasa lui uniformă și a căutat-o ca s-o invite la cină.

O exclamație țîșnește la răspunsul lui Jaroslav. Vine de la Orel !

— Adică vin de la Kremlin, reia Jaroslav, unde am dus un raport al mareșalului Timoșenko.

Natașa e încremenită. N-a mai văzut niciodată un bărbat atît de frumos. Încă un idiot îndrăgostit de Olga, Walkyria sovietică, așa cum o numește ea.

Serghei Alexandrovici îndură mii de chinuri. N-a ezitat să evalueze potențialul de dragoste al lui Jaroslav față de Olga. Trebuie să se măsoare în kilowați, atît este de evident. Olga, Olga cea rece a perceput bombardamentul, cu toată impermeabilitatea ei. Ochii îi strălucesc. Serghei evaluează frumusețea lui Jaroslav, sporită de prestigiul uniformei. Îi vine să plîngă. Să înceteze muzica asta, e mai presus de puterile sale. Și-această Nadia Borodin cu sandvișurile ei... Toate astea sînt intolerabile. Fără îndoială trebuie să fii rus, pentru a fi în stare să suferi cu atîta perseverență.

Lui Serghei îi vine s-o ucidă pe Olga, să se debaraseze astfel de obsesia lui, să redevină el însuşi, un inginer şi un ministru plin de merit şi nu un cîine văitîndu-se, gata să lingă mîna care-i face rău.

În seara asta, va potrivi lucrurile astfel încît să rămînă ultimul şi nu va pleca decît cu promisiunea Olgăi că va deveni soţia lui. A dus la capăt atîtea discuţii mai de temut. E vorba să-i demonstreze limpede Olgăi avantajele unirii lor.

Reflectînd asupra acestor avantaje, Serghei Alexandrovici ridică ochii spre ea. Olga îl priveşte pe Jaroslav. E mîndră de Jaroslav. El reprezintă fapta ei bună, fiinţa pe care ea a pescuit-o din fundul prăpastiei. Dar Serghei Alexandrovici ia această expresie a Olgăi drept o privire de dragoste. Se prăbuşeşte pe divan.

— Nadia, spune el trecîndu-şi mîna peste frunte, mi-ar face plăcere un pahar de votcă.

— Eşti palid, spune Nadia. Nu te simţi bine ?

— Puţină oboseală.

Deîndată, Serghei Alexandrovici e înconjurat. I se aduce nişte vodcă. Natalia îi toarnă ceai. Toţi vor să-l convingă să se întindă pe divan. Chiar şi soldatul victorios îl priveşte cu compasiune. Ar vrea să moară.

Către ora trei dimineaţa, după ce Ivan şi-a epuizat repertoriul de cîntece din stepă, generalul Iosif ridică şedinţa.

— Unde locuieşti, Jaroslav ? întreabă Olga.

— Nicăieri încă. M-am dus direct de la aerodrom la Kremlin şi de la Kremlin aici. Dar cred că voi găsi uşor un pat pentru cîteva ceasuri.

— Pleci din nou mîine ?

— Oh ! nu ! Nădăjduiesc să rămîn aici pentru două sau trei zile.

Două sau trei zile ? Un secol pentru Serghei.

— Ei bine; am să te instalez pe divan, hotărăşte Olga.

Pămîntul se năruie sub picioarele lui Serghei.

— Am o cameră de oaspeţi, spune el cu o voce răguşită, foarte confortabilă.

Însă Olga îi aruncă o privire indiferentă. Acest militar frumos e oare amantul ei ? Femeile sînt nişte adevărate abisuri.

— Accept divanul, răspunde Jaroslav.

— Dar te previn, va trebui să te scoli devreme. Eu plec la ora opt la minister, reia Olga rîzînd.

Serghei ar vrea să protesteze. Olga e o fată tînără. E inadmisibil... Dar aceste idei învechite, care îi vin din adîncul eredității sale burgheze, sînt ridicole cînd e vorba de un înalt funcționar (aproape un ministru) ca Olga. O reflecție de genul acesta ar avea un succes meritat pe lîngă generalul Borodin, ieșit prin forța pumnilor lui din ocna copiilor pierduți.

Olga și Jaroslav rămîn singuri. Olga caută cearșafuri în dulap și Jaroslav o ajută să facă patul.

Serghei Alexandrovici, ars de pasiune și beat de furie, se plimbă încoace și încolo pe dinaintea casei, pîndind luminile care nu se sting. Dar degeaba e gelos. După ce a făcut patul, Olga îi oferă lui Jaroslav un lichior de chimen și un sandviș — tot ce-a mai rămas din orgie. Apoi deschide ferestrele ca să iasă fumul.

Serghei a văzut silueta ei decupîndu-se în fereastră și s-a ascuns în umbra unei porți.

Olga îl întreabă pe Jaroslav despre bătălia de la Orel. Îi pune întrebări tehnice asupra calității noilor tăncuri *Ural* și asupra puterii de foc a marilor tunuri, adunate de mareșalul Timoșenko pentru a încerca o pătrundere în acest sector. Jaroslav e optimist : presiunea germană e sensibil mai puțin eficientă decît anul trecut.

Răspunde mașinal. Ani de zile a suportat femeile și dorințele lor și iată cum aceea din care el ar fi dorit să facă tovarășa lui de viață îi pregătește un pat și-i oferă un sandviș cu o indiferență amicală.

Jaroslav se gîndește că Olga e mult prea inteligentă pentru el. E o femeie superioară. Nu există nici un motiv pentru ca ea să-l iubească. Chiar dacă s-ar fi comportat cu și mai mult eroism, cu și mai multă glorie, Olga și-ar aminti de slăbiciunea lui.

Va pleca fără să fi spus nimic. Iar el va continua războiul în care ea l-a aruncat.

— Noapte bună, Jaroslav, spune Olga. Somn ușor. Mîine, o să-ți căutăm o locuință în oraș, dacă rămîi cîteva zile la Moscova.

Îl sărută frățește pe gură și dispare.

Stingîndu-se luminile în cele două camere, Serghei Alexandrovici se hotărăște să pornească spre casă. Olga doarme buștean.

Însă nici genialul inginer-ministru, nici eroul de la Stalingrad nu vor închide ochii toată noaptea.

XXVI

Septembrie 1943

JOE

Québec

Baby darling, Anny my dear love,

Să mă gîndesc la tine spunîndu-mi, „Anny, soția mea", e un lucru fermecător. Îmi spuneam asta și înainte, timp de aproape trei ani, însă nu era deloc același lucru.

Mă întreb dacă ai primit scrisoarea pe care ți-am scris-o de la Kuibîșev unde am fost să-l văd pe ambasadorul nostru care își mai are încă reședința acolo (cu toate că după luarea Orelului, amenințarea asupra Moscovei a fost cu totul îndepărtată, iar ministerele și ambasadele se întorc spre capitală). Iar de la Kuibîșev m-am dus la Moscova, unde am avut convorbiri cu unele personaje importante. Vîră-ți bine asta în scumpul tău cap drăguț, îngerașule, că soțul tău e un personaj considerabil. (Sînt dealtfel mereu pe cale de a mă întreba pentru ce joc eu un rol atît de surprinzător în războiul ăsta în care pornisem ca șofer de camion ?) Cel puțin, dacă anii aceștia bizari mi-ar fi îngăduit să-mi descopăr adevărata personalitate, să trăiesc din plin, fără nici un gol interior...

Iubesc pictura mai mult decît orice pe lume (afară de tine, bineînțeles) și mă tem că mi-am tratat arta cu lipsă de respect. În cercetările mele estetice aventuroase, există în mare măsură dorința de a-mi găsi calea, dar există și pofta de a-mi face publicitate ieftină. În sfîrșit, există, și asta e mai rău, ceva care seamănă foarte mult a *neputință*.

Pentru că scrisoarea asta va ajunge de la Québec la Londra, prin valiza diplomatică, şi pentru că îţi va fi adusă direct de vreun poliţist din Downing Street, pot să-ţi istorisesc păţania mea. Numai nu te duce s-o răspîndeşti în cartier. Adu-ţi aminte că discreţia e virtutea principală a soţiilor de pictori.

Noi ar fi trebuit să pierdem războiul, a doua zi după prăbuşirea Franţei. Din cauza asta, pentru noi, englezii, inamicul unic este Germania. A doborî Germania ni se pare singura soluţie. A o doborî, a-i smulge ghearele, după aceea a o dezintoxica în mod progresiv de nazism, de pangermanism, de tot ceea ce constituie nenorocirea ei şi a noastră.

Pentru a ajunge acolo, nu există decît un mijloc : Marea Britanie, U.R.S.S. şi Franţa trebuie să-şi sprijine autoritatea pe o puternică Societate a Naţiunilor.

Bun.

Pentru Statele Unite, principalul inamic va fi mîine Japonia. Finanţele şi industria americane se interesează de Asia (de China mai ales) unde marfa de proastă calitate japoneză concurează produsele „made in U.S.A.". Însă U.R.S.S. nu se află în război cu Japonia. Dacă Germania va fi doborîtă cea dintîi, Japonia riscă să mai dureze luni de zile; în care timp U.R.S.S. va avea mîinile libere pentru a-şi transforma industria de război în industrie de pace, pentru a crea unele curente economice favorabile.

Germania şi U.R.S.S. devorîndu-se reciproc erau privite cu o oarecare satisfacţie. Cînd cei doi coloşi vor fi fost la pămînt, democraţiile burgheze ar fi scos un lung suspin de uşurare. O Rusie sovietică devastată ar fi fost admisă la rangul de putere victorioasă, dar fără să-i fie îngăduit a ridica prea mult glasul.

Nu se spuneau toate acestea pe şleau în convorbirile de la Casablanca şi de la Washington. Se făceau doar planuri de lungă perspectivă, în care se prevedea sfîrşitul războiului pentru 1945 sau 1946.

Dar s-au produs multe bombardiere. Rezultatele au fost rapide. După aceea, graţie superiorităţii materialului, cu ajutorul cîtorva generali excelenţi, daţi de Destin, Germania a fost măturată din Africa. Succesiv,

Sicilia fiind atacată, ocupată, fascismul s-a prăbuşit numai-decît. Totul se clatină.

S-a observat atunci că, Italia rămînînd în afara jocului, războiul se va sfîrşi în 1944 sau 1945. La cel dintîi mare brînci venit din vest (debarcare în nordul Franţei şi în Belgia, sau în sud-estul francez) nazismul se va prăbuşi.

Pe de altă parte, tătucul Stalin a zădărnicit pronosticurile. Era de notorietate publică faptul că armata rusă nu lupta bine decît pe timp de iarnă. Dar Stalin s-a lansat într-o campanie de vară, şi această campanie pare eficientă.

Iată evidenţa în faţa căreia trebuie să te pleci : Stalin, care, încă de acum zece ani, pretindea cu orice prilej stabilirea unui al doilea front în Europa, *Stalin nu mai cere nimic decît material şi alimente.*

Există aici un motiv de îngrijorare, mă urmăreşti ? R.A.F. şi aviaţia americană distrug, pe calea aerului, puterea industrială germană. Aliaţii ocupă totul sau o parte din Italia. În acest timp, Stalin va ajunge singur la Berlin, cu armata lui motorizată. Ca singură putere ocupantă, U.R.S.S. va dicta pacea sa şi va impune regimul său Germaniei.

După ce mi-am îndeplinit misiunea mea în U.R.S.S., am venit direct la Québec. Churchill a sosit de la Londra, cu doamna şi domnişoara, care şi-au petrecut de curînd o parte din vacanţă în Canada. E foarte frumoasă Canada. E verde. Există multă apă, păşuni întinse. Québecul este un vechi oraş francez, ai cărui locuitori vorbesc la fel ca ţăranii din comediile lui Molière.

Pentru ca Stalin să nu ajungă singur la Berlin, trebuie ca o importantă armată anglo-saxonă să se afle pe pămîntul european în momentul cînd Germania va capitula.

Rămîne de văzut unde, cînd şi cum. Asta-i ceea ce se discută aici. Afacerea, după cum vezi, e de mare însemnătate. Mi s-au cerut rapoarte şi mi s-au pus nenumărate întrebări. Realitatea e că eu cunosc destul de bine, deoarece am stat multă vreme acolo, situaţia militară şi industrială a U.R.S.S.

Oamenii politici, începînd de la Richelieu, din nenorocire nu au obiceiul să ia în consideraţie viitorul la foarte mare depărtare. Cu toate acestea, ai noştri sînt de acord

asupra acestui punct, și anume, că o debarcare anglo-saxonă în Europa care *ar urma după* capitularea militară germană în fața U.R.S.S., țară ocupantă, ar fi dezastruoasă.

E tocmai ceea ce trebuie să se fi dus să-i spună Mister Churchill, în acest *week-end* însorit președintelui Roosevelt.

În așteptare, statele-majore își pun la punct planurile lor.

Mister Roosevelt este așteptat mîine sau poimîine. Mă vei vedea coborînd în mod neverosimil din cer săptămîna viitoare, afară dacă nu voi fi trimis să dau un ocol prin Moscova...

Războiul se va termina în curînd. Ce va fi lumea la ieșirea din acest coșmar ? În orice caz, un lucru e sigur, anume că Joe n-o va mai părăsi niciodată pe adorata lui Anny.

Te sărut din toată inima, *darling*. Al tău

JOE

XXVII

Ianuarie 1944

MINNIE

— Minnie, spune Hermann Goering luînd-o de umeri și conducînd-o spre ambrazura unei ferestre înalte, deschisă către Ringul liniștit, fitilul s-a aprins...

A venit de la Hoffmanstahl, la chemarea unei telegrame. Se află amîndoi în palatul rece și pustiu de pe Ring, unde, odinioară, Minnie domnea ca stăpînă, la vîrsta de aur a național-socialismului austriac. După eșecul ei în America de Sud, n-a mai reapărut la Viena. Îl crește la Hoffmanstahl pe micul ei Siegfried, bucuria vieții sale. Simulează renunțarea la activitatea politică și frecventează cercurile monarhice, fidele restaurării lui Otto de Habsburg.

Goering o privește ca un cunoscător.

— Niciodată n-ai fost atît de frumoasă, constată el.

Minnie ridică din umeri. Îl găsește pe Hermann îmbătrînit și obosit. A și slăbit.

— Mi-au distrus astă-noapte uzina din Neuerwienerstadt, spune dînsul. Transferasem acolo cea mai mare parte a Messerschmitturilor.

Hermann se străduiește să mute industria germană în Austria, în Ungaria. Dar, pe lîngă problemele mîinii de lucru, transportului, materiilor prime, toată Europa este vulnerabilă.

— Ai crede că ei știu înaintea mea unde îmi repliez uzinele, suspină dînsul.

Goering își vede imensa avere măcinîndu-se în fiecare zi, puterea prăbușindu-i-se în dărîmături fumegînde, luînd-o înaintea regimului. E departe vremea dineurilor rafinate de la Maxim's. Cînd ai fost atît de-aproape de-a cîștiga războiul ! Goering suspină.

— Hess avea dreptate, cînd voia să pună la punct afacerile Occidentului cu englezii înainte de alegerile americane. Dacă expansiunea firească a Germaniei este spre Est, ar fi trebuit *mai întîi* să încheiem pace cu Anglia. Ar fi trebuit chiar să nu luptăm niciodată împotriva ei.

Minnie, rămasă în afară de secretele Zeilor de la întoarcerea ei din America, e surprinsă de descurajarea lui Hermann. Desigur, vedea sporind dificultățile, însă refuza să se îndoiască de victorie.

— Crezi deci într-o pace de compromis ? întreabă ea timid.

Goering înalță capul.

— Prea tîrziu. Ceea ce trebuie să facem acum este să salvăm mobila.

Vine să se așeze dinaintea unui mare birou Empire, fără îndoială amintire de la Napoleon. Îi face semn lui Minnie să ia loc, în fața lui, într-un fotoliu.

— Și El ? întreabă ea în sfîrșit.

— Nu l-am văzut de la întrunirea șefilor Partidului și a generalilor, răspunde Goering. Ședință istorică. E ca un cîine care nu vrea să dea drumul osului din gură. Nu vrea să lase nici o aschie. Visează noi cercetări științifice,

obuze gigantice autopropulsate, cu energie extrasă din atomi ! Ceva în genul transmutației metalelor de Nicolas Flamel ! Nu se mai bizuie decît pe miracolele savanților din Peenemünde.

Dintr-o cutie mică de aur, Hermann ia o bomboană pe care începe s-o sugă.

— Medicul meu îmi interzice să fumez, explică el. Inima nu merge bine. Ai văzut cum am slăbit ?

Minnie nu răspunde nimic, cuprinsă de o stranie neliniște.

— Am pierdut războiul, spune Goering. Germania dispare de pe harta lumii, în calitate de mare putere. Se prea poate să fie pentru multă vreme, de astă dată. Rămînem *noi*. Asta nu înseamnă că și noi trebuie să dispărem în mod necesar de pe harta celor vii, nu ?

Și rîde. Cînd omul acesta ciudat rîde, figura lui se luminează, căpătînd o expresie aproape copilărească. Iar cruzimea privirii, duritatea maxilarului se șterg.

Hermann Goering încetează să zîmbească și reflectează jucîndu-se cu inelele sale.

— Oricît de curios ar părea acest lucru, continuă el, Germania nu mai e decît un factor negativ. Ei da ! noi distrugem potențialul rusesc în favoarea anglo-saxonilor. Noi scufundăm vase anglo-saxone în beneficiul rușilor. Scumpa mea, partida economică, singura care contează, se va juca mîine între Rusia și America. Japonia este pierdută tot pe-atît cît și noi, dacă nu mai mult.

Minnie nu poate să-și stăpînească o grimasă, care nu-i scapă lui Hermann.

— Mai avem poate încă o carte de jucat, spune el. De exemplu : să predăm Germania americanilor.

Spune asta liniștit, aplecîndu-se pe deasupra biroului decorat cu vulturi francezi.

— Te simți tu în stare să pornești aceste negocieri acolo, iubita mea ?

— Eu ? tresare Minnie.

— Nu-i vreme de pierdut. Trebuie să convingem New Yorkul, capul, lada cu bani.

Deschide un sertar și scoate din el o servietă de piele.

— Asta, draga mea, e dinamită. Nimic mai puțin decît un proiect de transformare a industriei grele și a industriei

chimice germane (cele două care contează pe plan mondial) și de fuziune a lor într-un sistem germano-american. Încă de acum un an cei mai buni specialiști ai mei lucrează la el. Vei vedea că sînt studiate toate problemele industriale, economice și sociale.

— Dar, spune Minnie, eu nu sînt pregătită...

— Ai să fii mîine după ce vei citi, întrerupe Goering. Și adaugă :

— Ți-am rezervat un apartament.

În Minnie se trezește aventuriera. La ea și nu la altcineva s-a gîndit Hermann pentru această miză în care a pus totul dintr-o dată la bătaie !

— N-ai să fii singură, multiubita mea, continuă Goering. S-au întreprins contacte la Lisabona. Dar asta durează. Acum, la New York trebuie mers. Și repede !

Minnie reflectează.

— Mă gîndesc, spune ea în sfîrșit, că dosarul acesta nu conține nici o propunere de ordin politic, nu ?

— Ah ! Constat cu plăcere că ești întotdeauna la fel de inteligentă !

Se duce la ușă, o deschide, privește afară, închide cu cheia. Apoi se îndreaptă spre o altă ușă, mascată sub o tapiserie. Același joc și aici. După aceea o conduce pe Minnie spre o canapea și se așază alături de ea, foarte aproape.

— Avalanșele alunecă repede din munți ! Europa e gata să ne împingă în prăpastie. Noi ținem în mînă guvernele, în măsura în care cei care ne slujesc, de teapa lui Antonescu, Quisling, Horty. Laval, Filov, tremură pentru pielea lor — ceea ce-i face feroci. Dar fisura este prea mare pentru ca totul să nu se prăbușească.

— Bine, întrerupe Minnie, și propunerile tale ?

— Să fie-ntr-un ceas bun, exclamă Hermann, ești aceeași femeie epatantă pe care o cunosc ! Ei bine, nimic mai simplu. Noi rezistăm din toate puterile în Rusia. Aliații debarcă aiurea, în Franța de exemplu. În acest moment, continuînd să luptăm în Est, noi capitulăm de partea lor. Ei invadează Germania, ocupă Berlinul, Prusia orientală, pînă în Polonia. Un lucru susceptibil a fi reglat asemenea unei mișcări de ceasornic.

Goering bate în servieta de piele.

— Bineînțeles, totul depinde de asta.

— Și *El* ? întreabă Minnie fără să ridice ochii.

— Sînt succesorul lui desemnat.

Nu mai au nimic să-și spună.

— Regret că nu pot să cinez cu tine, se scuză Goering. Pe mîine.

A doua zi, Hermann, în ținută obișnuită, o așteaptă pe Minnie.

— Ai dormit bine ? întreabă el cordial. Iată hîrtiile tale diplomatice. Ți s-a confecționat un pașaport baltic. Baroană baltică, victimă a Rusiei și a Germaniei, rînd pe rînd. Te vei descurca pe cît vei putea mai bine la Lisabona. Iată zece mii de livre, zece mii de escudos și cinci mii de dolari. Plus o scrisoare de schimb pentru douăzeci de mii de dolari asupra unei bănci din New York. La Washington, se află unul din agenții noștri. Poate să te servească la fel ca și la New York consulul general al Bulgariei și directorul biroului de imigrație scandinavă, un om foarte sigur. În ceea ce privește cercurile germane, dacă vei avea nevoie (dar este preferabil să fie evitate de la suprimarea lui Bund), vei putea să ajungi la ele prin Kusler, care te așteaptă la Lisabona.

Îi ia mîna.

— N-am nevoie să-ți spun cîtă încredere a trebuit să am în tine...

Minnie rectifică în sinea ei : „ce descumpănire !"

Kusler o așteaptă, două zile mai tîrziu, pe aerodromul din Lisabona, unde Minnie coboară cu Siegfried și cu Fraulein.

XXVIII

Februarie 1944

WALTER

Tată,

Poate că n-ai primit vești de la mine încă de acum un an și poate că porți doliu după mine. Poate ai aflat că am scăpat de la moarte și că am fost luat prizonier

la Stalingrad, în ultimul careu al armatei Paulus și în frunte cu însuși mareșalul. Fii sigur, tată, că ne-am bătut pînă în ultimul minut și că onoarea Kirshoffilor n-a suferit nici o știrbire.

Prizonieratul pe care-l îndurăm e aspru. Din multe puncte de vedere, constituie o încercare mai aspră decît războiul necruțător și zadarnic la care am fi fost condamnați. Cuvintele acestea să nu te surprindă și nici să nu te mîhnie. Dar fără îndoială că ai tras și dumneata concluzia, ca și mine, că a menține la Stalingrad o armată în unghi ascuțit pînă la completa ei nimicire, însemna a plăti scumpă satisfacția efemeră și orgoliul unui singur om.

În lagărul siberian unde supraviețuim, nu sîntem cruțați de nici una dintre umilirile impuse patriei noastre. Avem, în baraca noastră, un post de radio. Avem toată libertatea să ascultăm discursurile doctorului Goebbels și comentariile generalului Ditmer. Dar ascultăm și emisiunile sovietice și engleze. Astfel că am putut face bilanțul regresului, izolării și suferinței noastre.

Această scrisoare îți va fi înmînată personal, sau dacă nu, va fi distrusă. Omul căruia o încredințez e sigur. Pentru a-ți spune totul; e un comunist care s-a angajat să ducă scrisoarea mea pînă la Kirshoff și să ți-o înmîneze. Sînt sigur că vei ține la onoarea de a-i face o primire bună, ca unui mesager din partea mea.

Acum aproape patru ani, îți scriam cu mîndrie în ajunul bătăliei din Franța o altă scrisoare al cărei ton îmi stăruie în minte. De-atunci încoace, de-a lungul primejdiilor, apoi al repulsiilor și-al umilirilor prin care am trecut, am reflectat adesea la nobilul entuziasm care îl însuflețea pe fiul dumitale. Orgoliul cavalerilor teutoni, din care ne tragem, își afla expresie prin pana mea.

Știu care au fost îndoielile dumitale, cînd național-socialismul a galvanizat forțele Germaniei lăsate pradă hidoasei democrații și a haosului financiar.

Fără îndoială că, în timp ce noi ne cufundam în credința rasistă a germanismului regenerat de către acela pe care noi îl consideram un nou Siegfried, voi n-ați văzut, în înscăunarea celui de al III-lea Reich, decît un mijloc de a reda Germaniei o forță închegată. L-ați consi-

derat pe Führer ca pe motorul providențial al destinului germanic. Cu acest titlu l-ați susținut, dumneata și cei din jurul dumitale, pînă cînd el a pus mîna pe puterea absolută, apoi v-a abandonat. Adeziunea la doctrina național-socialistă a prietenilor dumitale von Neurath și von Papen și a camarazilor dumitale de război, mareșalii von Blomberg și von Brauchitsch, nu putea să fie decît o soluție patriotică fără ieșire. Toate astea, dumneata nu mi le-ai spus niciodată. Mi-au trebuit mulți ani și multe evenimente pentru a reflecta la ele.

Trăiam în euforia reformelor sociale, în beția loviturilor politice, în febra congreselor de la Nürnberg, după aceea în vîrtejul triumfalelor anexiuni a Austriei, a Cehoslovaciei, în sfîrșit, în delirul victoriilor zdrobitoare din Polonia și din Franța.

Tată, Germania a început să piardă războiul din iarna lui 1940, cînd Anglia a rezistat, singură, sub bombardamentele efectuate de Luftwaffe. Și l-a pierdut cînd războiul submarin s-a dovedit ineficient pentru izolarea Angliei, platformă a invadării viitoare a Europei. L-a pierdut în ziua cînd Hitler, incapabil, ca și Napoleon, să doboare în mod rapid Albionul, s-a întors către Rusia, cu speranța nebună de a găsi acolo mijloacele pentru a continua un război de durată. De atunci, intrarea în război a Statelor Unite, înfrîngerile din Africa, dezastrul de la Stalingrad, debarcarea în Sicilia și Italia și capitularea lui Badoglio, ofensiva rusească din vara trecută n-au mai fost decît etape previzibile ale prăbușirii noastre.

Din adîncul temniței mele, ne judec pe noi, germanii. Sîntem vinovați de nenorocirea noastră. Focul din cer distruge orașele orgolioasei Germanii. Mîine, Armata roșie se va desfășura pe cîmpiile noastre. Dacă războiul se prelungește, nu va mai rămîne în Reich piatră peste piatră.

Am fost neîndurători și cruzi. Nu uit ceea ce am văzut la Harkov. Alții mi-au povestit ceea ce au văzut sau chiar au făcut la Dachau, la Mauthausen, la Auschwitz, la Bergen-Belsen. Procedînd în mod barbar, Germania și-a trădat misiunea sa civilizatoare. A atras asupra ei pedeapsa barbariei.

Acum, în închisoare, constat că nu mai există decît o singură politică raţională : alianţa cu Rusia. Trebuie să împiedicăm sinuciderea Germaniei. Trebuie să salvăm ceea ce mai rămîne din forţa, inteligenţa şi curajul bietei noastre ţări. Pentru asta, va trebui fără îndoială ca Germania să fie comunistă. Eu sînt gata pentru un asemenea lucru, în cazul cînd, cu acest preţ, ţara poate spera să rămînă, sau să redevină într-o zi *Germania.*

Nu ştiu în ce stare de spirit te va găsi această scrisoare. Ştiu, dimpotrivă, că argumentele mele vor fi apte să te revolte. Cel dintîi reflex al dumitale va fi acela de a mă blestema.

Cu toate acestea, eu sînt prizonier în cea mai aspră dintre închisori. Nu sînt nici vîndut, nici convertit. Dar cred că raţionez în calitate de german. Numai comunismul şi alianţa rusă pot să salveze Germania. Trebuie să fie răsturnat Hitler, să capitulăm în Est. Fiecare moment pierdut accentuează slăbiciunea noastră şi forţa anglo-saxonilor. Ah ! tată, nu la Londra ar fi trebuit să se ducă Rudolf, ci la Moscova. Dar vai, era prea curînd !

Noi, germanii, avem un geniu profund şi necesar. Să nu strigăm, dacă învingătorii toarnă sare pe rănile noastre. Să bem cu umilinţă cupa plină de fiere. Numai cu acest preţ Germania va reveni la viaţă.

Voinţa noastră, perseverenţa noastră, puterea noastră de organizare (care ne-au îngăduit, în douăzeci de ani, să azvîrlim, într-un război care a fost cît pe ce să constituie cea mai mare victorie din Istorie, o armată capabilă să reziste patru ani la asaltul întregii lumi) ne vor purta în acele timpuri noi, pe cea mai înaltă treaptă.

Tată, în măsura influenţei dumitale şi a patriotismului dumitale, activează pentru ca cel de al III-lea Reich să capituleze înainte de masacrul final care va risca să şteargă Germania de pe harta lumii.

Trăiască Germania !

Fiul dumitale

WALTER

XXIX

Primăvara 1944

OLGA ŞI JOE

Moscova este împodobită în culorile aliaţilor. Există, în tot oraşul, o mare afluenţă de popor. Deoarece Conferinţa s-a deschis sub auspiciile cele mai favorabile. Aproape în fiecare seară, mareşalul Stalin dă ordin să se tragă cu tunul, pentru a sărbători succesul uneia dintre fazele ofensivei sale : străpungerea de la Dnepropetrovsk a urmat îndată după ruperea frontului de la Kremenciuk.

Dnepropetrovsk era cel mai frumos baraj din lume, instalat după cele mai moderne perfecţionări ale ştiinţei, zece ani de muncă ce duseseră la electrificarea unei imense regiuni. Înfrîngerea din 1941 făcuse necesară distrugerea barajului. Apoi veniseră ceasurile negre. Acum, de la Velikie Luki pînă la marea de Azov, teutonii nu mai lansează atacuri fulgerătoare, dar apără, pas cu pas, poziţiile înaintate, pentru a îngădui soldaţilor să scape de încercuire. În Sud, această retragere ia caracterul unei derute. Printr-un culoar, cruţat mulţumită rezistenţei înverşunate a apărătorilor de la Krivoi Rog, trupele germane decimate fug, abandonînd material şi provizii.

Dnepropetrovsk este un simbol. Serghei a hotărît să-i pună deîndată pe ingineri la lucru. Se mai duc încă lupte la cîţiva kilometri de oraş. Dar planurile noului baraj sînt gata. Aceasta va fi o lucrare mai perfecţionată decît cea întreprinsă cu douăzeci de ani în urmă. Uriaşul Nipru va da mult mai multă lumină şi forţă Rusiei eliberate.

Serghei a propus în cursul dimineţii Sovietului Suprem să întreprindă fără întîrziere sondajele.

Serghei suferă ceva mai puţin de pe urma dragostei lui. În seara asta, alături de ştirile despre Conferinţa care pregăteşte condiţiile după ultimele bătălii şi de asemenea pe acelea de după victorie, radio Moscova va anunţa că s-a hotărît începerea lucrărilor de reconstrucţie a marelui baraj.

Experții se întrunesc într-un vast palat de beton armat. Oameni trec încolo și încoace, cu dosare sub braț. Se formează grupuri. Se comentează evenimentele. Victoria de la Dnepropetrovsk este depășită. Melitopol a fost luat. Șoseaua spre Crimeea, regiunea cuprinsă între Nipru și marea de Azov este liberă. În această breșă formidabilă, s-a aruncat armata rusă.

Serghei o zărește pe Olga. Alături de ea stă un englez în uniformă care vorbește cu însuflețire. Bucuria orgolioasă a lui Serghei Alexandrovici conteneşte deîndată. Trebuia să se întîmple așa din nefericire, ca întotdeauna. Olga abia dacă va asculta ceea ce-i va spune el.

Ar dori să aibă puterea de a pleca. Însă Olga îl atrage ca un magnet. Dealtfel, l-a zărit și-i face semn. Se repede spre ea, așa cum te arunci în apă.

— Vino ! Vino, Serghei Alexandrovici, exclamă Olga. Tocmai acum Natașa mi-a transmis un mesaj pe care mi-l trimite colonelul Jaroslav Halivec.

Serghei Alexandrovici încruntă din sprîncene.

— Știi foarte bine, ofițerul din Garda Roșie care a venit să cineze cu noi, la mine acasă, în august ?

— Da, spune Serghei, îmi aduc aminte. Dumneata l-ai găzduit.

Regretă că a spus asta. E stupid.

— Credeam că e maior, adaugă apoi.

— Așa era pînă ieri, dar a fost avansat colonel pe cîmpul de bătaie, ripostează Olga, prea însuflețită pentru a remarca amărăciunea cuvintelor lui Serghei Alexandrovici. A fost primul care a intrat în Melitopol. Ordinul de zi special, care anunță deruta germanilor, menționează numele său. A izbutit să trimită un mesaj prin Natașa.

Serghei Alexandrovici nu răspunde. Olga continuă :

— Deoarece colonelul Joe Smith, din delegația engleză, este un vechi prieten al lui Jaroslav, precum și al meu, l-am căutat ca să-i arăt acest mesaj, de care sînt mîndră. Jaroslav e un erou.

— Da, spune Joe. Înainte de război, eu trăiam în abstract și nu-mi închipuiam că viața cotidiană ar putea să fie atît de interesantă. Poate că nici nu este, dealtfel,

decît în perioade excepționale. Dumneavoastră ce credeți despre aceasta, domnule ?

— Serghei Alexandrovici Mantașev, spune Olga, ministru al Armamentului. Îmi este foarte drag.

Serghei îl privește cu neîncredere pe vechiul prieten pe care Olga tocmai l-a descoperit în delegația engleză. Din această cauză uită să vorbească despre barajul de la Dnepropetrovsk.

— Halivec, spune Joe, e cel mai frumos animal uman pe care l-am cunoscut.

E ca și cum acest ofițer ar însemna cu un fier înroșit inima lui Serghei Alexandrovici. Are chef să-i trimită un pumn în mutră.

— Nemaipomenit, Olga, draga mea, continuă Joe, cît de mulți vechi camarazi am întîlnit în acest război. E drept că am călătorit mult.

— Ai să-mi povestești despre asta la dejun, răspunde Olga. Vino repede. Am ședință la ora cincisprezece.

Apoi se întoarce spre Serghei Alexandrovici !

— Iei masa cu noi, Serghei ? îl întreabă.

Are chef să accepte, ca să sufere și mai mult. Cu uimire, se aude răspunzînd :

— Nu. Am prea multe lucruri de făcut. Plec mîine dimineață.

— Înainte de sfîrșitul conferinței ? se miră Olga.

— Da. Mă duc la Dnepropetrovsk. Vor începe lucrările barajului. Am obținut aprobarea azi-dimineață de la Sovietul Suprem.

— Ce idee bună ! exclamă Olga, ce idee excelentă ! Ești un tip grozav, Serghei Alexandrovici.

Apoi, după o energică strîngere de mînă, fata se îndepărtează, urmată de colonelul englez pe care Serghei Alexandrovici începe să-l urască la fel ca tot ce aparține de trecutul Olgăi. Nu i-a povestit ea, într-o zi, că a fost dansatoare la teatrul Châtelet, din Paris ?

Serghei rămîne buimăcit în mijlocul holului la ceasul prînzului.

Olga l-a întîlnit pe Joe în cea de-a patra zi a Conferinței. Ea nu l-ar fi recunoscut, însă Joe a privit-o în tot timpul dimineții și, la sfîrșit, a acostat-o spunîndu-i Olga...

Ceea ce avea întrucîtva un aer de bal mascat. După aceea Joe a început să rîdă şi a adăugat că Olga este încă şi mai frumoasă decît acum paisprezece ani, în timp ce el, Joe Smith, este mult mai puţin frumos. Atunci ea l-a recunoscut.

Ies împreună. Un vînt tăios mătură strada.

— Brrr ! spune Joe. Săptămîna viitoare, noi plecăm la Cairo. Vremea va fi mai frumoasă decît aici.

— Eu, spune Olga, eu visez la Franţa. Cînd mă gîndesc la o ţară străină, cînd îmi doresc o călătorie, de Franţa mă cuprinde dorul.

— Şi eu la fel, spune Joe, şi am încredere în viitorul ei. Franţa a găsit în de Gaulle un adevărat conducător, un suflet ales, un spirit cuprinzător. Va urca din nou povîrnişul. Un mare destin o aşteaptă în Europa de mîine.

— Să ne dăm întîlnire la Paris, pe curînd, spune Olga întinzîndu-i mîna.

XXX

Martie 1944

JEAN ŞI MADELEINE

Asta nu-i viaţă să aştepţi întruna : plecările în zori, după o noapte prea scurtă, soneria deşteptătorului, zgomotul apei în baie, care te fac să pătrunzi în realitatea dureroasă. Jean s-a şi sculat. Se bărbiereşte. Va pleca. În timp ce ea îşi pune un capot ca să-l însoţească pînă jos, el îşi bea ceaiul clocotit. E noapte încă. O ultimă sărutare stîngace. Nu mai ştiu ce să-şi spună... Jean pleacă. Nici un gest care să fie susceptibil de-a deveni obicei. Poate că va muri. Madeleinei i-ar fi ruşine totuşi de el şi de ea, dacă Jean n-ar pleca în dimineaţa asta, în zori, cu escadrila lui, ca şi în cazul cînd ea nu s-ar duce imediat la spital, printre bolnavii de scarlatină.

Madeleine urcă scara din nou. Singură... Singură... Are tot timpul să-şi imagineze sosirea pe aeroport, mecanicul trezit pe dos, sala de raport, ordinele colonelului, buletinul meteorologic, aparatele care zumzăie, pilotul care înjură

și Jean care își ia locul de șef de bord pe un enorm bombardier cu patru motoare.

„Plecate de la baza din Africa de Nord, bombardiere cu rază mare de acțiune au atacat azi-dimineață în zori..."

Așa se va scrie în *L'Alger républicain*. Așa se va spune și la radio. Nu-i decît o scurtă știre de război. În pat, cu lumina stinsă (e de-abia ora patru și Madeleine nu poate nici să doarmă, nici să se oprească), și-l închipuie pe Jean pe deasupra Mediteranei. Îl vede, cu casca lui, cu masca de aer comprimat, cu hărțile, cu aparatul de radio. Același Jean, cu aceeași gură, aceiași ochi, același rîs și, fără îndoială, cu aceeași duioșie și aceeași veselie, cu aceeași franchețe și aceleași violenții de bărbat.

Ea își va face baia, se va duce la spital. Va începe consultațiile și se va surprinde examinînd bolnavii, pîndind cu mult mai puțin pulsațiile inimii lor decît, pe culoar, pasul repede urmat de anunțul :

— Doctore Martin-Chéraille, sînteți chemată la telefon.

În dimineața asta n-a venit nimeni. A trebuit să se întoarcă la ea acasă, pentru a cădea în prostrația așteptării, după aceea, în ciuda opreliștilor categorice, să telefoneze la unitate pentru a primi un refuz politicos în chip de răspuns.

A aștepta... Niciodată Jean nu s-a întors după ora patru după-amiază. Și iată noaptea. Fericirea, viața suspendate de tirul unui tun al apărării antiaeriene, de picajul unui vînător.

Iar după aceea, pasul lui. Chemarea lui. „Madeleine ? Ești aici, dragostea mea ?" E în josul scării. A traversat curtea interioară. Și-a aruncat cascheta de serviciu pe un fotoliu. O sărută în locul ei favorit, puțin mai sus de ureche. Ochii lui. Rîsul lui.

Oricît de efemeră ar fi această întoarcere, oricît de nestatornică ar fi această pace, ele sînt, pentru o clipă, eterne.

Ușa de la stradă s-a închis, lăsîndu-i cu fericirea lor egoistă.

— Dragostea mea, spune Jean.

O ia de braț și urcă scara împreună. Numai ea, dragostea, are dreptul să treacă pragul acestei mici case arabe, descoperită de Madeleine, cu acest firav jet de apă în

curtea interioară și cu vedere spre mare, la primul etaj. Există chiar și o terasă unde se va putea sta noaptea, la vară.

Vara viitoare... Madeleine se surprinde făcînd proiecte de viitor nedesluşite şi nevinovate — de neîngăduit totuşi. Vara viitoare, cînd anul 1944 n-a împlinit încă nici trei luni.

— Madeleine, spune Jean îndemnînd-o să se aşeze pe divan, dacă ne-am căsători ? Să nu-mi spui că va fi dificil. Sau atunci ar însemna că n-ai chef să devii doamna Jean Breuil ? În caz contrar, nu se cere decît legitimaţia de identitate, un jurămînt şi doi martori.

— De asta ai venit acasă atît de tîrziu ? întreabă ea.

Iată-i porniţi pe rîs — ea un pic forţată de comicul reflecţiei sale, el din toată inima.

— Nu pot, mărturiseşte el, să pretextez ore suplimentare pentru a-mi justifica întoarcerea tîrzie de la birou. Am fost pe coasta franceză, prietenii mei şi cu mine. Ba chiar eu am survolat Sainte-Maxime. Data viitoare, ai să-mi dai o scrisoare pentru sora ta. O voi arunca în trecere.

Apoi se repede la un dulap, de unde scoate o sticlă de whisky :

— Apropo, vom avea un curier mîine pentru Franţa, adaugă Jean. Ai putea să-i comunici noutatea cumnatei mele, ducesa.

Rîde, apoi sărind pe scară :

— Fac un plonjon în frigider.

Întorcîndu-se cu apa de Seltz şi cu bucăţile de gheaţă, iată-l instalat pe divan, cu nişte perne sub cap.

— Viaţa de familie, suspină el.

Madeleine înalţă capul. Această reapariţie a lui Jean cel ironic de odinioară o sperie.

— Ce ai ? întreabă ea.

— Montgomery m-a invitat la dejun, răspunde el.

— De unde morga asta subită ?

— A sosit la Alger azi-dimineaţă. Pleacă spre Londra. El e adjunctul lui Eisenhower la comandamentul trupelor de invazie din Vest.

Jean suspină.

— Ah ! Ce tip straşnic ! Dacă l-ai fi văzut, aşa cum l-am văzut eu, în Egipt !... n-ai mai face mutre...

O idee confuză o mai neliniștește încă pe Madeleine.

— Ei bine, și acest miraculos Montgomery te-a invitat la dejun ?

— Da, închipuie-ți. Un ofițer de ordonanță mă aștepta cînd m-am întors de pe Coasta de Azur.

Își toarnă whisky, apă de Seltz și aruncă în pahar un cub mic de gheață.

— Un pic de whisky, draga mea ?

Madeleine scutură din cap.

— Ai vreo idee despre motivele acestei invitații ? E o masă oficială ?

— Cred că nu, răspunde Jean. Ar părea să fie mai degrabă ceva intim.

Ofițerul de stat-major i-a comunicat lui Jean intenția generalului Montgomery de a-l folosi ca ofițer de legătură cu escadrilele franceze ale generalului Valin. Jean încearcă s-o pună la curent pe Madeleine cu apropiata lui plecare spre Londra.

— Cînd putem să ne căsătorim ? întreabă Madeleine.

— Hm ! Dispensa reduce anunțurile de căsătorie la o singură duminică. S-ar putea aranja pentru luni, ce zici ?

Madeleine zîmbește.

— Nu vei pleca deci înainte de marți, la statul-major al lui Montgomery.

— Oh ! Madeleine !

— Sper, continuă ea, că, pînă atunci, vei obține o permisie, nu ?

Față de ea, Jean nu-i decît un copil răsfățat și viclean. E uimitoare, de-a dreptul uimitoare.

— O să ne descurcăm pentru a obține mutarea ta, nu-i așa, scumpa mea ? Spitalul francez din Londra sau serviciul medical de campanie ?

Ia capul lui Jean între mîinile ei, îi apasă palmele pe tîmple.

— Femeia trebuie să-și urmeze soțul. Așa spune Codul.

La ieșirea din Conferința de la Astrahan care i-a reunit, pentru prima oară, pe Stalin, pe Roosevelt și pe Churchill, numirea lui Eisenhower și a lui Montgomery în fruntea armatei din Vest face ca debarcarea să fie luată în serios.

Unii o prevăd pentru primăvară, alții spun că se va produce vara, cînd Stalin va lansa ofensiva spre Polonia

și Statele Baltice. Fără îndoială că Eisenhower (care s-a întors de la Cairo, unde le-a prezentat lui Churchill și lui Roosevelt un plan complet) și Montgomery vor avea nevoie de timp spre a pune la punct mașina de război cea mai extraordinară din Istorie.

— Înțelegi, draga mea, reia Jean, acesta va fi un post mai puțin primejdios.

Slabă apărare.

— Și pe deasupra, încheie, nici nu mi s-a cerut părerea.

Madeleine tresare.

— Asta înseamnă că e un fapt împlinit ! Ai și fost numit ?

— Madeleine ! Armata de debarcare, nu ? Îți închipui cea dintîi aterizare pe un aerodrom francez ?

— Îmi închipui.

Și-a pus capul pe umărul lui Madeleine și această prezență caldă îi trezește dorința. Caută buzele Madeleinei, trupul ei, pe care îl atrage spre sine.

— Sst ! Sst ! murmură ea.

Dar este o înfrîngere acceptată.

Căsătoria are loc luni. Dejunul care urmează e o masă de rămas bun, oferită de Jean camarazilor din escadrilă. Unul dintre dînșii, care asigură legătura dintre Alger și Franța, își ia sarcina să ducă o scrisoare pentru Sylvette. Aceasta va fi parașutată, imediat ce va fi lună, cu viitorul curier.

Apoi Jean și Madeleine se întorc în micuța casă arabă, pentru ultima lor noapte.

A doua zi dimineața, avionul de Gibraltar îl ia la bord pe căpitanul Jean Breuil, care va fi avansat maior îndată după sosirea la Londra.

Madeleine îl conduce pînă la intrarea aerodromului, în Simca pe care a cumpărat-o de ocazie. În timp ce conduce mica mașină de-a lungul străzilor pustii ale Algerului care se trezește, Madeleine simte cum o părăsește curajul. Credea că adunase destul pentru a ajunge pînă la bariera aerodromului și pînă la ghereta împodobită cu drapele franceze, engleze și americane.

Jean îi vorbește despre dificultățile pe care le întîmpină generalul de Gaulle cu aliații, și îndeosebi cu americanii.

Madeleine abia dacă ascultă. Ce-o interesează soarta Franței, de vreme ce Jean va pleca ? Golul înspăimîntător a și învăluit-o. Fiecare minut pierdut pentru fericire este de neînlocuit.

— Oh ! Oh ! exclamă Jean.

O deviere bruscă pentru a evita, exact la timp, un camion american care ieșe dintr-o stradă.

Cînd două ființe s-au recunoscut, ca Jean și Madeleine, nu există datorie, nu există lege care să-i smulgă unul altuia.

— Să-mi scrii, spune ea prostește, stopînd Simca dinaintea barierei.

XXXI

Aprilie 1944

GEORGES

Jurnalul lui Georges Merlin

7 aprilie 1944

Iat-o la mine, pe această copilă plăpîndă a cărei prezență liniștită îmi umple viața și casa. Iată, în fiecare seară, chipul ei atent sub lampă, privirea-i care zăbovește asupra mea cu încredere.

Salonul unde Gabrielle își primea prietenii în sunetul picupului, micul salon unde ea palpita de emoție la partidele de pocher și terasa unde invitații ei își etalau nudităților suspecte de burghezi neurastenici și adulteri, aceeași casă, aceleași mobile, aceleași ziduri, toate acestea au fost purificate de Geneviève, de zîmbetul ei. Ca și cum acești ani absurzi n-ar fi existat decît în imaginația unui romancier monden.

8 aprilie

Am lucrat împreună aseară, pînă foarte tîrziu. A trebuit să-mi aduc aminte, ceea ce mi-e foarte neplăcut, deoarece înseamnă să-l întîlnesc pe Merlin cel hotărît,

vanitos, fericit în afaceri : pe Merlin-ciocolată. Cu toate acestea, pentru ca Geneviève să scrie viața lui René Corvin, trebuie să facem apel la memoria mea. Ea ia note, în timp ce eu încerc să-i povestesc despre René așa cum l-am cunoscut eu, în liceu, bursier de internat. Puțin cîte puțin, se ivesc anecdotele, trăsăturile caracteristice pe care le credeam uitate. René copil, René adolescent se conturează.

Chipul mai recent al lui Corvin, ea îl cunoaște mai bine decît oricine. Eu n-am de adăugat la dosarul marii sale aventuri decît scrisorile pe care mi le adresa de pe linia Maginot. Totuși, am evitat să i le comunic Genevièvei pe acelea în care îmi vorbește despre Georgette Serano, care era cît pe ce să facă dintr-însul un criminal. Înseamnă oare să trădez adevărul istoric, aruncînd un văl asupra acestei pasiuni care a fost totuși unul din mobilurile hotărîrii lui de a intra în acțiune ? Eroina acestei aventuri nu merită să intre în Istorie, nici măcar sub forma unui pretext.

Noi o ștergem din Istorie, fără nici un scrupul.

17 aprilie

Am dat o fugă pînă la Paris, deoarece mi-am amintit că aveam, într-un cufăr, în pod, niște scrisori dintre cele două războaie. M-am dus acasă. Totul e liniștit acolo. Gestapoul n-a mai revenit. Am găsit pachetul cu scrisori. Seara, mi-am oferit un chiolhan solitar, într-un restaurant de bursă neagră. Am dat, firește, peste Colette. În deplină frumusețe. Ultrașic. Cina cu un grup de tipi eleganți. A venit la masa mea. Am sporovăit. S-a mutat cu casa. A ținut să-mi dea noua ei adresă, telefonul. A insistat ca eu s-o chem. Pare a fi la curent cu ultimele gugumănii care circulă prin Paris : „Anglo-saxonii negociază pe sub mînă cu germanii. Nu va avea loc nici o debarcare, însă o răsturnare de alianțe împotriva Sovietelor este posibilă".

E ultimul vapor căruia nemții îi dau drumul să plutească, pentru a menține, cu orice preț, moralul suporterilor lor. I-am răspuns Colettei informînd-o despre numirea lui Eisenhower și a lui Montgomery, cei mai buni generali aliați, în fruntea armatei de invazie. A cam strîmbat din nas.

19 aprilie

Geneviève vrea să insereze în prima parte a cărții anumite fragmente din scrisorile pe care le aduc eu. Scrisorile lui Corvin la cincisprezece ani (în fundul grădinii tatălui meu, îi transformasem o chichineață în laborator și el aruncase în aer rambleul căii ferate care mergea de-a lungul domeniului), ale lui René normalist. Există o scrisoare scurtă în care se scuză că nu vine la cină, deoarece crede a fi „găsit ceva". Verificînd datele, nu era nimic altceva decît aplicarea la mecanica ondulatorie a fizicii multidimensionale.

Am găsit-o pe Geneviève palidă și firavă. Pînă la ce punct oare consumă durerea sufletul acesta mîndru ?

20 aprilie

O vizită. E Badaud, cu mîinile în buzunare. Tocmai a fost numit, de către Comitetul din Alger, secretar general al Ministerului Muncii. El va fi însărcinat să declanșeze, în ziua hotărîtă, greva generală din Franța.

Îl felicit. El ridică din umeri. Organizarea socială a Europei și a Lumii de mîine îl preocupă mai mult.

Aduce o scrisoare de la Madeleine Martin-Chéraille pentru sora ei. Îi propun să se ducă să-i facă o vizită ducelui, al cărui oaspete a fost. Dar el preferă să consacre somnului cele douăzeci și patru de ore de odihnă pe care și le acordă. Badaud face parte dintre acei oameni care știu să se „relaxeze". Își lasă corpul să fie pătruns de soarele primăvăratic, iar spiritul să-i fie toropit.

Cartea va fi în curînd gata și Geneviève vrea să se întoarcă la Lyon, în preajma lui Pascal. Eu protestez. Ceea ce a făcut Geneviève cît a stat la mine nu înseamnă odihnă. Acum ar trebui să consimtă să se destindă. Mie nu mi se pare că arată bine. Badaud e de aceeași părere.

Poate că ar trebui să consult un doctor ? Geneviève nu se plînge de nimic. Pretinde că doarme bine. Cu toate acestea, adeseori, noaptea, cînd ies în grădină, văd lumina filtrîndu-se printre obloanele de la camera ei.

21 aprilie

Badaud a plecat din nou. Am făcut, toți trei, o scurtă plimbare înainte de plecarea trenului local.

Sărmană coastă provențală ! N-a mai rămas din ea decît un povîrniș. De la Marsilia la Menton, germanii au întreprins mari lucrări de apărare care nu vor sluji la nimic în caz de debarcare, pentru că puterea de foc a marinei și a aviației va nimici totul, fără a mai vorbi de diviziile parașutate care vor fi lansate în spatele frontului. Toți copacii frumoși au fost tăiați cu fierăstrăul, casele transformate în cazemate, ori dărîmate, plajele și podgoriile minate. Străvechii pini-umbrelă de la Foux, fără nici un interes strategic, au fost nimiciți de un general nazist în delir.

23 aprilie

Ieri-seară, am găsit-o pe Geneviève întinsă pe divanul din camera de zi. Se plîngea de dureri de cap. Am telefonat doctorului. Acesta va veni numaidecît.

●

Urcînd pe jos, împingîndu-și bicicleta spre coasta de la Plan de la Tour, Georges Merlin remarcă o animație neobișnuită. O trupă de soldați în uniformă germană, mercenarii noului Cezar.

Sînt legiunile însărcinate să apere coasta provențală împotriva invadatorului anglo-saxon. Pentru moment, ei devastează totul, prădînd vilele.

Georges Merlin constată că apărătorii au invadat castelul din Plan de la Tour. Loja portarului, la intrarea domeniului (încîntător pavilion Francisc I), găzduiește corpul de gardă, pe lîngă care Georges izbutește să se strecoare cu mare greutate.

Dincolo, nu mai sînt decît tranșee, refugii, adăposturi, cazemate și cîmpuri de mine, de-a curmezișul aleilor și podgoriilor. Străvechea pădure de pini, glorie istorică, este pustiită.

Clădirile anexe sînt transformate în grajduri. Înconjurat de soția și copiii lui, ducele rezistă valului care urcă din toate părțile, în jurul castelului. Adună la un loc ceea ce

găsește cu cale să salveze din mobilier și din cărți, veghind la toate ieșirile. Bébel, care a dat nas în nas, în sala gărzilor, cu un flăcău cu o mustață lungă, atîrnîndă, a scos țipete înspăimîntătoare. Sylvette s-a repezit, l-a alungat pe intrus, care pătrunsese în acel loc printr-una dintre pivnițele comunicînd cu scara în spirală a turnului (drum secret care a facilitat odinioară șotiile vreunui Grandlieu).

Georges trece de diversele fortificații. Îl găsește pe duce în sala de arme, în mijlocul portretelor, coifurilor și armurilor.

— I-am telefonat prefectului, spuse Sigismond. Nu voi pleca de aici fără armura lui Carol Martel, strămoșul meu.

Apoi adaugă, grijuliu să nu abuzeze de măreția lui :

— Pe latură femeiască.

Părăsind simplitatea și naturalețea care constituie farmecul său, exclamă :

— Sînt alungat, scumpul meu domn, de pe domeniul străvechi, moștenit de la bunica mea, soră mezină a bunului rege René de Provence și a douăsprezecea ducesă de Grandlieu, care a adus Plan de la Tour casei de Grandlieu, în apanajul său. De două ori, în decursul veacurilor, Plan de la Tour a ieșit din casa Grandlieu, pentru a sluji drept dotă unor fete. Și de două ori, s-a reîntors ulterior. În acest fel bunica mea Choiseul a adus Plan de la Tour bunicului meu Luynes, de la care domeniul a trecut, ca dotă, la mama mea și s-a întors astfel, după o escapadă de trei secole, la ramura care se trage din primul născut.

Și arată armurile și portretele alineate.

— Armura cu Carol Martel, la nevoie, o voi lua cu mine în spinare !

Cu părul răvășit, ducele continuă :

— Știți dumneavoastră ce au făcut din Folie du Plan ? Cunoșteți această bijuterie Louis XV, pe care bunicul meu Choiseul a pus s-o construiască pentru șotiile sale, pierdută printre pini și stejari de plută? Se ajunge acolo pe un drum circular, mărginit de mimoze. Casa e copleșită sub trandafiri. Ei bine ! scumpul meu domn, ea este de acum înainte lupanarul armiilor naziste. A trebuit să las paturile acestor dame din Vieux-Port-ul distrus, care s-au hotărît să nu mai șomeze. Sînt șase. Le-am văzut pe drum. Am crezut

că vin să-mi facă o vizită... vizita la stăpînul casei. Din nefericire, pentru frumusețea faptului, mă înșelam. Veneau să-mi ceară bideuri, da, scumpul meu domn, bideuri !

— Veți pleca ? întreabă Merlin amuzat.

Ducele îl conduce pe terasă, unde băuturile cu anason așteaptă împreună cu găleata de gheață și carafa de apă.

— Poimîine, Sylvette și copiii vor pleca spre Gers, la castelul Grandlieu. Locurile în vagonul de dormit au fost reținute la Marsilia. Totul e să ajungem în acest port altfel decît în vis. Avînd în vedere atentatele care fac să sară în aer șinele și distrug locomotivele. Sylvette și copiii vor pleca în zori, cu speranța de a sosi la Marsilia în cursul nopții : 120 de kilometri. Cît despre mine, eu nu voi părăsi Plan de la Tour decît după cea din urmă armură, cea din urmă carte și cel din urmă strămoș. Încă de cincisprezece zile, cer în fiecare dimineață niște camioane. I-am spus prefectului : „Veniți să vedeți. Am două sute de tone de luat. Răgazul care mi-a fost acordat expiră în trei zile. Dacă tot ceea ce aparține patrimoniului celor din familia Grandlieu, cu alte cuvinte aceluia al Franței, nu este ridicat prin grija dumneavoastră — pentru că în ceea ce mă privește, eu nu pot să fac nimic — voi susține asediul cu trei bătrîni și fideli valeți. Avem creneluri, muniții, provizii pentru cîtva timp". Prefectul a părut impresionat de aceste cuvinte de bun simț. În acest fel se cade să le vorbești funcționarilor statului Pétain. Și mi-a promis, pentru după-amiaza asta, zece camioane de cîte cinci tone și cincizeci de senegalezi. Să-i onorăm prevestirea.

— Voi avea oare bucuria s-o văd pe ducesă ? întreabă cu neliniște Merlin.

— Nu v-a invitat la dejun ?

— Cîtuși de puțin. Venisem cu o scrisoare.

— Veți rămîne totuși la dejun. Înfulecăm rezervele. De opt zile încoace, asta facem. Aseară, am distribuit vin oamenilor din regiune. Vă închipuiți, cred, că ticăloșii nu vor găsi nici o picătură de băut, nici o fideluță de mîncat. Teren pîrjolit, scumpul meu domn. Teren pîrjolit. Tot ceea ce era semănat a fost smuls.

Ducele gustă bine dispus din lichiorul de anason.

— N-aș vrea să vă stînjenesc într-o zi cînd sînteți pe punctul de a începe ostilitățile, obiectează Merlin.

— Dumneavoastră ne faceți o bucurie. Sébastien !

La fiecare scară, veghează un servitor, gata să-l respingă pe invadator, mai întîi prin darul convingerii, după aceea prin forță.

Ducele și Merlin înlocuindu-l în mod provizoriu pe Sébastien, acesta se duce s-o anunțe pe Sylvette.

— De la cumnata dumneavoastră, o scrisoare căzută din cer, spune Merlin. În sfîrșit, aproape...

— Madeleine e de partea cealaltă, murmură ducele cu voluptate, misterioasa ! Bănuiam eu că ea conspiră... și dumneavoastră la fel... și acest domn Badaud pe care mi l-ați încredințat. Eu îl ador. El o să-mi taie gîtul pe cît s-ar părea după seara aceea mare, dar pînă una alta eu îl ador. E un caracter. Și iată ce lipsește tristei noastre epoci, scumpul meu domn... Caractere !

Sylvette sosește pe neașteptate gîfîind (de cîteva săptămîni, umple întruna cufere, îngrămădește veșminte, argintărie, bibelouri, lenjerie, veselă), se repede la scrisoarea Madeleinei.

— Sigismond ! exclamă dînsa, Madeleine s-a căsătorit !

— Ia te uită ! spune ducele. Noi nu prevăzusem această eventualitate. Trebuia totuși să ne așteptăm și la asta. Odinioară, în lumea noastră, fetele tinere nu erau lăsate să străbată globul singure.

— Dar, răspunde Sylvette, pe jumătate rîzînd, pe jumătate supărată și ascunzîndu-și emoția care o învăluie, Madeleine are treizeci și patru de ani și e doctoriță !

— Nu-i niciodată prea tîrziu pentru a face prostii, ripostează ducele. Și cine este fericitul învingător al acestei Walkirii ?

— Unul dintre camarazii ei. E ofițer aviator. Apropiata lui plecare în Anglia a grăbit lucrurile. Se află pe lîngă Statul-Major al armatei de invazie. Se numește Jean Breuil.

— Breuil ! exclamă Merlin. Un băiat remarcabil. Unul dintre vechii mei prieteni. L-am întîlnit la Paris, acum cîteva luni.

— Ia te uită ! Ia te uită ! observă ducele, cînd Madeleine ne-a vizitat, nu era, din întîmplare, în călătorie de nuntă ?

Sylvette roșește. Majordomul, anunțînd dejunul, pune capăt acestei stinghereli.

— Ne veți ierta pentru serviciu și pentru masă. O parte din personal este în drum spre Grandlieu. Sînt multe de pus la punct, acolo, pentru a face șederea posibilă, spune Sylvette.

— Dimpotrivă, ne faceți un serviciu mîncînd enorm, adaugă ducele îndemnîndu-l pe Merlin să treacă înaintea lui.

Pe terasă, un invadator, venit nu se știe cum, își strivește nasul de geamurile salonului.

Politicos, dar ferm, ducele îl apucă de umeri și-i arată scara.

— În cîteva zile, spune el, veți fi stăpîni aici. Noi sîntem cei care trebuie să plecăm... Dar deocamdată, valea!

Pus la punct, omul coboară treptele peronului.

— Nu-mi pierd speranța ca, înainte de plecare, să găsesc unul în budoarul soției mele, ca pe Chérubin, ironizează ducele. Nu mai sîntem la noi acasă, scumpul meu domn...

— Vorbiți-mi de Jean Breuil, cere Sylvette, în timp ce se așază cu toții la masă.

●

Jurnalul lui Georges Merlin

Joi, 27 aprilie 1944

Doctorul vorbește de anemie. Mă tem că probabil cazul lui Geneviève nu-și află cîtuși de puțin loc în preocupările acestui om simplu, care nu are obișnuința să îngrijească decît trupul.

I-am telefonat lui Curvier, de la Cannes, care mi-a fost recomandat. Din lipsă de benzină, nu va putea veni decît peste trei zile.

Vineri

Jupîneasa a venit să mă trezească la ora două dimineața. Geneviève se sufoca. Pentru a fi mai la îndemînă în cazul că voi fi chemat, mă voi instala în cealaltă cameră de

oaspeți, la etajul al doilea, pentru că e imposibil să găsești o infirmieră. Lăsînd ușa de la odaia mea întredeschisă spre palier, voi fi gata să alerg la primul sunet de clopoțel.

Duminică

Geneviève m-a primit cu adorabilul ei zîmbet :

— Vă fac multă supărare.

Bietul copil. Îmi dau seama de neputința mea, în fața dușmanului intrat în casă.

Mi-a cerut cărți ușoare de citit.

— Din fericire, lucrarea noastră e gata, a mai adăugat.

Cînd am urcat, după dejun, am găsit-o adormită peste *Vărul Pons*. Respira liniștit.

Luni

A venit doctorul de la Cannes. Examen minuțios. Studiu al analizelor pe care le-am făcut special pentru el. Nu găsește nimic organic, decît că inima este capricioasă și tensiunea mică. Prescrie odihnă, supraalimentare, niște injecții.

În timp ce stăm de vorbă, îmi spune, dînd din cap :

— Ceea ce mă îngrijorează e că nu face nimic de la sine. E ciudat, la o fată atît de tînără. Trebuie să-i dai totul de-a gata.

Miercuri

Doctorul este neliniștit de rezultatul injecțiilor prescrise de către pontiful din Cannes. Geneviève nu pare să le asimileze. Se poate constata, în jurul punctelor principale unde a fost injectat serul, formarea unui soi de edem, ca și cum organismul ar refuza adjuvantul propus de știință.

Geneviève acceptă plină de resemnare injecțiile, pe care după o convorbire telefonică avută cu pontiful din Cannes, doctorul continuă să i le facă, dînd din cap.

Vineri

Temperatura ei oscilează între 39° şi 39°5. I-am telefonat pontifului. Mi-a promis că va veni din nou mîine. Îmi face impresia că ştiinţa e la fel de neputincioasă ca şi mine, un ignorant.

Ce se petrece oare dincolo de frontierele conştientului, domeniu restrîns în care se află cantonată biata noastră inteligenţă de oameni aşa-zis „sapientes" şi care nu văd cîtuşi de puţin mai departe de lungul nasului ? Pentru că noi nu cunoaştem (şi tot e ceva !) decît terenul unde evoluează inteligenţa, găsim că e mai simplu să negăm, sau cel puţin să ignorăm, restul.

Ce este de fapt *elanul vital ?* Se pronunţă în viteză ! Am dori să înţelegem. Pentru ce această prodigalitate a naturii, care aruncă indiferent cum, s-ar zice, fiinţele vii în creuzet, aşa cum aruncă Hitler diviziile germane în iarna rusească ? Fiecare dintre aceşti indivizi să nu fi avut nici o importanţă ? Cu toate acestea, *fiecare* ar fi fost necesar ? Doar *masa* lor să fi avut vreun sens în istoria progresului ? Dar masa nu este decît un conglomerat al tuturor acestor componenţi individuali. Cîteodată, ar fi răsărit din această colectivitate în aparenţă inutilă o fiinţă depozitară a esenţialului, a *elanului vital,* unică verigă a evoluţiei, către care, timp de secole (cu preţul cîtor erori, cîtor tatonări, cîtor crime şi cîtor masacre ?), masa ar fi încercat, tîrîş-grăpiş, să se înalţe.

Dar dacă avem concepţia unui Dumnezeu atotputernic, Unic, Perfect, Etern, de ce s-a amuzat El făurind această creaţiune imperfectă, dar ce spun eu, mizerabilă ? Pentru că El se plictisea în perfecţiunea sa imobilă, vecină cu ceea ce biata noastră inteligenţă înţelege prin *Neant ?*

Deoarece pentru noi, oamenii, viaţa nu se poate concepe decît în imperfecţiune, irosire şi efemer. Ce fac eu în lume ? Pentru ce atîta mediocritate, zădărnicie şi în acelaşi timp atîta măreţie ?

Mi se va spune că istoria Omului de-abia începe, că Platon s-a născut ieri. Dar am făcut oare vreun pas, de la Platon încoace ?

De ce m-a părăsit oare doctorul, azi-dimineaţă, pentru a se duce să îngrijească un bătrîn ramolit care, la capătul unei existenţe inutile, refuză cu încăpăţînare să moară ?

Sîmbătă

Pontiful a venit din nou. Injecţiile prescrise de el au provocat un abces. De unde febra. Trebuie să fie deschis acest abces. O ambulanţă ne va duce mîine dimineaţă la clinică. Pontiful spune că, o dată deschis abcesul, totul se va termina.

Însă eu am inima strînsă. Îmi face impresia că e ceva mult mai grav, ca un refuz la eforturile zilnice necesare pentru a duce la capăt această corvoadă plictisitoare : viaţa.

Duminică

Cînd m-am dus s-o văd, la sunetul clopoţelului pe care îl pîndesc în timpul unui somn neliniştit, am găsit-o aşezată pe pat. Delira. Am luat-o încetişor de mînă.

— Ai visat, Geneviève.

M-a privit.

— E adevărat. Am visat !

Iar după aceea a căzut într-un somn apatic, care mă îngrijorează tot atît de mult.

Luni

Geneviève mi-a cerut să-i pregătesc valiza. Şi-a dorit ciorapi de mătase, o rochie vaporoasă, pentru convalescenţa pe care o va petrece la Cannes.

— Cîte necazuri îţi pricinuiesc ! De ce faci toate astea pentru mine ?

Era aproape veselă, parcă uşurată de povara care ne copleşeşte de la plecarea lui Corvin.

E o minunată zi provenţală. Aproape o sfidare.

— Ce frumos e, a spus privind Esterelul.

Eu i-am luat mîna într-a mea. „Fetiţa mea, aş da totul să te vindec."

Călătoria nu pare s-o fi obosit prea mult. Operaţia nu va avea loc decît mîine dimineaţă. Chirurgul, îmi închipui, nu va mai avea chef să lucreze în seara asta.

Geneviève şi-a băut laptele cu plăcere. Am fost dat afară pe uşa clinicii pe la ora nouă. Scriu această notă după ce m-am întors la hotel.

Miercuri

Încerc să înţeleg ceea ce s-a petrecut. Mai întîi ce putea să caute în viaţa mea această necunoscută. De unde îmi vine această stranie frămîntare ? O fetiţă pe care am adăpostit-o, fără să nădăjduiesc nimic de la ea decît un surîs amical. Acum cînd a plecat, tot atît de tăcut ca şi atunci cînd a venit, ce se va întîmpla cu mine ?

Sosind, dimineaţa, directoarea clinicii îmi spune :

— Am petrecut o noapte proastă.

Urc scara în grabă.

Pe perne, faţa Genevièvei. Ba nu, nu mai e faţa Genevièvei. E o altă faţă, pe care de asemenea o cunosc, aceea a morţii. Aş dori să-mi şterg din minte această faţă. O voi revedea oare întotdeauna, cînd închid ochii, în loc de surîsul fetiţei pe care am avut atît de puţin timpul s-o iubesc ?

— Imi plăcea mai mult acolo, mi-a spus ea. Cînd sunam, veneai dumneata, nu această infirmieră oribilă.

— Inima, mă informează aceasta, a cedat de mai multe ori. A trebuit s-o susţinem prin injecţii.

Îmi ies din minţi. Chirurgul operează sus. Pontiful îşi vizitează bolnavii. Nu se poate face nimic decît să se aştepte înţelegerea lor secretă, care va avea loc aici, la ora unsprezece.

Mă aşez la căpătîiul Genevièvei. Ea îmi zîmbeşte.

— Numaidecît, spun eu, o mică intervenţie şi totul va fi gata.

— Bine.

Încă nu realizez că meciul s-a şi angajat între această fetiţă şi moarte. Abia acum, în dimineaţa asta, cînd ea se mai odihneşte încă, printre flori, în camera vecină, constat că *ştiam*. Din clipa în carè am intrat în cameră, am ştiut.

Însă era mai curînd o neliniște surdă, care mă împiedica să respir, decît o certitudine gîndită.

Au venit. Chirurgul și pontiful. N-au transportat-o pe Geneviève în sala de operații. Mi s-a îngăduit să rămîn aproape de fereastră. Anestezie locală și mișcarea foarfecelor în carne. N-a durat decît cîteva minute. Dar n-avea nici o legătură cu timpul.

După aceea cei doi au ieșit și m-au chemat afară. Păreau îngrijorați.

— Flegmon difuz generalizat, a spus chirurgul. Proastă asimilare a serului.

— Nu pot să înțeleg, a adăugat pontiful.

Eu am intrat din nou în cameră și m-am așezat aproape de ea.

— Totul a mers bine. Acum nu mai trebuie decît să așteptăm ca răul să dispară.

A zîmbit.

— Mulțumesc. Ești drăguț.

Apoi și-a întors privirea în partea cealaltă. Mîinile ei, bietele ei mîini complet albastre, s-au crispat pe cearșaf. Horcăia încetișor. În cele din urmă a tăcut.

Directoarea clinicii mi-a explicat că cel mai bine ar fi s-o duc la mine acasă în ambulanță, dacă unul dintre șoferi consimțea să se preteze la înșelătorie. În caz contrar, n-aș avea nici o autorizație de transferare.

O jumătate de ceas mai tîrziu, eram pe drum, același drum pe care îl urmasem în ajun, spre vindecare. Natura era la fel de frumoasă. Geneviève nu mai zîmbea. Avea ochii închiși, aerul grav. Calm.

Am traversat Esterelul... Eu îi vorbeam. Nu știu ce-i spuneam. Aveam impresia că ea nu plecase încă. Cu toate acestea, nu-mi răspundea. Nu-mi va mai răspunde.

Au trebuit făcute, chiar de la întoarcere, declarațiile de rigoare. Doctorul a venit din nou. A clătinat din cap.

— În fața unor ființe de acest fel, medicina e dezarmată, a spus el sentențios.

Am tăiat toate florile din grădină.

N-a rostit niciodată numele unei ființe la care să fi părut a ține. Nu știu nici adevăratul ei nume și nici de unde vine. Nu știu nimic despre familia ei.

Era catolică. Adeseori, mi-a vorbit despre credința ei în Dumnezeu, în supraviețuirea sufletului... Mîine, o voi petrece la biserică iar după aceea la cimitirul din Grimaud. Voi fi singur cu ea, încă o dată, în această ultimă călătorie.

M-am dus adineauri s-o văd, înainte de a înghiți o doză de gardenal. Nu mai seamănă cu aceea pe care am adus-o ieri și care mai era încă prezentă ; acum nu mai este decît un corp. Trebuie să semene cu ai săi, cu nenumărații strămoși care au trăit în decursul vremurilor, pentru ca acum, alături de mine, să se odihnească, această mică moartă.

Vineri

Ieri dimineață, am petrecut-o la biserică. Eu nu mă duceam acolo cu ea niciodată. Mai întîi, pentru că se duc prea mulți ticăloși. Nu e prea greu să stai un ceas la liturghia mare. Cu toate acestea, Geneviève, ființa cea mai pură pe care a cunoscut-o pămîntul, era punctuală la slujbele religioase. I se părea firesc să fie astfel.

Apoi am condus-o la cimitir.

Și acum iată-mă singur, la mine acasă.

I-am scris lui Badaud, prin poștă. Pentru că Geneviève are probabil o familie care trebuie anunțată.

Luni

Am urcat din nou la cimitirul din Grimaud. Întorcîndu-mă pe jos, l-am întîlnit pe domnul paroh. Nici o consolare mistică la acest om de acțiune. Eu îl consider un pastor bun, la nivelul enoriașilor săi, pentru care este un sfătuitor excelent.

Pentru moment, mi se pare preocupat mai ales de Rezistență. E unul dintre susținătorii din regiune. Îmi propune, pentru a-mi schimba gîndurile, deoarece descumpănirea mea e evidentă (și nu sînt sigur dacă el nu consideră că e vorba de o amărăciune din dragoste), să mergem împreună pe biciclete la unul dintre prietenii săi, șeful unui „maquis". O să mă ia cu el poimîine, la dejun.

Joi

Mouren posedă un domeniu însemnat. Pe care cultivă viță de vie și piersici. Ochi albaștri, părul ca peria. Caracter. Treizeci de băieți, dezertori de la serviciul în Germania, sînt găzduiți de el. Comisarul de poliție și plutonierul-major de jandarmi din Saint-Tropez sînt cei mai buni garanți ai securității sale. Cu toate acestea, și-a luat măsuri de prevedere. La intrarea în domeniu veghează un om. La cea mai mică alertă, acesta zăngăne un clopot și toți băieții dispar. Refugiul lor e canalizarea de apă care alimentează Ramatuelle.

După dejun, o vizită a jandarmilor. Plutonierul-major e un prieten al lui Mouren. Are o faptă strălucită la activul său. De un an, un submarin vine în mod regulat din Algeria, în vecinătatea capului Lardier. Luna trecută, caravana care se întorcea la bord pentru a se îmbarca împreună cu corespondența Rezistenței a căzut într-o ambuscadă. Au fost morți. Cei scăpați teferi din catastrofă s-au împrăștiat către morile din Paillas. Cu mașina jandarmeriei, plutonierul major a pornit, pe drumuri ferite, în căutarea lor. A găsit patru dintre ei. I-a obligat să urce cu forța în mașina lui... și i-a condus la Mouren, care i-a păzit cîteva zile (are și doi ofițeri italieni dezertori). Semnalmentele a doi fugari fiind cunoscute de germani, nu îndrăznea să-i ajute să plece, nici pe șosea, nici cu trenul local de Toulon.

În sfîrșit, jandarmului i-a venit o idee. El le-a împrumutat o uniformă, iar parohul o sutană... Și cei doi au putut, fără să atragă atenția, să se îmbarce la Gassin.

Ziua asta, petrecută într-o atmosferă de primejdie, mi-a făcut bine.

Luni

Badaud a sosit, aseară, de la Saint-Raphaël cu bicicleta. Am găsit în frigider cîteva slabe provizii și i-am pregătit o cină. După aceea am făcut niște cafea — cafea veritabilă.

Am fumat pipă, pînă tîrziu în noapte. A trebuit să-i povestesc cum s-au petrecut lucrurile. Dintr-o pudoare nedesluşită, şi mai ales dintr-o teamă masculină că nu voi fi înţeles, la început am încercat să-mi ascund mîhnirea.

Dar Badaud şi-a dat seama de adîncimea descumpănirii mele. Am încercat să-i explic, în cuvinte stupide, omeneşti :

— M-am ataşat mult de fetiţa asta...

El m-a oprit cu un gest.

Am vorbit despre toate, despre Rezistenţă, despre Franţa, despre generalul de Gaulle, despre comunişti, despre englezi, despre americani.

— Franţa s-a aruncat în război, împinsă de Anglia, atunci cînd Statele Unite se spălau pe mîini, cînd Roosevelt ne ţinea cu vorbe. Pentru că noi am pierdut această bătălie (cu toate că Anglia este aceea care a reînarmat Germania din teama de a nu vedea Franţa devenind o prea mare naţiune continentală, Churchill dixit). ea nu mai este, în ochii Wall Streetului, o Mare Putere. Totuşi, fără de Gaulle, fără Africa de Nord, fără noi, cei din Rezistenţă, fără Imperiu, Laval şi Pétain ar fi putut să arunce Franţa în război, cu toată flota şi coloniile ei. Istoria lumii ar fi fost poate astfel schimbată. Anglia ar fi fost poate invadată. America n-ar fi avut timpul să intre în conflict, unde numai atacul Japoniei a azvîrlit-o. Noi am fost la cîţiva paşi de această catastrofă. Desigur, greşelile noastre au fost mari, delăsarea noastră de neiertat. Dar cine a ajutat Germania să se redreseze, cine a finanţat-o, pînă şi în timpul celui de al III-lea Reich ? Anglia. Cine a abandonat Europa începînd din 1920 ? Statele Unite. Astăzi noi murim pentru ca şeful nostru, de Gaulle, să fie recunoscut ca reprezentînd Franţa. Financiarii americani îl găsesc prea recalcitrant.

Aşa vorbeşte Badaud.

Azi-dimineaţă, am urcat pînă la Grimaud, pe jos. Badaud m-a apucat de umăr şi am văzut lacrimi în ochii lui. S-a scuturat, ca un fox.

— Nu trebuie să rămîi aici, bătrîne. În ruptul capului. Ai să dai în neurastenie. Şi pe urmă e de lucru pentru dumneata în altă parte.

Mîine plecăm.

Marți

La ivirea zorilor, în timp ce Badaud mai dormea încă, am plecat din nou la Grimaud. Știu bine că nu există în acest mormînt decît vestigiul efemer al trupului ei. O figură care nu va mai surîde. Niște ochi care nu vor mai plînge.

Am rămas o bucată bună dinaintea mormîntului. Această fetiță a străbătut viața mea doar vreme de cîteva luni. Poate că n-a fost decît un vis.

Cu toate acestea, astăzi mă trezesc a fi un altul.

Cînd m-am întors, Badaud era gata. Am încălecat pe biciclete și m-am îndepărtat fără să privesc înapoi.

XXXII

Mai 1944

GEORGES

La Paris trebuie să mergem. De cîteva luni, marele stat-major s-a întors acolo. Acolo se face politica. E vorba să se înțeleagă între ele Mișcările născute în zona de sud și în cea de nord, înainte de suprimarea liniei de demarcație — și în același timp să se încheie o înțelegere cu Frontul Național, organizație comunistă. Toate acestea nu se fac fără pălăvrăgeli interminabile la Consiliul Național al Rezistenței, și fără intervenții stăruitoare pe lîngă delegatul general al Comitetului francez, care, la Alger (sprijinit, și uneori de pe acum combătut, de către un embrion de Parlament numit „comitetul consultativ"), încearcă să guverneze Franța de departe.

La Paris, Georges îl întîlnește pe Pascal. S-au văzut la *Maïtena*, un restaurant de pe bulevardul Saint-Germain. Îți vine să crezi că Rezistența își dă întîlnire aici. Oamenii vorbesc unul cu altul de la o masă la alta. E aproape un club. Pascal pare îngrijorat, îmbătrînit. A aflat cu mîhnire despre moartea micuței Geneviève. Dar sînt atîtea căderi, atîtea arestări și execuții, încît ajungi

să nu te mai gîndeşti la cei care dispar. Se mai vorbeşte încă despre ei, din cînd în cînd, însă aparţin grabnic trecutului.

Pascal era cît pe ce să fie prins într-o capcană, săptămîna trecută. A ajuns cu întîrziere într-un birou unde avea întîlnire. Dar locul era „ars", ocupat încă de dimineaţă de Gestapo. Tovarăşul însărcinat să stea la pîndă pentru a-l preveni pe Pascal plecase după un ceas de aşteptare. Pascal se trezise nas în nas cu un poliţist. O lovitură de cap în nas şi sărise pe fereastră, din fericire aceea a mezaninului.

Plasa întinsă de S.S.-istul Darnand, ministru al lui Pétain la „menţinerea ordinii", se strînge cu fiecare zi. Dacă războiul va trebui să mai continue încă multă vreme, „vor veni de hac" Rezistenţei.

În cea mai mare parte a cazurilor, deportează fără proces, după o şedere de cîteva săptămîni, conform cu importanţa politică a individului, la Fresnes. Numai atît cît să i se smulgă nişte nume, nişte fapte prin tortură, principale procedee ale acesteia fiind smulgerea unghiilor şi baia rece electrizată. Apoi, la drum spre Compiègne, cea dintîi etapă.

O seamă de persoane importante au trecut de la Fresnes în lagărul de la Compiègne, de unde au fost deportate, fără ca adevărata lor personalitate să poată fi pusă în lumină de către Gestapo.

— Ce i s-a întîmplat lui Schrick ? se frămîntă Georges.

— Ah ! Nu ştii ? S-au şi împlinit opt zile... I-au urmat alte arestări. Sîntem hăituiţi, înţelegi ?

— Schrick a fost prins ?

— A murit. O poveste stupidă.

Schrick venise la Paris, ceea ce se întîmpla arareori, convocat de comitetul de conducere al Mişcării de Eliberare Naţională. Petrecuse noaptea la un camarad de pe timpul cînd vindea pe picior în pieţele de periferie. În zori, percheziţie. Camaradul lui Schrick făcea bursă neagră. Poliţiştii, cu comisarul în cap, pătrund în camera lui Schrick. „Actele ? Ce se află în valiza asta ?" Se afla plastic.

Schrick îl ia deoparte pe comisarul de la controlul economic şi încearcă să-i explice figura.

— Nu-i treaba dumneavoastră, nu-i așa, domnule comisar ? Ei bine iată, eu sînt din Rezistență...

Comisarul își freacă mîinile. Va fi avansat. Schrick încearcă să-i explice despre ce-i vorba.

— Dacă mă predați, nemții mă vor împușca.

— Nu-i vorba să te predau, ci să te trag de limbă, răspunde comisarul David, al cărui nume merită să rămînă în amintirea noastră.

Schrick, cu cătușe la mîini, este dus la Informațiile Generale. O adevărată sărbătoare în familie.

— Ha ! Ha ! Ești din Rezistență, băiete ? Ei bine, ai să-mi spui ceea ce știi.

Dar Schrick se mulțumește să scuture din cap :

— Dacă mă predați, domnule comisar, nemții mă vor împușca.

Comisarului îi face impresia că se află în prezența unei „bucăți mari", în stare să atragă asupra meritelor sale atenția domnului Joseph Darnand, ucigașul „național" numărul 1.

— Dă-te pe brazdă, băiete.

Lui Schrick i s-au scos cătușele. Inspectorii stau roată în jurul său.

— Cine ești ? De unde vii ?

— Domnule comisar, am să vă arăt cum moare un francez.

Și Schrick înghite pilula pe care o poartă întotdeauna asupra lui. Cîteva secunde după aceea, moare.

S-a obținut relatarea aceasta de la un inspector care asistase, neputincios, la toată scena.

Georges vede încredințîndu-i-se o misiune. E vorba să însoțească un convoi, într-o camionetă înzestrată cu toate vizele posibile, un transport de arme, pînă într-un maquis, pe înălțimile din Forez, nu departe de Ambert, făcut celebru de Jules Romains datorită primăriei sale rotunde.

Pascal îl sfătuiește pe Georges să rămînă în Masivul Central.

— Îl cunosc pe șeful maquisului unde ești trimis. A primit hirotonisirea exact la începutul războiului, în

timpul unei permisii speciale. A renunțat, de atunci, la lucrurile lumești. Cînd se va termina războiul, va intra în ordinele călugărești.

Fac înconjurul scuarului Notre-Dame. Soarele apune în direcția unde se vede Trocadéro. Pascal îl ia pe Georges de braț.

— Tovarășul nostru Gillet — acesta e numele său actual — va fi salutar pentru dumneata. Să sperăm că vei avea timp să porți cu el conversațiile de care ai nevoie.

Și Pascal zîmbește. Trupul lui lung și subțire se îndoaie ca o trestie în vînt.

— Înțeleg, spune el ferindu-și privirea. Și eu o iubeam mult pe Geneviève.

●

Jurnalul lui Georges Merlin

Miercuri

— Trăim, mi-a spus el, sub semnul confuziei. Democrație, dictatură, liberalism, economie dirijată, socialism, revoluție, iată cuvinte mari care s-au folosit mult cu un rezultat derizoriu și care sună spart de azi înainte. Am considerat întotdeauna că nenorocirea oamenilor este, înainte de orice, o chestiune de vocabular.

Își îndesa pipa cu niște tutun aspru și negru. Nu zîmbea. Nu l-am văzut încă zîmbind.

— Noi luptăm împotriva neamțului, de acord. Avem o dorință comună care este aceea de a-l împinge afară din Franța. E o idee-forță pentru care sîntem cu toții hotărîți să murim. De acord cu Ioana d'Arc, nu ?

E un băiat mare și zvelt, avînd, dincolo de ochelarii săi de metal, niște ochi de miop. Cînd rămîne fără lentile, privirea lui pare rătăcită.

În coasta unei pante abrupte, pe un platou din Forez, o mică fermă este punctul nostru de comandă. Depozitele de arme sînt dincolo, în pădure.

Adusesem camioneta încărcată cu arme pînă la Lapalisse, locul întîlnirii. Trebuia să mă adresez, sosind, jan-

darmeriei. Ceea ce am şi făcut. Un jandarm m-a îndreptat spre omul pe care trebuia să-l întîlnesc. Cît se poate de simplu. Am transmis consemnul şi camioneta a pornit spre munte. Atunci am fost însărcinat cu o misiune la Cusset, un pachet de luat. După informaţiile primite, era vorba despre cîteva mii de cartele de pîine. Toate acestea s-au desfăşurat cu uşurinţa unui roman poliţist. Iar eu m-am văzut din nou pe străzile din Vichy, cu înfăţişarea mea obişnuită, după ce făcusem troc între camioneta cu arme şi un pachet pe care l-am lăsat la hotel pentru a mă duce la cinema. (A trebuit să dorm la Vichy, demersul meu ajungînd la bun sfîrşit prea tîrziu ca să mai pot lua trenul de seară.) Am văzut *Douce*, un foarte frumos film 1900, a cărui melancolie burgheză contrastează în mod curios cu ceasurile pe care le trăiesc. Nu sînt încă foarte sigur că aş fi eu, Georges Merlin, cel căruia i s-au întîmplat toate acestea, de cîteva luni încoace. De exemplu, ce s-a petrecut cu fabrica mea din Marsilia ? Şi cu Gabrielle ? Şi cu copiii ? Şi cu Merlin cel dinainte, al cărui costum bine croit îl port încă, şi-a cărui trusă luxoasă de toaletă o trambalez cu mine ?

A doua zi seara, am ajuns aici. Se pare că Forezul este fieful lui Gillet. Autorităţi municipale, jandarmi, toată lumea ascultă de el, doar să facă un semn din ochi ori din mînă.

— Dumneata îmi eşti simpatic, spune el. Am recunoscut în dumneata un om fără prejudecăţi. Acum treci printr-o criză. Important e să tragi folos din asta, pentru a încerca să scapi, aşa cum încerc şi eu să scap de confuzie.

Pe masa de lemn alb, lampa fila.

— Avem multe greutăţi cu procurarea petrolului, a spus Gillet. A clătinat din cap şi a continuat : Dacă admitem că Omenirea încă se mai află în faza copilăriei (şi probabil că aşa stau lucrurile), ni se pare un copil precoce care se joacă cu chibriturile. Deoarece e capabilă de acest lucru de azi înainte, esenţial este să se debaraseze de problemele materiale. De asemenea trebuie

să scape de tentaţia sinuciderii. Poate că epoca în care intrăm va fi propice, în pofida aparenţelor, unui salt colectiv, unei mutaţii bruşte.

Vineri

M-am întors, sleit de oboseală, dintr-un lung turneu. El mă aştepta. Supă, brînză de capră.

— Cînd ai de-a face cu sătenii, i-am spus eu, oricît de binevoitori ar fi ei, te afli dinaintea unei omeniri de-abia ieşită din caverne. Ce le-a adus lor democraţia ? Nici măcar gustul de-a se spăla, de-a trăi în afara grajdului. Ce i-au învăţat şcoala şi cazarma ? Cine le dă conştiinţa demnităţii lor de om ? În marea lor majoritate sînt mai aproape de omul cuaternar decît de Platon, care a trăit acum douăzeci şi patru de veacuri.

— Asta a fost, îmi răspunde el, cea mai mare greşeală a Bisericii. Timp de secole, preoţii nu s-au gîndit decît să-şi menţină enoriaşii în ignoranţă şi murdărie, considerînd, din dispreţ fără îndoială faţă de specia umană, că acesta ar fi cel mai bun mijloc pentru a conduce creaturile de la Botez pînă la Maslu. Totuşi, n-au împiedicat nici Reforma, nici Renaşterea, nici pe Filozofi. Dimpotrivă, am zice noi.

— Mi s-a spus, am întrebat eu, că aţi avut de gînd să deveniţi preot ?

— Chiar sînt, sau aproape, mi-a răspuns el.

Apoi s-a ridicat. Frumos sfîrşit de zi. Zăpada se topeşte, acolo sus. E o vreme foarte caldă. Extraordinară linişte.

25 mai

În dimineaţa asta sînt singur la refugiu, Gillet fiind plecat în expediţie. E vorba să cureţe un fals maquis, care s-a instalat în regiune şi care îi jefuieşte pe ţărani, comite crime abjecte, chipurile în numele Rezistenţei.

În ultima clipă, Gillet n-a vrut să mă ia cu dînsul. Am reuşit să-mi procur un post de recepţie. Avem legătură cu lumea. Anglo-saxonii şi francezii au lansat o ofensivă în Italia, spre Roma.

Marți

S-a întors aseară, foarte posomorît. Cînd m-am trezit eu la ivirea zorilor, el stătea în genunchi și se ruga.

Miercuri

Geneviève, micuță Geneviève care ai trecut prin viața mea, dumneata erai copilul meu, sora mea. Sînt atîtea întrebări pe care nu ți le-am pus, pe care nu ți le voi pune niciodată. Se spune că morții se întorc uneori să-i viziteze pe cei vii. Mulți sînt siguri că au simțit aproape de ei, în anumite zile privilegiate, o prezență. Dumneata n-ai venit niciodată, Geneviève. Nu eram demn oare de asta ?

Atunci cînd crezi că ai o viață întreagă înaintea ta, amîni pentru mîine, pentru mai tîrziu. Decît să te consulți asupra lui Dumnezeu, asupra Infinitului, asupra Creațiunii, mai curînd vorbești despre temperatură, despre o plimbare pe malul mării, despre ceea ce vei mînca la prînz. Scurtimea vieții nu se măsoară dealtfel la șase luni sau la douăzeci de ani. Filemon și Baucis nu-și spuseseră totul.

Vineri 2 iunie

Tonul postului de radio englez, neliniștea postului de radio german, nervozitatea celor din jandarmerie și a polițiștilor pe șosele, discursurile lui Déat și Darnand, și acest calm pronunțat pe toate fronturile (în afară de Italia, unde ei sînt la porțile Romei).

Sîmbătă

— Ai citit *Marile cimitire sub lună* de Bernanos ? Eu clatin din cap.

— E o carte străbătută de ciudate curente de gîndire în efervescență. Am remarcat acolo ideile-forță esențiale pentru a înțelege acel timp. Dacă deschidem din nou astăzi cartea — vai ! n-o avem în biblioteca noastră (bi-

blioteca noastră este alcătuită din șase cărți puse pe-o scîndură, printre care Biblia lui Gillet și *Cu inima-ntristată* care aparține fermierului) — am găsi într-însa învățăminte prețioase asupra anilor pe care i-am trăit de curînd... Trădarea burghezilor, aruncați în brațele lui Hitler din teama de proletariat, trădarea anumitor capi... În sfîrșit, veritabila semnificație a hitlerismului botezat de Léon Daudet cea de-a „doua reformă germană". Gîndește-te că apărarea incoerentă și ilustrarea neîndemînatică a valorilor spirituale au absorbit pînă acum cea mai bună parte din efortul comun, prin care omul se diferențiază în mod esențial de insectă. „O mică parte din eroismul cheltuit pentru cucerirea vieții eterne, spune Bernanos, ar fi ajuns pentru a funda o sută de imperii." Care poate fi, așadar, puterea unor oameni capabili să întoarcă în profitul omului fervoarea sfinților și a martirilor ? Veritabila misiune umană este de a-l purta pe om spre om.

„Noi, francezii, nu avem de adus mare lucru semizeilor, spunea Bernanos. Dacă lăsați deoparte un mic număr de trădători și de lași." Evenimentele i-au dat dreptate. Misiunea Franței cu puteri slăbite va fi oare aceea de a înălța făclia spiritului ? E oare cu neputință să organizezi omenește viața pămîntească ? Obscurantismul, oportunismul Bisericii ne-au făcut sarcina dificilă.

Luni

După o absență de două zile, el s-a întors adineauri. L-am zărit, de departe, pe cărare. Înainta cu pasul lui regulat. O imensă afecțiune m-a învăluit. Am alergat înaintea lui, ca un puștan.

— Bătrîne Suchard, mi-a spus el (am rămas cu numele acesta absurd), o să ne batem.

Mi-a pus mîna pe umăr.

— Dacă voi fi ucis... a adăugat rar.

După aceea a clătinat din cap.

— Dacă voi fi ucis, înseamnă că nu voi fi fost ales pentru mai tîrziu.

XXXIII

Iunie 1944

OLGA ŞI JAROSLAV

Serghei a luat-o de mînă.

— Va trebui, spune el, să mă întorc în Statele Unite. Ştii fără îndoială că noi muncim pentru viitor ?

Stau jos, alături, pe divanul mare care ocupă una din laturile biroului lui Serghei Alexandrovici.

— Războiul nu s-a terminat.

— Nu, desigur. Însă nu trebuie ca prăbuşirea Germaniei să ne ia pe nepregătite. Cele dintîi baze ale acordurilor noastre industriale cu Statele Unite au fost puse la Teheran. Noi n-am stat pe loc, de atunci încoace. Şi nici americanii. Am elaborat un plan foarte complex. Cred că americanii au şi ei unul. Trebuie să le confruntăm.

Îşi trece mîna pe fruntea fără păr.

— Vei veni cu mine, Olga ?

Ea clatină din cap.

— Atîta timp cît va exista un singur german pe pămîntul rusesc, atîta timp cît un singur soldat al Armatei Roşii va mai trebui să meargă la moarte, toată voinţa mea, toată energia mea vor fi consacrate războiului.

Serghei şovăie.

— Sînt urît, Olga Simonovna. Mă temeam ca lucrul acesta să nu fie motivul refuzului dumitale. Pentru că eu voiam să-ţi cer să mă întovărăşeşti în calitate de colaboratoare a mea, dar şi ca tovarăşă a mea...

Un nor trece peste chipul Olgăi.

— Cum poţi să vorbeşti de căsătorie, Serghei, cînd Rusia sîngerează ? Te-ai gîndit ce va însemna campania de vară ? Trupele noastre sînt departe de Berlin şi numai la Berlin va semna pacea mareşalul Stalin.

Dintr-un buzunăraş de piele pe care îl poartă la centiron, Olga scoate o scrisoare pe care o întinde lui Serghei.

— Citeşte, îi spune.

El clatină din cap.

— Nu sînt un combatant glorios. Cu toate acestea, cred că am făcut ceva pentru victorie, pentru Rusia...

Respinge scrisoarea.

— E o scrisoare de la el, nu-i așa ? De la eroul dumitale ?

Olga încruntă din sprîncene.

— O scrisoare de la prietenul meu colonelul Halivec. Ar trebui s-o citești pentru a înțelege starea de spirit a combatanților.

Un zîmbet dureros destinde chipul lipsit de frumusețe al lui Serghei.

— Îl iubești ?

Roșește, după aceea, cu o mișcare de mînie care-i înțeapă nările, se îndepărtează.

— Ah ! Dumneata nu te gîndești decît la cuvîntul acesta ! Dragostea ! Ții neapărat să-ți spun, pînă la urmă ? Dragostea mă dezgustă. Faptul în sine... și privirea bărbaților înainte și după... Ca niște cîini în stradă, toți, chiar și dumneata, Serghei Alexandrovici. Mă faci să-mi fie rușine. Nutresc prietenie pentru dumneata, și stimă, și admirație, și mi-e groază de dumneata în anumite momente.

El îngaimă :

— Ce știi dumneata despre dragoste, scumpa mea Olga ?

— Mă crezi focoasă ? întreabă ea. Ei bine, am avut un amant, odinioară, dacă asta te interesează. Aveam cincisprezece ani. Era la Paris. Și mi-a fost de ajuns pentru ca problema asta să fie încheiată, în ceea ce mă privește.

E aspră, inflexibilă.

— Îți cer iertare, spune Serghei, dar sînt foarte nefericit.

Olga devine mai blîndă.

— Nu vom mai vorbi niciodată despre asta, vrei ? Spune-ți că eu nu sînt o femeie, ci tovarășa dumitale. Și că nu sînt îndrăgostită de nimeni. Și că nu voi iubi niciodată. Hai ! Sînt multe femei care nu cer decît să se culce cu dumneata. Pentru ce tocmai eu ?

Îi întinde mîna, afectuoasă.

— Călătorie bună și succes în muncă. Serghei.

El începe să plîngă, ca un puștan. Olga înalță din umeri și părăsește încăperea.

MINNIE

Miezul nopții pe terasa celui de-al 60-lea etaj de la Waldorf Astoria. Minnie von Hoffmanstahl, baroană baltică, emigrată „avînd în vedere ostilitatea sa față de regimul hitlerist", privește luminile New York-ului nocturn. În această clipă, Berlinul primește o ploaie de bombe suflante și incendiare. Nu s-a inventat încă avionul care va bombarda în mod eficient New York-ul plecînd din Berlin și întorcîndu-se acolo. Ar fi totuși o operație frumoasă ! Care ar fi reacția opiniei publice, a presei, a cursurilor din Wall Street ?

La New York, atmosfera înclină spre optimism. Toată lumea cîștigă bani mulți. Spectacolele și cabaretele sînt înțesate de clienți. Niciodată n-a cunoscut Broadway-ul, chiar în epoca boomului, o asemenea agitație. America, în timp de pace, are un surplus de douăzeci de milioane de cetățeni față de echilibrul său economic. Trebuie să fie căutați consumatori *around the world* [1]. Consumatorul în stare pură nu e interesant. Ce i s-ar putea cere, în schimb ? Pe cînd în China, de exemplu, sînt investite capitaluri sub formă de plasamente, și aceste capitaluri se întorc sub formă de cumpărături. Acest lucru face să meargă afacerile.

Mac Crea i-a explicat asta lui Minnie, tot timpul serii. (Mac Crea nu este nici înalt, nici gras. Nu are dinți de aur. Nu spune „Hello !" bătîndu-te cu palma pe spate. Omul cel mai bogat din lume este mic, roșu, vioi și irascibil.

Minnie a procedat cu prudență. A făcut uz de farmec, de inteligență, de modernism. Și-a făcut cunoscuți strămoșii. Mac Crea a părut fermecat. Cîteva schimburi de opinii l-au făcut încrezător, în măsura în care poate fi încrezător regele finanței americane.

[1] În jurul lumii (engl.).

Deoarece pe Mc Crea și pe nimeni altul trebuie să-l convingă Minnie. El este omul care ține războiul în micile lui mîini grăsulii. Minnie și-a împins înainte pionii cu prudență. A pus, încetul cu încetul, să defileze argumentele celebre, pericolul comunist etc., și a lăsat să se presupună răscumpărarea de către finanțele americane a industriei germane (ceea ce ar fi de asemenea interesant, avînd în vedere situația mărcii în raport cu dolarul).

Mac Crea a înțeles că Minnie nu e o mare doamnă în exil, ci o negociatoare și a ripostat americănește :

— Nimic de făcut cu Germânia ! Pentru moment !

Și s-a apucat să-și bea paharul de whisky.

— În ceea ce privește pericolul comunist, dă-mi voie să rîd ! Capitalism de stat sau capitalism privat, întrucît ai vrea să-mi dăuneze asta, mie, Mac Crea ? Dincolo de o anumită avere, baroană, nu mai ești interesat. Ce este comunismul ? Un regim de stat. Și atunci ? Sfîrșitul capitalismului mic și mijlociu nu va fi sfîrșitul lui Mac Crea. În ceea ce mă privește, eu nu sînt amenințat, sub nici un regim. Sîntem cinci mai presus de asta.

Și Mac Crea și-a turnat din nou whisky.

— Eu nu sînt un miliardar care trăiește doar cu un pahar de lapte și cu o farfurie de tăiței, a afirmat el. Eu am o poftă de mîncare strașnică, sînt însetat ca un bătrîn scoțian ce sînt, și un oarecare gust pentru femeile de lux. Și am douăzeci de mii de dolari de cheltuit pe zi ! E imposibil, nu-i așa ? Și pe urmă sînt foarte inteligent. Privesc viitorul în față. Am șaizeci și șase de ani.

Minnie s-a ridicat și și-a sprijinit coatele de larga fereastră deschisă asupra acestei calde nopți de iunie.

— În locul dumitale, baroană, eu nu m-aș întoarce în Europa. Vor avea loc acolo zvîrcoliri ciudate la care se va putea asista cu interes de la balconul celui de al 60-lea etaj al hotelului Waldorf Astoria.

Mac Crea și-a turnat un nou pahar de whisky. Însă Minnie este aceea, care, fără să fi băut, e amețită.

Pe masă, telefonul sună discret. Părăsindu-și fotoliul adînc, Mac Crea se duce să răspundă. Un zîmbet larg îi luminează fața roșie. Pune palma pe aparat și-i spune lui Minnie, care a rămas neclintită :

— Tovarășul Serghei Alexandrovici a sosit ! Nu există ore pentru viteji și pentru ruși. Am să-l primesc pe tovarășul Serghei, cum i se spune. E Ford și Mac Crea, într-un singur om. Una dintre cele mai formidabile puteri ale lumii. Dorești să-l cunoști ?

După aceea, ridicînd mîna de pe aparat :

— Să urce, spune el cu simplitate.

JOE SMITH

Stînd pe un scaun de bucătărie, sub cort, Mister Churchill strănută. În picioare, aproape de intrare, Joe privește ploaia căzînd peste Balcani. O ploaie straşnică din miazăzi care învăluie crestele și transformă în torente mînioase cărările de munte. Stoici, la capătul drumului care-i slujește drept bîrlog mareșalului Tito, oamenii de strajă supraveghează valea, cu pistoalele-mitralieră în mîini.

Nu se aude nimic decît ploaia.

— Afurisită vreme, spune Churchill. Sînt ud pînă la piele. Presupun că și dumneata, colonele, n-ai nici o haină de schimb ?

— Ne vom usca, răspunde Joe. E cald.

Mister Churchill tremură.

— Brr ! Găsești ? Încă puțin și am fi fost prinși în cursă, ca niște vulpi.

Joe fluieră ușor.

— Am văzut multe lucruri în războiul ăsta blestemat, admite el. Împrejurările. Dar aș fi regretat să se termine fără să mă fi întîlnit cu mareșalul Tito și armata lui. Sînt niște diavoli de oameni, recunoașteți.

Churchill își umple încet pipa, după aceea întinde punguța sa de tutun lui Joe, care înaintează, lăsînd să cadă în spatele lui pînza cortului.

— Straşnic ! Asta încălzește !

Ziua întreagă au umblat pe cărările de munte, în spatele călăuzelor. S-a semnalat tocmai la timp că, fiind reperat Cartierul său general, mareșalul Tito va fi atacat de trupele aeropurtate. Se va încerca să fie răpit împreună cu statul său major și cu misiunea militară britanică ser-

vind drept legătură cu armatele aliate. A trebuit, în slaba lumină a zorilor, lăsînd o ariergardă de sacrificiu, să ajungă pe jos la partizani.

Imediat după invadarea Iugoslaviei de către armata germană, Tito a strîns cîţiva oameni hotărîţi să continue războiul. În timp ce generalul Mihailovici rămînea oficial în fruntea trupelor sîrbe iredentiste, Tito pornise la acţiune. În mod neobosit, a străbătut Bosnia, Herţegovina, vechea Serbie, Croaţia. La chemarea lui, se născuseră grupuri de partizani. După aceea primise arme. Emisarii lui traversau defileurile, redeşteptau satele. Pretutindeni, atacuri asupra campamentelor, a santinelelor, a convoaielor, lovituri pe neaşteptate asupra satelor, deraieri de trenuri.

Înfrîngerea armatei italiene, invazia din sudul Peninsulei inaugurau curînd noul stadiu al acestei acţiuni. Tito a ocupat insulele coastei, porturile Dalmaţiei. A capturat tunuri, tancuri. A organizat, prin gurile fluviului Cattaro, legătura maritimă cu armata a VIII-a. Acum, deţine jumătate din teritoriul iugoslav, dinaintea unei armate germane atacată constant prin surprindere şi care, atunci cînd vrea să lovească, nu întîlneşte decît marea tăcere a muntelui şi satele părăsite.

Mareşalul Tito are ochi negri. Buze subţiri. În jurul său, domneşte o disciplină crîncenă. Joe l-a supranumit Regele Munţilor. Are geniul guerilei, o extraordinară abilitate de-a ghici punctul slab al inamicului, de-a înmulţi capcanele, pentru a-l lovi la momentul potrivit.

Le-a fost atribuit acest cort, la adăpost de intemperii.

— Puţine şanse ca nemţii să vină aici după noi, şi asta e esenţial, remarcă Joe.

Şi suspină.

— Mă tem că nu voi putea să plec mîine, dacă trebuie să ajung iar la Dubrovnik pe jos, de-a curmezişul Herţegovinei. Totuşi convorbirile noastre s-au terminat şi călătoria asta e urgentă.

— Mă lăsaţi ca ostatic, surîde Churchill. Eh ! În familia mea, s-au văzut lucruri şi mai rele.

Un soi de palicar intră tocmai atunci, aducînd o oală în care mai fierbe încă o supă de pui de cocor.

— *Good Lord !* [1] exclamă Joe. Iată ceva care ne va prii.

Omul își exprimă gîndurile prin gesturi. După ce vor mînca, Mareșalul îi așteaptă sub celălalt cort.

Joe scoate din rucsacul său gamele și linguri.

— Vom merge, bătrîne, vom merge. Iar mîine va trebui neapărat să-mi dea o călăuză.

Cu înghițituri mari, așezați pe-o saltea de paie, sorb supa.

— Strașnică, domnule comandant, strașnică supă !

Și adaugă :

— Numai de nu mi-ar fi jucat renghiul să debarce în Franța în timpul șederii mele în acest cătun afurisit ! I-am spus generalului Alexander : de acord în ceea ce privește o hoinăreală prin părțile astea, dar cu condiția să mă așteptați pentru debarcare la Nisa ori la Dunkerque. Reținun fotoliu de orchestră pentru această premieră !

VALENTIN

— Într-un cuvînt, doctore, am avut un noroc grozav, după părerea dumneavoastră ?

Doctorul zîmbește. E un soi de uriaș, un medic militar american. Puternic înarmat pentru viață, îi plac temperamentele optimiste.

— Te-ai ținut cu dinții, băiete.

Valentin privește în jur plin de curiozitate. I se pare că podeaua micii încăperi se mișcă și că se aude zgomotul familiar al mării.

— Navă spital ? întreabă el.

Medicul aprobă.

— În rada Southamptonului.

— Și ce se petrece ?

— Debarcarea în Normandia a reușit, spune doctorul.

— Aș fi vrut să văd totul pînă la capăt. suspină Valentin.

[1] O, Doamne (engl.).

Clatină din cap, dar această mișcare îi face rău. E drept că, pentru a se afla pe o navă spital, trebuie să fi fost rănit serios.

Valentin e legat de pat cu niște chingi. S-a petrecut ceva ciudat, cu trupul său. Își mișcă foarte bine piciorul stîng sub pătură, însă aici, există parcă un gol, da, asta e, o senzație de gol.

— Piciorul meu, strigă el, piciorul meu drept !

Această descoperire pune capăt bucuriei pricinuite de debarcare.

— Ce-ați făcut cu piciorul meu ? întreabă Valentin.

Și începe să plîngă în hohote, ca un puștan căruia i s-a confiscat o jucărie.

Borneo II, un petrolier magnific, a sărit în aer ciocnindu-se de o mină, în cursul debarcării în Normandia.

O mină izolată fără îndoială, de aceea un dragor mergea înaintea convoiului. Trei mii de vase de toate felurile, transporturi, crucișătoare, portavioane, petroliere, vedete, avizouri și cargoboturi se îndreptau spre coastă. Fiecare convoi fusese pus la punct, ținînd seama de viteza navelor din care era alcătuit. Mii de avioane zbîrnîiau, iar submarinele se cufundau și apăreau din nou la suprafață, de jur împrejur, ca niște enormi cașaloți. Valentin a văzut zorii răsărind asupra celui mai extraordinar spectacol care s-ar putea imagina. Tunurile crucișătoarelor împroșcau, avioanele coborau în picaj, iar din șlepuri, din vedete, din bărci oamenii săreau la pămînt, protejați de o perdea de fum și de foc, punînd în poziție de tragere mitralierele pe plajă.

Valentin vedea toate acestea din larg, unde manevra, pentru că trebuia să aștepte răbdător cîteva ceasuri înainte de a debarca benzina necesară carelor de luptă ușoare, șenilelor rapide, apoi, tancurilor grele, mastodonți ai erei secundare pe care șlepurile plate le aduceau spre coastă sub protecția Spitfire-lor.

După aceea Valentin nu mai văzuse nimic. Totul sărise în aer într-o explozie, al cărei zgomot îl mai păstrează în urechi, însă nu mai păstrează nici o imagine decît aceea a unui nor des și roșu dinaintea ochilor.

— În total de trei ori, le spune el seara, infirmierelor sale, am fost expediat la fund. Prima dată de un submarin

printre gheţuri (nu spune că atunci era un submarin englez), a doua oară de un bombardier în mijlocul flăcărilor. A treia oară ciocnindu-mă de o mină, de astă dată n-a mai fost la fund, ci în aer. Numai să nu se spună că sînt deocheat şi să nu mai vrea să-mi dea un vapor !

După această reluare de contact cu viaţa, Valentin cade din nou pradă febrei. Delirează. Chirurgul mastodont e îngrijorat. Intervin complicaţii şi căpitanul de pe *Borneo* trebuie să fie dus iar pe masa de operaţie.

A doua zi, febra cedînd, Valentin este transportat la spital. Iată-l într-un pat alb, slab şi neliniştit. N-a fost, pînă în prezent, destul de multă vreme conştient pentru a se gîndi în mod serios la piciorul său. (Mai întîi ce-or fi făcut cu piciorul ?) Însă acum nu se mai gîndeşte decît la el.

În momentele de optimism (dimineaţa, de exemplu, cînd e odihnit şi cînd are un pic de poftă să-şi bea castronaşul de lapte), îşi spune că războiul s-a terminat pentru el şi că a meritat preţul. Va avea o pensie, o nouă decoraţie. Acum se fac picioare mecanice cu totul satisfăcătoare. Cu un baston bun, un asemenea picior nu l-a împiedicat niciodată pe un căpitan să obţină din nou comanda unui vas. Pe timpul marinei cu pînze, cîţi căpitani corsari navigau cu picioare de lemn ! Şi mai recent încă, există exemplul de pe *South Africa*, al căpitanului Bord care este ciung. Ar fi frumos să vezi că-l reformează pe Valentin pentru o asemenea absurditate !

Dar, cu ziua care se sfîrşeşte, cu oboseala care vine, însoţită de un uşor puseu de febră, Valentin judecă altfel. Marile companii nu vor încredinţa niciodată o navă bună unui căpitan olog. Va fi constrîns să conducă un vas de nimic, în genul aceluia pe care-l avea înainte de război, sau încă şi mai sigur că-l vor folosi într-un birou, pe el care nu poate respira în aer închis. Cu multă politeţe şi cu perifraze, iată ceea ce-i rezervă viitorul : o slujbă în administraţie la Haga sau la Rotterdam...

Iar pe deasupra piciorul ăsta care nu mai e acolo îl mănîncă. Toată vremea îi vine poftă să-l scarpine.

Şi Trude ? Ce va spune Trude cînd îl va vedea aranjat aşa, cu cicatricea lui mare de la prima rană — cu gura strîmbă — şi un picior de lemn ?

Seara, Valentin rumegă aceste gînduri rele și adoarme tîrziu.

Din fericire, a doua zi dimineața, cînd infirmiera îi aduce laptele și deschide obloanele, pentru a lăsa să cadă pe jos primele raze de soare, Valentin se apucă din nou să spere. A făcut totuși destul, ca să i se lase comanda unui vas. Să-l lase numai să încerce o dată și le va arăta că e același navigator priceput și că știe să se țină pe picioare, indiferent pe ce fel de vreme ! Ce naiba, un petrolier (sau de ce nu un confortabil transatlantic ? Te simți acolo sus ca într-un castel, de-abia se clatină iar căpitanul e un domn care dă tonul și creează bună dispoziție în saloane) nu-i o navă de abordaj !

Iar după aceea va deveni poate armator. Va găsi capitaluri. Va naviga ca patron, pe linia sa. Va rămîne cu micuța lui Trude regăsită. Vor avea copii, care nu vor face război, și vor avea, toată viața lor, două brațe, două picioare și chip omenesc.

De trei ani, Valentin a încercat, prin toate mijloacele, să obțină vești de la Trude. Mesaje prin radio, Crucea Roșie internațională — nimic n-a reușit. E momentul potrivit, acum cînd se află în reparație, să reînceapă demersurile. Îi va scrie o scrisoare pentru a-i povesti ce s-a întîmplat. De îndată ce va putea ieși, se va duce să se fotografieze. Va pune în plic o fotografie care să nu-l înfrumusețeze prea mult, în care se va vedea cicatricea și gura într-o parte (în sfîrșit puțin într-o parte, dar nu prea mult). Există agenți care circulă prin Europa. De ce nu s-ar angaja unul din ei să ducă scrisoarea și fotografia, cu misiunea de a o căuta pe Trude, la Amsterdam, și de a aduce răspunsul ?

Gîndul acesta îi dă lui Valentin o mică înțepătură în inimă. Uită, cînd se gîndește la Trude, că viața a continuat și pentru ea.

Mesagerul va avea misiunea să se asigure, înainte de a preda scrisoarea, dacă Trude n-a întreținut niciodată relații cu frații. Dealtfel, Valentin se liniștește asupra acestui punct. Trude e o bună olandeză.

Va trebui de asemenea ca omul acesta de încredere să afle dacă nu și-a aranjat viața cu un altul, dacă nu e măritată, poate și cu copii.

Va fi greu de explicat mesagerului ceea ce așteaptă Valentin de la el : pacea inimii sale și certitudinea viitorului. Dar agenții trimiși în Europa sînt descurcăreți.

Infirmiera a venit dimineață cu o grămadă de vești bune. S-ar putea ca războiul să se sfîrșească repede. Fir-ar să fie, trebuie să se vindece grabnic. O întreabă pe infirmieră în cît timp va putea încerca să umble de colo-colo în cîrje. Nu va dura mult.

Iar după aceea, cît timp va trece pînă cînd va putea să suporte un aparat ? Asta va dura ceva mai mult. În ceea ce privește fotograful, va putea la nevoie să se ducă în cîrje. Lui Trude nu-i va trimite o fotografie în picioare, ci doar o fotografie a bietei sale figuri plină de cicatrice.

Cît despre întoarcerea la Amsterdam, va fi altă poveste. Vrea să intre acolo pe cel dintîi vapor. Atunci, va da o fugă pînă la Trude și-i va spune :

— Iată-mă. Mă recunoști ? Sînt eu. Sînt Valentin.

Trude îl va privi cu ochii ei mari, albaștri. Valentin va regăsi gura ei umedă și frumoasele ei brațe albe și gîtul ei plăcut și plin.

În acea zi anume, nu-i vor trebui cîrje, ci piciorul mecanic cel mai frumos din lume și, sub înspăimîntătoarea cicatrice, o bună dispoziție strașnică, pentru ca Trude să consimtă a-și trăi viața alături de el. Va avea o uniformă frumoasă, cu toate decorațiile sale, iar Trude va fi atît de mîndră, încît nu va acorda atenție nici piciorului său mecanic, nici gurii sale strîmbe.

JEAN

Marți 6 iunie 1944

Madeleine dragă,

În grabă aceste cîteva cuvinte pe care un camarad le va aduce mîine la Londra. Eu sînt în Franța, înțelegi tu, în Franța ! Cîteva ore după atac, fortăreața europeană fiind sfărîmată, am putut să aterizăm pe un aerodrom francez luat de parașutiști. E miezul nopții. Sub pînza cortului meu individual — plouă — la lumina lanternei

mele electrice, îți scriu aceste cîteva rînduri. Te iubesc, soția mea multiubită. Mă gîndesc la călătoria noastră în Franța, la noaptea noastră din Lyon. Era o Franță prizonieră și nefericită, pe care o ascultam, cu lacrimile în ochi. Astăzi, cu toată oroarea a ceea ce trăim și a ceea ce vom trăi, se apropie ceasurile libertății. N-am să m-apuc să fac literatură, nu ? Cînd te voi revedea oare ? Dacă vii la Londra, punct de legătură : la Joe. În curînd liberi, Madeleine, în curînd împreună pentru totdeauna.

Al tău

JEAN

CUPRINS

Prolog 5

Partea întîi

SEMNELE DE PE CER (1939—1940) 9

I Jean Breuil 9
II Walter von Kirshoff 12
III Madeleine Martin-Chéraille 16
IV Isaac Kohn 19
V Joe Smith 22
VI Jean şi Joe 25
VII Jaroslav Halivec 27
VIII Isaac Kohn 33
IX Max Dunant 40
X Max şi Madeleine 42
XI Isaac Kohn 45
XII Marco Agusti 53
XIII Minnie von Hoffmanstahl 57
XIV Jaroslav Halivec 61
XV Jean Breuil 64
XVI Minnie von Hoffmanstahl 67
XVII Georges Merlin 70
XVIII Valentin Van Cauvelaert 80
XIX Marco Agusti 83
XX Joe Smith 99
XXI Jean Breuil 102
XXII Madeleine Martin-Chéraille 104
XXIII Jean Breuil 106
XXIV Minnie şi Madeleine Martin-Chéraille 108
XXV Jean Breuil 110
XXVI Madeleine Martin-Chéraille 112
XXVII Minnie şi Jaroslav 114

XXVIII Marco Agusti 119
XXIX Valentin Van Cauvelaert 121
XXX Georges Merlin 123
XXXI Walter von Kirshoff 125

Partea a doua

BICIUL LUI DUMNEZEU (1940—1941) 127

I Olga Simonovna 127
II Jean Breuil 129
III Joe Smith şi Jean Breuil 131
IV Jurnalul lui Georges Merlin 135
V Minnie şi Jaroslav Halivec 140
VI Walter von Kirshoff 142
VII Madeleine Martin-Chéraille 147
VIII Max Dunant şi Madeleine Martin-Chéraille . 148
IX Jurnalul lui Georges Merlin 150
X Valentin Van Cauvelaert 158
XI Jean Breuil, Joe şi Valentin Van Cauvelaert . . 161
XII Olga Simonovna 165
XIII Jaroslav Halivec 169
XIV Marco Agusti 173
XV Joe Smith 175
XVI Jean Breuil 181
XVII Madeleine Martin-Chéraille 185
XVIII Minnie von Hoffmanstahl 187
XIX Minnie şi Jaroslav Halivec 192
XX Madeleine Martin-Chéraille 196
XXI Georges Merlin 204
XXII Madeleine Martin-Chéraille şi Georges Merlin . 208
XXIII Madeleine Martin-Chéraille 212
XXIV Jurnalul lui Georges Merlin 218
XXV Jean Breuil — Minnie von Hoffmanstahl — Walter von Kirshoff 219
XXVI Madeleine Martin-Chéraille şi Max Dunant . . 222
XXVII Joe şi Marco Agusti 224

Partea a treia

FIARA (1941—1944) 239

I Februarie 1941 : Jaroslav 239
II Mai 1941 : Walter 251
III August 1941 : Joe 263
IV Noiembrie 1941 : Jean 273
V Crăciunul 1941 : Madeleine 277
VI Aprilie 1942 : Georges Merlin 309
VII Mai 1942 : Walter 316
VIII Iunie 1942 : Jaroslav şi Olga 324
IX Iulie 1942 : Joe 325

X Octombrie 1942 : Minnie 335
XI Noiembrie 1942 : Georges 338
XII Noiembrie 1942 : Max şi Madeleine 347
XIII Decembrie 1942 : Georges şi Madeleine 353
XIV Decembrie 1942 : Valentin 361
XV Ianuarie 1943 : Jean şi Madeleine 368
XVI Ianuarie 1943 : Joe 374
XVII Februarie 1943 : Jean, Joe, Valentin şi Madeleine 380
XVIII Februarie 1943 : Jaroslav, Olga şi Walter . . . 386
XIX Primăvara 1943 : Jean şi Joe 392
XX Primăvara 1943 : Georges 399
XXI Primăvara 1943 : Jean şi Georges 413
XXII Mai 1943 : Jean 431
XXIII Iunie 1943 : Jean, Madeleine şi Georges . . . 438
XXIV Vara 1943 : Georges, Jean şi Madeleine . . . 452
XXV August 1943 : Olga şi Jaroslav 469
XXVI Septembrie 1943 : Joe 477
XXVII Ianuarie 1944 : Minnie 480
XXVIII Februarie 1944 : Walter 484
XXIX Primăvara 1944 : Olga şi Joe 488
XXX Martie 1944 : Jean şi Madeleine 491
XXXI Aprilie 1944 : Georges 496
XXXII Mai 1944 : Georges 512
XXXIII Iunie 1944 : Olga şi Jaroslav 520

Lector : ANGELA CIȘMAȘ
Tehnoredactor : ELENA POPESCU

Bun de tipar : 10.03.1980. Coli tipar : 33,5.

Comanda nr. 90 592
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România

COLECŢIA ROMANULUI ISTORIC

UNIVERS

Autor al unei opere pe cît de variate pe atît de pasionante, Jacques Chabannes (n. 1900) este cunoscut cititorilor din ţara noastră prin două lucrări ce evocă epoca napoleoniană : **În raniţă, bastonul de mareşal** şi epoca celui de-al doilea imperiu **Crinoline şi otravă.** În romanul de faţă istoria contemporană reţine atenţia scriitorului, prezentîndu-ne destinul unui mănunchi de personaje din mai multe ţări europene care iau parte la conflagraţie de pe poziţii ideologice diferite. Implicaţiile profunde ale evenimentelor istorice în destinul lor, intrigile de culise care au un rol esenţial în desfăşurarea războiului, organizarea opoziţiei armate pe teritoriile ocupate de naziști